No. S001

การใช้กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา

Communicative Language Activities in Developing English Communicative Skill of Undergraduate Students

ฟาร่า สุไลมาน, เฟรดาว สุไลมาน

Farah Sulaiman, Fraydau Sulaiman

Lecturer, English and Educational Techology Program,
Faculty of Education, YRU, Yala 95000

Abstract

The purposes of this study were to promote undergraduate students' listening-speaking abilities through communicative language activities and to evaluate students' satisfaction toward communicative language activities used in the study.

The samples were 58 students who studied in the 1st and 2nd year of English and Educational Technology Program in the faculty of Education, YalaRajabhat University. The samples were selected by purposive sampling. The duration of the study was 10 weeks - 1 day per week - 2 hours per day after study period in the 2nd semester of academic year 2015. The instruments used were (1.) an activity manual (2.) Pre-post tests on English listening-speaking abilities (3.) Aquestionnaire on English listening-speaking abilities (4.)Aquestionnaire on students' satisfaction of communicative language activities. The data were analyzed by using mean scores, standard deviation and t-test.

The results of the study revealed that

1. Students' abilities in listening-speaking were significantly different at the level of .01 after joining the communicative language activities.
2. Students were highly satisfied with the communicative language activities.

Keywords: Communicative Language Activity, English Communicative Skill

บทนำ

เมื่อประเทศไทยก้าวสู่สถานะชาติแห่งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ทำให้หลายหน่วยงานในประเทศทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคการศึกษา ให้การตอบรับการเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนกันอย่างแข็งขัน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจจัดเป็นเป้าหมายหลักของประชาคมอาเซียน การศึกษาถือเป็นหัวใจหลักในการผลักดันเป้าหมายทางเศรษฐกิจ และการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างชาติในประชาคม ภาษาจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกดังกล่าว อาเซียนในภาพใหญ่มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสาร องค์กรภาครัฐหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสถาบันการศึกษาจึงมุมานะพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษของครูและนักเรียน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการความเตรียมความพร้อมนักศึกษาโดยการจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษมากขึ้น

ถึงแม้ระบบการศึกษาไทยจะกำหนดให้นักเรียนทุกคนเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ตาม โดยรวมแล้วมีเวลาเรียนภาษาอังกฤษไม่ต่ำกว่า 15 ปี จนกระทั่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่หากดูในความเป็นจริงยังมีผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ตามการจัดอันดับของ ซึ่งดูจากผลการศึกษาของ EF Education First (n.d.) อันเป็นสถาบันสอนภาษาอังกฤษชั้นนำระดับโลก ได้จัดทำดัชนีความสามารถด้านการใช้ภาษาอังกฤษ (EF English Proficiency Index : EF EPI) ที่แบ่งระดับทักษะภาษาอังกฤษออกเป็น 5 ระดับ ระดับสูงมาก ระดับสูง ระดับปานกลาง ระดับต่ำ และระดับต่ำมาก ปรากฏว่า ประเทศไทยถูกจัดอยู่ใน “ระดับต่ำมาก” ทั้งยังอยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าอินโดนีเซียและเวียดนาม

นักศึกษาไทยจำนวนไม่น้อยขาดประสิทธิภาพในการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการฟัง–พูด ในขณะที่ทักษะดังกล่าวมีความสำคัญต่อนักศึกษาเป็นอย่างมาก (Tribolet, 2012; Sarkis, 2012) ทั้งนี้มีการศึกษาถึงระดับความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใน 5 สาขาวิชา จำนวน 50 คน โดยณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์ และธัญภา ชิระมณี (2557) พบว่า มีนักศึกษาเพียงร้อยละ 16 ที่มีความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษในระดับดีเยี่ยม และร้อยละ 27 ของนักศึกษา ยังไม่สามารถสื่อสารได้ โดยมีความสามารถในการพูดอยู่ระดับที่ต้องปรับปรุง สาเหตุและอุปสรรคหลักในการพัฒนาทักษะการฟัง-พูดของนักศึกษาไทยคือ นักศึกษาส่วนใหญ่มักได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านกฎไวยากรณ์ หรือทักษะอื่นที่ผู้สอนเห็นว่าจำเป็นมากกว่าเช่น ทักษะการอ่านและเขียน (อดิศา เตียว และคณะ, 2547) จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้นักศึกษาขาดการใช้ทักษะฟังและพูดในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง และไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษได้เท่าที่ควร

ดังนั้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ภาษาในบริบทของการสื่อสารที่สมจริงในชั้นเรียน ผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ทางภาษาในรูปแบบการสื่อสาร (Communicative Approach) ที่ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเป้าหมายได้อย่างถูกต้องภายใต้สภาพแวดล้อมทางภาษาที่กำหนด ด้วยวิธีการเลือกสอนไวยากรณ์ทางภาษาอังกฤษโดยฝึกฝนผ่านกิจกรรมในชั้นเรียนที่เหมาะสมและหลากหลาย (Richards และ Rodgers, 2014)

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษในสองศาสตร์ คือ การสอนภาษาอังกฤษและการใช้เทคโนโลยีการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรได้สอบถามและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษา พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความชำนาญในทักษะการฟัง-พูด นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษายังไม่สามารถพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสารได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากนักศึกษาขาดทักษะพื้นฐานและแรงจูงใจ รวมทั้งไม่มีกิจกรรมเพื่อฝึกฝนให้นักศึกษาได้ใช้ภาษาอังกฤษได้ในสถานการณ์จริง ซึ่งหากพิจารณาแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารแล้ว จะเห็นได้ว่าการสอนภาษารูปแบบนี้เป็นการสอนที่ไม่จำกัดความสามารถของผู้เรียนไว้เพียงแค่ความรู้ทางด้านกฎเกณฑ์ทางภาษาเท่านั้น แต่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยผ่านการทำกิจกรรมที่สนุกสนาน มีชีวิตชีวา และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและมีความคิดสร้างสรรค์ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (กรรณิการ์และคณะ 2557 : 64) ซึ่งตรงกับวิลกินส์ (Wilkins, 1972 : 170) ที่ได้กล่าวว่า การช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาที่เรียนโดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญของแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักศึกษา โดยใช้กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร

ริชาร์ดและรอดเจอส์ (Richards และ Rodgers, 2014) กล่าวว่ากิจกรรมทางภาษาที่ดีขึ้นอยู่กับลักษณะของการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ จรีธร แหวนทอง (2554 : 6) ยังได้ระบุถึงลักษณะการจัดกิจกรรมทางภาษาที่สามารถจัดได้ทั้งในเวลาปกติ และจัดเป็นกิจกรรมเสริมบทเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่เหมาะสม สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนและกระตุ้นผู้เรียนในชั้นเรียน และช่วยลดช่องว่างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา อันเป็นผลดีต่อการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Kutnick et al., 2005) กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารสามารถแบ่งตามกลุ่มผู้เรียนได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภายใต้การพึ่งตนเอง โดยผู้เรียนสามารถเลือกรูปแบบและกลยุทธ์การเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง ได้แก่เกมการศึกษาสร้างคำศัพท์ กิจกรรมการฟังเพื่อเติมข้อมูลที่ขาดหายไป เป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมแบบคู่ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติพร้อมเรียนรู้จากผู้เรียนด้วยกัน ทำให้เกิดการใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เหมือนจริง เหมาะกับผู้เรียนที่ต้องการสภาพแวดล้อมการเรียนแบบการมีปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมุติ และการถามข้อมูลที่ขาดหายไปจากคู่สนทนา เป็นต้น

3. การจัดกิจกรรมแบบกลุ่ม เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่สามารถเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมทางภาษาในเวลาที่กำหนด โดยผู้เรียนมีอิสระในการสื่อสาร และการคิดอย่างสร้างสรรค์ ลดการพึ่งพาผู้สอน ได้แก่ กิจกรรมเกมต่อคำ กิจกรรมเกมทายยี่สิบคำถาม การปะติดปะต่อเรื่องราวจากที่ฟัง เป็นต้น

4. การจัดกิจกรรมแบบทำร่วมกันทั้งชั้น เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมพร้อมกันทั้งห้อง และส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้สอนสามารถชี้นำพร้อมควบคุมกิจกรรมได้มากกว่ากิจกรรมลักษณะอื่น ได้แก่ การฝึกอ่านออกเสียงคำ ประโยค การทำตามคำสั่ง การอภิปรายแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

<u>ความสำคัญของทักษะการฟัง</u>

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2537 : 159) ให้ความสำคัญกับทักษะการฟังไว้ว่า การฟังนับเป็นทักษะการรับสารที่สำคัญทักษะหนึ่ง เป็นทักษะที่ใช้กันมากและเป็นทักษะแรกที่ต้องทำการสอน เพราะผู้พูดจะต้องฟังให้เข้าใจเสียก่อน จึงสามารถพูดโต้ตอบ อ่าน หรือเขียนได้ ทักษะการฟังจึงเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ ต่อไป

บราวน์ (Brown, 2001 : 247) ได้กล่าวไว้ว่า การฟังเป็นส่วนประกอบหลักของการเรียนรู้ภาษา นักภาษาศาสตร์ได้มีการนำเสนอวิธีการหลากหลายเพื่อฝึกความสามารถในการฟังภาษา เช่น วิธีการตอบสนองด้วยท่าทาง (Total Physical Response หรือ TPR) ของแอชเชอร์ ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฟังก่อนที่จะโต้ตอบโดยการพูด หรือวิธีการทางธรรมชาติ (Natural Approach) ที่ชี้ให้เห็นถึง

ความสำคัญของระยะของ “การเงียบ” ซึ่งเป็นระยะที่ผู้เรียนได้ฝึกฟังโดยไม่ถูกบังคับให้พูดก่อนที่ผู้เรียนจะพร้อม

ฟิลิปส์ (2545 : 31) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปผู้เรียนมีความสามารถในการเข้าใจภาษามากกว่าการพูด และเมื่อเด็กเรียนภาษาแรกของตน เด็กจะสามารถตอบสนองทางภาษาได้ก่อนการพูดนานทีเดียว ดังนั้นผู้เรียนภาษาที่สองจะต้องมีระยะของ “การเงียบ” ซึ่งเป็นระยะที่ผู้เรียนจะฟังภาษาที่อยู่รอบตัว ขณะเดียวกับก็รวบรวมความคิด และสร้างกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ของตน ผู้เรียนจึงไม่ควรถูกกำหนดให้พูด จนกว่าจะมีความพร้อม

ดังนั้นทักษะการฟังนับเป็นทักษะแรก ๆ ในการเรียนรู้ภาษา จึงควรเป็นทักษะแรกที่ต้องทำการสอน ผู้เรียนภาษาควรได้รับการฝึกฝนให้เข้าใจภาษาจากการฟัง ก่อนที่จะกำหนดให้พูด อ่าน หรือเขียน ในลำดับต่อไป

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง

โรสท์ (Rost, 1991 : 7) บราวน์ (Brown, 2001 : 258-260) เบิร์น (Byrne, 1990 : 16 - 17) และ แอนเดอสัน และ ลินช์ (Anderson and Lynch, 1988 : 79) ได้ว่ากล่าวว่า กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะในการฟังนั้นมีอยู่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และรูปแบบของกิจกรรม แต่สิ่งที่ผู้จัดควรคำนึงถึงคือ ควรจัดกิจกรรมที่ตรงตามความสนใจของผู้เรียน ใช้ได้ในสถานการณ์จริง และเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

การประเมินทักษะการฟัง

อัจฉรา วงศ์โสธร (2538 : 133-135) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินทักษะการฟังตามรูปแบบการฟังดังนี้

1. การฟังแบบตัวต่อตัวในการสนทนา ควรใช้เกณฑ์ที่วัดความสามารถในการจับใจความ การตีความ การสังเกตกิริยา อาการ สีหน้า และท่าทางของผู้พูด วัตถุประสงค์ของการพูด บริบทของการพูด ลีลาภาษาที่ใช้

2. การฟังที่ไม่ใช่แบบตัวต่อตัว เช่น การฟังวิทยุ โทรทัศน์ หรือ การบรรยาย ควรเพิ่มเกณฑ์ในการวัดความสามารถในการระบุหน้าที่ทางภาษาและมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้พูดและผู้ฟังอย่างไร โดยมีเกณฑ์วัดจากความเข้าใจสาร ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้พูด และความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการพูด

ฮาร์เมอร์ (Harmer, 1992 : 92-152) เวียร์ (Weir, 1990 : 74-80) และบราวน์ (Brown, 2001 : 275-276) ได้เสนอแนะกิจกรรมการพูดเพื่อการสื่อสารไว้หลายรูปแบบ เช่น เกมส์การศึกษา การถ่ายทอด การเจรจา การแลกเปลี่ยนข้อมูล และ การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น

การประเมินทักษะการพูด

อัจฉรา วงศ์โสธร (2538 : 79-80) กล่าวว่า รูปแบบการพูดที่สามารถทดสอบได้มี 3 ประเภท ได้แก่ การพูดเดี่ยวเพียงคนเดียว โดยจะใช้เทคนิคการวัดความสามารถเป็นวิธีทดสอบแบบตรง เพราะผู้พูดได้แสดงทักษะพูดจริงในเนื้อหาที่ได้เตรียมมา การสัมภาษณ์หรือการสนทนาซึ่งมักจะเป็นการพูดระหว่างบุคคล 2 คนขึ้นไป โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการป้อนคำถามให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะการพูดของตน และการอภิปรายหรือการโต้วาที ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่ม โดยมีกรรมการเป็นผู้ให้คะแนนผู้เรียนเป็นรายบุคคล

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมภาษาที่ศึกษาโดย ปราณี นันทบุตร (2555) ณิชรีย์ธร สุวรรณรงค์ (2553) ชนธิภา คุณยศยิ่งและคณะ (2554) ศิรินทร์ หวังสงวนกิจ (2555) วารุณี ยะปาน (2555) และ ปราณี นันทบุตร (2555) ซึ่งสรุปปได้ว่ากิจกรรมทางภาษาอังกฤษนั้นเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนที่หลากหลาย ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างเป็นธรรมชาติ ในสถานการณ์จริง และผู้เรียนยังได้มีโอกาสฝึกการมีปฏิสัมพันธ์โดยผ่านการทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เน้นให้กลุ่มตัวอย่างฝึกฝนทักษะการฟังและการพูดพร้อมกันทั้งสองทักษะ โดยผ่านกิจกรรมทางภาษา เช่น กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมุติ กิจกรรมเกมภาษา กิจกรรมฝึกการใช้หู เป็นต้น โดยจัดให้กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมในรูปแบบรายบุคคล แบบคู่ แบบกลุ่ม และแบบร่วมกันทั้งชั้น

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ชั้นปีที่ 1 และ 2 รวม 331 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ระดับชั้นปีที่ 1 และ 2 จำนวน 58 คน ประกอบด้วยนักเรียนชายจำนวน 9 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 49 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนระหว่างเวลา 16.00 – 18.00 น. ของภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ณ อาคาร

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งมีเนื้อหาทางภาษาของกิจกรรมที่ใช้ได้ยึดตามคำอธิบายในรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 โดยเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน รวม 7 หัวข้อให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยน นำเสนอข้อมูลข่าวสาร สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและแสดงความรู้สึกนึกคิด โดยใช้น้ำเสียงและท่าทางที่เหมาะสม กิจกรรมที่ใช้จะเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการฟัง - พูดภาษาอังกฤษ โดยเน้นที่กิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมรวม

<u>เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า</u>

1. คู่มือการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร
2. แบบทดสอบความสามารถในการฟัง-พูดของกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อวัดความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ว่ามีการพัฒนาหลังจากการทำกิจกรรมหรือไม่ โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

3. แบบประเมินความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อวัดความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ ของกลุ่มตัวอย่างว่ามีการพัฒนาหลังจากการทำกิจกรรมในแต่ละช่วงหรือไม่ โดยให้วิทยากรและพี่เลี้ยงเป็นผู้ประเมินความสามารถของกลุ่มตัวอย่าง 3 ครั้ง คือในครั้งที่ 3 ครั้งที่ 6 และครั้งที่ 9 ของการจัดกิจกรรม แบบประเมินผลฉบับนี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert จำนวน 6 ข้อ เป็นการประเมิน ความสามารถในการฟังและการพูด

4. แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร

เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารแต่ละกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และสามารถใช้พัฒนาความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างได้มากน้อยเพียงใด โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินฉบับนี้หลังจากสิ้นสุดกิจกรรมในแต่ละวัน แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert จำนวน 12 ข้อ

<u>วิธีการดำเนินการวิจัย</u>

1. สำรวจปัญหาของนักศึกษาในหลักสูตรภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษาจากการประชุมอาจารย์ประจำหลักสูตรที่สอนวิชาภาษาอังกฤษจำนวน 6 คน โดยสรุปตรงกันว่าปัญหาหลักของนักศึกษาคือไม่สามารถฟัง-พูดภาษาอังกฤษได้ดีเท่าที่ควรจะเป็น

2. ศึกษาคำอธิบายในรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 ศึกษาแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้ในสถานการณ์จริงโดยเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังศึกษาและรวบรวมแนวคิด ตลอดจนทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการฟัง -พูดและการจัดกิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสาร หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. รวบรวมกิจกรรมและวางแผนการดำเนินกิจกรรม จากนั้นจึงทดสอบประสิทธิภาพของกิจกรรม โดยนำกิจกรรมไปทดลองใช้ในห้องเรียนวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการสอน จำนวน 2 ห้องเรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำกิจกรรมไปใช้ในการวิจัย

4. คัดเลือกกิจกรรมที่นำไปทดลองและพบว่ามีประสิทธิภาพดี เพื่อจะนำไปใช้ และแบ่งประเภทกิจกรรม

5. จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร และตารางการจัดกิจกรรม รวมทั้งขั้นตอนวิธีการดำเนินกิจกรรม พร้อมสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ก่อนนำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบภาษาและความถูกต้องเหมาะสมก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

6. ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบความสามารถในฟัง-พูด ก่อนการเริ่มกิจกรรม หลังจากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน ในช่วงเวลาหลักเลิกเรียน โดยในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งที่ 3 ครั้งที่ 6 และครั้งที่ 9 จะมีการประเมินความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง โดยให้วิทยากรและพี่เลี้ยงเป็นผู้ประเมิน รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างจะประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้งโดยการทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในทุกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละวัน รวมทั้งมีการถ่ายภาพนิ่ง และวีดิทัศน์ เพื่อเก็บข้อมูลเป็นหลักฐานการดำเนินการทดลองกิจกรรม

7. หลังจากกิจกรรมทั้งหมดสิ้นสุด ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบความสามารถในฟัง-พูด จากนั้นนำข้อมูลจากการวิจัยทั้งหมดมาวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผล รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

<u>การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้</u>

1. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการทำแบบทดสอบความสามารถในการฟัง-พูดก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

2. เปรียบเทียบความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้ t-test for dependent samples เพื่อดูว่ากิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร

สามารถพัฒนาความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างได้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

3. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษทั้ง 3 ครั้งระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อดูว่ากิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารสามารถพัฒนาความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างได้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

4. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยจากแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร ทั้งหมด 15 กิจกรรมเพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาค้นคว้า ซึ่งได้จาก แบบทดสอบ และแบบประเมิน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษ ของผู้เรียนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 จากการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร และจากการประเมินโดยวิทยากรและพี่เลี้ยง

ตาราง 1 แสดงผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสาร

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t	
ก่อนเรียน	58	14.71	3.75	13.93*	
หลังเรียน	58	19.96	4.11		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมตามลักษณะและวิธีการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับมาก

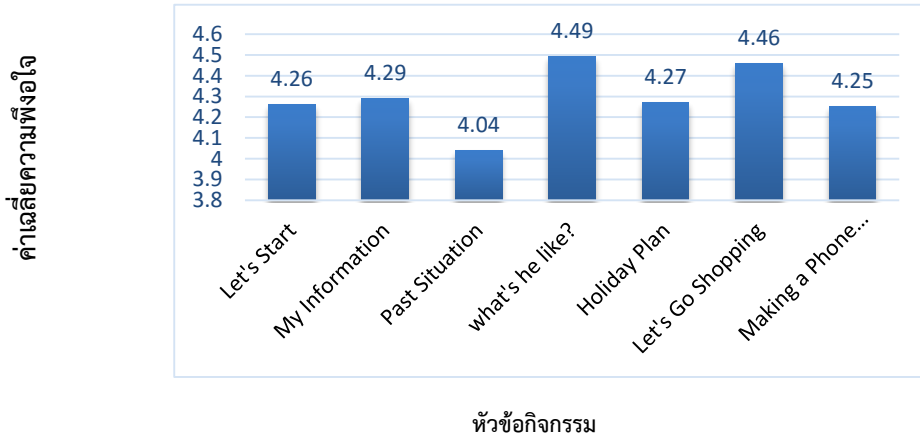

ภาพประกอบ 1 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของกิจกรรมภาษาสารในแต่ละหัวข้อ

จากการศึกษาค้นคว้า สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษ ของผู้เรียนเพิ่มขึ้น หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร ระดับความสามารถในการฟัง-พูดของผู้เรียนเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 องค์ประกอบสำคัญของการจัดกิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสารครั้งนี้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการฟัง – พูดภาษาอังกฤษเพิ่มสูงขึ้นมีดังนี้

1.1 กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารที่นำมาใช้เน้นการฝึกฝนทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ

กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารที่จัดขึ้นในครั้งนี้ประกอบด้วย 20 กิจกรรมซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝนทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ โดยผู้วิจัยมีวิธีการจัดกิจกรรมดังนี้

1.1.1 การคัดเลือกกิจกรรม

ก่อนที่จะจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองนำกิจกรรมไปใช้ในคาบเรียนวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการสอน จำนวน 2 ห้องเรียน ดังนั้นจึงได้มีโอกาสนำกิจกรรมที่ทดลองแล้วว่าใช้ได้ผลดี มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้คัดเลือกกิจกรรมบางส่วนจากกิจกรรมที่ใช้ในงานวิจัยที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางภาษาอังกฤษอื่น ๆ อีกด้วย เช่นงานวิจัยของ ศิริยา คนิวรานนท์ ศิริพันธ์ โรตจนุตมะ และของ รัตนาภรณ์ โพธิ์ทอง โดยคัดเลือกเฉพาะกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝนทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของผู้เรียน

1.1.2 การจัดลำดับกิจกรรม

กิจกรรมที่ใช้ในงานวิจัยนี้ มีการจัดลำดับที่เหมาะสมเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถในการฟัง-พูดของผู้เรียน โดยเรียงลำดับจากกิจกรรมที่ง่ายไปสู่กิจกรรมที่ยากขึ้น และกิจกรรมใช้ตัวภาษาน้อย ไปสู่กิจกรรมที่ต้องใช้ภาษามากขึ้น โดยเริ่มต้นจากกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย (Ice-breaking Activity) ที่ใช้ภาษาท่าทาง หรือใช้ภาษาระดับพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความคุ้นเคยกันและเตรียมพร้อมสำหรับกิจกรรมที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งตรงกับความเห็นของเมเลย์และ ดัฟท์ (Alan Maley and Alan Duff, 1982, อ้างถึงใน ศิริยา คนิวรานนท์ 2541 : 22) ที่ว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นในช่วงต้น ๆ ของกิจกรรมในวันแรกควรเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนสร้างความคุ้นเคยกันและช่วยให้ผู้เรียนผ่อนคลายก่อนจะทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป หลังจากที่ผู้เรียนได้คุ้นเคยกันแล้วจะได้ทำกิจกรรมในหัวข้อที่ซับซ้อนและใช้ตัวภาษามากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงหัวข้อสุดท้ายที่เป็นหัวข้อที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่ค่อนข้างซับซ้อน

1.2 วิธีจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด

การจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในครั้งนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับภาษาอังกฤษมากที่สุด โดยวิทยากรพี่เลี้ยง ทุกคนพยายามสื่อสารกับผู้เรียนโดยใช้ภาษาอังกฤษตลอดเวลา และกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอังกฤษทั้งในเวลาทำกิจกรรมและนอกเวลากิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของโรสท์ (Rost, 1991 : 7) ที่ว่า ผู้สอนควรสนทนากับผู้เรียนเป็นภาษาอังกฤษและควรให้นักเรียนแลกเปลี่ยนข้อมูลกันโดยใช้ภาษาอังกฤษด้วย นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีอิสระในการใช้ภาษาโดยไม่กลัวการตำหนิจากพี่เลี้ยงหากพูดผิด ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น และกล้าแสดงออกในการใช้ภาษาของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัตนาภรณ์ โพธิ์ทอง (2544 : 43) ที่ว่า เมื่อผู้เรียนพูดผิดวิทยากรจะไม่ตำหนิหรือพยายามแก้ไขข้อผิดพลาด เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นอิสระในการใช้ภาษามากที่สุด

1.3 ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

รูปแบบกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมรวม ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาโดยผ่านการแข่งขันกันทำกิจกรรม เมื่อผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มของตนเองชนะ ผู้เรียนจะรู้สึกสนุก และ กล้าที่จะสื่อสารมากขึ้น ส่งผลให้วิทยากรและพี่เลี้ยงสามารถมองเห็นพัฒนาการการใช้ภาษาและสามารถประเมินความสามารถของผู้เรียนได้ ซึ่งตรงกับคำพูดของคุดนิค (Kutnick et al., 2005) ที่แบ่งลักษณะ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ออกเป็นกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมที่ทำร่วมกันทั้งชั้น และจรีธร แหวนทอง(2554 : 6) ที่ว่า

กิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ท้าทาย เน้นความสนุกสนาน และเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

1.4 คัดเลือกวิทยากรพี่เลี้ยงที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารโดยตรง

ผู้วิจัยได้คัดเลือกวิทยากรและพี่เลี้ยงที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษและมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยได้คัดเลือกวิทยากรจำนวน 3 คน จากอาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา และวิทยากรรับเชิญชาวต่างชาติ และพี่เลี้ยงจำนวน 3 คน จากอาจารย์และนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านภาษาอังกฤษที่คุ้นเคยกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะวิทยากรพี่เลี้ยงมีส่วนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทั้งให้การดูแลและช่วยเหลือกลุ่มตัวอย่างทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริยา คนิวรานนท์ (2541 : 10) ที่ว่า ในการจัดกิจกรรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารควรมีผู้ที่ผ่านการอบรมหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและคอยให้ความช่วยเหลือขณะทำกิจกรรม

2. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในระดับมาก

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ใช้งานวิจัยทุกหัวข้อได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารทุกหัวข้อได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีดังต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารตรงกับระดับความรู้และความสามารถของผู้เรียน

ก่อนการจัดกิจกรรมภาษาเพื่อการสื่อสาร ผู้วิจัยปรึกษาพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาด้านภาษาอังกฤษของนักศึกษาและระดับความสามารถของนักศึกษา กับอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษประจำหลักสูตรของนักศึกษา รวมทั้งศึกษาเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษในรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 เพื่อนำข้อมูลมาคัดเลือกหัวข้อในการกิจกรรมออกมาเป็น 7 หัวข้อหลักที่มักใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้กิจกรรมที่ตรงกับความสนใจและไม่ยากหรือไม่ง่ายไปสำหรับผู้เรียน ซึ่งตรงกับความคิดของ บราวน์ (Brown, 2001 : 258) ที่ว่า ควรคัดเลือกกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงพื้นฐานประสบการณ์ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

3.2 การจัดกลุ่มผู้เรียนเหมาะสมกับลักษณะกิจกรรม

กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสารในครั้งนี้มีการจัดกลุ่มผู้เรียนแตกต่างกันไปในแต่ละกิจกรรม โดยแบ่งเป็น กิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่มย่อย ที่ประกอบด้วยผู้เรียนกลุ่มละ 3-4 คน สำหรับการทำกิจกรรมที่ต้องใช้ตัวภาษาพอสมควร และกิจกรรมกลุ่มใหญ่ที่ประกอบด้วยผู้เรียนกลุ่มละ 7-8 คน สำหรับกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการช่วยเหลือของทุกคนในกลุ่ม โดยที่เน้นการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม และกิจกรรมรวม เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันในกิจกรรมที่ไม่

เน้นตัวภาษามากนัก การจัดกลุ่มให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการฝึกใช้ภาษา ได้มีปฏิสัมพันธ์กัน และฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับบราวน์ (Brown, 2001 : 275-276) ที่ว่า กิจกรรมเพื่อพัฒนา ทักษะการพูดควรเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน การสื่อความหมายและความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา

3.3 การอธิบายและสาธิตวิธีการทำกิจกรรมชัดเจน เข้าใจง่าย

ก่อนจะเริ่มดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม วิทยากรได้อธิบายและสาธิตวิธีการทำกิจกรรมอย่างชัดเจน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งมีการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนก่อนลงมือทำกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนทดลองทำกิจกรรมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ เบิร์น (Byrne, 1990 : 105 -106) ที่ว่า ควรอธิบายวิธีการเล่นเกมอย่างละเอียดชัดเจน โดยอาจใช้ภาษาแม่ของผู้เรียนได้ถ้าจำเป็น รวมทั้งให้ผู้เรียนฝึกซ้อมการเล่นเกมก่อนที่จะลงมือแข่งขัน โดยเฉพาะเกมที่ไม่เคยเล่นมาก่อน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการทำความเข้าใจ และซักซ้อมวิธีดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างละเอียดแก่วิทยากรพี่เลี้ยงทุกคนก่อนการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง

2. ก่อนการทำกิจกรรมที่ต้องมีการใช้ตัวภาษามาก วิทยากรควรมีการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ และตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนด้วย โดยให้ผู้เรียนทดลองทำกิจกรรมก่อนการลงมือปฏิบัติจริง

3. หากผู้เรียนรู้จักและคุ้นเคยกันแล้ว หรือมาจากห้องเรียนเดียวกัน อาจไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรม Ice-breaking หรืออาจจัดเพียงแค่กิจกรรมเดียว เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนที่มาจากต่างห้องเรียนได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกัน

4. การจัดกลุ่มของผู้เรียนในการทำกิจกรรมควรมีการคละกันระหว่างผู้เรียนที่เก่งและไม่เก่งเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกัน

5. ควรมีการให้กำลังใจผู้เรียน โดยการมอบรางวัลแก่ผู้เรียนทุกคนอย่างทั่วถึง ทั้งรางวัลจากการ แข่งขันในการทำกิจกรรม รางวัลสำหรับกลุ่มที่มีความสามัคคี มีระเบียบ และรักษาความสะอาด และรางวัลผู้เรียนดีเด่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ กาญจันดา และคณะ. (2557). **การพัฒนายุทธวิธีการสอนที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อการโน้มน้าวของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางพหุปัญญา.** วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 10: 64-72

จรีธร แหวนทอง. (2554). **108 กิจกรรมภาษาอังกฤษ.** หน้า 5. กรุงเทพฯ : เบ็นภาษาและศิลปะ.

ชนธิภา คุณยศยิ่ง และคณะ. (2554). **การใช้กิจกรรมเพลงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง-พูดภาษาอังกฤษและลดความวิตกกังวลในการสื่อสารของนักเรียน.** สรุปผลงานวิจัย. เชียงใหม่: วิทยาลัยเทคโนโลยีโปลิเทคนิคลานนา.

ณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์ และธัญภา ชิระมณี. (2557, มีนาคม). **ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทย.** วารสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ 15. 15: 2839

ณิชรีย์ธร สุวรรณรงค์. (2553). **ผลการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้กิจกรรมทางภาษา ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดขอนแก่น.** สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปราณี นันทบุตร. (2555). **การใช้กิจกรรมทางภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการพูดภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.** ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฟิลิปส์. (2545). **กิจกรรมภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก.** แปลโดย เตือนใจ เฉลิมกิจ. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง.

รัตนาภรณ์ โพธิ์ทอง. (2544). **กิจกรรมค่ายภาษาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นต้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี.** สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วารุณี ยะปาน. (2556). **ความสามารถด้านการฟัง-พูดและแรงจูงใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านบ่อ ด้วยวิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสารโดยใช้เพลงและเกม.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 9. หน้า 106-114.

ศิริพันธ์ โรจนุตมะ. (2541). **ค่ายภาษาอังกฤษ : กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียน.** สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศิรินทร์ หวังสงวนกิจ. (2555). **ผลการใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสารที่มีต่อการพัฒนาด้านคำศัพท์ของนักเรียนอนุบาล.** ปริญญานิพนธ์.ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริยา คนิวรานนท์. (2541). **ค่ายภาษาอังกฤษ : กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน.** สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะ ภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2537). **วิธีสอนภาษาอังกฤษ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อดิศา เตียว และคณะ. (2547). **โครงการข้อมูลพื้นฐานเพื่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศระดับอุดมศึกษาในภาคใต้.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัจฉรา วงศ์โสธร. (2538). **แนวทางการสร้างข้อสอบภาษา.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Anderson, Ann.; & Lynch Tony. (1988). **Listening: A Scheme for Teacher Education.** London: Oxford University Press.

Brown, Douglas H. (2001). **Teaching by Principles**. 2nd ed. San Francisco: San Francisco State University.

Byrne, Donn. (1990). **Teaching Oral English.** Singapore: Longman.

EF Education First (n.d.).**The world's largest ranking of countries by English skills. Retrieved** November 13, 2015, from http://www.ef.co.th/epi/

Harmer, Jeremy. (1992). **The Practice of English Language Teaching.** London: Longman.

Kutnick and others. (2005). **The Effects of Pupil Grouping: Literature Review.** The University of Brighton. No. 688.

Maley, Alan. & Duff, Alan. (1986). **Drama Techniques in Language Learning. 5th ed.** Great Britain: Cambridge University Press.

Richards, Jack C.; & Rodgers, Theodore S. (2014). **Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed.** Great Britain: Cambridge University Press.

Rost, Michael. (1991). **Listening in Action.** London: Prentice Hall International.

Sarkis, R. (2012). **Using Cognitive Strategies to Improve English Speaking Skill and Self-confidence.** American Journal of Education Sciences. 2(4): 19-23.

Tribolet, C. (2012). **Using Cognitive Strategies to Improve English Speaking Skill and Self-confidence.** American Journal of Education Sciences. 2(3): 36-40.

Weir, Cyril J. (1990). **Communicative Language Testing.** Great Britain: Prentice Hall International.

Wilkins, D.A. (1972). **Systems Development in Adult Language Learning.** Oxford: Pergamon.

No. S002

การศึกษาเปรียบเทียบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา

A Comparative Study of Literacy Among Primary School Students in The Area of Yala Province

อับดุลรอแม สุหลง

Abdul Ramae Sulong

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา

Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University

Corresponding Author Email: doktorabdulrahmaansulong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาระหว่างเขตพื้นที่จังหวัดยะลาทั้ง 3 เขต ผลการวิจัยพบว่า สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนสรุปผลได้ ดังนี้ 1) สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาด้านผู้เรียน ปรากฏว่า ครูเพศหญิงส่งผลต่อสภาพของการอ่านออกเขียนได้สูงกว่าครูเพศชาย ส่วนด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน และด้านการบริหารจัดการ รวมถึงภาพรวมของครูชายและครูหญิงส่งผลต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ไม่แตกต่างกัน 2) ครูที่มีอายุต่างกันในเขต 2 และเขต 3 โดยภาพรวมส่งผลต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนเขต 1 ในภาพรวมครูที่มีอายุต่างกันนั้นส่งผลต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนแตกต่างกัน 3) ครูที่มีสถานภาพต่างกันทำให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนไม่แตกต่างกัน 4) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ในเขต 1 และเขต 2 ทำให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนเขต 3 ในภาพรวมครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ทำให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนแตกต่างกัน

คำสำคัญ : ศึกษาการเปรียบเทียบ การอ่านออกเขียนได้ นักเรียนชั้นประถมศึกษา เขตพื้นที่จังหวัดยะลา

Abstract

This research aimed to 1) compare the literacy of primary school students in the area of Yala province. The results of the research can be concluded as follows; 1) the status of literacy problem among primary school students in the area of Yala province on students site was found that females teachers influenced in literacy more than male teachers. While in instruction media resources, tools, budgets and management site of both males and females was found that at same level. 2) the teachers of the deference ages from Educational Service Area 2 and 3 have influenced on literacy problem among primary school students at same level but the influence of teachers who have the deference ages from Educational Service Area 1 were deferent in literacy among primary school students. 3) the teachers who have the deference status did not influenced in literacy problem among primary school students. 4) the teachers who have deference experiences from Educational Service Area 1 and 2 have no influence on literacy among primary school students at the same level but the teachers who have the deference experiences from Educational Service Area 3 were caused literacy among primary school students at the different level.

Keywords: A comparative study, Problem of literacy, Primary school students, Area of Yala province

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั่นหมายถึง ผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและภูมิใจในความเป็นไทย ตามจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงในความเป็นไทยสู่สากลได้อย่างสร้างสรรค์ จิราพร ปุราทะกา (2556) สภาพปัญหาในการรับรู้ของเด็กแต่ละคน ซึ่งในการวิเคราะห์ผู้เรียนมีทั้งเด็กเรียนปกติและเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเด็กด้อยโอกาสมีสภาพการอ่านไม่คล่อง เขียนไม่ถูกต้อง จึงได้หาวิธีแก้ไขเพื่อช่วยเหลือให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ ได้มีการพัฒนาด้านการอ่านเขียนให้ดีขึ้นและเพื่อให้นักเรียนได้นำไปเป็นพื้นฐานในการเรียนในระดับต่อไปและอยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นสุขต่อไป

จากการติดตามผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และการวัดผลประเมินผล การอ่านไม่ออกเขียนไม่ถูกต้องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และการอ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) ที่พบเยาวชนกว่า 35,000 คน อ่านและเขียนไม่ได้ ซึ่งคิดเป็น 5% ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งประเทศ และที่เหลืออีกกว่า 2 แสนคน ก็อ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่องตัวเลขดังกล่าวด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นวิกฤตคุณภาพการศึกษาของประเทศ

ไทย ที่สำคัญมีผลต่อการประเมินผล NT และ O-NET ของนักเรียนของโรงเรียนลดต่ำลงไปด้วย และอีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นวิกฤตในเรื่องของการแก้ปัญหาของภาครัฐ ซึ่งรับผิดชอบการศึกษาของชาติโดยรวม

สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ประชาชนกำลังประสบปัญหาและต้องอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่วิกฤติและอันตรายนานาประการไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ขาดโอกาสการเข้ารับบริการทางการศึกษาในระบบจำนวนมากและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติมาก รวีวรรณ ขำพล (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้และได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนภาษาไทยโดยเร่งแก้ปัญหาและพัฒนาการสอนภาษาไทยให้มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ได้ ตลอดจนการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนภาษาไทยให้กับนักเรียนไทยมุสลิม

การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย หลังได้รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ลงพื้นที่สำรวจโรงเรียนทั้ง 67 แห่งของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2 ก็เป็นที่น่าตกใจว่า เด็กชั้นประถมต้น ตั้งแต่ประถม 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ และไม่เข้าใจในภาษาไทย ส่วนเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการพูดภาษาไทยได้ แต่ก็ยังมีที่ไม่เข้าใจในคำหรือไม่สามารถจะเขียนได้ ซึ่งจากการตรวจสอบนั้นพบว่า มีนักเรียนเป็นจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจในภาษาไทย (ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2557)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนที่จะลดปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยให้มีการคัดกรองนักเรียนเพื่อหาเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้นำมาสอนเสริมและกำหนดเป้าหมายที่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้ 100% ตามประกาศวาระแห่งชาติด้านการศึกษา “ปี 2556 ปีแห่งการรวมพลังยกระดับคุณภาพการศึกษา” (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2557)

ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหานักเรียนอ่านไม่ออก เขียนไม่ถูกต้อง และอ่านไม่คล่องเขียนไม่คล่องของนักเรียนทางกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จึงได้กำหนดให้มีการศึกษาปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาในการอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป และสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาได้อย่างดียิ่ง ตลอดจนทำให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดา ผู้ปกครองของนักเรียนจะมีความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาระหว่างเขตพื้นที่จังหวัดยะลา
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของผู้สอนที่มีต่อการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (การอ่านออกและการเขียนได้) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนในสำนักการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดยะลาทั้ง 3 เขต รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาจำนวน 163 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และหัวหน้าฝ่ายวิชาการในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 โรงเรียน โดยให้ผู้อำนวยการเขตแต่ละเขตพื้นที่เลือกเขตละ 10 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 90 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและขั้นตอนการสร้าง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ และประสบการณ์ในการทำงาน

2. ปัจจัยของการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลา ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักเรียน 4 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อแหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน และด้านการบริหาร

3. ข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลา

วิธีการสร้างเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

ทบทวนเอกสาร กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาสร้างแบบสอบถาม โดยการศึกษาและปรับปรุงจากแบบสอบถาม กำหนดกรอบ ขอบเขตคำถามและสร้างคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์

2. นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้นำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อขอรับคำแนะนำและให้คะแนน ดังนี้

ถ้าค่าดัชนี IOC (Index of Item-Objective Congruence) ที่คำนวณได้มากกว่า 0.5 ข้อคำถามนั้นจะเลือกไว้ใช้ และถ้าข้อคำถามใดมีค่าดัชนีต่ำกว่า 0.5 จะถูกตัดไป หรือนำไปปรับปรุงแก้ไขใหม่ ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66-1.00 อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ทุกข้อ

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ของครอนบัค

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ทั้ง 3 เขตเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องพร้อมส่งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ทั้ง 3 เขตให้เลือกเขตละ 10 โรงเรียนเพื่อกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กเพื่อเป็นตัวแทนของโรงเรียนทั้งหมดพร้อมส่งแบบสอบถามตามโรงเรียนต่างๆ

3. ผู้วิจัยนัดกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่ ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการโรงเรียนและฝ่ายวิชาการเพื่อทำการสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ของแต่ละโรงเรียนเพื่อมาเปรียบเทียบโยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และร้อยละ (Percent)

การจัดกระทำข้อมูล

1. เมื่อออกสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถาม 30 โรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาทั้งหมด นำมากรอกคะแนนของแต่ละส่วนเพื่อนำไปวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั้งทางด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์งบประมาณ/สิ่งสนับสนุนและ ด้านการบริหารจัดการของ 30 โรงเรียนระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และร้อยละ (Percent)

3. เปรียบเทียบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดยะลา โดยใช้การทดสอบค่าที (*t-test*)

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้คืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์อีกครั้ง

2. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละของแต่ละคำตอบแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

3. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพการอ่านออกเขียนได้ในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลาโดยการนำมาตรวจให้คะแนนจากการอ่านออกเขียนได้เกี่ยวกับความคิดเห็น 5 ระดับ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำไปประมวลผล โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ข้อมูลความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลา

5. ข้อมูลการเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะประชากรกับสภาพการอ่านออกเขียนได้ในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลา ทำการวิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติทดสอบ คือ

5.1 ใช้การทดสอบค่าสถิติ t-test เพื่อหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปร 2 กลุ่ม

5.2 ใช้การทดสอบค่าสถิติ F-test เพื่อหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีตัวแปรมาก

ผล

ผลการวิจัยสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์พื้นฐานสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา คือ

1.1 ยะลาเขต 1 ส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.0 ของทั้งหมด เป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ 20-30 ปี มากที่สุด มีสถานภาพเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นครูวิชาการ และครูสอนภาษาไทย เป็นส่วนใหญ่ และมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี

1.2 ยะลาเขต 2 ส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของทั้งหมด เป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี มากที่สุด มีสถานภาพเป็นครูวิชาการเป็นส่วนใหญ่ และมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี

1.3 ยะลาเขต 3 ส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.3 ของทั้งหมด เป็นครูที่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี มากที่สุด มีสถานภาพเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ และมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี

2. ผลการวิเคราะห์สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา โดยภาพรวมในทุกด้าน พบว่า

2.1 ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้เรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผู้สอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารจัดการภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้เรียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผู้สอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการบริหารจัดการภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2.3 ยะลาเขต 3 อยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้เรียนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผู้สอนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการบริหารจัดการภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ด้านผู้เรียน สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผู้เรียนของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า

3.1 ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการได้รับการประเมินด้านการอ่านออก

และเขียนได้และผู้เรียนผ่านการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้ ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านคล่อง และผู้เรียนมีทักษะการเขียนและสามารถเขียนได้ถูกต้อง

3.2 ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับน้อยจนถึงปานกลางไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการได้รับการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้และผู้เรียนผ่านการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน และผู้เรียนสามารถบอกความหมายของคำและข้อความที่อ่าน

3.3 ยะลาเขต 3 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการได้รับการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้และผู้เรียนผ่านการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้ ผู้เรียนมีทักษะการอ่านและสามารถอ่านหนังสือได้ ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านคล่อง ผู้เรียนสามารถทักษะการอ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง และข้อความอื่นๆ และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ผู้เรียนมีทักษะในการเขียนคล่อง ผู้เรียนสามารถบอกความหมายของคำและข้อความที่อ่าน

4. ผลการวิเคราะห์ด้านผู้สอน สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผู้สอนของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่ศึกษา พบว่า

4.1 ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของครูจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมการอ่านการเขียนสำหรับนักเรียนได้อยู่เสมอ ครูมีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมในการสอนภาษาไทยที่หลากหลายโดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาด้านภาษาไทยและครูมีทักษะการสอนภาษาไทยที่หลากหลาย น่าสนใจ

4.2 ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของครูมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาด้านภาษาไทย ครูมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น พัฒนาตนเองด้านการสอนภาษาไทย ครูมีการวัดประเมินผลความสามารถในการอ่านออกเขียนได้อยู่เสมอ และครูมีการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมในการสอนภาษาไทยที่หลากหลายโดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

4.3 ยะลาเขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากจนถึงมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของครูจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมการอ่านการเขียนสำหรับนักเรียนได้อยู่เสมอ ครูมีการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาภาษาไทยที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ครูมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาด้านภาษาไทย และครู

มีเทคนิคการสอนภาษาไทยที่หลากหลาย น่าสนใจ และครูมีทักษะการสอนภาษาไทยที่หลากหลาย น่าสนใจ

5. ผลการวิเคราะห์ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่โดยภาพรวม พบว่า

5.1 ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ โรงเรียนมีเอกสารประกอบการสอน ตำรา หนังสืออ้างอิง หนังสือค้นคว้าเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการพัฒนาด้านการอ่านออกและการเขียนได้ โรงเรียนมีสื่อการสอนเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และโรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้การเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้

5.2 ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ โรงเรียนมีการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ และโรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้การเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้

5.3 ยะลาเขต 3 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากจนถึงมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีเอกสารประกอบการสอน ตำรา หนังสืออ้างอิง หนังสือค้นคว้าเกี่ยวกับการแก้ปัญหา การพัฒนาด้านการอ่านออกและการเขียนได้ โรงเรียนมีการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ และโรงเรียนมีสถานที่และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ โรงเรียนมีแหล่งการเรียนรู้การเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ และโรงเรียนมีสื่อ อุปกรณ์ส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้

6. ผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารจัดการ สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อของครูในโรงเรียนเขตพื้นที่โดยภาพรวม พบว่า

6.1 ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีแผนงานโครงการวิชาการที่ส่งเสริมพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนมีการนิเทศ ติดตามผลการพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ในชั้นเรียนอย่างมีระบบทั่วถึงและสม่ำเสมอ โรงเรียนได้กำหนดวิสัยทัศน์

จุดมุ่งหมายเป้าหมายที่ชัดเจน เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน และโรงเรียนมีการจัดระบบดูแลนักเรียนด้านการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน แล้วโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อม อาคาร สถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน

6.2 ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางจนถึงมากไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนได้กำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายเป้าหมายที่ชัดเจน เกี่ยวกับการพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน โรงเรียนมีแผนงานโครงการวิชาการที่ส่งเสริม พัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมายแผ่นงานโครงการวิชาการที่ส่งเสริม พัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนให้ครูทราบอย่างชัดเจน และโรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมอาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียน

6.3 ยะลาเขต 3 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากจนถึงมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีแผนงานโครงการวิชาการที่ส่งเสริม พัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนมีการจัดระบบดูแลนักเรียนด้านการพัฒนาการอ่าน
ออกเขียนได้ของผู้เรียน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมายแผ่นงานโครงการวิชาการที่ส่งเสริม พัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ของผู้เรียนให้ครูทราบอย่างชัดเจน และโรงเรียนมีการอำนวยความสะดวก ให้กำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ผู้ที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ในชั้นเรียนอย่างมีระบบทั่วถึงและสม่ำเสมอ

7. การเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะทางประชากรของครูกับสภาพของการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ และประสบการณ์ในการทำงาน สรุปผลได้ดังนี้

7.1 ครูชายและครูหญิง ให้สภาพของการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาไม่แตกต่างกัน ในส่วนของสภาพของการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดยะลาในด้านผู้เรียน ครูหญิงให้สภาพของการอ่านออกเขียนได้สูงกว่าครูชาย ส่วนด้านผู้สอน ด้านสื่อ แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ/สิ่งสนับสนุน และด้านการบริหารจัดการ รวมถึงภาพรวมของครูชายและครูหญิง ให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ไม่แตกต่างกัน

7.2 ครูที่มีอายุต่างกัน เห็นได้ว่าในยะลาเขต 2 และยะลาเขต 3 โดยภาพรวมครูที่มีอายุต่างกันให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนยะลาเขต 1 ในภาพรวมครูที่มีอายุต่างกันให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.3 ครูที่มีสถานภาพต่างกัน ให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จังหวัดยะลาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7.4 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน เห็นได้ว่าในยะลาเขต 1 และยะลาเขต 2 โดยภาพรวมครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนยะลาเขต 3 ในภาพรวมครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ให้สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ความคิดเห็นต่อสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโดยภาพรวมในทุกด้าน พบว่า ยะลาเขต 1 อยู่ในระดับมาก ยะลาเขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง และยะลาเขต 3 อยู่ในระดับมาก ซึ่งดังกล่าวสามารถอภิปรายได้ว่า สภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนส่วนใหญ่นั้นล้วนเกิดจากพื้นฐานของนักเรียน เกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวของนักเรียน และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในด้านผู้เรียนเอง ด้านผู้สอน ด้านสนับสนุน และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับคำอธิบายของ (Harris, 1976) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องประสบการณ์เดิมว่า “พื้นฐานประสบการณ์เดิมของนักเรียนจะช่วยสร้างความคิดรวบยอดซึ่งมีอิทธิพลต่อการตีความในสิ่งที่อ่านความคล้ายคลึงกันระหว่างพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เขียนและผู้อ่านจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในการอ่านสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ” และสอดคล้องกับเสาวลักษณ์ รัตนวิชช์ (2534) ว่า ขึ้นอยู่กับบริบทหรือความแวดล้อมของข้อความต่างๆ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันตามสถานการณ์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องในบริบทนั้น

ความคิดเห็นต่อแนวสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโดยภาพรวมในด้านผู้เรียน พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการได้รับการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้และผู้เรียนผ่านการประเมินด้านการอ่านออกและเขียนได้ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน ซึ่งมีความไม่สอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษา นักเรียนสวนใหญ่มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2557)

ความคิดเห็นต่อแนวสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโดยภาพรวมในด้านผู้สอน พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของครูมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาด้านภาษาไทย ครูมีความมุ่งมั่นกระตือรือร้น พัฒนาตนเองด้านการสอนภาษาไทย ครูมีการวัดประเมินผลความสามารถในการอ่าน

ออกเขียนได้อยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัย จากปัญหาการสอนอ่านที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนทักษะการอ่านที่ดีนั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทที่ทำให้ผู้เรียนตอบสนองต่อสิ่งที่อ่านได้นั้นคือผู้เรียนจะต้องเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านโดยครูจะต้องจัดประสบการณ์ทางภาษาและฝึกฝนทักษะให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในท้องถิ่น ตลอดจนสภาพการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของนักเรียนด้วย ครูผู้สอนจะต้องศึกษาและวางแผนการสอนให้ดีต้องจัดลำดับการฝึกจากง่ายไปหายาก มีลำดับต่อเนื่อง และมีการสร้างสื่อหลายรูปแบบเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น (เสาวลักษณ์ รัตน์วิชช์, 2534)

ความคิดเห็นต่อแนวสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนโดยภาพรวมในด้านสนับสนุนและการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายข้อในด้านสนับสนุน พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากจนถึงระดับมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโรงเรียนมีการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ โรงเรียนมีการสนับสนุนเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้มีความสอดคล้องกับโครงการของอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2553) เรื่อง ปัจจัยส่งเสริมคนไทยให้มีวัฒนธรรมการอ่าน คือ สำหรับแนวทางส่งเสริมในระยะแรก มุ่งไปที่การสร้างกิจกรรมอันจะส่งเสริมการอ่านโดยตรง เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น โดยใช้โรงเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนสร้างกิจกรรมภายในโรงเรียน ให้นักเรียนรักการอ่าน และใช้วิชาเรียนที่อยู่ในโรงเรียนเป็นกระบวนการในการส่งเสริมการอ่าน เช่น การจัดเวลาอ่านหนังสือร่วมกันทั้งโรงเรียน กำหนดเวลาอ่านหนังสือร่วมกันทุกคนในเวลา เดียวกัน 15 นาที โดยอาจปฏิบัติทุกวัน หรือเป็นบางวันก็ได้ตามความเหมาะสม พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมกระตุ้นการอ่านให้เกิดขึ้นเป็นประจำ

สรุป

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะประชากรที่เป็นบุคลากรในด้านการศึกษาในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษายะลา ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษากับประชากรที่เป็นบุคลากร ในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาเด็กนักเรียนในเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ครู/บุคลากรทางการศึกษาทุกรายวิชา รวมไปถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้

ผลการวิจัยที่ได้ ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบการศึกษา สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาและค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน ในขณะเดียวกันผู้บริหาร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่สนใจในหน่วยงานสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ก็สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน

จากผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาและค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อยกมาตรฐานการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่กรุณาให้ทุนอดหนุนและให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและสถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนภาคใต้ที่ดูแลกระบวนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2557). **แนวดำเนินการตรวจสอบวัดความสามารถในการอ่านของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2557). **เร่งแก้ปัญหา ป.3 อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2558, จาก :http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/politics/education/20141029/614113/

จิราพร ปุราทะกา (2556). **กระเช้ากล้วยไม้ ส่งใจให้อ่านเขียน.** โรงเรียนบ้านโนนม่วง. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2558, จาก: www.qa-cbac.net/images/file/Best.docx.

รวีวรรณ ขำพล. (2552). **สภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้.** *วารสารกึ่งวิชาการ, ปีที่ 33* (ฉบับที่ 3), 79-82.

เสาวลักษณ์ รัตนวิชช์. (2534). **การพัฒนาการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาเล่ม 2.** กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์ พริ้นติ้ง.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2553). **ปัจจัยส่งเสริมคนไทยให้มีวัฒนธรรมการอ่าน.** ***"โครงการศึกษาปัจจัยที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน: กรณีศึกษาแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน"*** **สนับสนุนโดยแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)** ดำเนินการวิจัยโดย: *โครงการติดตามและประเมินภายในแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน* – สถาบันการจัดการแบบองค์รวม, 3-4.

ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2557). **สพฐ.เขต 2 ยะลา เผย นร.ในพื้นที่ยังด้อยภาษาไทย เร่งพัฒนาการเขียน-อ่าน.** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2558, จาก: http://www.manager.co.th/South/ViewNews. aspx? NewsID =9570000142810&Html=1&TabID=1&

Harris, L. A. (1976). **Reading instruction: Diagnostic teaching in the classroom (2nd ed.).** New York: Macmillan.

No. S003

Modernization Pesantren Toward Superior School

Dr. Istikomah,M.Ag
Sidoarjo Muhammadiyah University
Email: istikomah@umsida.ac.id

Abstract

This article describes the development of pesantren (boarding school) in Indonesia. Its discussion focuses on the development of boarding schools that used to be traditional, Now many of them are getting superior education institutions. The goal is to illustrate that boarding school as the first educational institution in Indonesia which was originally only taught religious studies course. Now it has modernized in the form of establishing madrasahs and schools by implementing the national curriculum. This boarding school modernization will finally produce quality graduates with intellectual intelligence, emotional and spiritual well-balanced.This study uses the library method. This article concludes that boarding school that used to be not attracted many Muslim communities, now becomes the ideal form of Islamic education and attracted many muslim communities of upper middle class and becomes a superior educational institution. Society does not mind although it costs higher

Keywords : Islamic Education, Pesantren, Superior Schools

Introduction

There are three kinds of educational institutions in Indonesia, namely, boarding school, islamic school and formal school. Before the colonization, boarding school has been growing rapidly in Indonesia. Because boarding school is the first educational institution which first stand. At the beginning of the establishment of boarding school's location in the northerm coast of Java areas, such as Giri (Gresik), Ampel Denta (Surabaya), Bonang (Tuban), Kudus, Lasem, dan Cirebon. At that time, those cities are cosmopolitan city which functioned as the main link of world trade, as well as a heaven traders and Muslim preacher who came from the Arabian Peninsula like Persia and Iraq[1]. The establishment of boarding school's background was from the emergence of consciousness and obligatory for Muslims to spread their tenet and produce the cadre of preachers. Although it has been long established, boarding school is still exist even continue to grow. The boarding school has long been an institution that has an important contribution in the nation participation.

A large number of boarding school in Indonesia, as well as the large number of students, initially it was not much to give contribute toward nation building. This was due to output and outcome of boarding school were not capable to take part widely in community, because the field of expertise owned was only dogmatic religion expertise and textual and less able to adapt with the modern world. As stated by Nurcholis madjid "there were intellectual and cultural gaps between the boarding school and the wider world, but the boarding school saved some potential in accommodating and played a maximum role in the very latest era" [2] however now, the boarding school have undergone change and improvements continously performed, both in terms of management, academic (curriculum) and facilities, so that making the boarding school out of the traditional and old-fashioned impression that during these bears. Some of boarding schools become a model of Islamic institutions which called elite school-oriented Muslim modernist in the sense of mind, sect, movements and effort to change ideologies and old institution to be adjusted to the progress of science and technology[3]. So, now the boarding school have become an institution which deserve to be reckoned with in terms of nation-building in the field of education and moral, because there are boarding schools who founded the school with superior quality.

The Historical Roots of Boarding School's Establishment

At the beginning of its establishment Boarding school, it could not be separated by the social and cultural surroundings. At first, the boarding school was standing in the middle of the underdeveloped society whose members were not Muslim and had no faith yet. The establishment of Islamic boarding school in Indonesia had the same background that was established by individuals or

[1] Abdurrachman Mas'ud, *Dinamika Pesantren dan Madrasah,* (Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2002), 248

[2] Yasmadi , *Modernisasi Pesantren ,Kritik Nurcholis Madjid Terhadap Pendidikan Islam Tradisional* , (Jakarta, Quantum Teaching,2005,), 107

[3] Harun *Nasution, Pembaharuan Dalam Islam,Sejarah Pemikiran dan Gerakan* , (Jakarta, Bulan Bintang,1991),11

private who intended to teach religion and sciences in society. There was simple means that available which were used as places of worship and islamic study, such as mosque, surau or musholla and boarding school as student's residence. The sciences that be assessed are classic holy books which include *Tauhid, Tafsir, Hadits, Fiqih, Ushul Fiqih Tashawuf, Arabic Language (Nahwu, Sharaf , Balaghah, Logic) and Character by using wetonan or sorogan method* [4]. Wetonan method is the religion study that conducted in certain time, usually it is doing after shalat fardlu in open discussion that followed by students. Kyai read a specific holy book which be reference, then translated and explained the contents of the holy book is in halaqoh or circle. While sorogan method is individual learning activity in religion study that the students must be facing to Kyai one by one to read and explained a holy book that have been determined. In addition to the methods above (wetonan and sorogan) the boarding school had implemented discussion method too, but this method only for students and their senior. Thus, the boarding school was not known about classical method with the division of the class and level structurally as we know in this time.

Before the arrival and spread of Islam in Indonesia, Indonesian society has been already embraced Hinduism and Buddhism by using convent and hostel as the Pastor and Priest's residence to do learning activities to his followers. The historical roots of boarding school's establishment in Indonesia can be traced from the first wali songo who came in here, namely Maulana Malik Ibrahim in Gresik East Java who died in 1419. He is called *spiritual father* as the first teacher in the land of Java[5] then the Dutch came and colonized in Indonesia in 1619 the boarding school can not be grown rapidly which caused of intimidation and pressure by the Dutch. Because the Dutch had a reasons of "*Westernization dan Christenization*" when they came, it is for West and Christian's interests[6]. The Dutch issued a regulation banning for Kyai to spread Islam religion, so that Islam religion's spreading was stopped. All of Kyai were not ignored about the pressures conducted by the Dutch, and Islam will continues to grow in Indonesia.

The Development of Boarding School

The boarding school is not educational institution only. Since it was emergence, the boarding school as an institution that has been influence in Indoneisan society. The boarding school is a product of native education system that has historical roots, cultural and social in Indonesia. Therefore, the boarding school represents a unique education that synthesizes the social dimension, cultural and religion. This source and synthesis are giving the influence for boarding school's function both internally and externally. At first, the main purpose the boarding school are (1) to prepare the students to explore and be mastered about the knowledge of Islam which more known as *tafaqquh fid din* that was expected to produce a cadre of preacher who be mastered and explored about the science of religion which produce a fatwa to be a reference in worship,

[4] Zamakhsyari Dhofier, *Tradisi Pesantren: Studi tentang Pandangan Hidup Kyai*, (Jakarta, LP3ES, 1990) ,34
[5] Wahjoetomo, Perguruan Tinggi Pesantren : Pendidikan Alternatif Masa Depan Gema Insani Press, Jakarta,1997
[6] Zuhairini, Sejarah pendidikan Islam (Jakarta, Bumi Aksara, 1991), 147

both of *baik hablum minalllah wahablum minan nas,* (2) religious proselytizing or spreading Islam's religion, and the last, the bastion of peoplein the field of morals. In the 1970s there was a big change on the existence of boarding school as a traditional education system. If the boarding school's system has been known as not schooling system before, however, then the forms of educational system have to come in boarding school system, ranging from Islamic Elementary school, Islamic Junior High School, Islamic Senior High School, General Junior/Senior High School, Islamic University, even General University, without displacing bandongan system which is known and become a culture in boarding school.[7]

In general, formal education which was established by boarding school are still on track Islamic education, such as Islamic Elementary School, Islamic Junior High School, Islamic Senior High School, but there are many boarding schools that have educational institutions which was supervised by the Ministry Of National Education (MONE) such as, Elementary School, Junior High School and Senior High School. Even, some of boarding schools have opened college or university, such as Nurul Jadid boarding school in Paiton Probolinggo, Darul Ulum boarding school in Jombang, Darussalam Gontor modern Islamic boarding school in Ponorogo, Salafy Terpadu Islamic boarding school in Lirboyo Kediri, etc. This boarding schools use the classical or traditonal method and modern method in teaching learning activities, which was originally centered on Kyai, and now they have to recruiting their students who have graduate from boarding school or Islamic University to become a teacher in that boarding school. From the curriculum aspect, they are still teach the holy classic books or kitab kuning with (*halaqoh) method,* however in the other side they adopted a modern learning designed by the government to the charge of subjects, Mathematics, Physics, Biology, English, History, Sociology and the other subject which appropriate with student's grade and the curriculum by the Ministry of National Education. The modernization of boarding school has latsted a long time in Indonesia, at least since 19th century islamic educational institutions, both of boarding school or surau in (Minangkabu) had been adopted modern educational system.[8]

Typology of Boarding School

Historically, in Indonesia the boarding school is not only about the contains of Islam, but it is about the authenticity of Indonesia also. As Nurcholish Madjid statement, the boarding school is an Islamic educational institutions that has *indigenous* character which existing from the Hindu-Buddhist authority and the formulation can be known when Islam seeks to adapt (islamize) it.[9] From the boarding schools' definition, it can conclude that boarding school is traditional educational institution. The writer would like to emphasize that the definition of traditional in this statement is refers to that the boarding schools have live since a hundred of years ago, but now, it has change time to time accordance to the life

[7] . Zubaidi Habillah Asyari, *Moralitas Pendidikan Pesantren,* (Yogyakarta : Kurnia Alam Semesta, 1996) 11.
[8] Husni Rahim,*Arah Baru Pendidikan Islam di Indonesi*a , (Jakarta, Logos Wacana Ilmu, 2001),.149
[9]Nurcholish Madjid, *Bilik-Bilik Pesantren Sebuah Potret Perjalanan* (Jakarta: Mizan Paramadina, 1988), 25.

of Muslim. From here, the boarding schools have to rate as a model of Islamic educational treasure in Indonesia that can be last a long time and exist until now and it must be seen as an unique system of Islamic education and open to the times.

The boarding school has characteristic, such as there are Kyai, students, recitation of the qur'an, dormitories and mosque. Each of boarding school will carry out the three activities function that known as Tri Dharma of Islamic boarding school, i.e., first, the increase of faith and devotion to Allah SWT. Second, the development of useful scientific and third, the devotion to religion, society and state.[10] Now, the boarding school as the oldest educational institution has a strategic value in fostering human quality. It is proven by a lot of scientists, politicians and scholars who had been graduated from boarding school, such as, M. Hidayat Nur Wahid (the exchairman of People's Consultative Assembly), KH. Hasyim Muzadi (the exchairman of NU's board), Din Syamsuddin (the exchairman of Muhammadiyah's central leadership and the Indonesian Ulema Council), Emha Ainun Najib (cultural observer), and others. Along with the time, to comply by the demand of the times, finally the boarding school has to refrom in all aspects. If at the first typology of boarding school is only one that is classic, traditional or salaf. But in the progress, the boarding school has to divide into several typologies which adapted to the spectral components of boarding school. According to Ridlwan Nasir, there are five classifications of boarding schools today, namely:

Salaf/Classic Islamic Boarding School, it is the Islamic boarding school that has salaf method (*weton dan sorogan*) in their education system and classical system (Islamic school) salaf with 100% religion curriculum.

Semi Developed Islamic Boarding School, it is the Islamic boarding School that has salaf method (*weton dan sorogan*) and classical system (Islamic school) with the curriculum of 90% religion and 10% general.

Developed Islamic Boarding School, it is the Islamic boarding school like semi developed Islamic boarding school, it just had more variation in the curriculum, it is about 70% religion and 30% general, as it also held the SKB Islamic school of three ministerial with the addition of *diniyah.*

Khalaf/Modern Islamic Boarding School, it is like developed islamic boarding school, it had been more complete in their educational institution, such as to organize the general school plus diniyah (practice of reading *salaf's book*), university (both of general or religion), cooperative with *takhasus* (Arabic and English).

Ideal Islamic Boarding School, it is like modern islamic boarding school, it had been more complete than modern boarding school. They have some skills, i.e. agriculture, engineering, fisheries, banking dan more, and really pay attention to the quality by not shifting the specific

[10]Departement Agama RI Direktorat Jenderal kelembagaan Islam, *Pondok Pesantren dan Madrasah Diniyah Pertumbuhan dan Perkembangannya,* (Jakarta, 2003), 28-29.

characteristic of boarding school. By given that method above, it was expected that students who had graduated from boarding school will be predicated as *khalifah fil ardli.*[11]

While, Haidar Putra Daulay has to divide a typology into two that is boarding school typology based on the physical building and based on curriculum. The typology based on the physical building can be divided into five models. *First*, there are mosque and Kyai'a home. This boarding school is simple, Kyai use his home or mousque for teaching learning process. In this models, all the students who came is from around the boarding schools themselve because they do not have dormitory, but they are studying about the religion by continous and systematic. They use *weton* and *sorogan* method. *Second,* the boarding school that has mosque, Kyai's home and dormitory for the students who came from distant areas. *Third,* the boarding school that has mosque, Kyai's home, dormitory and islamic school. This boarding school used classical system which the students had stayed, they get an education at the islamic school, but teaching by using *weton* method is still done by Kyai. *Fourth,* the boarding school that has mosque, Kyai's home, dormitory, islamic school and skills' place. So, there is the difference between this model and the third models. It is skills' place. Such as: fisheries, animal husbandry, agriculture, machine repair shop, cooperatives and others. *Fifth,* the boarding school that has mosque, Kyai's home, islamic school and skills' place, university, conference hall, sports center and general school.[12]

The typology based on curriculum can be divided into five models also, such as : *first,* the sources of subject matter is from classic holy books by using *wetonan* and *sorogan* method and it is not using classical system in teaching learning process, while the students' ability were assessed and measured based on the holy book that they read. *Second,* almost same with the first model but in this model using classical and nonclassical method for the teaching learning process, the students are given the skills and education organization, whereas students at a certain level aare given a bit of general knowledge. The students are divide by the education levels, from Ibtida'iyah, Tsanawiyah and Aliyah levels. They use *wetonan, sorogan,* memorization and discussion method. *Third,* the subject matter has been equipped with general subject and coupled with a wide variety of other educational such as scouting, sports, arts and education organization. *Fourth,* the model that focuse on teaching skills, than the religion subject. The skills is aime to the provision of life for the students when they graduated from boarding school. The skills that taught include agriculture, trade, fisheries, animal husbandry and others. *Fifth,* in this model, they use holy books in teaching learning process, there is an educational model like islamic school, besides teaching religion subject. They are teaching general subject also.

While the curriculum of Khalaf/Modern boarding school can be divided into two kinds, namely the curriculum that created by the boarding school itself and

[11]Ridlwan Nasir,*Mencari Tipologi Format Pendidikan Ideal, Pondok Pesantren di Tengah Arus Perubahan,* (yogyakarta, Pustaka Pelajar, 2005),88

[12] Haidar Putra Dauly ,*Sejarah Pertumbuhan dan Pembaharuan Pendidikan Islam di Indonesia* (Jakarta : Kencana Prenada Media Group,2007)

the government's curriculum with combine or modification the religion subject. This modification can produce the boarding school's model like Salafy Ar-Risalah integrated boarding school and Ammanatul Ummah which are equipped with general school (elementary, junior high school, senior high school) that fostered by Ministry of National Education or (islamic elementary, islamic junior high school, islamic senior high school) which fostered by Ministry of Religion. According to Yacub, as quoted by Khozin said that there are some division of boarding school and their typology: *First*, Salaf boarding school, it is a boarding school which retain the lesson with the classic holy books and without granting of general science. Sorogan and wetod method are the model which use in teaching learning process. *Second*, Khalafi boarding school is a boarding school that implement the classical (madrasi) system in teaching learning process by giving the general science, religion and vocational education. *Third*, Fast boarding school is a boarding school that like a nature training, it has relatively short time and usually implemented during a holiday time. *Fourth*, Integrated boarding school is a boarding school which emphasizes on vocational education [13]

According to the Ministry of Religion, *Salafiah* boarding school is an Islamic boarding school which retains Islamic boarding school education system, both the curriculum and teaching method. While *Khalafiyah* boarding school is an Islamic boarding school which adopt a school system. Its curriculum is adjusted to the curriculum of the government. In this case are the Ministry of National Education and the Ministry of Religion through the organization of elementary, junior and senior high schools, even up to university.[14]

According to the writer, in line with the dynamics of community life, most of boarding schools nowadays include in the last type that is an Ideal Islamic Boarding School (Ridlwan Nasir's typology) and Integrative Islamic Boarding School (Yacob's typology). It is in line with the needs of people who want their children to have skills and a strong religious guidelines. On the other hand, an Ideal Islamic Boarding School is also relevant to national education which has adopted the formal education system as organized by the government.

Modernization of Boarding School for Excellent

Viewed from the culture development and world civilization perspective, the modernization of Islamic boarding school is something can't be circumvented. Islamic boarding school system and institutional are difficult to survive without modernization, but both cause problem and criticism. In the recent years, it grew criticism among Muslim communities, especially between Islamic educational thinkers and Muslim school managers. However, in certain cases, the modernization proved more positive impact to the development of

[13]Khozin, *Jejak-Jejak Pendidikan Islam di Indonesia*, (Malang: Universitas Muhammadiyah Malang, 2001) 66

[14] Direktorat Jendral Kelembagaan Agama Islam, Direktorat Pendidikan Keagamaan dan Pondok Pesantren, *Petunjuk Teknis Penyelnggaraan Program Wajib Belajar Pendidikan Dasar 9 Tahun Pada Pondok Pesantren Salafiyah*, 2005, 7-8.

boarding school. Many boarding schools are able to develop the potential of Islamic education and also community development.

The system development is based on a reason "maintaining the old ways which are still good, and use new ways which are seen better". These rules become main values and philosophy which underlie the boarding school life so it will be able to transform the potential and make it as an agent of change for the community.[15] A type of change in boarding school management systems describes that boarding school stands on the past tradition foundation. However, the change can be managed by breaking of the old elements and change it with the new element to the needs of community. Moreover, the boarding school quantity and quality are growing over time. Not a few people who put their attention and expectation of boarding school as an alternative education. Moreover, several innovations of educational system developed in boarding school by adopting public education mode, making this kind of school is more competitive in offering education. Although its management has done variety of educational innovations, the boarding school does not lose its unique characteristics which distinguish itself with a general education[16]. Nowadays, many boarding schools build a formal education in the form of *madrasah* (Islamic school). There are 2072 boarding schools which has *Madrasah Ibtidaiyah* (Islamic Elementary School), 2721 *Madrasah Tsanawiyah* (Islamic Junior High School), 224 *Open Madrasah Tsanawiyah*, 1580 *Madrasah Aliyah* (Islamic Senior High School), 35 Skill Education, and 176 *Religious Madrasah Aliyah*.[17] The boarding school existence and contribution for the educational development in Indonesia can't be denied. It means that boarding school education which always opens up to all advancements produced many alumni who work in all state lines. Boarding school education system is not only provides students with cognitive intelligence, but also affective and psychomotor intelligence in order to shape up the Muslim personality which are faithful, devoted, intelligent, capable, and be a good citizens. There will be a gap if the Islamic educational institutions do not respond to the development and community needs.[18]

It must be admitted that the boarding school are still exist in community. From centuries, boarding school shows its ability to restrain the modernization which overturns human spirituality, either individually or common. It is not removed from the piety and charisma of *Kyai* (teacher of islam) as a top leader of boarding school. Moreover, boarding school as a struggle that control moral and theology. Thus, boarding school is very easy to integrate with the community which is from economy-social-politic. This is as stated by Abdullah Saeed in his book *"Islamic Though an Introduction"*. He states that Islam does not only teach classic things, but also should be able to live in the past and welcome the future.[19] The modernization of boarding school is a must in

[15] Ahmad Barizi, *Pendidikan Integratif, Akar Tradisi dan Keilmuan Pendidikan Islam* (Malang: UIN Maliki Press, 2011), 46.
[16] Siswanto ,Madrasah Unggulan Berbasisi Pesantren *Ulumuna*, Jurnal Studi Keislaman, Volume 18 Nomor 1 (Juni) 2014, 4
[17] Ibid,5
[18] Arifin, *Kapita Selekta Pendidikan Islam dan Umum* (Jakarta: Bumi Aksara, 1991), 6
[19] Abdullah Saeed, *Islamic Though an Introduction, Roud Ledge*, (New York : USA, 2006), 3

order to realize the Islamic education objective which shape up Muslim generation who are intelligent, excellent, creative and ready to reach the future, yet keeps in the values of Islam. One form of modernization is the establishment of Excellent School which is become a social phenomenon lately. Excellent school is a school which has advantage than another. The advantages can be in the form of (1) the higher target of learning achievement, (2) teaching and learning process which is more effective, (3) the quality of teachers who are better, and (4) adequate learning facilities. Fasli Jalal states there are some criterion of Excellent School. First, the curriculum design contains three skills: knowledge, attitudes and skills by setting out the noble character, personality, excellence, leadership and entrepreneurial spirit.

Second, students are limited by strict selection at the beginning. There are only 25 students in every classes. *Third*, learning process is done with the concept of PAIKEM (Active Innovative Effective and Fun Learning) effectively and efficiently. The teaching learning process is adjusted to the students' talents, interests, psychological, and physical development. *Fourth,* to realize the concept of learning, the infrastructure is adequate because there is a comfortable classroom. *Fifth,* implemented ICT-based learning in all subjects and delivers two languages: the national language and foreign language. It can be English or Arabic based on the school choice. *Sixth,* the assessment of learners is done based on the assessment process, teachers monitor the process, progress, and improvement of learner learning outcomes continually. S*eventh,* the headmaster shows the ability as administrative and educative leaders professionally and minimally is a master degree[20].

Because of a big financial in order to realize these advantages, usually the excellent schools are organized by private parties. Sociologically, the excellent schools can be seen as a community response to the specific life challenges. Development should be directed to improve human resources. Of course, school is the most strategic sector to achieve these objectives. It is more relevant if it is associated to the global trend which demands high-grade resource in order to compete in this global era. The excellent school is kind of school which has professional management system appeared in 19th century. Excellent school concept began from Islamic boarding school learners.

The establishment of an excellent school in boarding school due to several reasons. *First,* there is social mobility of society in Muslim middle class. S*econd,* there is a new awareness in religion especially in urban communities in middle to high economic level, as a result of the process of re-Islamization carried out by religious organizations such as Muhammadiyah, Nahdlatul Ulama, Persatuan Islam Indonesia Hizbuth Tahrir and others. *Third,* because of globalization and modernization era, Muslim has to prepare human who has two

[20] Fasli Jalal , Strategi Dan Arah Pengembangan Sekolah Unggul,Jakarta, Direktur Jenderal Peningkatan Mutu Pendidik Dan Tenaga Kependidikan, Departemen Pendidikan Nasional , 2009, 7,

competences, a mastery of Science and Technology and religious spiritual enhancement in the form of faith and piety. Both potential above are the main characteristic of an excellent school in a boarding school. Boarding school which implements formal education like public school is called *Kholaf* modern boarding school or modern typology. In Indonesia, there are 28.591 boarding schools in 2016 with 5296 of them are *Kholaf* boarding school or modern typology.

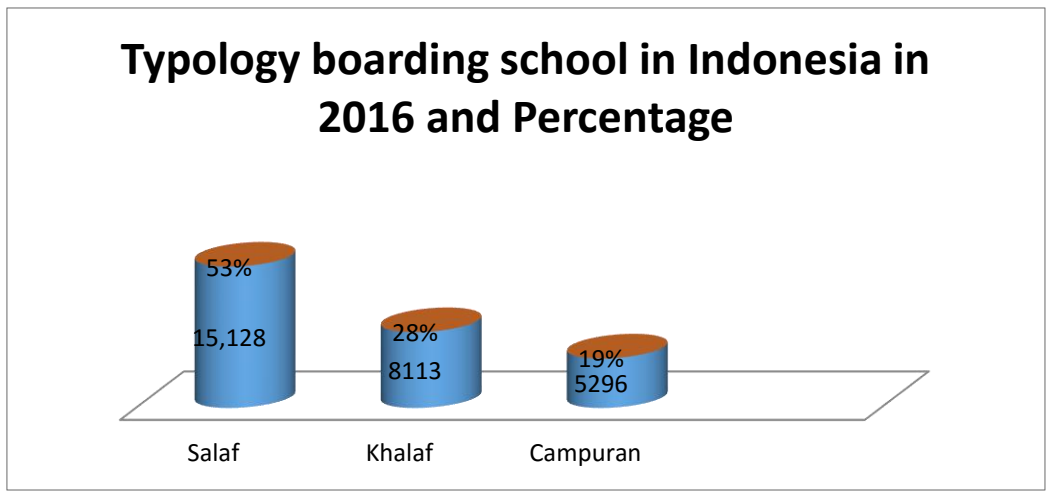

Reference

Abdullah Saeed, **Islamic Though an Introduction, Roud Ledge,** (New York : USA, 2006)

Abdurrachman Mas'ud, **Dinamika Pesantren dan Madrasah,** (Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2002)

Agus Maimun, **Madrasah Unggulan Lembaga Pendidikan Alternatif di Era Kompetitif,** (Malang UIN Maliki Press, 2010)

Agus Maimun, **Madrasah Unggulan Lembaga Pendidikan Alternatif di Era Kompetitif,** (Malang UIN Maliki Press,2010)

Ahmad Barizi, **Pendidikan Integratif, Akar Tradisi dan Keilmuan Pendidikan Islam** (Malang: UIN Maliki Press, 2011)

Arifin, **Kapita Selekta Pendidikan Islam dan Umum** (Jakarta: Bumi Aksara, 1991)

Arifin, **Kapita Selekta Pendidikan Islam dan Umum** (Jakarta: Bumi Aksara, 1991)

Departemen Agama RI Direktorat Jenderal kelembagaan Islam, **Pondok Pesantren dan Madrasah Diniyah Pertumbuhan dan Perkembangannya,** (Jakarta, 2003)

Departement Agama RI Direktorat Jenderal kelembagaan Islam, **Pondok Pesantren dan Madrasah Diniyah Pertumbuhan dan Perkembangannya,** (Jakarta, 2003)

Fasli Jalal, **Strategi Dan Arah Pengembangan Sekolah Unggul,Jakarta, Direktur Jenderal Peningkatan Mutu Pendidik Dan Tenaga Kependidikan,** Departemen Pendidikan Nasional , 2009

Harun Nasution, **Pembaharuan Dalam Islam,Sejarah Pemikiran dan Gerakan,** (Jakarta: Bulan Bintang,1991

Husni Rahim, **Arah Baru Pendidikan Islam di Indonesia ,** (Jakarta: Logos Wacana Ilmu, 2001)

Husni Rahim, **Arah Baru Pendidikan Islam di Indonesia,** (Jakarta: Logos Wacana Ilmu, 2001)

Nurcholish Madjid, **Bilik-Bilik Pesantren Sebuah Potret Perjalanan** (Jakarta: Mizan Paramadina, 1988)

Nurcholish Madjid, **Bilik-Bilik Pesantren Sebuah Potret Perjalanan** (Jakarta: Mizan Paramadina, 1988)

Ridlwan Nasir, **Mencari Tipologi Format Pendidikan Ideal, Pondok Pesantren di Tengah Arus Perubahan,** (Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2005)

Siswanto ,***Madrasah Unggulan Berbasisi Pesantren Ulumuna,*** Jurnal Studi Keislaman, Volume 18 Nomor 1 (Juni) 2014

Siswanto ,**Ulumuna, Jurnal Studi Keislaman,** Volume 18 Nomor 1 (Juni) 2014

Wahjoetomo, ***Perguruan Tinggi Pesantren : Pendidikan Alternatif Masa Depan*** (Jakarta: Gema Insani Press)

Zamakhsyari Dhofier, **Tradisi Pesantren: Studi tentang Pandangan Hidup Kyai,** (Jakarta: LP3ES, 1990)

No. S004

บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสามจังหวัดชายแดนใต้

The Role of Parents in Promoting the Health of Toddlers. in Child Development Centers in Three Southern Provinces

Sunisa Thammabuncha

Abstract

This research To study the role of parents in promoting the health of toddlers. The scope of the research is that parents of children aged 2-3 years in child care centers three southern provinces of 454 centers of 17 877 people (146 in Pattani, center, parents of 5644 people, 105 of Yala Parent Center 4325. and Narathiwat, parents of 7908 people) samples, totaling 400 people, randomly stratified into groups with family ties with parents and children, most of the 370 people (as of 92.5), marital status, number 380. people (95 percent) were aged between 31-40 years, 210 (52.5 percent), education level, mainly in the lower level diploma of 205 people (51.25 percent), workers 200 (percent. 50.0)

Results showed that parents abide by the overall level (= 4.31), where the practice is most often the parents take their children to health check and vaccinated by a doctor appointment. Shows the importance and proximity to children. And the need to cultivate the habit health care 2. Parents are to promote healthy nutrition of toddlers finds that the overall level of = 4.38, which is the most common practice is that parents teach their children to refuse food. Useless like candy shows that parents are most important in terms of nutrition. And the need to cultivate the habit of eating different foods 3. Parents are to promote the health of toddlers finds that the overall safety level of = 4.17, where the practice is most often a parent. Storage equipment out of the reach of children. Shows that parents are aware of the importance and safety of children. And habits that children know how to prevent and avoid the threats.

Keywords : Child Development Center, Promoting health, Parent's Roles

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 2 มาตรา 13 ระบุไว้ว่า “บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิ์ในการได้รับสิทธิประโยชน์ในการสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล” และหมวดที่ 4 มาตรา 4 กล่าวว่า “การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ”(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545:8)

การพัฒนาสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยขับเคลื่อนตัวใดก็ตาม องค์ประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการพัฒนา ดังที่แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 -2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) มุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”และมีการต่อเนื่องนโยบายมาสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีนั้นมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่แรกเกิด เจริญเติบโตสู่ช่วงปฐมวัย เข้าสู่ช่วงวัยรุ่นและก้าวเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)
ครอบครัวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อพัฒนาการของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูปลูกฝังลักษณะนิสัยให้แก่เด็กของพ่อแม่ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นการเลี้ยงดูที่ถูกต้องเป็นการช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ มีคุณภาพทางพัฒนาการ และก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างมั่นใจ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2546:46)

การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กเป็นปัจจัยที่ควบคู่เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พ่อแม่ต้องให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเอาใจใส่ สนใจสุขภาพและอนามัยของเด็กอย่างสม่ำเสมอและใกล้ชิด เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นสุขภาพอนามัยของเด็กจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะมีผลโดยตรงต่อการเจริญเติบโต หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูไม่ดี มีอาการเจ็บป่วยจากโรคภัยหรือจากอุบัติเหตุก็อาจทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก และสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กด้วย (พอทิพย์ คำพอ, 2540:2)

Marotz, Cross, and Rush (2005) กล่าวถึงการเลี้ยงดูและส่งเสริมสุขภาพของเด็กว่า การเจริญเติบโตร่างกายของเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลง ผู้ปกครองจึงต้องดูแลให้เด็กได้รับสารอาหารที่ให้พลังงานอย่างเพียงพอกับความต้องการของเด็ก และต้องส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะนิสัยในการรับประทานอาหารที่ดี รวมถึงการให้เด็กได้นอนหลับพักผ่อนเพราะเป็นสิ่งที่เด็กต้องการสำหรับร่างกาย ซึ่งควรนอนวันละ 8-12 ชั่วโมง หรือทำกิจกรรมที่ช่วยผ่อนคลายร่างกาย ในการป้องกันอุบัติเหตุ ผู้ปกครองต้องดุแลป้องกันอุบัติเหตุ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก รวมถึงส่งเสริมให้เด็กดูแลความปลอดภัยของตนเอง ในการจัดกิจกรรมที่ใช้กลไกทางกาย เด็กต้องทรงตัวด้วยท่าทางที่ถูกต้องเพื่อป้องกันการเกิดโรคเรื้อรัง และเด็กควรได้เล่นกิจกรรมภายในอาคาร

และกิจกรรมกลางแจ้ง เพราะช่วยผ่อนคลายและลดพลังงานที่มากเกินไปของเด็ก โดยผู้ปกครองและครูต้องจัดกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ในการดูแลสุขอนามัยเพื่อให้เด็กมีสุขภาพที่ดี ถูกสุขลักษณะโดยการดูแลสุขภาพฟันของเด็กให้เด็กได้แปรงฟันหลังการรับประทานอาหารและพบทันตแพทย์ทุก 6-12 เดือน โดยการดูแลสุขอนามัยควรสอนให้เด็กอาบน้ำสระผมด้วยตนเอง และมีผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือ ในการดูแลสุขภาพจิต โดยผู้ปกครองต้องปฏิบัติตามหลักสุขภาพจิตที่ดี ป้องกันปัญหาที่เกิดจากอารมณ์ และชี้แนะเด็กในการจัดการกับอารมณ์โดยต้องส่งเสริมเด็กให้ได้รับความรัก ความอบอุ่น มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ดี และผู้ปกครองให้การยอมรับและเข้าใจเด็ก

เด็กวัยเตาะแตะ ส่วนมากจะไม่สนใจอาหารและไม่เจริญอาหารเหมือนวัยทารก เพราะจะมีความสนใจด้านอื่นมาเกี่ยวข้อง เช่น การสำรวจสิ่งแวดล้อมและสนใจการเล่นมากกว่า นอกจากนี้เด็กยังเริ่มเลือกรับประทานอาหารในสิ่งที่ตนเองชอบ ดังนั้นผู้ปกครองควรส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารอย่างจริงจังในระยะนี้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อาหารมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาสมอง การให้อาหารเด็กอย่างไม่เหมาะสมหรือไม่ครบทั้ง 5 หมู่ จะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก มีระดับสติปัญญาไม่ดีเท่าที่ควร และเจ็บป่วยบ่อย เด็กควรได้รับประทานอาหารหลักครบทั้ง 5 หมู่ในแต่ละหมู่ควรรับประทานให้หลากหลายชนิดและควรรับปริมาณสารอาหารที่มีประโยชน์เพื่อนำไปใช้ในการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2552)

สุขอนามัยของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแล้ว สุขภาพอนามัยเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายโดยรวมให้มีการเจริญเติบโตแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมสุขอนามัยเป็นเรื่องของการสร้างนิสัยเด็กที่ครอบคลุมถึงเรื่องโภชนาการ สุขนิสัย และความปลอดภัย (นิติธร ปิลวาสน์, 2557)

จากความสำคัญเบื้องต้นผู้วิจัยเห็นความสำคัญของบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อศึกษาการรับรู้ถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ซึ่งข้อมูลจะเป็นแนวทางและประโยชน์ต่อผู้ปกครองที่สามารถส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะที่ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของเด็กวัย 2-3 ปี ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 454 ศูนย์ จำนวน 17,877 คน(จังหวัดปัตตานี 146 ศูนย์ ผู้ปกครองจำนวน 5,644 คน, จังหวัดยะลา 105 ศูนย์ ผู้ปกครอง 4,325 คน และจังหวัดนราธิวาส ผู้ปกครองจำนวน 7,908 คน)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของเด็กวัย 2-3 ปี ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา วารสาร เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของเด็กวัย 2-3 ปี ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 454 ศูนย์ จำนวน 17,877 คน(จังหวัดปัตตานี 146 ศูนย์ ผู้ปกครอง จำนวน 5,644 คน, จังหวัดยะลา 105 ศูนย์ ผู้ปกครอง 4,325 คน และจังหวัดนราธิวาส ผู้ปกครอง จำนวน 7,908 คน)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองของเด็กวัย 2-3 ปี ที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีทั้งหมด 2 ชุด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ มี 2 ชุด ดังนี้

1.แบบสอบถามบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นตัวเลขมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical rating scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดระดับไว้ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นประจำทุกครั้ง
ระดับ 4	หมายถึง	ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง
ระดับ 3	หมายถึง	ปฏิบัติด้วยบางครั้ง
ระดับ 2	หมายถึง	ปฏิบัติด้วยน้อยครั้ง
ระดับ 1	หมายถึง	ไม่ได้ปฏิบัติ

2. แบบสัมภาษณ์ของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้

การสร้างเครื่องมือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.ศึกษาการสร้างแบบสอบถาม

3.กำหนดประเด็นที่ศึกษาและรูปแบบข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 30 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นตัวเลขมาตราส่วนประมาณค่า (numerical rating scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดระดับไว้ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	ปฏิบัติเป็นประจำทุกครั้ง
ระดับ 4	หมายถึง	ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง
ระดับ 3	หมายถึง	ปฏิบัติด้วยบางครั้ง
ระดับ 2	หมายถึง	ปฏิบัติด้วยน้อยครั้ง
ระดับ 1	หมายถึง	ไม่ได้ปฏิบัติ

4 .นำแบบสอบถามดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยเตาะแตะไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงและครอบคลุมตามเนื้อหาและปรับปรุงตามคำแนะนำ

5.นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.ศึกษาการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง กำหนดประเด็นที่ศึกษาและรูปแบบข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ

4.นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงและครอบคลุมตามเนื้อหาและปรับปรุงตามคำแนะนำ

5.นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1.ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ

2.ผู้วิจัยได้ติดต่อเพื่อขอความอนุเคราะห์จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในการขอความร่วมมือนำแบบสอบถามให้กับผู้ปกครองทำแบบสอบถาม

3.ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปส่งให้กับผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับผู้ปกครองของเด็ก

4.ผู้วิจัยติดตามรับแบบสอบถามคืนมาตรวจนับจำนวนและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับด้วยตนเองตามจำนวนที่กำหนด

5.ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวน 16 คน ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ใช้เวลาคนละประมาณ 15-20 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับนี้

1.นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถาม แล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

2.การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

2.1 หาค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (peroentage) ของข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของคะแนน จากการตอบแบบสอบถาม

2.3 แปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยยึดเกณฑ์ดังนี้ (ประดอง กรรณสูด, 254 2, หน้า 108)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายความว่า มีบทบาทในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายความว่า มีบทบาทในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายความว่า มีบทบาทในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายความว่า มีบทบาทในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายความว่า มีบทบาทในระดับน้อยที่สุด

3.นำเสนอผลโดยการวิเคราะห์ในรูตารางประกอบความเรียง

4.วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการสรุป รวบรวม เรียบเรียงและแยกคำตอบให้เป็นหมวดหมู่ ตามประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.ค่าร้อยละ

2.ค่าเฉลี่ย

3.ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองเด็กวัยเตาะแตะ จำนวน 400 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีปัจจัยพื้นฐานเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ครอบครัวแบบ พ่อ แม่ และลูกมากที่สุด จำนวน 370 คน (เป็นร้อยละ 92.5) สถานภาพสมรส จำนวน 380 คน (ร้อยละ 95) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 210 คน (ร้อยละ 52.5) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าอนุปริญญา จำนวน 205 คน (ร้อยละ 51.25) ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 200 คน (ร้อยละ 50.0) จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านโภชนาการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.38 ด้านสุขอนามัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และด้านความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดเท่ากับ 4.17 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามจังหวัดชายแดนใต้พบว่า ผู้ปกครองปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยทั้ง 3 ด้าน โดยจะสรุปประเด็นของแต่ละด้านดังนี้

1.ผู้ปกครองมีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะด้านสุขอนามัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31ซึ่งบทบาทที่ผู้ปกครองปฏิบัติบ่อยที่สุดคือ พาลูกไปตรวจสุขภาพและรับวัคซีนตรงตามที่แพทย์นัดรองลงมาคือ สอนให้ลูกแปรงฟันด้วยตนเองทุกวัน แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองนั้นให้ความสำคัญและใกล้ชิดกับเด็ก และต้องการที่จะปลูกฝังนิสัยรักการดูแลสุขภาพของตนเอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับสุขอนามัย พบว่า ผู้ปกครองทั้งหมดดูแลความสะอาดร่างกายของบุตรหลานด้วยตนเอง ได้แก่ การสระผม การอาบน้ำ การขับถ่าย การตัดเล็บมือเล็บเท้า ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจในความสะอาด และผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้บุตรหลานเข้านอนก่อน 3 ทุ่ม และนอนผักผ่อนไม่น้อยกว่า 8- 10 ชั่วโมง นอกจากนี้เมื่อบุตรหลานเกิดอาการเจ็บป่วย ผู้ปกครอง

ส่วนใหญ่ให้การดูแลบุตรหลานด้วยตนเองโดยการซื้อยาจากเภสัชกรหรือการนำตัวอย่างยาจากโรงพยาบาลไปซื้อที่ร้านขายยา แต่ถ้าอาการสาหัสจะพาไปโรงพยาบาลทันที

2.ผู้ปกครองมีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะด้านโภชนาการ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ซึ่งบทบาทที่ผู้ปกครองปฏิบัติบ่อยที่สุดคือสอนให้ลูกปฏิเสธอาหารที่ไม่มีประโยชน์ เช่น ลูกอม ลูกกวาดรองลงมาคือ ฝึกให้ลูกได้รับประทานอาหารเป็นเวลา วันละ 3 มื้อแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของโภชนาการของลูก และต้องการที่จะปลูกฝังนิสัยในการเลือกรับประทานอาหารต่างๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับโภชนาการ พบว่า ผู้ปกครองทั้งหมดดูแลบุตรหลานเกี่ยวกับการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มด้วยตนเอง ในลักษณะของการประกอบอาหารเองหรือซื้ออาหารปรุงสำเร็จ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่สามารถดูแลคุณภาพของอาหารได้ครบ 5 หมู่ โดยให้เหตุผลประกอบว่า บุตรหลานไม่ยอมรับประทานผักหรือผลไม้ที่จัดเตรียมไว้ให้ อาหารที่เด็กรับประทาส่วนใหญ่เป็นเนื้อสัตว์ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความจำเป็นในการจัดเตรียมนมที่ปรุงแต่งรสชาติต่างๆ ให้แก่บุตรหลาน โดยให้เหตุผลว่า บุตรหลานหลีกเลี่ยงไม่ยอมดื่มนมจืดที่เตรียมไว้ โดยให้ดื่มนมทุกวัน วันละ 3 แก้ว ผู้ปกครองบางส่วนให้บุตรหลานดื่มน้ำสะอาดวันละ 6-8 แก้ว

3.ผู้ปกครองมีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะด้านความปลอดภัยพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ซึ่งบทบาทที่ผู้ปกครองปฏิบัติบ่อยที่สุดคือมีการจัดเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ให้พ้นมือของบุตรหลาน รองลงมาคือ อ่านฉลากอาหารกระป๋องหรือฉลากกำกับยาเพื่อศึกษาวิธีใช้แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองนั้นให้ความสำคัญและตระหนักถึงในเรื่องความปลอดภัยของลูก และต้องการที่จะปลูกฝังนิสัยให้ลูกรู้จักวิธีการป้องกันและหลีกเลี่ยงจากภัยอันตรายต่างๆ

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับความปลอดภัย พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุถึงการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะให้แก่บุตรหลาน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ กล่าวว่า วิธีที่ใช้ดูแลความปลอดภัยภายในบ้านคือ สอนให้บุตรหลานรู้จักระวังอันตราย ส่วนวิธีการดูแลความปลอดภัยนอกบ้านคือ ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด และผู้ปกครองกล่าวว่าอุบัติเหตุที่เกิดมักมาจากการเล่นของเด็กในชีวิตประจำวัน มีผู้ปกครองบางส่วนยอมรับว่าบางครั้งอุบัติเหตุที่เกิดนั้นมาจากความประมาทของผู้ปกครอง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้วิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่บุตรหลาน แต่ในกรณีที่บาดเจ็บรุนแรงก็จะนำส่งโรงพยาบาลทันที และผู้ปกครองทั้งหมดกล่าว่า ได้แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน ได้แก่ การใช้สะพานลอยหรือทางม้าลาย การสวมหมวกนิรภัย การคาดเข็มขัดนิรภัย อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้กำกับการใช้หมวกนิรภัย หรือเข็มขัดนิรภัยแก่บุตรหลานขณะใช้ยานพาหนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ควรจัดให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ

2.ควรจัดสัมมนาให้ความรู้แก่ผู้ปกครองที่อาศัยในชุมชนในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของลูก เพื่อให้ผู้ปกครองได้เข้าใจและรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองในการเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็กที่เป็นบุตรหลาน หรือเด็กที่ร่วมอาศัยในชุมชนเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรมีการศึกษาถึงความแตกต่างในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะของผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในชุมชนในปัจจัยด้านอื่น เช่น อายุ รายได้ สถานภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะปัจจัยของกลุ่มบุคคลที่อาศัยในชุมชนปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2.ควรศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กวัยเตาะแตะ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอื่นๆ ที่มีสถานภาพแตกต่างกันและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กจิตตา ชินพิทักษ์วัฒนา. (2557). **การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก.** วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กนกกร บุษยะกนิษฐ์ นงคราญ สุขเวชชวรกิจและคณะ. (2559). **สุขอนามัย ความปลอดภัย และโภชนาการ**. กรุงเทพมหานคร.

กมลา ลำพูน และทรรศนัย โกวิทยากร. (2559).**พัฒนาการและการเติบโตของเด็ก**. กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , สำนักงาน. (2545) **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพ ฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน . (2553). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 - 2554**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

จำรัส ปิ่นเงิน. (2536). **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูในการส่งเสริมพัฒนาการกับระดับพัฒนาการตามวัยของเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ.**วิทยานิพนธ์ ค.ม.(พยาบาลศาสตร์).กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล

ทิพวัน อธิกุลสินธ์. (2547). **การศึกษาสภาพและปัญหาการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองในอาคารสงเคราะห์คลองจั่นของการเคหะแห่งชาติ.วิทยานิพนธ์**.กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา ภูประทาน. (2542). **ผลของการจัดกิจกรรมความรู้ทางกายภาพตามแนวคิดคอนสตรัคติวัสต ที่มีต่อมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ของเด็กวัยเตาะแตะ.**วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริ่มกมล แก้วช่วย. (2550). **ผลของการพยาบาลระบบสนับสนุนและให้ความรู้ต่อพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะโรคปอดอักเสบ.วิทยานิพนธ์ ค.ม.(พยาบาลศาสตร์)**. กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัชรินทร์ พรหมจักร. (2555). **การพัฒนาศักยภาพ ย่า ยาย ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยเตาะแตะ ณ.ชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร**. ขอนแก่น : บันฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ลัดดาวัลย์ บรรยงสง่า.(2548). **การพัฒนาชุดนิทานเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของเด็กวัยเตาะแตะ.** วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การศึกษาปฐมวัย).มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรนาฏ สุคนธรัตน์. (2545). **การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะของผู้บริหารและผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก**. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิพันธุ์ เปี๊ยนเปี่ยนสิน ทัศนา นาคุณทรงและคณะ. (2559). **การบริบาล.** กรุงเทพมหานคร.

โสภา มัดลัง. (2551). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนชุมชนเอื้ออารีย์ สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

อุไรวรรณ โชติชุษณะ. (2547). **ผลของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบการเล่าเรื่องที่มีต่อพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กวัยเตาะแตะ.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

No. S005

Role of A Teacher in The Development of Moral Values in Madrasah Education System

Zulkiflee Masae
Department of Islamic Studies
Aligarh Muslim University,Aligarh 202002
zulkilee@gmail.com

Abstract

The paper attempts to explore the role of a teacher in the development of moral values in madrasah. As we know, home is the first place where a child's moral behaviour gets influenced. Thereafter, a teacher in a school or madrasah extensively influences the moral behaviour of a child. Teachers can foster among children various moral qualities, attitudes, knowledge, and all-round development. Moreover, in madrasah education, student-teacher relationship is predominant and strong in contrast to contemporary education system. Overall, student's moral and ethical educations besides other learning skills remain the main focus of the curriculum.
In this background, the present paper discusses the historical overview of madrasah education; status of madrasah education in India; teacher training: problems and issues; it also defines what are moral values, and the role of a teacher in the development of moral values in madrasah education.

Keywords: Madrasah, Teacher, Moral, Education, Development, Children

Introduction

Teacher training is an area of utter neglected in normal teaching-learning situation, despite that reports and commissions have highlighted its importance in raising the quality of teacher education. If the quality of education depends on teacher, it's the teacher who needs training for bringing the quality in teacher-learning outcomes.

The teachers training consist of many things; one of the important things is moral values in it. Moral values are interwoven in all aspects of teachers: in the curriculum, in the school culture, and as moral examples in teachers' behaviour. Working with values is an essential part of teaching. Educating students to become teachers requires to learn how values are embedded in education, how they themselves, as reflective practitioners, can consciously create moral-based practices in education and what different philosophical, pedagogical and political theories and religious and cultural traditions say about moral development and the role of education. We distinguish the following perspectives on moral values in teacher education: value transfer, reflective practitioner, moral sensitivity, participation and dialogue, and moral polities.

Significance and Objective of Study

We aim to study and analyse issues related to role of the teacher in development of moral values in India Madrasahs.To develop an understanding of teachers and students in interpretation of morality and moral education. Needs of moral values in teacher development education.

Review of Literature

All of the sources that were reviewed agree that morality can be taught in madrasah. The key questions are whether it should be, how it should be, and whether it will ultimately be effective. This section will review the conflicting arguments in the literature regarding the

Role of moral education in madrasah.

According to Frankena (1973) and Armon (1984, 1993), moral values can be divided into five categories, the deontic, teleological, aretaic, intrinsic, and extrinsic. Deontic values are concerned with the moral right—issues of justice, fairness, rights, and responsibilities. Most educational institutions have structures in place that explicitly address issues that involve the moral right, at least in terms of the obligations and rights of students, faculty, and staff. Teleological values relate to issues of moral good, or concern over the welfare of others. These are often not explicitly addressed within American schools, though services such as school lunch programs, student counselling, and immunization drives are expressions of the moral good. Aretaic values involve judgments about the moral worth of individuals and institutions.

Acceding Kenya Projects Organization (KENPRO 2010) , defining a teacher is easy but to elaborate what a teacher means could be daunting because a teacher is a complex person in one body with diverse roles that makes it more complicated. A teacher is someone who imparts knowledge. But setting aside that definition of a teacher, a teacher is a person of different responsibilities and jobs blended into one. One could not be a teacher without being able to handle a lot of responsibilities and a flexible personality to adapt to different situations.

A teacher needs to have all the positive traits available; patient, kind, loving, caring, honest, real, down to earth, friendly, calm, alert, smart, etc., because he/she has a lot of responsibilities to take care of and must be able to adapt to different personalities and situations around her/his. As an educator a teacher imparts knowledge to people. She/he teaches them to read and write. She explains how problems are solved and explains the lesson to the students.

Teaching is not more of a profession but a calling, where one is given power to pass not only knowledge but skills and right attitudes. This section closely examines different roles of a teacher as a moral educator.

Historical Overview of Madrasah Education

Madrasa an Arabic word literally means place of DARS (italicised) i.e. teaching. The dictionary meaning of the 'Madrasah' is 'School' (Huges, 1988).

The background definition, the Arabic word madrasa (plural: madaris) generally has two meaning: generally has two meanings: (1) In its more common literal and colloquial usage, it simply means "school"(2) In its secondary meaning, a madrasah is an educational institution offering instruction in Islamic subjects.

The history of Madrasah education in India starts since the arrival of Muslims in India and it began in the 10th century C.E. with the establishment of Maktabs and Madrasahs in the towns of Sind, Dabel, Mansura, and Multan by the Arab traders and settlers. After the passage of the time, this system was gradually developed and hundreds of mosques during this period were flourished. Oudh, Multan, Lahore, Khairabad, Patna, Surat, Delhi, Agra were the main centres of madrasah education and Islamic studies.

The Mughal period starting from Babar to Aurangzeb and other emperors was the glorious period of Madrasah education. The structures of various mosques; forts and Madrasah found even today remind us the past of Madrasah education during the time of Mughal period. Sir Syed Ahmed Khan in his famous book Asar us-sanadid writes "hat (?)There was a network of Madrasahs and Maktabs throughout the country during the Mughal period. He further writes, "The downfall of Mughal Empire started during the period of Aurangzeb but the establishment of Madrasahs and their assistance continued till the last Mughal.

The British period is generally considered a period of strong set back to Indian education system. But at the same time; Madrasah education also continued, flourished and saved Muslims from being affected by the western culture. It was during this period the several well-known seminaries were established. They include Durul-Ul-Ulum Deobond (1866) Nadwat- Ul –Ulema Luchnow (1894) and even Jamia Arabia Islamic Nagpur (1938)

Status of Madrasah Education in India

After independence; India became a democratic and secular country of secularism in India, the religious educational institutions have lost their relevance. But, in fact; the Madrasah education system is still strong in their own-position and has been increasing and progressing by leaps and bounds in the country. Second Mr. Madhavrao Scindhia, the then Minister of Human Resources Development (HRD) while addressing a Muslim education conference held in Delhi on May 7, 1995, stated

that there 125,000 Madrasahs in India survey by Hamdarad education society published in the June 1996 confirmed the said figure.

Teacher Training: Problems and Issues

Among the issues mention above, one of the major areas is in-service training teacher within a specific programme and period of time within Madrasah education system . In-service training can be effective methods for helping teachers develop skills and knowledge necessary to become strong member of a system. For this a study is carried out to assess the challenges which Madrasah Teachers are facing today and provide them a need based training specific training to enable them to cope their problems at their own space with following objectives.

1. To produce skilled, competent, dedicated, productive teachers with in-service training programmers through appropriate and adequate training measures at Primary level of Madrasah education.

2. To promote needs driven skills development interventions informed by the workplace Skills Plan.

3. To appreciate the importance of assessing training needs of teachers and trainers systematically before organizing their training.

4. To understand different areas of training needs.

Defining Moral Values

Values are the forces that govern behaviour at the core of the personality. Behavioural dispositions of the individual are governed by value-orientations, attitudinal dispositions, and belief systems with specific reference and relevance to broader social context of the individual. A value orientation is essential for the planning of good future for mankind. It is a matter of experience that mankind reacts to human behaviour sometimes with approval and society makes judgements on various kinds of behaviour disapproved by the people is called immoral behaviour. An individual can develop moral behaviour only when he understands what is good and what is evil, what is right and what is wrong. This consciousness of right and wrong, good and evil is called moral values.

The school has been identified as a vehicle of direct instructional (Pekausky 1998), it is a social institution in which is embedded a rich of norms, customs and ways of thinking of which the teacher is a conveyer. It is both logical and essential that for schools to perform their roles creditably, teachers‟ colleges be able to produce a reliable cadre of teachers who are competent as persons and as professionals to implement Morals and Values Education. A graduate teacher trainee should be able to:

1. Appreciate the importance of understanding the factors and contexts which are influencing the behaviour, choices, lifestyles, health and welfare of children and young people and their families;

2. Help children and young people to acquire and practice specific skills that support positive values;

3. Apply principles that forge bonds and linkages between school, home and the community as a means of effective social control;

4. Implement appropriate evaluation strategies, and with others, as necessary, to monitor progress made by children and young people towards acquiring positive values;

5. Develop a standard of personal life practices which will help maintain his or her positive self-image in order to serve as a role model to students

Role of a Teacher in Development of Moral Values in Madrasah Education

Values are embedded in the curriculum, the school culture and the behaviour of the teacher. Values are embedded in educational practices, in curriculum materials and in discourses in school.

But it has been stressed again and again that that nothing can be more helpful in moulding the student's moral behaviour than the teacher's own conduct. A teacher has to set a high standard of moral behaviour before the student. Which to plays a very important role in the moral values of the student. Through the organization of various curricular and co-curricular activities, and also in the teaching of different subjects a teacher can faster among students various moral qualities, like love and sacrifice, etc. List of some activities for the moral values development of students is given below.

1. To engage teachers, professors, instructors, and expert etc. of high academic quality and good moral character for modern education, instructions and training to the students.

2. To develop a healthy environment for building up a sound moral character of students.

3. To develop good conduct and moral values among the students besides helping them in making law abiding citizen of the country.

4. To encourage and develop self-restraint in the students and those associated with the Madrasah and the movement.

5. To provide equal opportunity and training to the poor irrespective of caste, creed and nation, enabling them to support themselves by earning their livelihood in a better and well- organized manner.

6. To encourage public services and charitable activities for the welfare and betterment of the society in general and for entire nation in particular.

Discussion

Teachers are directly involved in teaching behaviours that are right and correct those that are wrong to students in madrasah. They also function as role models to student. This does not imply that all teachers are good role models to students and that all teachers teach good morals, yet the fact remains that teachers have very important roles to play in the moral development of the child. Teachers teach children to respect the right of others; they also promote the acceptance of responsibility for one's actions. Teachers are responsible for the teaching of the importance of honesty, dedication and right behaviour. Success or failure in the achievement of the building of a society that is made up of morally upright citizens depend more upon the adoption of education methods calculated to effect the change than upon anything else. These methods formulated, executed and evaluated by the teachers, hence the relevance of the teachers in the moral development of the child.

Summarily, parents are vital in the moral development of the child because they are the first moral teachers and role models that young people have. This they do by providing the necessary affective relationship and extensive interactions that facilitates moral development. Parents 'responses to children's transgressions and moral dispute and their explanations of the reasons for rules and expectations may facilitate children's moral development.

Conclusion

Educators play a vital role in the all-round development of children. A child's psychological, physical and social development depends mainly on how his/her teacher is well trained. In madrasa education, teacher-student relationship is strong. More emphasis is put on the moral and ethical wellbeing of students. In modern democracies such as in India, children and teacher are supposed to learn how to be active and effective citizens. More specific, education helps and guide individuals to transform from one class to other. Values are important for the individuals. Madrasah plays tremendous role in the inculcation of values and to wars development of a healthy society. Hence, teachers are the main players who help develop good behavioural students.

Suggestions:

In recent year, the educational community has given substantial attention to excellence in our schools. As emphasis on moral education, we believe, is essential to that end. Moral education is not just another education fad; it is an old and revered school mission. A society whose citizens are not morally mature and cannot trust one another resorts to external force and can even evolve into a police state. Similarly, a schools whose student are not morally matures is tempted to create an environment of repression. Schools must contribute to the development of morally matures individuals who, in turn, will help to ensure the existence of a just and caring society. It is in this spirit that we make the fowling suggestions

1. We can change's behaviour by force. But such behaviour is usually situation specific and so when no force exists, the student may not comply with moral rules. Moreover, students who learn moral behaviour under pressure may not find it difficult to understand the ethical values. For example, we can force children to hand the cup to their elders with two hands, but children will not understand why they do it like this. This suggests that our moral education has not really touched the students and engaged their emotional intelligence. Only when a person really accepts such values. Will they be consciously manifested in behaviour. So, the emotional part is the most critical mode of moral education.

2. Understand the pressures of education and establish new educational notions. For this we should strengthen teacher training, promote teacher professional growth, and improve their teaching quality. Schools should promote the application of new teaching methods and establish a system of teaching evaluation by students. It is time to provide teachers with more learning opportunities and update their notions of education of education. For example, schools can invite experts to lecture, schools can also use their own resources to promote the development of teachers.

References

Mujibul Hasan Siddiqui, (2015), **"Excellence International Journal of Islamic Studies and Theological Research",** Department of Education, Aligarh Muslim University, p. 42.

Sandeep Kaur (2015) **"Moral Values in Education"** Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS) Vol.20, V.3 (Mar-2015) pp-21-26 p.21.Ibid. p 22.

Frankena, W. (1973). **Ethics Englewood Cliffs**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Armon, C. (1984). **Ideals of the good life: A longitudinal/cross sectional study of evaluative reasoning in children and adults,** unpublished doctoral dissertation. Harvard University. p.58.

KENPRO (2010). **Teaching ethics and professionalism.** KENPRO Online Papers Portal. Available online at www.kenpro.org/papers.

Yusuf, S.M (1992), **Studies in Islamic Hisory and cultire,** Delhi Adam Publishers& Distributors. See Ali, K. (1950), A Study of Islamic History, Idara-i- Adabiyyat-i-Delhi.

Z.A. Deshai. (1978), **Centre of Islamic learning in India**, New Delhi. Aggarwal, J.C. (1993), Landmarks in the History of Modern Education, (second revised edition), Vikas Publishing House, New Delhi, p.419.

S. Abul Hasan Ali Nadwi, (1983**), Islamic Studies, Orientalists and Muslim Scholars,** Academy of Islamic Research& Publications Nadwa, Lucknow U.P. (India), p. 5, 22, 33.

Ahmed, H.S. (2009), **A Comparative Study of Arabic Teaching in Madrasas and Other Educational Institutions of Assam with Special Reference to Problems and Prospects, published thesis Ph.D. submits in the Department of Arabic,** Assam University, Silchar, pp. 168-181.

M. Saud Alam Qasmi & Towqueer Alam Falahi (2015) **"Higher Education and Moral Values"** edited Mahd Nasir, Department of Sunni Theology Aligarh Muslim University. pp.137-141.

No. S006

Sistem Pembelajaran Tahfiz Al-Qur'an Jamaah Tabligh: Satu Kajian Di Sekolah Tahfiz Al-Qur'an Markaz Yala

Education System of Tahfiz Al-Qur'an Jamaah Tabligh: A Study of Tahfiz Qur'an School in Yala Tabligh Centre

Muhammadhusnee Yanya
Penyelidikan Bebas dan Pengetua Darul Qur'an Benjarlima, Pattani. Husnee_yanya@hotmail.com

Asyraf Hj. Ab. Rahman
Dekan Pusat Pendidikan Asas dan Liberal, Universiti Malaysia Terengganu

Abdulsoma Thoralim
Pensyarah di Universiti Sultan Zainal Abidin, Terengganu

Abstract

Jamaah Tabligh has a lot of Quranic memorization centers, especially in the three southern border provinces of Thailand. Tahfiz al-Qur'an in Yala Tabligh Centre considered so influential and become preference centre amongts the local Muslim community in Thailand. The objective of this paper is to identify the education system run in Tahfiz al-Qur'an in Yala Tabligh Centre. The qualitative method employed in this study includes review of literatures, interviews and observations technique. The study found that the education system run in the centre is unique in the sense that the systems are divided into two main streams namely memorization of the Qur'an and 'Alim studies. Both systems has successfully produced many hafiz amongs local and international students coming from different parts of the Muslim worlds.

Keywords: Education System, Memorization of the al-Qur'an, Jamaah Tabligh

Pendahuluan

Pendidikan tahfiz al-Qur'an merupakan pendidikan yang terawal dalam sejarah pendidikan Islam. Ia bermula semenjak wahyu pertama diturunkan kepada Rasulullah SAW melalui perantaraan Jibrail a.s dan Jibrail a.s telah menunjukkan kaedah pendidikan al-Qur'an Rasulullah SAW. Baginda SAW pula yang menyampaikan pengajaran tahfiz dalam mengajar al-Qur'an kepada para sahabat (al-Habash, 1987) Pendidikan al-Qur'an juga merupakan salah satu bidang teras dalam mendalami agama Islam. Secara umumnya, pendidikan al-Qur'an bermula dengan pembelajaran paling asas tentang al-Qur'an seperti mengenal huruf *hijā'iyah*, mengeja, membaca dan mempelajari hukum tajwid serta mengkhatamkan al-Qur'an. Formaliti tahap awal pendidikan al-Qur'an ini sebagai asas utama bagi setiap Muslim sebelum meneroka tentang ilmu al-Qur'an yang lain. Pendidikan al-Qur'an adalah bermatlamat untuk membina masyarakat yang bertaqwa, masyarakat yang adil berasaskan kasih sayang, belas kasihan, persaudaraan dan masyarakat yang bertolak ansur, bertanggungjawab, berfikiran bebas, demokrasi, tidak zalim, tidak sombong dan masyarakat yang berjalan mengikut garis panduan al-Qur'an (Ahmad Mohd Salleh, 1997). Matlamat terpenting pendidikan al-Qur'an ialah mendidik manusia supaya mengabdikan diri kepada Allah SWT. Dalam masyarakat yang dilanda arus globalisasi, pembelajaran al-Qur'an secara hafazan mampu menjadi pemangkin ke arah membentuk minda fotografi yang bakal melahirkan generasi yang hafiz, alim, da'i dan profesional sekaligus memenuhi matlamat pendidikan al-Qur'an (Abdul Hafiz Haji Abdullah, 2003).

Hafazan al-Qur'an adalah proses yang digunakan untuk menyimpan, menyusun dalam ingatan ayat-ayat al-Qur'an, serta proses mengeluarkan semula dalam bentuk bacaan qiraat, lafaz atau dalam bentuk penulisan. Menghafaz ayat-ayat al-Qur'an dianggap sebagai salah satu dari ibadat penting dalam Islam (Asraff Ayob, 2011).

Menghafaz al-Qur'an merupakan satu usaha untuk mencegah terputusnya jumlah kemutawatiran al-Qur'an dan juga mengelak dari sebarang usaha untuk menyeleweng dan memalsukan al-Qur'an. Allah SWT telah memuji dan menyanjung tinggi individu-individu yang menghafaz al-Qur'an dengan memberi penghormatan dan gelaran yang mulia seperti pilihan Allah SWT (Fathir 35:32), orang yang telah diberi ilmu (al-Ankabut 29:45) dan penjaga keaslian al-Qur'an (al-Hijr 15: 9). Semua pelajar Muslim perlu menghafaz al-Qur'an mengikut kemampuan masing-masing kerana ia mempengaruhi keperibadian seseorang muslim. Menghafaz al-Qur'an adalah suatu keperluan kepada umat Islam sepanjang zaman untuk melahirkan insan rabbani dalam kalangan masyarakat meskipun hanya diwakili oleh seseorang individu Muslim.

Permasalah Kajian

Kesedaran umat Islam terhadap kepentingan dan kebaikan menghafaz al-Qur'an mendorong ibubapa menghantar anak-anak mereka ke sekolah yang menyediakan pengajian tahfiz al-Qur'an. Di samping sekolah-sekolah agama yang sedia ada, lebih banyak pusat-pusat pengajian dan institut al-Qur'an didirikan bagi memenuhi permintaan terhadap pengajian tahfiz al-Qur'an. Para dermawan tampil ke hadapan untuk menjadi penaja pelajar hafiz dan kelas-kelas tahfiz al-Qur'an yang ditubuhkan.

Di Selatan Thailand, pembukaan sekolah tahfiz al-Qur'an bermula pada awal tahun 1980-an setelah beberapa pelajar lulusan daripada Pakistan membuka sekolah tahfiz. Pada awal tahun tersebut, terdapat dua buah sekolah tahfiz al-Qur'an yang didirikan oleh mereka iaitu Sekolah Tahfiz Masjid Jamek Sungai Golok (Narathiwat) dan Sekolah Tahfiz Bendang Kebung (Pattani) (Mahmud Ismail, 8 Disember 2007).

Jamaah Tabligh di Selatan Thailand adalah sebuah gerakan dakwah yang aktif dalam membina sistem pendidikan hafazan al-Qur'an. Ini boleh dilihat di kebanyakan tempat mereka membangunkan sekolah agama sistem tahfiz al-Qur'an di sekitar tiga wilayah Selatan Thailand (Pattani, Yala dan Narathiwat). Sekolah tahfiz al-Qur'an yang ditadbir oleh Jamaah Tabligh di tiga wilayah Selatan Thailand agak berkembang maju. Hal ini boleh dilihat pada tahun 1990-an, terdapat 27 sekolah tahfiz al-Qur'an yang ditadbir oleh Jamaah Tabligh di Selatan Thailand. Kebanyakan sekolah itu dibuka oleh para pelajar lulusan dalam negara seperti Sekolah Tahfiz al-Qur'an Masjid Jamek Sungai Golok (Narathiwat) dan Markaz Yala dan juga luar negara seperti Pakistan dan India (Muhammadhusnee, 2010). Sekolah tahfiz al-Qur'an Masjid Jamek Sungai Golok merupakan sekolah yang pertama didirikan oleh Jamaah Tabligh pada tahun 1983 yang dipimpin oleh Haji Abdul Rahman bin Ibrahim (terkenal dengan Haji Mae Golok). Setelah mendirikan sekolah di Sungai Golok, Jamaah Tabligh mula mengambil peranan dalam mengembangkan pendidikan hafazan al-Qur'an ditempat lain antaranya Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala.

Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala adalah sekolah tahfiz yang kedua dibangunkan selepas tiga tahun penubuhan Sekolah Tahfiz al-Qur'an di Sungai Golok. Sekolah ini dipimpin oleh tiga tokoh Jamaah Tabligh iaitu Ustaz Haji Mahmud Ismail (Padang Ghu), Ustaz Haji Abdul Rahman al-Tarbusyi dan al-Marhum Syeikh Ghazali Pupuk. Sekolah ini bukan hanya disambuti oleh masyarakat Islam di tiga wilayah sahaja malah di wilayah-wilayah lain dan juga negara jiran seperti Malaysia dan Cambodia turut menghantar anak-anak mereka mempelajari di sini (Ustaz Hj. Mahmud Hj. Ismail, 8 Disember 2007). Menurut Ustaz Haji Adnan Sulong (10 Oktober 2007) tujuan utama sekolah ini ditubuhkan adalah untuk melatih para pelajar supaya mengetahui cara membaca al-Qur'an dengan baik dan betul, menghafaz dengan baik serta memahami isi kandungan al-Qur'an dan menyampaikan kandungan kepada orang yang lain. Ini adalah selaras dengan kenyataan Muhammad Ismail (2004) bahawa matlamat utama pengajian tahfiz adalah melahirkan para huffaz yang berketerampilan dalam semua bidang atau melahirkan para huffaz yang mahir isi al-Qur'an, berilmu, beramal, bertakwa dan cekap tentang ilmu al-Qur'an serta dapat merealisasikannya dalam masyarakat. Oleh itu, misi sekolah ini secara tersirat ialah menunaikan fardhu kifayah untuk melahirkan para huffaz dan berperanan untuk melahirkan masyarakat yang soleh. Sejak ditubuhkan, Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala telah mencatatkan perkembangan yang baik dalam pelbagai aspek seperti peningkatan jumlah pelajar, corak pengajaran dan pembelajaran, prospek kerjaya yang cerah bagi pelajar lulusan sekolah tahfiz ini.

Ramai dalam kalangan ibubapa menghantar anak-anak mereka yang sedang menghadapi masalah akhlak dan disiplin di sekolah. Pihak pengasas bersikap realistik dengan para pelajar iaitu tidak meletakkan harapan yang tinggi kepada setiap pelajar untuk menjadi seorang hafiz tetapi mendidik mereka agar menghayati agama dan menjadi insan yang taat pada Allah (Haji Adnan Sulong, 10 Oktober 2007).

Biasanya, pelajar khatam al-Qur'an dalam masa tiga atau empat tahun atau enam juzuk dalam setahun. Walau bagaimanapun, terdapat juga dalam kalangan pelajar yang menghafaz al-Qur'an dalam masa sembilan bulan, namun hanya sebilangan kecil sahaja seperti Qamaruddin dari Cambodia, Abdul Ghani dari Kota Bharu, Kelantan dan lain-lain. (Ustaz Sufyan, 8 Oktober 2007) Selain itu, sekolah ini juga menawarkan pengajian kitab kepada pelajar yang telah khatam al-Qur'an. Walau bagaimanapun, pelajar yang gagal dalam pengajian hafazan al-Qur'an boleh mengikuti juga dalam pengajian kitab ini.

Objektif Kajian

Kajian yang dilaksanakan secara umumnya bertujuan untuk mengenal pasti sistem pembelajaran yang dilaksanakan di Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala Sama ada di bahagian tahfiz dan pengajian kitab (*'Ālim*).

Metodologi Kajian

Kajian ini dilakukan dalam bentuk pendekatan kualitatif. Ia dapat ditakrif sebagai suatu pendekatan yang tidak menggunakan elemen kuantitatif atau nombor-nombor statistik, tetapi lebih menekankan kepada kajian interpretasi atau tafsiran (Chai Pothisita, t.th). Pendekatan kualitatif yang digunakan dalam kajian ini merangkumi tiga kaedah utama iaitu kajian kepustakaan, temu bual dan pemerhatian.

Data-data kajian kepustakaan dihasilkan melalui kajian kandungan yang merangkumi buku, artikel dalam jurnal ilmiah, kertas seminar dokumen rasmi dan dokumen-dokumen lain. Melalui kaedah ini, pengkaji memperoleh maklumat-maklumat terhadap kepentingan, matlamat pendidikan tahfiz al-Qur'an dan lain-lain yang berkaitan tentang permasalahan yang dibincangkan dalam kajian ini. Manakala kaedah temu bual tidak berstruktur dilakukan terhadap ustaz yang bertugas bagi memperoleh maklumat-maklumat tentang sistem pembelajaran di Sekolah Tahfiz al-Qu'an Markaz Yala. Kaedah temu bual juga dilakukan terhadap pemimpin-pemimpin dakwah Jamaah Tabligh di Selatan Thailand bagi memperoleh maklumat-maklumat tentang aktiviti dakwah Jamaah Tabligh dan sejarah penubuhan sekolah tahfiz di Selatan Thailand. Selain itu, kaedah temu bual dilakukan juga terhadap para pelajar di Sekolah Tahfiz al-Qur'an Yala bagi memperoleh maklumat-maklumat tentang kaedah hafazan dari perspektif mereka. Kajian ini juga menggunakan kaedah pemerhatian ikut serta di sekolah berkenaan bagi memperoleh data-data tambahan.

Dapatan Kajian dan Perbincangan

Hasil kajian menunjukkan bahawa Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala mempunyai sistem pembelajaran mereka sendiri dalam mendidik pelajar-pelajar mereka. Terdapat dua sistem pembelajaran yang digunakan dalam sekolah ini iaitu; pertama pengajian tahfiz al-Qur'an dan kedua pengajian kitab atau dikenali sebagai pengajian *'Ālim*.

Sistem Pembelajaran di Bahagian Tahfiz al-Qur'an

Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala mempunyai sistem pembelajaran mereka sendiri dalam mendidik pelajar-pelajar mereka dalam bahagian tahfiz ini.

Sekolah ini menggunakan sistem pengajian tradisional dengan memberi penumpuan kepada hafazan al-Qur'an semata-mata secara sepenuh masa. Tiada sebarang dokumen dan tiada peperiksaan secara formal kecuali tasmik hafalan. Di samping itu, pelajar juga mempelajari ilmu fardhu ain tanpa kitab yang khusus.

Kaedah Hafazan

Hasil kajian menunjukkan bahawa kaedah hafazan yang digunakan di Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala diambil dari Pakistan. Pada kebiasaannya, dimulakan dari hadapan iaitu bermula juzuk pertama surah al-Baqarah hinggalah seterusnya ke belakang sampai ke juzuk yang ke-30. Walau bagaimanapun cara ini bukanlah menjadi satu kemestian bagi para pelajar. Ini kerana terdapat juga cara atau kaedah menghafaz al-Qur'an bermula dengan menghafaz juzuk yang ke-30 terlebih dahulu. Setelah juzuk yang ke-30 selesai dihafaz oleh para pelajar, maka mereka akan kembali semula menghafaz juzuk yang pertama, kedua dan seterusnya. Kaedah ini dilaksanakan bagi memudahkan para pelajar menghafaz al-Qur'an dengan mula menghafaz dari surah yang pendek-pendek terlebih dahulu, barulah diikuti dengan surah-surah yang panjang. Dari segi kesan psikologinya, cara ini penting untuk memupuk terlebih dahulu minat kepada suka menghafaz al-Quran.

Hasil kajian juga menunjukkan bahawa kaedah hafazan Al-Qur'an yang dilaksanakan di Sekolah Tahfiz Markaz Yala masih menggunakan kaedah tradisional. Hafazan secara tradisonal bererti menggunakan teknik pengulangan sekerap mungkin sehigga ayat hafazan tersebut boleh diulang semula tanpa melihat kepada mushaf Al-Qur'an (Rafidah Abd Razak, 2015) Bagi peringkat permulaan, pelajar perlu melancarkan setiap ayat hafazan beserta tajwid yang betul sebelum menghafalnya secara mengulang ayat hafazan tersebut sekurangnya lima kali sehingga 40 kali atau sehingga pelajar ingat ayat tersebut. Kemudian barulah pelajar tersebut menghafal ayat seterusnya. Secara umumnya, setiap pelajar dijangkakan dapat mengkhatamkan al-Qur'an selama 3-4 tahun jika konsisten menghafal seperti aturan sekolah (Ustaz Sufian, 8 Oktober 2007).

Jadual Harian

Dari aspek jadual harian secara amnya, para pelajar perlu mengikuti tiga waktu kelas hafazan setiap hari. Aktiviti bermula selepas solat Subuh, para pelajar perlu menghadiri kelas *Sābiq* iaitu kelas menghafaz ayat al-Qur'an yang baharu secara berhalaqah. Selepas solat sunat Israk sekitar pukul 7.30 atau 8.00 hingga 10.30 pagi untuk mengulang semula ayat yang telah dihafaz atau dikenali sebagai *Sabqī*. Manakala selepas solat Zuhur pula, khusus kepada pelajar yang telah menghafaz ayat al-Qur'an lebih daripada sepuluh juzuk atau dikenali dengan nama *Manzil*. Selepas solat Maqrib pula, para pelajar mengikuti kelas menghafaz ayat al-Qur'an yang baru secara berhalaqah. Ini bermakna kelas hafalan ayat al-Qur'an yang baru yang perlu diikuti semua pelajar adalah dua waktu iaitu selepas solat Subuh dan Maqrib (Muhammadhusnee, 2010). Di bawah ini adalah jadual harian bagi pelajar yang mengikuti pengajian di bahagian tahfiz al-Qur'an Markaz Yala.

Jadual 1: Jadual Pembelajaran di bahagian tahfiz al-Qur'an di Markaz Yala

Masa	Aktiviti-aktiviti
Selepas Solat Subuh	Sābiq : Hafaz yang baharu secara berhalaqah
Selepas Solat Sunat Israk	Sabqī : Mengulang Balik
Selepas Solat Zuhur	Manzil: Hafaz tertentu bagi pelajar yang telah ingat lebih daripada 10 juzuk
Selepas Solat Maghrib	Sābiq : Hafaz yang baharu secara berhalaqah

Kaedah Hafazan dari Perspektif Pelajar

Hasil kajian mendapati juga bahawa kaedah hafazan yang terdapat daripada para pelajar sendiri. Kaedah dari perspektif pelajar ini sangat perlu bagi membantu dan menguatkan hafazan al-Qur'an selain waktu kelas yang ditetapkan oleh sekolah. Antara kaedah-kaedah yang dilakukan oleh para pelajar sendiri seperti dibawah:

Membaca ayat-ayat yang baru dihafal dalam solat sunat tahajjud. Kesannya, lebih cepat mengingati ayat tersebut dan kekal dalam ingatan untuk tempoh yang lama. Mengingati kedudukan ayat dan halaman muka surat supaya mudah untuk mengingati.

Para pelajar mendengarkan ayat hafazan kepada rakan mereka sewaktu dalam kelas. Secara tidak langsung membantu mereka untuk menguatkan hafazan melalui ingatan terhadap ayat itu.

Penggerakan tubuh badan juga membantu pelajar untuk lebih fokus ketika menghafal.

Mengaktifkan alat-alat media Massa sewaktu menghafal al-Qur'an lebih mempercepatkan hafazan dan secara tidak langsung mengekalkan hafazan untuk tempoh yang lebih lama.

Kaedah-kaedah hafazan yang digunakan oleh para pelajar sendiri sepertimana yang disebutkan di atas memberi impak kepada pelajar untuk menguatkan hafazan mereka.

Sistem Pembelajaran di Bahagian Pengajian *'Alim*

Menurut Ustaz Haji Mahmud bin Haji Ismail (8 Desember 2007), selain daripada bahagian tahfiz al-Qur'an, Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala juga menawarkan pengajian kitab kepada sesiapa sahaja yang berminat untuk mendalami ilmu agama. Kebiasaannya, pengajian ini ditawarkan khas kepada pelajar yang mengkhatamkan al-Qur'an 30 juzuk. Pengajian kitab ini ditubuh setelah membangunkan sekolah selama enam tahun iaitu sekitar tahun 1989. Pengajian kitab dikenali oleh Jamaah Tabligh sebagai pengajian *'Alim*. Pengajian *'Alim* ialah satu bentuk pengajian tradisional yang berkonsepkan kelas bagi pelajar yang telah tamat pengajian di kelas tahfiz al-Qur'an iaitu yang telah khatam menghafaz al-Qur'an 30 juzuk. Jika berminat, pelajar boleh menyambung pengajian mereka mendalami kitab-kitab dalam kelas *'Alim*. Tempoh pengajian *'Alim* ini adalah selama lapan tahun yang mana secara umumnya di setiap tahun itu melambangkan setiap tingkat pengajian. Pelajar yang belajar dalam kelas tahfiz dan *'Alim* di sekolah ini, biasanya menggunakan tempoh selama 12 tahun iaitu empat tahun untuk tahfiz al-Qur'an dan lapan tahun untuk pengajian *'Alim*.

Pengajian *'Alim* adalah pengajian yang berbentuk kelas bermula dari kelas satu sampai kelas lapan. Pelajar yang lulus dari kelas terakhir mesti melakukan *khuruj* atau dakwah ke jalan Allah SWT atau berkhidmat sebagai guru di sekolah ini selama satu tahun. Selain itu, terdapat juga dalam kalangan pelajar yang menyambung pengajian *'Alim* di Pakistan, India dan Afrika Selatan (Muhammadhusnee, 2010).

Sistem pengajian *'Alim* diadakan pengajian dalam setahun dua semester. Semester pertama adalah antara tanggal 10-15, hari selasa bulan Shawwal hingga 1 hari bulan Rabiul Awwal. Manakala semester dua adalah awal bulan Rabiul Akhir hingga 15 Sha'ban. Dalam masa yang sama diadakan ujian setiap semester sepertimana yang diadakan di sekolah sistem persekolahan. Ini menunjukkan semester pengajian dan percutian tidak seumpama sekolah-sekolah lain (Muhammadhusnee Yanya, 2010).

Mata pelajaran pengajian *'Alim* dan bukunya tidak ada perbezaan daripada sistem pengajian pondok. Hal ini kerana guru yang mengajar disini kebanyakan lulusan daripada institusi pengajian pondok. Pengajian *'Alim* memberi pendedahan kepada penuntutnya tentang pelbagai bidang ilmu agama seperti Tauhid, Fiqh, Usul Fiqh, Tafsir, Hadith, Nahu, Saraf, Tasawwuf, Balaghah, Sastera Arab dan lain-lain. Pengajian *'Alim* lebih mendalami ilmu keagamaan jika dibandingkan dengan sesetengah pengajian agama persekolahan. Jadual di bawah adalah beberapa buah kitab yang digunakan dalam sistem pengajian *'Alim.*

Jadual 2: Kitab-kitab yang digunakan oleh Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala dalam sistem pengajian *'Alim*

Nama Pelajaran	**Nama Kitab**
Tauhid	(1) Kifāyah al-'Awwām (2) Mudhakkirāt al-Tawḥīd
Fiqh	(1) Bahjah al-Muhtadīn (2) Fatḥ al-Qarīb (3) I'ānah al-Ṭālibīn (4) al-Muḥallā (5) Sharḥ al-Muḥallī (6) al-Taḥrīr
Tafsir/Terjemah al-Qur'an	al-Jalālīn (2) Terjemah al-Qur'an
Hadith	(1) Bulūgh al-Murām (2) Riyāḍ al-Sāliḥīn (3) al-Mishtāk (4) Ṣaḥīḥ al-Bukhārī (5) Ṣaḥīḥ al-Muslim (6) Sunan Abū Dāwūd (7) Sunan al-Tirmīdhī
Nahu/Lughah Arab	(1) al-Naḥu al-Wāḍiḥ (2) al-Ajrumiyyah (3) al-Sujā'ī (4) Ibn 'Aqīl (5) al-'Arabiyyah
Saraf	(1) Matan al-Binā wa al-'Izī (2) Kawākib wa al-Fiyyah (3) al-Kaylānī
Tasawwuf	(1) Mukhtaṣar al-Minhāj
Usul Fiqh	(1) al-Sharḥ al-Waraqāt (2) al-Luma'
Fara'id	(1) al-Farā'id (2) Rahbāniyah
Sejarah Nabi S.A.W	(1) Qiṣāṣ al-Nabiyyīn (2) Nūr al-Yaqīn

Mantiq	(1) Tashīl al-Mantiq
Balaghah	(1) al-Balāghah

Sumber: Temu Bual bersama Ustaz Hj Adnan Sulong

Aktiviti Ko-Kulikulum Pelajar

Sekolah Tahfiz Markaz Yala juga tidak ketinggalan dalam melaksanakan aktiviti ko-kulikulum kepada pelajar-pelajar mereka untuk meningkatkan tahap motivasi pelajar mereka. Aktiviti-aktiviti yang ditetapkan kepada pelajar adalah bertujuan membina sifat sendiri para hafiz di sekolah ini. Antara aktiviti yang dilaksanakan adalah seperti:

Imam Solat Terawih

Pelajar yang tamat pengajian di bahagian tahfiz al-Qur'an atau yang telah khatam al-Qur'an 30 juzuk, diminta oleh masyarakat di sekitar tiga wilayah Selatan Thailand menjadi imam solat Terawih sepanjang bulan Ramadhan, malah di seluruh wilayah di Thailand termasuk juga negara jiran seperti Malaysia dan Singapura. Ini secara tidak langsung dapat mempromosikan nama sekolah Tahfiz Markaz Yala. Aktiviti ini sekaligus supaya melatih dan merealisasikan dalam bentuk praktikal. Ia merupakan foktor utama sekolah Tahfiz Markaz Yala cepat berkembang dan berpengaruh sehingga menjadi pilihan utama masyarakat untuk menghantarkan anak-anak mereka mempelajari di sekolah ini. Mereka tertarik dengan peribadi, akhlak dan budi pekerti yang dimiliki oleh para imam terawih ini (Ust Sufyan, 8 Oktober 2007).

Imam terawih hanya diwajibkan kepada mereka yang telah menjadi hafiz sahaja. Ini kerana dalam kelas *'Alim* ini terdapat mereka yang hafiz dan juga yang tidak. Keadaan ini berlaku kerana terdapat pelajar yang tidak mampu untuk menghafaz 30 juzuk al-Qur'an dari kelas hafiz tetapi berminat dalam mempelajari kitab-kitab, mereka akan diserapkan terus ke dalam kelas '*Alim* (Ust Sufyan, 8 Oktober 2007).

Keluar Berdakwah (*Khuruj* ke Jalan Allah SWT)

Keluar berdakwah atau melakukan khuruj ke jalan Allah SWT selama 40 hari adalah salah satu program tetap bagi pelajar di Sekolah Tahfiz Markaz Yala. Ini menjadi syarat bagi setiap pelajar yang baru memulakan pengajian mereka di sekolah ini dan juga bagi pelajar yang telah tamat pengajian menghafaz al-Qur'an 30 juzuk. Aktiviti ini merupakan medan latihan mereka untuk merealisasikan ilmu yang dipelajari secara teori dengan menterjemahkannya ke dalam bentuk amalan atau praktikal. Hal ini jika mereka hanya belajar secara teori tanpa khuruj ke jalan Allah SWT untuk mempraktikkan ilmu yang diperoleh, maka kekuatan menjaga iman berada pada peringkat lemah. Secara tidak langsung, mereka akan mudah terpengaruh dan kekuatan iman dalam diri mereka mudah goyah dengan perkara-perkara yang tidak sepatutnya (Hj Adnan Sulong, 10 Oktober 2007).

Selain itu, para pelajar juga menggunakan sebahagian waktu untuk melakukan aktiviti-aktiviti seperti ta'lim, khidmat dan lain-lain. Mereka mengadakan halaqah dan mesyuarat dua bulan sekali antara sekolah tahfiz yang berada di bawah pentadbiran Jamaah Tabligh di Selatan Thailand.

Penutup

Hasil kajian daripada perbincangan di atas dapat dirumuskan bahawa sistem pembelajaran di Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala adalah terdiri daripada pengajian hafazan al-Qur'an dan pengajian kitab atau *'Alim*. Ia adalah institusi pengajian swasta yang ditubuhkan di atas tanah waqaf atas kesedaran untuk mengembangkan ilmu agama khususnya al-Qur'an. Institusi ini tiada falsafah atau matlamat atau objektif penubuhan secara tersurat. Institusi ini ditubuhkan untuk melahirkan insan soleh yang menguasai ilmu asas agama, celik al-Qur'an dan para huffaz yang menjadikan al-Qur'an sebagai teras kehidupan sebelum menyambung pengajian di tempat lain atau mencari pekerjaan di luar sana. Tiada syarat khusus dikenakan kepada pelajar. Misi institusi ini secara tersirat ialah menunaikan fardhu kifayah untuk melahirkan para huffaz dan berperanan untuk melahirkan masyarakat yang soleh, boleh membaca dan menghayati al-Qur'an seterusnya melahirkan ulama Islam.

Rujukan

Al-Qur'an al-Karim.

Abdul Hafiz Haji Abdullah, Ajmain bin Safar, Mohd Ismail bin Mustari, Azhar bin Muhammad & Idris bin Ismail (2003). **Keberkesanan Kaedah Hafazan di Pusat Tahfiz.** Kuala Lumpur: Universiti Teknologi Malaysia.

Ahmad Mohd Salleh (1997). **Pendidikan Islam: Falsafah, Pedadogi dan Metodologi.** Kuala Lumpur: Fajar Bakti Sdn. Bhd.

Chai Pothisita (t.th). **Sat Lek Sinlp Haeng Kan Vijai Cheang Khunapap.** (Bahasa Thai), Cet : 3, Mahidon Universitiy: Institute People of Resource and Social.

al-Habash, al-Shayikh Muḥammad (1987). **Kayfa Taḥfaz al-Qur'ān. Bayrūt: Dār al-Khayr.**

Mohammad Asraff Ayob (2011). ***Kaedah Jibril: Teknik Mudah dan Praktikal Menhafal al-Qur'an.*** Kuala Lumpur : PTS Darul Furqan.

Muhammadhusnee Yanya (2010). **Metodologi Dakwah Jamaah Tabligh: Satu Kajian Kes di Selatan Thailand.** Tesis Sarjana Pengajian Islam, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia.

Wawancara

Ustaz Hj. Adnan Sulong, **Guru Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala**, pada 10 Oktober 2007, dirumahnya.

Ustaz Hj. Mahmud Hj. **Ismail, Pemimpin Dakwah Jamaah Tabligh Selatan Thailand**, pada 8 Disember 2007, di bilik pejabat Markaz Yala.

Ustaz Sufyan Markaz Yala, **Guru Sekolah Tahfiz al-Qur'an Markaz Yala,** pada 8 Oktober 2007, di Sekolah Tahfiz Markaz Yala.

No. S007

النتاج التعلمي في دراسة اللغة العربية لدى تلاميذ الصف السادس الابتدائي بمعهد الترقية الإسلامية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست

The Effect of Learning Management by Using Six Thinking Hats Technique for Primary Islamic Stage Students of Attarkiah Islamiah School Year 6 on Arabic Subject

أدول أي يونو، ومحمد طلال كيمأ، ونيتايا روانج بينج، و عبدالرحمي سولونج

طالب الماجستر، تخصص التربية الإسلامية، كلية التربية، جامعة راجابت جالا

Adul-ayi Yoono, Muhammadtolal Kaemah, Nittaya Ruangpan and Abdulramae Sulong

Yala Rajabhat University,Yala 95000 Thailand

الخلاصة

يهدف هذا البحث إلى 1- إيجاد فعالية خطة تدريس مادة اللغة العربية للصف السادس الابتدائ طبقا لمنهاج الدراسة الإسلامية عام 2003 باستخدام برنامج قبعات التفكير الست، 2- مقارنة النتاج التعلمي وقدرات التفكير الإبداعي القبلي والبعدي باستخدام خطة تدريس مادة اللغة العربية للصف السادس الابتدائي طبقا لمنهاج الدراسة الإسلامية عام 2003 باستخدام برنامج قبعات التفكير الست، 3. مقارنة النتاج التعلمي القبلية والبعدية بين استخدام برنامج التدريس العادي وبين برنامج قبعات التفكير الست، 4. دراسة مدى رضا دارسي اللغة العربية باستخدام برنامج قبعات التفكير.

الإحصائيات المستخدمة في تحليل المعلومات هي المتوسط والنسبة المئوية والانحراف المعياري. وقد أشارت نتيجة البحث بأن 1- فعالية خطة تدريس اللغة العربية بموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسلان" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست تكون أعلى من المستوى وهي 81.16/82.81.، 2- والنتاج التعلمي والمهارات التفكيرية باستخدام برنامج المذكورة البعدية أعلى من القبلية علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05، 3- والنتاج التعلمي القبلية ليس هناك فرق ذو دلالة إحصائية عند مستوى 0.05 بين المجموعة الدارسة باستخدام برنامج القبعات الست وبين المجموعة الدارسة بالبرنامج العادي ، 4- مدى رضا الدارسين في دراسة مادة اللغة العربية باستخدام برنامج القبعات الست يكون على مستوى "جيد جدا".

Abstract

The objectives of this thesis are: 1. to develop and find out the efficacy of the learning management by using Six Thinking Hats Technique for Primary Islamic stage students of Attarkiah Islamiah School Year 6 on Arabic Subject; 2. to compare between learning management by using Six Thinking Hats Technique for Primary Islamic stage students of Attarkiah Islamiah School Year 6 on Arabic Subject and ordinary technique; 3. to compare pre-test and post-test achievement between learning management by using Six Thinking Hats Technique for Primary Islamic stage students of Attarkiah Islamiah School Year 6 on Arabic Subject; 4. to study the satisfaction of the students after using learning management by using Six Thinking Hats Technique for Primary Islamic stage students of Attarkiah Islamiah School Year 6 on Arabic Subject. The results of the study indicated that 1)The efficacy of the teaching managing plan for Arabic subject titled "Holiday", "Round World", "The Danger of Cigarettes", and "Lazy Student" by using Six Thinking Hats Technique is higher than the standard, representing 82.81/81.16. 2. The post-test achievement of the learning, and thinking and analyzing skill of Arabic subject titled "Holiday", "Round World", "The Danger of Cigarettes", and "Lazy Student", using Six Thinking Hats Technique is Statistically significant at 0.05 standard higher than pre-test achievement.3. There is no difference of pre-test achievement between the learning, and thinking and analyzing by using Six Thinking Hats Technique and general technique; whereas the post-test achievement of learning, and thinking and analyzing skill between using Six Thinking Hats Technique and general technique is statistically significant at 0.05 standard different.4. The student satisfaction for the learning managing plan of Arabic Subject titled "Holiday", "Round World", "The Danger of Cigarettes", and "Lazy Student" using Six Thinking Hats Technique is at the level of "Very Much".

المقدمة

نصت مادة رقم 4 من قانون التعليم التايلاندي عام 2542 والذي تم التعديل عليه (النسخة 2) في عام 2542 بوذية على ضرورة قيام المدرسة بتحسين المهارات التفكيرية الإبداعية التحليلية واتخاذ القرار وحل المشاكل المختلفة لدى الدارسين ليكونوا مهيئين ومستعدين للتعايش في المجتمع المستقبلي. كما أن من أهداف منهاج التعليم الأساسي عام 2544 تكوين خصائص التفكير الإبداعي التحليلي لدى الدارسين وهي أن تكون لديهم قوة الإبداع وحب الاطلاع أو بمعنى آخر أن لديهم مهارة التفكير الإبداعي والتعايش في المجتمع الواسع.

كما نصت أهداف مواد اللغة العربية التابعة لمنهاج الدراسة الإسلامية عام 2546 بوذية على أهمية تكوين الخصائص المتعلقة بمهارة التفكير الإبداعي التحليلية المذكورة (مكتب التعليم 12، 2555: 2-3). كما يلي:

امتلاك قدرات إبداء الرأي واتخاذ القرار وحل المشاكل ، امتلاك المهارة التفكيرية الابداعية التحليلية في تطوير العمل بغية التنمية النفسية للتماشي مع تغيرات المجتمع المحلي والدولي والعالمي.

امتلاك المهارة التفكيرية الابداعية التحليلية، وحب الاطلاع والكتابة والبحث العلمي.

تكوين صفة التعاون والعمل الجماعي وبناء العلاقة الإنسانية وحسن المعاشرة مع الناس بغية الحياة الاجتماعية السلمية.

من خبرات تعليم اللغة العربية في المدارس الإسلامية الأهلية فإن الباحث وجد أن معظم الدارسين فاقدو المهارات التفكيرية الإبداعية التحليلية وخاصة في تعليم المحادثة والقراءة والنصوص أو حتى في سيرة الرسول صلى الله عليه وسلم وصحابته رضوان الله عليهم، وذلك لأن معظم المدرسين لا يزالون يستخدمون الطرق التعليمية التقليدية كمثل أن يقرأ المدرس فيقرأ الدارسون بعده وثم يترجم المدرس معاني المفردات والدارسون يكتبون تلك المعاني في الكتاب المدروس فيه، أو أن يقوم المدرس بشرح الدرس من غير أن يفتح للدارسين مجالا للسؤال أو إبداء الرأي. فبهذا الأسلوب من التعليم يجعل الدارسين يشعرون بالملل فيظهرون السلوك السلبية المختلفة مما يؤدي إلى تدني مستوى النتاج التعلمي. فقد أشارت نتيجة بحث أحد الباحثين لنتاج الامتحان الوطني لمواد اللغة العربية للصف السادس الابتدائي عام 2014 بأن نتيجة الامتحان أعلى من مستوى المعيار ولكن لم تكن متطورة عما قبله رغم أهمية اللغة العربية بكونها لغةالقرآن الكريم والذي يقرأه المسلمون في أنحاء العالم وأنها لغة عالمية.

من دراسة البحث المتعلق بالموضوع وجدنا أن برنامج قبعات التفكير الست يستطيع أن يُكَوِنَ المهارات التفكيرية الإبداعية التحليلية تكوينا ملحوظا فهي طريقة مناسبة لجميع اللغات لشمولها على الأسئلة الواضحة والطريقة السهلة للتطبيق على الدارسين. اللغة آلة مهمة في إبداء الرأي، فاستخدام اللغة في تطوير المهارات التفكيرية الإبداعية التحليلية يسهل الدارسين في تكوين المهارات الاتصالية المناسبة (مكتب

التعليم.2546:16). أكثر من ذلك فإن عملية التفكير طبق طريقة قبعات الست يهيئ الدارسين بالتفكير المنظم ويرتب الأحوال أكثر ترتيبا مما يؤدي إلى رفع مستوى النتاج التعلمي في مادة اللغة العربية.

مما ذكرنا من الأسباب يرى الباحث أهمية التعليم بطريقة جديدة ومثيرة ومبتدعة وخاصة في تعليم اللغة العربية والتي هي من الضرورة أن تحتفظ في كل قلب دارس مسلم. فقد دفعتني تلك الأسباب أن أرقي نتاج تعليم اللغة العربية للصف السادس الابتدائي بمعهد الترقية الإسلامية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست للدكتور أيدوارد دي بونو (Dr. Edward De Bono) وذلك لتكوين مهارة التفكير الإبداعي التحليل لدى الدارسين فهو يساعد على تهيئة الأجواء الجديدة والمثيرة في تحسين التفكير الإبداعي وتبادل الآراء بين الدارسين أنفسهم وبين الدارسين ومدرسيهم، مما يؤديهم إلى الجد والاجتهاد في الدراسة وإلى تكوين سعادة الدارسين ورضاهم في دراستهم بتلك الطريقة الجديدة.

أهداف البحث

تطوير وإيجاد كفاءة خطة تدريس مادة اللغة العربية للصف السادس الابتدائي التابعة لمنهاج الدراسة الإسلامية عام 2003 باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

المقارنة بين النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبلي و بين النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعدي باستخدام خطة تدريس مادة اللغة العربية للصف السادس الابتدائي التابعة لمنهاج الدراسة الإسلامية عام 2003 باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

المقارنة بين النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام طريقة التدريس العادية وبين النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

دراسة مدى رضا الدارسين بالنشاطات التعليمية في مادة اللغة العربية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

الفوائد المتوقع حصولها

من جانب الدارسين

أن يتعلم الدارسون تعلما منظما ويرتفع مستوى النتاج التعلمي الفردي أعلى مستواه.

أن يتعلم الدارسون من الخبرات الواقعية واستخدام البحث كجزء من علمية التعلم حيث يتميز بوجود فرص للتفاعلات بين الدارسين أنفسهم وبين الدارسين ومدرسيهم.

من جانب المدرسين

2-1 حصول المعلومات المفيدة في تطوير عملية التعليم لتكون أكثر كفاءة.

2-2 تنظيم عملية التعليم أكثر تنظيما.

2-3 استخدام البحث كجزء في عملية التعليم

من جانب المدرسة

3-1 الحصول على الإثباتات اللازمة لتقييم ضمان الجودة المدرسية

3-2 الحصول على المتطلبات الضرورية التي نصت بوجود البحث كجزء في عملية التعليم.

حدودية البحث

مجتمع وعينة البحث

مجتمع البحث

المجتمع المستخدم في البحث يشمل 500 طالبا من 14 فصلا دراسيا من تلاميذ الصف السادس الابتدائي الذين يدرسون في الفصل الأول عام 2016 بمعهد الترقية الإسلامية، مديرية مغانج، محافظة ناراتيوات.

عينة البحث

العينة في البحث تشمل 60 طالبا من التلاميذ في الصف السادس الابتدائي الذين يدرسون في الفصل الأول عام 2016 بمعهد الترقية الإسلامية، مديرية مغانج، محافظة ناراتيوات، موزعين إلى المجموعتين، 30 منهم كالمجموعة التجريبية و30 آخرين كالمجموعة التحكمية .

المواد الدراسية في البحث

المواد الدراسية في البحث هي الحوار العربي والقراءة العربية موضوعاتها ''العطلة''، و ''الأرض الكروية''، و ''خطورة التدخين''، و ''الولد الكسول''.

زمن البحث

أجري البحث في فصل دراسي واحد وهو فصل دراسي أول لعام دراسي 2016.

متغيرات البحث

المتغير المستقل:

عملية تعليم اللغة العربية لتلاميذ الصف السادس الابتدائي بمعهد الترقية الإسلامية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

المتغير التابع:

كفاءة خطة التدريس

نتاج التعلم

مدى رضا الدارسين

أدوات البحث

تتكون أدوات البحث مما يأتي:

خطة تدريس اللغة العربية لموضوع ''العطلة''، و ''الأرض الكروية''، و ''خطورة التدخين''، و ''الولد الكسول'' باسخدام برنامج قبعات التفكير الست.

أسئلة الاختبارات لتقويم نتاج التعلم لموضوع ''العطلة''، و ''الأرض الكروية''، و ''خطورة التدخين''، و ''الولد الكسول'' باسخدام برنامج قبعات التفكير الست.

أسئلة الاختبارات لتقويم القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي لموضوع ''العطلة''، و ''الأرض الكروية''، و ''خطورة التدخين''، و ''الولد الكسول'' باسخدام برنامج قبعات التفكير الست.

أوراق استطلاعية عن رضا الدارسين بالنشاطات التعليمية في دراسة مادة اللغة العربية لموضوع ''العطلة''، و ''الأرض الكروية''، و ''خطورة التدخين''، و ''الولد الكسول'' باسخدام برنامج قبعات التفكير الست.

طريقة جمع المعلومات

في جمع معلومات البحث فقد قام الباحث نفسه بالخطوات التالية:

قام الباحث بتقديم طلب الإذن من مدير معهد الترقية الإسلامية، مديرية مغانج، محافظة ناراتيوات باستخدام الأدوات التجريبية والبرنامج التجريي (برنامج قبعات التفكير الست) في التدريس للبحث مع تهيئة حصص التدريس وأوقاتها لعينة تجريبية.

قام الباحث بإجراء الاختبارين القبليين المشتملين على 40 سؤالا أحدهما لتقويم النتاج التعلمي والآخر لتقويم القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وذلك بعد إيجاد كفاءة أسئلة الاختبارين.

أجرى الباحث التعليم التجريي 12 ساعة طبق خطة تدريس موضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست، مشتملا على التمرين لكل موضوع دراسي.

قام الباحث بتصحيح الاختبار القبلي وتكون درجة واحدة للإجابة الصحيحة وصفر درجة للإجابة الخاطئة أو لسؤال ليس له جواب.

أجرى الباحث الاختبار البعدي لتقويم النتاج التعلمي و تقويم القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي للمجموعة التجريبية وذلك مباشرة بعد الدراسة و باستخدام نفس أسئلة الاختبار القبلي. ومع ذلك قام الباحث باستطلاع رضا الدارسين بالنشاطات التعليمية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست لإجراء تحليل المعلومات في وقت لاحق.

تحليل المعلومات

قام الباحث بتحليل المعلومات بالترتيب الآتي

حساب مؤشر الصعوبة والسهولة و مؤشر التمييز لأسئلة اختبارات لتقويم النتاج التعلمي وأسئلة الاختبارات لتقويم القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام برنامج قبعات التفكير الست سؤالا- سؤالا عن طريق اختيار 50 بالمائة من الأسئلة ثم اختيار 40 سؤالا مما يكون مؤشر الصعوبة والسهولة ما بين 0.20-0.80 ومؤشر التمييز من .20 فصاعدا، ثم حساب مؤشر الثقة التي تساوي 0.82 ثم استخدام تلك الأسئلة في اختبار المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية.

حساب كفاءة خطة التدريس باستخدام برنامج قبعات التفكير الست

2-1 حساب الإحصاءات الأساسية وهي النسبة المئوية ومتوسط الدرجات من الاختبارات لتقويم النتاج التعلمي والاختبارات لتقويم التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام برنامج قبعات التفكير الست لكل وحدة دراسية والدرجات القبلية بمعادلة ل (بونشوم سري سعاد، 2545:105)

2-2 حساب كفاءة (E_2/E_1) لعملية التعليم لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست لدى تلاميذ الصف السادس الابتدائي وهو تحليل نسبة المتوسط المئوي بين درجات الاختبارات التكوينية ودرجات الاختبارات البعدية ثم القيام بمقارنة بمعيار (E_2/E_1) = 80/80 (شيبونج بروموونج، 2538).

2-3 حساب النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبلي والبعدي ثم حساب مؤشر متوسط ($\overline{X}$) ومؤشر الانحراف المعياري (S.D.) و النسبة المئوية واختبار مؤشر (t-test) طبق معادلة لـــ (بونشوم سري سعاد، 2543:109)

تحليل مستوى مدى رضا التلاميذ للنشاطات التعليمية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست عن طريق حساب مؤشر متوسط ($\overline{X}$) ومؤشر الانحراف المعياري (S.D.) طبق طريقة ليكوت (لوان سايود و انكانا سايود، 2543:90-98).

خلاصة نتيجة البحث

أشارت نتيجة البحث إلى التالي:

كفاءة خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست تكون 81.16/82.81 وهي أعلى من المعيار (جدول رقم 1)

جدول رقم 1 كفاءة خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست

خطة التدريس	مؤشر كفاءة الخطة			تفسير المؤشر
	E_1	E_2	E_2/E_1	
1	82.83	80.33	80.33/82.83	ذات الكفاءة الأعلى من المعيار
2	82.25	81	81/82.25	ذات الكفاءة الأعلى من المعيار
3	83.08	82.33	83.08/82.33	ذات الكفاءة الأعلى من المعيار
4	83.08	81	81/83.08	ذات الكفاءة الأعلى من المعيار
متوسط	E_2/E_1		81.16/82.81	ذات الكفاءة الأعلى من المعيار

النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعديان من استخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست أعلى من النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05 (جدول رقم 2)

جدول رقم 2 النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعديان من استخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست

النتاج التعلمي	N	الدرجة الكبرى	$\bar{X}$	S.D.	t
القبلي	30	20	10.03	1.58	**14.79
البعدي	30	20	16.23	1.40	

القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي	N	الدرجة الكبرى	$\bar{X}$	S.D.	t
القبلي	30	20	11.46	2.04	**11.58
البعدي	30	20	16.23	1.16	

P>0.05

نتيجة المقارنة بين النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين والبعديين بين المجموعة التجريبية المتعلمة باسخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة بالطريقة العادية أسفرت بعدم الفرق فرقا ذا دلالة إحصائية في النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي

القبليين، مع وجود الفرق في النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعديين فرقا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05

جدول رقم 3 المقارنة بين النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين بين المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام الطريقة العادية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.
المجموعة التجريبية	30	20	10.03	1.58
المجموعة التحكمية	30	20	9.90	1.68

P>0.05

جدول رقم 4 مقارنة النتاج التعلمي البعدي بين المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام الطريقة العادية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.
المجموعة التجريبية	30	20	16.23	1.40
المجموعة التحكمية	30	20	12.30	1.87

P>0.05

جدول رقم 5 مقارنة القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين بين المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام الطريقة العادية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.
المجموعة التجريبية	30	20	11.46	2.04
المجموعة التحكمية	30	20	10.80	1.76

P>0.05

جدول رقم 6 مقارنة القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعدي بين المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام الطريقة العادية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.
المجموعة التجريبية	30	20	16.23	1.16
المجموعة التحكمية	30	20	12.30	0.91

P>0.05

مدى رضا التلاميذ بالنشاطات التعليمية باستخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست يكون على مستوى "جيد جدا".

جدول رقم 7 مدى رضا التلاميذ بالنشاطات التعليمية باستخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست.

مدى الرضا	$\overline{X}$	S.D.	مستوى
متوسط	4.06	0.52	جيد جدا

تفاصيل النتائج

من نتيجة البحث لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست لدى تلاميذ الصف السادس الابتدائي بمعهد الترقية الإسلامية نستطيع أن نفصل النتائج كالتالية:

كفاءة خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست تكون 81.16/82.81 وهي أعلى من المعيار وهو 80/80 ، وهذا يدل على أن باستخدام ذلك البرنامج يساعد في رفع كفاءة التلاميذ في تعلمهم ويساعدهم في تحسين مهاراتهم التفكيرية الإبداعية التحليلية، وذلك لأن الباحث قد طور خطة التدريس بناءا على دراسته أحوال التلاميذ والمشاكل التي تحول دون الوصول إلى فهمهم للدرس، وتحليل المنهاج الدراسي ، ونظريات التعليم، وطرق التعليم، وتخطيط التدريس الجيد مما يجعل خطة تدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست أكثر كفاءة. فنتيجة الدراسة في هذا البحث يناسب ما أجراه كيسني بوتونجناك، وجاروان تاماواترا، وسوفي اونتايا (2556: الخلاصة) واللاتي قد أبدعن برنامج قبعات التفكير الست في تطوير نتاج تعلم القراءة النقدية لدى طلاب المرحلة الثانوية والذي يشمل 36 طالبا كعينة بطريقة مجموعة عشوائية (Cluster Random Sampling) وقد أشارت نتيجة البحث إلى أن خطة التدريس المركزة على القراءة النقدية يكون على المعيار و يكون (E2/E1) يساوي 80/80 كالمحدد، كما أشارت بوجود الفرق بين نتاج التعلم القبلي و نتاج التعلم البعدي فرقا ذا دلالة الإحصائية عند مستوى 0.01 حيث كانت درجات الاختبارات البعدية زادت عن القبلية.

النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعديان من استخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات

التفكير الست أعلى من النتاج التعلمي و القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05، وهذا يدل على أن برنامج قبعات التفكير الست هي تقنية مناسبة في عملية التعليم لإظهار التفكير ظهورا واضحا وهي توافق ما أجراه نبسوان شونج سون (2557: خلاصة) التي قد درست النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبلي والبعدي لوحدة اقتصادية في الحياة اليومية لدى تلاميذ الصف السادس الابتدائي وأسفرت النتيجة أن النتاج التعلمي البعدي أعلى من النتاج التعلمي القبلي علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05 والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي كانت على مستوى "جيد" والقدرة على إبداء الرأي كانت على مستوى "جيد جدا".

نتيجة المقارنة بين النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين والبعديين بين المجموعة التجريبية المتعلمة باسخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة بالطريقة العادية أسفرت بعدم الفرق فرقا ذا دلالة إحصائية في النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبليين مع وجود الفرق في النتاج التعلمي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعديين فرقا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05 وهذا يدل على أهمية برنامج قبعات التفكير الست في تحسين التفكير المنظم والتفكير المرتب اللذين يساعدان التلاميذ على تحسين الفهم وبدون التلخبط. وهذا ما يوافق ما أجراه وانني سينجكياو (2554) حيث درست القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي من القراءة والاهتمام بقراءة مادة اللغة التايلاندية لدى طلاب الأول الثانوي باستخدام برنامج قبعات التفكير الست مقارنة مع التعليم باستخدام خطة المدرسين العادية وكانت العينة في الدراسة هم طلاب للصف الأول الثانوي بمدرسة أوتهاي، مركز أوتهاي، مديرية أوتهاي، محافظة برأنكهون سري أيودايا وعددهم فصلان دراسيا وتم اختيارهم عن طريق العشوائية البسيطة (Simple Random Sampling) ثم أجريت القرعة لاختيار واحد منهما كالمجموعة التجريبية والآخر كالمجموعة التحكمية. وأسفرت نتيجة البحث بوجود الفرق في القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي من قراءة مادة اللغة التايلاندية لدى طلاب المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست وبين المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام خطة التدريس العادية فرقا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.01 ، كما أسفرت بوجود الفرق بين القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي القبلي والقدرة على التفكير الإبداعي التحليلي البعدي من قراءة مادة اللغة التايلاندية لدى طلاب المجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام برنامج قبعات التفكير الست فرقا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.01.

مدى رضا التلاميذ بالنشاطات التعليمية باستخدام خطة التدريس لموضوع "العطلة"، و"الأرض الكروية"، و"خطورة التدخين"، و"الولد الكسول" باستخدام برنامج قبعات التفكير الست في العام يكون على مستوى "جيد جدا" ذي مؤشر 4.06، ويكون مؤشر الانحراف المعياري 0.52، وهذان يدلان على أن التلاميذ راضون وسعداء بالنشاطات التعليمية باستخدام هذا البرنامج لاحتوائه على عمليات التعليم المتعددة والمتحويات المفيدة اللتان تناسبان أعمارهم وتحسنان مهارة تفكيرهم الإبداعي التحليلي، كما يسمح

لهم فرص المشاركة في النشاطات التعليمية مما يجعلهم أكثر فهما وتطبيقا في حياتهم اليومية. و بعد ترتيب جوانب الرضا من الأعلى إلى الأدنى وجدنا أن أعلى جانب الرضا هو أن البرنامج يساعد على إظهار طرق التفكير المتعددة كما قال بانجونج أمون شيوين (2554:218) بأن إيدوارد دي بونو (Edward de Bono) قد درس أن الإنسان ليس لديهم القدرة على التفكير بعدة الأشياء في حين واحد لأنه لا يعطي النتائج المرضية أو يظهر النتائج الخاطئة، فلهذا قد اقترح طريقة التفكير المنظم خطوة خطوة وهو تقنية قبعات التفكير الست، وكما قال إيدوارد دي بونو نفسه بأن التفكير بطريقة القبعات الست هو أحد أنماط التفكير الواسع والمتعدد. فهو يوافق ما أجراه راشوأون فهونج تا (2552: الخلاصة) التي قد درست القراءة النقدية لدى تلاميذ الصف الرابع الابتدائي القبلية والبعدية باستخدام قبعات التفكير الست وكان العينة تشمل 19 تلميذا وتلميذة. وأسفرت النتيجة بموافقة التلاميذ على استخدام برنامج قبعات التفكير الست على مستوى "جيد جدا" لكل جانب وهي جانب أجواء التعليم وفوائد التعلم بهذا البرنامج وطرق التعليم.

الاقتراحات

الاقتراحات للاسفادة من نتائج البحث

يستطيع المدرس أن يختار من الموضوعات والمواد التي تناسب أعمار التلاميذ و فروقهم الفردية باستخدام برنامج قبعات التفكير الست في خطة تدريسهم.

ينصح للمدرس أن يطور النشاطات الأكثر إبداعا وتنوعا بغية ظهور سعادة التلاميذ ومرحهم في الدراسة

الاقتراحات لمن ينوي العمل البحثي في المستقبل

2-1 ينصح بدراسة ومقارنة بين طريقة تدريس ببرنامج قبعات التفكير الست وبين طرق التدريس المتعددة دراسة جيدة قبل الشروع بالبحث.

2-2 ينصح لمن ينوي البحث المستقبلي أن يطبق برنامج قبعات التفكير الست مع التلاميذ أو الطلاب في المراحل الأخرى لفتح مجال لهم للتعلم بهذا البرنامج طبق أحوالهم الحقيقية.

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ.(2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

_____. (2546). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

เกศนีย์ ภูทองนาค จารุวรรณ ธรรมวัตร และ โสภี อุ่นทะยา. (2556). **การประยุคต์ใช้เทคนิคคำถามหมวกความคิดหกใบ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.** ว.มรม. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 7(3): 49-58.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2557). **รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (I-NET) ปีการศึกษา 2557 ชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ค่าสถิติระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู. [Online].** Available: http://www.niets.or.th/. (2558, พฤษภาคม 1) สำนักงานศึกษาธิการภาค 12. (2546). **เอกสารประกอบหลักสูตรอิสลามศึกษา.**พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพมหานคร: เลี้ยงเชี่ยง.

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. (2553) **พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน พร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย**. นครมะดีนะฮฺ ซะอูดีอะราเบีย: ศูนย์กษัตร์ฟะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

นภัสวรรณ จงสอน. (2557). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์หน่วยเศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบหมวกหกใบ.** วารสารวิชาการ Veridian E-Journal. 7(1): 334- 348.

บุญใจ ศรีสถิตนรากูร. (2555). **การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติการวัดเชิงจิตวิทยา.**กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย.**พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.

_____. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.

ประสาท เนืองเฉลิม.(2556).**วิจัยการเรียนการสอน.**พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรจง อมรชีวิน. (2554). **สอนให้คิด (Thinking School).** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

วรรณี แสงท้าว. (2554). **การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์จากการอ่านและความสนใจในการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 โดยใช้การสอนเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับการสอนตามคู่มือครู**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฤชุอร ฟองตา. (2552). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยการคิดแบบหมวกหกใบ.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อนุวัติ คูณแก้ว. (2554). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ สู่ผลงานทางวิชาการเพื่อการเลื่อนวิทยฐานะ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

No. S008

Family Values and Its Importance From the Qur'anic Perspectives

Norullisza binti Khosim*, Nur Saadah Hamisan@Khair, Abdulloh Salaeh & Ahmad Luqman Ayob

Faculty of Quranic and Sunnah Studies (FPQS)
Universiti Sains Islam Malaysia (USIM)
**Corresponding author, e-mail: norulliszakhosim@usim.edu.my*

Abstrak

Kajian ini bertujuan untuk membincangkan nilai-nilai kekeluargaan dan kepentingannya menurut perspektif al-Quran serta menekankan kewajipan yang harus dilakukan oleh manusia ke arah nilai-nilai ini untuk mengekalkan keselamatan dan kebahagian kehidupan berkeluarga. Untuk mencapai matlamat ini, kajian ini menentukan nilai-nilai kekeluargaan, kepentingan dan kewajipan manusia terhadapnya. Kajian ini menggunakan kitab-kitab Tafsir dan Hadith dan buku-buku yang berkaitan. Kajian ini menggunakan pendekatan induktif dan deduktif untuk mencapai objektif yang ditetapkan. Kajian mendapati bahawa; (i) terdapat sembilan nilai- nlai kekeluargaan yang disebut di dalam al-Quran, (ii) nilai-nilai kekeluargaan membantu mengukuhkan hubungan keluarga dan memberi kesan kepada individu, keluarga dan keselamatan sosial, dan (iii) nilai-nilai ini menjadi kuasa dan penggerak yang membantu orang ramai melakukan hak-hak dan perbuatan yang baik.

Kata Kunci: Nilai, Keluarga, Quran, Kepentingan, Tugas.

Abstract

This study aims to discuss the family values and its importance from the Qur'anic perspective, and to emphasize duties and responsibilities that should be performed by man towards these values to maintain the safety and happiness of family life. In order to achieve these goals, the study attempts to define the family values and to highlight the importance of these values from different perspectives. The study relies on the books of Tafsir and collection of Hadith, and any literature found which related to the subject as required by the nature of this study. This study applies inductive and deductive approach to reach the intended aims and objectives. From this study, it can be found that; (i) there are nine family values mentioned in the Quran, (ii) family values strengthen the family relationships and thus affects positively to the individual, family and social safety, and (iii) these values serve as the power and a driving force that able to motivate people to do the rights and good deeds.

Keywords: Values, Family, Qur'an, Importance, Duties.

Pendahuluan

Dalam era moden pada hari ini, teknologi dianggap sebagai raja dan semua maklumat boleh dicapai dengan mudah melalui hujung jari. Walau bagaimanapun, bersama-sama kemodenan ini, kegagalan perkahwinan, kelahiran anak luar nikah, keganasan rumah tangga dan lain-lain masalah sosial dan keluarga semakin meningkat dalam kadar yang sangat membimbangkan. Isu-isu ini telah diberikan begitu banyak perhatian dari sudut pandangan yang berbeza. Banyak kajian juga telah dilaksanakan untuk mencari punca kepada masalah sosial tersebut, dan terdapat juga banyak usaha dalam mencari penyelesaian dan solusi.

Solusi terbaik yang ditawarkan di dalam kajian ini adalah untuk mengetahui nilai-nilai kekeluargaan, kepentingannya dan kewajipan insan terhadapnya menurut perspektif al-Quran. Allah (SWT) telah berfirman: "*Dan Allah menjadikan bagi kamu dari kampung halaman kamu tempat tinggal* ..." (Al-Nahl: 80). Ayat ini menekankan kepentingan 'tempat tinggal' ataupun 'rumah' di mana semua ahli keluarga menghabiskan sebahagian besar masa mereka bersama-sama, dan berkongsi semua nilai-nilai positif serta menjauhi nilai-nilai yang negatif. Nilai-nilai yang dibina dalam sebuah keluarga mempunyai pengaruh yang sangat besar untuk membentuk identiti, sikap dan moral seseorang.

Konsep nilai-nilai kekeluargaan dalam rangka kerja Islam adalah penting kerana bukan sahaja al-Quran menggalakkan nilai-nilai ini, malah Hadis juga menerangkan bahawa Nabi Muhammad (SAW) adalah contoh terbaik yang mengamalkan nilai-nilai kekeluargaan yang tinggi di kalangan ahli keluarganya. Kedua-dua al-Quran dan Hadis juga telah memberikan perhatian serius kepada tugas-tugas dan tanggungjawab yang harus dilakukan oleh ahli keluarga ke arah

nilai-nilai ini untuk mengekalkan keselamatan dan kebahagiaan kehidupan dalam keluarga.

Oleh itu, keluarga adalah tunjang utama dalam pembinaan masyarakat bertamadun. Jika nilai kekeluargaan ini terancam dan dalam bahaya, seluruh masyarakat juga akan merasai akibatnya, sepertimana yang disebut oleh seorang penyair: "keamanan dalam masyarakat bergantung kepada keamanan dalam keluarga, dan keadaan huru-hara dalam keluarga memberi kesan keadaan huru-hara dalam masyarakat".

Nilai-Nilai Kekeluargaan Di Dalam Al-Quran

Al-Quran adalah sebuah kitab panduan dan merupakan salah satu nikmat terbesar Allah (SWT) untuk hamba-hamba-Nya. Terkandung di dalam kitab suci ini pelbagai pedoman untuk setiap aspek kehidupan manusia. Setiap apa yang disebutkan di dalamnya adalah merupakan nilai-nilai yang mulia kerana ianya merupakan bimbingan dari kalam Allah (SWT).

Terdapat pelbagai nilai-nilai murni di dalam kitab suci al-Quran dan ianya bukan bersifat tunggal atau berasingan malah sentiasa bersepadu dan saling menyempurnakan di antara satu sama lain. Integrasi di antara setiap nilai-nilai kekeluargaan ini mampu membantu dalam pembentukan sesebuah institusi kekeluargaan yang sempurna dan tanpa proses ini, sesebuah keluarga itu akan kehilangan asas-asas pembentukan tersebut yang akan membawa kepada perpecahan dan keretakan rumah tangga.

Nilai-nilai kekeluargaan ini dapat didefinasikan sebagai undang-undang dan peraturan-peraturan yang telah ditetapkan Allah (SWT) untuk setiap ahli keluarga dalam setiap aspek kehidupan untuk mencapai kehidupan keluarga yang bahagia. Di antara nilai-nilai kekeluargaan yang telah disebutkan di dalam al-Quran ialah; Nilai *'Iman, Amanah, 'Adalah, Syura, Sabar, Ihsan, 'Iffah, Ta'awun wa Takaful*, dan *Mawaddah wa Rahmah* (Norullisza, 2011). Nilai-nilai ini mempunyai peranan yang amat penting dalam pembentukan sebuah keluarga yang bahagia.

Individu-individu di dalam sesebuah institusi kekeluargaan perlu berpegang kepada nilai-nilai tersebut dan menerapkan di dalam diri serta mempraktikkannya di dalam setiap aspek kehidupan untuk menjamin kebahagiaan dan ketenangan hidup berkeluarga.

Kepentingan Nilai-Nilai Kekeluargaan Di Dalam Kehidupan

Pembentukan institusi kekeluargaan merupakan perkara penting yang perlu diberi penekanan oleh setiap individu. Perkara ini jelas dinyatakan berdasarkan hadis Rasulullah (SAW) di dalam pemilihan pasangan sebelum pernikahan. Sabda Rasulullah (SAW): "Seorang wanita dinikahi kerana empat perkara; hartanya, keturunannya, kecantikannya, dan agamanya, maka pilihlah kerana agamanya, nescaya kamu akan beruntung" (Riwayat Bukhari dan Muslim).

Berdasarkan hadis di atas, dapat difahami bahawa Islam telah memberi panduan yang jelas di dalam pembentukan sesebuah institusi kekeluargaan yang

menekankan kepada nilai keagamaan dan keimanan berbanding nilai-nilai yang lain. Akan tetapi, nilai-nilai yang lain juga penting dalam membina sebuah keluarga yang bahagia. Hakikatnya, kehidupan manusia itu dipenuhi dengan nilai-nilai yang dapat membantu untuk mengawal segala tindak-tanduk perlakuan terhadap orang lain (Tahtawi, 1996). Ini membuktikan bahawa nilai-nilai berperanan penting dalam kehidupan manusia secara keseluruhannya.

Tanpa nilai-nilai ini, kehidupan berkeluarga akan dipenuhi dengan pelbagai masalah seterusnya boleh membawa kepada perpecahan. Nilai-nilai kekeluargaan perlu dipupuk oleh setiap ahli di dalam sebuah keluarga dan setiap daripada mereka mempunyai peranan penting dalam memastikan kebahagian di dalam institusi kekeluargaan. Kepentingan nilai-nilai dalam pembentukan sesebuah keluarga boleh dilihat di dalam peranannya seperti berikut:

i. Nilai memainkan peranan penting bukan sahaja di dalam aspek sosial sahaja, tetapi juga penting dalam psikologi dan sosio-budaya kerana ia bertujuan untuk membaiki tingkah laku seseorang individu dalam sesebuah keluarga dan masyarakat. Oleh itu, individu yang berpegang teguh kepada nilai-nilai murni dalam kehidupannya mudah meraih kebahagiaan dan ketenangan, tetapi sekiranya nilai-nilai tersebut hilang, kehidupannya akan menjadi huru-hara dan memberi kesan negatif kepada tingkah laku. Ini adalah kerana nilai-nilai tersebut dapat “menjaga keamanan dan menjauhi kejahatan dalam masyarakat; kerana kesan memelihara nilai adalah lebih besar daripada undang-undang dan hukuman, nilai-nilai yang wujud dalam diri seseorang juga lebih berupaya untuk menghindarkan dirinya daripada melanggar undang-undang dan menjauhi hukuman” (Al-Thabiti, 2008).

ii. Nilai menyumbang tenaga seseorang individu untuk menjalankan sesebuah pekerjaan serta mengawal aktiviti seharian mereka. Ia juga bertindak dalam mengekalkan kehidupan yang bersatu-padu, menjauhi perpecahan dan pertelingkahan, kerana nilai mempunyai peranan penting dalam memastikan etika dan moral yang positif dalam kehidupan bermasyarakat. Abdul Bari berkata: "nilai mempunyai manfaat yang sangat besar, mereka membentuk watak Muslim yang seimbang, menyatukan dirinya, dan menguatkan kehendaknya, kerana nilai-nilai tersebut tidak akan hilang dan menyebabkan hidupnya terumbang-ambing mahupun menyebabkan konflik di dalam hidupnya" (Al-Thabiti, 2008).

iii. Nilai mempunyai peranan dalam bidang bimbingan dan kaunseling psikologi. Semakin mendalam nilai-nilai itu dipupuk, semakin mudah untuk memperolehinya dalam secara tidak sedar, dan kemudian nilai-nilai tersebut akan membentuk satu peribadi dan tingkah laku di luar sedar secara positif (Ghayth, 1995). Jika dilihat dengan apa yang telah berlaku di Barat, kemajuan teknologi dan bidang-bidang lain tidak menjanjikan kemajuan dalam pembentukan masyarakat yang bernilai tinggi, kerana masalah sosial yang berlaku di Barat adalah pada kadar yang sangat membimbangkan. Di antara sebab utamanya ialah hilangnya nilai, akhlak dan adab dalam kehidupan seharian mereka. Seperti mana yang telah disebut oleh seorang ahli sosiologi: “Tujuan pendidikan di Barat adalah untuk menghasilkan sebuah negara dan individu yang

berjaya, tetapi Barat gagal untuk mencapai kedua-dua objektif ini kerana ketiadaan nilai-nilai moral dan agama" (Al-Shafi'i, 1989).

iv. Nilai mempunyai peranan penting untuk menggabungkan sesebuah bahagian dengan bahagian yang lain dan saling berkait rapat dengan pelbagai elemen dan sistem yang berbeza, sehinggalah ia menjadi satu budaya yang konsisten. Ia juga penting dalam menjadikan sistem ini kukuh dari aspek mental dan intelektual, supaya dapat diterapkan oleh setiap ahli masyarakat dalam pemikiran mereka (Ghayth, 1995).

v. Nilai juga bertindak untuk menghasilkan keseimbangan dan kestabilan kehidupan sosial. Oleh kerana semua ahli-ahli masyarakat bersetuju untuk mengamalkan nilai-nilai yang dinyatakan dalam peraturan hidup, kehidupan mereka akan terus menuju ke arah kesempurnaan. Ibrahim Muhammad al-Shafi'i berkata: "Jika ia adalah mungkin untuk membina emosi dan nilai-nilai baru, ia juga adalah mungkin untuk merobohkan apa yang terdapat dalam nilai-nilai yang tidak diingini" (Al-Shafi'i, 1989).

Oleh yang demikian, nilai dianggap sebagai salah satu daripada rukun asas yang penting, malah ia adalah tiang utama yang menyumbang kepada pembentukan keperibadian manusia yang sempurna (Tahtawi, 1996). Telah terbukti bahawa keberkesanan nilai keislaman yang dipupuk dalam masyarakat adalah tidak terhad kepada institusi kekeluargaan sahaja, tetapi ia juga memberi impak positif yang sangat besar kepada bangsa, agama dan Negara. Nilai tersebut juga mampu menjadi tunjang yang lebih penting daripada kemajuan teknologi yang sentiasa berubah mengikut peredaran masa. Selagi mana nilai-nilai ini dipegang teguh dan diamalkan oleh sesebuah keluarga dan masyarakat, mereka mampu untuk berhadapan dengan segala cabaran dan rintangan kehidupan yang semakin hebat mengikut peredaran zaman.

Nilai-nilai kekeluargaan adalah sebuah kekuatan (Norullisza, 2011) yang bukan sahaja mampu untuk menyatukan keluarga, masyarakat atau negara, tetapi juga mampu untuk menyelesaikan apa sahaja masalah etika, dan kemudian mampu untuk membina sebuah keluarga, masyarakat dan negara yang kuat dan berjaya dalam menuju keredhaan Tuhan. Tetapi, nilai-nilai tersebut tidak akan berfungsi dengan baik melainkan daripada usaha keras setiap individu. Ini adalah kerana kata-kata tanpa perbuatan mahupun kepercayaan tanpa tindakan adalah sia-sia, dan semua pihak mempunyai tanggungjawab besar dalam memelihara nilai-nilai ini, memupuknya dari satu generasi ke generasi yang lain dan juga mempraktikkannya dari masa ke semasa.

Kewajipan Insan Terhadap Nilai-Nilai Kekeluargaan

Penerapan nilai-nilai murni di dalam institusi kekeluargaan merupakan peranan utama dalam mengekal keutuhan ikatan di antara individu di dalam sesebuah keluarga. Nilai-nilai tersebut perlu sentiasa diamalkan agar kebahagiaan dunia dan akhirat dapat dikecapi.

Melihat kepada permasalahan yang berlaku dewasa ini adalah berpunca dari pengabaian nilai-nilai murni, bukan sahaja di dalam diri individu tertentu, malahan di dalam kebanyakan institusi kekeluargaan, pendidikan, masyarakat

dan sebagainya. Perkara ini perlu dibanteras agar suasana harmoni dan sejahtera dapat diwujudkan seterusnya meraih kejayaan di dalam setiap bidang kehidupan.

Perkara ini tidak akan berjaya dilaksanakan jika dilakukan hanya beberapa individu tertentu, malah kewajipan dalam penerapan nilai-nilai kekeluargaan ini perlu diberi penekanan oleh setiap insan malahan oleh setiap institusi pendidikan dan segenap lapisan masyarakat menurut ketetapan yang telah digariskan oleh Islam. Melalui penerapan nilai-nilai tersebut dapat membantu melindungi institusi kekeluargaan daripada sebarang masalah dan perpecahan (As- Shafi'i, 1989).

Di antara kewajipan yang perlu diberi penekanan dalam menerapkan nilai-nilai murni di dalam institusi kekeluargaan adalah seperti berikut:

i. Memahami dan mempercayai peranan penting nilai-nilai kekeluargaan.

- Melihat kepada peranan-peranan nilai yang telah disebutkan, individu perlu mempercayai dan memahami dengan sebaik-baik kefahaman bagi proses penerapan nilai-nilai tersebut di dalam kehidupan berkeluarga. Penghayatan terhadap nilai-nilai murni akan membantu menstabilkan kehidupan dari pelbagai aspek. Tanpa kepercayaan dan kefahaman yang gitu, pasti akan mendatangkan permasalahan dalam proses penerapan nilai-nilai murni di dalam diri individu sesebuah keluarga.

ii. Mengamalkan nilai-nilai kekeluargaan di dalam kehidupan.

- Mengamalkan nilai-nilai kekeluargaan di dalam kehidupan adalah amat penting bagi mengekalkan kesejahteraan hidup bekeluarga. Hilangnya nilai-nilai murni akan membawa masyarakat kepada kerosakan dan kebinasaan, serta akan menyebabkan bangsanya dilanda pelbagai masalah social (Abu Rumman, 2010). Allah (SWT) berfirman: *"Hai orang-orang yang beriman, peliharalah dirimu dan keluargamu dari api neraka yang bahan bakarnya adalah manusia dan batu…"* (Al-Tahrim: 6), iaitu dengan meninggalkan perkara-perkara maksiat dan melakukan ketaatan (Zamakhsyari, 2010). Dapat kita fahami di sini, bahawa Allah (SWT) menekankan ahli-ahli keluarga di dalam menjaga diri daripada azab seksaan api neraka dengan mempraktik segala suruhanNya dan meninggalkan setiap laranganNya.

iii. Menyebarkan kepentingan nilai-nilai kekeluargaan kepada orang lain.

- Proses penerapan nilai-nilai kekeluargaan bukan sahaja kepada keluarga sendiri, malah perlu untuk disebarkan dan diperluaskan di setiap institusi kekeluargaan. Ini kerana, dalam membina sesebuah Negara dan tamadun, setiap insan perlu sentiasa bekerjasama dalam proses tersebut. Malahan, telah disebut di dalam al-Quran bahawasanya hendaklah kita sentiasa bekerjasama dalam setiap perkara kebaikan dan ketakwaan. Firman Allah (SWT): *"Dan tolong-menolonglah kamu dalam (mengerjakan) kebaikan dan takwa, dan jangan tolong-menolong dalam berbuat dosa dan pelanggaran…"* (Al-Maidah: 2). Tanggungjawab penyebaran kepentingan nilai-nilai kekeluargaan ini juga, bukan hanya terletak pada sesebuah keluarga tetapi tanggungjawab menjaga dan menyebarkannya adalah tanggungjawab dan

kewajipan insan secara am seperti hakim, para ulama' khusunya ulama' syariah yang mana menggalas tanggungjawab yang amat besar dalam mendidik generasi berakhlak (Abu Rumman, 2010).

Kesimpulan

Sebagai kesimpulan, jelas di sini bahawa penerapan nilai-nilai murni di dalam institusi kekeluargaan adalah amat penting kerana perkara ini dapat memberi kemaslahatan dan kesejahteraan sejagat. Umat Islam digesa dalam menegakkan nilai-nilai murni di dalam kehidupan bekeluarga seperti teladan yang telah diajarkan oleh Rasulullah (SAW). Malangnya, sesetengah umat Islam lebih mengutamakan ajaran-ajaran Barat yang sebenarnya membawa kepada kemusnahan dan kebinasaan.

Hasil dapatan kajian ini, penyelidik telah mencapai kesimpulan seperti berikut:

i. Nilai-nilai kekeluargaan adalah undang-undang dan peraturan Allah (SWT) yang telah digariskan untuk setiap ahli keluarga merangkumi setiap aspek kehidupan.

ii. Nilai-nilai keluarga mengukuhkan hubungan keluarga dan dengan itu memberi kesan kepada individu, keluarga dan keselamatan social.

iii. Nilai-nilai kekeluargaan menjadi kuasa dan penggerak yang membantu orang ramai melakukan hak-hak dan perbuatan yang baik.

Rujukan

Abdul Al-Bari bin ‘Aud Al-Thabiti, **“*Ahammiyah al-Qiyam fi Bina’ Al-Afrad wa al-Umam*”**. <http://www.mktaba.org>. Akses pada 1 March 2017.

Ibrahim Muhammad al-Shafi’i. (1989). **Al-Tarbiyyah Al-Islamiyyah wa Turuq Tadrisiha.** Cetakan Ketiga. Kaherah: Maktabah Al-Fath.

Muhammad ‘Atif Ghayth. (1995). **Ilmu Al-Ijtima’: Al-Nazoriyah wa Al-Manhaj wa Al-Maudu’.** Tanpa Cetakan. Kaherah: Dar al-Makrifah Al-Jami’iyyah.

Muhammad Abu Rumman. **“Baina Hakimiyatullah wa Salatoh Al-Ummah”.** <http://www.wasetya.net >. Akses pada 4 March 2017.

Norullisza Khosim. (2011). **Al-Qiyam Al-Usrah fi Al-Quran Al-Karim.** Universiti Al al-Bayt. Fakulti Syariah.

Syed Ahmad Tahtawi. (1996). **Al-Qiyam al-Tarbawiyah fi al-Qosos al-Qurani.** Cetakan Pertama. Kaherah: Dar al-Fikr al-Arabiy.

Zamakhsyari. (2008). **Al-Kasyaf.** Tanpa Cetakan.Beirut: Dar Al-Kitab Al-Arabi.

No. S009

حرية الاعتقادية أساس نهوض عملية تربوية في القرآن الكريم.

Freedom of Belief As A Basis for the Advancement of Educational Procedure According to the Quran

الأستاذ المساعد الدكتور عثمان منذو بن مختار مالم موسى آل موسى

Assistant prof. Dr. Ousmane manzo bin Mukhtar

Malam Moussa a-li Moussa

الأستاذ بكلية دراسات القرآن والسنة

جامعة العلوم الإسلامية الماليزية.

Faculty of the Qur'an and Sunnah Studies, Islamic Science University of Malaysia

ملخص البحث

فاختلاف الناس فى العقائد سنة اجتماعية لاسبيل إلى تغييرها أو تبديلها، لأن الله خلقهم وخيرهم فاختاروا، وكل واحد يتحمل نتيجة اختاره في نهاية المطاف: يقول الله تعالى:{ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ – إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ } **سو**ورة هود. ج12 الآية 118 – 119. وليس من مهام الرسل أن يغيروا هذه السنة ، لكن عليهم أن يبلغوا رسالة الله إلى الناس، ولاشأن لهم بإيمانهم أوكفرهم لأنهم ليسوا مسئولين عن هدايتهم أوضلالهم.

منذ أن بعث الله محمدا رسولا وإلى آخر تاريخ الخلافة الراشدة التى تمثل ترجمة تعالم القرآن الكريم فى كل جزيئاته وتفرعاته وجود أثر معتبر على إجبار أحدا على الدخلول فى الإسلام أو إجبار على أن يتخلى عن عقيدته الموروثة، بل إن القرآن يعلم المسلمين آدب الحوار مع الخالفين فى العقائد فيعرض رأى الخصوم فيما ينسبونه إلى الإسلام والمسلمين من اتهام بالإجام بترك عبادة الأصنام والإيمان بالله الواحد ولا يرد عليهم بالمثل، بل بالتى هى أحسن يقول الله تعالى:{ قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ – قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ}سورة سبأ ج 22 الآية 25 – 26 هذا هو قمة لحب التعايش السلمى بأن يذكر لاتسئل عما أجرمنا و لم يقل ولا نسئل عما تجرمون لكى لايستعروا بإحراج وبتعال وإنما نسب الإجرام للمسلمين والأعمال لهم كأنه يد لهم يد للتعاون ويترك لهم الفرصة للمراجعة إذا كان لهم إستعدادا للمراجعة.

ولوشاء ربك لخلق هذا الجنس البشرى خلقة أخرى، فجعله لايعرف إلاطريقا واحدا هو طريق الإيمان كالملائكة مثلا، أو لجعل له استعدادا واحدا يقود جميع أفراده إلى الإيمان، ولوشاء كذلك لأجبر الناس جميعا وقهرهم عليه حتى لاتكون لهم إرادة فى اختيار، ولكن حكمة الخالق التى قد يدرك بعض مراميها وقد لاندرك، دون أن ينفى عدم إدراكنا لها وجودها، هذه الحكمة اقتضت خلقة هذا الكائن البشرى باستعداد للخير وللشر

وللهدى والضلال، ومنحه القدرة على اختيار هذا الطريق أوذاك ، وقدرت أنه إذا أحسن استخدام مواهبه اللدنية من حواس ومشاعر ومدارك، ووجهها إلى إدراك دلائل الهدى فى الكون النفس وما يجيء به الرسل من آيات وبينات، فإنه يؤمن ويهتدى بهذا الإيمان إلى طريق الخلاص، وعلى العكس حين يعطل مواهبه ويغلق مداركه ويسترها عن دلائل الإيمان يقسو قلبه ويستغلق عقله وينتهى بذلك إلى التكذيب أو الجحود، فإلى ما قدره الله للمكذبين الجاحدين من جزاء.

Abstract

Differences of belief among people is a social tradition that cannot be changed or altered, because God created them and chose them, so men chose and each one of them bears a result of their choice in the end: ((*And if your Lord had willed, He could have made mankind one community; but they will not cease to differ.# Except whom your Lord has given mercy, and for that He created them. But the word of your Lord is to be fulfilled that, "I will surely fill Hell with jinn and men all together.*)) (Hud:118-119)

It is not the task of Apostles to change this tradition, but they must deliver the message of God to the people, and their belief in it or disbelief become is not upon prophets because they are not responsible for their guidance or misguidance Since the period Allah sent Muhammad (pbuh) as a messenger to the last date of the rightly guided caliphate, which represents the history of teachings of the Holy Quran in all its parts and variations shows a considerable impact of not using force on anyone to accept Islam or forced to give up his faith and embrace Islam forcefully, but the Koran teaches Muslims ethics of dialogue and discussion with opposing faiths by presenting appropriate argument to the opponents in a way that can invite them to the attributes of Islam and Muslims and to reason on abandoning their idols and holding faith in one God , not forcefully but in a better way,

((Say: 'You will not be questioned as to what we are guilty of, nor shall we be questioned as to what you do'."#. "Say: 'Our Lord will gather us together, then will He judge between us (and you) with the truth, and He is the greatest Judge, the All-knowing'.") (Sabah verse 25-26)

This is the epitome of love and peaceful coexistence as a reminder that do not ask about our mistakes and do not say we should not ask about your mistakes in order not to cause any inconveniences and embarrassment rather criminality is only attached to the Muslims alone, and no hand of cooperation and opportunity to prepare and review their legacies and tradition.

If Allah had willed , He would have created human race as another creatures, by making them follow one way which is true and only faith, an example like the angels, or to make one preparation that lead all its members to the faith, and if Allah wishes also he would have compel and force all people to a way without

opportunity to make choice, but the wisdom of the Creator, which may have realized some of its goals or may not have realized it, without precluding our understanding of its existence, this wisdom necessitated that human being are prepared for the willingness to choose between good and evil, and guidance and misguidance, and give him the ability to choose this or that path, and the decree that if he make best use of his talents, senses, feelings and perceptions, they would lead him to the straight path in accordance with the message of the prophets and traditions, so he believes and guided this faith to the path of salvation, and on the contrary, whenever man corrupt his talents and closes his mind and create barriers against the signs of faith by hardening his heart and blurting his mind and finally deny or show ingratitude, therefore, will receive an abode decreed by is Allah in accordance to his denier ungratefulness.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين

الصلاة والسلام على سيدنا محمد خاتم النبيين المبعوث رحمة للعالمين.

المقدمة

تناول القرآن الكريم تناول العديد من الآيات التي تتركز في الحديث عن التسامح مع المخالفين لمنهاجه فى حرية الاعتقاد، ويرى أن العقيدة شيء يخص الضمير والاقتناع ، ومن ثم لايمكن أن يجبر أحدا عليها ولايتدخل أحد فى صياغتها ولا أخذ بها ، وكلما فى الأمر التوضيح والتبيان حتى يكون الجميع على بينة من الأمر، وبعد ذلك يترك كل واحد بما إستراح ضميره وقناعته، وليس من حق أي أحد أن يجبر أحدا في الأخذ والاعتقاد بعقيدة معينة، وحرية الاعتقاد مكفولة لجميع الناس، وكل واحد يختار بما يراه صالح له وحقيقة عنده، ولادخل لسلطان ولالحكومة ولا دولة، ومن خصائص تكريم الله للإناس وفضله على كثير مما خلق تفضيلا، هب له عقل فى تميز بين الخير والشر والهدى والضلال والكفر والإيمان، ومع ذلك لم يتركه بدون توضيح، أرسل الرسل ليبينوا للناس حقيقة الألوهية والربوبية، وبعد ذلك كل واحد من البشر حر فيما يختار وفيما اعتقد ولادخل للأنبيا والرسل، ولا دخل لأحد كائن من كان .يقول الله تعالى:{ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ – لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ} سورة الغاشية.ج20 الآية 21 – 22. الآية 45.

يقول الله تعالى:{ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ} يقول الله تعالى:{ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ } سورة آل عمران, ج 3, الأية 20.

يقول الله تعالى:{ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ } سورة المائدة, ج 7, الأية 99.

وهناك أناس خانتهم ذاكرتهم فى تركيز على مفهوم النصوص القرآن الكريم ومقاصدها ، ظانين أن بإمكان الحاكم أن يجبر أحد المواطنين فى اعتقاد مالا يقتن من داخل قرار نفسه، وهذا جهل بحقيقة المنهج الإلهي الذي جاء ليحرر الإنسان من عبادة الإنسان مثله، ويرفع عنه الأغلال التى كانت عليه وبعد أن رفع عنه هذه الأغلال وضح له الإسلام رسالته ومنهاجه ودعوته دون امصاص بحقوق اختياره وحريته، ودعوة الإسلام أسمى أن تكره أحدا فى رسالتها ومبادئها، وهى التى تكشف ضغائن المنافقين والخادعين ، وكيف هى تجبرهم فى الأخذ بعقيدتها فى الظاهر، ولم يقتنوا فى الخفاء وفى الباطن ، ولايعقل أن تسلك دعوة الإسلام هذا المسلك الخبيث الردي ء غير شريف وغير أخلاقىْ وكلما تقوم به الدعوة إزاحة العراقيل أمامها وأمام كل ذى ضمير حى ثم بعد ذلك تترك الجميع أن يختار مايراه جدير بالأخذ والإعتقاد يقول الله تعالى: { لَا إِكْرَاهَ فِي

الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ }سورة البقرة. ج 3 الآية 256.

وفى هذا المبدأ يتجلى تكريم الله للإنسان ، واحترام إرادته وفكره ومشاعره، وترك أمره لنفسه فيما يختص بالهدى والضلال فى الاعتقاد، وتحميله تبعة عمله حسابه نفسه، وهذه هى أخص خصائص تحرر الإنسان ، التحرر الذى تنكره على الإنسان فى القرن العشرين مذاهب معتسفة ونظم مذلة، لاتسمح لهذا الكائن الذى كرمه الله باختياره لعقيدته أن ينطوى ضميره على تصور للحياة ونظمها غير ما تمليه عليه الدولة بشتى أجهزتها التوجيهية، وما تمليه عليه بعد ذلك بقوانينها وأوضاعها، فإما أن يعتنق مذهب الدولة هذا وهو يحرمه من الإيمان بإله للكون يصرف هذا الكون، وإما أن يتعرض للموت بشتى الوسائل والأسباب، إن حرية الاعتقاد هى أول حقوق الإنسان التى يثبت له بها وصف إنسان، فالذى يسلب إنسانا حرية الاعتقاد إنما يسلبه إنسانيته ابتداء، ومع حرية الاعتقاد حرية الدعوة للعقيدة، والأمن من الأذى والفتنة، وإلا فهى حرية بالإسم لامدلول لها فى الواقع الحياة. والتعبير هنا يرد فى صورة النفى المطلق {لاإكراه فى الدين} نفى الجنس كما يقول النحويون، أي نفي جنس الإكراه نفى كونه ابتداء، فهو يستبعده من عالم الوجود والوقوع، ليس مجرد نهى عن مزاولته ، والنهى فى صورة النفى- والنفى للجنس- أعمق إيقاعا وآكد دلالة.[21] إن حرية العقيدة التى أرستها الشريعة تعنى القضاء على التعصب الدينى، وتعنى حماية حقوق المسلمين فى بلاد الأقليات المسلمة مقابل أن الأمة الإسلامية تحفظ لغير المسلمين حقهم فى ممارسة شعائر دينهم.

رسم القرآن الكريم منهج التربوي في حديثه عن حرية العقيدة.

فالإيمان إذن متروك للاختيار لايكره أحدا لأنه لامجال للإكراه فى مشاعر القلب وتوجيهات الضمير أفأنت تكره الناس حتى يكونوا مؤمنين؟ وهو سؤال للإنكار، فإن هذا الإكراه لايكون.

إن الدنيا لم تعرف قوانين والمروءة والتسامح إلا على أيدى هؤلاء الفتية المؤمنة المجاهدة فى سبيل الله، ولم تعرف البشرية حرية دينية واجتماعية كما عرفتها فى ظل الإسلام الذى نادى فى الدنيا يقول الله تعالى:{ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ } سورة البقرة. ج3 الآية 256. ج29 الآية.4.

والتعبير هنا فى صورة النفى المطلق – لاإكراه فى الدين- نفى الجنس كما يقول النحويون، أى نفى جنس الإكراه نفى كونه ابتداء فهو يستبعده من عالم الوجود والوقوع، وليس مجرد نهى عن مزاولته، والنهى فى صورة النفى والنفى للجنس – أعمق إيقاعا كدلالة. ولايزيد السياق على أن يلمس الضمير البشرى لمسة

[21] فىظلال القرآن ص 291.

توقظه وتشوقه إلى الهدى وتهديه إلى الطريق ، وتبين حقيقة الإيمان التى أعلن أنها أصبحت واضحة وهو يقول: قدتبين الرشد من الغى.[22]

وتأكيد لهذه الكرامة الإنسانية في القرآن منذ أربعة عشر قرنا ما تتغنى به الإنسانية اليوم، ويظنه بعض الجاهلين من ثمار العصر الحديث، وأعنى به ما يطلق عليه – حقوق الإنسان– حق الإنسان فى حرية النظر والتفكير قرره القرآن يقول الله تعالى: {قُلِ انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ} سورة يونس. ج11الآية 101.

يقول الله تعالى:{ قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ} سورة سبأ. ج22 الآية 46.

وحق الإنسان فى حرية الاعتقاد قرره القرآن يقول الله تعالى:{ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ} سورة البقرة. ج3 الآية256. يقول الله تعالى:{ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ – وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ } سورة يونس . ج11.الآية 99.[23]

الدعوة الإسلامية تقوم على الاقناع الحر، ولامجال للإكراه والإرغام يقول الله تعالى:{ إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا } سورة المزمل. ج29 الآية 19. يقول الله تعالى:{ ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَآبًا } سورة البنأ . ج30 الآية 39. يقول الله تعالى:{ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ – لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ } سورة الغاشية.ج20 الآية 21 – 22.

يقول الله تعالى:{ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ } سورة ق. ج26 الآية 45.

إن حرية الاعتقاد مهاج تربوي يرسمه القرآن الكريم بها و صف إنسان، فالذى يسلب إنسانا حرية الاعتقاد إنما يسلبه إنسانيته ابتداء، ومع حرية الاعتقاد حرية الدعوة للعقيدة والأمن من الأذى والفتنة ، وإلا فهى حرية الا سم لامدلول لها فى واقع الحياة. والإ سلام وهو أرقى ت صور للوجود وللحياة، وأقوم منهج للمجتمع الإنسانى بلا مراء، هوالذى ينادى بأن لاإكراه فى الدين، وهو الذى يبين لأصحابه قبل سواهم أنهم ممنوعون من إكراه الناس على هذا الدين، فكيف بالمذاهب والنظم الأر ضية القا صرة المعتسفة وهى تفرض فرضا بسلطان الدولة، ولا يسمح لمن يخالفها بالحياة؟.[24]

إن القرآن الكريم يريد من الإن سان الإرادة الحرة القوية التى تعرف كيف تختار طريقها بو ضوح يقزل الله تعالى:{وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ – وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ}سورة يونس. ج 11 الآية 99. أما بالنسبة للمواطنين غير المسلمين

---

[22] المرجع السابق . سيد قطب. فى ظلال القرآن. ص 291– 292.

[23] يوسف القر ضاوى. كيف نتعامل مع القرآن العظيم,ص79– 80.

[24] المرجع السابق. ص 291.

: فتأسيسا على مبدأ حرية العقيدة الذى قرره الإسلام ، فعلى الدولة والمسلمين جميعا واجب التسامح الدينى إزاء أهل سائر الملل والنحل، والتسامح الدينى ليس معناه بالطبع اتخاذ المواقف المأرجحة من الأديان أو القول بأن الكل سواء[25]

القرآن الكريم يرفض بصورة قاطعة الإكراه فى الدين. يقول الله تعالى:{ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ } سورة يونس .ج 11 الآية 99. يقزل الله تعالى:{لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ } بل هذا الرفض للإكراه مقرر من عهد نوح شيخ المرسلين. يقول الله تعالى: { قَالَ يَاقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ } سورةهود . ج 12 الآية 28. والقرآن لا يعتبر الإيمان إيمانا إلا إذا نشأ من اختيار حر، وإلا رفض ، مثل إيمان فرعون حينما أدركته الغرق

يقول الله تعالى:{♦ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ }سورة يونس, ج 11, الآية 90. [26] فكان الرد الإلهى عليه. يقول الله تعالى: { آلْآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ }سورة يونس.ج11 الآية 91. وكذلك رفض القرآن إيمان الأمم التى تعلن الإيمان حين ينزل بها بأس الله وعقوبته. يقول الله تعالى:{ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ- ⇔ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ} سورة غافر. ج24 الآية 84- 85.[27]

الجو الذى ينشده الإسلام هو الجو الذى يتنفس فيه الإنسان هواء الحرية الطليق ملء رئتيه ، يقبل المرء فيه الرأى الذى يستصوبه ، فلو ترك الانسان الإيمان بالله ورسوله لأنه يقتنع بذلك فليس من سبيل لأحد على إرغامه أن يؤمن وهذا ما قرره القرآن الكريم فى مواضع شتى. يقول الله تعالى: { نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ } سورة ق. ج26 الآية45

. يقول الله تعالى:{ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ }سورة الرعد . ج15 الآية 43.

يقول الله تعالى:{فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ - لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ } سورةالغاشية. ج30 الآية 21 – 22.

يقول الله تعالى:{ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُزُوًا } سورة الكهف. ج 15 الآية 56.[28]

---

[25] المرجع السابق .. ص 608.

[26] توفيق يوسف الواعى. الطبعةالأولى 1990م. الإسلام فى العقل العالمى. الناشر دار الوفاء للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة. المنصورة.مصر. ص211.

[27] المرجع السابق . يوف القرضاوى. نحن والغرب . أسئلة شائكة وأجوبة حاسمة. ص55.

[28] محمد الغزالى. الطبعةالأولى 2003م. الإسلام زالإستبداد السياسي . الناشر دار القلم للطباعة والنشر والتوزيع دمشق. ص103.

المجادلة بالتي هي أحسن نموذج تربوي في القرآن.

وإذا اقتضى للمسلم المجادلة مع غير المسلم فلا بد أن تكون مجادلته ومحاورته بالحسنى وبالحجج والبراهين لتظهر الحقيقة ، ولايجادل المسلم مع غير المسلم للغلبة والسطوة ، يقول سيد قطب : وبما أن القرآن الكريم يرحب مجادلة مخالفيه بسعة الصدر ولكن المجادلة بالبراهين والحجج والأدلة الدامغة ، ولأن المحاورة بلا دليل ولا حجة ولابرهان يستند إليه نوع من تضييع الوقت ومع ذلك القرآن تحاور مع مخالفيه ، بل مع الذين من يحاربه ويعاديه بدون سبب يذكر إلا استكبار ، في الحديث عن هذا الكتاب يعني القرآن والعلاقة بينه وبين الكتب قبله ، ويأمر المسلمين ألا يجادلوا أهل الكتاب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم فبدلوا في كتابهم وانحرفوا إلى الشرك ، والشرك ظلم عظيم ، وأن يعلنوا إيمانهم بالدعوات كلها وبالكتب جميعا فهي حق من عند الله مصدق لما معهم.[29]

لايوحد الإشكال أن يلتقى علماء الإسلام وأحبار المسيحية في إطار مشترك يبحث عن حلول لمشكلات طارئة تختص العلاقة بين العالم الإسلامي والعالم المسيحي ، ذلك أن المسلمين يعترفون بالإنجيل كتابا من كتب الله التي يجب الإيمان بها وهكذا يعترف المسلم بالمسيح رسولا من أولى العزم من الرسل، وكذلك أم المسيح التي اصطفاها الله وطهرها واصطفاها على نساء العالمين ، ولم يوجد في القرآن سورة لآمنة بنت وهب أم محمد صلى الله عليه وسلم ولا خديجة زوج محمد عليه الصلاة والسلام ، ولا فاطمة الزهراء بنت محمد صلى الله عليه وسلم ، ولكن وجدت سورة لمريم ، وسورة لأسرة المسيح ،أمه وجدته تسمى سورة آل عمران ، وعمران هذا هو والد مريم. يقول الله تعالى:{ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ – ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ } .سورة آل عمران.ج3الآية 33. وفي قرآن من آيات ومعجزات المسيح مالم يذكر في الإنجيل نفسه [30]

وكان أسلوب الحوار هو أسلوبا ناجحا وسنة متبعة في تعليم الناس وتزكيتهم وإنقاذهم من الضلالة إلى الهدى.فالحوار والمجادلة بالحسنى يصبح الغضوب حليما والعجول متأنيا والظان متيقنا والمبغوض محبوبا والبعيد قريبا والمبتلى معافى والمخالف موافقا والمنكر عاذرا ، هذا إذا لوحظ في الجدل والحوار آدابه وضوابطه التي طبقها القرآن الكريم ، لذلك جاء الأمر للجدال مقيدا لكي يأخذ المتحاورين بعين الإعتبار بالتي هي أحسن ، حتى لوكان الجدال لغير المسلمين يقول الله تعالى:{ وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ٠}

---

[29] المرجع السابق .ص 2744.

[30] يوسف القرضاوى . الطبعةالأولى 2006. نحن والغرب أسئلة شائكة وأجوبة حاسمة. الناشر دار التوزيع والنشر الإسلامية بحى السيدة زينب القاهرة مصر.ص172.

سورة المنكبوت. ج21 الآية46..[31] من نماذج المجادلة بالحسنى بين المسلمين وغيرهم عرض الدعوة الإسلامية عرضا صحيحا لكى يتعرف الجميع على حقيقة الإسلام. يقول الله تعالى:{ قُلْ إِنَّمَا يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ – فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَى سَوَاءٍ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ – إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ }. سورة الأنبياء ج17الآية 108-109.[32]

{ فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ } سورة الشورى. ج25 الآية 15.[33]

وفى هذا المبدأ يتجلى تكريم الله للإنسان ، واحترام إرادته وفكره ومشاعره، وترك أمره لنفسه فيما يختص بالهدى والضلال فى الاعتقاد، تحميله تبعة عمله وحساب نفسه، وهذه هى أخص خصائص التحرر الإنسانى، التحرر الذى تنكره على الإنسان فى القرن العشرين مذاهب معتسفة ونظم مذلة ، لاتسمح لهذا الكائن الذى كرمه الله باختياره لعقيدته أن ينطوى ضميره على تصور للحياة ونظمها غير ما تمليه عليه الدولة بشتى أجهزتها التوجيهية، وما تمليه عليه بعد ذلك بقوانينها وأوضاعها ، فإما أن يعتنق مذهب الدولة هذا وهو يحرمه من الإيمان بإله للكون يصرف هذا الكون، وإما أن يتعرض للموت بشتى الوسائل والأسباب.

وأسلوب القرآن الكريم فى عرض نفسه سائغ قريب، إنه يقول لك : عقائدى ومعالمى كذا وكذا فهل تؤمن بها؟ فإن قبلت كنت من أتباعه وأخا لكل مسلم، وإن رفضت قال لك: هل ستعترض طريقى وأنا أعرض نفسى؟ أو هل ستعترض طريق من آمن بى فترده عنى ؟ فإن قلت لاعلاقة لى بك ولست مهتما بمن دخل فيك . قال : أنت حر فى كفرك ولن أطالبك بشيء ، وإن كنت أتمنى لك الهدى ، أما إذا قلت: لن أسمح لك بالكلام ولن أترك من صدقك يتبعك فهنا يقول لك الإ سلام : لقد لقحت الحرب بينى وبينك[34]

ونقل عبد الكريم زيدان : إن رجلا من بنى سالم بن عوف يقال له الحصين كان له ولدان مسيحيان وهو مسلم، فسأل الرسول عليه الصلاة والسلام أن يرغم ولديه على اعتناق الإسلام بعد أن أصر على التمسك بالمسيحية فنهاه الرسول عن ذلك ، ونزل على قوله تعالى {لاإكراه فى الدين} وقد بلغ حرص المسلمين الأوائل على الالتزام بهذه القاعدة أن جاءت امرأة مشركة إلى الخليفة عمر بن الخطاب فى حاجة

---

[31] المرجع السابق. بصائر دعوية .ص76.

[32] صلاح محمد زكى. الطبعةالأولى 2004م.الدعوة إلى الله بالحكمة نموذج الإخوان المسلمين.- رسالة ماجستير فى كلية دار العلوم جامعة القاهرة- الناشر دار التوزيع والنشر الإسلامية بحى السيدة زينب القاهرة مصر.ص273.

[33] محمد الغزالى.الطبعة الثانية 2001.الدعوة الإسلامية تستقبل قرنها الخامس عشر. الناشر دار القلم للطباعة والنشر والتوزيع دمشق.ص177.

[34] المرجع السابق.ص15.

لها، فدعاها إلى الإسلام لكنها رفضت فقضى لها حاجتها، ولكنه خشى أن يكون فى مسلكه هذا ما ينطوى على ا ستغلال حاجتهاا لمحاولة إكراهها على الإ سلام ، فا ستغفر الله مما فعل وقال: اللهم إنى أر شدت و لم أكره[35]

ضمان الاجتماعي في القرآن.

إن الإ سلام سبق الجميع فى ضمان اجتماعى لغير المسلمين فى مظاهرة واضحة ، وجعل من واجب الدولة الإسلامية توفير الحماية وتوفير الضرورية لغير المسلمين، والبعض يظن عندما يقول الإسلام من عادى ذميا أو معاهدا قفد خان عهد الله وعهد رسوله يظن أن كلمة الذمي نوع من الإهانة وانتقاص من الكرامة، وإنما المق صود هي ذمة الله أى عهده وميثاقه الذى لم يأت مثل هذا التعبير إلا فى أقدس الحقوق. كعقد النكاح وغير ذلك من عظام الأمور، يقول سيد قطب : تكفل أحكام الشريعة أن يتمتع غير المسلمين ممن يعيشون فى الدولة الإ سلامية بالأمن على حياتهم وأموالهم وأعراضهم ، وهذه الحماية الشاملة، سواء أكانوا من المعاهدين والمستأمنين – كالذين دخلوا البلاد الإ سلامية بتأشيرات من قبل الدولة، أو دبلوماسيين الذين يشتغلون فى هيئة سياسية أم من أهل الوطن ماداموا ملتزمين بالعهد ، فأمن الذميين على أنفسهم وأموالهم وأعراضهم مضمون بالشريعة، والحاكم المسلم والقاضى المسلم ، إنما يتعامل مع الله فى هذا الشأن ، وإنما يقوم بالقسط لله لأن الله يحب المقسطين، فإذا ظلم الناس، وإذا خانوا الناس وإذا انحرفوا فالعدل فوق التأثر بكل ما يصدر منهم لأنه ليس عدلا لهم ، وإنما هو لله ، وهذا هو الضمان الاجتماعى الأكيد فى شرع الإسلام وقضاء الإسلام فى كل زمان ومكان.[36]

ومن الضمان الاجتماعي التساوى فى القصاص سواء الجانى هو المسلم أو غير مسلم ، وهو المبدأ بالمساواة ، ما أسماه بجانب الضمان الاجتماعي وهو المساواة فى الدماء والمساواة فى العقوبة ، و لم تكن شريعة أخرى – غير شريعة الله تعترف بالمساواة بين النفوس فتقتص للنفس بالنفس ، وتقتص للجروح بمثلها على اختلاف المقامات والطبقات والأن ساب والدماء والأجناس ، النفس بالنفس والعين بالعين والأنف بالأنف والأذن بالأذن والسن بالسن والجروح قصاص ، لاعنصرية ولا طبقية ولاحاكم ولامحكوم كلهم سواء أمام شريعة الله [37]

ومن حقوق الضمان الاجتماعى أن يتساوى بين المواطن المسلم وغير المسلم فى الجنايات والقصاص، لو تجرأ المسلم وانتحك حرمة غير مسلم أو ارتكب المسلم جريمة القتل للمواطن غير المسلم يكون الجزاء من

---

[35] عبد الكريم زيدان. الطبعة الأولى 1981م. أحكام الذميين والمستأمنين فى دار الإسلام. الناشر مكتبة المنار الإسلامية للطباعة والنشر والتوزيع.بغداد.ص629.

[36] سيد قطب. فى ظلال القرآن. ص 893.

[37] المرجع السابق. .ص898.

جنس العمل النفس بالنفس ، ولافرق بينهم فى المواطنة ولا فى الكرامة الإنسانية تحقيقا للضمان أمن الاجتماعى ، وإلا تطور الأمر إلى مالا يحمد عقباه وقدذهب بعض الفقهاء إلى أن المسلم لوقتل ذميا يقتل قصاصا. وهو قول الإمام أبى حنيفة وأصحابه وإليه ذهب النخعى والشعبى ، واستدلوا لذلك من الكتاب الحكيم بعموم قوله تعالى: { وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ} سورة المائدة. ج 6 الآية 45.

فهو يفيد بعمومه وجوب القصاص للذمى يقتله المسلم لأنه الذمى فى دار الإسلاممعصوم عن القتل.[38]

يقول الله تعالى:{ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ } سورة المائدة . ج6 الآية 45.

و لم نعثر على كلمة واحدة من خلال البحث التى تشير على أن سيد قطب خروج على ما قرره القرآن ، وبعض الذين لم يحالفهم الحظوظ فى مطالعة تفسيره فى ظلال القرآن من قرب ، وإنما تقولات غير محايدة التى سبقت لها أخذ الموقف من كتابات سيد قطب ومنهاجه فى الدعوة الحركية ، و أساءوا له الظنون وأخذوا عليه على مالم يقرره بنفسه، وتخيلوا على أن سيد قطب لم يكن محبا للإنسانية ولا يقر بمعايشة الحميمة والودودة مع غير المسلمين، بل هو يميل إلى إظهار العداء والبغضاء للمخالفين فى العقيدة وفى المناهج، وهذه هو حقيق الجهل بالمنهاج الحركي الدعوي الذى سلكه سيد قطب ، والذى ينادي به المسلمين إلى الأخذ بكل تعاليم الإسلام ، من الجهاد إلى السواك ، المنهج الربانى الذى لايجامل أحدا ، ولا يكيل مكاييل فى تعامله مع الجميع ، والوفاء بالحقوق واجب مع المؤمن بالإسلام ومع الكافر به ، فإن الفضيلة لاتتجزأ فيكون المرء خسيسا مع قوم كريما مع آخرين.

يقول الله تعالى:{ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ – يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ } سورة المائدة . ج 6 الآية 2.

فانظر كيف صورت الآية وجهة نظر الكفار وتمشت مع مزاعمهم وهم وثنيون ، فاعتبرتهم طلاب فضل من الله ورضوان،وطلبت من المسلمين مهما قووا أن يتعاونوا على البر والتقوى، لاعلى الإثم والعدوان [39]

يلتزم المواطنون من غير المسلمين بأحكام الإسلام فى معاملاتهم المدنية والجنائية فيكونون كالمسلمين لهم ما للمسلمين وعليهم ما على المسلمين، أما شعائرهم الدينية فى أحكام الأسرة من زواج وطلاق وغيره

---

[38] أمير عبد العزيز. الطبعة الثالثة 2007م . الفقه الجنائي فى الإسلام ضروب القتل القصاص الديات الحدود التعازير أمثلة وتطبيقات.الناشر دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة شارع الأزهر القاهرة مصر. ص78.

[39] . محمد الغزالى . خلق المسلم. ص 61 – 62.

فإن أولياء أمور المسلمين كانوا يتركونهم فى هذا يتبعون ما يعتقدونه دينا لهم ، وذلك لصلة أحكام الأسرة بأصل التدين ، فكان من المحافظة على حريتهم الدينية أن يتركوا فى عباداتهم وأحكام الأسرة إلى دينهم ، ولذلك جاءت قاعدة فقهية تقول: أمرنا بتركهم وما يدونون- أي فى الأسرة والشعائر الدينية وفيما عدا ذلك يلتزمون بأحكام الإسلام.[40] حقوق الأقليات الأوضاع المدنية والأحوال الشخصية للأقليات تحكمها شريعة الإسلام إن هم تحاكموا إلينا يقزل الله تعالى:{ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ }سورة المائدة . ج 6 الآية 42. [41]

حرمة الإنسان وكرامته وحقوقه وتضرب بهذه الحقوق عرض الحائط، لن يستقر السلام ولن يتحقق الأمن والرخاء ولن ينال الإنسان حقوقه والعدل وحس المسئولية وبالتخلى عن نزاعات العنصرية التسلطية الا ستعلائية والنفعية المادية الحيوانية، ويحسن فهم غايات الإ سلام والمبادئ الإنسانية النبيلة وإعطائه الحقوق كاملة غير منقوص، وفى إقامة حكم العدل وإشاعة روح الإخاء الإنسانى بغض النظر عن الادعاء والتطاول والتـ ضليل الإعلامى فإن ذلك لن يغير من الحقائق شيئا، ولن ينال الإن سان حقوقه ولا مجال لأن يتحقق السلام والأمن والإخاء والرخاء إنسانيا إلا أن يعود المعتدى إلى رشده ولن ينال الإنسان حقوقه ولن يذوق طعم الأمن ونعمة السلام وحلاوة إخاء وطراوة والرخاء إلا إذا عرف المعتدون أن كرامة الإنسان وحقوقه غير قابلة للمساومة ولا للنقاش. [42]

حقوق الشعوب فى الحرية والكرامة والاستقلال فى أملاكها فهذا المجال الإنسانى فى غاية الأهمية، وخصوصا فى عصرنا هذا الذى طغى فيه الأقوياء على الضعفاء والأغنياء على الفقراء ومن يملكون على من لايملكون، القرآ الكريم يكره الظلم ويحاربه فى كل مجالاته، وإذا كان العدل – بكل أنواعه ومستوياته له القيمة والمنزلة فى القرآن فالله تعالى يكره الظلم بكل أنواعه ومستوياته كذلك، سواء كان الظلم من الحكام للمحكومين وهو الظلم السياسي أو من أرباب العمل للعمال ، أو من الملاك للمستأجرين وهو الظلم الاجتماعى أو الاقتصادي[43]

---

[40] محمد أبو زهرة. بدون تاريخ الطباعة. العلاقة الدولية فى الإسلام. الناشر دار الفكر العربى للطباعة والنشر والتوزيع دمشق .صص64.- كامل سلامة الدقس. الطبعة الأولى 1976م . العلاقاة الدولية فى الإسلام على ضوء الإعجاز البيانى فى سورة التوبة ، الناشر دار الشروق للطباعة والنشر والتوزيع جدة المملكة العربية السعودية.ص314.

[41] . محمد الغزالى.حقوق الإنسان بين تعاليم الإسلام وإعلان الأمم المتحدة.ص251.

[42] عبد الحميد أحمد أبو سليمان. الطبعة الأولى 2002م . العنف وإدارة الصراع السياسي فى الفكر الإسلامى بين المبدأ والخيار رؤية إسلامية. الناشر دار السلام للطباعة والبنشر والتوزيع والترجمة شارع الأزهر القاهرة مصر. ص 98.

[43] . يوسف القرضاوى.نحن والغرب أسئلة شائكة وأجوبة حاسمة.ص 184 – 185.

الخاتمة

خلاصة القول لقد أرسى القرآن الكريم الدعائم المتين فى تعامل بين الناس بعضهم بعضا، واعتبر البشرية جميعها أسرة واحدة فى الأصل ، ومن ثم ينبغى عليها أن لا تنسى هذه الأخوة الإنسانية الحميمة مهما اختلفت عقائدها ودينهما واتجاهاتها، وعلى وجه الخصوص المسلم الذى تربطه صلة بالله، صلة استسلام لمشيئة الله ولمنهاجه ولشريعته ولرسالاته التى حملها الانبياء على اختلاف أزمانهم . وهى التى تجعله ينقاد إلى طاعة أوامرالله دونما تردد ، وهى التى أمرت المسلم أن يقولوا للناس حسنا وأن يتعاملوا مع الجميع على أساس هذا المنهج ، ولا تأخذه حمية أو عصبية بأن يظلم أحدا من العباد أو ينتنقص من أقدار هم ، وإنما الحسنة بالسيئة والعفو بالانتقام وكظم الغيظ بإظهار العداوة، ومن ثم نتيجة معاملته الحسنة بدلا من السيئة والعفو محل الانتقام يجعل تلقائيا الجميع يميل إلى جناح السلم والإلفة والمودة ، ولو تحققت هذه الاشياء لتحقق التعايش السلمى .

أول ما يقرره القرآن الكريم فى القصاص هو مبدأ المساواة، المساواة فى الدماء ، والمساواة فى العقوبة،ولم تكن شريعة أخرى – غير شريعة الله – تعترف بالمساواة بين النفوس ، فتقتص للنفس بالنفس، وتقتص للجروح بمثلها على اختلاف المقامات والطبقات ولأنساب والدماء والأجناس، النفس بالنفس والعين بالعين والأنف بالأنف والأذن بالأذن والسن بالسن والجروح قصاص، لاتمييز ولاعنصرية ولاطبقية ولاحاكم ولامحكوم كلهم سواء أمام شريعة الله، فكلهم من نفس واحدة فى خلقة الله إن هذا المبدأ العظيم الذى جاءت شريعة الله هو الإعلان الحقيقى الكامل لميلاد الإنسان، الإنسان الذى يستمتع كل فرد فيه بحق المساواة، أولا فى التحاكم إلى شريعة واحدة وقضاء واحد، وثانيا فى المقاصة على أساس واحد وقيمة واحدة ، وهو أول إعلان حقوق الإنسان وكرامته ومكانته وقداسته ! وقد تخلت شرائع البشر الوضعية عشرات من القرون حتى ارتقت إلى بعض مستواه من ناحية النظريات القانونية ، وظلت دون هذا المستوى من ناحية التطبيق العملى[44]

44 فى ظلال القرآن. ص 898- 899.

فهرس المراجع والمصادر

القرآن الكريم.مصحف المدينة المنورة.

سيد قطب. **فى ظلال القرآن** ، القاهرة، دار الشروق، الطبعة الرابعة والثلاثون 2004م .

خديجة النبراوي . **موسوعة حقوق الإنسان فى الإسلام، القاهرة** ، دار السلام ، الطبعة الأولى 2006م.

سيد قطب . **معالم فى الطريق ،** القاهرة ، دار الشروق، بدون تاريخ الطباعة .

القرضاوي .**كيف نتعامل مع القرآن العظيم** ، القاهرة ، دارالشروق ، الطبعة الخامسة ، 2006م.

القرضاوي . **نحن والغرب أسئلة شائكة وأجوبة حاسمة** .، القاهرة ،دار التوزيع والنشر الإسلامية ، الطبعة الأولى 2006م.

القرضاوي ،**الخصائص العامة للإسلام** ، القاهرة ، مكتبة وهبة ، الطبعة السادسة 2003م.

القرضاوي. **الإيمان والحياة**، القاهرة، مكبة وهبة ، الطبعة الخامسة عشر 2006.

القرضاوي . **ملامح المجتمع المسلم الذي ننشده** ، القاهرة، مكتبة وهبة، الطبعة الأولى 1993م.

أميوعبد العزيز. **الفقه الجنائي فى الإسلام** ، القاهرة ،دارالسلام ، الطبعة الثالثة 2003م .

السيد عبد المقصود عسكر.**العدل والسلام فى ظل الإسلام**، القاهرة ، دار التوزيع والنشر الإسلامية، الطبغة الأولى 2006م .

توفيق الواعي . **الإسلام فى العقل العالمي ،المنصورة** ، دارالوفاء أالطبعة الأولى 1990م.

جابر قميحة. **أعداء الإسلام ووسائل التضليل**، القاهرة، دار التوزيع والنشر الإسلامية ، الطبعة الأولى 2003م.

حافظ أحمد عجاج الكرمي، **الإدار فى عصرالرسول** . القاهرة ، دارالسلام ، الطبعة الأولى2006م .

سيد قطب . **العدالة الاجتماعية فى الإسلام** ، القاهرة ، دارالشروق ، الطبعة الأولى 1974م.

سيد قطب . **السلام العالمي والإسلام** ، القاهرة ، دار الشروق ،بدون تاريخ الطباعة .

سالم البهنساوي . **قواعد التعامل مع غير المسلمين** ، المنصورة ، دار الوفاء ، الطبعة الثانية 2004م .

صلاح عبد الفتاح الخالدي . **مدخل إلى ظلال القرآن** ، عمان الأردن ، دار عمار، الطبعة الثانية 2000م.

صلاح عبد الفتاح الخالدي . **المنهج الحركي فى ظلال القرآن.عمان** ، دار عمار ، الطبعة الثانية 2000م . 1983م.

صلاح عبد الفتاح الخالدي . **فى ظلال القرآن فى الميزان**، جدة ، دارالمنار، الطبعة الأولى 1986م.

صلاح عبد الفتاح الخالدي . **مفاتيح التعامل مع القرآن** . الزرقاء ، الطبعة الأولى 1985م .

علي محمد الصلابي. **أسمى المطالب فى سير علي بن أبي طالب** .القاهرة.دارالفجر.الطبعة الأولى 2004م.

عبد الحميد أحمد أبوسليمان.**العنف وإدارة الصراع السياسي فى الفكر الإسلامي**، القاهرة/ دار السلام، الطبعة الأولى 2002م .

عبد الستار فتح الله سعيد. **المنهاج القرآن فى التشريع**، القاهرة ، دار التوزيع والنشر الإسلامية، الطبعة الأولى1992م .

عبد الستار فتح الله سعيد. **الدولة فى ظل الإسلام**، القاهرة،دارالتوزيع والنشرالإسلامية،الطبعة الأولى1988م

عبد البديع صقر. **كيف ندعو الناس** ، القاهرة،مكتبة وهبة،الطبعة العاشر1990م.

فهمي هويدي. **مواطنون لا ذميون**. القاهرة، دارالشروق، الطبعة الثانية 1990م .

محمد الغزالي . **ركائزالإ يمان بين العقل والقلب**، القاهرة، مكتبة وهبة، الطبعة الأولى 1994م .

محمد الغزالي . **الإسلام والاستبداد السياسي** ، دمشق ، دارالقلم ، الطبعة الأولى 2003م .

محمد الغزالي . **خلق المسلم** ، دمشق ، دارالقلم ، الطبعة الواحدة والعشرون 2004م .

محمد الغزالي . **جهاد الدعوة بين عجز الداخل وكيد الخارج** ، بيروت ، الدارالشامية، الطبعة الثانية 1999م

محمد الغزالي . **من معالم الحق فى كفاحنا الإسلامي الحديث** ، القاهرة، دار النهضة ، الطبعة الخامسة 2006م

محمد الغزالي . **الجانب العاطفي من الإسلام** ، دمشق ، دار القلم، الطبعة الثالثة2003م.

محمد الغزالي . **حقوق الإنسان بين تعاليم الإسلام وإعلان الامم المتحدة**، الاسكندرية، دار الدعوة .الطبعة الأولي 1993م .

منير محمد الغضبان. **التحالف السياسي فى الإسلام**، القاهرة ،دارالسلام ، الطبعة الثالثة 1999م .

مصطفى السباعي. **أخلاقنا الاجتماعية** ،القاهرة ،دارالسلام ،الطبعة الثانية 2005م .

مصطفى السباعي. **من روائع حضارتنا** ، القاهرة ، دارالسلام ، الطبعة الثانية2005م .

مصطفى السباعي . **عظماؤنا فى التاريخ** ، القاهرة ، دارالسلام ، الطبعة الأولى 1998م .

محمد بكري إسماعيل. **فقيه الأمة ومرجعية الإئمة علي بن أبي طالب** ،القاهرة ،دارالمنار ،الطبعة الأولى200م.

محمد بلتاجي . **منهج عمربن الخطاب فى التشريع** ، القاهرة ،دارالسلام ،الطبعة الثالثة 2006م .

محمد البلتجي. **بلتاجي . وعقوباتها فى الإسلام** ، القاهرة ،دارالسلام ، الطبعة الأولى2003م .

No. S010

On Characteristics of Islamic Education in Thailand's Southernmost Provinces: State Policies and Influence of Reformist Concept

Naomi Nishi
Doshisha University, Kyoto, Japan

Abstract

Thailand, as a Buddhist majority country, has been trying to accommodate its Muslim population in the southernmost provinces in the course of the history over 100 years. Along with the surge in nationalist-separatist discourse, there has been a lack of attention given to the study of Islamic reform and revival in Thailand. This paper shows more diverse and complicated situation based on the existing research through a historical analysis of Thailand's national policies and in-depth interviews conducted in one of the most conservative areas in the southernmost provinces.

Keyword: Number addition, Supplementary Mathematics Exercise Skill

Introduction

In the aftermath of 9/11, there has been increasing global interest in Islamic Education. There is a strong tendency to assume that Islamic education is a threat to state security. As such, many studies have been trying to answer whether Islamic education is the tool of indoctrination for terrorists.[45] There is also increasing demand to analyze the localized political contexts before we ascribe everything to universal Islamism.[46] Thailand, with a minority but growing Muslim population, is one of the countries facing this difficulty.

Education has always been a key feature of Muslim life. In Southeast Asia, Islamic education has flourished and diversified since the resurgence of Islam during the late 1970s. In Thailand, the construction of modern state based education paralleled the control over Islamic education in the southernmost provinces where the majority population is Malay-Muslims who speak Malay language. Several studies on Islamic education conducted by local and foreign scholars/practitioners generally show that Islamic education, language, and the sense of belonging of Malay-Muslims are deeply intertwined.[47] There is also significant tendency that more and more Malay Muslim children are unable to speak local Malay language fluently in recent decade. In light of the rise of "reformist" in the southernmost provinces, this paper addresses the following questions: 1) How does the modernization of Islamic education connect to the influence of Islamic reformist in Thailand? 2) Which reformist concepts are utilized in local Islamic education? 3) How does language choice reflect these reformist concepts?

Background

The studies on Islamic education in southern Thailand are usually addressed along the following three themes: 1) the revered status of Islamic education institutions, in particular the pondok, in Malay-Muslim society, 2) the role of Islamic education institutions in the broader ethno-nationalist and separatist struggle, and 3) state policies towards Islamic education (Liow 2009, 18).

Liow (2009) argues that the influence of Islamic reformists has changed the education landscape in the southernmost provinces of Thailand. Drawing on the scholarship of Dr. Ismail Lutfi Japakiya, Liow shows that reformists ought not to be presented as jihadists or separatists. The current study builds upon this existing research through a historical analysis of Thailand's national policies and in-depth interviews conducted between 2015 to 2016 to examine the role of education with the aim to see the gap between the implementation of the national policies on the local level.

The State of Traditional Islamic Education Institutions

Traditionally, Islamic religious institutions called pondok played an important role in Malay-Muslim society of the southernmost provinces of Thailand. Consequently, government controls on traditional education institutions have been

[45] In the context of southern Thailand, see for example, Abuza 2002.
[46] See for example, Berlie, 2008; Hefner ed. 2009.
[47] See for example, McCargo, 2008. Melvin, 2007.

the main cause of the wide opposition from Malay Muslim population. Muslim view education as the most important part of their life. The educational institutions[48] have been established by the Malay-Muslims to fulfill three main aims: 1) to maintain their Islamic traditional institutions, 2) to adapt to the new academic system by combining it with traditional religious teaching, and 3) to establish a curriculum that provides basic knowledge to children besides preserving their Malay-Muslim identity, custom and languages (Haymasae 2010, 7). Medium of instruction is local Malay in traditional Islamic education institutions, pondok. And they reproduce the sense of belonging as Malay but not Thai. In Thailand, graduates of pondok, have been accused by the national security forces of taking part in the struggle for Patani's independence (Narongraksakhet 2005, 115).

The emergence of the Islamic Private School and the university in the southernmost provinces from the early 1960s was the achievement of the Thai government in improving and encouraging education in this area. But at the same time, we cannot ignore the attempts of reform from inside the Muslim community.

History of Islamic Education in Thailand

Modern nation-states faced industrialization and need of producing good labor force and national identity among citizens. Education was seen as the primary means by which modernization would be sustained. History of education policies in southernmost Thailand begun in 1918 when Private School Act has enacted. However, there was no private school in the southernmost provinces when the Act went into effect in 1918.

Thai government enacted its first compulsory Primary Education Act, which became effective on October 1, 1921. The compulsory primary education act of 1921 required collecting annual contributions from men aged 16 to 60 years. This policy caused rebellion against the government. This was one of the most controversial elements for Malay Muslims and they rebelled against the government. On June 14, 1966, the cabinet agreed to stop any new pondok establishment as recommended by National Security Council. Pondok had to be registered and changed to private school. The Ministry of Education at the same time launched support, for the pondok that transformed to private Islamic schools, in the form of subsidy and human resource, and teaching materials. This twofold strategy, support for registered pondok and punishment of non-registered pondok characterize the basic policy toward the pondok up until the present.

Since the introduction of the compulsory Primary education act, the level of education and literacy rate in the southernmost provinces have been among the lowest in Thailand. It has been pointed out that the low level of education was due to political reasons, and people's unwillingness to use Thai language in their daily life (Sachakul 1984, 225).

Regarding tertiary education, the Thai government established Prince of Songkhla University in 1965 with the aim to develop the southern provinces. Since the 1980s, the government has gradually allowed Islamic education in both public

[48] Include pondok, tadika, and Islamic Private School here.

school and public university. The earliest private Islamic university, Yala Islamic college (Later Yala Islamic University and Fatoni University) was established in 1995. In 2005, Institute of Arab Studies was established in Princess of Naradhiwas University.

While it is commonly observed that education policies toward Malay Muslims have been paralleled with less than favorable national security policies toward the same sub-population, the government does not see the education itself as a threat to national security. Now the government officially recognizes Islamic education. Islamic education in public primary and secondary schools is generally allowed only in southernmost provinces. After the promulgation of the National Education Act of 1999, public schools throughout Thailand are allowed to teach Islam.

A View on Impact of Reformist Concept on Education

Along with the surge in nationalist-separatist discourse, there has been a lack of attention given to the study of Islamic reform and revival in Thailand. The works of Islamic reform and revival in the southernmost provinces of Thailand turned to a new chapter when a group of Patani students who graduated from institutions in Saudi Arabia returned to Patani in the late 1980s. The loose network of Islamic reformism called themselves Salafi. Dr. Ismail Ali, Dr. Abdul Halim Saising, Dr. Jihad bin Muhammad, and Dr. Ismail Lutfi Japakiya are the examples in the southernmost provinces of Thailand.

The Salafi have emphasized the reform of the Muslim community through a reform of Muslim education. Salafi is stereotyped as Wahhabis whose impact is confined to educated urban dwellers (Illyas 2014, 8). Attention has not been given to their influence in rural areas, which many people consider to be the area of traditionalists.

The number of modern Islamic schools called madrasa increased during the 1970s when Muslim scholars, politicians and militants started pursuing the politics of Islamic revival. They gradually arose out of a project for the 'Islamization of knowledge' that did not recognize the validity of secular or Western knowledge (Reetz 2010, 122). The attempt is mainly seeking an Islamic middle way, Islamization with a continuation of modernization without distancing man from God.

The common features of reformist concepts are 1) tendency to favor literalist interpretations over popular customs, 2) try to open up conservative Islamic traditionalist to modern influences, 3) standardization of Islamic knowledge, which we can also see in the southernmost provinces. In addition to the common features, I found that the people who sympathize with the reformist concepts do not see Malay language as the language of Islam, and refer to Salafi scholars including Dr. Lutfi.

Compatibility of Reformist Concepts with Modern Schooling System: A Case of Ruso

Ruso is known as one of the most conservative places in the southernmost provinces of Thailand. Interviews were conducted teachers and administrators, 52

people in total[49]. Based on discussions of the previous chapters, this section presents some preliminary findings from the in-depth interviews to see the local influence of the implementation of government policies.

Language connects Islamic education. A typical example is tadika. Every tadika uses local Malay to teach Islam. At the same time, every Private Islamic School also teaches Islam by using local Malay language. According to Rahman, a teacher at Private Islamic School, "It's not us who refuses support from the government. It is government that doesn't want to support us because they do not understand Malay and they are scared. They do not support Islamic education in southern Thailand, and I don't think they understand the Islamic education here."

Abdul is a tadika teacher in a small village in Ruso. "We cannot teach about Islam by using Thai language. Islam must be taught in Malay." His view is typical among tadika teachers in the rural villages where almost all the villagers only speak local Malay in their daily lives.

A principle of Private Islamic School in Ruso city revealed negative feelings toward so-called *saai mai* (reformist) people. "It's not easy to learn about Islam. We need to keep seeking knowledge throughout our lives. Reformists people misunderstand, and it seems they're taking easier way, and try to get one way ticket to heaven."

The statements presented above are typical views of both insiders and outsiders assume people in this area (traditionalist) to have. However there is another line of thought that proposes language is not necessarily the major issue for the teaching of Islam. Some argue for the incorporation of national Thai language. Muhamad a principle at public school in a small village argues. "Since we live in Thailand, we must learn Thai language. Why someone can say we cannot learn about Islam by Thai language? Isn't it Arabic that we must learn as a Muslim? I do not agree with someone who deny education in Thai language."

Others argue that Islam can be disseminated in any language. Another Islamic Private School principle says "We can learn about Islam in any languages, not only Malay but also Thai, English and I suppose Japanese. As Malay-Muslim born here, I want Patani Malay language to be preserved. Many people here misunderstand that Malay is the language of Islam, and people here still preserving old customs that can be considered non-Islamic. And ustas or babo of these traditional educational institutions are stubborn."

Another view is that separate pondok from another education institution. Maham is a lecturer at university. "I think language is not important except Arabic as a Muslim. But I think if they stop using Malay at the pondok, then it will no longer be pondok. We should think pondok is not school but different Islamic education institutions, and try to preserve them as they are."

It is important to note that one common characteristic of those who consider language is not of critical importance is their level of education. Most are college graduate elites who were educated in the Thai education system, fluent in both Thai and Malay. They may also be Muslims who were educated overseas and fluent in

[49] All names that appear in this paper are fictitious.

more than two languages. Rural community dwellers, categorized them as reformists (*saai mai*). They share the common feature of reformists I illustrated above; deny some traditional customs in the area, refer to Salafi scholars, they don't see Malay language as the most important part in teaching Islam. They do not hide that they refer to Dr. Ismail Lutfi Japakiya or a worldly famous Salafi scholar Dr. Zakir Naik as a source of their Islamic knowledge. Even in the remote rural village, we can see the influence of the reformist concepts.

Conclusion

Thailand, as a Buddhist majority country, has been trying to accommodate its Muslim population in the southernmost provinces in the course of the history over 100 years. Nowadays we witness the fact that many Malay-Muslim children do not have the ability to comprehend Malay language especially in the urban areas. The assumption still exists that government school graduates tend to become assimilated Muslims, and those did not again government schools are unassimilated Muslim. Ruso is known to be one of the most conservative areas in the southernmost provinces of Thailand, where there have a strong sense of belonging as Malay-Muslim and strive to maintain their traditions.

Interviews with residents of Ruso, present a more diverse and complicated situation. Secular education is equated with Thai education, and Islamic education with traditional education. Sympathizers of reformist concepts do not see the local Malay language as an essential part of Islamic education, and they are more compatible with modern schooling system in the sense they teach scientific education, exam and grade system. Along with Thai government initiatives in Islamic education, reformist concepts have changed the landscape of Islamic education in this area. Islamic education in the southernmost provinces is in the period of transition.

References

Abuza, Zachary. 2010. **"Tentacles of Terror: Al Qaeda's Southeast Asian Network."** Contemporary Southeast Asia, pp.427-465.

McCargo, Duncan. 2008. **Tearing apart the land: Islam and legitimacy in Southern Thailand.** Ithaca: Cornell University Press.

Berlie, Jean A. 2008. **The Burmanization of Myanmar's Muslims**. Bangkok: White Lotus Press.

Hayimasae, Numan. 2010. **"Malay-Muslim Educational Institutions in South Thailand (1930-1990)."** PhD Dissertation, University Sains Malaysia.

Hefner, Robert W. (ed.). 2009. **Making Modern Muslims. The Politics of Islamic Education in Southeast Asia.** Honolulu: University of Hawaii Press.

Liow, Joseph Chinyong. 2009. **Islam, Education, and Reform in Southern Thailand: Tradition & Transformation.** Singapore: Institute of Southeast Asian Studies

Madmarn, Hasan. 1990. **"Traditional Muslim Institutions in Southern Thailand: A Critical Study of Islamic Education and Arabic Influence in the Pondok and Madrasah Systems of Patani."** PhD Dissertation, University of Utah.

Melvin, Neil J. 2007. **"Conflict in Southern Thailand, Islamism, Violence, and the State in the Patani Insurgency."** SIPRI Policy Paper No.20, Stockholm: International Peace Research Institute.

Narongraksakhet, Ibrahem. 2005. **"Pondok and Their Role in Preserving Muslim Identity in Southern Border Provinces." In Uthai Dulyakasem and Lertchai Sirichai (eds.).** *Knowledge and Conflict Resolution: The Crisis of the Border Region of Southern Thailand*, U. Nakhon Si Thammarat: School of Liberal Arts, Walailak University.

Reetz, Dietrich. 2010. **"From Madrasa to University- The Challenges and Formats of Islamic Education." In Akbar S. Ahmed and Tamara Sonn (eds.).** The SAGE Handbook of Islamic Studies. Thousand Oaks, California, SAGE.

Sachakul, Kanniga. 1984. **"Education as a Means for National Integration: Historical and Comparative Study of Chinese and Muslim Assimilation in Thailand."** PhD Dissertation, University of Michigan.

Yahprung, Muhammad Ilyas. 2014. **"Islamic Reform and Revivalism in Southern Thailand: Acritical Study of the Salafi Reform Movement of Shaykh Dr. Ismail Lutfi Chapakia Al-Fatani, 1986-2010."** PhD Dissertation, International Islamic University Malaysia.

No. S011

The Application of Portfolio Model of Teaching as an Attempt to Grow Motivation Research at the Aerly Stage of Learning

Muhiddinur Kamal
State Islamic Institute Of Bukittinggi
West Sumatera Province
Indonesia
Muhiddinurkamal@Gmail.Com

Abstract

One of the basic problems in the learning process is the learning process that doesn't pay attention to the social and cultural environment of the students. Social and cultural environment is an important potential that need to be studied by the researcher, academician or other educational expert. The lack of attention of the students toward the social and cultural problems in their environment is result of the lack of attention in giving them the awareness about the social and cultural problem it selves.

Learning process with conventional ways contributes to the lack of attention in giving awareness of the social and cultural environment of the students. Conventional learning process tends to force the students to memorize as many concepts as possible even though the students sometime don't even know what they mean. As the result, the learning process is not effective and also tends to be boring and finally it gives negative impact on students motivation. Therefore, a teacher in this case, should be creative and innovative in choosing the method.!model of teaching

Portfolio model of teaching is one of the constructive models of teaching where the students are expected to construct the knowledge through the learning process. Portfolio model of teaching stresses on the students centered learning process. **It** is not just a collection of students work that are compiled and collected, but it is a a collection of students work that are systematic and meaningful

The purpuse of the research was to know weather the learning the social science through potfolio based method able to increase student's motivation and achievment compared to learning the social scence through conventional conventional method

The method of the research was research and development by quasi experimental research by using non equavaled group pre-test and post test design.It invdves 80 student of graduets in Islamic Junior High School. The Data was obtained from quantitatif and qualitatif

Based the result of data analysis doing experimental the student motivation and achievment in both experimental group and control group was not significantly different. After applying the portofolio based method the experimental class the evarage score of student, motivation research in pre test is 35,98 or equal with 2,39 (2,4) in low category, increase become 109,71 or equal with 7,31 in high category.

The application of portfolio models of teaching can improve student's motivation beginning from the early stage of learning. The steps and procedures of this model has some things in common with the method of research and it starts with identifying the problem, collecting information, studying the solution of the problem, proposing the solution of the problem, showcasing the problem and finally making actions. it can be concluded that portfolio teaching model can improve motivation since the early stage of teaching

Introduction

Background

Indonesia is one of the countries with low production of good researches both it; the regions of Asia and in the regions of Southeast Asia. The number of researches and scientific publications in Indonesia is lower than those of other countries with less known academic and scientific world such as Malaysia and Pakistan. Research findings from SC Imago (in Kompas *9112/2010)* ranked Indonesia in the 64th position of 234 countries surveyed. The number of scientific and research publications in Indonesia for 12 years period only reaches 9149 documents. It is lower than Pakistan, in 50th position.

Publication of scientific researches in Indonesia is also lower than those of neighboring countries such as Singapore, Malaysia, and Thailand. Singapore is 3151 position, Thailand 43rd , and Malaysia 48th.Seen from the previous time, many Malaysian studied the science of research to universities in Indonesia such as ITB and UGM. Lately, the three ASEAN countries above have continued increasing the quantity of their scientific publications while Indonesia has showed different trend. Indonesia is much lower than Japan, which publishes 1.2 million researches, thereby making it in 3rd position in the world. At the top position is the Unites States, which publishes 4.3 million researches. (Kompas, *9112/2010).*

Research culture in Indonesia, which is insufficient, is believed to be one of the leading factors that make Indonesia lag behind other countries in scientific publications. Low motivation to conduct a research often becomes a stumbling block for Indonesia to compete in the intemational world. It is inevitable fact that the researches produced by most educational institutions are not significant. The phenomenon of low interest in research and the low number of scientific publications has brought many attentions and debated in the last decade. It should be studied extensively especially fie educational institutions that bear esponsibility for this. (http://nicips-wordpress.com accessed on March 29,
2015).

Scientific research is a senes of accumulated observations that eventually brings up a theory to explain and forecast the occurring phenomena. The research is able to uncover phenomena and secrets of nature that need to be studied and researched. Thus, research is a very important part in academic life as it is academic in nature as well as enable academia to show their dedication to the community in order to help it find the solution for its problems. In addition, it also allows them to bring new inventions for humanity. Educational institutions are expected to be able to develop a research as the part of academic institution. (http://ncips- wordpress.com accessed on March 29,2015)

Research culture in Indonesia to advance the scientific world is still lacking in its contribution to scientific development. This situation is very alarming for this nation in its course to face an increasingly complex world competition. (Kompas 2711112010 and *20112/2010).*

Research skills should be fostered and nurtured on learners since their early age because these skills are related to their learning process, especially reading and writing. Without writing, the research findings will not be available for the community. Learners who like doing a research will gain new knowledge and insights to improve their intelligence to answer all the challenges of life and to have.a rich imagination.

In some cases of the learning process, there are various issues that need to be considered by academics in order to make the learning process be able to foster students' research in learning. Students' motivation in the learning process is commonly low. (Muhiddinur Kamal' Research in
2009).

Students' low motivation is also caused by external factors such as the inappropriate leaming model used by teachers in the learning process. Teachers pay less attention to the principles of learning in fostering students' motivation, interests, and creativity to leam and to overcome their difficulties. The learning process seems to have been done well because the materials outlined in the syllabus have been presented in accordance with the allocated time.

In order to make learning process run optimally, it requires learning models that are carefully designed and supported by the results of selected knowledge and skills that have been mastered to achieve learning objectives. Selecting or defining a learning model in every learning subject is important because every subject gives students different experience during its process of learning.

Therefore, it is necessary to develop the learning model that is oriented to increase students' motivation, creativity, critical thinking, and sensitivity to social phenomena in their surrounding areas. To change and to minimize the above existing phenomena the learning process above, teachers need to try applying the learning model that enables the changing in learning goal paradigms from the result-oriented to the process- oriented. In doing so, teachers are required to have the ability to select, to sort and to design the process of learning. It can be done by selecting and
determining the learning sources, media, and approaches that move away from the traditional to the modem paradigm.

Theoretically, one of the innovative learning models IS participatory portfolio-based learning. This model is considered to be able to improve the learning process though fostering research motivation and social skills.

The Method Of The Research

The method of the Research was Reseach and development by quasi experimental research by using non equavaled group pre-test and post tes design. It invdves 80 student of graduate Islamic Junior High Scholl. The Data was obtained from quantitatif and qualitatif.

The Result Of The Research

Based the result of the data analysis before doing the experimental the students' motivation research in both experimental group and control group was not significently different. After applyng the portofolio based method in experimental class the evarage score in pre test, is 35,98 or equal with 2,39 (2,4) in low categori, increase become 109,71 or equal with 7,31 in high category. Meanwhile, in convensional class the avarage score

of studen's motivation research in pre test, 36,54 or equal with 2,43 (2,4) in low category, is increase become 37,26 or equal with 2,48 with the N-Gain 0,01 (1%) in low category. The result of the observation of student activity in experimental class prominest in student's activity during the process of learning through portofolio based it describes the atmosphero of the student as the center of the learning. Whereas in the conventional class, the atmosphere of the class is the teacher as the center in which the student's tend to be passive.

Discussion

1. Participatory Portfolio-Based Learning Model\

The word model implies the meaning "a pattern, a style, an example, a reference, a variety of things that will be created or generated" (Balai Pustaka, 2001: 751). However, the meaning of model used in this study is "a pattern or a style of learning that is created, produced, and used for the successful program of teaching and learning activities."

Model can be defined as a conceptual framework that is used as a guideline in conducting an activity (Suherman, 2003: 37). The learning model can be understood from the definiton proposed Joyce and Weil (1980: 1): "A models of teaching is a plan or pattern that can be used to shape the curriculum (long term courses of studies), to design instructional materials, and to guide instruction in the classroom and other settings ".In line with the above definition, Eggen, Kauchak, and Harder (1979: 12)

mentions:" the models are prescriptive teaching strategies designed to Accomplish particular instructional goals. They are prescriptive in the sense that the teacher's responsibilities during the planning stages ... implementing and evaluating a teaching model, then can be Considered as a type of blueprint for teaching ". The statements above illustrates that the learning model i~ the instructional blueprint engineered so as to achieve certain goals of teaching.

Generally, portfolio is a sample collection of one's work (students) that is knowingly submitted so as to provide an overview of their ability and development within a certain period of time (Subandar: IT). Arnie (2005: 47) describes portfolio is derived from the English "portfolio" which means a document or a letter. The definition portfolio in this study is a collection of students' works for a particular purpose that are selected through the prescribed guidelines. Each portfolio contains selected works of one-class students who have cooperatively worked, identified, collected, processed, and analyzed data in order to find the solution for the studied problem.

Barton and Collins (1997) in Sumama (2006: 25) states that the object of the portfolio (evidence) are classified into four types:

a. Artifacts i.e. students' works that they do or produce in the classroom
b. Reproduction l.e. students' works they do outside the classroom
c. Attestations i.e. teachers' statements or observations about the students
d. Production i.e. students' works that are especially prepared for the portfolio.

According to Arnie (2002: 98) There are several advantages of portfolios use in learning: a. Encouraging collaboration (communication and relationship) between students and students as well as between students and teachers

b. Allowing teachers to asses students ability in making report and in writing and producing various academic tasks and to develop students' insight about the studied problems.

c. Educating students to have the ability to make reflection on their learning experience

d. Preserving students' learning memory since they have performeda series of learning activities from knowing, self-comprehending, conducting activities, and cooperating with others

Popham (1995) suggests several advantages the use of portfolios: "(1) give students the opportunity to assess their task development and the their learning outcomes, (2) able measure the learning achievement of each student with different characteristics from each other, (3) use a collaborative assessment approach, (4) conduct self-assessment (5) aim to increase efforts, works and achievement, and (6) interrelate the assessment and the teaching process" .

Furthermore, Arnie (2002: 45) states that the portfolio-based learning allows students to; (1) practice combining the concepts the teachers' explanation or books / reading material along with their applicability in daily life, (2) seek information outside the classroom in the form of reading bundles, experiences, direct objects, TV / radio (internet) or persons / experts / leaders, (3) create alternative solutions to the topic of the object discussed, (4) make a decision (suitable to their capabilities) that associated with the concept that they have learned (5) formulate steps to be taken to address the problem.

Thus, the portfolio-based learning provides a diversite learning resources and more flexibility for students to select appropriate learning resources as the foundation to study natural or societal phenomena. It is in accordance with one of the principles in the competency-based curriculum development, which is centered on the students as the developer of knowledge. It means the effort to build students' autonomy to learn, collaborate, help their friends, make observations and self-assessments for a learning reflection, which will encourage them to build a learning portfolio of learning.

In addition to providing the democratic laboratory, portfolio learning model also aims to help students learn how to express their opinion and solve the problem. This activity invites students to cooperate with their classmates through the assistance of teachers and other volunteers to achieve the following tasks:

1) Identify the problem to be studied.
2) Collecting the information.
3) Assessing the problem solving
4) Proposing the problem solving
5) Presenting the show case
6) Formulating the action plan .(Budimansyah, 2001: 7-8) .2.

2. Nature of Research

Mc Millan and Schumacher state "research is a systematic process of collecting and analizing information (data) for some purposes" (1984: 4). Research is a systematic process of collecting and analyzing information purposes. Tuckman

explains: "Research IS a systematic attempt to provide answers to the question" (1972 :1).

From the definition above, it can be inferred that research as is an attempt or a systematic process to collect data and later process them for a specific purpose such as for problem solving.

Furthermore, McMillan and Schumacher explain: "Research methods that is the way one collects and analyzes the data-were developed for acquiring knowledge by reliable and trustworthy procedures. Regarding to Research method, it is the way of how someone collect and process data that they develop to acquire knowledge or an answer to the problems. Moreover, McMillan and Schumacher describe the scientific procedures as a series of process involving the steps as follows:

1) Recognize and define a research problem
2) Review of existing knowledge on the problem
3) State a research question or hypothesis
4) Determine the design to Investigate the question or test the hypothesis
5) Collecting data
6) Analyze data
7) Interpret the results 111 order to draw conclusions about the research problem.

The research aims to discover, to develop, or to test the truth of knowledge (Sutrisno Hadi, 1989: 3). Research with the goal of invention (explorative) means attempting to gain knowledge about something that has not been discussed or studied by people. Development means the research done as .the development or the follow up of the previous studies. The research also aims to examine the truth (verificative) about the previously conducted research done.

Sutrisno (1989:8) proposes the following steps involved in the process of research: 1) Identifying the object or subject of the problem, 2). Limiting the object or subject of the problem, 3). Collecting data or information, 4). Processing data and draw conclusions, 5). Formulating and reporting the findings, 6). Suggesting research implications.

On the other hand, Tuckrnan (1972: 12) suggests several research steps as follows:

1). Identifying a problem, 2). Constructing hypoyhesis, 3). Identyfing and labeling variables, 4). Constructing the operational definition, 5). Manipulating and controlling variables, 6). Constructing a research design, 7). Identyfing and constucting devices for observation and measurement, 8). Constructing quetionnaire and interview schedules, 9) carryng out statistical analysis, 10) Using the computer for the data analysis, 11). Writing a research report.

Thus, it can be understood that the research is a scientific activity that is conducted through collecting data scientifically to address a problem that requires an a solution.

3. Relevancy of Portfolio-based Learning Model with Research

Participatory portfolio-based plearning model is a learning model with emphasis on students' skills to seek and find the learning andon functioning learning members with mutual effort and responsibility to assist and to maximize the leaming process. It also

mentioned by Muhammad Faiz Zak (2009) who states that portfolio-based learning in the form of the best students' work collection will foster students' attitude to act with responsibility. (Http://penelitiantindakankelas.blogspot.com.l2009)

The relationship between portfolio learning model and the research is that there are some similar in both processes. Besides, portfolio-based learning model in practice situates students to interact with other students and community, in which teachers are able to organize the learning materials and assignments the form of portfolio in order that students can understand do the task with their group. In addition, portfolio also contains the learning process in the form portfolio display that enable to train students to do the research and defend its findings in public. Wakhiuddin (2009) states that a collection of records and documentations produced by the students is a form of their good achievement in the learning process.(Http://wakhiuddin.wordpress.com.2009).

Through portfolio learning, students are expected to achieve the learning outcomes that are divided into five groups: intelectual skill, cognitive strategy, verbal information, motor skill and attitude. Portfolio-based learning method can also train students to have the skills, both thinking skills and social skills such as the skill to express opinions, to receive advice and input from others, to work together, to nurture a sense of solidarity, and to minimize the occurrence of disruptive behavior in the classroom (Stahl: 1994).

Portfolio-based learning model provides a large opportunity for students to explore their knowledge. They can search for learning resources on their own from their environment either from the media or from the surrounding environment. This learning model is also more flexible for student to work in the form of portfolio and to discuss with both fellow students and teachers as learning advisors because students will perform their through presenting it. In addition, students will have many opportunities to exchange information, expenences, opimons and problem solving formally/orally i.e. face to face interaction, so this method is able to enhance good communicative skills that will influence their interest to conduct a researc

Reference

Al-Muchtar, Suwarma. (2004). **Pengembangan Berfikir dan Nilai dalam Pendidikan. Bandung.** Gelar Pustaka Mandiri.

Collins, A. (1992). **Portfolio For Science Education: Issu in Purpose, Structure and Authenticity.** Science Education.

De Fina, A. (1992). **Pori/olio Assesment: Getting Started**. New York: Professional Books.

De Porter, B. & Hemacki, M. (2001). **Quantum Learning Membiasakan Belajar Nyaman dan Menyenangkan**. Bandung: Kaifa.

Fajar Ami. (2005). **Porto/alia Dalam Pembelajaran IPS.** Bandung: Alfabeta

Me.Millan & Schumacher. (2001***). Research Education,' A Conceptual Introduction*** (5thed). United States: Addison Wesley Longman, Inc.

Trianto. (2007). **Model model Pembelajaran Inovatif Berorientasi Konstruktivistik.** Jakarta: Prestasi Pustaka.

Eriawan Kamil. **Model Pembelajaran Portofolio Kewarganegaraan.** http://EriawanKamil.Woodpress.com

Faiz, Muhammad Zaki. (2009). **Pembelajaran** http://penelitiantindakankelas.blogspot.com.

No. S012

การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่
Zakat Management of Muslim Community in Krabi Province

อาหามะ กือจิ

Arhama Kuechi

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ โดยมีวัตถุประสง คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ด้านการจัดเก็บ การพิจารณาผู้มีสิทธิ์รับซะกาต รูปแบบแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์รับซะกาต องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต และแนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 2) เพื่อเปรียบเทียบการจัดซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการสมรส ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาศาสนา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคม 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่และข้อมูลปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับซะกาต และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการซะกาต ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสำรวจ (Sarnpling Survey) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) โดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงแบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างใช้สถิติ T - test และ One way ANOVA ตามลักษณะของตัวแปร

ผลการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการซะกาตทั้ง 5 ด้าน 1) การจัดเก็บซะกาต 2) การพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต 3) รูปแบบการแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต 4) องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต 5) แนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านการจัดเก็บซะกาตโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง(ค่าเฉลี่ย 3.13) ด้านการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาตโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.43) รูปแบบการแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาตโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.33) องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาตโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.18) แนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.34)

คำสำคัญ : การจัดการ, ซะกาต, กระบี่

Abstract

This research about study of Zakat management of Muslim community in Krabi province to objective were 1) to study the Muslim community of zakat management in the Krabi side storage, consider who is eligible to receive Zakat. Distribution format, guests are entitled to receive Zakat. Organization of Zakat allocation and management guidelines to support Zakat for sustainable development 2) to compare to Zakat management of Muslim community in Krabi Province, according to the variable of personal information Include age, marital status , educational level, education, religion , occupation, monthly income and social position. 3) to study the relationship between the Zakat management of Muslim community in Krabi Province and environmental factors include information to attendees about Zakah and cognition about Zakah. Samples consisted of Islamic masjid commission in Krabi Province sample 360 people. by which the data – collection tool is statistical package for the Social Sciences (SPSS) include percentage, mean, standard deviation, T-test and One way ANOVA are of use as the analytical tool.

The finding showed Zakat management both on 5 sides. .Zakat storage. Consideration of those who are eligible to receive Zakat. Organizations that do the allocation of Zakat. Management practices for Zakat to support to Sustainable Community Development in a Medium level (Average 0.554). Storage Zakat Overview located in the medium level (Average 3.13). Consider those who are eligible to receive Zakat overall is moderate (average 3.43). a distribution format for anyone to be eligible to receive Zakat overall is moderate (average 3.33). Organizations that do the allocation of Zakat Overview level is less (Average 2.18). Approach to support to Sustainable Community Development Overview in the least (Average 2.34)

Keywords : Management, Zakat, Krabi

บทนำ

ศาสนาอิสลามเป็นวิถีชีวิตแห่งการดำรงชีวิตที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกๆด้าน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งหลับตานอน ตั้งแต่เรื่องส่วนตัวไปจนถึงเรื่องของสังคม (รอมลี โต๊ะตันหยง, 2550) คำสอนสุดท้ายของพระเจ้าที่ถูกประทานมายังมนุษยชาติเพื่อเป็นวิธีการดำเนินชีวิตและการจัดระเบียบสังคมมนุษย์ อิสลามได้กำหนดกฎระเบียบการปฏิบัติบางอย่างเกี่ยวกับกับการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเพิ่มขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการบริจาคทานตามความสมัครใจ นั้นคือการจ่ายซะกาต (บรรจง บินกาซัน, 2547) การจ่ายซะกาตนั้นมีสถานภาพเป็น 1 ในหลักการปฏิบัติ 5 ประการของอิสลาม ดังที่ท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม) กล่าวไว้ว่า : ศาสนาอิสลามดำรงอยู่บนหลัก 5 ประการ ในส่วนของคำสั่งให้จ่ายซะกาตนั้น มีปรากฏทั้งในคัมภีร์อัลกุรอานและในวจนะของท่านศาสดามูฮัมหมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม) และมติเอกฉันท์ของบรรดานักวิชาการอิสลาม นอกจากนี้แล้วเมื่อมีการจ่ายซะกาตออกไปให้แก่คนยากจน คนขัดสนหรือคนมีหนี้สิน เป็นการสร้างวงจรแห่งการซื้อขายเมื่อคนในสังคมมีอำนาจซื้อก็จะส่งผลให้ร้านค้าสามารถขายสินค้าและโรงงานสามารถผลิตสินค้าต่อไปได้ อย่างน้อยที่สุดก็ยังสามารถรักษาการจ้างงาน การกระจายรายได้ไว้ได้ระดับหนึ่ง และสร้างความจำเริญดีงามให้แก่ทั้งผู้ให้ผู้รับและสังคมโดยรวม (บรรจง บินกาซัน, 2547)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ด้านการจัดเก็บ การพิจารณาผู้มีสิทธิ์รับซะกาต รูปแบบแจกจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์รับซะกาต องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต และแนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพทางการสมรส ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาศาสนา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคม
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่และข้อมูลปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับซะกาต และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการซะกาต

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

วรารัตน์ เขียวไพรี, (2542 : 47–48) ได้ให้ความหมายของการจัดการ (Manager) หมายถึง ผู้ดูแลภายในบ้าน ผู้รักษาผลประโยชน์ การกระทำลักษณะแนะนำหรือนำทาง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (2549 : 5) การจัดการ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยอาศัยขั้นตอน ในการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม การใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ได้แก่ มนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ เงินทุนตลอดจนสารสรเทศที่เกี่ยวข้องในองค์การอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

วิลาวรรณ รพีพิศาล, (2550 : 32 - 33) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการพัฒนาและประยุกต์ใช้ทรัพยากรบุคคล เพื่อทำกิจกรรมขององค์กร โดยการดำเนินงานต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ ความร่วมมือจากบุคคล เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายและการดำเนินงานจะมีความเกี่ยวข้องกับ การวางแผน การจัดการองค์กร จัดคนเข้าทำงาน การชี้นำ และการควบคุม

นิรมล กิติกุล, (2551 : 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการไว้หลายลักษณะ ดังนี้

การจัดการ คือ ศิลปะของผู้บริหารในการจัดระบบการทำงานโดยใช้คน และทรัพยากร ต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

การจัดการ คือ กระบวนการนำเอาวัสดุอุปกรณ์และมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และได้ผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงานและการประเมินผลของความสำเร็จ

การจัดการ คือ เทคนิค หรือศิลปะในการที่จะสั่งการและจูงใจบุคคลในองค์การทำงานตามวัตถุประสงค์ขององค์การ

4 .วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปขอความรวมมือจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อกรอกแบบสอบถาม พร้อมทั้งไปรับแบบสอบถามด้วยตัวเอง ตามกำหนดระยะเวลาที่นัดหมายไว้ นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจำนวน 360 ชุด ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบคำถาม ดำเนินการวิเคราะห์และสรุปผลตามขั้นตอนการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยแวดล้อม และการจัดการซะกาตนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายการคำนวนค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลความหมาย นำเสนอในรูปของตารางประกอบความเรียงเป็นรายด้าน

3. เปรียบเทียบศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ จำแนกตามข้อมูลปัจจัยบุคคล และเปรียบเทียบระดับการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล และความสัมพันธ์ของระดับการจัดการซะกาต ใช้ค่าทดสอบ T - test และ One way ANOVA ทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Pearsons Correlation ค่าสถิติดังกล่าววิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ) Spss for windom)

5. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การจัดการซะกาต

1.1 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันนี้ยังขาดการส่งเสริมระบบการจัดการซะกาตให้มีบทบาทในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจน และต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทุ่มเทเสียสละในการบริหารจัดการเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น มีความซื่อสัตย์สุจริตและเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้ที่จะจ่ายซะกาตให้ รวมทั้งประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซะกาต ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ย่อมที่ทำให้การบริหารจัดการซะกาตยังไม่เกิดผลที่ตอบสนองต่อประชาชนมุสลิมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานผลวิจัยของ ตายูดิน อุสมาน และคณะ (2548 : 37) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการซะกาต ของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ ซากีญา รังสรรค์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการในการจัดตั้งกองทุนซะกาต หมู่บ้านอุใดใต้ จังหวัดสตูล พบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุต่ำกว่า 30 ปี สถานภาพสมรส มีอาชีพเป็นเกษตรกร การศึกษาระดับมัธยม และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 – 8,000 บาท กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบซะกาตในระดับปานกลาง ผลการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่า การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างแท้จริง เพราะว่ามีความเข้าใจว่าการบริหารจัดการซะกาตนั้นเป็นหน้าของคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น นอกจากคณะกรรมการมัสยิดแล้วไม่มีสิทธิ์มาทำงานเกี่ยวการบริหารจัดการซะกาต และการบริหารจัดการก็จะเป็นแบบวัฒนธรรมเดิมๆ แล้วซะกาตก็จะไปตกกับกลุ่มบุคคลเดิมๆ

ผู้วิจัยพบว่า ผลเป็นเช่นนี้ มี 2 ปัจจัย 1. ด้านผู้บริหารจัดการซะกาต ยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของการบริหารซะกาตที่แท้จริง เพราะคณะกรรมการมัสยิดยังมีความเข้าใจว่าบุคคลที่จะมาทำงานในหน้าที่นี้จำเป็นต้องเป็นคณะกรรมการมัสยิดอย่างเดียว 2. ด้านประชาชนเข้าใจว่าซะกาตที่จำเป็นต้องจ่ายนั้นมีเพียงแค่ซะกาตฟิตเราะห์ (ทานบังคับ) เท่านั้น โดยซะกาตอื่นๆ ทางผู้ที่เกี่ยวข้องเองก็ไม่ค่อยได้พูดคุยทำความเข้าใจกับสัปปุรุษของตัวเองถึงรายละเอียดมากนัก โดยเฉพาะซะกาตธุรกิจ ซะกาตผลผลิต ทำให้มีการพูดคุยเรื่องของซะกาตเพียงแค่ปีละครั้ง

1.2 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ในด้านการจัดเก็บซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก ระบบการจัดเก็บซะกาตที่ถือปฏิบัติกันอยู่นั้นอาจยังไม่เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่และอาจมีปัญหาบางประการ ได้แก่ ไม่ได้การรับการจัดสรรซะกาตอย่างทั่วถึง ผู้จัดเก็บซะกาตไม่ได้รับการอบรม ผู้ทำหน้าที่เป็นจัดเก็บซะกาตไม่มีความรู้ในการทำหน้าที่เป็นผู้จัดเก็บ ซะกาต ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือกับการจัดการซะกาตที่จัดโดยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตายูดิน อุสมาน และคณะ (2548 : 37) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการซะกาต ของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการจัดเก็บซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รอมลี โต๊ะตันหยง (2549 บทคัดย่อ) การจัดการซะกาตของเจ้าหน้าที่จะมีพื้นฐานความรู้ศาสนาเป็นหลัก และการดำเนินงานจะมีลักษณะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

1.3 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ในด้านการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับ ซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก การดำเนินการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับ ซะกาตนั้น อาจไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ได้รับซะกาต รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาตยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตายูดิน อุสมาน และคณะ (2548 : 39) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการซะกาต ของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการพิจารณาผู้มีสิทธิ์รับซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ อาหะมะ กือโด (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ซะกาตธุรกิจและปฏิบัติของสหกรณ์อิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า สหกรณ์อิสลามในจังหวัดนราธิวาสดำเนินการแจกจ่ายซะกาตให้แก่กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิ์รับซะกาตตามที่ศาสนาได้บัญญัติในอัลกุรอาน แต่ไม่ได้เน้นว่าจะต้องให้ครบแก่ทุกประเภท สำหรับวิธีการนำไปแจกจ่ายแก่กลุ่มเป้าหมายนั้น ร้อยละ 50.00 ของสหกรณ์ที่จะจ่ายซะกาตให้คณะกรรมการสหกรณ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการแจกจ่าย ร้อยละ 33.33 ของสหกรณ์ที่จ่ายซะกาตให้อิหม่ามในหมู่บ้านช่วยดำเนินการแจกจ่าย ร้อยละ 16.67 ของสหกรณ์ที่จ่ายซะกาตให้ตัวแทนที่เป็นครูและอุสตาสในโรงเรียนช่วยดำเนินการแจกจ่ายให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

1.4 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ในด้านรูปแบบการแจกจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก อิสลามให้การช่วยเหลือเกื้อกูลโดยมองรอบด้านครอบคลุมกลุ่มบุคคลต่างๆ ทั้ง 8 จำพวก ได้แก่ คนยากไร้ คนขัดสน เจ้าหน้าที่ซะกาต มุสลิมใหม่ (มุอัลลัฟ) ทาส คนมีหนี้สิน คนที่เดินทาง และสำหรับผู้ทำงานในหนทางอัลลอฮฺ ทั้งในแง่ของรายได้ สถานภาพทางสังคม รวมทั้งผู้ที่ทำงานเพื่อศาสนา และยังรวมถึงผู้ที่ต้องบริหารจัดการเพื่อให้กองทุนซะกาตมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นค่าจ้างในการปฏิบัติงาน เหล่านี้คือ กลุ่มที่อิสลามมีความปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับซะกาตจากผู้ที่มีความสามารถ ทั้งนี้เพื่อลดช่องว่างความแตกต่างของคนในสังคม แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็นที่ผู้จัดการซะกาตพิจารณา สองคล้องกับ อับดุลกอเดร์ ยีมะเด็ง (2557 บทคัดย่อ) การแจกจ่ายซะกาตจะคำนวนด้วยตัวเองหรือบุคคลในครอบครัวโดยไม่ได้อาศัยองค์กรมัสยิดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจ่ายซะกาตด้วยตัวเอง ผู้วิจัยพบว่า การแจกจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์รับซะกาตเป็นไปตามอิหม่ามหรือคณะกรรมการประจำมัสยิดเสนอรายชื่อแก่คณะผู้พิจาณา อาจเนื่องจะมีการคัดเลือกเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะประเภทของผู้มีสิทธิ์รับซะกาตเท่านั้น

1.5 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ในด้านองค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจาก องค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการจัดสรรซะกาตทำหน้าที่ยังไม่สมบูรณ์ รวมทั้งความไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อมั่นในองค์กร หน่วยงาน ที่รับหน้าที่จัดเก็บซะกาต ว่าซะกาตที่ตนจ่ายไปจะถูกนำไปจ่ายให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติควรได้รับซะกาตอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตายูดิน อุสมาน และคณะ (2548 : 42) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง

การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัย พบว่า การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านองค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับ สุนทร วงค์หมัดทอง (2548:110) ระดับผู้นำส่วนมากถือเอาระบบเก่าๆ ที่เคยปฏิบัติการมา โดยมีทัศนะคติว่า ประเทศไทยไม่ได้เป็นประเทศอิสลาม ซึ่งการที่จะนำซะกาตมาบริหารอย่างเป็นระบบดังเช่นในประเทศอิสลามนั้น ต้องมีอามีลีน (เจ้าหน้าที่) ที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากผู้ปกครองอิสลาม ด้วยเหตุดังกล่าว การจัดตั้งองค์กรซะกาตเพื่อจัดเก็บและแจกจ่ายอย่างเป็นระบบ ถือว่ายังทำไม่ได้ ดังนั้นหนทางที่ดีที่สุดคือ ต่างคนต่างจ่าย ผู้วิจัยพบว่า องค์กรที่ดำเนินการจัดการซะกาตยังเป็นองค์กรมัสยิดเป็นหลัก เพราะยังไม่มีองค์กรที่ได้จัดตั้งโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสำนักจุฬาราชมนตรี

1.6 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ในด้านแนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจากขาดประสิทธิภาพในการที่จะทำให้ซะกาตได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมุสลิมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทำงานที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ที่จำเป็น อาทิเช่น ความอิคลาศ (ความบริสุทธิ์ใจ) ความทุ่มเท การจัดการที่ดี และการผลักดันให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคมเกี่ยวกับเรื่องของซะกาตอย่างต่อเนื่อง และมีผู้ที่อาสารับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการ และอาจจะส่งผลกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องอื่นๆ ที่ความสัมพันธ์กับซะกาต เช่น การบริจาค การวะกัฟ และอื่นๆ ได้อีกด้วย ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ยังเป็นรูปแบบของการจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์รับซะกาตอย่างทั่วถึง และเท่าๆกัน โดยไม่ได้สอบถามผู้มีสิทธิ์รับซะกาตว่ามีความต้องการอะไร เพื่อที่จะได้ยกระดับชีวิตของตัวเอง และตัวเองก็จะได้เป็นผู้จ่ายซะกาตในอนาคตอีกด้วย

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ จำแนกตามอายุ สถานภาพการสมรส การศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางศาสนา อาชีพ (อาชีพที่ทำรายได้มากที่สุด) รายได้ต่อเดือน (รายได้ทุกประเภทรวมกัน) ตำแหน่งทางสังคม พบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ ที่มีอาชีพ (อาชีพที่ทำรายได้มากที่สุด) รายได้ต่อเดือน (รายได้ทุกประเภทรวมกัน) แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ที่มีอาชีพอื่นๆ เป็นกลุ่มอาชีพที่หลากหลายรวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานทางศาสนาและผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการซะกาตด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 8,001 - 10,000 บาท จึงย่อมมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดเก็บซะกาต การพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับ ซะกาต รูปแบบการแจกจ่ายซะกาต องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต แนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน มากกว่ากลุ่มอาชีพค้าขาย ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 12,000 บาท แต่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ ที่มีอายุ สถานภาพการสมรส การศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางศาสนา และตำแหน่งทางสังคม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ

การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก โดยหลักพื้นฐานของศาสนาอิสลาม การจัดการซะกาตเป็นหลักการที่มีความสำคัญด้านศาสนาที่มุสลิมทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานภาพ ทุกระดับการศึกษา รู้และเข้าใจ ต้องปฏิบัติ และต้องดำเนินการตามภารกิจนี้และถ้าผู้ใดละเลยโดยเจตนาแล้ว แน่นอนผู้นั้นย่อมมิใช่ผู้ดำรงมั่นในศาสนาอันเที่ยงธรรมอันหมายถึงศาสนาอิสลาม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่กับการข้อมูลปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับซะกาต และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซะกาต

3.1 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ด้านการจัดเก็บซะกาต การพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต รูปแบบการแจกจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต และองค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับซะกาต แต่ด้านการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับซะกาต อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ที่ผ่านการอบรมย่อมได้รับการพัฒนาและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการซะกาตทั้งในด้านการจัดเก็บซะกาต การพิจารณาผู้มีสิทธิได้รับซะกาต รูปแบบการแจกจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต และองค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาตมากกว่าผู้ที่ไม่ผ่านการอบรม

3.2 การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดกระบี่ ด้านการจัดเก็บซะกาต การพิจารณาผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต รูปแบบการแจกจ่ายซะกาตแก่ผู้มีสิทธิ์ในการรับซะกาต องค์กรที่ดำเนินการจัดสรรซะกาต และแนวทางการจัดการซะกาตที่สนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซะกาต อาจเนื่องมาจาก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับซะกาตของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่อาจไม่สัมพันธ์สอดคล้องเชื่อมโยงกับการจัดการซะกาต

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งทำหน้าที่ดูแลประชาชนมุสลิมในพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญในการสร้างความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับซะกาต การจัดการซะกาต และการจัดสรรซะกาต ผ่านผู้นำทางศาสนา

2. องค์กรที่ทำหน้าที่จัดสรรซะกาต ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดสรรซะกาตที่ชัดเจน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผู้มีสิทธิ์ได้รับซะกาตอย่างเป็นธรรม ทั่วถึง

3. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนให้กระบวนการบริหารจัดการซะกาตเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องตามวิถีปฏิบัติของศาสนาอิสลามเพื่อให้การพัฒนาชุมชนมุสลิมมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

4. สำนักงานคณะกรรมอิสลามประจำจังหวัดต้องมีการประสาน ติดตาม และประเมินผลการจัดการซะกาตของแต่ละจังหวัดอย่างใกล้ชิด

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยความอนุเคราะห์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน ซึ่งไม่อาจกล่าวได้มาหมด ผู้ที่มีพระคุณท่านแรกคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ โยธาทิพย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง โดยเอาใจใส่ตรวจแก้วิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ที่สุด ท่านที่สอง ดร.ตายูดิน อุสมาน ซึ่งเป็นที่ปรึกษาอีกท่านหนึ่งที่เสียสละเวลาและให้คำปรึกษา แง่คิดต่างๆ ช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ และคอยให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด และท่านที่สาม รองศาสตราจารย์ ดร.จรุณี เก้าเอี้ยน ซึ่งเป็นที่ปรึกษาอีกท่านหนึ่งที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษาและเติมเต็มในการทำวิทยานิพนธ์สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ อับดุลเลาะ อับรู ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้ข้อเสนอแนะ และคำแนะนำเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ที่ช่วยตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบ่อแสนและบ้านควน ที่ให้ความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดกระบี่ ที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม

คุณค่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอมอบให้บิดา มารดา ครู อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและองค์ความรู้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ จนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

บรรณานุกรม

ซากีญา รังสรรค์. (2552). **ความต้องการในการจัดตั้งกองทุนซะกาตหมู่บ้านอุใดใต้ จังหวัดสตูล.**

ตายูดิน อุสมาน และคณะ. (2546). **การจัดการซะกาตของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ทุนอุดหนุนการวิจัยกองทุนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อวิจัยและพัฒนาภาคใต้ประเภทพัฒนา.** วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

นิรมล กิติกุล. (2551). **องค์การและการจัดการ. คณะวิทยาการจัดการ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

บรรจง บินกาซัน. (2547). **สารพันปัญหาว่าด้วยซะกาต.** กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์อัล อะมีน.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2549). **ประมวลสาระชุดวิชา การจัดการองค์การและทรัพยากรมนุษย์ สาขาวิทยาการจัดการ (Organization and human resource Management).**

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สำนักพิมพ์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปากเกร็ด นนทบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 7 .

รอมลี โต๊ะตันหยง. (2550). **การจัดการซะกาตของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย.** วิทยานิพนธ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วรารัตน์ เขียวไพรี. (2542). **องค์การและการจัดการ.** พิมพ์ครั้งที่ 1 ศ.บ.(เศรษฐศาสตร์การเงินและการคลัง) บธ.ม.(การจัดการและการบริหารองค์การ) โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ 6 รอบ. ผู้จัดพิมพ์ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2550). **หลักการจัดการ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์จิตรหัตถกร.

สุนทร วงศ์หมัดทอง. (2547). **ระบบซะกาตและการประยุกต์ใช้ในสังคมมุสลิม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อาหะมะ กือโด. (2556). **ได้ศึกษาเรื่อง ซะกาตธุรกิจและปฏิบัติของสหกรณ์อิสลามในจังหวัดนราธิวาส.** วิทยานิพนธ์สาขาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อับดุลกอเดร์ ยีมะเด็ง. (2557). **บทบัญญัติว่าด้วยซะกาตการค้า : กรณีศึกษาการปฏิบัติของชุมชนมุสลิมในเขตอำเภอรามัน จังหวัดยะลา.** วิทยานิพนธ์สาขาซารีอะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

No. S013

Education of Islamic Characters in Literature Learning

Enung Nurhayati[1] Hasbulah Nadaraning[2] Abbas Paliket[3]

[1]University of Muhammadiyah Tangerang, Jalan Perintis Kemerdekaan I No. 33, Cikokol, Babakan, Tangerang, Babakan, Kec. Tangerang, Kota Tangerang, Banten 15118, Indonesia. Tel: 081320053444 E-mail: enungnurhayati1@gmail.com
[2]Department of Education of Malay language Program, Faculty of Human Science and Social Science, Yala Rajabhat University, 133 Tessaban 3 Rd., Muang Yala, 95000, Thailand. Tel: +66089 2154926 E-mail: hasbulloh.n@yru.ac.th
[3]Department of International Business Program, Faculty of Management Science, Yala Rajabhat University, Thailand. 133 Tessaban 3 Rd., Muang Yala, 95000, Thailand. Tel: +66083 0303383 E-mail: abbas.p@yru.ac.th

Abstract

Literature has functioned as a medium for understanding the nations' culture that contains education of character. The characters are those who behave, act and tempered. The readers can learn and understand various aspects of life through the characters including various motivations based on the condition of social-culture in the novel. The relation built up between the readers and the literature world is personal relation. That kind of relation will build the critical power, imagination, and aesthetics power. Through the literature, the readers do not only learn the conceptual and intellectual points but they also brought to the concrete life situation.

Literary work can be as a medium of moral education. Therefore, literary works can also be a medium for education of Islamic character. The message of Islamic character can be like guidance for facing various problems in the daily life such as, attitude, social manner, praying, tauhid and so on. The practical message of Islamic character is guidance that its model can be shown or found in the real life.

Literature learning is expected to give contribution to education of Islamic character. The values of literary works either explicitly or implicitly are media, tools to deliver the instructions and guidelines to the readers. If the Islamic values in literary works are understood and implemented in reality, it can build up the Islamic characters to its readers. Therefore, the education of Islamic character can be conducted through the literature learning.

Keywords: education, Islamic character, literature.

Introduction

The formed-character of humans is defined by two factors, (1) nature (the natural factor or natural tendency), (2) nurture (socialization and education). The influence of nature, religion (Islam) teaches that each human has the natural tendency (fitrah) to love the kindness. However, the natural tendency is conditionally potential or not manifested yet when a child just born. Confucius, a Chinese philosopher in 5 B.C. stated that even though humans have the natural tendency to the kindness, but without followed by the instructions (education and socialization), then they might change to be like animal even worse.

The education of Islamic character can be developed in the literature learning. Through literature learning, the readers will have new and unique experience that they probably do not experience in their real life. the readers of literary works can directly learn and socialize to the "nine pillars of character" which are 1) loving God and the truth; 2) responsible, discipline and being autonomous; 3) trustworthy; 4) respectful and well behaved; 5) love, care and cooperation; 6) confident, creative and high struggling; 7) justice and leadership; 8) kind and humble; and 9) tolerant and peace. (Megawangi in Elmubarok, 2008: 111). Those nine pillars are mostly found in the literary works in the form of poetry, prose and drama. This point can be obviously correlated to the main function of literature which is to make better character, increasing humanity and social care, emerging the appreciation to culture, distributing ideas, discovering imagination and raising up the expressions creatively and constructively.

There is particular correlation between literary works and the character or moral. By the moral values contained in literature, authors can reflect their view of life about the truth values so the literature can deliver the moral messages related to the high (good) character of humans, struggling the humans' right and dignity. (Djojsuroto, 2006: 14). In this case, Nurgiyantoro (2002:321) positioning authors as designers of deed model and humans manner in the real life.

The moral value which is intended to be delivered by the authors merges in the story plot, so the readers will find various types of actions of the characters portrayed by the authors in various events. The readers will understand the good and bad behaviour by themselves.

In literature, the readers will meet with various characters that reflect the humans' character in general. Through that interaction, the readers are able to judge every single manner of the characters. In further, it is even possible that those characters become the reference for the readers to think and act. Therefore, literature can use as learning medium for education of characters. In line with what stated by Atar Semi (1984:49) that literature is the most effective medium to build moral and personality of group in society. As well as the education of Islamic character can be obtained especially through the literature learning.

The Nature of Literature and Education of Character

Literature as a product of culture cannot be separated from its Creator's creations that tend to be dynamic; which is, the expressions of literature always give the possibility that changes from time to time. This point is in line with the point of view that defines literature is naturally creative actions (Wellek dan Waren, 1989:30). Literature is writing or imagination in term of fiction --- "imaginative writing in the sense of fiction" (Eagleton, 1983:1)

The nature of literature is fiction but it is obviously constructed by the reality-based. In every literature work contains the particular element that is objectively factual. In every literature work contains three charges: imagination, experience and values. Through the activity of appreciating literature, all of intelligence aspects are trained. The readers' intellectual quotient will be trained. For instance, by digging up the intrinsic values in the literary works such as theme, message, background, character and story plot. Besides, it will also increase the readers' emotional quotient. For instance is tough stance, being initiative and optimistic in facing the life's problem and so on. It occurs since literature is a reflection of the society's life with all kind of problems they face. Learning literature means recognize various types of life with its background and characters. Reading the bad and good humans' life story and how a person has to behave when facing the problems will guide the readers to understand the values of life. Meanwhile, literature that can increase the spiritual quotient is mostly found in the literature with religious themes. For example is the novel entitled Tenggelamnya Kapal Van Derwick (Buya Hamka), Ayat-ayat Cinta (Habiburrahman El Shirazy), Pembawa Kabar dari Andalusia (Ali Al Ghareem), Kimya Sang Putri Rumi (Muriel Maufroy), and so on. The literature with such religious themes will guide its readers to understand more about the relation between humans and their God.

In further, according to Herfanda (2008:131), literature has a big potential to bring the society to the direction of change including the change of characters. As a reflective art expression, literature can be the spirit for the emerging of the society changes movement or even the resurrection of a nation to a better direction, strengthening the nationalism, as source of inspiration and motivation of moral power for changing of social-culture that is still weak and dependent.

Literature has functioned as a medium for understanding the nations' culture that contains education of character. For example is through the novel. The novel about life shows the characters in the story as life doers by performance that representing the culture of the society and nation. The characters are those who behave, act and tempered. The readers can learn and understand various aspects of life through the characters including various motivations based on the condition of social-culture in the novel. The relation built up between the readers and the literature world is personal relation. That kind of relation will build the critical power, imagination, and aesthetics power. Through the literature, the readers do not only learn the conceptual and intellectual points but they also brought to the concrete life situation.

Education of Islamic Character in Literature Learning

Nurgiyantoro (2009:321-322) stated that literature often offers the moral messages that related to high humanity nature – struggling humans' right and dignity. The high humanity nature is principally universal. It means the truth of nature is owned and believed by all humans in the world. It is not merely nationality or individual even though there is a moral teaching of decency that only applied and believed by the particular groups. The characters' value in literature is universal. Those values can be from religions' values, culture, social and so on.

The characters' values acquired from the literature learning can ignite sensitivity; instill morality, ethic tradition and patriotism. Besides, it can also increase an affective, social and religious awareness.

Each literature work often emerges a lot of things and knowledge for its readers if it is really internalized. By doing this way, the readers can elaborate and acquire such knowledge in literary works. As an example, there are a lot of facts discovered in literary works, but there are still many facts that need to be gained by the readers from other sources to understand the situation and particular problems emerged in a literature work. Literary works do not provide knowledge already so. Literary works are closely correlated to all aspects of humans' life and the universe.

The influence of literature toward humans' life cannot be seen simply. The characters in the fiction works often influence the humans' life, standard of humans' morality, firing up revolution and even change the world (Latif, 2009:85). The story of Barbie, the beautiful doll that becomes a role model for a million little girls by bringing the standard of style and beauty.

Then the example of Homer work, the name that admitted as a blind poet of the ancient Greek (7 BC) who created Odyssey and Iliad. Those two oldest works orally told from generation by generation. Homer's works are newly written the centuries after. So it can be imagined if the oral tradition gone from one generation, the modern society will never be able to appreciate those classical works. Homer's works give a big impact to the world and society.

Several countries give good examples about the education of character of the literature-based. In United Kingdom, Shakespeare poetries become a compulsory reading since the primary school level in order to embed the ethic tradition and society culture. In Sweden, various banner stretched in holy day (religion) which contains quotes from literary works. In Bandung, Indonesia, it is newly found the quotes from the poet's works written on the wall publicly.

In literature learning, there are two demands that can be discovered related to the characters shaping. Firstly, literature learning is supposed to build deeper feelings. From literature learning, there are lots of possibilities to bring readers knowing all of humans' life possibilities. A person who has deeply learned various literary works usually has a more sensitive feeling to decide what things are precious and other things are not. Secondly, which is related to character building, that literary works are supposed to give a try to develop various quality of readers' personality? The literary works can provide a lot of further experience. In literature learning, the readers meet various chances to figure out kind of fresh experience that continuously flows.

By reading the literary works, the readers will meet many people with their various problems. Through the literary works, the readers are persuaded to face and experience moral and social category directly with its parody and irony. The spaces available in the literary works open up the chance for the readers to grow become the one who critical in one side, and the one who is wise in the other side. This critical and wise personality can be gained because of person's experience reading the literary works that bring him or her to various themes and background and also humans' character. In many cases, literary works give chances to the readers to experience other person's position. Through the literary

reading, a person can experience role as a doctor, teacher, beggar, Pedi cab driver, religions' scholar, dancer, thief, traitor, little people, official, and so on.

Literary works providing life experience which is not a simple knowledge (Rosenblatt, 1978:38). If the readers read a literary work, for instance the novel Kimys Sang Putri Rumi (Muriel, 2007), they will not only get knowledge related to that novel, but also the life experience of Kimya as step daughter of Rumi who was born as farmer's kid in the inland of Anatolia. Since she was a kid, Kimya felt like mysterious longing to The Invisible. Kimya witnessed closely the process of her step farther changes. From the respectful scholar in Konya, he turned to be the one who yearns God. Poetrying and dancing to celebrate the God's love. It all happened because of his meeting with the traveler-philosopher, Syams dari Tabriz.

After the readers read the life experience of the characters in those literary works, their experience is might be the same or might be not. It might be touching in their daily life. However, those literary works have given new things to its readers' life experience. So that, literary works have given stimulus of educational character.

A good literary work always delivers the message for the readers to act. The message is named "moral" or "mandate". A good literary work always persuades its readers to highly respect the norms of morality (Darma, 1981:6). Literary work can be as a medium of moral education. Therefore, literary works can also be a medium for education of Islamic character. The message of Islamic character can be like guidance for facing various problems in the daily life such as, attitude, social manner, praying, tauhid and so on. The practical message of Islamic character is guidance that its model can be shown or found in the real life.

The value that gained by the readers in the literary works is definitely good. If the literary works perform the character's values which are not really Islamic, it does not mean that its author suggest the readers to behave and act so. It is performed to be an example and not to be followed by the readers.

In addition, to bring the education of Islamic character achieved well through the literary learning, there are several indicators that have to be concerned by the readers and also the authors in order to identify the values of Islamic character in the literary works, for example, the indicator of Islamic moral characters. Here are the several examples of Islamic moral characters adopted from Miskawaih (1994:46-50).

No.	Moral Category	From	Characteristics
1	Wisdom	a. Smart	Quickly take a conclusion
		b. Record	Defining the description of what have been internalized by soul
		c. Think	Effort to justify the objects learned by soul to conclude what is intended
		d. Clarity	The soul readiness to think and conclude what is intended

		e. Sharpness/brain power	The action of staying away from doing the led things
2	Simplicity	a. Shame	The action staying away from doing the bad things
		b. Calm	Ewing careful in avoiding mocking
		c. Patient	Ability to self-controlling when positioned in a desire
		d. Generous	Giving the treasure to those who deserved
		e. Integrity	The soul kindness that make person searching for the treasure in the correct way
		f. Satisfied	Not too much for eating, drinking and face make up
		g. Loyal	Soul character that obey to the good deeds
		h. Discipline	Spiritual in reaching the goodness Soul condition that measure all the thongs and follow it correctly
		i. Optimistic	A will for completing soul with the holy moral
		j. Softness	Soft heart to soul – the character that free from the anxiety
		k. Graceful and Dignified	Mental rigidity in the face of demands
		l. Sincere	Self-shaping to do the good deeds for reaching the perfect soul
3	Bravery	a. Greatness of soul	Leaving the important and unimportant thinks and also able to have honor/abjection
		b. Unruly	Self-confidence in facing the scary things
		c. Dexterous	Serious/concern
		d. Calm	The soul readiness in facing the good for bad destiny even for the death
		e. Mettlesome	It is not easy to be whispered to do the dab time
		f. Self-controlling	It is not easy to get bad-tempered

			Self-control ability in facing the urgent situation
		g. Powerful	Ability to do big work by hoping to get good reputation
4	Justice	a. Friendly	Pure love, being care of people, being care of friends' problems Have an effort to be the same in paradigm and belief
		b. Socially enthusiastic	Cooperation
		c. Visiting	Sharing the world goodness to the close relative
		d. Giving tip	Responding the good deeds by doing the same even better
		e. Good in cooperation	Take and give in business fairly based on the interest of the related sides
		f. Foresting in deciding matters	Correct and fair in deciding things without entailed by regret
		g. Love	Expecting love from those who satisfied with the life they achieved, also from those who known as holy by pretending to do things that make them impressed
		h. Praying (practicing) God-fearing	Glorify the God's nature, praise him and obedient.

Conclusion

To make the education of Islamic character in literary works succeed, so the selection or creations of literary works have to contain the good values. The literary works should have the Islamic values.

Referenc

Djojosuroto, Kinayati. (2006). **Analisi Teks Sastra dan Pengajarannya.** Yogyakarta: Pustaka.

Eagleton, Terry. (1983). **Literary Theory: an Introduction.** University of Minessota Press.

Elmubarok, Z. (2008). **Membumikan Pendidikan Nilai.** Bandung: Alfabeta.

Herfanda, A.Y. 2008. **"Sastra sebagai Agen Perubahan Budaya"** dalam Bahasa dan Budaya dalam Berbagai Perspektif, Aanwar Effendi, ed. Yogyakarta: FBS UNY dan Tiara Wacana

Latif, Yudi. (2009). **Menyemai Karakter Bangsa: Budaya Kebagsaan Peserta Pendidikan Berbasis Kesastraan.** Jakarta: Kompas.

Megawangi, Ratna. (2007). **Character Parenting Space, Publishing House.** Bandung: Mizan.

Muriel, Maufroy. (2007). **Kimya Sang Putri Rumi (novel terjemahan).** Mizan: Bandung. Indonesia.

Nurgiyantoro, Burhan. (2009). **Teori Pengkajian Fiksi.** Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Semi, Atar. (1984). **Kritik Sastra Indonesia.** Padang: Angkasa Raya.

Wellek dan Warren. (1989). **Teori Kesusastraan.** Jakarta: PT Gramedia.

No. S014

Hafazan Al-Quran Metode Stifin dan Neuro Al-Baghdadi: Kajian Perbandingan

Hayati Hussin, Abdul Rahim Ahmad, Muhammad Hafiz Saleh, Rohana Zakaria

Abstract

Seiringan dengan teknologi pendidikan yang sentiasa pesat berkembang, hafazan al-Quran juga sering diperbaharui metode dan tekniknya. Mutakhir ini kita di Malaysia diperkenalkan dengan teknik Neuro al- Baghdadi yang kedengaran begitu menarik.Begitu juga Kaedah Stifin yang dicetuskan di Indonesia dengan tempiasnya turut dirasai ditempat kita. Objektif kajian ini adalah untuk mengenalpasti kaedah kedua-dua metode tersebut dengan cara membuat perbandingan secara ilmiah. Metodologi kajian ini adalah kualitatif yang berbentuk analisis dokumen. Hasil kajian mendapati terdapat persamaan dari aspek matlamat. Kedua-duanya dirangka dengan tujuan memantap dan mempercepatkan hafazan al-Quran. Namun terdapat perbezaan dari aspek kaedah dan pendekatan. Kajian ini boleh dimanfaatkan oleh institusi-institusi pengajian yang berkaitan dengan hafazan al-Quran bermula dari peringkat pra sekolah sehingga ke menara gading.

Kata kunci: STIFIn, Neuro Al-Baghdadi, Tahfiz dan hafazan al-Quran.

Hafazan Al-Quran Metode Stifin

STIFIn ialah ujian biometrik kepada sepuluh hujung jari. Ia di lakukan dengan hanya mengambil masa tidak lebih dari 1 minit. Scan hujung jari ini akan membawa informasi tentang komposisi susunan saraf di hujung jari tersebut. Kemudian dianalisa dan dihubungkan dengan belahan otak tertentu yang berperanan dominan sebagai sistem operasi dan sekaligus menjadi mesin kecerdasan manusia.

STIFIn adalah hasil kajian Dr.Farid Poniman yang berasal dari Indonesia, Jurusan Psikologi. Kajian beliau menghasilkan mesin kecerdasan STIFIn ini telah digunapakai sejak 15 tahun yang lalu di negara Indonesia dan lebih dari 1 juta orang telah membuat ujian imbasan cap jari STIFIn mereka di sana. Contoh sijil bagi mereka yang melakukan Test STIFIn.

Di Malaysia, metode kecerdasan ini telah dibawa masuk oleh Dato Dr Baha, seorang yang berlatarbelakangkan pendidikan Psikologi dan al-Quran dengan hasrat mahu melahirkan lebih ramai huffaz yang dapat menguasai bukan saja hafazan malah pemahaman al-Quran dalam masa yang singkat dengan mengetahui jenis kecerdasan dan personaliti seseorang itu.(http://hptfounder.com/). Berdasarkan belahan otak yang dominan STIFIn membahagikan belahan otak manusia itu menjadi 5 iaitu:

Pertama: Sensing

Sensing merupakan orang yang lebih suka menggunakan kekuatan otot daripada otak. Mereka merasakan lebih baik penat secara fizikal daripada pemikiran. Manusia yang terdiri daripada jenis sensing juga mempunyai bakat dalam menghafaz, mengingat, meniru dan memorinya sangat kuat. Orang yang sensing fokus terhadap informasi melalui pancaindera.

Kedua:Thinking

Orang thinking merupakan mereka yang banyak menggunakan pemikiran. Dalam menyelesaikan sesuatu masalah, mereka lebih senang menggunakan logik dan pemikirannya daripada menggunakan otot seperti yang dilakukan orang-orang sensing. Dalam pembelajaran orang thinking selalunya lebih fokus dan serius. Mereka lebih bersifat kritis dan kreatif.

Ketiga: Intuiting

Intuiting merupakan mereka yang lebih cenderung kepada imajinasi dan berfantasi. Mereka juga termasuk orang-orang yang pandai merungkai kata-kata yang indah. Orang intuiting adalah orang yang mempunyai kekuatan dalam berkata-kata. Kata-kata yang diucapkan walaupun perkara biasa sahaja tetapi mereka memiliki aura untuk menarik minat bagi sesiapa yang mendengarnya. Dalam pembelajaran orang intuiting ini lebih kreatif berdasarkan hasil imaginasinya yang tinggi. Mereka lebih fokus bagaimana memahami sesuatu konsep.

Keempat: Feeling

Feeling adalah orang yang sangat penuh perasaan, selalu memikirkan perasaan orang lain, dan mudah hiba bila melihat orang lain kesusahan. Orang feeling lebih menggunakan perasaan di dalam kehidupan mereka. Setiap perbuatan yang ingin dilakukan akan diteliti kewajarannya dengan mengambil kira orang disekelilingnya. Dalam pembelajaran pula mereka banyak belajar melalui pendengaran. Mereka amat gemar membuat perbincangan secara berkumpulan untuk mengambil idea dan pendapat orang lain.

Kelima: Instinct

Instinct adalah orang yang memiliki teknik kecerdasan yang ketujuh iaitu naluri. Mereka sering membuat sesuatu mengikut naluri. Tidak suka kepada konflik dan suka berkorban. Mereka cepat marah, tapi juga cepat sekali menjadi baik, bahkan menjadi lebih baik dari sebelumnya. Orang instinct menggunakan keseluruhan otaknya di dalam kehidupan mereka. Setiap perbuatan yang ingin dilakukan akan diteliti dan dipertimbangkan secara mendalam. Dalam pembelajaran mereka cepat faham jika ianya disesuaikan dengan bakat mesin kecerdasannya(Farid Poniman. 2009).

Selain daripada itu dari susunan saraf tersebut masih dapat ditentukan kedudukan dominan mesin kecerdasan manusia samaada ia ada di bahagian otak berwarna putih atau di bahagian otak berwarna kelabu, sehinggakan boleh diketahui adakah mesin kecerdasan seseorang itu dari kemudi jenis introvert (i) atau ekstrovert (e). Mesin kecerdasan i atau e inilah yang kemudian disebut sebagai personaliti. Mesin kecerdasan dan personaliti ini kedua-duanya adalah

genetik yang tidak pernah berubah sepanjang hidup seseorang itu. Namun demikian terdapat banyak lagi personaliti-personaliti lain yang tidak genetik dan dapat berubah. (Farid Poniman. 2011).

Salah satu contohnya seperti sifat (traits) Introvert (I besar) dan Ekstrovert (E besar). I dan E sebagai sifat (traits) memang dapat berubah, sedangkan i dan e sebagai kemudi mesin kecerdasan adalah genetik dan tidak dapat berubah (Farid Poniman. 2011).

Ujian STIFIn mampu menyimpulkan mana yang genetik dengan terlebih dahulu menyingkirkan semua variabel yang boleh berubah kerana tidak genetik. Konsep STIFIn diperkenalkan oleh Farid Poniman dengan mengkompilasi dari teori-teori psikologi, neuroscience, dan ilmu SDM. Prinsip besarnya merujuk kepada konsep kecerdasan tunggal dari Carl Gustaav Jung. Ujian ini memiliki kebolehpercayaan yang tinggi. Ujian STIFIn yang dilakukan kepada kanak-kanak berusia tiga tahun, hasilnya tetap akan sama jika diulang kembali pada usia berapa pun.(http://hptfounder.com/).

Metode Hafazan Al-Quran Kaedah Stifin

Menghafaz al-Quran dengan kaedah STIFIn diperkenalkan oleh Farid Poniman dengan menggunakan Formula 15. Formula tersebut adalah:

Pertama: Menghafaz al-Quran Gaya Sensing

5 kali baca sambil merekodkan perbendaharaan kata.

5 kali hafaz sambil meletakkan warna dan tanda.

5 kali hafaz tanpa melihat al-Quran.

Baca sebanyak 5 kali ayat yang ingin dihafaz sambil merakamnya di dalam memori. Bacaanya pula dengan melihat tulisan. Ini bertujuan untuk menambah perbendaharaan kata. Setelah baca 5 kali dengan melihat tulisannya, kemudian lanjutan bacaan sebanyak 5 kali dengan gaya belajar sensing, iaitu dengan menunjuk tulisan sambil membacanya, meletakkan tanda atau memberi warna tulisannya. Terakhir sekali baca 5 kali dengan menutup tulisan al-Quran. Tujuannya agar perbendaharaan kata yang sudah masuk ke dalam memori semakin mantap dalam ingatan orang sensing.

Kedua: Menghafaz al-Quran Gaya Thinking

5 kali baca sambil merekodkan nombor, awal, dan akhir ayat.

5 kali baca serta menstrukturkan dan menyambungkan ayat.

5 kali baca tanpa lihat al-Quran.

Baca 5 kali dengan melihat tulisan. Rekod nombor ayat, awal dan akhir ayat. Kemudian baca 5 kali sambil menstruktur bacaan, pola kata, kalimah dan sambungkan. Setelah itu baca lagi 5 kali dengan menutup al-Quran.

Ketiga: Menghafaz al-Quran Gaya Intuiting

5 kali baca sambil merekodkan sebagai kalimah.

5 kali hafal dengan mengaitkan cerita serta visual tangan atau muka.

5 kali baca tanpa lihat al-Quran sambil mengimajinasikan maksud.

Sebelum baca ayat al-Quran, baca terlebih dahulu terjemahannya, kemudian gambarkan. Baca 5 kali, rekod sebagai kalimah. Kemudian, baca ayatnya 5 kali dan dihafaz, lalu dikaitkan dengan cerita yang disertai visual

tangan atau muka. Langkah terakhir, baca 5 kali dengan menutup al-Quran sambil mengimajinasikan maksud pada setiap ayat yang dihafaz.

Keempat: Menghafaz al-Quran Gaya Feeling

5 kali baca sambil merekodkan menghidupkan suasana.

5 kali mengulang dengan penuh penghayatan.

5 kali baca tanpa lihat al-Quran sambil mentadabburkan keseluruhan ayat.

Baca sebanyak 5 kali dan merekodkan ayat tersebut serta menghidupkan suasana. Seterusnya ulang sebanyak 5 kali dengan penuh penghayatan. Langkah terakhir baca 5 kali tanpa melihat al-Quran tapi sambil mentadabburkan keseluruhan ayat yang telah dihafaz.

Kelima: Menghafaz al-Quran Gaya Insting

5 kali baca secara tartil serta merakamkan keindahan suara.

5 kali merekodkan suara juga kaitkan dengan kemerduan nada.

5 kali baca tanpa lihat al-Quran sambil serta memilih kesesuain bacaan.

Baca sebanyak 5 kali secara tartil sambil menghayati kelunakan suara dan bacaan. Kemudian baca 5 kali sambil merekodkan suara dan mengaitkannya dengan kemerduan nada. Langkah terakhir baca 5 kali dengan menutup al-Quran dan memilih kesesuain bacaan.

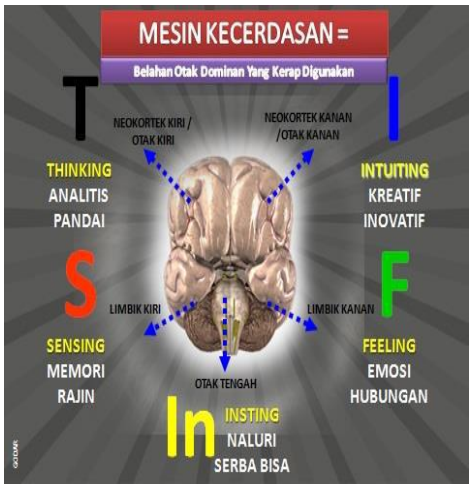

Gambarajah otak STIFIn

Hafazan Neuron Nadi Al-Baghdadi

Secara umumnya keupayaan otak manusia memproses dan mengingat maklumat ialah sebanyak 125 500 000 000 000. Namun, selama ini kita tidak memanfaatkan dan memaksimumkan penggunaan otak kita. Melalui kaedah Neuro Nadi al-Baghdadi seseorang itu akan mengoptimakan penggunaan otak kiri dan kanan dengan mengaktifkan secara sedar kedua-dua otak tersebut khususnya otak kanan. Selama ini kita menghafaz dan mengingat dengan menggunakan otak kiri, namun kita tidak sedar atau tidak mengendahkan keupayaan otak kanan. Sedangkan untuk menghafaz aras tinggi, kita perlu memaksimumkan penggunaannya dalam sedar. (Halida. 2015).

Ilmu neurofisiologi ini merupakan ilmu yang berkaitan fungsi otak dan sistem saraf. Sistem saraf otak memiliki berjuta-juta sel neuron yang strukturnya

berangkai dan sel ini disokong oleh ribuan dendrit yang menghasilkan rangsangan maklumat. Uniknya hafazan al baghdadi ini dengan mengingat nombor ayat iaitu pada masa yang sama memaksimumkan fungsi keupayaan otak. Fungsi otak boleh dilihat dalam gambar rajah di atas. Fungsi otak kiri ialah mengenalpasti maklumat nadi dan membaca dalam susunan secara berurutan. Namun otak kanan melengkapkan penggunaan otak kiri iaitu dengan melihat ayat secara holistik dan imaginasi untuk mengingat nombor dan kedudukan ayat. Kita terlalu sombong dengan fungsi otak kanan kita selama ini, sedangkan fungsi otak kanan lebih luas atau holistik. Oleh itu, jangan sia-siakan otak yang Allah s.w.t. jadikan yang sememangnya sangat unik dan ajaib untuk difikirkan kejadiannya. (Halida. 2015).

Lihat gambar rajah di bawah untuk mendapat gambaran yang lebih jelas berkaitan peranan otak.

Gambarajah otak kiri dan kanan

Menghafaz al-Quran memang memerlukan ingatan yang cukup kuat dan pastinya sangat berkait rapat dengan fungsi otak. Melalui kaedah hafazan neuro nadi al-baghdadi ini, kaedah hafazannya sangat unik iaitu menghafaz sambil mengingat nombor ayat. Ayat tersebut juga boleh dibaca secara terbalik, mengenal pasti ayat ganjil dan ayat genap serta guru akan menyebut nombor ayat sahaja. Proses hafazan ini dimulakan dengan juzuk 30 Surah An-Naba'.

Metode Hafazan Al-Quran Neuro Al-Baghdadi:

Menghafaz al-Quran dengan metode Hafazan Al-Quran Neuro Al-Baghdadi diperkenalkan oleh pengasas Teknik Al-Baghdadi iaitu Ustaz Jalaluddin Bin Hj Hassanuddin Al- Baghdadi dengan menggunakan beberapa teknik. Antara langkah-langkah yang perlu diikuti untuk teknik ini:

Pertama: Guru membaca tiga kali, pelajar mendengar dan lihat bahan iaitu fokus pada bahan.

Kedua: Guru membaca tiga kali dan pelajar mengikut ayat yang dibacakan bahan iaitu lihat dan rujuk pada bahan.

Ketiga: Guru mengarahkan kumpulan demi kumpulan membaca dengan merujuk dan melihat bahan.

Proses membaca, mendengar dan melihat bahan berlaku lebih sepuluh kali. Melihat bahan sangat dipentingkan ketika ini. Pelajar perlu fokus kepada bahan dengan lihat teliti.

Keempat: Guru mengarahkan kumpulan demi kumpulan membaca tanpa lihat bahan. Proses ini bergantung kepada kreativiti guru supaya pelajar tidak bosan. Guru boleh mengarahkan bacaan secara giliran sama ada kumpulan, jantina atau sebagainya. Pada masa ini pelajar tidak melihat bahan dan mereka dapat menghafal ayat tersebut. Proses mengulang merupakan antara proses hafazan yang perlu dilaksanakan.

Setelah menghafaz beberapa ayat melalui kaedah di atas, pelajar dapat mengenalpasti nombor ayat dan 7 langkah di bawah perlu diikuti.

Langkah Pertama: Baca ayat mengikut turutan

Peringkat awal dalam proses menghafal pelajar dikehendaki membaca mengikut turutan ayat. Proses ini dilakukan sehingga pelajar betul-betul mengingat ayat yang dihafal.

Langkah Kedua: Undur bacaan ayat

Setelah proses menghafal ayat mengikut turutan pelajar dikehendaki membaca dengan mengundurkan ayat yang telah dihafal.

Langkah Ketiga: Baca ayat yang ganjil

Setelah membaca dan menghafal dengan mengikut turutan dan kemudian mengundurkan bacaan pelajar dikehendaki membaca dan menghafal ayat yang ganjil.

Langkah Keempat: Undur baca ayat ganjil

Langkah yang seterusnya pelajar dikehendaki membaca dan menghafal dengan mengundurkan ayat yang ganjil tadi.

Langkah Kelima: Baca ayat genap

Setelah membaca ayat yang ganjil secara tersusun dan mengundur pelajar dikehedaki membaca dan menghafal ayat yang genap.

Langkah Keenam: Undur baca ayat genap

Pelajar juga dikehendaki membaca dan menghafal ayat genap secara mengundurkan ayat tersebut.

Langkah Ketujuh: Proses tebuk ayat

Guru tebuk dengan menyebut nombor ayat. Pelajar fokus dengan kedudukan ayat. Ini berkait rapat dengan fungsi otak kanan.Pengukuhan ayat dalam teknik hafazan neuro al-baghdadi mestilah mengikut turutan langkah 7 tersebut, rakan nadi saling bekerjasama dengan tujuan mengukuhkan ingatan masing-masing. Caranya ialah memperdengarkan bacaan masing-masing dengan langkah 7 tersebut (Halida Baharuldin. 2015).

Perbandingan Kaedah Stifin Dan Neuro Al-Baghdadi

Perbandingan hafazan al-Quran kaedah STIFIn dan Neuro al-Baghdadi adalah meliputi persamaan dan perbezaan yang wujud di antara kedua-dua kaedah tersebut. Berikut ialah perinciannya:

Kedua-dua kaedah ini menggunakan fungsi otak di dalam proses hafazan al-Quran. Kaedah STIFIn meletakkan asas kepada ujian Test STIFIn sebelum bermulanya menghafaz bagi memastikan kecendorongan otak seseorang individu itu. Kaedah Neuro al-Baghdadi pula tidak perlu menjalanankan ujian tersebut. Ianya berpada dengan wujudnya minat dan semangat untuk menghafaz.

Pembahagian otak berdasarkan kaedah STIFIn adalah merujuk kepada lima jenis iaitu sensing, thinking, feeling, Intuting dan Instact. Kaedah Neuro al-baghdadi pula, pembahagian otak hanya tertumpu kepada dua bahagian iaitu otak kanan dan kiri.

Hafazan al-Quran berdasarkan kaedah STIFIn menggunakan formula lima belas berdasarkan kepada 5 jenis otak yang telah dibahagikan. Manakala teknik Neuro al-Baghdadi pula mesti mengikut tujuh langkah sepertimana yang telah dijelaskan di atas.

Pembahagian surah yang dihafal dalam kaedah STIFIn dimulakan dengan juzu' Amma kemudian diaplikasikan pada surah-surah dan juzuk-juzuk yang lain. Ianya juga telah terbukti apabila terdapat beberapa pelajar yang berjaya menghafaz 30 juzuk al-Quran dalam masa 5 hingga 9 bulan. Namun teknik Neuro al-Baghdadi hanya fokus pada juzuk Amma terlebih dahulu disamping usaha yang dilakukan untuk mengaplikasikannya teknik ini meliputi keseluruhan al-Quran.

Pendekatan ulangan setiap ayat yang dihafaz di dalam kaedah STIFIn adalah sama sepertimana yang diterapkan dalam teknik Neuro al-Baghdadi. Walaubagaimanapun teknik hafazan secara undur, ayat genap, ayat ganjil merupakan kelebihan yang ditojolkan dalam teknik hafazan mengikut kaedah Neuro al-Baghdadi.

Teknik hafazan dalam kaedah STIFIn mengikut kecenderongan seseorang hasil daripada Test STIFIn. Kaedah ini memberi kebebasan kepada pelajar untuk memilih kaedah yang sesuai untuk diterapkan dalam proses hafazan al-Quran. walaubagaimanapun dalam teknik Neuroal-Baghdadi kaedah tersebut telah diaturkan dan digunapakai untuk semua orang.

Test STIFIn yang dilakukan boleh digunakan selain daripada tujuan menghafaz al-Quran tetapi dalam masa yang singkat kita boleh mengetahui jenis kecerdasan dan personaliti sesorang itu. Kaedah Neuro al-Baghdadi hanya diaplikasikan dalam hafazan al-Quran sahaja.

Hafazan al-Quran mengikut kaedah STIFIn dan juga Neuro al-Baghdadi walaupun terdapat perbezaan dari sudut surah-surah yang dipilih tetapi proses hafazan al-Quran itu tetap berlaku dalam sesi pembelajaran.

Kesimpulan

Sebagai kesimpulan secara keseluruhan dapat dilihat bahawa pelbagai usaha yang dilakukan untuk memastikan al-Quran itu terpelihara sepanjang zaman. Penjagaan tersebut termasuklah mempelbagaikan metode hafazan al-Quran dari masa ke semasa. Di antara metode hafazan yang turut diperkenalkan di Malaysia pada masa kini ialah kaedah STIFIn dan Neuro al-Baghdadi.

Kaedah STIFIn merupakan kaedah baru untuk mengenal pasti dan memahami personaliti menggunakan cap jari bio-metrik dan kumpulan darah. Dikaji dan dibuktikan oleh pakar-pakar dari UPSI dan UKM dengan kebolehpercayaan yang tinggi. konsep yang mudah, tepat dan boleh digunakan untuk meningkatkan anda profesion, perniagaan, organisasi, keibubapaan dan pembelajaran.

Kaedah ini berasaskan dominan personaliti mengikut belahan otak. Ia terdiri daripada Sensing, Thinking, Intuiting, Feeling dan Instinct. Setiap personaliti ini mempunyai gaya pembelajaran dan hafazan yang berbeza antara satu sama lain. Jika sistem pendidikan atau hafazan yang biasa, pelajar mengikut gaya dan cara guru mengajar. Berkemungkinan ada pelajar yang sukar menerima gaya pembelajaran guru tersebut. Tetapi STIFIn telah memerdekakan pelajar dengan mereka belajar atau menghafaz dengan gaya mereka tersendiri.

Hafazan al-Quran dengan kaedah Neuro Al-Baghdadi pula merupakan teknik yang kerap menggunakan otak kiri dan otak kanan dalam hafazan. Teknik ini dapat membantu perhubungan antara kedua-dua belah otak tersebut. Maknanya otak kita sentiasa berinteraksi dan ini akan mencerdaskan minda. Seseorang itu akan menghafaz mengikut cara otak bekerja. Otak berperanan dalam proses menyimpan maklumat dan ayat-ayat yang dihafaz. Apabila mengikut proses semulajadi yang dipanggil “Neurofisiologi” ini, kita akan lebih mudah menghafaz. Dengan penggunaan penuh otak kiri dan kanan, kemampuan manusia menghafaz akan menjadi lebih baik kerana kini kapasiti kedua-dua otak dioptimumkan.

Rujukan

Farid Poniman, (2009), **STIFIn Personality**, cetakan 6.Griya Stifin.
Farid Poniman.(2011), **Penjelasan Hasil Tes STIFIN**, cetakan 5. Griya Stifin.
Al-Ihsan, (2012) 4 Mac, http://cha4nnuxer.blogspot.my/2012/03/tipe-insting-thingking-intuiting.html.
Halida Baharuldin, (2015),
http://halidabaharuldin.blogspot.my/2015/10/hafazan-neuronadi-al-baghdadi.html.
https://ms-my.facebook.com/aqrabeducation/posts/1798687517012155:0.
Hamizah Basir, (2016) 26 Julai, http://www.gpsbestari.com/berita/negeri-sembilan/18-pelajar-5-guru-ini-berjaya-hafaz-al-quran-dalam-7-bulan-guna-kaedah-1.545377.
http://hptfounder.com.
https://perundingnadi.com.
http://stifin.weebly.com/about.html

No. S015

Development of Reading and Writing Skills of Basic Malay Words by Using Skill Exercises of the 2nd Primary Grade Students in the Malay Language Subject

Abdulhakam Hengpiya
Ph.D. (Education), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus
(Eemail: abdulhakam.h@psu.ac.th)

Nurmi Kaji
B.A. (Teaching of Islamic Studies), College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus

Abstract

This study examined the effect of using reading and writing skill exercises (as a teaching aid) on reading and writing achievement of the 2nd primary grade students in the Malay language subject and investigated their perception toward Malay language class using this teaching aid. One of the classes of Ban Sidek primary school in Pattani province was purposively selected to be research participants consisting of 16 students. The data of students' achievement in reading and writing skill of basic Malay words was collected through reading assessment on scoring rubric, skill exercise sheets and an objective test (for writing assessment). The instrument used to collect data was examined for its quality using indexes of item-objective congruence and discrimination and difficulty index. The data collected from students were analyzed by using descriptive statistics and dependent sample t-test. It was observed from results of the t-test statistical analysis that the score of pre-test (M = 10.25 and S.D = 1.95) and post-test (M = 17.94 and S.D = 1.34) were statistically significant different at 0.50. This implied that the students' oral reading and spelling writing achievement in the Malay language subject has improved significantly after using the skill exercises. The results of descriptive statistical analysis further showed that overall level of students' perception of Malay study class by using the skill exercises was very high (M = 4.57 and S.D = 1.46).

Keywords : Reading and Writing Skill, Basic Malay Words, Skill Exercises

Introduction

A wide spread goal of education in primary education is to develop reading and writing competency for all students because this competency is considered a crucial tool in the learning process both in the primary school and in the future secondary school. Reading and writing are important complementary skills that allow us to acquire knowledge and communicate. Reading and writing development is important to children for them to exchange knowledge and information with others in a meaningful way. Reading is not only important for school, but is essential for everyday functioning in society, such as being able to read signs, read directions or instructions, and most jobs require literate individuals (Kuder, 1991). For that reason, a section 24 of the National Education Act (NEC) of 1999 in Thailand places emphasis on reading and states that "in organizing the learning process, educational institutions and agencies concerned shall organize activities for learners…to acquire the reading habit and continuous thirst for knowledge" (Office of the National Education Commission - ONEC, Office of the Prime Minister, Thailand, 1999, p.11). As a consequence of the Act, a primary curriculum focuses on the development of language skill for children as this early language development is considered to be the foundation stage that helps young children to develop fundamental skill necessary for their future education.

In the last quarter of the 20th century, a new philosophy developed about the manner in which young children learn to read and write and this natural learning process emerges from the children themselves at a very early age and long before they enter kindergarten (Tafa, 2008). Later, at the school they begin to learn reading and writing in a formal manner. In the present study setting, Malay language is the mother tough language for students and they use this language in their daily interacting with adults and peers and to narrate a familiar story to peers. The ability to read is a necessary skill and is directly related to becoming a productive member of society (Adams 1990; Daly et al. 2005). Writing ability is also needed to helps increase children's word recognition skills and improve sentence construction (Fitzgerald & Shanahan, 2000). This implies that there shall be a relationship between reading and writing. In their study, Pascarella, Edison, Nora, Hagedorn, and Terenzini (1998) found that reading and writing achievement are more closely related to each other. Thus, we can safely assumed that reading and writing are complementary skills as children to be able to read words, they must learn to deal with letters and phonemes and how these are combined and they also need to know meaning of words, likewise to write words, they must learn about letters and sounds if they are to spell accurately. Fitzgerald and Shanahan (2000) viewed that reading and writing are closely correlated is beyond dispute. Given a better improvement in each other skill, the researchers concluded that it was important to teach reading and writing simultaneously, if not together, to gain the greatest efficiency of learning.

As mentioned, reading and writing skill are essential for success in school and for effective communication with others. As students progress through the elementary grades to the lower secondary grades (i.e. the middle grades) and on into the upper secondary grades (high school) they are increasingly expected to read and comprehend a wide range of materials and to improve written expression. Beginning to read and write at a young age provides the student with

a proper foundation needed to become a successful reader and writer. Clearly, students who have difficulty understanding what they read or expressing themselves in writing are at a disadvantage (Vallecorsa & deBettencourt, 1997). This situation is true for the context of this study as reading and writing competency of students in the three southernmost boarder provinces of Thailand have been shown unsatisfactory.

It was reported on problem of learning achievement in Isra news agency that 33.72% students between primary grade I to primary grade III in the three southernmost boarder provinces of Thailand are illiterate and their scores in Ordinary National Educational Test (O-NET) for language subjects were below than the national average scores (Nasurah Jeh-ha & Pakorn Penungnetr, 2012). This illiteracy causes a big problem to students' future success as this problem negatively affects their education level, job, quality of life and health. Students who have difficulty reading are also more likely to drop out of school than those who have the proper reading skills (Shapiro, 2011).

The above mentioned problem was a certainly a dramatic wake-up call as to the importance of fighting illiteracy. On a large scale, the government can help ameliorating this illiteracy problem by introducing educational reform and reviewing curriculum with the aim of increasing literacy in the south. On a small scale, schools need to approach these questions (namely, "what teaching aid to be used and how it could be used effectively" and "what teachers need to do to allow student to have access to appropriate reading and writing instruction and curricula") through actions. So, this paper put an attempt to answer these questions arose.

In our review of previous researches, we found researchers use different tools as a teaching aid to teach reading and writing skill. Fjortoft, McLaughlin, and Derby (2014) applied direct instruction flashcard procedure to improve skills in pre-reading and language arts. Mule´, Volpe and Fefer (2015) used flashcard drill techniques for teaching sight words to students. Nilaporn Tomviset (2003) used word spelling kits to develop students' achievement in language study for Prathom Suksa IV (primary education IV). Lamphun Ruangsaen (2005) applied pronunciation skill drills on the cluster words to improve the pupils' pronunciation ability in Prathom Suksa IV. Many other relevant researchers (e.g., Chitra Sompol, 2004; Kamon Chooklin, 2007; Chatchanok Intanam, 2008) conducted a research to improve word writing skill for primary school students by applying drills or skill exercises. Other studies (e.g., Nongnuc Samanrit, 2007; Dowreang Muangpin, 2009; Pranien Kaewmulakun, 2006) examined the effect of reading drill-exercise on students' reading skill achievement. From these studies, it was evident that skill exercises, which covers the terms like drill techniques, flashcard drill, word spelling kits, pronunciation skill drills, were widely used in previous researches.

The use of skill exercises has been proved to be effective in developing students' reading and writing competency. The results of Nongnuc Samanrit (1998)'s study showed that students who experienced with using speed reading skill exercises have better improvement in reading and speed reading capacity and that their level of reading achievement after being experimented was higher than before. Lamphun Ruangsaen (2005) also concluded in his study that pupils' reading of cluster words has been improved after using pronunciation skill drills.

Nilaporn Tomviset (2003) found in his study that the level of word spelling ability after using word spelling kits was higher that before its use. Other studies (e.g., Mule´, Volpe and Fefer, 2015; Nongnuc Samanrit, 2007; Dowreang Muangpin, 2009; Pranien Kaewmulakun, 2006, Lamphun Ruangsaen, 2005) which used similar teaching aid such as flashcard drill techniques, reading drill-exercise, pronunciation drill skill also reported that this teaching aid helps students improve language competency. Therefore, this study aimed to use reading and writing skill exercises as a teaching aid for teaching basic Malay words.

Reading and Writing Skill

The major goal of teaching reading skill in this study is to enable students to read basic Malay words for them to recognize the words, spell the words and know their meaning with the expectation that they can apply the Malay words that they have learned in their daily life communication. Reading skill should begin at a young age. Ideally, children should read to by their parents and should be exposed to reading skills before entering school (Fjortoft, McLaughlin, & Derby, 2014). In schools, teaching and learning activities in language class is conducted in a formal way and those students who read to by their parent would help them learning reading basic words faster as they already have reading background at home. Reading basic words provides the basis for a substantial amount of learning in subsequent level of their schooling. Sample basic words like *buku* (book), *meja* (table), *kursi* (chair), *mata* (eyes) were taught to students. Early reading skills for the 2nd primary grade students in the Malay language was aimed to enable them to use pictures and context to figure out unfamiliar words, and make correction when they make a mistake while reading aloud. Reading exercises also place emphasis on reading consonant and vowel letter and words as well as to know their meaning.

On writing skill, this study places much emphasis on writing activities that help students understand the form and function of the Malay written word. They were prepared to develop writing basic Malay words by getting them to practise writing words and letters many times as guided by skill exercise activities. The learning activities are initiated within the classrooms that allow students to approach the written word through actions. In using skill exercises to develop writing skill, students are encouraged to write name of pictures shown, fill up the consonant in the blank to make a complete word and to write a translation of Thai word into Malay word. These writing exercises direct students not only to improve writing skill but also to exercise and improve their fine motor skills, as well as their ability to handle writing tools correctly so as to improve their handwriting.

Skill Exercise

Skill exercise is an important teaching aid that can be used to improve reading and writing competency. Dictionary of Rajbanthityasathan (1999) defined skill exercise as a teaching package which is in the form worksheet consisting of sample problems and instructions for students to practise answering the problems. Students' language competency can be developed after they are given chance to practise reading and writing repeatedly. Skill exercise procedures

focus on repetition to promote mastery of the reading and writing skills. Skill exercises used in this study focus on a specific area within reading and writing such as sounds, sight words, vocabulary, spelling and writing words, and various other memorization skills. The present study used 15 skill exercises designed in the form of worksheets and each one was used as a teaching aid for each class of the Malay language subject.

Objective of the Study

The objective of this study is to examine the effect of using reading and writing skill exercises (as a teaching aid) on reading and writing achievement of the 2nd primary grade students in the Malay language subject and to investigate their perception toward Malay language class using this teaching aid in Ban Sidek primary school in Pattani province.

Methods

Participants: the target group or participants used for this pre-experimental research were the 2nd primary grade students of Ban Sidek School in Pattani province. The 16 Malay language study students of semester 2, academic year 2016 were purposely selected to be the research participants.

Experimental procedure: This classroom action research (CAR) using reading and writing skill exercises is pre-experimental research with one group pre-test and post-test design. The important relevant steps in the process of applying this teaching aid and the collection of research data are presented as below;

1. The research participants or research target group were purposively selected. They are 16 primary grade students in year 2 of Ban Sidek School, Pattani province who currently studying in Semester 2, academic year 2016.

2. A teacher explained to the students (participants) the purposes of applying reading and writing skill exercises, learning activities and evaluation, the scope of contents, duration of teaching and reading and writing practice.

3. Participants were given a pretest with 20 objective test items on basic Malay words.

4. Teaching and learning activities by applying reading and writing skill exercises were performed as below; (these following learning activities from No. 4.1 to No. 4.5 were repeatedly conducted throughout 15 weeks)

4.1 Conducting revision of previous lesson taught and making conversation on Malay word spelling.

4.2 A teacher explained about the word spelling and write words on a white board and pronounce or say words to students.

4.3 A teacher requested students to get into groups of four and distributed the 1st reading and writing skill exercise sheet to each group to discuss and practise reading and writing the words contained in the exercise. For the subsequent week, the 2nd reading and writing skill exercise sheet was distributed and the same practice was conducted until week 15 with the 15th skill exercise sheet.

4.5 A teacher held up the flash cards contained words that were taken from the skill exercises and let students repeat after her and let them talk about the meaning of each word. The spelling mistake appeared in the skill exercise sheets /worksheets was jointly corrected.

5. Open session for participants was conducted as to give floor for them to ask, to give comment, or to give any other related information to the study lesson.

6. Participants were given a post-test with the same objective test on basic Malay words. The questionnaire survey of their perception toward the Malay language class using reading and writing skill exercises was also administered.

The above learning activities was carried out on participants/students in semester 2, academic year 2016 for 15 weeks. For reason of convenience, the students of 2nd year of primary grade level whose teacher is the student practice teaching under the supervisor of the researcher himself were purposely selected. Students in Malay language class were taught by applying reading and writing skill exercise as a valuable teaching aid to develop their language proficiency and positive perception toward the Malay language class.

Instrumentation: The 20 objective test items were developed to test students' learning achievement in Malay language class. The index of Item Objective Congruence (IOC) was tested on the test items as to examine item validity. The results revealed the values of IOC of 20 items were higher than 0.50, signified that the items were congruent with the lesson objectives. The same instrument was also tested to examine item difficulty and discrimination. The results of the test showed that items had a difficulty value of 0.54, signified that the test was moderate level of difficulty. The test was also examined for a discrimination index, its value (which is 0.71) showed a very good discrimination index. Students' writing skill was evaluated by the 20 objective test items and the same skill also was evaluated based on their answer on skill exercise sheets. While their reading skill was evaluated by reading assessment on scoring rubric.

This scoring rubric was given based on students' reading in term of accuracy, fluency, giving meaning of words, word spelling and body language. The attitude questionnaire survey was examined for face validity by experts and it was shown as an acceptable instrument to be used for exploring students' perception toward the Malay language class using reading and writing skill exercises. Sample dimensions were asked in this questionnaire survey are contents, teaching and learning activities, instructional media, measurement and evaluation, and usefulness of the skill exercises.

Research design: Since the data collected for this classroom action research was non-randomization and thus this research was grouped under pre-experimental design. Specifically, this research used one group pre-test and post-test design that can be presented in the following chart;

T_1	X	T_2

T1 = Pre-test
X = Teaching by applying reading and writing skill exercises
T2 = Post-test

The collected data was analyzed using descriptive statistics (i.e. mean and standard deviation) and dependent sample t-test (pair sample t-test). The

hypothesis of this research was that the students' learning achievement in reading and writing basic Malay words by using the skill exercises was higher than before they were being experimented. And their perception toward the lesson after being taught by this teaching aid was assumed to be positive.

Results of the Study

The results of the dependent sample t-test analysis using statistical software package found significant difference between pre-test scores and post-test scores as presented in Table 1. The students had higher overall improvement in writing skill in post-test than pre-test after they were being experimented with the skill exercises.

Table 1: The Comparative Result of Learning Achievement in Malay Language Study Between Before and After Using Reading and Writing Exercises

Experiment	Number of Students	Before		After		T-Dependent	Sig.
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
Teaching by using reading and writing exercises	16	10.25	1.95	17.94	1.34	- 18.50	P < 0.05

The results of comparison of students' learning achievement in writing basic Malay words in table 1 shows that there was a significant difference in the learning achievement scores before students were being experimented with reading and writing skill exercises (M = 10.25, S.D. = 1.95) and the scores after they were being experimented (M = 17.94, S.D. = 1.34) with the value of dependent sample t-test of -18.50 (t = -18.50), p < = 0.05. The overall reading (accessed by scoring rubric) and writing efficiency resulted from the use of skill exercise sheets for 15 weeks (1 hour per week) showed E1/E2 with the score of 93.79/95.33 which is above the acceptable criterion of 80%. And this implied that reading and writing skill have improved after students have experienced with using the skill exercises throughout 15 weeks of Malay study class. The survey of their perception toward Malay language class for all dimensions (namely; contents, teaching and learning activities, instructional media, measurement and evaluation, usefulness of reading and writing skill exercises) showed that overall level was very high (M = 4.57 and S.D = 1.46).

Discussion

The learning achievement in reading and writing of students on basic Malay words after they were treated by using reading and writing skill exercises was higher than before its use. This experimental result is consistent with previous studies that the students who were experimented with the skill exercises significantly outperformed than the students who are not treated with this teaching aid (e.g., Mule´, Volpe and Fefer, 2015; Dowreang Muangpin, 2009;

Nongnuc Samanrit, 2007; Pranien Kaewmulakun, 2006; Lamphun Ruangsaen, 2005; Nilaporn Tomviset, 2003; Nongnuc Samanrit, 1998). The reason for the fact that students' early language reading and writing improved after the skill exercises were exploited is may be attributed to the fact that they were given more chance to practise reading and writing throughout the class. And the application of this teaching aid was suitable for students of this age to achieve the best possible results. This process of learning also provides enjoyment, encouragement and fulfillment as the class written exercises and oral reading were graded by the instructor directly in the class for the correct performance of the exercise. Their wrong oral reading and spelling mistake was always corrected immediately and this create situation of healthy completion among students as everyone wants to show their good performance and minimize making mistake in the class.

Conclusion

Classroom action research exploiting reading and writing skill exercises in Malay language class is imperative to help improve students' reading and writing achievement. Moreover, the skill exercises used help capturing the attention and interest of the students. Consequently, a positive perception toward Malay language class was built. The multisensory motor used during oral drilling and writing exercise help make a better language proficiency that helps students to score higher in test. In addition, during the skill exercises were being used in the class, students regularly showed their feeling of enjoyment and fulfillment. Thus, it may be recommended that the effect of the skill exercises should be examined in the future research from multi- domains of success such as knowledge retention and social, and psychological outcomes.

References

Adams, M. (1990). **Beginning to read.** Cambridge: MIT Press.

Chatchanok Intanam. (2008). **The development of drills on compound word writing skills in the Thai language,** *Prathom Suksa I*. (Master Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Chitra Sompol. (2004). **The development of word spelling writing drills in Thai subject for Prathom Suksa VI pupils.** (Master Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Daly, E. J., Chafouleas, S., & Skinner, C. H. (2005). **Interventions for reading problems: Designing and evaluating effective strategies.** New York: The Guilford Press.

Dowreang Muangpin. (2009). **The development of pronunciation skill drill on the cluster words for Muttayom Suksa I students.** (Master Thesis). Rajabhat Institute Ubon Ratchathani.

Fitzgerald, J., & Shanahan, T. (2000). **Reading and writing relations and their development. Educational Psychologist,** *35*(1), 39-50.

Fjortoft, A., McLaughlin, T.F., & Derby, M. (2014). **The effects of two direct instruction teaching procedures to basic skills to two students with disabilities. Multidisciplinary Journal of Educational Research,** *4* (2), 151-182.

Kamon Chooklin. (2007). **The development of word spelling drills in Thai subject for Prathom Suksa III.** (Master Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Kuder, S. (1991). **Language abilities and progress in a direct instruction reading program for students with learning disabilities**. Journal of Learning Disabilities, 24, 57-59.

Lamphun Ruangsaen. (2005). **The development of pronunciation skill drills on the cluster words for Prathom Suksa IV pupils.** (Master Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University.

Mule´, C.M., Volpe, R.J., Fefer, S. (2015). **Comparative effectiveness of two sight-word reading interventions for a student with autism spectrum disorder.** Journal Behavior Education, *24*, 304-316.

Nasurah Jeh-ha & Pakorn Peungnetr. (2012). **การศึกษาชายแดนใต้วิกฤติ จบ ป. 3 อ่านไม่ออก 33% นักเรียนนับแสนได้ต่ออุดมศึกษา** [Education in the south boarder provinces on the crisis: 33% of third grade students are illiterate and hundred thousand of students fail to continue their higher education] [online]. Isara News Agency, 8 November 2012. Retrieved from www.isranews.org/.../17542-การศึกษาชายแดนใต้วิกฤติ-จบ-ป-3.

Nilaporn Tomviset. (2003). **The development of word spelling kits in Thai subject for Prathom Suksa IV students.** (Master Thesis). Rajabhat Institute Ubon Ratchathani.

Nongnuch Samanrit. (2007). **The development of speed reading drill-exercise of Prathom Suksa IV students at Anuban Nakhon Sawan school.** (Master Thesis). Nakhon Sawan Rajabhat University.

Office of the National Education Commission. (1999). **National Educational Act of B.E. 2542** (1999). Office of Prime Minister, Thailand.

Pascarella, E. T., Edison, M. I., Nora, A., Hagedorn, L. S., & Terenzini, P. T. (1998). **Does work inhibit cognitive development during college? Educational Evaluation & Policy Analysis**, *20*, 75–93.

Pranien Kaewmalakul. (2006). **The development of Thai reading skill practice for Prathom Suksa VI students.** (Master Thesis). Kampheang Phet Rajaphat University.

Rajbanthityasathan. (1999). **Dictionary of Rajbanthityasathan Version 1999**. Bangkok: Aksorn Jaroentas.

Shapiro, E. S. (2011). **Academic skills problems: Direct assessment and intervention** (4th ed.). New York, NY: Guilford Press.

Tafa., E. (2008). **Kindergarten reading and writing curricula in the European Union. Literacy**, *42* (3), 163-170

Vallecorsa, A.L., & deBettencourt, L.U. (1997). **Using a mapping procedure to teach reading and writing skills to middle grade students with learning disabilities.** Education and Treatment of Children, *20* (2), 173-188.

No. S016

The Effects of Hadiqat Al-Azhar Wa Al-Rayahin Booktowards Islamic Studies in South East Asia Comunity

Pengaruh Buku Hadiqat Al-Azhar Wa Al-Rayahin Terhadap Pengajian Islam Masyarakat Asia Tenggara

AbdulRamae Sulong

Lecturer of Master Program in Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat Univernity.

Abstrak

Artikel akademik ini bertujuan mengkaji isi kandungan buku *Hadiqat al-Azhar wa al-Rayahin* dan mengkaji kesan buku ini terhadap pengajian Islam dalam masyarakat Asia Tenggara. Data kajian dikutip daripada bahan perpustakaan termasuk artikel akademik, buku-buku dalam bahasa Melayu dan buku-buku dalam bahasa Arab. Terdapat beberapa hasil kajian yang penting bagi kajian ini, pertama, buku ini ditulis oleh seorang tokoh terkemuka daripada Patani bernama Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani yang mana beliau mencetak dan menyebar buku ini dengan sendiri dalam masyarakat Asia Tenggara ini sejak beliau masih hidup melalui para pelajar yang belajar di Makkah dan mereka yang datan ke Makkah untuk menunaikan ibadat haji setiap tahun. Ke dua, buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* dapat dikategorikan sebagai buku sejarah kerana terdapat 67 peratus daripda kandungannya berhubung dengan sejarah Islam; seperti sejarah para imam *mujtahidīns,* sejarah dan hikayat para *wali* dan *salihīn*, sejarah *qutub* dan sejarah empyar Turki Uthmani. Ke tiga, buku ini memberi saham ke dalam bidang pengajian Islam kerana terdaopat 33 peratus daripada kandungannya berhubung dengan desiplin ilmu; seperti ilmu *tauhid, khat, fiqh, usūl al-fiqh, lughah* (language), politik, *tasawuf, nasihat* yang dasarkan hadis, *athār* daripada sahabat Nabi SAW., dan juga sumber yang terdapat daripada pendapat para ulama yang memberi faedah di dunia dan akhirat.

Keywords: Pengaruh Buku *Hadiqat al-Azhar wa al-Rayahin*, Pengajian Islam, Masyarakat Asia Tenggara.

Abstract

This research article aimed to study the contents of *Hadiqat al-Azhar wa al-Rayahin* book and to study the effects of *Hadiqat al-Azhar wa al-Rayahin* book towards Islamic studies in South East Asian community. Data were collected from various library documents, including the academic articles, books in Malay and Arabic languages. The main results of this study are first, this book was written by a great Patani scholar, Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani which he published and spred by himself in South East Asian community since he was alife via his students who studied at Macca and who come to Macca for pilagramage every years. Second, *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn*book is a history book because there are 67 persents of the contents are about Islamic history like; historyof imam *mujtahidīns,*history and tale of *wali* dan *salihīn*, history of *qutub*andhistory of Turkish Ottoman empire.Third, this book contributes to field of Islamic studies because it contents about 33 persents concent with some decepline of knowlege like; *tauhid*, *khat*, *fiqh*, *usūl al-fiqh*, *lughah* (language), politic, *tasawuf*, *nasihat*based on *hadith*, *athār*from *Profeth'ssahābat*, and also from Islamic scholar opinions which benifit in both of*dunia*and *akhirat*.

Keywords: Effects of Hadiqat al-Azhar wa al-Rayahin Book**,** Islamic Studies**,** South East Asia Comunity

Pendahuluan

Buku ini merupakan buku yang ditulis dalam bahasa Melayu, tetapi namanya ditulis oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam dua bahasa, iaitu Arab dan Melayu kerana menurut kebiasaan ulama Melayu silam selalunya meletak tajuk buku yang dikarang dalam bahasa Arab serta menterjemahkan ke dalam bahasa Melayu. Nama penuh kitab ini dalam bahasa Arab mengikut kenyataan yang tercatat dalam buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* seperti berikut;

حَـــدِيْقَةُ الأَزْهَارِ وَالـــرَّيَاحِيْـــنِ فِيْ مَـــنَاقِبِ الأَخْـــيَارِ وَأَخْبَـــارِ الصَّالِحِيْـــنَ وَأَنِيـــقَةُ السُّـــرُوْرِ وَالاستِحْسَانِ فِيْ نَفَائِسَ شَتَّى يَرْغَبُ فِيْهَا كُلُّ إِنْسَانٍ[50]

Bermaksud;

"Kebun Bunga-Bungaan dan Pohon-Pohon yang Mempunyai Bau yang Baik pada Menyatakan Beberapa Kelebihan Orang yang Baik-Baik dan beberapa Banyak Cetera *Auliā'*[51] dan *Sālihīn*[52] dan Tempat yang Elok Lagi Indah yang Mencengangkan pada Menyatakan Beberapa Banyak Faedah yang Gemar padanya Oleh Tiap-Tiap Manusia"[53]

---

[50] Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. 1958. *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn*. Cetakan keempat. Matba'at Persama Press, Pulau Pinang. hlm. 4.

[51] Kata jamak dari perkataan *wali* iaitu orang yang dilindungi oleh Allah sambil memelihara ibadah dan ketaatan secara terus menerus dan orang yang mencapai tahap *wilayah* yang segala urusannya di bawah peliharaan Allah. (Dewan Bahasa dan Pustaka. 1991. *Istilah Usuluddin dan Falsafah Islam.* hlm. 283.)

[52] Kata jamak dari perkataan "*salih"* (soleh) bermaksud orang yang taat dan patuh kepada perintah Allah. (Dewan Bahasa dan Pustaka. 2005. *Kamus Dewan*. Edisi Keempat. Dawama Sdn. Bhd. Selangor Darul Ehsan. hlm. 1514.)

[53] Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 4.

Dalam kajian ini pengkaji akan meringkaskan nama tersebut dengan *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* sahaja. Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menghimpunkan berbagai bidang ilmu serta definisinya. Beliau juga memuatkan ilmu sejarah atau biografi para *salihīn*, *auliā'*, para *imām* dan *khalīfah* Islam khususnya *khalīfah-khalīfah* Turki Uthmaniyah hingga kepada masa hidup beliau iaitu Khalifah Abdul Hamid II. Buku ini ialah merupakan buku sejarah Turki Uthmaniyah yang pertama sekali ditulis dalam bahasa Melayu. Selain sejarah Turki Uthmaniyah, buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* juga memuatkan sejarah-sejarah yang lain. [54]

Selain dari itu, terdapat masalah-masalah *fiqh*, cara perubatan tradisonal, doa dan lain-lain turut dimuatkan. Oleh itu, ia dapat mencerminkan kebolehan dan ketokohan beliau dalam berbagai bidang ilmu kerana bagi setiap *takrif* (definisi) ilmu beliau mengemukakan pendapat atau pandangan beliau sendiri secara bebas sehingga berani mengemukakan teori dan pendapat sendiri.

Dari segi sambutan pembaca dan pengedaran, buku ini amat menggalakkan kerana sejak selesai ditulis ia diulang cetak sebanyak 4 kali. Kali pertama, dicetakan setelah selesai penulisannya pada hari Sabtu, 15 Syaaban 1307 H./6 April 1890 M. lalu ia dicetak pada tahun itu juga. Cetakan pertama ini dilakukan oleh *Matba'ah al-Mīriyah al-Kainah,* Makkah. Ia dilakukan semasa beliau masih hidup dan menjadi ketua *tas□hih* di *matba'ah* tersebut. Dengan demikian, kemudahan-kemudahan untuk mencetak karya-karya beliau berjalan dengan lancar.[55]

Cetakan kedua diselesaikan cetakannya pada tahun 1321 H./1903 M. di *Matba'ah al-Mīriyah al-Kainah,* Makkah juga. Reka bentuk dan huruf-huruf yang digunakan pada cetakan ini tidak banyak bezanya dari cetakan pertama. Ia mengandungi 225 halaman dan ditambah dengan 6 halaman untuk kandungan. Jadi jumlah keseluruhannya ialah 231 halaman, berukuran 26.5 x 19.5 cm. dengan 33 baris pada setiap halaman.[56]

Cetakan ketiga diterbitkan oleh Persama Press, Pulau Pinang. Cetakan ini di*tashih* oleh Muhammad Zain al-Haj Ibrahim dan selesai dicetak pada 16 Zulhijah 1354 H. (1935 M.) Tebal cetakan versi ini ialah 266 halaman dan ditambah 8 halaman untuk kandungan. Kesemuanya ialah 274 halaman, berukuran 26 x 19 cm. dengan purata 27 baris setiap halaman.[57]

Manakala cetakan keempat, ia diusahakan oleh Persama Press, Pulau Pinang, pada tahun 1377 H./1958 M. Cetakan versi ini terdapat halamannya lebih sedikit dari cetakan ketiga yang mana ia mempunyai sebanyak 242 halaman termasuk halaman *fihris* (kandungan). Halaman kandungan adalah sebanyak 6 halaman. Ukurannya 26 x 18 cm. dengan purata 31 baris setiap halaman.[58] Cetakan versi keempat inilah menjadi bahan kajian pada kali ini.

---

[54] Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1991. *Mengenal Kitab Hadīqatul Azhār Syeikh Ahmad Bin Muhammad Zain al Fatani*. Jurnal Dewan Bahasa. September: hlm. 814.

[55] Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 2005. *Syeikh Wan Ahmad Al-Fatani Pemikir Agung Melayu dan Islam*. jil. 1. hlm. 109. Dan lihat Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1992. *Hadīqatul Azhār War Riyāhin, Syeikh Ahmad Al-Fathani: Pemikiran, Hikayat Imam Empat dan Para Wali. Edisi Kajian Jilid 1.* Kuala Lumpur: Khazanah Fathaniyah. hlm. iv. (Lihat lampiran 4 halaman 340)

[56] Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1991. *Mengenal Kitab Hadīqatul Azhār Syeikh Ahmad Bin Muhammad Zain Al-Fatani*. Jurnal Dewan Bahasa. September: 1991. hlm. 812.

[57] *Ibid*.

[58] *Ibid*.

Faktor-Faktor Penulisan Buku *Hadīqat Al-Azhār Wa Al-Rayāhīn*

Faktor utama yang mendorong beliau menulis buku ini adalah sebagai menyahut perasaan batin, iaitu sifat semula jadi manusia yang suka mendengar cerita-cerita dan merasa puas serta seronok dengannya apabila dapat mendengar cerita, sebagaimana terdapat dalam pendahuluannya sebagai berikut:

"Adapun kemudian daripada itu maka bahawasanya aku tatkala lihatku akan segala nafsu (perasaan) itu tersuka ia dan bersenang ia kepada segala *hikayat* dan segala cetra yang elok-elok. Dan berahi (suka) ia dengan mendengarnya akan dia dan bersedap-sedap ia dengan perkhabarannya kasihku (aku suka) bahawa aku perkenan kepada maksudnya".[59]

Faktor lain pula yang disebut beliau ialah untuk mendapat ganjaran pahala daripada Allah s.w.t sebagai amalan yang baik bukan kerana tujuan-tujuan lain.[60] Kemudian beliau menyatakan alasan yang lain pula khususnya untuk hikayat-hikayat dan cerita-cerita orang soleh[61] yang dapat memberi faedah begitu banyak kepada pembaca dan pendengar, seperti meneguhkan keimanan, menjauhkan diri dari melakukan maksiat, bertambah taat kepada Allah, mendapat keberkatan, memberi pengajaran dan sebagainya.

Penyusunan Bab-Bab

Penyusunan buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* berbeza diripada kitab-kitab yang berbahasa Melayu sezaman dengannya atau sebelumnya. Beliau tidak menentukan bidang yang khusus dalam mengkajikannya, malah beliau memuatkan beberapa cabang ilmu dan pengalaman hidup beliau. Walau bagaimanapun, nampaknya beliau cuba senaraikan apa-apa sahaja yang beliau tahu ke dalam buku ini supaya ia menjadi khazanah ilmu kepada generasi pelapis.

Sementara isi kandungannya terdiri dari enam bahagian dengan menggunakan istilah *fasal* sebagai ganti bab. Nama tajuk bagi setiap *fasal* ditulis dalam bahasa Arab kemudian diterjemahkan ke dalam bahasa Melayu. Setiap *fasal* mempunyai isi yang berbeza dari yang lain dan tidak ada kaitan yang begitu rapat dengan *fasal* sebelumnya. Walaupun begitu, didapati sebahagian besar isinya dibincang tentang sejarah dan yang selebihnya beliau menyebut tentang pengertian berbagai ilmu dan nasihat-nasihat.

Pada *fasal* pertama, Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menyentuh tentang *manāqib* (kelebihan dan kemegahan) para imam *mujtahidīn*[62] yang empat dengan *ijmal* (ringkas) bermula dari halaman 21 hingga halaman 43.

---

59 Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 2-3.

60 *Ibid*. hlm. 3.

61 *Ibid*.

62 Kata jamak dari perkataan "*mujtahid*" bererti orang yang berusaha untuk mendapatkan sesuatu kesimpulan baru melalui kajian atau penyelidikan berdasarkan sumber dan kaedah yang sah dalam kaitannya dengan agama Islam. (Lihat Dewan Bahasa dan Pustaka. 1991. hlm. 1049.) Untuk menjadi seorang *mujtahid* ia mesti memenuhi syarat-syaratnya iaitu menguasai al-Quran, maksudnya serta ilmu-ilmu yang berkaitan dengannya, mengetahui hadis-hadis, maksudnya serta ilmu-ilmu yang berkaitan dengannya, mengetahui *ijmak* (hukum yang telah disepakati oleh ulama), mengetahui cara *kias* (perbandingan dengan contoh yang telah ada atau dengan hal yang telah berlaku) dan *'uruf* (peraturan yang sudah diamalkan turun temurun sejak dahulu kala dalam sesuatu masyarakat sehingga merupakan hukum dan peraturan yang harus dipatuhi) manusia. (Lihat Khālid Ramadan Hasan. 1998. *Mu'jam Usūl al-Fiqh*. Misr: al-Raudah. hlm. 249.)

Dalam *fasal* yang ke dua, beliau memuat *akhbar* dan *hikayat* para *wali* dan *salihīn* sebanyak 36 *hikayat* bermula pada halaman 43 hingga halaman 92. Dalam *fasal* yang ketiga pula, Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menyebut *manāqib* beberapa *qutub*[63] dan para *wali* yang masyhur bermula pada halaman 92 hingga halaman 114.

Fasal yang keempat, Syeikh Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menyebut tentang *Daulah Uthmaniyah* yang bermula pada halaman 114 hingga halaman 158. Sementara dalam *fasal* yang kelima, Syeikh Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menyebut berbagai pengertian ilmu seperti pengertian ilmu tauhid, ilmu seni *khat*, ilmu *fiqh*, ilmu *usūl al-fiqh*, ilmu *tārikh*, ilmu *lughah* (bahasa), ilmu *siāsah* (politik), ilmu tasawuf. Ia bermula pada halaman 158 hingga halaman 218 dan *fasal* yang keenam, beliau menyebutkan beberapa pengajaran dan nasihat berdasarkan hadis, *athār* dari para *sahābat*, dan perkataan ulama yang memberi manfaat dunia dan akhirat. *Fasal* yang terakhir ini bermula pada halaman 219 hingga halaman 232. Beliau mengakhiri dengan *khātimah* (penutup) yang menyentuh tentang jenis dan sifat syurga. Kemudian disusuli dengan doa dalam bahasa Arab.

Isi Kandungan

Di antara ilmu-ilmu yang dapat pengkaji senaraikan di sini adalah seperti berikut:

Biografi

Setelah dibuat kajian dengan teliti maka terdapat perbezaan dalam penggunaan antara *manāqib* dan *hikayat* yang secara umumnya membicarakan tentang biografi tokoh-tokoh tertentu. Walaupun perkara ini tidak dijelaskan oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam buku ini namun dapat diketahui dengan susunan atau cara penulisannya. Pengertian *manāqib* digunakan dengan biografi imam *fiqh* yang termasyhur seperti imam Abu Hanīfah bin al-Nu'mān r.a., imam Mālik r.a., imam Shāfi'e r.a. dan imam Ahmad r.a.

Wan Mohd Shaghir bin Abdullah berpendapat bahawa kitab ini ialah sumber bahasa Melayu yang kedua yang menyentuh mengenai biografi keempat-empat imam katanya:

"Barangkali penulisan biografi ke empat-empat imam itu adalah yang kedua dalam bahasa Melayu kerana yang pertama telah dimulakan oleh Syeikh Daud bin Abdullah al-Fatani dalam buku *Fath al- Mannān li Safwat al-Zubad*."[64]

Perkataan *manāqib* juga diguna dengan imam *sufi* seperti *manāqib* Saiyid Abdul Qādir Jailāni r.a., *manāqib* Saiyid Ibrāhīm al-Dusuqī r.a., *manāqib* Abu al-Hassan *al-Shāzilī* r.a. dan lain-lain. Wan Mohd Shaghir bin Abdullah berpendapat bahawa buku ini merupakan penulisan yang pertama dalam bahasa Melayu yang lengkap, yang menyentuh mengenai biografi imam-imam *sufi*, katanya:

[63] Tahap wali yang tertinggi yang dicapai oleh orang sufi. (Dewan Bahasa dan Pustaka. 1991. hlm. 29.)

[64] Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1991. *Mengenal Kitab Hadīqat al-Azhār Syeikh Ahmad*. Jurnal Dewan Bahasa. September 1991. hlm. 813. Buku *Fath al- Mannān li S□afwat al-Zubad* adalah buku yang berhubung dengan ilmu fiqh yang mana Syeikh Daud bin Abdullah al-Fatani menterjemah serta memberi syarahan bagi matan *al-Zubad* bagi Ibn Ruslan. (Lihat Daud bin Abdullah. 1326 (1908). *Fath al-Mannān Tarjamah li S□afwat al-Zubad*. Makkah: Penerapan Miri.)

"Saya berpendapat bahawa *manāqib* imam-imam *sufi* yang ditulis oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* adalah penulisan pertama sekali dalam bahasa Melayu yang lengkap dengan menyebut tahun kelahiran dan wafatnya seseorang imam yang diriwayatkan."[65]

Hikayat

Bahagian hikayat pula, Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani membuat penilaian bahawa *riwāyat* yang tidak lengkap misalnya tentang tahun dan lainnya, maka beliau memasukkannya ke bahagian *hikayat* bukan dalam *manāqib*. Hikayat-hikayat yang dimuatkan ada yang merupakan terjemahan autobiografi seseorang tokoh *sufi* yang terkenal dan ada juga yang bercorak biografi.

Semua hikayat disebutkan dalam *fasal* yang kedua sebanyak 36 *hikayat*. Beliau memuat dalam 49 halaman, bermula daripada halaman 43 sehingga halaman 92. Di antara tokoh-tokoh *sufi* yang dihikayatkan dalam *fasal* ini termasuklah *Zū al-Nūn al-Misrī, Saiyid Ibrāhīm al-Khauwās, Abū al-Qāsim al-Junaid al-Baghdādī* dan lain-lain.

Sejarah

Dalam buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* terdapat pengertian sejarah yang disentuh oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dengan mengguna perkataan dalam bahasa Arab iaitu *ilmu tārīkh*. Beliau membicarakan tentang definisi sejarah dari segi bahasa dan pada istilah, katanya;

"Dan iaitu pada *lughah* (bahasa) *masdar* (kata terbitan) dengan makna menyatakan waktu (masa berlaku) sesuatu, dan asalnya dengan bahasa '*ajam* Farsi (Marah Ruz) ertinya haribulan, maka di*ta'rib*kan (dijadikan bahasa Arab) oleh *mu'arrikh* (ahli sejarah) dan dijadikan *masdar*nya *tārīkh*."[66]

Ilmu sejarah pada istilah menurut beliau ialah;

"Menyatakan waktu dengan disandarkan dia kepada permulaan kedatangan sesuatu pekerjaan yang masyhur ia seperti *zuhūr* (lahir) agama dan kerajaan dan *waq'ah* (kejadian atau peristiwa) taufan".[67]

Pengertian yang diberi tentang ilmu sejarah adalah sama dengan pendapat ulama-ulama lain dalam memberi pengertian ilmu sejarah. Mengenai kepentingan ilmu sejarah beliau memberi pesanan kepada Sultan Zainal Abidin III, Terengganu dalam *bait* yang ke-27, berbahasa Arab, terjemahannya:

"Ayuhai segala cerdik pandai! Hidupkan sejarah bangsa mu! Dengan itu, kamu akan disebut dalam sejarah dan namamu akan harum sepanjang masa." [68]

Kenyaaan tersebut menunjukan bahawa Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani sangat memahami kedudukan ilmu sejarah dan kepentingannya kepada rakyat

---

65 Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. *op.cit.* hlm. 813.
66 Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 183.
67 *Ibid.* 183.
68 Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 2009. *Koleksi Ulama Nusantara*. jil. 2. hlm. 28.

supaya memahaminya dengan baik khususnya sejarah bangsa sendiri kerana dengannya dapat dikenang oleh anak cucu sepanjang zaman.

Oleh itu, beliau memuatkan sejarah Turki Uthmaniyah yang diselesaikan pada tanggal 18 Syawal tahun 1303 H. (1885 M.) dalam buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* bagi menceritakan asal usul kerajaan berkenaan dan diakhiri dengan masa berjalannya pemerintahan Sultan Abdul Hamid Khan al-Thāni, iaitu pada zaman Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani sendiri. Sejarah ini merupakan sejarah Turki Uthmaniyah yang pertama sekali ditulis dalam bahasa Melayu.[69] Kajian lanjut mengenai hal ini pengkaji akan bincangkan dalam bab keempat nanti. (Insya Allah)

Tauhid

Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menyentuh mengenai ilmu tauhid pada bahasa dan istilah dalam satu *faedah* setelah membicarakan tentang *'alāmat* (tanda/ciri) akhlak terpuji. Makna ilmu tauhid pada bahasa menurut beliau ialah "*mengesakan*", iaitu menyatukan Allah dan tidak bersekutu dengannya. Pada istilah maksudnya: "Mengetahuikan segala *'aqīdah* yang dibangsakan kepada agama yang maklum pada mereka itu." Beliau juga turut memuat makna tauhid menurut pendapat kaum tasawuf, berbunyi: "Nyata *fanā'* segala makhluk dengan cuaca beberapa *nūr Haq Ta'āla*"[70] yang bermaksud makhluk mematuhi secara jelas dan nyata kepada Allah s.w.t. tanpa bersekutu kepada-Nya. Mengenai hal ini juga beliau menyebut hukum mempelajari ilmu tauhid, katanya: "Bermula hukum itu (belajar ilmu tauhid) wajib *'ainī* atas tiap-tiap *mukallaf* daripada laki-laki dan perempuan".[71] Setelah itu, beliau menyatakan tentang pelopor ilmu tauhid sebagai berkata: "Dan telah masyhur bahawasa yang menghantarkan (mengarang/menulis) ilmu tauhid itu Syeikh Abū al-Hasan al-Asy'arī"[72]

Dari sini dapat diketahui bahawa Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani adalah sebagai pengikut Syeikh Abū al-Hasan al-Asy'arī dari segi ilmu tauhid. Terdapat beberapa buah buku yang ditulis oleh beliau mengenai *ilmu kalam* yang menjadi buku teks kepada orang-orang Melayu hingga masa kini seperti buku *Bahjat al-Mubtadīn wa Farhat al-Mujtadīn,*[73] *'Aqd al-Jummān fī 'Aqāid al-Īmān*[74]*, 'Unwān al-Falāh wa Ūnwān al-Salāh*[75] dan lain-lain.

Fiqh

Antara ilmu-ilmu yang ditakrifkan oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam *fasal* kelima ialah ilmu fiqh seperti berikut:

---

69 Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. *op.cit.* hlm. 814.

70 Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 159.

71 *Ibid*.

72 *Ibid.*

73 Buku ini mengandungi 63 halaman. Beliau menyentuh mengenai *ilmu kalam* sebanyak 7 halaman bermula pada halaman 4 hingga halaman 10. Selebihnya beliau menyetuh menganai ilmu fiqh, akhlak dan tasawuf. (Lihat Ahmad bin Muhammad Zain. t.th. *Bahjat al-Mubtadīn wa Farhat al-Mujtadīn.* Cetakan Ketujuh. Bangkok: Maktabat wa Matba'at Muhammad al-Nahdi wa Aulādihi.)

74 Buku ini mengandungi 27 halaman yang mana kesemuanya membicarakan tentang *ilmu kalam.* (Lihat Ahmad bin Muhammad Zain. 1293. *'Aqd al-Jummān fī 'Aqāid al-Īmān*. t.t.)

75 Buku ini mengandungi 88 halaman. *Ilmu kalam* yang dimuatkan dalam buku ini hanya 10 halaman sahaja iaitu bermula pada halaman 4 hingga halaman 13. (Lihat Ahmad bin Muhammad Zain. t.th. *'Unwān al-Falāh wa Ūnwān al-Salāh*. Cetakan Kedua.)

"Maka fiqh pada *lughah* (bahasa): mengertikan sesuatu". Dan maknanya pada istilah: "mengetahui dengan beberapa hukum yang dibangsakan kepada syarak, yang bangsa '*amal* yang diusahakan, pengetahuan dari segala *dalil*nya, ertinya: *dalil* segala hukum itu yang di*tafsil*kan"[76]

Petikan tersebut mentakrifkan pengertian ilmu fiqh pada bahasa dan istilah. Khususnya pengertiannya pada istilah, ia bermaksud mengetahui suatu hukum syarak berdasarkan bukti sama ada dari al-Quran atau hadis. Pengertian ini sama dengan ulama semasa lain yang memberi takrif tentang ilmu ini seperti yang terdapat dalam buku *Mu'jam al-Ta'rīfāt*.[77]

Selanjutnya beliau menyatakan pengasas ilmu *fiqh* iaitu Nabi s.a.w. sendiri. Adapun orang yang mengarang ilmu *fiqh* paling awal sekali ialah Abū Hanīfah Nu'mān bin Thābit. Hukum mempelajarinya adalah wajib *'aini* (*fardu 'ain*) atas tiap-tiap *mukallaf* sekadar mengenal *shah* dan *batal* suatu *ibadat*. Kemudian beliau menyentuh mengenai perkara yang berkait dengan *wud□ū'* dan diikuti dengan sejarah Kaabah.

Usūl al-Fiqh

Selain dari ilmu *fiqh,* Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani juga menyentuh mengenai ilmu *usūl al-fiqh* yang mana kedua-dua ilmu ini ada hubungan yang erat sekali. Untuk menyatakan hal ini, beliau menyebut dalam satu faedah, katanya:

"Bermula takrif ilmu *usūl al-fiqh* itu iaitu pengetahuan dengan (tentang) *usul*, ertinya beberapa kaedah yang diketahuikan dengan dia akan segala *dalīl fiqh* yang *ijmāliyah* (secara ringkas) dan akan jalan (cara) *istifādah* (mengambil faedah) akan segala *juz'i*nya (bahagiannya) dan akan orang yang *mustafid*nya (yang mendapat faedah daripadanya)"[78]

Petikan tersebut menyatakan pengertian ilmu *usūl al-fiqh* adalah sebagai satu ilmu tentang kaedah-kaedah untuk mengetahui *dalīl fiqh* secara umum. Seperti halnya dengan ilmu-ilmu lain yang beliau menyebut tentang pelopornya, maka ilmu ini beliau juga menyebut pelopornya, seperti berikut: "Yang menghantarkan dia (yang mula mengarang ilmu ini ialah) Imam Syafi'e".[79]

Kemudian beliau menyebut tentang hukum mempelajarinya, iaitu wajib *fardu 'ain* sekiranya dalam satu *qaryah* (kampung) ada seorang yang sanggup mempelajarinya dan sekiranya sudah ada yang memahami ilmu ini maka bertukar dari *fardu 'ain* kepada *fardu kifayah*.

Selanjutnya beliau menerangkan *dalīl-dalīl* (bukti-bukti) yang dimaksudkan dalam pengertian di atas. Bukti-bukti itu dihimpun oleh empat orang imam yang

---

[76] Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. 1958. *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn*. hlm. 169.

[77] Lihat 'Ali bin Muhammad al-Jurjāni. 2004. hlm. 141-142.

[78] *Ibid*. hlm. 174. Pengertian ini adalah sama dengan apa yang didefinisikan oleh imam al-Rāzī (Lihat 'Iyād bin Nāmī. 2005. *Usūl al-Fiqh li zī lā Yasa'u al-Faqīh Jahlahu.* Al-Tab'ah al-Ūlā. Al-Riyād: Dār al-Tadmuriyah. hlm. 15.)

[79] *Ibid*. hlm. 174. Buku pertama tentang *usūl al-Fiqh* yang ditulis oleh imam Syafi'e berjudul "*Kitāb al-Risālah*", kemudian diikuti oleh Imam Ahmad dengan judul "*Kitāb Tā'at al-Rasūl"*, seterusnya Daud al-Zāhiri berjudul "*Al-Ijmā'"* (Lihat 'Iyād bin Nāmī. 2005. hlm. 8., Mustafa bin Muhammad. 1989. *Al-Ta'sīs fī Usūl al-Fiqh 'alā Dau' al-Kitāb wa al-Sunnah*. Makkah; Maktabat al-Haramain li al-Ulūm al-Nāfi'ah. hlm. 12.)

masyhur (Imam Abu Hanifah, Imam Malik, Imam Syafi'e dan Imam Ahmad) sebanyak tujuh perkara, iaitu *Kitāb (al-Quran), Sunnah, Ijmā', Qiās, Istishāb* (mengikut asal)*, Istihsān* (perkara yang dipandang elok oleh *'aqal* yang waras) *dan al-Masālih al-'Āmmah* (kebaikan untuk orang ramai).

Empat bukti pertama merupakan bukti yang disepakati oleh semua imam tersebut, sementara bukti yang kelima khusus bagi Imam Syafi'e, bukti yang keenam khusus bagi Imam Abu Hanifah. Adapun bukti yang ketujuh merupakan bukti yang dipakai oleh Imam Malik dan Imam Ahmad. Demikian itu juga beliau menyebut tentang hukum syarak yang mana ada tujuh perkara, iaitu *wājib, mandūb (sunat), harus, harām, makrūh, sahīh dan bātil*.[80]

Tasawuf

Ilmu tasawuf adalah salah satu ilmu yang didefinisikan oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam bukunya *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn*. Mengenai pengertian ilmu ini beliau menyebut sebagai berikut:

"*Fan al-Tasawuf* (ilmu al-Tasawuf) itu iaitu ilmu yang dibicarakan di dalamnya daripada barang yang lazim (pasti) pada tasawuf daripada segala *maqām*[81] dan segala hāl,[82] dan *muhibbah* (kasih), dan *'ashik* (rindu), dan *faraq* (bercerai), dan *jamak* (berhimpun) dan lainnya".[83]

Pengertian ilmu tasawuf tersebut bermaksud satu ilmu yang membincang mengenai kedudukan ahli tasawuf dan perasaan mereka seperti kasih, rindu, menjauhkan diri daripada Allah, mendekati-Nya dan lain-lain.

Bagi beliau, perkataan *sūfi* bukan berasal dari perkataan "*sūf*" dalam bahasa Arab yang bermakana bulu malah beliau berpendapat bahawa *sūfi* itu seorang pemuda yang membersihkan diri dan dibersihkan dia, iaitu diambil dari perkataan *safā'* bermaksud bersih dan jernih kerana bersih hatinya dan suci *zāhir* dan *bātin*nya. Seorang *sūfi* itu dinamakan *sālik* yakni yang berjalan kepada Allah dengan melakukan amal ibadat kepada Allah s.w.t. sahaja.

Setelah itu, beliau memberi tahu tentang faedah mempelajari ilmu tasawuf sebagai mencatat: "Faedahnya sampai kepada Allah Ta'ala dan terkaya (tidak perlu) dengan dia daripada barang yang lainnya".[84] Kemudian beliau mengemukakan pendapat ulama tentang nama ilmu tasawuf sebanyak enam nama, iaitu seperti berikut:

"Dan dikatakan bagi ilmu tasawuf itu ilmu batin dan ilmu *al-qalb* ertinya ilmu hati, dan ilmu *laduni* ertinya ilmu yang dinisbahkan (disandarkan) kepada Allah, dan ilmu *mukāshafah* ertinya membukakan (pandangan hati), dan ilmu *asrār* ertinya ilmu segala rahsia, dan *al-ilmu al-maknūn* ertinya ilmu yang disembunyikan dan ilmu *haqīqah* (mengenal Allah)".[85]

---

[80] Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 174.

[81] Suatu kedudukan yang tinggi di sisi ahli tasawuf, ia dapat dicapai dengan usaha daripada hamba dengan bersabar, bersungguh, sanggup lapar, zuhud, warak, *rid□a, tawakkul* dan sebagainya. (Lihat Hasan Al-Sharqāwi. 1992. hlm. 115.)

[82] Perkataan "*hāl*" menurut ahli tasawuf ialah suatu perkara yang dirasai oleh seorang hamba dalam hatinya tanpa apa-apa usaha seperti gembira, dukacita, sakit dan sebagainya. (*Ibid*.)

[83] Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit.* hlm. 212.

[84] *Ibid*.

[85] *Ibid*.

Beliau cuba mengemukakan pendapat mereka yang menafikan (menolak) ilmu batin ini, seperti berikut:

"Tiada (bukan) ilmu *sūfiyah* itu ilmu *bātin* dan hanya sesungguhnya ilmu yang *bātin* itu ilmu Allah Ta'āla. Dan adapun sekalian barang yang diketahuikan dia oleh makhluk atas bersalah-salahan (berlainan) pangkat (peringkat) mereka itu maka iaitu daripada ilmu *zāhir* kerana bahawasanya *zāhir* ia bagi makhluk"[86]

Jadi, yang dimaksudkan dengan *bātin* menurut ahli tasawuf adalah sebagai perbandingan kepada kebanyakan manusia yang hanya mengetahui perkara zahir sahaja. Ahli tasawuf yang menggunakan perkataan "ilmu *bātin"* itu tidak bertentangan dengan ilmu *zāhir* kerana mereka tidak menghalalkan perkara yang haram dan tidak mengharamkan perkara yang halal seperti mana yang disangka oleh orang-orang jahil.

Siāsah/Politik

Selain dari ilmu keagamaan Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani juga memuatkan dalam bukunya *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* dengan ilmu kemasyarakatan yang dianggap sebagai *fardu kifāyah* seperti ilmu *siāsah* (politik), bahasa Melayu, perubatan dan sebagainya. Ilmu *siāsah* menurut beliau ialah: "Ilmu membaikan rakyat dengan menunjukkan mereka itu kepada jalan yang melepaskan mereka itu daripada tiap-tiap kekeruhan pada dunia dan akhirat."[87] Sementara hukum dan tujuan mempelajarinya ialah *wujūb* (wajib) *kifāyah* dan *ghāyah*nya. Beliau menyebut dengan jelas bahawa tujuan mempelajarinya ilmu adalah dapat menyelesaikan pertikaian secara betul, dapat memerintah rakyat secara adil, memberi kebaikan kepada rakyat di dunia dan akhirat dan juga mengelakan kerajaan dari berlaku sebarang kekacauan dan kelemahan.[88]

Selain dari itu, beliau menyebut perkara-perkara yang perlu ada pada seorang raja atau menteri termasuk perkara yang perlu dilakukan dan perkara yang perlu dijauhi. Antara perkara yang perlu dilakukan ialah seperti menjaga hukum agama, memuliakan para ulama dan kadi, memuji orang bawahan dan rakyat di hadapan mereka, percakapan fasih, bercakap benar, baik pergaulan, senang dijumapai, berhimmah tinggi, bersikap adil, berani, menyelesaikan masalah rakyat, perihatin kepada golongan yang lemah, menakut-nakutkan golongan yang jahat, menjamin keselamatan kepada orang-orang yang baik, bersabar atas kekerasan rakyat dan sebagainya.

Adapun perkara-perkara yang perlu dihindari maka adalah seperti bertindak kasar tanpa hak, tidak membuat keputusan dalam keadaan kemarahan, tidak membazir, menjauhkan dari berdusta, tidak bermain-main, menjauhkan diri dari banyak bercakap dan ketawa juga bersenda-senda dan sebagainya. Dan sifat semula jadi juga mesti diambil kira seperti sempurna segala anggota, elok perangai, akal cergas, cerdik, berwawasan yang luas dan jauh, bersifat lemah lembut, bersifat kasih sayang dan lain-lain.[89]

---

[86] *Ibid*. hlm. 213.
[87] *Ibid*. hlm. 204.
[88] *Ibid*.
[89] *Ibid*. hlm. 204-206.

Bahasa

Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani menggunakan perkataan *lughah* dalam bahasa Arab untuk membincangkan mengenai perkara yang berkait dengan bahasa Melayu dan bahasa Arab. Perkataan *lughah* berasal dari bahasa Arab yang pada bahasanya bermaksud bahasa itu sendiri, sebagai mana beliau mencatat: "Bermula *kalimah lughah* itu ertinya bahasa, iaitu beberapa suara yang meng*ibarat* (mengungkap) dengan dia oleh tiap-tiap kaum daripada (mengenai) segala kehendak mereka itu." [90] Kemudian beliau mendefinisikan istilah ilmu *lughah*, seperti berikut:"Ilmu yang dibicarakan padanya akan tiap-tiap daripada segala *lafaz* (perkataan) yang dihantarkan (ciptakan) daripada pihak (ahli bahasa untuk) menunjuknya atas segala maknanya dengan *mutābaqah* (sesuai dan bertepatan)"[91]

Tujuan mempelajari ilmu bahasa menurut Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani adalah supaya senang bergaul dengan bangsa-bangsa lain dan terjaga dari tertipu oleh orang berkenaan. Mengenai hal ini beliau berkata:

"Ilmu ini sangat besar *manfa'at*nya kerana bahasa seseorang apabila ia mengetahui beberapa *lughah* yang lain daripada *lughah* dirinya nescaya mudahlah baginya *mu'āmalah* (bergaul) dan *musāhabah* (berkawan) dengan sekalian bangsa itu dan tiadalah memudah-mudah mereka itu dengan dia."[92]

Dalam perbincangan yang sama beliau menceritakan hasratnya semoga ahli bahasa Melayu menyusun buku bahasa Melayu supaya ianya terpelihara dari *tahrīf* (diubah) dan *tabdīl* (ditukar) dan juga takut bercampur dengan bahasa-bahasa lain, katanya:

"Dan tercita-cita dalam hati hamba bahawa adalah setengah (sebahagian) orang yang petah-petah daripada ahli Melayu men*ta'līf-ta'līf* (menyusun) ia pada men*dabit*kan (memberi pengertian) *lughah* Melayu supaya terpelihara daripada *tahrīf* (diubah) dan *tabdīl* (ditukar) dengan sebab berlamaan masa dan dengan sebab bercampur dengan bangsa yang lain".[93]

Seterusnya, beliau memberi penghargaan kepada bahasa Melayu dan menyatakan faktor penting yang menyebabkan beliau terjemahkan buku-buku dalam bahasa Arab ke dalam bahasa Melayu, katanya: "Bahawa menterjemah ia kepada bahasa Melayu akan setengah-setengah (sebahagian) daripada kitab *lughah* Arab supaya mudah bagi tiap-tiap *tālib* (pelajar) oleh kehendaknya".[94]

Khat Arab

Sejarah *khat*[95] Arab ialah salah satu ilmu yang dimuat oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam *fasal* yang kelima dalam halaman 164

---

90 *Ibid*. hlm. 196-197.
91 *Ibid*. hlm. 197.
92 *Ibid*.
93 *Ibid*.
94 *Ibid*.
95 *Khat* bermaksud menggambarkan *lafaz* (perkataan) dengan *huruf hija'iyah*. (Lihat 'Ali bin Muhammad (*Tahqīq wa Dirāsat Muhammad Siddīq al-Minshāwī*. t.th. hlm. 87.)

dan 165. Menurut beliau, *khat* yang paling awal ialah *khat Himyari*.[96] Ia dikenali dengan nama *khat Musnid*, telah wujud lebih dahulu dari keputeraan Nabi s.a.w. dan juga lebih awal dari *khat* bangsa Arab yang lain dan tidak diketahui siapa yang merekakannya. Bentuk huruf tidak disambung antara satu huruf dengan huruf lain malah ia diasing-asingkan. Kemudia huruf-huruf *khat Himyari* ini telah berubah dari masa ke masa hingga ke masa Nabi kita s.a.w. dan seterusnya diganti dengan *khat* yang lain antara suku bangsa Arab.

Perkataan *khat* itu sendiri diambil dari bahasa *Siryāni*[97] yang bentuknya berbeza daripada *khat Musnid* kerana ia bersambung antara huruf-huruf untuk dijadikan satu perkataan. Pelopor ilmu *khat* terdiri daripada tiga orang yang berasal dari keluarga *Baulān*,[98] iaitu *Mizār* anak kepada *Sarrah*, *Aslam* anak kepada *Sadrah* dan *'Āmir* anak kepada *Hadrah*. Mereka ini hidup dalam satu kabilah yang terkenal dari kabilah *Tai*[99] yang mana mereka tinggal di bandar *Anbār*.[100] Mereka bertiga mula berhimpun dan membincang untuk mencipta reka bentuk huruf-huruf yang bersambung dan yang bercerai, kemudian diatur menurut peraturan huruf-huruf *Siryāni* mengikut tugas masing-masing. *Mizār* bertanggungjawab membentuk rupa huruf, *Aslam* bertanggungjawab menyambungkan dan menceraikan huruf dan *'Āmir* pula bertanggungjawab menentukan titik.

Kemudian *khat* ini tersebar di kalangan kabilah Arab dan mengalami perubahan kepada berbagai jenis *khat* serta ditentukan nama-nama yang berlainan mengikut asal-usulnya, seperti *khat Makki, khat Madani, khat Kūfi* dan sebagainya. Adapun *khat Thuluth* itu maka ia direka oleh *Ibrāhīm al-Sijzi*, kemudia *khat* itu diunjuk kepada *wazīr* (menteri) *Ibn Muqillah* pada awal tahun 300 hijrah. Akhir sekali dinisbah kaedah khat ini kepada beliau, yang mana beliau mengambil daripada Ishāq bin Himād, yang mengambil daripada Hasan al-Basri yang mengambil daripada Saiyidina 'Ali bin Abi Tālib Karramallah Wajhah.[101]

Surat Kiriman

Cara membuat surat kiriman atau Ilmu *Inshā' al-Murāsalāt* juga turut ditulis oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani sebanyak 14 halaman bermula pada halaman 198 sehingga halaman 204. Mengenai kepentingan ilmu ini beliau menulis dalam satu *risālah* (artikel), sebagai berkata: "Ini satu *risālah* pada bicara *inshā' al-Murāsalāt*, ertinya: berbuat surat kiriman dan iaitu *fann* (ilmu) yang sangat berhajat kepadanya oleh *ahl al-Tamadun"*.[102]

Cara menulis surat kiriman yang disebut oleh beliau dapat diringkaskan seperti berikut, iaitu memuji Allah, selawat dan salam kepada Rasulullah s.a.w., keluarga dan para sahabat-Nya serta menyebut perkataan "*Amma Ba'du*" kerana mengikut sunnah, menyatakan tarikh, nama pengirim serta menggunakan perkataan

---

96 Salah satu suku bangsa Arab terbesar di negeri Yaman, iaitu dinisbah kepada *Himyar bin Saba' bin Yashjub bin Ya'rub bin Qahtn*. Mereka mempunyai bahasa tersendiri yang berbeza dari bangsa Arab yang lain seperti "*thib*" bermaksud "*ijlis*: sila duduk". (Lihat Muhammad bin Mukrim (Ibn al-Manzūr). 1300. Al-Juz' al-Rābi'. hlm. 215.)

97 *Siryān* ialah satu puak dari *Jumlān* yang dilikung dengan pagar besi, berpusat di kawasan *Halab, Adlab dan Hamāt (nama-nama wilayah di Suriya)* (Lihat 'Umar Rida Kuhālah. 1997. *Mu'jam Qabāil al-'Arab al-Qadīmah wa al-Hadīthah.* Al-Tab'ah al-Thāminah. Al-Juz' al-Rābi'. Beirūt: Muassat al-Risālah. hlm. 245.)

98 Satu kabilah dari *Tai bin Udad* dari bani *Zaid bin Kahlān* dari keturunan *al-Qahtāniyah*. (*Ibid*. Al-Juz' al-Awwal. hlm.114.)

99 Kabilah *Tai* adalah sebahagian dari kabilah yang terdapat di salah satu wilayah Suriya. Ia adalah kabilah yang kedua terbesar di kawasan itu. Ia juga berasal dari keturunan *al-Qahtāniyah*. (*Ibid*. Al-Juz al-Thānī. hlm. 688.)

100 Sebuah bandar berhampiran dengan negeri Balkh. (Lihat Yāqūt bin Abdullah. 1977. Al-Juz al-Awwal. hlm. 257.)

101 Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani. *op.cit*. hlm. 164-165.

102 *Ibid*. hlm. 198.

yang menunjukkan atas rendah diri, nama penerima serta memuliakannya, kandungan isi dan diikuti dengan penutup. Begitu juga ditulis dalam surat balas tetapi perlu dinyatakan tarikh ketibaan surat itu.

Adapun peraturan-peraturan yang perlu dijaga dalam penulisan surat kiriman ialah seperti menyatakan kesihatan atau keuzuran pengirim serta menanyakan tentang keadaan kesihatan penerima, mengguna ungkapan yang elok dan sesuai dengan keadaan, dipendekkan ungkapan sekiranya dikirim kepada pembesar atau raja, perlu disebut nama, bentuk dan jumlah hadiah sekiranya dia mengirim hadiah dan sebagainya.

Sementara contoh-contoh ungkapan yang diberi oleh beliau ialah seperti "*al-faqīr*" (yang berhajat) bagi pengirim, "hadrat yang mulia" bagi penerima, "*Balaghahullah Kulla mā Tamannāhu*" (semoga Allah menerima segala cita-citanya) sebagai doa kepada penerima atau "*Sallamahullah Ta'ālā fī al-Dārain, Āmīn*" (semoga Allah menyelamatkannya di dunia dan akhirat, Āmīn) dan lain-lain.[103]

Kesimpulan

Buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn* ialah karya Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani terbesar berbanding dengan buku-buku lain. Ia memuatkan sebanyak enam *fasal* yang mengandungi perkara-perkara yang berbeza meliputi berbagai bidang ilmu khususnya ilmu-ilmu yang berkait dengan pengajian Islam. Ia boleh disifatkan sebagai buku sejarah ulama Melayu silam yang ditulis dalam bahasa Melayu kerana lebih kurang dua pertiga isi kandungannya berhubung dengan sejarah dan selebihnya berhubung dengan berbagai disiplin ilmu, *masalah fiqhiyah*, ilmu perubatan, fatwa, politik Islam, pengajaran dan nasihat kepada orang Islam dan doa-doa daripada Quran, Hadis dan susunan beliau sendiri.

Walaupun begitu, masih terdapat kesilapan data yang ditulis oleh Syeikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain al-Fatani dalam buku ini iaitu penentuan masa dalam perbincangan *Tarikh Patani Melawan Siam* dan nama sultan Patani yang melawan kerajaan Siam itu. Seperkara lagi yang perlu diperhatikan ialah penggunaan hadis *maudū'* sebagai bukti. Hal ini sepatutnya perlu dielakkan kerana para ahli hadis bersetuju bahawa hadis *maudū'* tidak boleh dibuat alasan malah ia dilarang meriwayatkannya sebagai hujah kepada sesuatu masalah.

[103] *Ibid*. hlm. 198-204.

Bibliografi

Rujukan Bahasa Arab

Al-Jurjāni ‘Ali bin Muhammad (*Tahqīq wa Dirāsat Muhammad Siddīq al-Minshāwī*). 2004. **Mu’jam al-Ta’rīfāt**. Al-Qāhirah: Dār al-Fadīlah.

Ibn al-Manzūr Muhammad bin Mukrim. 1300. **Lisān al-Arab. Al-Tab’ah al-Ūla. Al-Juz’** 7. Beirūt, Dār Sādir.

‘Iyād bin Nāmī. 2005. **Usūl al-Fiqh li zī lā Yasa’u al-Faqīh Jahlahu. Al-T□ab’ah al-Ūlā.** Al-Riyād: Dār al-Tadmuriyah.

Khālid Ramadan Hasan. 1998. **Mu’jam Usūl al-Fiqh.** Misr: al-Raudah.

Mustafa bin Muhammad. 1989. **Al-Ta’sīs fī Usūl al-Fiqh ‘alā Dau’ al-Kitāb wa al-Sunnah**. Makkah: Maktabat al-Haramain li al-Ulūm al-Nāfi’ah.

‘Umar Rida Kuhālah. 1957. **Mu‘jam al-Muallifīn: Tarājum Musannifī al-Kutub al-‘Arabiyah**. Juz 1. Damshiq. Muassasat al-Risālah.

Yāqūt bin Abdullah. 1979. **Mu‘jam al-Buldān. Al-Juz al-Thāni.** Beirūt: Dār Ihyā’ al-Turāth al-Arabī.

Rujukan Bahasa Melayu (Artikel dan Buku)

Ahmad bin Muhammad Zain. 1293. **‘Aqd al-Jummān fī ‘Aqāid al-Īmān**. t.t.

_____. t. th. **Bahjat al-Mubtadīn wa Farhat al-Mujtadīn.** Cetakan Ketujuh. Bangkok: Maktabat wa Matba’at Muhammad al-Nahdi wa Aulādihi.

Ahmad bin Muhammad Zain. 1958. **Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn**. Cetakan Keempat. Pulau Pinang: Matba’at Persama Press.

_____. t. th. **’Unwān al-Falāh wa Ūnwān al-Salāh.** t.t. Cetakan Kedua.

Daud bin Abdullah. 1326 (1908). **Fath al-Mannān Tarjamah li Safwat al-Zubad.** Makkah: Penerapan Miri.

Dewan Bahasa dan Pustaka. 1991. **Istilah Usuluddin dan Falsafah Islam**. Percetakan Maziza Snd. Bhd. Kuala Lumpur.

_____. 2005. **Kamus Dewan. Edisi Keempat**. Dawama Sdn. Bhd. Selangor Darul Ehsan.

Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1991. **Mengenal Kitab Hadīqatul Azhār Syeikh Ahmad Bin Muhammad Zain al Fatani.** Jurnal Dewan Bahasa, September 1991.

_____. 2005. **Syeikh Wan Ahmad Al-Fatani Pemikir Agung Melayu dan Islam.** Jilid 1. Khazanah Fathaniyah. Kuala Lumpur.

_____. 2009. **Koleksi Ulama Nusantara.** Jilid 2. Kuala Lumpur: Khazanah Fathaniyah.

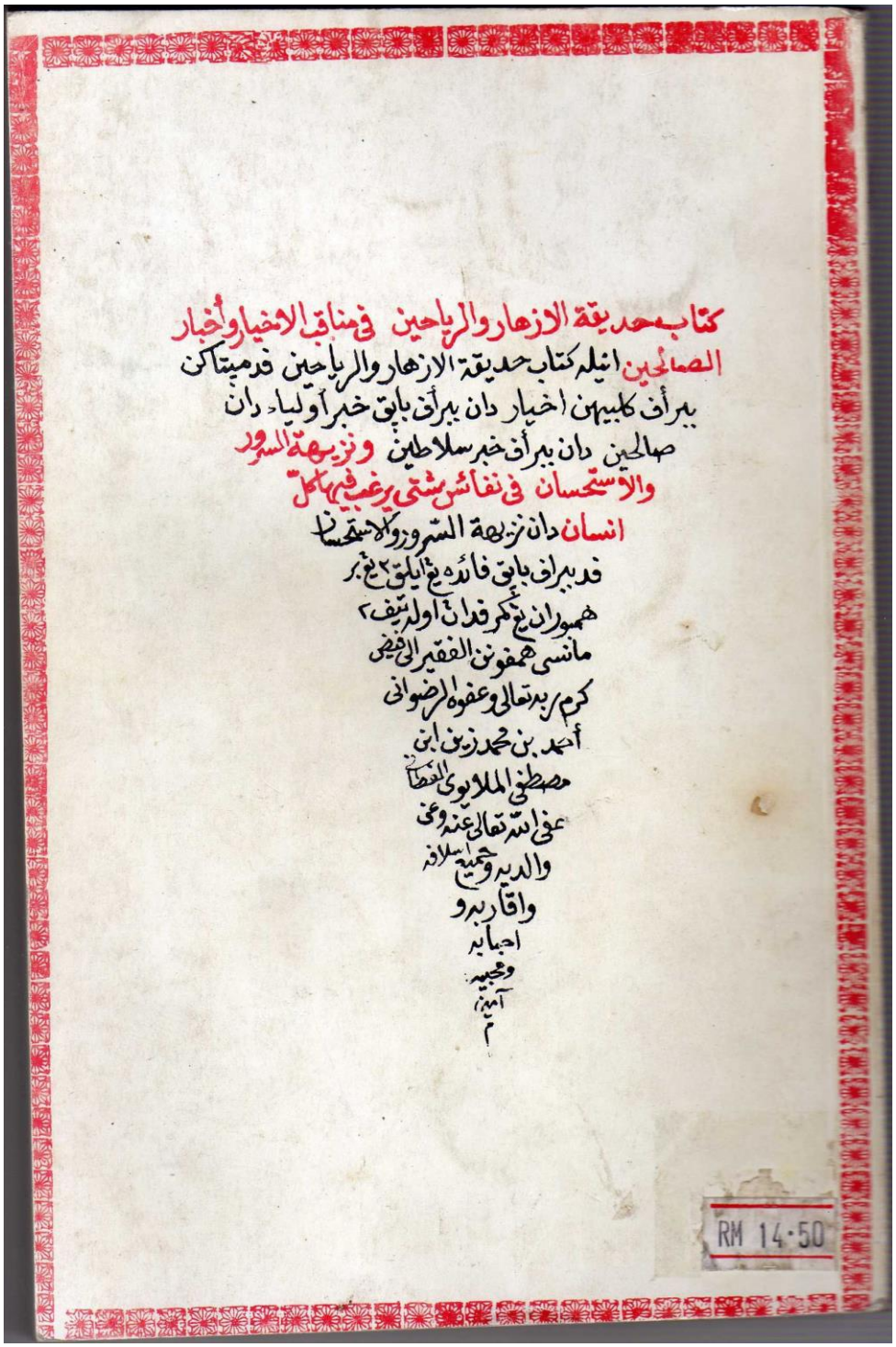

Muka depan manuskrip buku *Hadīqat al-Azhār wa al-Rayāhīn*
Sumber: Hj. Wan Mohd. Shaghir Abdullah. 1992. *Hadīqatul Azhār War Riyāhin, Syeikh Ahmad Al-Fathani: Pemikiran, Hikayat Imam Empat dan Para Wali. Edisi Kajian Jilid 1.* Khazanah Fathaniyah. Kuala Lumpur.

No. S017

Summarizing as a Reading Strategy to Improve Students' Reading Comprehension

Khusnul Hidayati
huznulhidayati.23@gmail.com
Department of English Education, Graduate School the University of Muhammadiyah Prof. Dr Hamka, Jakarta, Indonesia

Abstract

Reading is a receptive skill which requires an interaction between the reader and the text. Interaction can be defined as a process of obtaining the information from the text. In addition, it cannot be claimed that the readers really read if they do not know what exactly have been stated in the text. In other words, it can be said that reading can be really happened if the readers can obtain the information stated in the text. However, most students claimed that reading is not easy. They often find difficulty in reading regarding the topic discussed in the text, the complicated language used in the text, and the unfamiliarity words in the text. Hence, to solve the problems as mentioned above, the writer believes that students need reading strategies to help them to encounter their problems in reading. Summarizing is one of reading strategies which can help the students to comprehend the text easily. Harvey and Goudvis (2006) stated that summarizing is a process of reviewing, sorting, and sifting important information in a text. Hence summarizing can lead the readers to create new insights that can change the way they think. Moreover, by doing summarizing, it can help the students to understand the text effectively through summarizing activity

Keywords: Reading strategy, Summarizing, Reading comprehension

Introduction

Reading is one of the activities to get the information from the text. Reading is defined as an activity between the readers and the text. Aebersold and Field (1997) state that when readers look at the text and able to interpret the meaning of that written symbol, therefore it can be considered as a true reading activity. In other words, reading is an activity that does not only pick up the words from the text but it requires the reader to interpret what happen in the text. In addition, reading also can be defined as "an activity which involves the interaction between the reader, the text, and the interaction of both the reader and the text which has the goal of obtaining the message in the text" (Rumelhart as cited in Spiro et al, 1980). In short, a good reader should build an interaction with text by understanding the issues stated in the text.

Furthermore, reading is considered as a vital aspect in this modern live. Without reading a person would never been informed. Similarly Lenski (2008) asserts that reading is helpful as it is beneficial to overcome the problems in jobs, cope with the problems in household, help to be good citizen, and have capability to overcome personal lives. It can be inffered that reading is beneficial to make people become more advanced and knowledgeable. As consequence, it is important to build students willingness in reading.

However, many students consider that reading is not easy. To read an English text they should know vocabularies in the text. Many problems regarding the difficulty of reading have been found variously. Students claim that they face some problems regarding the unfamiliarity of the topic discussed in the texts, complicated language used in the text, and lack of vocabulary mastery. Those problems then make the students avoid reading. Furthermore, students' unwillingness in reading would make some problems. They may not engage in learning, may lack of knowledge, and will not get good scores. According to Beers (2003), students who have unwillingness of reading consider that they would encounter some difficulties to comprehend the text, unable to recognize the words, and have less fluency to read the text. Thus, they have the negative attitude toward reading; they believe they cannot read and have no enjoyment in reading.

Moreover, as the evidence, Lenski (2008) mentions that there have been a large number of students who struggled in reading and labeled as struggled reader. she mentions that according to the 2005 data gathered, 27% of twelfth graders read below Basic, 38% scored at Basic, 30% scored at the Proficient level, and only 5% scored at the Advanced level. From the evidence above, it can be indicated that 65% of the students who reach twelfth grade were not able read well enough and cannot be considered as proficient readers.

Considering the above problems, it is important to find ways or strategies to make students interested in reading. It has been believed that reading strategy can help the students to solve their problems in reading. According to Hudson (2007), reading comprehension strategy involves an interactive process between the readers and the text which has the goal of obtaining meaning through connected text. A strategy may minimize students' unwillingness of reading and also it may help students to encounter their problems in reading. Moreillon (2007) suggests that the students need to build a reading strategy to help them getting the best way to read effectively.

Moreover, Hudson (2007) asserts that the strategy itself is helpful for language learners in learning and using a language in both conscious and unconscious processes. It is true that a strategy can help students to achieve their goals especially in the goals of reading. Furthermore, it may be very useful to help them when reading does not give them understanding about the main idea of a text.

However, students who have reading comprehension strategy are different from those who do not. As the evidence, there have been some differences of those have had reading strategies compared with those who do not, such as: (1) have more willingness to try challenging text, (2) are more active while reading, (3) interact with peers more effectively, (4) are able to interpret text better, and (5) perform well on standardized tests. In short, there are lots of benefits that students can gain from having reading comprehension strategies (Pressley as cited in Karbalaei, 2010).

Furthermore, there are a number of reading strategies students can choose as their strategy in reading. Harvey and Goudvis (2006) offer seven reading comprehension strategies, such as: (1) activating or building background knowledge (2) using sensory images (3) questioning (4) Making predictions and inferences (5) Determining main ideas (6) Using fix-up option, and (7) Summarizing. All of those strategies can be useful as reading comprehension strategies.

This paper concerns on one reading comprehension strategies which is summarizing based on the assumption that summarizing can improve students' reading comprehension. Moreover, when students can summarize their own reading, it means that students have already sorted and reviewed the text. It can be said that they have exactly comprehended the text they have read. Furthermore, Harvey and Goudvis (2006) state that summarizing is a process of reviewing, sorting, and sifting important information in a text. Hence summarizing can lead the readers to create new insights that can change the way they think.

Reading comprehension strategy can be taught for the students, especially English Education students who are having English literacy more frequently than those non-English students. Teachers can initially introduce what summarizing strategy is and how to apply summarizing as a reading comprehension strategy. Summarizing has been believed as one of the most effective reading strategy to encounter the students' problem in reading.

Objectives

This study aims at showing how the importance of having summarizing strategy as well as how to implement summarizing as a reading strategy that enables to help the students to encounter English text.

Literature Review

Reading has been a concern either in EFL or ESL teaching since reading is one of the four skills that need to be mastered by EFL or ESL students. Therefore, some important issues need to be highlighted in this paper encompassing the definition of reading, factors that affect reading comprehension, and the definition of reading strategy itself.

Definition of reading

Reading is a connection between our eyes and the text to obtain the information in the written sources. Similarly reading defined as an interaction which involves the reader, the text, and the interaction between the reader and the text (as cited in. Aebersold, and Mary 1997). It can be inferred that there is a significant relationship between reader and text which happens in reading. When readers understand a message in a text, there will be an interaction between the reader and the text. However reading activity does not only involve between eyes movement and text, but also how the readers can comprehend the written message in the text. Furthermore, the essential activity in reading is, the readers should be able to interpret what happens in a text.

As it can be inferred, reading is an activity that involves the reader and the text. However, reading is not only the activity how to pronounce the written symbol in the text but how we can comprehend the message well in the text. Therefore the relationship between the reader and text should be built in order to obtain a comprehension. In order to get the essential of reading activity, the readers have to construct meaning from text and interpret it through the idea.

Factors That Affect Reading Comprehension

Reading is a complicated activity for some students. They often find that they are unable to comprehend what they have read. It is even worst when teacher asks them about the information in the text, they cannot interpret the text. In this case, reading has become a big problem for some students. The students' failure in comprehending the text may be caused by some factors. Chall, Jacobs, and Baldwin as summarized in Harvey and Goudvis (2006) mention some factors that affect students' failure in comprehending the text. The factors can be seen below Students' reading attitude

Students' reading attitude will affect the successful in reading. If the students have negative attitude toward reading, they will not be able to be good reader. In addition, students' low motivation in reading can be included as their bad reading attitude. In contrary, students who have high motivation will also have high interest in reading. They consider that reading will help them to perform best in their test. Therefore, the students with high attitude in reading, they always keep reading and trying to be best reader.

Time truly engage in reading

Students who read often independently are different with those students who read very little and seldom. Students, who read independently without teachers command, will improve themselves especially in comprehending the text. Hence, engaging in reading doesn't not only help them to comprehend the text well, but also it will improve their vocabularies and enhance their knowledge of the language structure. However, reluctant readers cannot improve their comprehension, vocabulary, and their knowledge about the language structure. They may be caused by their unwillingness in reading independently and frequently.

Vocabulary and word knowledge

Vocabulary mastery has a vital role in successful reading comprehension. Students who have a lot of vocabulary mastery can comprehend the text well rather than the students who have limited vocabulary. In this case, students who have limited vocabulary will be harder to comprehend the text. In addition word knowledge also influences to the successful reading comprehension. Students, who have word knowledge or background knowledge, will be more familiar with the topic discussed in the text and it will be easier for them to comprehend the text. In contrary, students who do not have the word knowledge will get difficulty in comprehending the text due to the unfamiliarity of words and topic discussed in the text.

Understanding and implementing the strategies used by effective readers

Effective readers always try to comprehend the text well. If they find difficulty in reading, they will stop reading and try to find out the way to solve their difficulty. Hence, they try to fix up strategy to help them understand before continuing reading. Then they monitor their comprehension again after trying to fix up strategy. In contrary, ineffective readers will stop reading when they consider the text is difficult and beyond their level comprehension. In addition, they do not want to solve their difficulty in reading by trying to fix up strategy because they do not know the reading strategy and how to implement it.

Definition of Reading Strategy

According to Hudson (2007), "A reading strategy can be described as any interactive process that has the goal of obtaining meaning from connected text, and reading skills operate within the context of such reading strategies". In short, strategy is a process of obtaining the importance of the goal message in a text. Moreover, Hudson (2007) asserts that "strategies are essential, not only to successful comprehension, but to overcome reading problems and become a better reader". In other words, it can be said that having reading comprehension strategies are important for the readers to encounter their problems in reading.

As it can be inferred, strategy is a plan and an action that readers have in order to help them obtaining their objectives in reading. In addition, the strategy itself is very helpful for students to face their problems in reading.

Discussion

Having seen some of the factors that affect students' reading comprehension above as well as the problems encountered by the students in reading, therefore, reading strategy considered as a way to help students to deal with their own problems in reading. Summarizing means the ability to sort the text based on the comprehension and interpretation of every reader. In addition, Harvey and Goudvis (2006) state that "being able to summarize what has been read is an important comprehension and study skills technique, but it is often difficult for students to do". Moreover, in summarizing, students should be able to differentiate which one is the more important information and which is less important information. Harvey and Goudvis (2006) assert that "students have to learn how to select the most salient points of the text (the essence or the gist) and need to ensure that their summaries include inference, synthesis, and analysis". In addition,

Summarizing helps students to improve their grasp of the main idea of the text. It is sure that when they can determine the main idea of the paragraph, then they can summarize their reading into shorter text. Summarizing is an important skill in comprehension, but it may also include making references to personal experiences or other texts.

Summarizing is one of the reading comprehension strategies which require the readers to produce a summary of what they have read. Summarizing can be done in two ways, summarizing in writing and summarizing in speaking. However, summarizing is not an easy way to do. It requires the skill to implement the strategy. Therefore, students need to be given the technique how to implement summarizing as their reading comprehension strategy. Harvey and Goudvis (2006) propose some techniques to implement summarizing strategy. The techniques can be seen in the following ways:

1. The teacher provides students with a short story or an informational piece. The text either can be read aloud by the teacher or silently by the students.
2. After reading, students ask themselves one of these two questions: "What should I be able to tell someone else about this?" or "What are the most important points that were made in the text?" Students identify these important points.
3. The teacher reminds the students that a summary includes only essential information that readers need to remember. This information includes important ideas, events, details, and characters from the text.
4. Through teacher modeling, as well as group and individual practice, students learn to apply the steps to create brief summaries of text.
5. The teacher records summary points in jot-note form so everyone can read them.
6. The class discusses and numbers these points.
7. In discussion with students, the teacher rewrites the points so they become full sentences. The class reviews the sentences and their order to ensure that a short summary of the information or story has been completed.

The following techniques above can be implemented in reading activity. Since summarizing is difficult to do, students need to be introduced what actually summarizing strategy is and how to make it as a kind of reading comprehension strategy. Finally, when the students have already known what summarizing is, they can implement summarizing strategy as one of the reading strategy which can help them to overcome their problems in comprehending the text. Moreover, by conducting summarizing implementation in the classroom context, hopefully the students will frequently use summarizing as their reading comprehension strategy. Beneficially, by having at least one reading comprehension strategy, students will be autonomous readers which are capable to comprehend, infer, synthesize, and summarize their own reading.

Regarding some problems encountered in implementing summarizing in reading, it requires the readers to determine and limit what should be included in a summary. Some summaries go on; others are incomplete. Hence, there should be some approaches in summarizing strategies that can be applied well during reading activity. When students summarize a piece of text, they may find the following steps are helpful for them. Some steps to apply summarizing strategy have been proposed, such as: McNeil as summarized in Moreillon, 2007)

Step 1: Delete unnecessary material. It can be done by eliminating information that is unnecessary. In this step, students need to be able to select which one is more important which one is less important. Hence, when the students are able to consider the essential information in the text, it means that the students have had the ability to comprehend what actually stated in the text.

Step 2: Delete information that is repeated (redundant) and is not useful. This step requires the readers to delete repeated information. It can be done by finding the same information in the text, and delete another which use complicated language and structure.

Step 3: Choose a general word to replace a list of items. For example, the readers find that the character has bought peaches, pears, apples, cherries, and bananas. This would be summarized in one word—fruit. This step requires the readers to classify the same items in the text. Try to avoid the more specific information. Therefore, it will be easier for the readers to summary the text.

Step 4: "Choose a word to replace individual parts of an action. For example, the text may indicate that the character unlocked the car door, put the key in the ignition, looked behind him, and drove out of the parking lot". This idea could be summarized as, "The character drove out of the parking lot." This step requires the reader to classify the specific actions which are done by the character in text. This step will help the reader to sort the information in a text.

Step 5: Select a topic sentence if there is one. This step requires the readers to determine the topic sentence. It is important to know the topic sentence in the text. Therefore, the reader will exactly understand the information in a text when they can determine the topic sentence.

Step 6: If there is no topic sentence, create one. This step requires the readers to create the topic sentence by themselves. This step enables the readers to use their own comprehension to create the topic sentence of what they have read.

Those steps can be implemented in the classroom context. Hence, those steps can help the readers to be familiar with summarizing strategy. The students can implement summarizing strategy in their daily reading with kind of text.

Conclusion & Suggestion

In conclusion, summarizing is one of reading comprehension strategies in which the students can use effectively. By doing summarizing, it can draw the students' comprehension in orally and written. By having the capability in summarizing of what the students have already read, it means that they have comprehended the text well and they can produce their comprehension through written summary or oral summary. Hence, summarizing as a reading comprehension strategy can help the students to encounter their problems in reading. It is essential to build students' eager in reading because reading is very essential skill that has to be mastered by the students in order to make them knowledgeable in this modern life where English literacy has been used in lots of daily life aspects. Thus, by implementing summarizing in the classroom context, hopefully the students can be familiar with summarizing and how to use it. In addition, the students need to learn how to think *metacognitively* in order to become proficient comprehenders of any kind of text. They can make it by applying the strategy when they find difficulty in reading.

As it can be recommended further, summarizing strategy can be applied in any kinds of text. Initially the teachers and educators should introduce what summarizing strategy is and how to apply this in reading. In addition, it is a must for teachers to help students dealing with their own problems in reading. It should also be noted for all teachers that the goal of reading is comprehension not pronouncing the words in the text. Hopefully, by having guided summarizing implementation, it can help to draw the students' knowledge about summarizing. In addition, students also need to use summarizing as a reading strategy continuously and they should also maintain their comprehension independently.

References

Aebersold, Jo. Ann. and Field, Marry Lee. (1997). **From Reader to Reading Teacher ,Issues and Strategies for Second language Classrooms**: Cambridge university Press.

Anderson, J Neil, (1999). **Exploring second language reading: Issues and Strategy**: Heinle &Heinle Publishers.

Beers, Kylene. (2003) **When Kids Can't Read, What Teachers Can Do***:* Heinemann Publisher

Harvey, Stephanie and Goudvis, Anne, (2007). ***Strategy that work***, second edition: Stenhouse Publisher

Hudson Thom. (2007) **Teaching Second Language Reading,** Oxford University Press.

Karbalaei, Alireza. (2010.) **A Comparison of the Metacognitive Reading Strategies Used by EFL and ESL Readers.** The Reading Matrix.

Lenski, Susan & J, Lewis. (2008) **Struggling Adolescent Reader: Problems and Possibility:** Guilford Publications.

Miller Debbie, *Reading with Meaning.*(2006) **teaching comprehension in the primary grades**: Portland, Maine, Sten house Publishers.

Moreillon Judi. (2007) **Collaborative Strategies for Teaching Reading Comprehension***:* Maximizing Your Impact: American Library Association.

Richards, Jack. C, and Rodgers, Theodore S. (2001). **Approaches and Methods in Language Teaching**. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

R. J.Spiro, B.C. Bruce, and W.F.Brewer (1980). **Theoretical Issues in Reading Comprehension.** Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum,

No. S018

Effect of Group Learning Activities on Attitudes Toward Learning Islamic Studies Subjects of The 3rd Primary Grade Students of Ban Taladnat Klong Kud

Niloh Wea-u-seng
Lecturer, Islamic Educational Management and Administration Program, College of Islamic Studies, Prince of SongklaUniversti, PSU, Pattani 94000, Thailand

Asra Pohwoh
Student of Teaching in Islamic Education Bachelor Program, College of Islamic Studies, Prince of SongklaUniversti, PSU, Pattani 94000, Thailand

Abstract

This study aimed to examine the effect of group learning activities on attitudes toward learning Islamic studies subjects. The study used Classroom Action Research (CAR) through which one of the classes of Ban TaladnatKlongKudschool in Pattani province, south of Thailand, consisting of 10 students having negative attitudes toward learning Islamic studies subject was purposively chosen as participants. Attitude development program on learning Islamic studies subjects and its measured scale were constructed for data collection. The results were analyzed based on a dependent t-test statistical analysis. It was found that the pre-test and post-test means scores are statistically different at the significance level of 0.50. It was implied from the results that such a developed program using group learning activities has a positive effect on students' attitudes toward their cognition, feeling and action tendency.

Keywords : Attitude Development Program, Students' change in Attitude

Introduction

The provision of Islamic studies in basic education level is to make Muslim learners not only gain required knowledge about Islam but also be committed to their faith so that they can become good Muslims.

Being a good Muslim becomes the ultimate goals of any Muslim educational institutions. As in the case of Thailand, especially in the context of three southern border provinces, students are exposed to Islam either through main stream of education which emphasizes more on academic than religious study or competing stream in which both academic and religious courses were equally provided. However, students seems not able to achieve an excellent result in their religious academic performance due to several internal factors i.e., lack of motivation, no future life direction, and negative attitudes towards learning religious subjects.

Attitudes can be viewed not only as a form of an expression of favor or disfavor toward a place, person, thing, or event but also an evaluation of people, issues, objects or events. Attitude is also determined by action tendency. Positive attitudes toward learning can increase students' achievement. Student attitudes on learning determine their willingness to learn. Successful learners have positive beliefs and attitudes towards learning (GENÇ & ŞAHİN, 2015).

Learning design based on cooperative or group learning activity is considered as change factor of students' attitudes. (Smith, McKenna & Hines, 2014; GENÇ & ŞAHİN, 2015; Du, 2016). Through group learning approach students are divided into small groups in which they can share ideas and work in collaboration with one another to achieve a common goal. Students can also discover and digest knowledge and construct meanings through their interactions with instructors and classmates. The specific form of cooperative learning approach varies including learning activities such as jigsaws, discovery learning, laboratory investigation, data collection, problem-solving, group discussion, [case study, simulation, game, and role playing]. However, the common feature of these activities includes instructional arrangements for teaching academic and collaborative skills to small groups of students (Davidson and Kroll, 1991; Rich 1993 cited in Smith, McKenna & Hines, 2014).

Previous studies indicated cooperative learning approach tends to result in higher achievement, greater retention, high curiosity and interest in learning, peer support, liking of school, and positive attitudes (Johnson et al., 2006; Johnson & Johnson, 2009 cited in Du, 2016). Smith, McKenna & Hines (2014) examined how group learning activities in mathematic classrooms was associate with attitudes toward mathematic. The result showed that increased level of group work were associated with more positive attitudes toward mathematic. Du (2016) also found in his study that cooperative learning has a positive impact on students' interest in learning accounting. However, these studies were conducted on general subject. This becomes the gap in knowledge about how this method of teaching could affect students' attitudes if it is applied to teaching a religious subject. The present study then was proposed to address the implementation of group learning activities to improve students' attitudes in learning Islamic studies subjects.

Objective

This study aims to examine the effect the learning program developed based on group interaction approach on learning attitudes towards studying Islamic studies

subject of 3rd primary grade students of Ban Taladnat Klong Kud School in Pattani province, south of Thailand.

Literature Review

Attitude and its underlying components

Attitude is an expression or perception towards things. It may occur in both positive and negative manner. Rather attitude can be mold and changed. It we have positive attitude towards some things, we would be expressing affection, satisfaction, intention or even interest in them. In contrast, if we have negative attitude, we would express ourselves in a way that could be considered not virtuous such as hatred, dissatisfaction, and disagreement. This positive-negative form of expression is distinct if it is stimulated by social reinforcement.

From a theoretical or conceptual pion of view, attitude can be observed from three underlying components as:

Cognitive component: is dealt with person's perception towards things that could result in either true or false judgment. This perception is also related with the aims to be achieved, thus making a person take a responding action accordingly. Therefore, cognition and behavior are closely interrelated.

Affective component: is related to the compatibility between emotion and thought that may take form of feeling towards thing along continuum of like-dislike and satisfaction-unsatisfaction. As a result, one may perceive thing either in positive or negative manner.

Behavior component: is related to action tendency or a prompt to behave accordingly in response to one's perception and feeling. Positive manner may exist if a person is motivated by preferred aims. In contrast, if a person is demotivated by such aims, he/she will behave in a way leading to destruction and counter production.

Group Learning Activities

Group learning activities are one of the strategies used in cooperative learning which requires students to work together collaboratively. By working together toward a common goal, students develop better ideas and solutions, transfer learning across areas, spend more time on task, and are actively involved in their learning. Because students are required to work with others, cooperative learning can help them build better relationships, leading to stronger interactions and contributing to higher self-esteem (Johnson & Johnson, 1999).

Though group learning activity can be an effective method to motivate students, encourage active learning, and develop key critical-thinking, communication, and decision-making skills, Marks & O'Connor (2013) contended that certain factors such as instructors' motivations for using group work, management of the process by instructors, free riding by teammates, and being accountable for the work of others were instrumental to its success.

Research Methodology

Participants: The participants of this study were 10 students in 3rd grade level of Ban Taladnat Klong Kud, Pattani province, who were purposely selected during the academic year of 2016.

Instruments: The instrument used to address the objective of the study is composed of questionnaire about attitudes towards studying Islamic subjects and the learning program developed based on group dynamics with different teaching activity.

The questionnaire with 35 items measuring three dimensions of students' attitude – cognition, feeling and action tendency - was content validated by 3 experts. Item of Congruence (IOC) was then used to examine if the items meet with each defined dimension. It was indicated that the values are within the acceptable range. In addition, the questionnaire had a relatively high reliability with .80 Cronbach Alpha-coefficient reported. As for the program developed, it was initially constructed in light of the study objective and then was verified by 3 experts regarding the compatibility between the contents, assigned activities and objectives prior to real implementation.

Experimental Design and Procedure: Since the participants included in this study was on voluntary basis – not on randomization – it was grouped under pre-experimental design using one group pre-test and post-test with the aim to examine whether the developed program using group dynamics with different teaching activities has an effect on students' attitudes towards learning Islamic studies subjects as presented in the following schema:

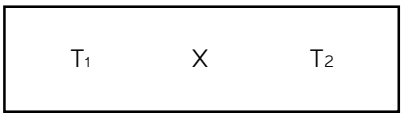

T1 = Pre-test of students' attitudes towards studying Islamic studies subject

X = Teaching by using group activity learning approach

T2 = Post-test of students' attitudes towards studying Islamic studies subject

In regard to the experimental process, it can be described as follows:

Pre-stage: the students were given questionnaires about attitudes towards studying Islamic studies subjects. The scores will be kept as a pre-test.

Experiment stage: the program developed was experimented with 10 students for 6 weeks on every Tuesday and Thursday from 13 December 2016 – 2 January 2017 as appeared in Table 1.

Table 1: Detailed descriptions of the developed program using group dynamics learning approach

Day	Date	Time	Descriptions
1	13/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Orientation: creating group cohesion and make students understand use of group work activity to change their attitude towards studying Islamic Studies subjects Teaching Technique: group work through game
2	15/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Cognitive component: values of studying Islamic studies subject Teaching Technique: group work through small group discussion
3	20/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Cognitive component: Islamic studies subjects are not difficult Teaching Technique: group work through case study
4	22/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Cognitive component: Islamic studies subjects are important and necessary

			Teaching Technique: group work through simulation
5	27/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Affective component: satisfied with Islamic studies subjects Teaching Technique: group work through small group discussion
6	29/12/2016	02.30-03.30 p.m.	Affective component : interested in Islamic studies subjects Teaching Technique: group work through case study
7	05/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Affective component : enjoyable with Islamic studies subjects Teaching Technique: group work through game
8	10/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Behavior component: concentration on study Teaching Technique: group work through game
9	12/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Behavior component : interaction with teachers Teaching Technique: group work through case study
10	17/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Behavior component: preparation of learning equipment Teaching Technique: group work through case study
11	19/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Behavior component : responsibility on the assigned tasks Teaching Technique: group work through role playing
12	24/01/2016	02.30-03.30 p.m.	Behavior component : reflection on the group work process and post-test of attitudes towards studying Islamic studies subject Teaching Technique: group work through small group discussion

As for the learning process each program was conducted through 5 steps starting from setting induction, getting involved, analyzing, concluding and applying, and evaluating. Different teaching activities i.e., games, role-playing, case study, simulation, and small group discussion were also applied.

Post-stage: the students were given the same questionnaires with 35 items. And the gained scores were compared with the pre-test ones.

Data analysis: The analysis of the data was based on descriptive statistics (i.e., mean and standard deviation) and pair sample t-test with the hypothesis that students' attitudes towards studying Islamic studies subjects was higher than before they were given treatment using group activity learning approach.

Result and Discussion

The analysis of the data using pair sample t-test revealed significant result of pre-test and post-test analysis as shown in table 1.

Table 1: The comparative result of students' attitudes towards studying Islamic studies subjects before and after using group activity learning approach (n = 12)

Attitudes	**Pre-post Test**	**X**	**S.D.**	**∑D**	**∑D²**	***t***	**p**
Cognition	Before	3.53	0.36	47	269	5.07	.001
	After	3.97	0.20				
Feeling	Before	2.10	0.51	162	2974	7.70	.001
	After	3.32	0.44				
Action Tendency	Before	2.46	0.49	120	1712	7.29	.001
	After	3.37	0.31				
Overall	Before	2.60	0.29	331	10967	17.59	.001
	After	3.51	0.24				

Table 1 shows the significantly different mean scores of students' attitudes towards studying Islamic studies subjects before and after using group activity learning approach with the value of pair sample *t*-test of 17.57 (t = 17.57), p = 0.001. It indicates the program developed using group activities learning approach is applicable for developing students' attitudes. This is because group activity provides students with an opportunity to work in collaboration with each member of the group to achieve the desired objectives. Group activity learning approach helps students not only in terms of self-contemplating but also strengthening their problem solving skills which later on could help mold their positive cognition, feeling and action tendency (Chatsupakul, 2003:149). Rather, it is a process of group studying and exchanging learned experiences, thus creating learning atmosphere leading to collaboration and change in individual attitudes (Chaiyapan, 2006:3). Though to some extent the result of this study is congruent with the previous studies that were conducted on students' attitude development program with different settings and participants (i.e., Sangthon, 2552; Pullkasem, 2541; Charoenlert, 2538), it could be inferred that there would have been the applied and policy implications of the present study.

Suggestion

As mentioned above the present study has both the applied and policy contributions. In regards to the applied implication, it could be said to some extent the developed program having an effect on students' attitude change is applicable across settings and participants due to its replication of the results. As to the policy contribution, it is imperative that those concerned with school policy in promoting the notion of active learning approach as stipulated in the recent Educational Act take into account the effect of group learning activities on attitude change as supported by the present study.

References

Chaiyapan, Karncana. 2006. **Group dynamic**. Bangkok: Odian Store (in Thai)

Charoenlert, Thassanee. 1995. **Effect of group activity on students' attitudes towards studying English subject of 2nd secondary grade students in Khanu Vittaya School, Kampangphet Province**. A Thesis in Master of Education. Bangkok: SriNakharinvirot University Graduate School. (in Thai).

Du, Chan. 2016. **The Effect of Cooperative Learning on Students' Attitude in First-Year Principles of Accounting Course**. Business Education Innovation Journal, 7(2), pp. 107-116.

GENÇ, M. & ŞAHİN, F. 2015. **The Effects of Cooperative Learning on Attitude and Achievement.** Necatibey Faculty of Education, Electronic Journal of Science and Mathematics Education, 9(1), pp. 375-396.

Johnson, D.W. & Johnson, R.T. 1999. **Making cooperative learning work**. Theory Into Practice, 38, 67–73.

Chatsupakul, Khompet. 2003. **Group activity in school**. Bangkok: Saeng Rung Printing (in Thai)

Marks, M.B. & O'Connor, A. H. 2013. **Understanding Students' Attitudes About Group Work: What Does This Suggest for Instructors of Business?** Journal of Education for Business, 88, pp. 147–158.

Sangthon, Sunee. 2009. **Effect of group dynamics on attitudes change in studying English subject of the 5th primary grade students in Wat Thong Suttharm, Bangkok**. A Minor Thesis in Master of Education in Psychology and Counselling. Bangkok: SriNakharinvirot University Graduate School. (in Thai).

Smith, T. J. & McKenna, C. M. & Hines, E. 2014. **Association of group learning with mathematics achievement and mathematics attitude among eighth-grade students in the US.** Learning Environ Res, 17, pp (229–241)

No. S019

Identity of Students in Faculty of Management Sciences,Communication Arts Program in Digital Broadcasting, Yala Rajabhat University

Nichawadee Taneeheng, Asuwan Ayeh, Chadaporn Suansaen, Nattapong Manlee, Sulainee Arlae

Abstract

The purpose of this research were tostudy the identity and patterns promoting student identity in Communication Arts Program in Digital Broadcast, Yala Rajabhat University. Key informants were20 current students, alumni, graduate students, principal advisors, and lecturers. Research instruments were 1) in-depth interview 2) focus group discussion. The data were analyzed with content analysis The results of this researchfound that:1) Identity of students in Communication Arts Program in Digital Broadcast possessed; (1) various practical new media technology and traditional media skills in an integrated way(2) multi communication skills(3) skills to become content creator (4) outstanding in BahasaMelayu and English skills prepared for 21st century careers(5) excellent communication skills in multicultural society, understanding social psychology and locals in the context of local cultures(6) good personality and ability to adapt to changing environments nationally and internationally(7) well rounded, alert and aware of people and surroundings (8) integrated creative thinking skills for local development and (9) adherence to moral values and professional ethics 2) patterns promoting student identity showed that every arranged subjects especially Communication Arts in Future Digital Age for Complete Skill Development Practitioner course conducted the practice in classroom for professional experiences.

Keywords: Student identity, Communication Arts Program in Digital Broadcasting

Introduction

Higher education is of utmost importance for students as it serves to prepare them for future career. Therefore, developing students to possess desirable characteristics, practical professional skills that meet the requirements of workforce market and business organizations, knowledge and moral, social responsibility, and the ability to live with harmony and happiness in a multi-cultural democratic society, is the reinforcement that can be achieved through learning process and essential skill development in the 21st century. Furthermore, the framework of the standards of national higher education B.E. 2552 identifies five aspects of a graduate (Office of the Higher Education Commission. B.E. 2552, referred to in Supatcha Sri-iam, B.E. 2554: 35-36), namely morality, knowledge, intellect, interpersonal skill and responsibility, numerical analysis, communication, and information technology usage, resulting in the need for the curricular to clearly pinpoint the identities of the students, which is the expected result for students in accordance with the philosophy, visions, missions, objectives of the foundation of the curricular and make the identities of their students outstanding and distinguished from other students of the same field in other institutions.

The Bachelor of Communication Arts Program in Digital Broadcast, Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University, is a newly developed curriculum open to students in B.E. 2558. The main reason for the development is to respond to the need of the graduates of digital broadcast to catch up with technological and communication transformations in the digital age. At the same time, due to the current situation, Yala Rajabhat University has devised its strategic plan to elevate its standard and quality to achieve excellence for one decade (from B.E. 2560 to B.E. 2569), aiming to develop and prepare the graduates to be professional practitioners (the Policy and Planning Department, Yala Rajabhat University, B.E. 2559). For this reason, the Bachelor of Communication Arts Program in digital broadcast, is obliged to undergo research to pinpoint the identities of its students in the field to suit for or align with the volatile environment of the labor market and the expectations of the entrepreneurs in local, domestic, and ASEAN scales.

Research objectives

1. To study the identities of the students of digital broadcast major of the Faculty of Management Science, Yala Rajabhat University
2. To study the patterns of the promotion of the identities of students of digital broadcast of the Faculty of Management Science, Yala Rajabhat University

Materials and methods

This research is qualitative research conducted by data collection via in-depth interview and focus group discussion with five major respondents derived from purposive samplings consisting of a total of 23 current students, alumni (communication arts), employers, entrepreneurs, experts (scholars and communication arts professionals in communication and information technology), and instructors of the communication arts curriculum in Pattanee, Yala, and Narathiwat provinces. In-depth questionnaires and group interview are used as main research tools. Data analysis is conducted by content analysis by data reduction and typological analysis into

categories to determine sub-characteristics of identity; interpretation and sequencing of students' identities to extract and reach a conclusion on students' identities and the pattern to promote the identities of the students of Digital Broadcast Program, Yala Rajabhat University.

Results and discussion

The result is presented in two aspects, namely1) the identities of the students and 2) and the pattern to promote the identities of the students of Digital Broadcasting Program, Yala Rajabhat University.

1. The research reveals five identities of the students of Digital Broadcast Program, Yala Rajabhat University

1.1 From academic and professional identity perspective, it is found that an individual student and the whole field should possess outstanding characteristics that distinguish them from those of the same field in other institutions. Focus should be placed on equipping students with systematic thinking and the ability to learn new things on their own so that they can possess a broad and systematic spectrum of knowledge together with specific practical professional skills (Chatrtip Suwannachin and Panomporn Chantarapanya, B.E. 2558: 274). The students in the digital age should be knowledgeable in journalism and communication arts (multi skills) and should be an integrated communication arts professional who can work in multiple fields of communication arts (Supaporn Pokaew, Issaree Praditteera, and Pojjana Toobkaew, B.E. 2557).Being content creators who produce work which are useful for promoting understanding, change of attitudes, and development of behaviors in a creative manner for message receivers. Being skillful in using communication tools and equipment in the digital age. This is in line with research conducted by Tanya Chantrong and Kulthip Sarttraruji (B.E. 2557: 91) which reveals that data collection, production, dissemination, exchange and sharing process with message receivers through news reporter citizens makes use of various online media platforms, such as blogs, websites, Youtube, Twitter, and e-mails.

1.2 From language identity perspective, the students of digital broadcast program should possess basic Thai language communication skills; they should be able to listen, speak, read, and write official Thai language fluently. They should also be able to communicate with another two languages: Bahasa Malaysian and English, as the university is located in the area adjacent to other Asian countries; there is an opportunity for the students to access communication arts labor market by simply crossing the border to work as news reporters, newscasters, or news producers for local Malaysian T.V. and radio stations, such as Al Jazeera station, local TV1 and TV2 stations, or RTM (Radio Television of Malaysia). This is consistent with the defined identities of Yala Rajabhat University, which states that the students should be "capable of IT, voluntary, persevering, and fluent in Bahasa Malaysian (The Policy and Planning Department, Yala Rajabhat University, B.E. 2559).

1.3 From personality identity perspective, it is found that the students digital broadcast program should be outgoing and confident, have good human relations, possess communication skills and correspondence strategy, so that they can achieve their work goals (Supaporn Pokaew, Issaree Praditteera, and Pojjana Toobkaew, B.E. 2557), can interact and co-exist with others in the multi-cultural society happily, be patient and adaptable to situations, work under pressure with people from different

careers in different environment, all of which are consistent with the concept of student development in the 21st century (Vijarn Panich, B.E. 2555).

1.4 From multi-cultural society communication identity perspective, it is found that communication arts students or practitioners in the borderless world should understand their communication partners who may be different in terms of races, religions, traditions, and customs. They should also respect the value and meaning of community history, be skillful in choosing communication channels, content, and methods to reach message receivers in the multi-cultural society with respect for human rights, possess friendly communication behaviors, and enter into relationships and participate in activities with people of different religions sincerely. Working in the three southern provinces requires the use of Bahasa Malaysian, local southern Thai languages, or central Bahasa Malaysian to communicate so that trust can be built with target message receivers (Nichawadee Taneeheng, B.E. 2552).

1.5 From moral and ethical perspective, the important characteristics of the students and graduates of Digital Broadcast Program are that they should be cultivated with attitudes and trained to work as media producers and content creators with morality and conscience, possess professional ethics, and respect the grace of all human beings, as well as personal rights or space. This is in line with the research conducted by Prince of Songkla University (B.E. 2551) which found that the employers and users of the graduates of B.E. 2551 enjoy the highest satisfaction derived from the students' possessions of morality, ethics, professional ethics, honesty, and sound and happy co-existence with others.

Based on this research, synthesize and derive a conclusion to describe the students Identity of Bachelor of Communication Arts Program in Digital Broadcast , the Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University, as follows:

"Proficient in communication in multi-cultural society, specialized in practical aspects, equipped with integrative and creative thinking and adherent to morality and professional ethics, being digital literacy" (Exhibit 1**)**

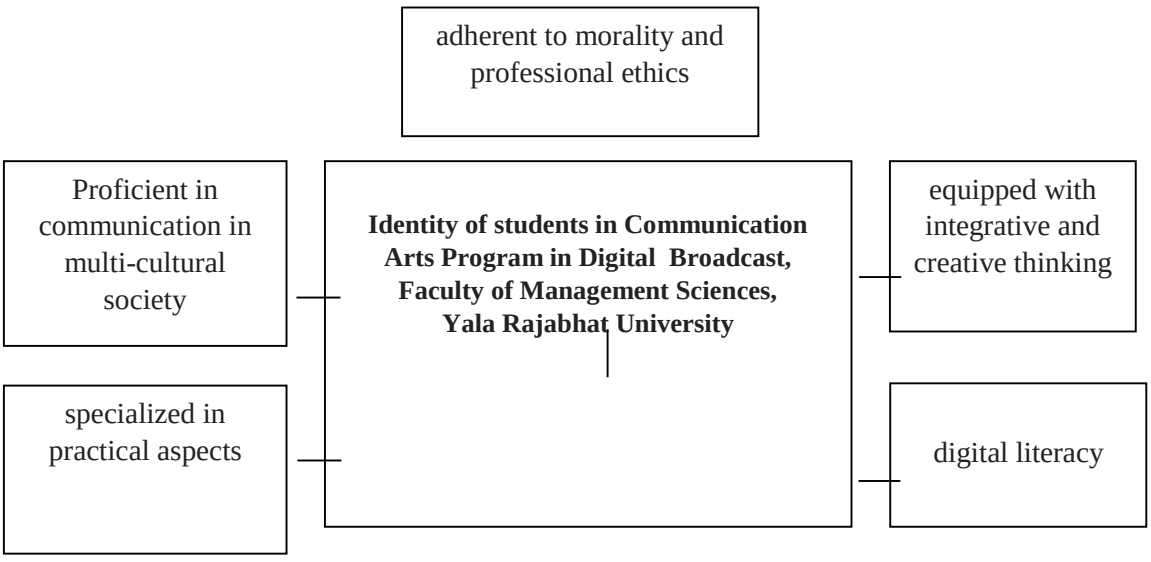

Exhibit 1: Identity of students in Digital Broadcast Program,Faculty of Management
Sciences, Yala Rajabhat University

2. The research reveals the pattern for the promotion of the identity of the students of Digital Broadcast Program, Yala Rajabhat University**,** as follows:

2.1 It should also organize both intra-curricular and extra-curricular activities to develop the students. Principal respondents state that academic subjects promoting identity should be in place, consisting of (1) Digital media production – content communicated through three languages, namely Central Bahasa Malaysian, English, and official Thai, should be produced (2) Announcers and speakers on radio and television (using all three languages), and (3) The management and Administration of broadcast radio and digital TV (focusing on marketing), all of which are in line with the curriculum of the digital broadcast program B.E. 2558, the faculty of Management Sciences of the university (B.E. 2558).

2.2 The program should organize all subjects that aim to develop the students to become skillful holistic communication practitioners, by focusing on the use of modern tools and equipment and technology in the digital age. The students will be enabled to work as communication arts professionals as of their first academic year and their skills will be enhanced till graduation. This is in line with the concept of the creation of students' identity in higher education level to prepare them for future careers. The students will possess desirable characteristics that meet the need of entrepreneurs, labor market, and the society (Chattip Suwannachin and Panomporn Chantarapanya, B.E. 2558: 277). The program should also support the students' actual careers upon graduation, after which they will have to apply for relevant positions (Digital Broadcast Program, B.E. 2558).

2.3 Sending students to participate in professional apprenticeship with governmental and state enterprise mass media organizations in Pattanee, Yala, Narathiwat, and other proximities of Bangkok or in neighboring countries during vacation will allow the students to experience, learn, and practice working in real situations. They will be able to adjust ad develop themselves until graduation, which will increase their chance of being selected for work while studying or upon graduation. This is consistent with preparatory co-operative education subjects or co-operative education subjects provided by Digital Broadcasting Program, the Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University (B.E. 2558).

2.4 The creation of opportunities or space for the students to participate in communication arts contests, competitions, or tests in various fields, in collaboration with professional organizations will allow the students to see the learning atmosphere, other students and practitioners in other areas, enabling them to review, manage, improve themselves when conformed with rivals, be able to analyze their own strengths, weaknesses, or obstacles of themselves and of their rivals from other institutions. They will also be inspired to make their ways to success and prepare themselves for career upon graduation (Digital Broadcasting Program, Yala Rajabhat University, B.E. 2558).

There should be the organization of student and instructor exchange with foreign institutions for at least one academic term, with language preparation for one year prior to traveling. This is in line with the 10-year strategic draft plan of Yala Rajabhat University, B.E. 2559), which promotes cooperation and MOU entered into with other institutions in Asian countries to develop all programs of the university.

Conclusion

The identity and patterns promoting student identity in Communication Arts Program in Digital Broadcast, Yala Rajabhat University, it is founded the five dimensions: 1**)** From academic and professional identity perspective 2**)** From language identity perspective 3**)** From personality identity perspective 4**)** From multi-cultural society communication identity perspective and 5**)** From moral and ethical perspective. Based on this research, all respondents synthesize and derive a conclusion to describe the students of Digital Broadcast Program, the Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University**,** as follows: "Proficient in communication in multi-cultural society, specialized in practical aspects, equipped with integrative and creative thinking and adherent to morality and professional ethics, being digital literacy".

The pattern for the promotion of the identity of the students of Digital Broadcast Program, consisting of the program should define the identity of the students before designing academic subjects, organize all subjects that aim to develop the students to become skillful holistic communication practitioners, sending students to participate in professional apprenticeship with governmental and state enterprise mass media organizations in Pattani, Yala, Narathiwat, and other proximities of Bangkok or in neighboring countries during vacation will allow the students to experience, learn, and practice working in real situations, creating of opportunities or space for the students to participate in communication arts contests, competitions and organizing students and instructors exchange with foreign institutions.

Acknowledgement

The researcher would like to thank the Southern Border and Research and Development Institute, Yala Rajabhat University, for its financial funding for this research.

References

Chattip Suwannachin and Panomporn Chantarapanya, (B.E. 2558). **The Creation of Students' Identities in Higher Education Institutions.** Panyapiwat Journal, 7(2), 267-280.

Charnnarong Pornrungroj. (B.E. 2557). **The identifies of the students and the identities of academic institutes.** Bangkok: Office of National Education Standard and Quality Assessment (public organization).

Nichawadee Taneeheng. (B.E. 2552). **The Participatory Management and Administration of Community: A Case Study of Pron Sub-district, Mueng District, Yala**. Area Based Development Research Journal (The Thailand Research Fund), 1(6): 15-22.

Office of the Higher Education Commission. (B.E. 2558). **The Manual of Internal Quality Assurance in Higher Educational Institutions,** B.E. 2557. Bangkok: The Committee of Higher Education Internal Quality Assurance Development.

Prince of Songkla University. (B.E. 2551). **The Satisfaction of Employers/ Users of the Graduates of Prince of Songkla University in the academic year of B.E.** 2551. [Online]. Retrieved on 25th February B.E. 2560 from http://www.planning.psu.ac.th/images/files/InstitutionalResearch/2553/Satisfaction 2551.pdf

Radio and Television Broadcasting and Digital Media Program, Yala Rajabhat University. (B.E. 2558). **Radio and Television Broadcasting and Digital Media Program Curriculum. Yala: Faculty** of Management Sciences, Yala Rajabhat University**.**

Sujinda Jeamsripong. (B.E. 2557). **The Skills of the New Future in the Context of the 21st Cetury.** Journal of Business, Economics, and Communications**,** 9**(**1**),** 151-153.

Supaporn Pokaew, Issaree Praditteera, and Pojjana Toobkaew, (B.E. 2557). **Communication Arts Professionals in the Digital Age: Multi-skills Possession.** [Online] retrieved on 24 February B.E. 2560 from **http://www.thairath.co.th/content/436727**

Tanya Chantrong and Kulthip Sarttraruji. (B.E. 2557). **News Reporter Citizens and the Use of Online Media to Drive Human Rights in the Thai Society**. Far Eastern University Academic Review, **7**(2)**,** 86-98.

The Policy and Planning Department, Yala Rajabhat University. (B.E. 2559). Draft of Yala Rajabhat University's Strategic Plan for the Achievement of Excellence for One Decade (B.E. 2560 – B.E. 2569). Yala: Yala Rajabhat University.

Vijarn Panich. (B.E. 2555). **The Way to Reinforce Learning for Students in the 21stCentury.** Bangkok**:** Sodsri-Saridwong Foundation.

---

[1] Lecturer, Assistant Prof. of Communication Arts Program in Digital Broadcas, Yala Rajabhat University

[2-5] Lecturer of. Communication Arts Program in Digital Broadcast, Faculty of Management Sciences, Yala Rajabhat University.

No. S020

The Effect of Using Short Movie in the Teaching and Learning Descriptive Writing

Ranny Junita Amalia
Email: rannyjunita@gmail.com
Dua Mei Junior High School/ Ciputat-Indonesia
University of Muhammadiyah Prof. DR. HAMKA (UHAMKA)

Abstract

This research investigated the use of short movie in the teaching and learning writing descriptive text. The objective of this research is to find whether or not using short movie is effective for students' writing descriptive text. The effectiveness can be seen from the students' score in writing descriptive text before and after using movie in the class. The writer uses A Quasi-Experiment method in which the writer divided into two classes, experimental class and controled class. Both of classes are given pre-test and post-test. The sample of this research is the eighth grade students of junior high school Dua Mei Ciputat.

The sample of this study consists of 50 students; 25 students in the experimental class and 25 students in the controled class. The sample of the experimental class is taught by using movie and the control class is taught without using movie. The writer took the test as the instrument in collecting data. There are two kinds of the test, pre-test and post-test. The writer used statistical technique of data analysis of t-test to determine calculating of $t_{0.}$ T-test is useful to describe and find out the effective one the method or technique used in the experiment research.

Keywords: Short Movie, Writing, Descriptive Text.

Introduction

Teaching and learning writing is important, it just as important as speaking, listening, and reading. Therefore, all the language skills must be applied and integrated on teaching English. Especially writing, students need to know how to write the specific topic, to select and to organize into the paragraph.

Writing is a process activity, then when people try to write something they have already thought about what they are going to write. There are four main stages in the writing process: pre-writing, planning, writing and revising draft. Those processes help the writer in the generating and organizing the idea. In addition Richard and Renandya (2002) claim that writing is not only generating and organizing the idea, but also translating the idea into written language. Based on their argument it seems common, that many students face difficulties in expressing ideas because of their less writing practice. It is not easy for the students to share ideas and to translate the concept in their brain to be a written language. Moreover, based on the writer's observation, many students thought that writing text was difficult. They were silent when looking at the blank paper and said they had no idea. They were lack of ideas, vocabularies, and confidences. The students also stated that they got difficulties to remember English vocabularies when they found unfamiliar words and translated the words. The results are they feel difficult to transfer their ideas into written form and then they get low score for writing.

From those problems, it can be concluded that the students need to practice their writing skill, develope and build their writing habit.

As we know there are some kinds of writing text. They are narrative, descriptive, argumentative, recount, and persuasive. In this research the writer used descriptive writing since descriptive writing is one of the materials that need to be learnt by junior high school students. As stated in the curriculum 2013 of junior high school, that descriptive writing is one of the materials that teach at the eighth grade of junior high school students. Descriptive text is a type of writing text that tells us something by presenting sense impression. Therefore, the researcher took descriptive text as the research.

In writing descriptive text the students can describe many thing including a person, animals, place and thing. According to Anderson (1998) description text describes a particular person, place or thing and describing special subject. The example of description text include: description of a particular building, description of a specific animal, description of a particular place, description of a specific person. Today many media can be used by the English teachers to support teaching learning activity. As teaching aids for language teaching and learning, media play many roles in transmitting materials to the students. In the teaching and learning of writing, media have roles in explaining the material and media seem to be the effective ways for teaching learning activity. The word "media" comes from Latin word, it means "between". According to Smaldino and Russell (2011) "media the plural from medium, are means of communication. They state that media are anything that carries information between a source and a receiver."

In line with Meigs (2006), media is the plural of medium. A medium is something that people use when they want to communicate indirectly with other people rather than in person or by face to face contact. Therefore sender has something to be shared and receiver is receiving something what has been shared from sender.

It can be stated that media is component sources to transmit the material between the sender and receiver. By using media should help the teachers (sender) to teach the material and the students (receiver) for receiving the material effectively and efficiently.

There are various kinds of media to support the process of writing: visual media, audio media and audiovisual media. Those media are expected to improve the students' writing skill. According to Davidson and Dowson (2003), media work in the English classroom will enable the students to develop their skills, knowledge, understand the similarities and differences between the many media around them reflect on their own experiences of media and develop a critical language to describe, categorize and analyze. Thus, media has many effects for developing the students' language skills. Then teachers are supposed to use media to achieve their teaching and learning objective. Yet, the teachers have to consider some factors in the using the media.

Generally, there are three kinds of media: audio, visual, and audiovisual. Audio media are media that can be heard and listened, while visual media are media that can be seen, and audiovisual media are that can be listened and seen.

Smaldino, et.al (2011) state there are six basic of types used in learning and instruction. The most commonly used is text. Text is alphanumeric characters that may be displayed in any format- book, poster, chalk, board, computer screen and so on. Another medium commonly used in learning is audio, Audio includes anything you can hear – a person's voice, music, mechanical sounds, noise, and so on. Visuals are regularly used to promote learning, include diagrams on a poster, drawings on chalkboard, photographs, graphics in a book, cartoons, and so on. Other types of media are motion media. These are media that show motion, including videotape, animation, and so on. One set of material often not considered media are real objects and models. Manipulative are three dimensional and can be touched and handled by students. The sixth and final category of media is people. These may be teacher, students, or subject-matter experts.

Those media can be used in the teaching and learning of language skill, especially in writing descriptive text. Therefore, the writer uses the appropriate media, for example: audiovisual which present visual and audio sense (movie or video).

In this research the writer uses short movie as a media for teaching and learning writing descriptive text. In order to make the teaching and learning process easier, besides movie can be used to help and support the teacher during teaching and learning activities. According to Harmer (2002), there are some advantages of using movie (video) in the class: seeing language in use, cross cultural awareness, the power of creation and motivation. From those advantages teaching and learning using movie should be an active process for the students.

Short movie is one of the media which can support students in the learning activity. The short movie type which is chosen by the writer in the teaching and learning writing descriptive text is cartoon movie. Before choosing an appropriate material for teaching, the writer need to select the material which is relevant to the lesson based on the standard curriculum of Junior High School. Besides the writer also need to know the students' language level to help the writer in selecting the material.

Review of Literature

Writing in TEFL

Writing consists of two categories: process and product. Therefore for Junior High School level, producing a good text in writing is not a simple process. They have to face process to produce the text of writing. When they produce something in the final written form, such as text they should take some stages such as prewriting, drafting, organizing the idea, revising and editing. Those steps become the students' to be good writers, therefore any good paragraph or text has many steps before it is finished. By following those processes of writing, it will make the authors easier to produce a good text. Many experts define the steps of writing process. Richards and Renandya (2002) describe that the processes of writing consist of planning (pre-writing), drafting, revising and editing.

In the planning or prewriting, the students make effort to find their ideas to write down in the text. To find the ideas, the students can use clustering, picture etc. After that, they can relate their ideas into the sentences, and then write them into the form of draft, in this stage of writing process is focusing on the fluency of writing and is not pre occupied with grammatical accuracy. After drafting stage, the students are doing revision on their ideas of the sentences. During revision the students' goal is to rethink ideas, refine them and develop them, then see how effective the meaning of the text. Editing as final stage in writing process the authors have to correct their work such as detail of words, grammar, and punctuation. In the term of classroom activity the students check their work or text over all and prepare the final draft for evaluation by the teacher.

Further, White and Arndt in Harmer (2002) state" In their model, process writing is an interrelated set of recursive stages which include: drafting, structuring, reviewing, focusing, generating ideas and evaluation." Those procedures are used by the students for creating a paragraph. In line with classroom activity those process of writing has a rule for the students in making good writing text.

The writer sums up, from those steps of writing process the author have to use the process of writing as strategies to develop their writing and the author can use those steps in order to create good text for their readers. Even though every expert has different name of the steps in writing process but the meaning of the process is similar. The students have already followed the stages of writing process; they will acquire this skill easily and produce a good text even though it takes time to do writing process. Because writing is the process of expressing or exploring the idea into written form and produces text or paragraph in a written language and transfers the authors' message or idea in a written language to the reader.

When the students began to write, they have some objectives. The objectives refer to the students' reason for writing, which can be stated or implied. According Mattix (2006) writing has four objectives: to inform, to persuade, to express and to entertain.

The first is to inform the readers. It means the authors write something to give information to the reader about the subject based on their ideas.

The second is to persuade the readers. It means when the author write something to persuade the reader, it means they persuade the reader to agree with the author's idea.

Next is to express the readers. Some writings is primary expressive, allowing the writer to reveal feelings and opinion, often by recalling experience. It means the author show their opinion or fact to the reader

The last is to entertain the readers. Although some humorous writing seems intended merely to entertain, it may also make serious point. Thus, when the authors write something to entertain the reader, it means they amuse the reader's sense and imagination.

Further Clouse (2005) points out, there are four common purposes those are: to share experience, to inform, to persuade and to entertain.

"The first reason for writing is to share experience, perhaps to express your feeling about the experience or reflect upon it. Another reason for writing is to inform, perhaps to increase the reader's knowledge, establish a record or provide help. A third reason for writing is to persuade a reader to think or act a particular way. The last reason for writing is to entertain."

Those objectives of writing refer to the students' reason. The reason can be stated or implied. The students have to identify the objective of writing, because the students' objective has effect for the readers and the authors also have an objective to write something in description, narration, or argumentation text etc.

In this research the researcher used descriptive text as kind of writing, because descriptive writing is one of materials that learn for this semester. In writing descriptive text, the students offer something such as image, sense of impression that connected with the physical senses of touch, smell, taste, hear and see. Those physical senses can help the readers understand the text of descriptive writing. Blanchard and Root (2003) state "when you write a description you should use words that relate to the senses of sight, sound, touch, smell and taste. These are called sensory words. Sensory words help the reader imagine what you are describing. Furthermore, in *Introduction Academic Writing* Oshima and Hogue (1997) point out "descriptive writing appeal to the senses, so it tells how something looks, fells, smells, tastes, and/or sounds." Thus, senses of human being are used by the readers and authors to understand the descriptive text.

To sum up, descriptive text is a kind of text representing something or someone by using the sense such as sight, hear, taste, smell, or touch. Those senses can help the readers to imagine what they read.

Before the students decided to write descriptive text, they have to know about the structure of descriptive text. There are some experts propose several structure in descriptive text.

According to Anderson and Anderson (1998) there are general structure for writing descriptive text. A general opening statement in the first paragraph, a series of paragraph about the subject and a concluding paragraph.

A General Opening Statement in The First Paragraph

In this part the authors introduce the subject of description to the readers, it can give the readers brief details about the when, who, where,or what of rge subject.

A Series of Paragraph about The Subject

In this part the authors usually begin write each paragraph with a topic sentences. The topic sentences previews details that will be contained in the remainder of the paragraph. Each paragraph should describe one feature of the subject.

A Concluding Paragraph

This part is signals the end of the text. The authors concludes the paragraph. Furthure, Mayers (2004) points out. To organized descriptive paragraph might include most or all of those elements: Topic sentences: statement of the main idea, body: elements of scene, arranged in spatial order and conclution: restatement of the main idea, call for action or summary.

Based on the experts' above the writer sumps up that to make the descriptive text functional well, it must be ordered in certain structure as follow: general opening in the first paragraph, topic sentence, body and conclution.

As the experts tell above descriptive text is to describe something, such as thing, person and place. In College Writing Skill, Langan (2003) states "when you describe someone or something, you give your readers a picture in words. To make the word picture as vivid and real as possible, you must observe and record specific details that appeal to your readers' senses (sight, hearing, taste, smell, and touch)." Thus, in descriptive writing the authors offer something such as image, sense of impression that connected with the physical senses of touch, smell, taste, hear and see. Those physical senses can help the readers understand the text of descriptive writing.

Therefore, based on Blanchard and Root (2003) there are three types of descriptive text: describing People, describing Objects and describing Places.

Describing People, when you describe what a person looks like, you write physical characteristics such as height, weight, and hair color. It means describing people is to describe real feature of the body or part of body that the author can see, touch etc.

Describing Objects, when you describe things, or objects, you also want to create a picture with word. It means describing objects is to describe the type of the object or thing such as size, shape, smell, color etc.

Describing Places, it means describing places to show someone the actual place, it can be described by given the size, location, etc.

Further, Anderson and Anderson (1998) state there are some example of factual description texts:

Description of a particular building
Description of a specific animal
Description of a particular place
Description of a specific person.

Therefore, when the students begin to write descriptive text, they must choose the kind of descriptive text. The authors also have to be clear in describing people, things or places, because they describe and give the detail information to the reader.

Short Movie in EFL

Movie is one of media which can support students in the learning activity. Barsam (2007) states "movie is a story record by a camera: a sequence of these photographs is projected onto screen. Movies depend on the photography and light." Thus, movie is an image that project by the light and photography to appear on the screen movie. To select the appropriate movie, the writer adopted from Department of Education and Children's service (2004) the criteria as follows:

The movie is directly related to a school curriculum policy program

The movie is educational value within the context of the learning program

The movie should be appropriate for the children or students

The movie is relevant for the age of students for their emotional, intellectual, social, and cultural development

The story of the movie should be easy to be understood by the students

The duration of the movie approximates 5-7 minutes.

Those criteria are used by the writer as guided in selecting the short movie. Because there are several short movie that provided from social media as You Tube. On the other hand, the writer should select which short movie that appropriate for the students. There are some type of movie. According to Barsam (2007) there are four primary types of movie; narrative films, nonfiction films animated films and experimental films.

Narrative films or fiction films.

Fiction mean the stories of these films tell the characters, places, and events. These stories base on the true story, realistic or unrealistic or both.

Nonfiction films.

Nonfiction film known as documentary films. Nonfiction film is as imaginative as the individual filmmaker's talent.

Animated films or cartoon.

Today animated films are popular. Animated films were created by graphic image or photographing drawing.

Experimental films

Experimental films also known as advance-grade films. These films cannot ease be classified as the other type of films. Experimental films are usually about unfamiliar, orthodox made by independent filmmaker.

Those are types of movie that help the researcher or teacher to use select the material which is appropriate with the students. The type of short movie which is chosen by the researcher for teaching and learning writing descriptive text is cartoon movie. Additionally Barsam (2007) states, animated films (cartoons) were made by photographing drawing, other graphic images, or inanimate objects frame by frame with special animation camera. Thus, Cartoon is painting or drawing that giving the illusion of movement when film or movie is projected. There are some elements of animation (cartoon) movie. These elements are:

Plot

Usually the plot in the animation or cartoon started in the beginning, middle and the end of the story

Character

The characters in a cartoon may be prevent based on the audiences' stereotypes, for the example: dogs intent upon chasing cats, cats intent upon chasing mice.

Thought

The act of thinking about or considering something, an idea or opinion, or a set of ideas about the story of the movie and tries to do more entertain the audiences.

Song

A very exciting and interesting sountrack making music at least seem like an essenstial element of the animated movie. Then making the audiences want to watch and listen.

Spectacle

The animation movie, which is try to make tha cartoon movie to be visually impressive in exciting to watch.

These are five elements of animation (cartoon) movie, that can be found in the cartoon movie. From these elements ougth to help the audiences to know the story of the event.

Teaching and Learning Descriptive Text Using Short Movie

There are many kinds of media that the teachers can use it for teaching and learning in their class. Before beginning the lesson, the teachers choose the media, based on the students need and the students' age. Besides the teachers also selected the appropriate movie that related with the subject and the curriculum.

In this research the writer choose short movie for the teaching and learning descriptive text in order to help the students for getting the ideas when they write the text based on what they see and hear, because descriptive text emphasize on the physical senses. Short movie is one of audio visual media consist of sound and three dimension picture.

There are some activities in conducting of teaching and learning descriptive text which could be adapted for movie viewing classes as follows:

Pre-viewing

In this activity, the teachers prepare the students to watch the movie by tapping their background knowledge, stimulating interest in the topic, and listing unfamiliar vocabulary. In addition Heinech (1990) before the students watch the movie, the teachers ought to check the lighting and volume control and make sure that the students can see and hear the sound of the movie.

Viewing

These facilitate the actual viewing of the movie. Stoller (1988) states that the teacher involves playing and replaying the entire sequence or relevant parts and requiring students to focus on important aspects such as factual information, plot development or language used in a particular situation. In these activities, the teacher can repeat the movie playing in order to help the students to develop their understanding of complex topics.

Post-Viewing

These activities are meant to stimulate both written and oral use of the target language, utilizing information and/or insights from the movie. Post viewing activities can easily lend the students to writing practice, speaking practice or both. In the term of classroom writing activity the teacher use movie/film summaries. The students can work alone or in small groups to identify the main point of the movie based on the question that given by the teacher.

Actually, short movies will create the students' motivation better than conventional media. Harmer (2002) explains some reason why the use of videos (movies) is needed in the teaching and learning process as follows:

The first reason is seeing language in use, the students do not just hear the language, and they also see how the intonation can match with the expression.

The second is cross cultural awareness. It allows students look at situations far beyond their class rooms, for example, typical British 'body language' when inviting someone out, or how Americans speak to the waiters.

The third is the power of creation. Students are given the potential to create something memorable and enjoyable.

The last is motivation, most students show an increased level of interest when they have a chance to see language in use as well as hear it.

Therefore, the use of those media is suitable for the students who always have interest in something new and attractive. Consequently, the use of media in the teaching and learning descriptive text can rise the students' motivation and help them develop their writing skill especially in writing descriptive text.

Method

In this research the writer used a quasi-experiment research. The writer used 8.1 as experimental class and 8.2 as controled class. The experimental class received a new treatment or new method in learning process but the controle class did not receive a treatment. The treatment that the writer will use in this research is short movie.

Figure 3.1: Process of experiment class

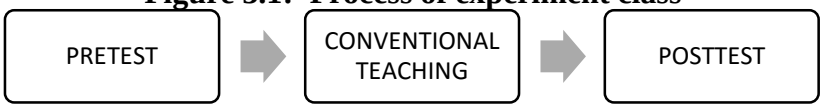

Figure 3.1: Process of controled class

The writer took the research at Dua Mei Junior High School Ciputat, it is located in Kampung Utan, Ciputat. The writer began her research by doing observation during teaching practice start from February-June. Then the writer did experiment research in teaching descriptive writing using movie from October.

The population of the research is the eighth grades students of Junior High School. There are 50 students. Divided into two classes, which consist of 8.1 and 8.2. The writer grouped into experimental class and control class. The writer used all students for the sample. Therefore the population is the sample of research and this research is called population research.

The writer took the test as the instrument in collecting data. There are two kinds of the test, pre-test and post-test. The writer gave similar pre-test in both of class experimental and control class before conducting teaching and learning using short movie in the experimental class and gave similar post-test in both class too after conducting teaching and learning using movie in the experimental class.

The writer used statistical technique of data analysis of t-test to determine calculating of $t_{o.}$ T-test is kind of statistical calculation used to examine the truth or false null hypothesis and take data analysis and analyzing the data of this research. T-test is useful to describe and find out the effective one the method or technique used in the experiment research. T-test is used to compare the mean score of two groups.

Based on the data collected from pre-test, post-test and gained score of experimental and control classes shows the mean score of pre-test in experimental

class is 62.72; 71.68 for post-test; and 9.36 for gained score. While, the mean score of pre-test in control class is 62.2; 67.04 for post-test; and 4.8 for gained score. However, even though the students' score of control class was increased, it was not a significant as the student' score of experimental class. It means the students' score of experimental class was higher than the students' score of control class.

Conclusion

This research was a quasi experiment which was proposed to investigate the effectiveness of using short movie in the teaching and learning writing descriptive text. The teachers can used media to make new atmosphere in the classroom and the teacher can use the facilitation which is facilitating from the school for teaching and learning activity.

There are kinds of media to support the process of writing: visual media, audio media and audiovisual media. Those media can be used in the teaching and learning English skills, especially in writing descriptive text. In describing thing, the students need to imagine and observe specific details about the thing that they want to describe it into the text.

Therefore short movie used in the teaching and learning writing decriptive text. Movie is an image that project by the light and photography to appear on the screen. Then movie can applied as media education in the teaching and learning activity, because the students not only hear the voice but also they can watch the 3D picture in the movie and they catch the meaning of that movie. Therefore movie could be a way to stimulate the students during teaching and learning descriptive text. Because, when the students watch the movie, they can get the information about the characteristic of the thing that they should describe it. After watched the movie they can put their idea in the writen language.

On the other hand, the teacher ougth to select the movie. In order to select the appropiate short movie as material in the teaching and learning. There are some criteria that can be used in selecting the short movie. The movie have to related with the curriculum, value in education, relevant with students level, duration about 5-7 minutes.

However, writing is about process and produce. The teachers have to built the students' interesting to write. Because, many students thought that writing text was difficult. They were silent when looking at the blank paper and said they had no idea. Practice is one of the way to make them easy in writing text.

Suggestion

The writer would like suggest for the teachers should be creative and innovative in presenting the material during teaching and learning activities. The teachers can use audio-visual media such as movie in the teaching and learning writing descriptive text. Moreover when the teachers use the movie, the students not only hear the voice but also they can watch the 3D picture in the movie and they catch the meaning of that movie and most of students have to think and imagine thing when they want to write descriptive text by watching movie, it will help students in describing thing. Besides the teachers should motivate their students to be relaxed in the learning English, especially in the learning descriptive text.

References

Deparment of Education and Children' Service. (2004). **Choosing And Using Teaching And Learning Materials.** DECS Publishing

Diviva Frau-Meigs. (2006) **Media Education A Kit for Teachers, Students, Parents and Professionals**, Paris: L'exprimeur

Fredericka Stoller. (1988). **Films and Videotapes in The ESL/EFL Classroom,** Journal of Educational Resources Information Center,

Jack C. Richards and W. A. Renandya. (2002). **Methodology in Language Teaching: An Anthalogy of Current Practice**, New York: Cambridge University Press. Jeremy Harmer. (2002) *The Practice of English Language Teaching,* London: Pearson Education Limitited.

Jon Davidson and Jane Dowson. (2003). **Learning to Teach English in The Secondary School,** New York: Routledge Falmer.

Karen Blanchard and Chirtine Root. (2003). **Ready to Write,** New York: Pearson Education.

Mark Anderson and Kathy Andrerson. (1998). **Text Type in English 3,** (South Yarra: MacMillan.

Oshima, A., & Hogue, A. (2006). **Writing academic English (4th ed).** NewYork: Pearson Education.

Robert Heinech. (1990). **Intructional Media and The New technologies of Instruction,** New York: Macmillan Publishing Company.

Richard Barsam. (2007). **Looking at Movie an Introduction to Film,** (London: W.W Norton & Company

Sharon E, et.al. (2011). **Instructional Technology and Media for Learning,** Ohio:Pearson.

No. S021

The Learning in The 21st Century Techniques to the Flipped Classroom Todevelop. Achievement Tests of Physical Fitness. Yala Rajabhat University

Chatsakorn kongchewasakul

Abstract

Research in experimental populations by sampling 30 people. A sample The instruments are: 1. Plan 2. Test the strength of grip strength (Grip Strength) 3. Satisfaction. The data were analyzed using computer software. To analyze the data Researcher using percentage The average score The standard deviation of the E1 / E2 and statistical t-test series Dependent Group at the significance level 0.05 Results showed that (1) the efficiency of the process (E1) is equal to 83.00 and effective results (E2) is 86.50 performance plan. Techniques to the classroom Powerful process / performance result of 83.00 / 86.50 (2) compare the experimental achievement of learning the physical fitness test. The technique back to the classroom Before and after learning The difference was statistically significant at the 0.05 level, and based on the average () test score achievement tests found that the achievement is greater than the pretest posttest. Conclude that learning in the 21st century techniques to the classroom. Can cause learning real. The students returned to the classroom through the use of technology. Have higher academic achievement (3), the experimental group had a preference for the use of techniques to the classroom. In the course of the physical fitness test. Overall, the high level (= 4.27), and when the item is found. The highest mean is to measure and evaluate the course (= 4.47) and with the lowest average evaluation is to measure the fair (= 4.10).

Keywords: The learning in the 21st century, Techniques to the classroom, The physical fitness test

บทนำ

ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญของกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น (Academic.Com, n.d.)

ห้องเรียนกลับด้านมาในเบื้องต้นนั้น มีบทสรุปเปรียบเทียบให้เห็นถึงรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบกลับด้าน กับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม กล่าวคือการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับทางนั้นจะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามทักษะความรู้ความสามารถและสติปัญญาของเอกัตบุคคล ตามอัตราความสามารถทางการเรียนแต่ละคน จากมวลประสบการณ์ที่ครูจัดให้ผ่านสื่อเทคโนโลยี ICT หลากหลายประเภทในปัจจุบัน และเป็นลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างอิสระทั้งด้านความคิดและวิธีปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนแบบเดิมที่ครูจะเป็นผู้ป้อนความรู้ประสบการณ์ให้ผู้เรียนในลักษณะของครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ดังนั้นการสอนแบบกลับทางจะเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือครู ไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ จะทำบทบาทเป็นติวเตอร์ (Tutors)หรือโค้ช (Coach)ที่ จะเป็นผู้จุดประกายและสร้างความสนุกสนานในการเรียน รวมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Facilitators)ในชั้นเรียนนั้นๆ (Paje, 2013)

วิชาพลศึกษาเป็นวิชาที่ใช้วิธีกลับทางห้องเรียนแล้วครูและนักเรียนชอบมากที่สุด เพราะมีเวลาให้นักเรียนฝึกปฏิบัติมากขึ้น และครูก็ช่วยโค้ชให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกวิธียิ่งขึ้น (Panich v, 2013b) การเรียนการสอนสาขาวิชาพลศึกษาใช้การออกกำลังกาย สร้างสมรรถภาพ (Chaiwong et al., 2016) เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตสามารถป้องกันหรือ ชะลอการเกิดโรคเบาหวานได้ โดยการออกกำลังกายและควบคุมอาหารช่วยให้ผู้ที่มีความเสี่ยง สูงต่อการเกิดโรคเบาหวาน สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ สามารถ ลดการเกิดโรคเบาหวานได้ให้กับผู้เรียนเป็นผลดีต่อสุขภาพและจิตใจ สมรรถภาพทางกายจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตประจำวันและสุขภาพและความทนทาน ที่เกี่ยวกับความสามารถของกล้ามเนื้อในการทำงานได้ติดต่อกัน การทำงานที่แสดงถึงความทนทานของกล้ามเนื้อ เป็นเวลานาน ๆ ดังนั้น ความทนทานจึงเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเรื่องสมรรถภาพทางกาย

จากแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้มีเวลาให้นักเรียนฝึกปฏิบัติมากขึ้น และครูก็ช่วยโค้ชให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกวิธียิ่งขึ้น มีความรู้อย่างคงทน เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ในการเรียนโดยเฉพาะสาขาพลศึกษาและสุขศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้าการที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เรื่องการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์หลักการและวิธีการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่องความทนทาน รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านทฤษฎีต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจนักศึกษาต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง

วิธีวิจัย

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การจัดเตรียมวางแผนดำเนินการ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิค ห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง ก่อนและหลังการเรียน

ขั้นตอนที่ 2. การดำเนินงาน ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามและแบบทดสอบนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็น พร้อมดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงแบบสอบถามและแบบทดสอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนการกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ปรับปรุง พัฒนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) อย่างครบถ้วนและหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3. การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการจัดทำรายงานผลการวิจัย จากการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และการจัดทำข้อเสนอแนะ การจัดพิมพ์รูปเล่ม และการนำเสนอผู้บริหารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

โดยมีรายละเอียดวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength)

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากร คือ นักศึกษาสาขา พลศึกษาและสุขศึกษา วิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ที่ศึกษาในรายวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน ทั้งสิ้น 30 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาพลศึกษาและสุขศึกษา วิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ที่ศึกษาในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 30 คน โดยเป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามแบบทดสอบความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength)และเป็นแบบสำรวจความพึงพอใจ คือ นักศึกษาสาขาพลศึกษาและสุขศึกษา ที่ศึกษาในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3.2 ตัวแปรต้น (Independent variables) ได้แก่ การใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย มีตัวแปรที่สำคัญ คือ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength)

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการวิจัย ศึกษาต้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2559 ถึงมกราคม 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบทดสอบความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) ก่อนเรียนและหลังเรียน และเป็นแบบสำรวจความพึงพอใจ ของนักศึกษาสาขาพลศึกษาและสุขศึกษา ที่ศึกษาในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน ทั้งสิ้น 30 คน และการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าคลอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ซึ่งในการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีค่าความเชื่อมั่น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) และแบบสอบถามทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางด้านสถิติ ตอนที่ 1 ข้อมูลประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทางในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ E_1/ E_2 ตอนที่ 2ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ที่ใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง ก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ ค่าจำนวนประชากร ค่าองศาความเป็นอิสระ ค่าระดับนัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน การทดสอบค่า T-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาแสดงแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็นตัวชี้วัดตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตาแนวคิดของ (Best, 1977) มีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

สมมุติฐานของการวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การทดสอบสมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Survey Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยแบ่งเป็น 1 ชุด ดังนี้

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

2. ตอนที่ 2 แบบสอบถามด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก(4) ปานกลาง(3) น้อย(2) น้อยที่สุด (1) จำนวน 17 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การทดสอบสมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สรุปผลดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การทดสอบสมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

ตอนที่ 1 ศึกษาประสิทธิภาพของของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ E_1/ E_2 ของแผนการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกายในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย พ บ ว่ า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.00 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 86.50 ประสิทธิภาพของแผนการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทางมีประสิทธิภาพกระบวนการ/ประสิทธิภาพผลลัพธ์ เท่ากับ 83.00/86.50

หมายเหตุ

E_1 แทน ค่าประสิทธิภาพตัวแรก คิดได้จากคะแนนร้อยละของคะแนนระหว่างเรียน

E_2 แทน ค่าประสิทธิภาพตัวที่สอง คิดได้จากคะแนนร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียน

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคทฤษฎีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	$\overline{X}$	S.D.	N	df	Sig.
ก่อนเรียน	2.10	0.76	30	29	0.00
หลังเรียน	3.50	1.04	30		

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย ก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อดูจากค่าเฉลี่ย $\overline{X}$ (คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่ามากกว่าก่อนเรียน สรุปได้ว่าการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้จริง ผู้เรียนที่ผ่านการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

หมายเหตุ

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
N แทน จำนวนประชากร
S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
df แทน องศาความเป็นอิสระ
Sig. แทน ค่าระดับนัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย

ตารางที่ 2 แสดงระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย

ข้อ	รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านความรู้ความสามารถในรายวิชาที่สอน				
1	ความรู้เนื้อหามีความเหมาะสม	4.33	0.61	มาก
2	กระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้	4.23	0.68	มาก
ด้านความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาและเทคนิควิธีการสอน				
3	การจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอน	4.20	0.61	มาก
4	กิจกรรม เนื้อหา จุดประสงค์สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน	4.20	0.55	มาก
ด้านการใช้สื่อการสอน				
5	ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อพัฒนาผู้เรียน	4.30	0.79	มาก
6	มีกิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและเกิดการเรียนรู้	4.31	0.66	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน				
7	วัดผลและประเมินผลหลากหลายวิธี	4.37	0.56	มาก
8	การวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	4.47	0.56	มาก
9	การวัดผลประเมินผลที่ยุติธรรม	4.10	0.57	มาก
10	การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	4.13	0.63	มาก
เฉลี่ย		**4.27**	**0.22**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ($\overline{X}$ = 4.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวัดผลประเมินผลที่ยุติธรรม ($\overline{X}$ = 4.10)

หมายเหตุ

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผล

การศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทางเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์สมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการทดสอบ

สมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เมื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบ 1.) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิค ห้องเรียนกลับทาง รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 83.00 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 86.50 ประสิทธิภาพของแผนการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง มีประสิทธิภาพกระบวนการ/ประสิทธิภาพผลลัพธ์ เท่ากับ 83.00/86.50 ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ซึ่งในห้องเรียนเป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ และและประยุกต์ใช้ความรู้ ให้ นักเรียนได้มีเวลาเรียนรู้แบบรู้จริงและลงมือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น เน้นการพัฒนาทักษะห้องเรียนกลับด้าน เป็นรูปแบบการเรียนหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการ เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมทักษะและการปฏิบัติ โดยนำ เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้เป็นอย่างดีคือ สื่อ มีเดีย ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อ มีเดียที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของ นักเรียนในยุคใหม่ นอกจากนั้นยังช่วยสนับสนุนการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ถือเป็นทักษะที่สำคัญ เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถคิดอย่างมีเหตุผลและนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างดี 2). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทางก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อดูจากคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่ามากกว่าก่อนเรียน สรุปได้ว่าการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทาง สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้จริง ผู้เรียนที่ผ่านการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย (Burikarn & Wattanaburanon, 2013) ผลการศึกษา พบว่า 1)ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2)ค่าเฉลี่ยของคะแนนความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสุขศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3). ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์สมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ในรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ($\overline{X}$ = 4.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวัดผลประเมินผลที่ยุติธรรม ($\overline{X}$ = 4.10) จากผลการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิคห้องเรียนกลับทาง

เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์สมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ ดังจะเห็นได้จากกลุ่มทดลอง มีการพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น อย่างชัดเจนและเกิดการพัฒนาขึ้น ดังนั้นผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา การเรียนการสอนให้ดีขึ้นในต่อไปอย่างทันต่อการเปลี่ยนแปลงบนโลกศตวรรษหน้า

สรุป

การศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคการเรียนรู้ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์สมรรถภาพทางกาย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับทางสำหรับรายวิชาการทดสอบสมรรถภาพทางกาย เรื่อง ความแข็งแรงด้วยแรงบีบมือ (Grip Strength) ทำให้เกิดทักษะปฏิบัติการด้วยเทคนิคการเรียนรู้ ที่น่าสนใจอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ได้เพิ่มประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาและการเรียนรู้ที่น่าสนใจอีกเทคนิคหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ได้พิจารณามอบทุนสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยฉบับนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำเทคนิคห้องเรียนกลับทาง ไปใช้รายวิชาอื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา

2. สามารถนำไปเสริมสร้างและพัฒนาเกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาข้อบกพร่องของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอน

3. ผู้สอนเกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการนำไปสู่ความสนใจมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน

4. เกิดความไม่น่าเบื่อเพราะผู้เรียนเกิดการพัฒนาตัวเองเพราะมีเป้าหมายในการเรียน

5. ทำให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจที่กำหนดเป้าหมายไว้ ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและเปรียบเทียบ เทคนิคห้องเรียนกลับทาง ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าจะคงที่ เพิ่มขึ้น หรือลดลง ซึ่งจะทำให้ได้เทคนิค ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2. ควรศึกษาและเปรียบเทียบ เทคนิคที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในด้านอื่นๆที่สำคัญต่อนักศึกษา นักเรียน เยาวชน แต่ละประเภท ในรายวิชาอื่น ๆ และจังหวัดชายแดนใต้

เอกสารอ้างอิง

Academic. Com. [n.d.]. **The skills of the 21st century online** [Online]. Retrieved January 24, 2017, from: http://www.vcharkarn.com/varticle/60454.(in Thai)

Best, John. W. (1977). **Research in Education. (3rd ed.). Englewood Cliffs**, New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Burikarn, N. & Wattanaburanon, A. (2015). **Effects of health education learning management using the Flipped Classroom approach and learning achievement of lower secondary school students.** An Online Journal of Education, *9*(4), 768-782. (in Thai)

Chaiwong, C ., Patjanasoontorn, N., Chaiear, N. & Bumrerraj, S. (2016) **The Effects of Exercise Motivation Program on Anthropometric, Blood Glucose Level, Blood Pressure and Cardiovascular Fitness among Diabetes High Risk Group in Nhongtagai Village Muang District, Udonthani Province.** Journal of Yala Rajabhat University, 11(2), 47- 63. (in Thai)

Paje, S. (2013). **Document Management Conference schools under the Office of Education.Elementary diffusion zone 2 , at district elementary diffusion zone 2 (part 2) on 21 May 2013** [Online]. Retrieved January 24, 2017, from: http://www.mbuisc.ac.th/phd/academic/flipped%20classroom2.pdf. (in Thai)

Panich, V. (2013a). **Enjoy learning in the 21st century.** Bangkok: Sri fresh Foundation – Sarit Wong. (in Thai)

Panich, V. (2013b) . **Teacher to student classroom building back way.** Bangkok: SR Pro Printing Mass.Products Limited. (in Thai)

No. S022

اللغة العربية في جامعة راجابت جالا .... تحديات ومأمول

Arabic Language at Yala Rajabhat University: Challenges and Hopes

مأسمدي أحمد سأعا

قسم اللغة العربية بكلية العلوم الإنسانية والاجتماعية بجامعة راجابت جالا

Masamdi saa

Arabic Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Yala Rajabhat University
Corresponding author: dee_bunga@hotmail.com

ملخص

اللغة العربية في جامعة راجابت جالا مازالت في فترة فتية النشأة حديثة السن، وقد عانت من تحديات ومشكلات عصيبة متراكمة واحدة تلو أخرى، تجلت تحدياتها في أبعاد متعددة أدت إلى عرقلة المسيرة للغة العربية في السير إلى الهدف المنشود الذي يأمل به واضع المقررات وهيئة إدارة الجامعة والمجتمع المحلي، وحاولت هذه المقالة إلقاء الضوء على التحديات التي واجهتها تعلم اللغة العربية في جامعة راجابت جالا وكيفية معالجة هذه التحديات للوصول إلى المأمول المنشود.

الكلمات المفتاحية : جامعة راجابت جالا، اللغة العربية، تحديات، مأمول.

Abstract

The Arabic language at Yala Rajabhat University is still in the period of young early stage, and has suffered from challenges and problems accumulated one by one, the challenges manifested in multiple dimensions, which is blocking the advancement of the Arabic language in the direction of the desired goal. This article attempts to shed light on the challenges faced by learning the Arabic language at Yala Rajabhat University and how to address these challenges to reach the desired goal.

Keywords: Yala Rajabhat University, Arabic Language, Challenges, Hopes

مقدمة

اللغة العربية هي إحدى اللغات العالم التي احتلت مكانة مرموقة لدى المسلمين واهتمامهم بها من حيث لغة الدين و لغة حياة عبادتهم اليومية، وقد علا شأنها بين لغات العالم أجمع لأنها اللغة التي نزل بها القرآن الكريم كقوله تعالى : {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}. (يوسف: 2)

فهي لغة حية قادرة على الفعل والتفاعل، في حقبة من الزمن الماضي بدأ ظهور إقبال شديد على تعلم اللغة العربية بالنسبة لغير الناطقين بالعربية، سواء كانوا مسلمين أم غير مسلمين لإدراكهم أهمية اللغة العربية في مجال حياتهم اليومية لاحتكاكهم بالمسلمين والتواصل معهم. تبين في وقت لاحق وجود بعض الجامعات الأجنبية فتحت تخصصا خصيصا في تعليم اللغة العربية لأبناء المواطنين والراغبين في تعلمها لأغراضهم الخاصة وتلبية احتياجاتهم، فاللغة العربية كائنة في الجامعات حية نشطة في نفوس المسلمين من تلك الجامعة جامعة الأمير سونكلا ناكرين بفطاني وجامعة فطاني وجامعة الأمير ناراتيوات، لذلك رأت إدارة الجامعة أهمية وجود اللغة العربية في الجامعة وفتح مجالها لتلبية احتياجات أبناء المنطقة وقد تمت موافقة احتضان هذا التخصص لكلية العلوم الإنسانية والاجتماعية.

نبذة مختصرة عن جامعة راجابت جالا

تأسست جامعة راجابت جالا في 1 يوليو 1934 الميلادي الموافق 2477 البوذي في قرية ملايو بانكوك، كانت في بدايتها عبارة عن مدرسة لتعليم العلوم المعيشية لأبناء المنطقة التابعة لولاية جالا، وقد أسسها المحافظ لولاية جالا آنذاك من الميزانية التي جمعتها الحكومة من جباية الشعب التايلندي الذين كانت أعمارهم ما بين 18 – 60 سنة، وهذه الجباية جمعت لتكون ميزانية في التعلم والتعليم لأبناء المواطنين، وكان مبلغها في البداية 2000 بات، وذلك لإنشاء المبنى الدراسي وما تهم به شؤون التعلم والتعليم، وتم إنشاء المبنى بموجب القانون بشأن المدارس الابتدائية للعام 2464 البوذي.

تم نقل المدرسة إلى قريب من المعبد البوذي بوتتا بوم لعلة أن بيئة حيث أنها تواجدت بين المدرسة التلال وذلك لا يتناسب بالعلوم التطبيقية وفي العام 2478 البوذي. ومن ثم رخص للمدرسة من الوزارة لفتح برنامج الدبلوم التربوي لتأهيل الكوادر المؤهلين الماهرين في التربية للعام 2480 البوذي بجانب إلى انتقال مكانها إلى مكان جديد بكلية الميكانيكي الحالي.

وانتقلت المدرسة من مكان إلى مكان حسب ظروف اقتضت ذلك، وانتهت إلى مقرها الدائم الحالي في العام 2504 البوذي، تم تطورت هذه المدرسة وأخذت طريقها نحو التطوير والتجديد حتى ارتقت إلى درجة كلية التربية لإعداد وتدريب المربي والمربية وذلك في العام 2505 البوذي.

وفي العام 2506 البوذي تم فتح برنامج الدبلوم العالي التربوي للدفعة الأولى وتخصص آخر فيما بعد، وفي العام 2535 ارتقت الكلية إلى درجة الجامعة تحت تسمية المعهد العالي راجابت وفتح التخصصات المتعددة، وفي عام 2547 تم تغيير اسمها من المعهد العالي راجابت جالا لتصبح جامعة راجابت جالا (راجابت جالا، 2014، ص 16 – 20 بتصرف).

وتوالى فتح التخصصات الجديدة والمعاصرة لكل عام حتى فتحت المجال للغة العربية ورخصت من قبل مكتب اللجنة للتعليم الجامعي تحت كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية في العام 2559، وتم قبول تسجيل الطلبة للفصل الجامعي الأول في نفس العام، وكان عدد الطلبة جملتها 20 طلبة.

وفي العام 2557 البوذي غيرت الجامعة استراتيجيتها في تسيير الجامعة نحو التقدم والرقي تحت شعار "الجامعة هي الخزانة العلمية لشعب منطقة جنوب تايلند"، وذلك تحت رعاية الدكتور المساعد سومبت يوتاتيف رئيس جامعة راجابت جالا الحالي.

تتكون الجامعة من أربع كليات وأقسامها عديدة كلية التربية، كلية العلوم الإنسانية والاجتماعية بما فيها قسم اللغة العربية، كلية العلوم الإدارية وكلية العلوم والتقنية الزراعية، بالإضافة إلى مركز للبحوث وتنمية منطقة جنوب تايلاند، وقسم المكتبات وتقنية المعلومات.

تحديات

التحديات التي تواجه التعلم والتعليم للغة العربية في جامعة راجابت جالا عدة أبعاد، فكل بعد من الأبعاد متكاملة بينها ولا يتجزأ عنها، فالتحديات الأساسية التي تواجه في الجامعة راجابت جالا يمكن تقسيمها إلى قسمين؛ الداخلي والخارجي.

تحديات داخلية

التحديات الداخلية التي تشكلت الصعوبات في تسيير عملية تعلم اللغة العربية وممارستها عبارة عن التحديات الكائنة في داخل حرم الجامعة من أبعاد متعددة، على الرغم من تأثيرها بشكل مباشرة وغيرها؛ فتلك العقبات تسفر عن عرقلة مسيرة نمو اللغة العربية في الجامعة وتحقق الأهداف المرجوة المثمرة الهادفة في ارتقاء مستوى الجامعة كخزانة العلوم والمعارف للمنطقة ورفع جودة المعيشة للمنطقة، تجلت هذه الصعوبات في أبعادها المختلفة ولا تزال معوقة الطريق، من تلك الأبعاد ما يلي:

البعد البيئي

مما لا شك في تعلم اللغة العربية وتعليمها يحتاج إلى تهيئة البيئة المتاحة للتعلم أو إيجاد البيئة العربية في الفصل الدراسي والبيئات المحيطة بالدارسين وكانت من الأمور لا يستغنى عنها في تعلم اللغة الأجنبية كلغة ثانية بالنسبة للدارسين لغير الناطقين بلغة الأم، فتؤثر البيئة المهيأة للتعلم في اكتساب الدارسين باللغة أكثر من عدم تهيئة بيئتها وتحصيلها بفعالية وجيدة، وكونها الدافع المهم الذي يلعب دورا مهما في تحبيب الدارسين وإقبالهم على تعلم اللغة وتزويدهم من المفردات والجمل والعبارات، إضافة إلى معاني الكلمات والمفردات المحيطة بهم في الحياة اليومية وما يتعلق بها من الخبرات المكتسبة (ماريسا، 2002، ص 1). وبعض الطلبة يعرفون الألفاظ والكلمات العربية لكن لا يعرفون كيفية استخدامها ومتى تستخدم (الخالي، 2011، ص 185 -201).

البعد المتعلمي

أغلب المتعلمين للعربية في جامعة راجابت جالا ممن كانت خلفيتهم متفاوتة وفروق فردية غير متساوية بينهم، بعضهم ليس لديهم خلفية إلا معرفة مبسطة وانعدام التعمق في العربية، هذه إشكالية أمر يعوق عملية التعلم والتعليم يسفر عن فعالية التحصيل العلمي، وكذلك عدم امتلاك المتعلمين الرصيد اللغوي في ذهن المتعلمين المسبق أمر يترتب على ذلك حدوث صعوبات في التعلم والتعليم، إذ إن المتعلّم يعتبر محور العمليّة التّعليميّة (صورية بوصوار، 2016، ص 7).

فأصبحت الصعوبات والمعوقات التي تعرقل طريق التعلم والتعليم، حيث عدم امتلاك الطلبة القواعد الأساسية مثل علامات الإعراب، الفاعل، المبتدأ والخبر، وكيفية استخدام الضمائر والمشتقات ويترتب على ذلك عدم استطاعة الطلبة على تكوين الجمل المفيدة بطريقة صحيحة (رمزي، 2016، ص 911). وقلة المفردات والجمل والعبارات البسيطة للغة العربية عند الطلبة، فضلا عن ذلك عدم معرفة جذور الكلمة ومشتقاتها ومعانيها؛ فاضطر المعلم تدريس أبسط المفردات تمهيدا وتحضيرا للسعي إلى ما هو صعب وأصعب فيما بعد (عبد الرحمن كادوك، 2000، ص 6). ويعتمد الطلبة على ما أعطاه المعلم و لم يسع إلى تحسين محصلتهم بأنفسهم قراءة ومذاكرة وتحدثا وكتابة، ويكتفي بما يدرسه في الفصل (همداني، د.ت، ص 23).

البعد الإداري

عدم إتاحة الهيئة الإدارية للجامعة الفرص والمجالات لمعلم اللغة العربية ممارسة أنشطة تعليمية بحسب ما يلائم ويناسب لحالة الطلبة ومن جانبه اتجاهات الجامعة غير واضحة في تعزيز عملية تعلم اللغة العربية، في الحقيقة قد أتيحت الفرصة بوضع مادة اللغة العربية كمادة اختيارية من بين المواد الاختيارية من قبل الجامعة فينبغي على كل طالب وطالبة أن يسجل هذه المادة، غير أن إدارة الجامعة قد سحبت اللغة العربية من قائمة المواد الاختيارية فتصبح العربية من المواد التي لا تدرس إلا للمنتمي إلى التخصص، فضلا عن ذلك عدم اهتمام الإدارة بتسيير عملية التعلم والتعليم أكثر من المتوقع كما كان مثيله من التخصصات الأخرى التابعة تحت احتضان الجامعة التي تحظى بحصول العناية والرعاية كافية على سبيل المثال الوسائل التعليمية الحديثة ودعم الأنشطة اللاصفية. حيث يترتب على ذلك ضياع الفرص للتنافس مع الآخرين وجامعات أخرى في المنطقة التي بدأت تزداد يوما بعد يوم وتخطو خطوة نحو التميز والأفضلية في المستقبل القريب، ونظرة الإدارة للغة العربية ككونها ذات طابع ديني والخوف من ازدهار التخصص بما أسفر عن تأسلم الجامعة بقوالب ملايوية مسلمة، وعدم انفتاحهم للآخر والتعصب المقيت لبوذيتهم وخوفهم من انتشار الثقافة الإسلامية بشكل ملحوظ لم يشهده التاريخ من قبل.

البعد الميزاني

يعد الميزان المخصص للتخصص من العوامل المؤثرة بالغة الأهمية في تفعيل البنود والأنشطة المساعدة في تحقيق الأهداف المنشودة لتطوير مهارات الطلبة وتقوية مواهبهم استماعا وكلاما وقراءة وكتابة، والسعي للوصول إلى النتائج المرجوة من قبل أساتذة التخصص وإدارة الجامعة، علاوة على أمل المجتمع المحلي، غير أن الموازنة المخصصة

من قبل الإدارة غير كافية في تنفيذ خطة العمل والنشاطات الإضافية اللاصفية. وكانت إدارة الكلية تخصص الموازنة على كل التخصص مبنيا على عدد الطلبة الذين ينتمي إليه؛ فإن كان هناك العدد المتزايد فالموازنة المخصصة زائدة والعكس للتخصص الذي عدد طلبته متناقص.

البعد الوسائلي

الوسائل التعليمية المناسبة للمواد المدروسة من المكونات التي لا تغفل عنها في تحقيق الجوانب العلمية الثقافية والسلوكية لدى الطلبة مطابقة للمعايير (طعيمة، 1989، ص 108). الوسائل التي تساعد في عملية التعليم للعربية في جامعة راجابت جالا مازالت غير موجود، لا سيما الأقمار الصناعية والبرمجة العربية والمجلات العربية والدوريات والجرائد، إضافة إلى غرفة المعمل المزود بالمستلزمات لتعلم العربية. إن عدم وجود الوسائل التّعليميّة للعربية لجأ المعلم إلى معالجة المشكلات بالوسائل المتاحة لديه، أحيانا الوسائل غير صالح لعملية التعلم والتعليم يؤدّي إلى عرقلة العمليّة التّعليميّة وحصول النتائج غير مطابقة للأهداف المنشودة (علي الخطيب، 1992، ص 67).

البعد المنهجي

إن العملية التعليمية مهما كانت مادة التدريس تستقطب الاهتمام ولفت النظر بيد أن كلها تقتصر على المنهج المتبع وقابل للتحقق وموات لما ينشد إليه التخصص في كل جوانب المعايير الخمس الذي هو مقياس النجاح لكل التخص، ويبدو من الضروري التطرق إلى المحور الأول، ألا وهو مادة التدريس، لأن طبيعة اللغة الأم أو اللغة الأصل تختلف كليًا عن اللغة الثانية أو اللغة الأجنبية، لا من حيث جوهرها وإنما من حيث المحتوى المتخير للتدريس، ذلك أنه أصبح من المعلوم لدى المتخصصين في اللسانيات التطبيقية والعربية الفصحى ذات مستويات مختلفة الأول منها يقترب من لغة الحديث اليومي والأخير هو لغة الأدب الرفيعة ولذلك ينبغي أن تراعي مناهج التعليم مستويات الطلاب بالقياس إلى مستويات اللغة من جهة وعلى الغايات التي يتعلمون هذه اللغة من أجلها من جهة أخرى، والمناهج ليست كتبًا أو كتيبات برسوم ملونة فحسب بل لابد من أن يرافق ذلك برامج سمعية وبصرية، أما بالنسبة إلى الكتابة فالمقرر من وجهة نظر خاصة مبنية على تجارب أن طريقة الابتداء بالحرف وصولا إلى الكلمة هي الأفضل بالنسبة إلى اللغة العربية وقد تكون الطريقة الأخرى الابتداء بالكلمة مناسبة للغات الأخرى كالإنكليزية مثلا (طعيمة، 1989، ص 56).

البعد المعلمي

معلمو اللغة العربية في جامعة راجابت جالا يتحمل الأعباء ثقيلة الملقاة على عاتقهم، سواء كانت الأعباء تتعلق بالمواد المكلفة تدريسها أو الإجراءات المكتبية والمستندات والعمل الإداري وغيرها من الواجبات المكلفة من قبل التخصص والكلية والجامعة نفسها، حيث الأعمال والواجبات كلها تتراكم على عاتق المعلمين على حسب الخبرات والمقدرات والمواهب الشخصية، إضافة إلى ذلك من المهام الأساسية للمعلم في مرحلة الجامعة التدريس،

البحوث، خدمة المجتمع، وإحياء الثقافات المحلية وحفاظها، كل المهام الملقاة على عاتق المعلم من الأعمال الشاقة وينبغي للمعلم أن ينجزها ويؤديها بأكمل وجه غير ناقص شيئا، وكذلك الاجتماعات التي تعقدها الكلية والجامعة أو الجهات الخارجية، حيث هذه الواجبات أصبحت عرقلة للمعلم عن الاطلاع ما هو جديد في ميادينه من المعلومات والبحوث والدراسات الحديثة (طعيمة، 1989، ص 98).

تحديات خارجية

تواجه تخصص اللغة العربية في جامعة راجابت جالا العديد من الانتقاصات من المجتمع المحلي والازدراء والتعجيزات بكل صور؛ غير إن التخصص لم يعط قيمة لهذه الأمور المنغصة التي تعيق مشواره، بل المضي قدما نحو تحقيق ما يصبو إليه من التطلعات ورفعة جودة أبناء المنطقة في معيشتهم ومعارفهم ومستوى تعليمهم من ازدراء الآخرين، لأن هذه المنطقة تعاني من تهم عديدة كالتخلف والرجعية، ولا شك أن الانتقاص والازدراء لعدم ثقتهم بالتخصص للسعي إلى تحقيق الأهداف الموضوعة، وكذلك المجتمع لا يثق بذلك لأنها من الأمور المحالة وغير قابل التحقق، فضلا عن ذلك بروز التخصص في البيئة غير ملائمة لتعلم العربية في أوساط المجتمع المحلي لغير الناطقين بها وبيئات غير موات التي لا تصلح للعربية حياة وتزدهر يوما من الأيام، حيث انتقد المجتمع الأهداف المنشودة لم يتأت الثمرة المقتطفة بعد تخرج الطلبة من الجامعة من الإجادة بالعربية استماعا وكلاما وكتابة قياسا بالدارسين في الديار العربية ندرة وجود المجيدين بالعربية من المتخرجين الحاملين المواصفات المرجوة.

مأمول

من المأمول على التخصص لتجاوز التحديات الكبرى التي بمثابة العواصف هبت على التخصص يجب أن يقوم بالنظر إلى نقاطه القوة والضعف ودراستها بدقة لتعالج الأمور ببصيرة ونظرة ثاقبة للنهوض بالأمة والمسؤولية الملقاة عليه، وينبغي أن يضع استراتيجيات حكيمة مدروسة للتخطي إلى الأمام من التقدم والازدهار وآمال المجتمع الموثوق به في تحمل مسؤولية لرفعة المستوى التعليمي لأبناء المنطقة ومحطة الأنظار إلى التخصص كخزانة الفكرية للمنطقة وتحضير مقومات النجاح بخطط مدروسة لقضاء على تلك التحديات العائقة لمشواره من استعداد المعلمين وتزويد كفاءتهم العلمية ومهارات التعليم من خلال المشاركة في دورة التي لها صلة بالتعليم والتربية وفتح المجال للمتعلم ممارسة أنشطتهم التعليمية كلاما وكتابة وغيرها من المهارات ذات الأهمية للطلبة في القرن الواحد والعشرين وتخصيص الموازنة الكافية وتهيئة البيئة الملائمة للتعلم والتعليم وصالحة لبناء الخريجين الحاملين بكل تلك المواصفات المنشودة، وكلك تعديل المناهج بما يناسب أبناء المنطقة وإتيان بكل الوسائل التي تهم عملية التعلم والتعليم ليكون التخصص كالخيار الأول للراغبين في تعلم اللغة العربية بدلا من السفر إلى خارج البلاد، وتخريج الخريجين يضاهي الخريجين من الدول العربية في الثقافات والمهارات اللغوية وغيرها.

الخاتمة

للغة العربية مكانة عالية عند المسلمين لا تقتصر أهميتها للعرب فقط؛ بل تعم إلى جميع المسلمين لكونها لغة الدين والعبادة، وحرص المسلمون على حفاظتها من خلال تعلم وتعليمها بكل سبل ممكنة، وشرع في فتح المجال لتعلمها في بعض الجامعات في تايلند عامة وفي الجنوب خاصة، ومن جانبه فتح جامعة راجابت جالا التخصص لتعليم اللغة العربية لأبناء في هذه المنطقة، غير إن هذا التخصص الفتية النشأة واجه بعض التحديات والمشكلات التي تعتبر من معوقات الطريق للوصول نحو التميز والتفوق وتعد خيارا لتعلم العربية وقبلة للراغبين في تعلم العربية، حيث إن التحديات التي واجهها التخصص في أبعادها متنوعة كالبعد المنهجي، الوسائلي، المعلمي، المتعلمي، الميزاني، الإداري، وأخيرا في البعد البيئي وكذلك التحديات الخارجية والآمال فيها.

المصادر والمراجع

القرآن الكريم

حامد أشرف همداني. د.ت. **صعوبات تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها التجربة الباكستانية**. جامعة بنجاب، لاهور، باكستان راجابت. جامعة راجابت جالا، 2557. **دليل الطلبة**.

رمزي موهيء، وجماعته، 2016، **تعليم اللغة العربية في جامعة راجابت جالا: مشكلاته وحلوله**. مؤتمر القومي والعالمي الخامس، المنعقد 24 – 26 أبريل.

صورية بوصوار. 2016. **المعوقات البيئية للعملية التواصلية في الوسط التعليمي**. مجلة المخبر، العدد الثاني عشر، جامعة محمد خيضر، سكرة: الجزائر.

طعيمة، رشدي أحمد.1989. **تعليم العربية لغير الناطقين بها: مناهج وأساليب**. الايسيسكو.

عبد الرحمن كادوك. 2000. **تكنولوجيا التعليم: الماهية والأسس والتطبيقات العملية**. دار المفردات للنشر والتوزيع، الرياض، الطبعة الأولى.

علي الخطيب، أحمد علي الخطيب. 1992. **تجربة الأزهر الشريف في مجال تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها**. من منشورات المنظمة العربية للتربية والثقافة والعلوم، تونس.

كريم فاروق الخالي. 2011. **مشكلات تعليم العربية لغير الناطقين بها وطرق حلها**.

ماريسا تمام مأ. 2545. **قناعة الطلبة لتهيئة بيئة التعلم في جامعة بورافا فرع ساراسون تيف ساكيو، رسالة الماجستير في إدارة التعليم**. جون بوري، كلية الدراسات العليا، جامعة بورافا.

No. S023

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาในวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

The Factors of Behavior for Using Social Networkon Youtube.Com of Associate Degree Students of Community College in Five Southern Border Provinces

สุนันทา แก้วสามเขียว

Sunantha Kaewsamkhiao

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Faculty of Humanities and Social Sciences, YalaRajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และลักษณะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อม (ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้านการเรียนการสอน) กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (Analysis of Variance : One - way ANOVA) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation)

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมที่บ้าน/หอพักตนเอง ซึ่งประสบการณ์ใช้งาน 5 ปีขึ้นไป ในการใช้งานแต่ละครั้งน้อยกว่า 30 นาที ใช้งาน 2 – 4 ครั้ง/สัปดาห์ ใช้งานในช่วงเวลา 18.00 น. – 24.00 น. โดยใช้เพื่อความบันเทิง

ระดับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และลักษณะใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีปัจจัยด้านสถานศึกษาเท่านั้นที่ทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบ ดอทคอมกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม พบว่ามีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับปานกลาง (r = .657) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ ปัจจัย เครือข่ายสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ยูทูบดอทคอม วิทยาลัยชุมชน

Abstract

This research aims to 1(Study for usage condition social network on YouTube.com of Associate degree students of community college in five southern border provinces. 2(Study level of behavior for using social network on YouTube.com of Associate degree students of community college in five southern border provinces 3(To compare social network on YouTube.com usage behavior by considering personal factors and usage condition social network on YouTube.com for Associate degree students. 4 (Find out relation between environment factor –family, friends, and school- and behavior for using social network on YouTube.com of Associate degree students of community college in five southern border provinces. A sample was selected from 375 Associate degree students of community college in five southern border provinces. Instrument was used in research following by Questionnaires. Data were analyzed by computer program that results of analyzing following by percentage, average, standard deviation, comparing percentage of 2 groups of sample: T-test, analysis of Variance: One – way ANOVA and Pearson product moment Correlation.

The results of the study were as follows

1. Most of the students used social network on YouTube.com from their house, had been using them for more 5 years, used them 2-4 times a week and for less 30 minute each time, used them from 6 p.m. - 12 a.m. and used them for entertainment. And for reason to use because it is easy to use.

2. The level of the behavior level for using social network on YouTube.com of Associate degree students of community college in five southern provinces is high.

3. The comparison of the social network on YouTube.com usage behavior of Associate degree students of community college in five southern border provinces which classifying by gender, age, majors, student, s level GPA, occupation and income are not different but the institute was different was social network on YouTube.com usage behavior and usage condition social network on YouTube.com at .05 statistical significance.

4. Analysis result of relation between environment factors for using social network on YouTube.com and the behavior for using social network on YouTube.com found that these environment factors have related with these behavior moderate)r = .657(at .01 statistical significance.

Keyword: Factor, social network, YouTube.com , Community college

บทนำ

เว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์) Social Network (มีมากมาย เช่น Facebook, Myspace, Bebo, Orkut, Blackplanet, Windows Live Space Yahoo Geocities, Hi5, Youtube Flicker และ Line เป็นต้น จากการใช้งานได้โดยการอัพโหลด) Uplode (ข้อมูล คือการนำข้อมูลจากเครื่องไปไว้ยังเครื่องเซิร์ฟเวอร์ การแบ่งปันรูปภาพ) Share picture (และการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บบล็อก ต่างก็กำลังเข้าสู่กระแสของสังคม รวมทั้งในประเทศไทยซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์นี้สามารถขยายจำนวนจากการแนะนำต่อๆกันไปของกลุ่มเพื่อนๆ ออกไปเหมือนเครือข่ายแมงมุม) World Wild Web (โดยผู้ใช้อินเตอร์เน็ตสามารถสมัครเป็นสมาชิกเว็บไซต์ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพียงใช้อีเมล์) E-mail (เมื่อเป็นสมาชิกแล้ว ผู้ใช้สามารถแสดงตนเองบนโลกออนไลน์ได้โดยอาจใส่ข้อมูลส่วนตัว ใส่ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว อีกทั้งยังสามารถออกแบบตกแต่งหน้าเว็บไซต์ของตนเอง และสามารถให้ผู้อื่นมาเขียนข้อความ) Comment (ถึงตัวเองได้)อรุณรัตน์ ศรีชูศิลป์, 2554 : 3(

เครือข่ายสังคมออนไลน์) Social Network (กลายเป็นสื่อหลัก) Mainsteam (ในกลุ่มวัยรุ่นนักศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญและบริโภคสื่อนี้มากขึ้น ในอนาคตอาจจะกลายเป็นพลังอำนาจทางการสื่อสารที่ทำให้กระแสเครือข่ายสังคมออนไลน์กลายเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น จนนำไปสู่การใช้ประโยชน์และบริโภคข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อนี้กันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา ซึ่งการศึกษาของประเทศไทย อินเตอร์เน็ตจึงเป็นเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยในการขยายโอกาสทางการศึกษาให้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาค้นคว้าข้อมูลได้อย่างไม่จำกัดทั้งในเรื่องของสถานที่ เวลาในการใช้งาน โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ซึ่งอดีตจำกัดอยู่เพียงแค่ห้องสมุดเท่านั้น แต่ปัจจุบันเมื่อเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตได้รับการพัฒนาขึ้น โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารข้อมูลที่ทำให้นักศึกษาสามารถหาข้อมูลไม่จำกัดจากอินเตอร์เน็ต ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมขุมทรัพย์ทางปัญญาอย่างมากมายมหาศาล ในลักษณะที่สื่อประเภทอื่นไม่สามารถทำได้) อรุณรัตน์ ศรีชูศิลป์, 2554 : 4 (ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11)พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559(ที่มุ่งเน้นการพัฒนาการแบบบูรณาการแบบองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยรัฐได้ขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยเพิ่มมากขึ้นรัฐได้ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความรู้มากขึ้น เช่น อินเตอร์เน็ตตำบล อินเตอร์เน็ตเป็นผลพวงของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ทำให้การเข้าถึงความรู้ได้ง่ายขึ้นและมีข้อมูลความรู้ที่หลากหลายสาขาเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้เท่าเทียมกัน สามารถศึกษาค้นคว้าวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและทุกสถานที่) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 : ออนไลน์(

การเข้าใช้งานเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของประชากรไทย ในปีพ.ศ. 2558 ผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ได้เข้าไปใช้เว็บไซต์ดังกล่าวสูงถึง 1 ล้านชั่วโมงต่อวันและมียอดจำนวนเข้าชม) View(วิดีโอประมาณ 1,000 ล้านครั้งต่อเดือนส่วนความยาวของการอัพโหลดเนื้อหาโดยรวมเท่ากับ 100 ชั่วโมงต่อนาที เรียกได้ว่าเป็นเว็บไซต์หนึ่งที่ผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในประเทศไทยกำลังให้ความสนใจ

เป็นอย่างยิ่ง) Google Analytics Thailand, 2014(กลุ่มผู้ใช้งานเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม มากที่สุดคือ กลุ่มอายุระหว่าง 16 – 35 ปี เป็นกลุ่มวัยรุ่น นักศึกษาที่เรียนอยู่ในระดับอุดมศึกษา หรือ มหาวิทยาลัยและวัยทำงาน โดยกลุ่มนี้มีความเชี่ยวชาญในการหาข้อมูลบนอินเตอร์เน็ต เป็นกลุ่มผู้ใช้เทคโนโลยี ซึ่งบุคคลเหล่านี้บริโภคสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ต่างๆ รวมถึงการเข้าชมวิดีโอออนไลน์ผ่านอุปกรณ์พกพาอย่างสมาร์ทโฟน) Smartphone (และแท็บเล็ต) Tablet(และมีพฤติกรรมการใช้งานสิ่งต่างๆพร้อมๆกันในเวลาเดียวกัน เช่นพิมพ์ข้อความสังคมออนไลน์และชมวิดีโอออนไลน์หรือชมรายการโทรทัศน์ออนไลน์ไปด้วย นอกจากนี้บุคคลรุ่นนี้ยังได้ใช้สังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกด้วย)พรทิพย์ กิมสกุล, 2 553: 2(

สำหรับด้านการศึกษา ยูทูบสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ จึงเป็นที่มาของการเปิดหน้าการศึกษาล่าสุดเของยูทูบขึ้น ที่เรียกว่า “ยูทูบสำหรับโรงเรียน” หรือ) Youtube for Schools) เป็นช่องทางการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้น โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว โดยได้ร่วมมือกับภาคีด้านการศึกษากว่า 600 แห่ง เช่น TED, Smithsonian เว็บไซต์ชื่อดังเรื่องที่ได้รวบรวมแหล่งเรียนรู้และนิทรรศการต่างๆเอาไว้, Steve Spangler แหล่งผลิตเกมส์และของเล่นเพื่อการพัฒนาทักษะด้านวิทยาศาสตร์ หรือ Numberphile ที่สอนคณิตศาสตร์ออนไลน์ เป็นต้น นอกจากนี้เพื่อให้ง่ายต่อการค้นหา ยูทูบได้ทำงานร่วมกับครูในการจัดแบ่งเนื้อหากว่า 300 ชิ้น ออกเป็นรายวิชา และระดับชั้น โดยสื่อเหล่านี้จะช่วยเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ห้องเรียนสนุกสนานขึ้น และเด็กๆก็จะตั้งใจเรียนมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันนี้ ยูทูบ) Youtube(สามารถหาวีดีโอทุกประเภท ทั้งส่วนตัว ไร้สาระ หรือ วีดีโอโฆษณาแบบเป็นทางการ รวมทั้งการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ต้องใช้วีดีโอจากระบบเหล่านี้ของ ยูทูบ) Youtube (มาสร้างความรู้ความเข้าใจกับนักศึกษาและคนทั่วไป เป็นการบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนการสอนอีกแบบหนึ่ง) Teerarat2532, 2555 : ออนไลน์ (ดังตัวอย่างของบุคลากรทางการศึกษาที่นำยูทูบ)Youtube (มาเป็นสื่อในการเรียนการสอนเช่นครูวีรชัย มาตรหลุบเหลา”ครูสอนเป่าแคนจาก รร . บ้านหนองย่างงัว จ.ร้อยเอ็ด ที่เปิด “Channel วีรชัย มาตรหลุบเหลา” ผ่านยูทูบ) Youtube(และสร้าง Blog เพื่อเผยแพร่การสอนเป่าแคนตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูง ซึ่งมีคนเข้ามาเยี่ยมชมทั้งในและต่างประเทศ หรือ “ครูวีรชาติ มาตรหลุบเหลา” ครูสอนวิทยาศาสตร์ จาก รร.โพนเมืองประชารัฐ จ.ร้อยเอ็ด ที่ใช้ กูเกิ้ล)Google (และ ยูทูบ) Youtube (เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ให้นักเรียนได้ค้นคว้าความรู้ออกมาเป็นโครงงานวิทยาศาสตร์ ก่อนที่จะสรุปบทเรียนด้วยการตัดต่อวิดีโอเป็นผลงานของนักเรียน แล้วนำมาทำเป็นสื่อเผยแพร่กระบวนการทำงานทั้งหมดผ่านทางยูทูบ)Youtube (นอกจากนี้ในระดับอุดมศึกษายังมีการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายในสถาบัน นำมาอัพโหลดลง ยูทูบ) Youtube (ก่อนเผยแพร่องค์ความรู้สู่โลกออนไลน์ เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งในทุกระดับ) MarketingOops, 2015 : ออนไลน์

สำหรับวิทยาลัยชุมชน ได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตเข้ามาใช้ร่วมกับการเรียนการสอนยังมีน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่นักศึกษาจะได้เรียนในรายวิชาคอมพิวเตอร์ที่มีการนำเว็บไซต์ยูทูบเข้ามาร่วมในการจัดการเรียนการสอน และในการเรียนรู้จากหนังสือคู่มือเพียง

อย่างเดียวอาจก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนของนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำ เพราะการนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตมาใช้ร่วมกับการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆเพิ่มขึ้น เพื่อที่นักศึกษาจะได้นำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับชุมชน และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ชีวิตประจำวัน จากข้อมูลข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำข้อมูลพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษา ไปเป็นแนวทางให้แก่อาจารย์ผู้สอนไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนและเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารในการวางนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยชุมชนในปีการศึกษาต่อๆไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และลักษณะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแวดล้อม (ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน และด้านการเรียนการสอน) กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

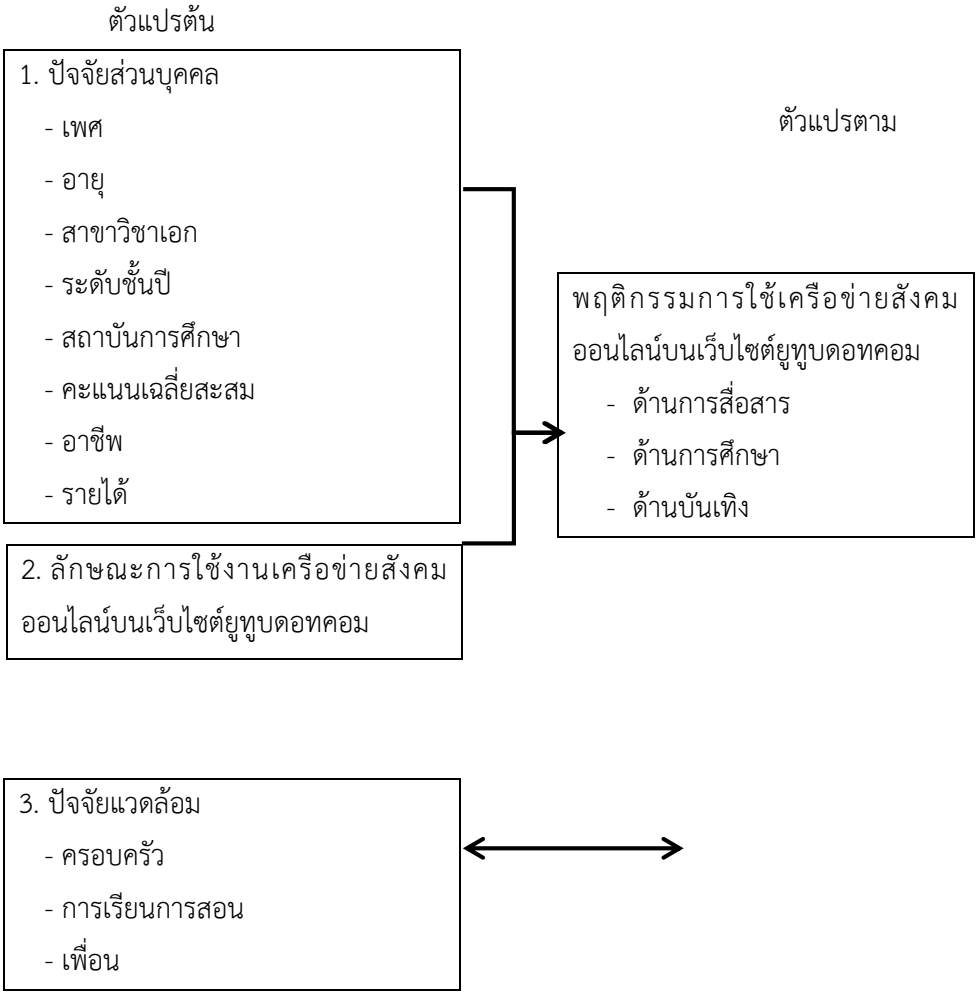

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม และปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เว็บไซต์ยูทูบดอทคอมแตกต่างกันปัจจัยแวดล้อมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เว็บไซต์ยูทูบดอทคอมกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสัมพันธ์กันในทางบวก

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในบทนี้จะกล่าวถึง การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 5 จังหวัด รวมประชากรจำนวน 6,096 คน (สถาบันวิทยาลัยชุมชน, 2559 : ออนไลน์) ได้แก่ วิทยาลัยชุมชนยะลา วิทยาลัยชุมชนปัตตานี วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส วิทยาลัยชุมชนสงขลา และวิทยาลัยชุมชนสตูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 375 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane,1973 : 272 ; อ้างถึงใน จริญา สังข์เพ็ชร์, 2551 : 4)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 77.60 มีอายุระหว่าง 18 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.60 มีประสบการณ์ในการใช้งานเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมในระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.30 มีความถี่ใช้งานที่ 2-4 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 49.30 ระยะเวลาในการใช้งานต่อวันน้อยกว่า 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 34.10 ช่วงเวลาในการใช้งานเวลา 18.00 – 24.00 น. คิดเป็นร้อยละ 36.50 ใช้งานที่บ้าน/หอพักบ่อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.20 เข้าใช้งานด้วยโทรศัพท์มือถือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.10 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ กิมสกุล (2553) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้ยูทูบและประเด็นจริยธรรมทางข้อมูลของผู้ใช้ยูทูบในประเทศไทย กล่าวว่า สถานที่ที่เข้าใช้ยูทูบบ่อยที่สุด คือที่พักของตนเอง และผู้ใช้ยูทูบส่วนใหญ่มีระดับปริมาณการใช้ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยทางด้านเพศและอายุส่งผลต่อพฤติกรรมในการใช้ยูทูบของผู้ใช้ในประเทศไทยคือเพศหญิงมีระดับพฤติกรรมการใช้มากกว่าเพศชายและผู้ที่มีอายุในช่วง 21 – 30 ปี จะมีสัดส่วนในการเข้าใช้เว็บไซต์ยูทูบมากกว่าผู้ใช้ในช่วงอายุอื่นๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรชา ทวีลาภ (2556) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ การใช้ประโยชน์จากสื่อยูทูบในเรื่องดนตรีของคนในกลุ่ม GENERATION Y ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่กล่าวว่าระยะเวลาในการชมยูทูบประมาณ 1-15 นาที ช่วงเวลาในการเข้าชม 20.01 -24.00 น. สถานที่ในการเข้าชมสื่อคือ บ้าน และใช้คอมพิวเตอร์ส่วนตัวในการเข้าชมสื่อ นักศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการใช้งานมากที่สุด คือ ใช้งานเพื่อความบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 79.70 รองลงมาคือ เพื่อใช้ในการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 72.50 ซึ่งตรงกับที่พรทิพย์ กิมสกุล (2553) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้ยูทูบและประเด็นจริยธรรมทางข้อมูลของผู้ใช้ยูทูบในประเทศไทย กล่าวว่าวัตถุประสงค์ในการใช้เว็บไซต์ยูทูบเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก โดยจะเลือกชมคลิปวิดีโอประเภท มิวสิควิดีโอ รายการโทรทัศน์ และคลิปภาพยนตร์ ซึ่งนักศึกษามีการใช้งานเพื่อการศึกษาในด้านการทบทวนบทเรียน

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.10 หมวดหมู่ที่เข้าบ่อยใช้งานที่สุด 3 อันดับแรกคือลำดับที่ 1. หมวดหมู่ภาพยนตร์และความบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 57.30 ลำดับที่ 2.หมวดหมู่เพลง คิดเป็นร้อยละ 57.10 และลำดับที่ 3 คือ หมวดหมู่วิทยาศาสตร์และการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.50 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พร พุฒิสาร (2553) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้วิดีโอคลิปออนไลน์ของผู้ชมในประเทศไทย กล่าวว่าเหตุผลปัจจัยการเปิดรับชมวิดีโอคลิปเพื่อตอบสนองความต้องการด้านความบันเทิง และความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก และเหตุผลที่เลือกใช้บริการเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม เพราะเป็นเว็บไซต์ที่ใช้งานง่าย และเข้าถึงได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 47.20 ระดับปัจจัยแวดล้อม (ครอบครัว การเรียนการสอน และเพื่อน) ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชลธิชา จุ้ยนาม (2557) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและผลการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย กล่าวว่าปัจจัยแวดล้อมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความถี่ในการใช้งานเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย และการใช้สื่อออนไลน์นั้นได้รับการแนะนำและชักจูงจากเพื่อน เพราะหากไม่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อทำการค้นหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ก็จะทำให้เป็นผู้ไม่เท่าทันกระแสสังคม เพราะไม่สามารถสนทนาเรื่องที่เป็นข่าวสารทางสังคมใหม่ๆได้

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ผลดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และลักษณะใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ผลดังนี้

3.1.1 นักศึกษาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชาเอก อายุ อาชีพ รายได้และคะแนนเฉลี่ยสะสม แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบไม่แตกต่างกัน เนื่องจากนักศึกษาของวิทยาลัยชุมชนส่วนใหญ่เข้าใช้งานเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมจากโทรศัพท์มือถือ สอดคล้องกับการวิจัยของอรุณรัตน์ ศรีชูศิลป์ (2554) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้สังคมเครือข่ายออนไลน์ ของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ กล่าวว่า การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ และพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารองนักศึกษาปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ จำแนกตามเพศ คอมพิวเตอร์ส่วนตัว ระดับชั้นปี คะแนนเฉลี่ยสะสม รายได้ผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3.1.2 นักศึกษาที่มีสถาบันการศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เพราะที่ตั้งของวิทยาลัยใน

แต่ละแห่งมีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน และเป็นผลมาจากนโยบายของผู้บริหารเกี่ยวกับการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตมาใช้ในการเรียนการสอนแตกต่างกัน และครูผู้สอนในการนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตมาใช้ในการเรียนการสอนแตกต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยของอรุณรัตน์ ศรีชูศิลป์ (2554) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้สังคมเครือข่ายออนไลน์ ของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐ กล่าวว่านักศึกษาปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีสถานศึกษาแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ปัจจัยแวดล้อมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอม ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นซึ่งปัจจัยแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ ชลธิชา จุ้ยนาม (2557) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและผลจากการใช้สังคมเครือข่ายออนไลน์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ปัจจัยแวดล้อม และปัจจัยจิตลักษณะ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการสื่อสาร พบว่า การเผยแพร่วิดีโอในช่วงเวลาต่างๆ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนในเว็บไซต์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นนักศึกษาควรมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำวิดีโอแล้วอับโหลดลงเว็บไซต์ยูทูบ (Youtube) ให้มากขึ้น อาจจะได้รับคำแนะนำจาก ครอบครัว เพื่อน หรือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน

2. ด้านการศึกษา พบว่า การเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด (Live) และการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ผลงานทางวิชาการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ควรจะให้อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาต่างๆ โดยเฉพาะรายวิชาคอมพิวเตอร์ ควรใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาร่วมกับการจัดการเรียนการสอน เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาอยากที่จะเรียนรู้ในรายวิชานั้นๆเพิ่มมากขึ้น และผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพ และประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

3. ด้านบันเทิงได้แก่ การติดตามข่าวสารด้านแฟชั่นและผลงานดารา/นักแสดงที่ชื่นชอบมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักศึกษามีการติดตามข่าวสารด้านแฟชั่นดาราในเว็บไซต์ ยูทูบดอทคอมน้อยมาก อาจเกิดมาจากการที่นักศึกษายังใช้งานเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมไม่เป็น ดังนั้นควรมี

การส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมมากขึ้น จากการเปิดอบรมหลักสูตรระยะสั้น หรือการใช้เว็บไซต์ยูทูบดอทคอมในการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมของนักศึกษาระดับอนุปริญญาของวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ รวมถึงความต้องการในการใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาตัวแปรด้านอื่นๆไปใช้ในการวิจัยในด้านการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเว็บไซต์ยูทูบดอทคอมในด้านการศึกษายังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้นวงการศึกษาควรหันมาศึกษาตัวแปรด้านอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์และก่อให้เกิดองค์ความรู้ต่องานวิจัยอื่นๆต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จด้วยความอนุเคราะห์ของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายแห่ง ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวได้ทั้งหมด ผู้มีพระคุณสามท่านแรกคือ อาจารย์ ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ตายูดิน อุสมาน กรรมการที่ปรึกษา และอาจารย์ ดร.เนาวรัตน์ ตรีไพบูลย์ กรรมการที่ปรึกษา ที่เสียสละเวลาให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ยิ่งโดยได้เอาใจใส่ตรวจแก้วิทยานิพนธ์เพื่อให้สมบูรณ์ที่สุด ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือและวิทยาลัยชุมชนยะลาที่ให้ความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ ขอขอบพระคุณผู้บริหารและบุคลากรวิทยาลัยชุมชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ให้ข้อมูลและให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากนักศึกษา โดยได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ คำแนะนำต่างๆ อันมีค่า และขอขอบคุณคณาจารย์สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกท่านที่อบรม สั่งสอน ถ่ายทอดวิชาความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโท รุ่น 7 สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา รวมทั้งเพื่อนๆ พี่ๆน้องๆ ทุกคน สำหรับความช่วยเหลือและกำลังใจที่มอบให้

เอกสารอ้างอิง

พัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์,สำนักงาน. (2559**) พฤติกรรมผู้ใช้อินเตอร์เน็ตประจำปี2559.** [online**]** เข้าถึงได้จาก : https: //www. etda.or.th/content/thailand-internet-user-profile-2016-conference.html. [25 สิงหาคม 2559]

พรทิพย์ กิมสกุล.(2553). รายงานการวิจัย เรื่อง **การใช้ยูทูบและประเด็นทางจริยธรรมทางข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้ยูทูบในประเทศไทย** กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภัทรา เรืองสวัสดิ์. (2553). **รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภานุวัฒน์ กองราช. (2554)**. รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา Facebook**. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรัชญา บุญก่อเกื้อ. (2553). การใช้ประโยชน์จากสื่อยูทูบ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : https://www.l3nr.org/posts/5251111 [3 มกราคม 2560].

ศิวัช จันทนาสุภาภรณ์. (2553). รายงานการวิจัย เรื่อง **ทัศนคติที่มีต่อการเปิดรับสื่อออนไลน์บนเครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. ปทุมธานี : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศิริพร เสริตานนท์. (2554) **รายงานการวิจัย เรื่อง ผลของการเปิดรับสื่ออนาจารต่อพฤติกรรมทางเพศของนักศึกษามหาวิทยาลัย : การประยุกต์เทคนิคการตอบสนองเชิงสุ่มและแนวทางแก้ไขป้องกันปัญหาการเปิดรับสื่ออนาจาร.** กรุงเทพฯ. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. กระทรวงวัฒนธรรม**.**

สรกล บุญก่อเกื้อ. (2554). **คนไทยกับ Youtube.** (ออนไลน์)**.** เข้าถึงได้จาก : http:// businessvayoclub.com/index.php?topic=2618. [3 มกราคม 2559]

สุกัญญา บูรณเดชาชัย. **รายงานวิจัย เรื่อง ผลของการเปิดรับข่าวจากอินเทอร์เน็ตที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยในภูมิภาคตะวันออก.** [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.amsarthailand.utcc.ac.th/attachments/article/32/Sukunya.pdf. [25 พฤศจิกายน 2556]

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2559) **ผลการการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ปีพ.ศ. 2559**. กรุงเทพฯ กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก. http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/icthh59.pdf. [10 มกราคม 2559]

เสาวนีย์ พิสิฐานุสรณ์ (2550). **YouTube พลิกโฉมโลกออนไลน์ .** [online] เข้าถึงได้จาก : https: //www.positioningmag.com /magazine/detail.aspx?id=56739. [8 ธันวาคม 2554]

องอาจ นัยพัฒน์. (2548.) **วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ.

อรชา ทวีลาภ (2557). **รายงานการวิจัย เรื่อง การรับรู้ การใช้ประโยชน์จากสื่อยูทูบในเรื่องดนตรีของคนในกลุ่ม GENETATION Y ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ. : คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อรุณรัตน์ ศรีชูศิลป์ (2554).**พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ**. กรุงเทพฯ. : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อศินา พรวศิน) 255(9. **เจาะลึกพฤติกรรมคนไทย กับการดู Youtube**.]online [เข้าถึงได้จาก : https://brandinside.asia/insight-consumer-youtube-platform-vdo-online/ [12 ตุลาคม 2559]

De, H.I., Roger, B. J., & Kenneth, C. A. (2004). **Consumer behavior : Building marketing strategy** (9th ed). Irwin : McGraw-Hill.

Taylor, S.E., L.A. Peplau and D.O. Sears. (2000). **Social Psychology. 10th** ed. New Jersey: Premtice-Hall.

Yang,W., & Qian,Z. **(2011). Understanding the Characteristics of Category – specific YouTube Videos**. Em CMPT771 COURSE PROJECT. Burnaby : Simon Fraser University**.**

No. S024

กระบวนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ปวิอาญา)

The Assistance of Remedies and Rehabilitation Service of the Affected People by the Conflict in Southern Border Provinces: a Case Study of Those Detainees in Accordance with the Code of Criminal Procedure

อามีนา ไชยกุล

Ameena Chiyakul

Yala Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัว หรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ป วิอาญาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการช่วยเหลือเยียวยา 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศอ.บต.ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา 3) ความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบกรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้วิธีการดำเนินวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างในเชิงคุณภาพ จำนวน 159 คน และวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 155 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา

ผลการศึกษาพบว่า 1) หลักเกณฑ์การช่วยเหลือเยียวยา กรณีเหตุการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ . 2547 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ 2554 ยึดตามประกาศของคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกรณีเหตุการณ์ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ . 2554 เป็นต้นไปตามระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ขั้นตอนกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ประกอบด้วย สถานที่รับลงทะเบี เอกสารประกอบการขอรับลงทะเบียน การพิจารณาเอกสารหลักฐาน รวบรวมเอกสารให้ รับเงินช่วยเหลือเยียวยา 3) ด้านความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.) มีความเห็นต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา พบว่า ระดับผู้บริหารมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาควรมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าการเพิ่มเงินเพื่อเยียวยาจิตใจ ระดับผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเยียวยา เห็นว่า กฎหมายควรคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการ

ช่วยเหลือเยียวยา และพบว่าจุดอ่อนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านช่วยเหลือเยียวยาส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นลูกจ้าง 4) ด้านความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบกรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา พบว่าผู้ได้รับผลกระทบมีความพึงพอใจด้านหลักเกณฑ์และขั้นตอนการช่วยเหลือเยียวยาอยู่ในระดับมาก ด้านหลักเกณฑ์ ที่เกี่ยวกับการนำเงินที่ได้รับ ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและประกอบอาชีพเพื่อสามารถหารายได้แก่ครอบครัวและด้านความรู้สึกปลอดภัยต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ในเรื่องเอกสารจะไม่ถูกนำไปใช้ในกรณีอื่นนอกจากการช่วยเหลือเยียวยา อยู่ในระดับปานกลาง

Abstract

The research aims to study the procedure of the assistance of remedies and rehabilitation service of the affected people by the conflict in southern border provinces: a case study of those detainees in accordance with the Code of criminal procedure. The objectives of this research is 1) to study the rehabilitation procedures 2) to study the officer's opinion of Southern Border Provinces Administrative Centre (SBPAC) 3) to study the satisfaction of affected people from the case study of detainees according to Code of criminal procedure. The research carried out by means of qualitative research amount 159 people and 155 people of quantitative research. Research instrument used interview to study the officer's opinion to the rehabilitation procedures

The study found that: 1) Since 2004 until 30th September 2011, the requirement based on the notification of the commission of the assistance remedy and rehabilitation of the affected people, the incident happened before 1stOctober 2011 by the requirement based on the development strategy in southern border provinces Act. 2) The procedure of assistance remedies and rehabilitation service in case detainees according to Code of criminal procedure consists: Place for registration, The required document, The process of considering the evidence , The process of considering the evidence, Receiving of stipend 3) The opinion of officials of SBPAC according to the procedure of the assistance remedies and rehabilitation service views that The requirement focuses more on the development of quality life rather than support money, A part from that the officer views that law does not mention about the protection of the officers but all are agreed that sometime bureaucracy does not in line with the need of this group. While SBPAC have enough officers, however, the works are overload and most of the officers are employees 4) For the satisfaction of detainees who have affected by Code of criminal procedure are very satisfy with the requirement, however, in terms of providing jobs profession are slightly satisfied, also the keeping of evidences are slightly satisfied.

Keywords : Assistance of Remedies, Rehabilitation Service, Conflict, Southern Border Provinces, Criminal Procedure, Detainees

บทนำ

จากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึงปี พ.ศ. 2559 มีสถิติการก่อเหตุการณ์ความไม่สงบจำนวน 36,812 ครั้ง ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตทั้งสิ้น 21,895 คน แยกออกเป็นผู้เสียชีวิต 4,902 ราย พิการ 514 ราย บาดเจ็บ 9,690 รายและทรัพย์สินเสียหาย 6,510 ราย (สำนักการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ศอ.บต., 2559 : 5) ส่งผลผด้านความรู้สึกและจิตวิทยาสังคม ความคิดเห็นของประชาชนโดยสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประชากรตัวอย่างจากจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา จำนวน 2,000 คน พบว่าประชากรตัวอย่างจำนวนร้อยละ 22 มีคนรู้จักหรือญาติสนิทเสียชีวิตหรือบาดเจ็บหรือหายตัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเห็นว่าประชาชนในพื้นที่จำนวนมากได้รับผลกระทบในด้านความรู้สึกที่มีคนรู้จักหรือญาติเป็นเหยื่อของเหตุการณ์ความรุนแรง(สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2554 : 20) รัฐบาลจึงประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินปี พ.ศ. 2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 (สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2554 : 23) จากการประเมินผลกระทบของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ต่อการจัดการและการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2552 พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นว่า พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการควบคุมการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบและประเมินว่าประสบผลสำเร็จในการตรึงสถานการณ์ไม่ให้รุนแรง แต่กลุ่มผู้นำศาสนา เอ็นจีโอและกลุ่มประชาชนและผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกจับกุมตัวเห็นว่าการบังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินล้มเหลวในการสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชน ด้านทัศคติและความรู้สึก จึงจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาอย่างเร่งด่วนโดยเฉพาะด้านความเป็นธรรมและด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบอย่างเท่าเทียม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตามกรอบยุทธ์ศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นนโยบายภายใต้หลักยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีเพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ “มุ่งให้จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความปลอดภัยปราศจากเงื่อนไขการใช้ความรุนแรงมีสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งโดยสันติ ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจไว้วางใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสันติภาพ” รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีถูกควบคุมตัวและถูกคุมขังหรือถูกดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหา หรือเป็นจำเลยและถูกควบคุมตัวหรือคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 ข้อ 7 (5) มาใช้โดยอนุโลม

กระบวนการและหลักเกณฑ์การช่วยเหลือเยียวยาผู้วิจัยจะทำการศึกษาต่อไป จากข้อมูลสรุปผลการดำเนินการช่วยเหลือเยียวยาพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2559 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบกรณีดังกล่าว จำนวน 253 คน ประกอบด้วยผู้ได้รับผลกระทบจากจังหวัดนราธิวาส 87 คน ปัตตานี 81 คน ยะลา 70 คน และสงขลา 15 คน จากบัญชีลงทะเบียนขอรับการช่วยเหลือเยียวยา ทั้งหมด จำนวน 557 คน (สำนักการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ศอ.บต., 2559: 16) การช่วยเหลือเยียวยา ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2553 มาตรา 9 (7) กำหนดให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามระเบียบที่ กพต. โดยไม่ตัดสิทธิประโยชน์ที่ผู้ได้รับตามกฎหมายอื่นเพื่อให้งานด้านการช่วยเหลือเยียวยามีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยซึ่งได้ปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มดังกล่าว ประสบปัญหาหลังจากถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังหรือถูกดำเนินคดี ส่งผลกระทบการดำเนินชีวิต เกิดความหวาดระแวง ขาดการย่อมรับเนื่องจากเคยเป็นบุคคลต้องสงสัยในคดีความมั่นคง ขาดอาชีพ ขาดรายได้ ลดความสามารถในการดูแลครอบครัว

กระบวนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของกลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังหรือถูกดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และผู้นั้นมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือมีการถอนฟ้อง หรือมีคำพิพากษายกฟ้องแล้วได้รับการปล่อยตัว และความคิดเห็นของผู้ดำเนินการระดับนโยบายและผู้ปฏิบัติ ในกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบฯ กรณีดังกล่าว ผู้วิจัยคาดว่า ผลการวิจัยจะเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบที่รัฐบาลดำเนินการนั้นเป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกต้องชอบธรรม มุ่งหวังให้ผลการวิจัยสามารถป็นข้อมูลเชิงนโยบายเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป วิอาญา)

2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ศอ.บต. ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยาของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป วิอาญา)

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป วิอาญา) ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ศอ.บต.ที่ดำเนินงานเยียวยา และผู้ได้รับผลกระทบ

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ กระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ความคิดเห็น และความพึงพอใจ

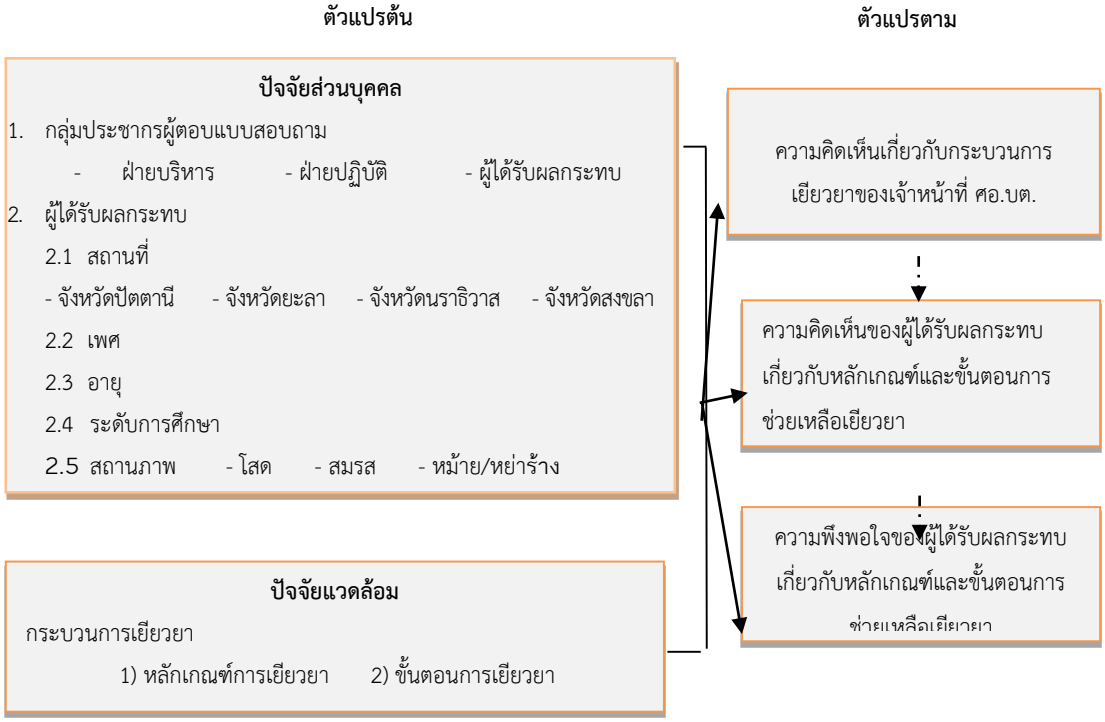

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการทำวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง กระบวนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษากลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป วิอาญา) ครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานตามวัตถุประสงค์การวิจัยและมีประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่มด้วยกันได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ที่ดำเนินงานช่วยเหลือเยียวยาในพื้นที่ จำนวน 4 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากสำนักให้การให้ความช่วยเหลือเยียวยา จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่จากสำนักบริหารงานยุติธรรม จำนวน 2 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับบริหารและ

ปฏิบัติในฐานะผู้ที่รับผิดชอบงานด้านการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้ที่ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังหรือถูกดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหาหรือเป็นจำเลยและถูกควบคุมตัวหรือคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวต่อมาปรากฏหลักฐานว่าผู้นั้นมิได้เป็นผู้กระทำผิดหรือมีการถอนฟ้องหรือมีคำพิพากษายกฟ้องแล้วได้รับการปล่อยตัว (ป.วออาญา) จำนวน 253 คน ข้อมูลการช่วยเหลือเยียวยาปี พ.ศ. 2557 -2559 สำนักการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และทำการสอบถามจำนวน 253 ชุด ได้รับแบบสอบถามครบทุกชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรที่ต้องการ โดยเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 155 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ โดย n แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่าง N แทน ขนาดของประชากร e แทนความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยและการประเมินผล

ผลการศึกษา กระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบกรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพบว่า กระบวนการช่วยเหลือเยียวยากรณีผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ปวิอาญา) มี 2 หลักเกณฑ์ ประกอบด้วย 1) ช่วยเหลือเยียวยา กรณีเหตุการณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2554 ยึดตามประกาศของคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) ช่วยเหลือเยียวยากรณีเหตุการณ์ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป ยึดตามระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้ 1) กำหนดสถานที่รับลงทะเบียนที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเยียวยาประจำอำเภอจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เอกสารประกอบการขอรับลงทะเบียน เช่น เอกสารเกี่ยวการถูกดำเนินคดีและต่อมาปรากฏหลักฐานว่าไม่มีความผิด หรือมีการถอนฟ้องหรือมีคำพิพากษายกฟ้อง 3) พิจารณาเอกสารหลักฐาน 4) รวบรวมเอกสารให้จังหวัด และส่งให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ 5) แจ้งประสานการรับเงินช่วยเหลือเยียวยา และรับเงินช่วยเหลือเยียวยา

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ศอ.บต. ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยาของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ป วิอาญา) จำแนกตามตัวแปรต้น ประกอบด้วย ความเห็นของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเยียวย ศอ.บต. พบว่า ผู้บริหารให้ความเห็นว่า หลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาควรมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าการเพิ่มเงินเพื่อเยียวยาจิตใจ และ ระดับผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเยียวยา เห็นว่า กฎหมายควรคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการช่วยเหลือเยียวยา สำหรับจุดอ่อน คือ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านช่วยเหลือ

เยียวยาส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นลูกจ้างและผู้ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ต้องการประสานพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการ และยังเห็นว่าควรพัฒนาการดำเนินงานช่วยเหลือเยียวยาให้เป็นระบบซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถสร้างสันติสุขได้

2. ความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบกรณีศึกษาผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อกระบวนการช่วยเหลือเยียวยา เห็นว่าด้านหลักเกณฑ์และขั้นตอนการช่วยเหลือเยียวยาอยู่ในระดับมาก มีเพียงแต่ด้านหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการนำเงินที่ได้รับไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและประกอบอาชีพ เพื่อหารายได้แก่ครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งด้านความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบของกลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยเรื่องเอกสารกลัวจะถูกนำไปใช้ในกรณีอื่นนอกจากการช่วยเหลือเยียวยา อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และขั้นตอนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบกรณีกลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากขั้นตอนการช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบที่มีจำนวนมาก และมีบางคนตกหล่น ซึ่งรัฐบาลควรหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสำรองเพื่อรองรับการช่วยเหลือเยียวยา ให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่มากขึ้น

2. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ แก้ไขปัญหาการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาท กรณีที่เกิดเหตุการณ์ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ที่มาลงทะเบียน ซึ่งมีจำนวนมากเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำจึงควรมีมาตรการในการดำเนินการเพื่อจะได้ให้งานการช่วยเหลือเยียวยาเป็นระบบมีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม และมีคุณภาพในอนาคต

3. การพัฒนาช่วยเหลือเยียวยากลุ่มผู้ได้รับผลกระทบสามารถสร้างสันติสุขได้นั้นควรให้หน่วยงานด้านความมั่นคงดำเนินการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกรณีนี้ในฐานะผู้ดำเนินการและรับผิดชอบหลัก ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การช่วยเหลือเยียวยา ควรให้ทางหน่วยงานความมั่นคง ตำรวจ ทหาร เพราะต้องการให้ผู้ได้รับผลกระทบมีความเข้าใจต่อกระบวนการทางกฎหมายความมั่นคง และให้หน่วยงานอื่นๆ เป็นหน่วยงานร่วม

4. สำหรับประเด็นปัญหาที่กระบวนการช่วยเหลือเยียวยา มีจุดอ่อน คือ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือเยียวยามีตำแหน่งเป็นลูกจ้าง รัฐควรมีนโยบายช่วยเหลือด้านการสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติ และเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความก้าวหน้า ส่งผลให้งานการช่วยเหลือเยียวยามีประสิทธิภาพ ซึ่งงานช่วยเหลือเยียวยาเป็นงานด้านความมั่นคงและมีการปฏิบัติงานด้านจิตวิทยา โดยการเสนอกำหนดกรอบอัตรากำลังให้มีตำแหน่ง พนักงานราชการหรือข้าราชการต่อไป

5. สำหรับด้านความพึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบด้านหลักเกณฑ์และขั้นตอนซึ่งอยู่ในระดับดีมาก แต่ประเด็นด้านการรักษาความลับของเอกสารของผู้ได้รับผลกระทบกรณีดังกล่าว เกิดความรู้สึกไม่เชื่อมั่น เนื่องจากเกรงว่าเจ้าหน้าที่จะนำเอกสารไปใช้ในด้านอื่นๆ จึงเห็นว่าควรให้มี

มาตรการในการเก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องให้เป็นความลับ เพื่อสร้างความความเชื่อมั่นต่อประชาชน อาจจะประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ จัดทำระบบและมาตรการในการเก็บเอกสารของผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มกลุ่มดังกล่าวหรือประชาชนทั่วไป มีความเชื่อมั่น จะส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบกรณีผู้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขัง

2. ควรศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงลึกถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ได้รับผลกระทบกรณีถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขัง กับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ควรมีการทำการวิจัยเชิงลึกเรื่องความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านความมั่นคง และตัวแทนเด็กและเยาวชน ต่อการช่วยเหลือเยียวยาแก่กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกรณีผู้ถูกควบคุมตัว หรือถูกคุมขัง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤตยาอาชวนิจกุล. (ม.ป.ป.). **ความรุนแรงและความตายภายใต้นโยบายรัฐ : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.**

คู่มือการให้ความช่วยเหลือเยียวยา. (2559). **ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.255**9. สำนักการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้.

จิตฐิพร ศิริตานนท์. 2543. **การเปรียบเทียบค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดเจตคติต่อวิชาคอมพิวเตอร์**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฐาปนพงศ์ หมาดหลัง. (ม.ป.ป.). **ทัศนคติ มุมมองสถานการณ์ ของผู้นำท้องถิ่นต่อเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำบลท่าม่วง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา.** บทความเสนอในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 5

นริศร เข้มขัน. (2549**). ความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ต่อบทบาทของทหารในการแก้ปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

นีออน กลิ่นรัตน์. (2525). **จิตวิทยาเบื้องต้น**. ขอนแก่น : ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บงการ บุญสนธิ์. (2554). **ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2553.** มหาบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2556). **การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ.** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ปัญญา เทพสิงห์. (2556). **ทัศนคติของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดนราธิวาส.** บทความ เสนอในการประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 พฤษภาคม 2556.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). **ความคิดเห็น : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีระพัธนา.

ประชาไท .(2554) .**รายงาน :เปิดบันทึก ศอ.บต.ความเห็นต่อ" กฎหมายพิเศษ "ที่ชายแดนใต้**)ออนไลน์ .(จากเว็บไวต์ http://prachatai.com/journal/32523/01/2011

กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ .(2549) .**ความรุนแรงและความตายภายใต้นโยบายรัฐ : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**).ออนไลน์(. จากเว็ปไซต์

http:/www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/

Annual Conference/ http:// /ConferenceII/Article/Download/Article.12pdf

ภาษาอังกฤษ

Belkin, GaryS, and Skydell, Ruth H.(1979).**Foundation of Psychology.** Boston : Hougton Mifflin Co.,

John R. G. Jenkins. **Marketing and Customer Behaviors**. Journal of Marketing, Vol. 37, No. 3 (Jul., 1973).

Likert, R. (1932) **"A Technique for the measurement of Attitude"**. Arch. Psychol. No. 140

Oppenheim. A.N.(1966). **Questionnaire Design and Attitudes Measurement.** (2nd ed.) New York : Basic Books.

William A. Scott.(1975). **Attitude Measurement. In Gardner Lindzey and Elliot Aronson** (eds.), the Handbook of Social Psychology. New Delhi : Amerind Publishing.

No. S025

ผลการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ

The Result of Learning Management of Arabic Subject for Intermediate Islamic Studies Stages Students Year 1 at Darunsat Witaya Islamic High School by Six Thinking Hats Technique

วาสุกรี ดอเลาะ[104] มูหัมมัดตอลาล แกมะ[105] นิตยา เรืองแป้น[106] อับดุลรอแม สุหลง[107]

Wasukree Dorloh Muhammadtolal kaemah Nittaya Ruangpan Abdulramae Sulong

บทคัดย่อ

การวิจัยมีครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ E_1/E_2 = 80/80 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2559 จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมาตามแบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีประสิทธิภาพ E_1/E_2 = 88.35/89.06 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ E_1/E_2 = 80/80

[104] นักศึกษาปริญญาโท สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[105] ดร.ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[106] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[107] ดร.ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.35)

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the efficiency of the Arabic language learning management for the intermediate islamic stage students year 1 at Darunsat Witaya Islamic High School by using Six thinking Hats technique bases on E1/E2 = 80/80 of standard 2) to study learning achievement and critical thinking skills for pre learning and after learning, and 3) to evaluate the feedback from using the Six Thinking Hats technique. The participant consisted on intermediate Islamic stage students year 1 at Darunsat Witaya Islamic High School in the first semester of the academic year 2016 which were 44 purposively selected. The researching factors were 1) the learning management by Six Thinking Hats technique 2) the achievement and analysis 3) the feedback from participant. The Data was analyzed by statistics, ratio, standard deviation and t-test

The Results of this research are:

1. The effectiveness of the learning management plans learning Arabic subject by Six Thinking Hats technique was E_1/E_2 = 88.35/89.06

2. The Students' achievement and analysis after learning was higher than before learning at statistically significant at the 0.01 levels.

3. The Students' critical thinking after learning was higher than before learning at statistically significant at the 0.01 levels.

4. The Students' satisfaction level of student is satisfaction towards Learning Management of Arabic Subject by using Six Thinking Hats technique is very high.

Keywords: Plans of Learning Arabic Subject, Six Thinking Hats Technique

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 (2) และ (3) ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างมีระบบภายใต้พื้นฐานของหลักการอิสลาม เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศในการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 3)

จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดเป็นมาตรฐานการเรียนรู้มุ่งเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลามโดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีความศรัทธาต่ออัลลอฮและรอซูลและปฏิบัติตามหลักคำสอนของอิสลาม ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถให้ความคิดเห็นและเหตุผลในการวินิจฉัยพิจารณาปัญหาต่าง ๆ โดยปราศจากความงมงาย มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ประเทศชาติ และประชาคมโลก มีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในกลุ่มสาระตามหลักสูตรและวิทยาการต่าง ๆ สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของสังคมมุสลิมให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีความภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเองและสามารถปฏิบัติตนตามหลักการอิสลามได้อย่างถูกต้อง รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดีรักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม มีความสามัคคี รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม และสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข

ผลการทดสอบอิสลามศึกษา (I-NET) ปีการศึกษา 2558 ปรากฏว่าวิชาภาษาอาหรับยังไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 50 นั้นหมายถึงคะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ และวิชาสาระภาษาอาหรับเป็นวิชาที่อยู่ในระดับที่ต่ำในจำนวนรายวิชาอิสลามศึกษา ช่วงปีการศึกษา 2556-2558 ถึงแม้จะมีคะแนนที่บ่งถึงการพัฒนาขึ้นบ้าง แต่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสาระวิชาภาษาอาหรับ ช่วงชั้นที่ 3 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้เรียนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้เรียนมา และยังขาดทักษะการปฏิบัติที่ถูกต้องในการอ่าน พูด เขียนภาษาอาหรับ ซึ่งหากปล่อยให้สภาพดังกล่าวเกิดขึ้นโดยไม่ได้รับการแก้ไข ระดับ

ผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำก็จะไม่มีการพัฒนาและอาจทำให้ผู้เรียนมีปัญหาในด้านการเรียนในขั้นต่อไปและไม่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาบรรลุตามมาตรฐานของหลักสูตร พุทธศักราช 2546 ผู้วิจัยจึงเห็นควรหาวิธีในการแก้ปัญหาในเรื่องที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นความสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับและหลังจากที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ พบว่าเทคนิคความคิดหมวกหกใบเป็นเทคนิคหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเทคนิคความคิดหมวกหกใบ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดวิเคราะห์เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ยังสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้จักลำดับการเรียนรู้และสรุปเนื้อหาสำคัญ ตลอดจนการนำความ รู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2546 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายให้เด็กไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีความเป็นไทย และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ให้ผู้เรียนปฏิบัติจนเกิดผลการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เพราะการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล ทำความเข้าใจคิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด ได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงานและข้อความที่สรุปได้ มีการจัดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในทุกระดับชั้นอิสลามศึกษาและระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางโดยเฉพาะ อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด อันเนื่องมาจากผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ในการประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อตอบโจทย์ของปัญหา ผู้วิจัยจึงเลือกทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นตัวช่วยในกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ตามเกณฑ์มาตรฐาน E_1/E_2 = 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอาหรับระหว่างก่อนและหลังเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ
3. เพื่อวัดทักษะการคิดวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ

4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบ One group Pre-test Post-test Design มีการทดสอบก่อนทดลอง และหลังการทดลอง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 จำนวน 17 ห้อง จำนวนนักเรียนทั้งหมด 640 คน ของโรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา อ. สายบุรี จ. ปัตตานี ที่เรียนในรายวิชาภาษาอาหรับตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้เรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 จำนวน 44 คน โดยเป็นนักเรียนหญิงชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1/4 เทียบเท่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 ได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้เรียนทั้งหมดจำนวน 17 ห้อง ของโรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา อ. สายบุรี จ. ปัตตานี ที่เรียนในรายวิชาภาษาอาหรับตามรูปแบบการสอนที่ใช้เทคนิคหมวกหกใบ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ พร้อมทั้งเสนอเป้าหมายของการเรียน และการประเมินผล

2. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและตรวจคุณภาพแล้ว

3. ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 8 ตามลำดับ

4. ทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบชุดเดิม

5. นักเรียนกลุ่มทดลองทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคความคิดหมวกหกใบ

6. นำคะแนนการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และคะแนนความพึงพอใจไปประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

7. นำผลที่ได้จากการทดลองมาสรุปเป็นรายงานผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ จำนวน 8 แผน

2. แบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ ของการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ จำนวน 80 ข้อ เป็นแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยแบ่งออกเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 50 ข้อ และแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน จำนวน 30 ข้อ

3. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ

การวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนการเรียนรู้ วิเคราะห์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC

2. ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะทางการคิดวิเคราะห์โดยการหาความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น

3. ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้โดยใช้
เทคนิคเทคนิคความคิดหมวกหกใบ วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมมุติฐาน วิเคราะห์โดยใช้ค่าที t-test

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. การหาค่าเฉลี่ย (Mean)

3. การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สูตรการทดสอบ t-test

ผลการวิจัยและอภิปราย

ตอนที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1 ตามเกณฑ์ที่กำหนด E_1/E_2 = 80/80 ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่	E_1		E_2		E_1 / E_2	แปลผล
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ		
1	392	89.09	393	89.32	89.09/89.32	ผ่านเกณฑ์
2	383	87.04	388	88.18	87.04/88.18	ผ่านเกณฑ์
3	387	87.95	402	91.36	87.95/91.36	ผ่านเกณฑ์
4	382	86.82	373	84.77	86.82/84.77	ผ่านเกณฑ์
5	386	87.72	389	88.41	87.72/88.41	ผ่านเกณฑ์
6	392	89.09	405	92.05	89.09/92.05	ผ่านเกณฑ์
7	399	90.68	387	87.95	90.68/87.95	ผ่านเกณฑ์
8	389	88.41	398	90.45	88.41/90.45	ผ่านเกณฑ์
รวม	**3110**	**88.35**	**3135**	**89.06**	**88.35/89.06**	**ผ่านเกณฑ์**
เฉลี่ยโดยรวม			**88.35/89.06**		**มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์**	

จากตาราง พบว่า ผลจากการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ จำนวน 8 แผน ในภาพรวมผู้เรียนสามารถทำคะแนนระหว่างเรียนร้อยละ 88.35 และทำคะแนนหลังเรียนร้อยละ 89.06 ดังนั้นแผนการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน E_1/E_2 = 80/80

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ดังนี้

คะแนน (80 คะแนน)	จำนวนผู้เรียน (N)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D	D	*t*-test
ก่อนเรียน	44 คน	80	39.66	0.14	31.59	35.80**
หลังเรียน	44 คน	80	71.25	0.07		

p < 0.01

จากตาราง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระภาษาอาหรับในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนหลังเรียน ($\overline{X}$ = 71.25) และคะแนนก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 39.66) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังนี้

ความสามารถทางการคิดวิเคราะห์	จำนวนนักเรียน (N)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D	*t*-test
ก่อนเรียน	44 คน	30	11.57	0.09	32.06**
หลังเรียน	44 คน	30	26.11	0.03	

p < 0.01

จากตาราง พบว่า คะแนนการวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยาโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนหลังเรียน ($\overline{X}$ = 26.11) และคะแนนก่อนเรียน ($\overline{X}$ =11.57) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 4 ประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ดังนี้

ที่	**ความพึงพอใจของผู้เรียน**	$\overline{X}$	S.D	**ระดับ**	**ลำดับ**
1	เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมและน่าสนใจ	4.48	0.53	มาก	2
2	เนื้อหาสาระทำให้นักเรียนเข้าใจและจดจำได้ดีขึ้น	4.23	0.48	มาก	8
3	เนื้อหาสาระเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน	4.43	0.58	มาก	3
4	เนื้อหาสาระเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์	4.41	0.52	มาก	4
5	เนื้อหาสาระเสริมสร้างให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้	4.57	0.59	มาก	1
6	เนื้อหาสาระช่วยให้เห็นคุณค่าในการปฏิบัติตาม	4.34	0.49	มาก	6

7	การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความสุขุมรอบคอบ	4.34	0.52	มาก	5
8	นักเรียนสามารถทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ดี /ทำคะแนนเป็นที่น่าพอใจ	4.20	0.48	มาก	10
9	ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน	4.23	0.51	มาก	9
10	สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารและในชีวิตประจำวัน	4.25	0.51	มาก	7
	รวม	4.35	1.33	**มาก**	

จากตาราง พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้สาระวิชาภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยาโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ โดยภาพรวมพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจมากที่สุดในเนื้อหาสาระเสริมสร้างให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ ($\overline{X}$ = 4.57) รองลงมา คือ เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมและน่าสนใจ และเนื้อหาสาระเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนผู้เรียน
($\overline{X}$ =4.48 และ 4.43 ตามลำดับ) และผู้เรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ นักเรียนสามารถทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ดี/ทำคะแนนเป็นที่น่าพอใจ ($\overline{X}$ = 4.20)

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ พบว่า ผู้เรียนสามารถทำคะแนนระหว่างเรียน เฉลี่ยร้อยละ 88.35 และทำคะแนนหลังเรียน เฉลี่ยร้อยละ 89.06 โดยภาพรวมและรายแผนมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ E_1/E_2 = 80/80 แสดงว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้อย่างดี มีความคงทนในการเรียนรู้ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างเรียนและหลังเรียนมีค่าสูงกว่าร้อยละ 80

2. ผลสัมฤทธิ์การเรียนจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 แสดงว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดี มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. ผลการวัดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการทดสอบวัดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่า ผู้เรียนที่ผ่านการใช้แผนการสอนสาระภาษาอาหรับในระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ มีความสามารถทางการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องจาก

3.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ มีลักษณะเด่น คือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งฝึกฝนผู้เรียน ได้ใช้ความคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างเป็นระบบ เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบเป็นการนำเอาสีของหมวกมาใช้ในการคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์หนึ่ง เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบจะพุ่งความสนใจไปทีละด้านไปจนกว่าครบทั้งหกด้าน คือ ข้อมูล ความรู้สึก ข้อความระวัง คุณประโยชน์ ข้อดี มุมมองที่แปลกใหม่ และการสรุปตามที่กำหนดในกิจกรรมอย่างมีระบบ การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเต็มที่ โดยปราศจากความสับสน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ยังเป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของเกม จึงทำให้ผู้เรียนสนุกสนานไปกับกิจกรรม สอดคล้องกับเดอโบโน (ศุภนัฐ พานา 2554 : 92-93) ที่กล่าวว่า เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดมิติแห่งการคิดให้กว้างขวางออกไป และแสดงให้เห็นว่าการคิดแต่ละแบบมีศักยภาพและข้อจำกัดอย่างไร การคิดอย่างรอบด้านพร้อมที่จะคิดได้หลายแบบในสถานการณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

3.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการคิดอยู่บ่อยครั้ง ตามวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และความชำนาญในการคิดวิเคราะห์ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ สอดคล้องกับกฎการเรียนรู้ของ ธอร์นไดด์ (ทิศนา เขมมณี. อ้างอิงจาก Hergenhahn;& Olson. 1993: 56-57) ที่กล่าว่า ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นหากได้มีการนำไปใช้บ่อยๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา ของ เพียเจต์ (พาสนา จุลรัตน์. 2548: 23-26; อ้างอิงจาก Ormrod) ที่กล่าว่า เด็กที่มีอายุอยู่ในช่วง 12 ปี ถึงวัยผู้ใหญ่ เป็นขั้นที่เด็กสามารถคิดหาเหตุผลอย่างนักวิทยาศาสตร์และคิดในสิ่งที่ซับซ้อนเป็นนามธรรมมาก

3.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกแต่ละใบด้วยกระบวนการกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนรูปแบบความคิดได้ง่าย และตรงไปตรงมาโดยการเปลี่ยนสีหมวก อีกทั้งยังสามารถจัดลำดับความคิดให้เหมาะสมที่สุดกับหัวข้อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวการสอนเพื่อช่วยปรับปรุงความคิดวิเคราะห์ของ อุษณีย์ โพธิสุข (2537 : 99-100) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม การระดมพลังสมอง การระดมความคิด การไตร่ตรองความคิดของกลุ่มรวมถึงการวิจารณ์อย่างมีเหตุผล การวิจารณ์ในการสร้างงานล้วนเป็นทักษะระดับสูงทางปัญญาและทางสังคม

ทั้งสิ้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เด็กได้มีข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งกลยุทธ์ทางความคิดของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนดรุณศาสน์วิทยา โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก แสดงว่านักเรียนพอใจกับวิธีการเรียนโดยใช้เทคนิคโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้และการการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียน เนื้อหาที่ใช้และสภาพแวดล้อมทั่วไป สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ จะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อนำไปใช้จัดการเรียนรู้กับผู้เรียนที่ให้ความสำคัญและตื่นตัวกับการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ชอบคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุและผล ทำให้เห็นศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งช่วยให้นักเรียนนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

1.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ผู้สอนต้องสามารถจัดกลุ่มแบบคละความสามารถให้สมาชิกแต่ละกลุ่มคอยช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน สามารถกระตุ้นความคิด ความอยากรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง

1.3 ครูผู้สอนควรศึกษาวิธีการวัด และประเมินผลตามสภาพจริง ควบคู่ไปกับรูปแบบการจัดกาเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไม่ควรคำนึงเฉพาะเรื่องคะแนนที่ได้รับจากการวัดผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว

1.4 ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแสดงความสามารถได้อย่างอิสระ ทั้งในด้านความรู้ ความคิด และการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเต็มความสามารถ

1.5 ในการจัดการเรียนรู้ควรจัดเวลาให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ผู้สอนต้องควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมให้มีความเหมาะสม ไม่ใช้เวลาเกินความจำเป็น

2. ข้อเสนอแนะในนำวิจัยไปใช้

2.1 จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า หลังจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้สาระภาษาอาหรับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ชั้นปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นครูผู้สอนสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการ

จัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอาหรับต่อไป และอาจจำเป็นต้องเพิ่มเวลาเรียนให้เหมาะสมกับพัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียน โดยยึดสภาพผู้เรียนเป็นหลัก

2.2 การนำแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนการสอนให้เข้าใจอย่างชัดเจน และควรเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและน่าสนใจ เพราะสื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสืบค้นด้วยตนเอง

2.3 ครูผู้สอนสามารถอ่านแบบทดสอบแบบวัดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์ให้นักเรียนฟัง เพื่อเป็นการยืดหยุ่นให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจคำถามได้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอาหรับโดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ควรพัฒนาตลอดอย่างไม่หยุดยั้ง และสามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษามลายู เป็นต้น รวมทั้งจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง ในระดับชั้นอื่น เช่น ระดับประถม และระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.2 ครูผู้สอนควรพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบซ้ำๆหลายครั้ง และปรับปรุงเนื้อหาสาระที่สามารถทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของหลักของศาสนาอิสลาม เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอิสลามศึกษาและกลุ่มสาระสังคมและต่อไปให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3.3 ครูผู้สอนควรประยุกต์ใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ ให้เหมาะสมกับระดับวัยและช่วงชั้น และศักยภาพของผู้เรียนและเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนที่ชัดเจนให้สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546

3.4 ครูผู้สอนควรพัฒนาเนื้อหาสาระของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ อย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง และควรเปรียบเทียบการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น กับการสอนโดยใช้รูปแบบอื่น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อ

3.5 ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคความคิดหมวกหกใบ กับตัวแปรด้านอื่นๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิจารณญาณ ความคิดสร้างสรรค์ เจตคติต่อการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546** : สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

ทิศนา แขมมณี. (2548). **รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พาสนา จุลรัตน์. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศุภนัฐ พานา. (2554). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบสอบแสวงหาเป็นกลุ่ม.**ปริญญานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต การมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2556). **รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (I-NET) ปีการศึกษา 2556 ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง.[Online].** Available: http://www.niets.or.th/INET/ . (2558,มีนาคม 10)

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2557). **รายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (I-NET) ปีการศึกษา 2557 ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ค่าสถิติระดับโรงเรียนแยกตามสาระการเรียนรู. [Online].** Available: http://www.niets.or.th/. (2558, สิงหาคม 11)

อุษณีย์ โพธิสุข. (2537**). สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ.** กรุงเทพ : ผู้จัดการ.

No. S026

أهمية استخدام الترادف في تعليم اللغة العربية

د/ عادلة حاج نئ وى

Adilah Hayeeniwea

قسم اللغة العربية بكلية العلوم الانسانية والاجتماعية بجامعة راجابت جالا

Yala Rajabhat University,Yala 95000 Thailand

Abstract

الترادف ظاهرة دلالية تتعلق بالمعنى عرفت في كثير من اللغات قديما وحديثا وعامل مهم من التوسع اللغوي المؤثرة في اللغة ، وقد لعب دورا عظيما في حياة اللغة العربية ، إذكان سببا في ثراءها بألفاظ قد يجد المتكلم فيها إذا ضاق عليه التعبير بلفظ ما .

كما أن الترادف تعد وسيلة من وسائل تعليم اللغة العربية للطلبة والطالبات الناطقين بغير العربية ، حيث أنها الطريقة المناسبة لشرح الكلمات وبيان معانيها دون اللجوء إلى ترجمتها للغة الأم التي قد تؤدي إلى بطء اكتساب اللغة العربية . هذا مما يشغلني ويطرق ببالي عن كيفية اكتساب اللغة العربية للناطقين بغيرها وقد قمت بتدريس اللغة العربية واستعنت بهذه الطريقة وهي استعمال الترادف في توضيح ما لبس من دلالات المفردات دون اللجوء إلى الترجمة فوجدت استجابة بعض الطلبة لهذه الوسيلة هذا مما دفعني إلى كتابة هذا البحث .

المقدمة

إن اللغة العربية تتميز بثروة عظيمة من المفردات وإن معاني هذه المفردات قد توسعت وتعددت بمرور الزمن أغراضها واستعمالاتها وما من شك هذه ميزة تفتخر بها على سائر اللغات كل ذلك ناتج عن طريق الترادف ، وقد أثبتت المعاجم العربية على ذلك فعندما يقلب الباحث صفحات المعاجم يجد ذلك الكم الهائل من المفردات مما يدل على ثراء اللغة العربية ، ولكن الترادف ليس مما اتفق العلماء على الإقرار به فبعض العلماء من المتقدمين والمحدثين أقروا به واعتبروا تلك الألفاظ مؤدية لمعنى واحد ، ومنهم من لا يرى ذلك ، هذا ما سنتناوله في هذا البحث .

مفهوم الترادف :

يقول سيبويه : " اعلم أن من كلامهم اختلاف اللفظين لاختلاف المعنيين واختلاف اللفظين والمعنى واحد واتفاق اللفظين واختلاف المعنيين " (الكتاب لسيبويه جـ 1 ، ص 24)

المعنى اللغوي :

الترادف في اللغة : التتابع ، يقول ابن فارس : ردف الراء والدال والفاء أصل واحد مطرد ، يدل على اتباع الشيء . فالترادف التتابع والرديف الذي يرادفك . (ابن فارس معجم المقاييس اللغة ص 448)

الترادف مشتق من الفعل : ردف ، أو المصدر الردف ، والردف : ما تبع الشيء وكل شيء تبع شيئا فهو ردفه ، وإذا تتابع شيء خلف شيء فهو الترادف والجمع الردافى يقال : جاء القوم ردافى أي بعضهم يتبع بعضهم . (الفيروز أبادي القاموس المحيط ص 731)

والترادف التتابع وقد فسر الزجاج قوله تعالى : (فاستجاب لكم أني ممدكم بألف من الملائكة مردفين) سورة الأنفال آية 9 . قال الفراء : مردفين : متتابعين ، واردف الشيء بالشيء وأردفه عليه : أتبعه عليه . قال الزجاج : يقال : ردفت الرجل إذا ركبت خلفه وأركبته خلفي . وردف الرجل وأردفه : ركب خلفه وارتدفه خلفه على الدابة ورديفك الذي يرادفك ، والجمع ردفاء وردافى ورديف المرتدف ، والجمع رداف ، واستردفه : سأله أن يردفه .

والمترادف كل قافية اجتمع في آخرها ساكنان سمي بذلك لأن غالب العادة في أواخر الأبيات أن يكون فيها ساكن واحد فلما اجتمع في هذه القافية ساكنان مترادف كان أحد الساكنين ردف الاخر ولاحقا به (ابن منظوم لسان العرب جـ 6 / ص136) .

المترادف اصطلاحا :

أما المترادف اصطلاحا فإنه اطلق مجازا على عدة استعمالات مجازية أشهرها ما تواضع عليه علماء فقه اللغة من إطلاقه على كلمتين أو أكثر تشترك في الدلالة على معنى واحد لأن " الكلمات قد تترادف على المعنى الواحد أو المسمى الواحد كما يترادف الراكبان على الدابة الواحدة " وعلى هذا فالعلاقة في هذا الاستعمال المجازي هي التشابه حيث شبهت الكلمات في ترادفهما وتتابعهما ودلالتهما على المعنى الواحد بالراكبين وترادفهما على الدابة الواحدة .

وهذا ما صرح به الجرجاني (ت816 هـ) في كتابه التعريفات في ص 50 مشيرا إلى الصلة بين المعنى اللغوي والاصطلاحي للترادف بقوله : " المترادف ما كان معناه واحد وأسماؤه كثيرة وهو ضد المشترك ، أُخذ من الترادف الذي هو ركوب أحد خلف آخر ، كأن المعنى مركوب واللفظان راكبان عليه كالليث والأسد ".

أما التعريف الجامع لمصطلح الترادف فنجده في كتاب المزهر للسيوطي (ت 911 هـ جـ1 / 402) الذي أفرد له فصلا خاصا بعنوان : معرفة الترادف نقلا عن الإمام فخر الدين قوله : " هو الألفاظ المفردة الدالة على شيء واحد باعتبار واحد ، قال : واحترزنا بالافراد عن الاسم والحد فليسا مترادفين ، وبوحدة الاعتبار عن المتباينين ، كالسيف والصارم فإنهما دلالة على شيء واحد ولكن باعتبارين أحدهما على الذات والآخر على الصفة ".

الاختلاف حول وجود الترادف في اللغة

اختلف اللغويون قديما وحديثا حول حقيقة وجود الترادف في اللغة بين مثبت ومنكر.

المثبتون للترادف:

سيبويه : وهو من أشهر المثبتين لهذه الظاهرة بيّن في باب (اللفظ للمعاني) : "اعلم أن من كلامهم اختلاف اللفظين لاختلاف المعنيين، واختلاف اللفظين والمعنى واحد، واتفاق اللفظين واختلاف المعنيين ... فاختلاف اللفظين لاختلاف المعنيين هو نحو: جلس وذهب، واختلاف اللفظين والمعنى واحد نحو: ذهب وانطلق، واتفاق اللفظين والمعنى مختلف نحو قولك: وجدت عليه من الموجدة، ووجدت إذا أردت وجدان الضّالة، وأشباه هذا كثير." فقوله: "اختلاف اللفظين والمعنى واحد نحو: ذهب وانطلق" ينصرف إلى الترادف. (الكتاب لسيبويه جـ 1 /24)

الأصمعي: ألف فيه كتابا عنوانه: ما اتفق لفظه واختلف معناه. وكان يقول أحفظ للحجر سبعين اسما.

أبو الحسن الرماني الذي ألف كتاب: الألفاظ المترادفة.

ابن خالويه: الذي كان يفتخر بأنه جمع للأسد خمسمائة اسم وللحية مئتين، وأنه يحفظ للسيف خمسين اسما.

وحمزة بن حمزة الأصفهاني: الذي كان يقول إنه جمع من أسماء الدواهي ما يزيد على أربعمائة.

والفيروزآبادي الذي ألف كتابا في الترادف بعنوان: الروض المسلوف فيما له اسمان إلى ألوف. (السيوطي المزهر في علوم اللغة وأنواعها جـ 1 ، ص 407)

والتهانوي الذي يقول: والحق وقوعه (أي الترادف) بدليل الاستقراء، نحو أسد وليث.

ومعظم المحدثين من اللغويين العرب يعترف بوقوع الترادف في اللغة، من هؤلاء:

علي الجارم الذي يقول: إن الترادف موجود ولا سبيل إلى إنكاره، ولكن لا يجوز المبالغة فيه بإدخال الصفات مرادفة للأسماء.

إبراهيم أنيس الذي يقول إنّ علماء اللغات يجمعون على إمكان وقوع الترادف في أي لغة من لغات البشر، والذين أنكروا الترادف من القدماء كانوا من الأدباء النقاد الذين يستشفون أمورا سحرية ويتخيلون في معانيها أشياء لا يراها غيرهم وفي هذا من المبالغة والمغالاة ما يأباه اللغوي الحديث في بحث الترادف. (دلالة الألفاظ ص171)

حجج المثبتين: يحتج بعضهم لإثبات الترادف بما يلي:

(1) لو كان لكل لفظةٍ معنى غيرُ معنى الأخرى لما أمكنَ أن نعبِّر عن شيء بغير عبارته، وذلك أنا نقول في "لا ريب فيه": "لا شكَّ فيه" وأهل اللغة إذا أرادو أن يفسروا (اللب) قالوا هو

"العقل." و(الجرح) هو "الكسْب،"فلو كان الريبُ غيرَ الشك والعقل غير اللب لكانت العبارةُ عن معنى الريب بالشك خطأ، فلما عُبِّرَ بهذا عن هذا عُلم أن المعنى واحد.

(2) إنّ المتكلم يأتي بالاسمين المختلفين للمعنى الواحد في مكان واحد تأكيداً ومبالغةً كقوله: وهند أتى من دونها النَّأْي والبعد قالوا: فالنَّأْيُ هو البعد.

(3) الترادف لا يعني التشابه التام إنما أن يُقام لفظ مقام لفظٍ لمعانٍ متقاربة يجمعُها معنًى واحد كما يقال: أصلحَ الفاسد و لمّ الشّعث ورتَقَ الفَتْق وشَعَبَ الصَّدع.

(4) وقال الطاهر ابن عاشور إذا أصبحت عدد من المفردات تدل على شيء واحد فهي من االترادف ولا يهمنا ما إذا كانت في الماضي تدل عليه أو على صفة فيه، مثل الحسام والهندي التي أصبحت الآن تدل على السيف ولا يلحظ معنى القطع أو الأصل الهندي فيها.

المنكرون للترادف: لقد أنكر الترادف فئة من العلماء قديما وحديثا من العرب ومن غيرهم:

ثعلب الذي كان يقول: لا يجوز أن يختلف اللفظ والمعنى واحد.

ابن درستويه: لا يكون فعَل وأفْعَل بمعنى واحد كما لم يكونا على بناء واحد إلا أن يجيء ذلك في لغتين مختلفتين فأما من لغة واحدة فمحال أن يختلف اللفظان والمعنى واحد كما يظن كثير من اللغويين والنحويين، وإنما سمعو العرب تتكلم على طباعها و لم يعرف السامعون العلل والفروق فظنوا أن هذه الألفاظ بمعنى واحد فأخطؤوا في فهم ذلك، وليس يجيء شيء من هذا الباب إلا على لغتين متباينتين.

ابن فارس: الذي يقول فِي هَذَا: إن الاسم واحد وهو "السيف" وَمَا بعده من الألقاب صفات، ومذهبنا أن كل صفة منها معناها غير معنى الأخرى.

أبو علي الفارسي: الذي رد على ابن خالويه، عندما افتخر بأنه يحفظ للسيف خمسين اسما، قائلا لا أعرف له إلا اسما واحدا هو السيف وأما الباقي فصفات.

أبو هلال العسكري: إن كل اسمين يجريان على معنى من المعاني في لغة واحدة يقتضي كل واحد منهما خلاف ما يقتضيه الآخر، وإلا كان الثاني فضلة لا يحتاج إليه. وقد ألف كتاب الفروق اللغوية لنقض فكرة الترادف وإبراز الاختلاف بين هذه الكلمات.

حجج المنكرين للترادف:

(1) يقول ثعلب: لا يجوز أن يختلف اللفظ والمعنى واحد لأنّ في كل لفظة زيادة معنى ليس في الأخرى، ففي ذهب معنى ليس في مضى. ويبين أبو هلال العسكري الفروق بين معاني الكلمات التي قيل فيها الترادف، فيقول:

– الفرق بين الحلم والرؤيا: كلاهما ما يراه الانسان في المنام لكن غلبت الرؤيا على ما يراه من الخير، والشئ الحسن، والحلم: ما يراه من الشر والشئ القبيح.

– الفرق بين الحماية والحفظ: أن الحماية تكون لما لا يمكن إحرازه وحصره مثل الأرض والبلد، تقول: هو يحمي البلد والأرض، والحفظ يكون لما يُحرز ويُحصر وتقول هو يحفظ دراهمه ومتاعه.

– الفرق بين الحمد والمدح: أن الحمد لا يكون إلا على إحسان، والمدح يكون بالفعل والصفة وذلك مثل أن يمدح الرجل باحسانه إلى غيره وأن يمدحه بحسن وجهه وطول قامته ولا يجوز أن يحمده على ذلك وإنما يحمده على إحسان يقع منه فقط.

– الفرق بين الخجل والحياء: الخجل مما كان والحياء مما يكون.

– الفرق بين الخشوع والتواضع: التواضع يعتبر بالاخلاق والأفعال الظاهرة والباطنة. والخشوع: يقال باعتبار الجوارح.

– الفرق بين القسم والحلف: أن القسم أبلغ من الحلف.

– الفرق بين الغضب والسخط: أن الغضب يكون من الصغير على الكبير ومن الكبير على الصغير، والسخط لا يكون إلا من الكبير على الصغير.

(2) يقول أبو هلال العسكري: الشاهد على أن اختلاف الأسماء يوجب اختلاف المعاني أن الاسم كلمة تدل على معنى الإشارة، فإذا أُشير إلى الشيء مرة واحدة فعُرف فالإشارة إليه ثانية وثالثة غير مفيدة، وواضع اللغة حكيم لا يأتي فيها بما لا يفيد. (أبو هلال العسكري الفروق اللغوية ص 22)

يبدو أن الاختلاف عائد إلى معنى الترادف. هل يعني التشابه التام في كل الأحوال أم هل يعني التشابه النسبي الذي يمكن فيه أن تستعمل لفظة مكان أخرى. إذا كان الأول فالتشابه مستحيل بين كلمتين بل إن بعض علماء اللغة يستبعد أن تشبه الكلمة نفسها في موضعين مختلفين؛ أما إذا قبلنا بالتعريف الثاني فإننا لن نعدم عددا من الألفاظ التي يمكن أن تحل محل أخرى في سياقات معينة، فنعدها من الترادف.

أسباب الترادف

1– فقدان الوصفية: بعض الألفاظ كانت تدل في الماضي على أوصاف محددة لاعتبارات معينة غير أنه مع مرور الزمن تُوسع في استعمالها ففقدت الوصفية واقتربت من الاسمية واكتفي بالصفة عن الموصوف، وأصبح هذا الوصف اسما، فمثل:

– المُدام: كانت صفة للخمر تعني "الذي أُدِيم في الدن"وهي الآن تُطلق على أنها اسم من أسماء الخمر.

– السيف: له اسم واحد هو السيف، وله أكثر من خمسين صفة لكل صفة دلالتها المميزة كالمهند "مصنوع في الهند" ومثلة اليماني "مصنوع في اليمن" والمشرفي "معمول في مشرف." والحسام لحدته وسرعة قطعه.

2- اختلاف اللهجات العربية: العربية لغة ذات لهجات متعددة تختلف في أسماء بعض الأشياء، فالشئ الواحد قد يسمى عند قبيلة بلفظ وعند أخرى بلفظ آخر، وبسبب اختلاط العرب في حروبهم ومعاشهم وأسواقهم فقد تطغى بعض الألفاظ على بعض، واشتهرت الكلمات التي تعتبر أسهل أو أفضل من غيرها فاجتمع للأنسان الواحد أكثر من لفظة للشيء الواحد، من ذلك مثلا:

- السكين يدعوها بذلك أهل مكة وغيرهم وعند بعض الأزد يسميها المدية.
- القمح لغة شامية، والحنظة لغة كوفية، وقيل البر لغة حجازية.
- الإناء من فخار عند أهل مكة يدعى بُرمة وعند أهل البصرة يسمى قدرا.
- البيت فو ق البيت يسمى عِلّية عند أهل مكة، وأهل البصرة يسمونه غرفة.
- الحقل "المكان الطيب يُزرع فيه" وهو الذي يسميه أهل العراق القَراح.
- المضاربة عند أهل الحجاز تسمى مقارضة.
- الجرين عند أهل نجد "المكان الذي يجفف فيه التمر والثمر" يسميه أهل المدينة المِربَد.
- المتقاضي المتجازي "من يستوفي الديون" يدعى في المدينة المتجازي.

3- الاقتراض من اللغات الأعجمية: اختلاط العرب بغيرهم من الأمم الأعجمية من فرس وروم وأحباش أدى إلى دخول عدد من الكلمات الأعجمية في العربية، بعضها كثر استعماله حتى غلب على نظيرة العربي، من ذلك:

أعجمي	عربي	أعجمي	عربي
النَّرجس	العَبْهر	الأُتْرُجّ	المُتْك
الرَّصاص	الصَّرَفان	التُّوت	الفِرصاد
الخِيار	القَثْد	الياسمين	السَّمْسَق
الهاون	المِنحاز	المِيزاب	المِثْعب
المِسك	المشموم	اللُّوبياء	الدَّجَر

(أحمد محمد قدور مدخل إلى فقه اللغة العربية ص 298)

4- المجاز: المجازات المنسية تعتبر سببا مهما من أسباب حدوث الترادف؛ لأنها تصبح مفردات أخرى بجانب المفردات الأصلية في حقبة من تاريخ اللغة، من ذلك:

- تسمية العسل بالماذية (تشبيها بالشراب السلس الممزوج) والسلاف (تشبيها بالخمر) والثواب (الثواب النحل وأطلق على العسل بتسمية الشيء باسم صانعه)، والصهباء (تشبيها بالخمر) والنحل"العسل" (سمي العسل نحلا باسم صانعه).
- تسمية اللغة لسانا لأن اللسان آلة اللغة.
- تسمية الجاسوس عينا لعلاقة الجزئية.

– تسمية الرقيق رقبة لعلاقة الجزئية.

5- التساهل في الاستعمال : التساهل في استعمال الكلمة وعدم مراعاة دلالتها الصحيحة يؤدي إلى تداخلها مع بعض الألفاظ في حقلها الدلالي:

– المائدة: في الأصل لايقال لها مائدة حتى يكون عليها طعام وإلا فهي خوان.

– الكأس: إذا كان فيها شراب وإلا فهي قدح.

– الكوز: إذا كان له عروة وإلا فهو كوب.

– الثرى إذا كان نديا وإلا فهو تراب.

6- التغيير الصوتي : التغييرات الصوتية التي تحدث للكلمات تخلق منها صورا مختلفة تؤدي المعنى نفسه. وهذه التغييرات قد تكون بسبب:

* إبدال حرف بحرف مثل: حثالة وحفالة؛ ثوم وفوم؛ هتنت السماء وهتلت، حلك الغراب وحنك الغراب.

* قلب لغوي بتقديم حرف على آخر، مثل: صاعقة وصاقعة؛ عاث وثعا؛ طريق طَامِس وطَاسِم. (رمضان عبد التواب فصول في فقه العربية ص 319 – 320)

المفهوم والمصداق:

المفهوم هو الموجود في ذهن الانسان والمصداق هو الموجود خارج ذهن الانسان. اي لو فهمنا الاشياء يجب ان نكون قادرين على تصديقها و اثباتها خارج اذهاننا . ببساطة تامة هذا هو التعريف لهذين المصطلحين المنطقيين .والمثال لذلك أن مفهوم الشجرة في الذهن ما نفهمه منا وهو الصورة البسيطة لها و لو اردنا ان نصدق هذه الصورة علينا أن نأتي بمثال عيني لها . ولكن ما علاقة هذا بالترادف؟ الإجابة واضحة تماماً وهي الربط بين المفهوم والمصداق أي ما نفهمه في أذهاننا من الأشياء يجب ان يطابق على المصاديق التي نعرضها خارج الذهن ،لنبين الأمر بمثال : اسأل طالب هل تعرف او تفهم ما هو الإخفاء ؟ يجيب نعم أي المفهوم موجود في ذهنه .اقول له ثانية صدق ما تفهمه بمثال عيني ، يقول :كل شئ مستور أي وضع عليه الستار إذن هو مخفي .

ماذا حدث في هذه الإجابة؟ كأن الطالب يريد أن يقول أن الإستار والإخفاء على معنى واحد ، لأن ما تبادر في ذهنه واحد وهوصحيح ، هذا الأمر أيضا ما أكد به المؤيدون للترادف وليس بخطأ والمنكرون أيضا كانوا صائبين في آرئهم وهناك فرق بين المستور والمخفي وهو لغوي و ليس منطقي .

الخلاصة:

حسب المفاهيم اللغوية و البنيوية ، إذا كان لفظ يدل على معنى واحد عند فردين فمعناه بالضرورة ما ورد في ذهنيهما . فمثلاً معنى لفظ « الساعد » عند الإنسان بمعنى " الذ

راع " وأيضا لفظ " الساعد" ما يتصوره الإنسان في ذهنه من معناه هو " الذراع " إذن كلا اللفظين جاء بمعنى واحد ، فلفظ الذراع مرادف للفظ الساعد و لكن من أنكر وجود الترادف في اللغة لا يعير أهمية لهذا المفهوم الذهني بل يعتبر الذراع غير الساعد و يعتقد بوجود إختلاف دقيق في معناهما .ففي واقع الأمر إذا أخذنا المسئلة من هذا المنطلق ، فسوف نجد إختلافا دقيقاً في كل حرف من حروف اللغة العربية و ليس المفردات فحسب ، إن قضية الترادف في رأي المتواضع هي مسئلة تصورية ذهنية حيث ما يتصوره الفرد أو المفهوم الذي يتكون في ذهن السامع عند إيراد اللفظ هو المهم في قضية الترادف ، لهذا ما يتصوره ذهن المتلقي عند سماع لفظ ذراع ولفظ ساعد هو المهم من وجهة نظرنا في هذا المجال ولا يوجد إختلاف في معنى الذراع و الساعد في ذهن المتلقي عند سماع اللفظين . فلذا نقول مهما اختلف العلماء في وجود الترادف وعدمه فإن أهمية استخدام الترادف في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها مطلوب ، كما أنها تعين الطالب أو الباحث في التعبير باللغة العربية بإحلال كلمة متقاربة في المعنى محل كلمة آخر مما يدل على ثراء اللغة العربية بألفاظها .

المصادر والمراجع

القرآن الكريم

سيبويه **كتاب سيبويه** تحقيق عبد السلام هارون دار الجيل بيروت الطبعة الأولى .

جلال الدين السيوطي **المزهر في علوم اللغة وأنواعها** دار الجيل بيروت .

ابن منظور **لسان العرب** دار صادر بيروت الطبعة الرابعة 2005 .

مجد الدين محمد بن يعقوب الفيروز أبادي **القاموس المحيط** دار الفكر بيروت 1415 هـ / 1995 م .

أحمد بن فارس بن زكريا **معجم المقاييس في اللغة** تحقيق شهاب الدين أبو عمرو دار الفكر بيروت.

علي بن محمد السيد الشريف الجرجاني **معجم التعريفات** تحقيق محمد صديق المنشاوي دار الفضيلة القاهرة .

أبو هلال العسكري **الفروق اللغوية** تحقيق محمد إبراهيم سليم دار العلم والثقافة القاهرة .

رمضان عبد التواب **فصول في فقه العربية** الطبعة السادسة 1420 هـ / 1999 م مكتبة الخانجي بالقاهرة

أحمد محمد قدور **مدخل إلى فقه اللغة العربية** الطبعة الثالثة 1424 هـ / 2003 م دار الفكر المعاصر بيروت .

إبراهيم أنيس **دلالة الألفاظ** مكتبة الأنجلو المصرية .

أحمد مختار **علم الدلالة** الطبعة الخامسة 1998 م عالم الكتب القاهرة .

No. S027

Perkembangan Undang-Undang Keluarga Islam Di Selatan Thailand: Kajian Terhadap Bidang Kuasa Hakim Syarie (Dato' *Yuttitham*) Dahulu Dan Sekarang

Development of Islamic Family Law in Southern Thailand : A Case Study on The Jurisdiction of Hakim Syarie (Dato'yuttitham) Past And Present

Manapiyah Maoti
Pensyarah dan Ketua Bidang Pengajian Islam
Akademi Pengajian Islam dan Bahasa Arab
Princess of Naradiwas University, Narathiwat. Thailand
Email: maoti_pnu@yahoo.co.th

Abstract

Kajian ini bertujuan untuk mengenal pasti tentang perkembangan undang-undang keluarga Islam dan bidang kuasa hakim syarie di selatan Thailand, sejak masa kerajaan Patani dan setelah kerajaan Patani dimasukkan ke dalam sistem pentadbiran dan pemerintahan kerajaan Thailand sejak tahun 1901. Sampai sekarang.

Untuk mencapai tujuan yang dinyatakan di atas, maka data-data yang berkaitan akan dikumpulkan melalui kaedah kepustakaan dan kaedah kajian lapangan khususnya wawancara dengan individu-individu yang mempunyai jawatan dalam pentadbiran undang-undang Islam. Pemilihan responden ini dilakukan berdasarkan kaedah purposive sampling. Responden yang dipilih adalah terdiri daripada hakim syarie, kadi syarie dan tokoh ulama yang mempunyai jawatan dalam pentadbiran hal ehwal agama Islam di selatan Thailand.

Hasil kajian ini mendapati bahawa, perkembangaundang-undang keluarga Islam dan bidang kusa hakim syarie terhenti kepada sistem pentadbiran dan pemerintahan kerajaan. Pada masa kerajaan Patani, undang-undang Islam dan bidang kuasa hakim syarie dapat dilaksanakan secara bebas sama ada undang-undang jenayah, keluarga dan pusaka Islam. Sementara pada masa kerajaan Thailand, undang-undang Islam dan bidang kuasa hakim syarie beransur-ansur terbatas dan lemah sehingga pada tahun 1946. Keterbatasan ini hanya kepada undang-undang keluarga dan pusaka Islam sahaja dan keterbatasan di bidang kuasa hakim syarie juga sangat sempit. Hakim syarie sebagai pemberi pengetahuan undang-undang Islam kepada hakim sivil. Hakim boleh sama ada untuk menerima ataupun menolak pengetahuan itu, kerana kuasa mutlak berada dalam tangan hakim sivil di mahkamah wilayah. Ertinya, hakim sivil berkuasa membantah keputusan hakim syarie yang berkaitan dengan undang-undang keluarga Islam.

Keywords: Perkembangan, Keluarga Islam, Hakim syarie.

Pendahuluan

Negara Thailand sebagai sebuah negara yang minoriti penduduknya beragama Islam. Sementara majoriti penduduknya beragama Buddha. Namun, di negara ini juga terdapat sebuah kawasan yang majoriti penduduknya beragama Islam yang mencapai 80 peratus daripada mereka tinggal di wilayah-wilayah selatan Thailand iaitu, wilayah Pattani, Narathiwat dan Yala. Ketiga-tiga wilayah tersebut sangat berbeza dengan wilayah-wilayah lain di negara itu, sama ada latar belakang sejarah, geografi, kebudayaan, bahasa, agama, adat resam mahupun undang-undang.

Perbezaan di segi undang-undang di kawasan itu ialah umat Islam melaksanakan undang-undang keluarga Islam di mahkamah agama. Kewujudan undang-undang keluarga Islam di selatan Thailand, sebagaimana sejarah telah membuktikan bahawa undang-undang tersebut telah wujud sejak tahun 1618 M. lagi. Pada ketika itu kerajaan Patani[108] sudah mencapai kemuncak kemajuan dalam semua bidang sama ada bidang pentadbiran, ekonomi, pelajaran, perdagangan dan lain-lainnya (Ismail Ali, 2000).

Setelah kerajaan Patani disatukan ke dalam sistem politik kerajaan Thailand sepenuhnya pada tahun 1901 M., kemudian Patani dirasmikan sebagai sebahagian daripada negara Thailand. Dalam menjayakan kempen integrasi Patani ke dalam negara Thailand, pihak kerajaan Thailand bertindak dengan mengambil beberapa langkah supaya umat Islam menerima kedudukan dan keabsahan mereka ke dalam sebahagian daripada kerakyatan Thailand. Antaranya adalah memberikan autonomi undang-undang Islam yang berkaitan dengan keluarga dan pusaka serta memberikan kesempatan kepada umat Islam mentadbirkan undang-undang Islam di mahkamah agama dengan menempatkan dua pegawai yang berjawatan penting iaitu hakim syarie di setiap mahkamah rendah di wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun.

Bidang kuasa hakim syarie dalam memutuskan kes di mahkamah agama tertakluk kepada pasang surutnya sistem pentadbiran terhadap undang-undang Islam. Oleh demikian kajian ini untuk mengkaji secara mendalam tentang perkembangan undang-undang Islam dan bidang kuasa hakim syarie sejak dahulu sehingga sekarang di selatan Thailand. Dimulakan pada masa kerajaan Patani, sehingga Patani di bawah pemerintah kerajaan Thailand sejak dari tahun 1901 M. sampai tahun 1946 M.

Objektif Kajian

Objektif kajian ini adalah untuk mengenal pasti dua masalah:

1. Perkembangan undang-undang keluarga Islam pada masa kerajaan Patani dan pada masa kerajaan Thailand tahun 1901 M. dan tahun 1946 M.

2. Bidang kuasa hakim syarie di bawah kerajaan Patani dan di bawah kerajaan Thailand tahun 1901 M. dan tahun 1946 M.

[108]Perkataan Patani dengan satu huruf "t" iaitu Patani Raya merupakan sebuah negara Melayu Islam yang sempadannya luas meliputi wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan sebahagian daripada wilayah Songkhla. Sekarang negara itu telah dimasukkan menjadi sebahagian daripada pentadbiran kerajaan Thailand sejak tahun 1902. Sementara perkataan Pattani dengan dua huruf "tt" ialah sebuah wilayah di Selatan Thailand, iaitu kawasannya lebih kecil daripada Patani.

Metodologi Kajian

Bagi menghasilkan data-data yang membantu dalam kajian ini, semestinya menggunakan kaedah pengumpulan data di perpustakaan *(library research)* yang dibantu dengan kajian lapangan *(field research).* Maksud kaedah kajian perpustakaan ialah mencari maklumat dan bahan-bahan bertulis dari berbagai-bagai tempat dan perpustakaan daripada tulisan, kajian, undang-undang, perintah dan keputusan yang berkaitan secara khusus mahupun secara umum tentang permasalahan yang dibahaskan dalam kajian ini.

Sementara kaedah kajian lapangan, pengkaji mencari maklumat dan data-data di lapangan melalui wawancara bersama hakim syarie dan kadi syarie *(al-daruree)* dengan memakai kaedah *Purposive Sampling*, iaitu memilih beberapa orang tokoh agama yang berpengalaman sebagai responden. Kemudian data-data yang diperoleh akan dianalisis dengan menggunakan kaedah komparatif iaitu perbandingan pelbagai data yang telah terkumpul, sama ada data sekunder mahupun primer kemudian disimpul dengan melihat fakta sejarah dan maslahat.

Perkembangan Undang-Undang Islam Pada Masa Kerajaan Patani

Pada peringkat awal kerajaan Patani telah menjalankan undang-undang Islam secara bebas dan menubuhkan institusi-institusi agama untuk melaksanakan undang-undang Islam. Raja adalah sebagai pemimpin agama tertinggi kemudian baginda melantik seorang mufti sebagai penasihatnya dalam urusan agama (Sulaiman Dorloh,2006). Berhubung dengan hal ini, Sultan Muhammad Shah pernah melantik Syeikh Safi al-Din seorang ulama dari Pasai sebagai mufti dan penasihatnya kemudian diberi gelaran dengan nama "Datuk Seri Raja Fiqah"(Ibrahim Syukri,2002). Jawatan ini berperanan penting dalam sejarah pentadbiran undang-undang Islam. Segala urusan agama pada masa pemerintahan kerajaan Patani berada di bawah pentadbiran Datuk Seri Raja Fiqah. Antara jabatan agama yang di bawah mufti atau Datuk Seri Raja Fiqah ialah jabatan kadi, penasihat kadi, imam, khatib dan bilal (Wan Kadir Che Man, 1990), mereka adalah orang yang bertanggungjawab dalam melaksanakan undang-undang Islam dalam kerajaan Patani.

Hal ini dapat dibuktikan bahawa pada masa kerajaan Patani telah ditubuhkan sistem mahkamah dan kadi secara formal yang menjalankan undang-undang Islam di negeri ini. Antaranya direkodkan dalam kitab *al-Fatawa al-Fathaniyah* karya Syiekh Ahmad bin Muhammad Zain al-Fathani(meninggal dunia pada tahun 1908). Soalan fatwa nombor lapan puluh (80)[109] menyatakan bahawa:

"Soalan: masalah *zaujah* (isteri) naik dakwa pada hakim ia tiada mahu akan *zauj*nya (suami) pada hal *zauj*nya zina *muh-san* (suami sudah beristeri), maka hakim panggil *zuaj* suruh talak akan dia, maka *zuaj*nya tiada mahu mentalak akan dia (isteri) dan jikalau dengan '*iwad* (talak dengan memberi bayaran kepada suami) (al-Husainee,t.th), sekalipun, *zauj* tiada mahu mentalak akan dia semata-mata. Adakah boleh *fasakh (*pembatalan perkahwinan mengikut keputusan hakim) nikahnya atas *kual muktamad* (pendapat yang kuat) atau tiada. Maka jikalau tiada atas yang muktamad minta cari pula *kaul* yang *da'if-da'if* (pendapat yang lemah), kerana zina *muhsan* itu tiada terpelihara darahnya dan hakim hendak rejam akan orang zina *muhsan* itu. Bolehkah atau tiada, kerana ditegah

[109]Fatwa nombor 81 dalam edisi Bahasa Melayu (Rumi).

oleh raja kafir yang memerintah negeri itu, maka lemahlah raja negeri itu hendak melawankan kafir itu sebab kuat kafir itu." (al-Fathani,1996).

Soalan fatwa di atas menunjukkan bahawa pada masa pemerintahan kerajaan Patani telah melaksanakan undang-undang Islam termasuk undang-undang jenayah *(hudud)* di mahkamah agama. Bukti ini adalah bahawa di sana pernah ada hakim yang menjalankan undang-undang Islam. Setelah kejatuhan kerajaan Patani undang-undang jenayah Islam dibatalkan oleh kerajaan Thailand dan digantikan oleh undang-undang jenayah sivil. Walaupun begitu, undang-undang keluarga dan pusaka Islam tetap diiktiraf sampai ke hari ini.

Bukti lain pula ialah, surat Pesuruhjaya *(Khaluangyai)* kawasan tujuh buah negeri yang dihantarkan kepada Pejabat Pentadbiran negeri Pattani, Nongcit, Yaring (Jamu), Sai (Teluban), Jalor, Raman dan Legeh (Ranget), pada tanggal 7 September 1903 *(Ro.So.122)* menyatakan bahawa masalah kes agama Muhammad yang berkaitan suami isteri, lelaki berzina dan pusaka …..agama Islam menghukumkan tanam (berzina) setengah badan kemudian lontarkan ketul-ketul tanah dan batu sampai mati (rejam) (Narong Siripachana, 1975).

Pernyataan di atas menunjukkan bahawa paling tidak pada masa kerajaan Patani telah dilaksanakan undang-undang hudud, iaitu rejam bagi lelaki berzina sampai mati. Hal ini kerana hakim syarie masih terpengaruh dengan undang-undang hudud yang telah dilaksanakan pada masa pemerintahan kerajaan Patani. Namun pada tahun 1890 M. kerajaan Thailand telah menegah raja-raja Melayu menjalankan undang-undang bunuh dan undang-undang rampas harta (Wootichai Munsin,1981).

Perkembangan Undang-undang Islam Pada Masa Kerajaan Thailand Tahun 1901.

Pada tahun 1901 M. kerajaan Thailand menggubal sebuah peraturan untuk dilaksanakan di kawasan tujuh buah negeri Melayu. Peraturan itu terkenal dengan *Kho Bangkhap Samrap Pokkhrong Boriwen Chet Hua Muang Ro. So. 120* (Peraturan Pentadbiran Kawasan Tujuh Buah Negeri Melayu, Tahun 1901 M.), peraturan no. 32 menjelaskan bahawa:

"Kod Jenayah dan Sivil hendaklah dilaksanakan, kecuali kes sivil yang berkaitan dengan suami isteri dan pusaka, maka hendaklah plaintif dan defendan atau defendan orang Islam dan hendaklah memakai undang-undang Islam dalam perbicaraan dan putusan kes, hendaklah kadi Muslim yang arif berjawatan sebagai hakim mengikut undang-undang Islam."

Peraturan di atas menunjukkan bahawa status undang-undang Islam mula diakui secara rasmi dalam sistem kehakiman Thailand. Selama ini masyarakat Islam melaksanakan undang-undang Islam di bawah naungan raja-raja Melayu. Peraturan di atas mengecualikan undang-undang sivil di kawasan tujuh buah negeri Melayu, bererti undang-undang Islam dikekalkan di kawasan ini. Namun, pelaksanaan undang-undang tersebut mesti dikawal oleh kerajaan Thailand. Pengakuan ini hanya terbatas kepada undang-undang keluarga dan pusaka Islam sahaja, sebagai pengganti undang-undang sivil. Sementara itu, selain daripada undang-undang keluarga dan pusaka masyarakat Islam mereka mesti memakai undang-undang sivil Thailand. Peraturan ini juga memberikan peluang kepada umat Islam menubuhkan mahkamah agama yang dikuduki oleh hakim syarie untuk memutus kes-kes yang berkaitan dengan orang Islam. Di bawah peraturan

ini, peranan kadi masih kekal seperti pada masa dulu lagi, akan tetapi berkuasa hanya dalam urusan keluarga dan pusaka sahaja. Namun dalam urusan jenayah dan lain-lain berada di bawah kuasa hakim sivil.

Setelah pemerintahan kerajaan Thailand jatuh ke tangan jeneral Phibul Songgran pada tahun 1939 M. undang-undang Keluarga dan Pusaka Islam telah dimansuhkan dan digantikan dengan Kod Sivil dan Komersil Buku 5 dan 6. Hanya setelah kejatuhan Phibul Songgram pada tahun 1946 M. barulah undang-undang Keluarga dan Pusaka Islam dikuatkuasakan semula.

Perkembangan Undang-undang Islam Pada Masa Kerajaan Thailand Tahun 1946 M.

Setelah Jeneral Phibul Songgram jatuh daripada jabatan perdana menterinya dan digantikan oleh pemerintah yang baru terdiri daripada golongan sivil atau *Khana Ratsdon* (Kumpulan Rakyat). Dengan kehadiran pemerintah baru ini, semua tindakan yang dirancang oleh bekas perdana menteri Phibul Songgram terhadap umat Islam segera dibatalkan. Pemerintah baru ini, sangat menitik beratkan tentang masalah yang menimpa umat Islam secara serius. Maka langkah awal dalam menarik perhatian untuk meredakan penentangan terhadap pemerintah, maka kerajaan menggubal Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam di wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun Tahun 1946 M. Di bawah Akta ini, pemerintah Thailand telah memberikan keistimewaan kepada umat Islam di wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun melaksanakan undang-undang keluarga dan pusaka Islam. Mahkamah agama yang mengendalikan kes-kes kekeluargaan Islam diduduki oleh dua orang hakim syarie di setiap mahkamah rendah (wilayah).

Bidang Kuasa Hakim Syarie atau Dato' *Yuttitham*[110]

Akta Pelaksanaan Undang-undang Islam Tahun 1946 M. fasal 4 memperuntukkan bahawa hakim syarie berfungsi sebagai pemutus undang-undang Islam dan menangani kes bersama hakim sivil setelah keputusan dibuat. Akta ini menunjukkan bahawa bidang kuasa hakim syarie sebagai pemutus hukuman dengan memakai undang-undang Islam. Sedangkan lain-lain proses perbicaraan seperti, prosedur perbicaraan, kaedah pendakwaan, pembuktian dan pembelaan terletak dalam bidang kuasa hakim sivil dan tertakluk pada prosedur perbicaraan sivil.

Bidang kuasa yang sempit ini sangat bertentangan dengan undang-undang Islam tahun 1901 M. peraturan no. 32 yang memperuntukkan bahawa:

"Kod Jenayah dan Sivil hendaklah dilaksanakan kecuali kes Sivil yang berkait dengan suami isteri dan pusaka, maka hendaklah plaintif dan defendan atau defendan orang Islam dan hendaklah memakai undang-undang Islam dalam pembicaraan dan putusan kes, hendaklah Kadi Muslim yang Arif berjawatan sebagai hakim mengikut undang-undang Islam."

Peraturan di atas merupakan sebuah undang-undang Islam yang paling sempurna dalam sejarah pelaksanaan undang-undang Islam di Thailand. Bidang kuasa hakim syarie sangat luas dan mencakupi dalam segala urusan mahkamah,

[110]Perkataan Dato' *Yuttitham* ialah dua kalimah yang berasal daripada bahasa Melayu "Dato'" dan bahasa Thai "*Yuttitham*" kedua kalimah ini diberi erti dalam bahasa Melayu sebagai hakim agama atau dalam bahasa Arab sebagai *al-Qād□ī*. Diertikan dalam bahasa Melayu " orang yang bijak pandai dalam bidang undang-undang Islam".

termasuk proses dalam pembicaraan kes yang berkaitan dengan Undang-undang Keluarga dan Pusaka Islam di mahkamah agama. Undang-undang ini memberikan kuasa mutlak kepada hakim syarie melaksanakan undang-undang Islam termasuk proses perbicaraan kes (Sook Hongkrai,1977).

Berhubung dengan hal ini ternyata bahawa Akta Pelaksanaan Undang-undang Islam Tahun 1946 M. datang kemudian daripada undang-undang di atas. Namun kehadiran undang-undang yang baru ini dianggap sebagai sebuah undang-undang yang *non formal*, kerana kuasa yang diberikan kepada hakim syarie dalam melaksanakan undang-undang Islam sangat terbatas dalam lingkungan empat sempadan di bawah:

1. kes keluarga dan pusaka.
2. kes orang Islam.
3. kes di bawah kawasan kuasa mahkamah wilayah.
4. hakim syarie bersama hakim sivil dalam persidangan.

1. Kes Keluarga dan Pusaka

Bukan semua kes agama yang dibawa ke mahkamah di kawasan wilayah sempadan selatan Thailand terletak di bawah kuasa hakim syarie dalam membuat keputusan. Namun hakim syarie hanya diberi kuasa dalam bidang keluarga dan pusaka Islam sahaja. Malah dalam kes keluarga dan pusaka Islam inipun, terdapat beberapa aspek yang di luar daripada bidang kuasa hakim syarie seperti kes yang berkaitan dengan tempoh penyelesaian harta pusaka dan kes-kes yang tidak tercatat undang-undangnya di dalam Kod Keluarga dan Pusaka Islam.[111] Kes-kes tersebut hakim syarie tidak kuasa memakai undang-undang Islam dalam membuat keputusan. Sebaliknya kes ini mesti memakai undang-undang sivil di mahkamah sivil.

Walau bagaimanapun, hakim syarie mempunyai bidang kuasa memutuskan kes orang Islam dengan memakai undang-undang keluarga dan pusaka Islam sebagai menepati undang-undang sivil. Justeru itu, mahkamah tinggi kuasa membatalkan keputusan-keputusan keluarga dan pusaka orang Islam yang tidak memakai undang-undang Islam. Sebagaimana kes puan Liyah Pinhama lawan encik Ya Pinhamzah dan puan Wamae Pinchema lawan encik Ya Pinhamzah. (Mahkamah Tinggi, Dika no. 1029-1030/2511) Kedua-dua kes yang sama ini, mahkamah tinggi perintah supaya mahkamah rendah mengulangi pembicaraannya dengan memakai undang-undang Islam dan hakim syarie mesti hadir dalam membuat keputusan kes.

2. Kes Orang Islam

Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam Tahun 1946 M. memberikan kuasa kepada hakim syarie memutus hukuman mengikut undang-undang Islam, apabila pihak plaintif dan defendan ialah orang Islam(Akta,1946). Namun jika salah satu pihak atau ke dua belah pihak bukan orang Islam, maka kes ini akan dibicarakan olah mahkamah sivil dengan memakai undang-undang keluarga sivil. Sebagaimana kes Puan Montha Liraphan lawan Encik Tuandeng Tuansulung dan Puan Waesapiyah Waearsae pemohon (Mahkamah Tinggi, Dika no. 1898/2512). Kes ini pemohon memohon pada Mahkamah Rendah supaya

[111]Kod Keluarga dan Pusaka Islam ialah sebuah perundangan keluarga dan pusaka Islam yang telah disepakati oleh para hakim syarie untuk dijadikan rujukan dalam memutuskan kes di mahkamah agama.

plaintif dikembalikan sebidang kebun getah yang dirampas daripada defendan, kerana defendan tidak mampu membayar wang yang dipinjam daripada plaintif. Pemohon mendakwa bahawa kebun getah yang dirampas itu bukan milik defendan kerana pemohon dan defendan telah bercerai dan kebun getah itu ialah mahar yang diberikan defendan kepada pemohon. Kes ini Mahkamah agama tidak mempunyai bidang kuasa membicarakannya dengan memakai undang-undang Islam kerana sebelah pihak bukan orang Islam.

Namun, bidang kuasa undang-undang Islam tahun 1901 M. lebih luas sekira dibandingkan dengan undang-undang Islam tahun 1946. Undang-undang Islam tahun 1901 M. memberi kuasa kepada orang bukan Islam mendakwa ke mahkamah agama untuk mengadili orang Islam ke atas kes keluarga dan pusaka. Sementara orang Islam tidak diberi kuasa mendakwa ke atas orang bukan Islam. Walau undang-undang 1901 M. memberi kuasa mendakwa sebelah pihak sahaja, paling tidak sebahagian masalah umat Islam dapat diselesaikan dengan memakai undang-undang Islam.

3. Kes di Bawah Kuasa Mahkamah Wilayah

Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam Tahun 1946 M. memberikan kuasa kepada hakim syarie melaksanakan undang-undang Islam hanya di mahkamah wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun atau dengan kata lain undang-undang Islam hanya dilaksanakan di empat wilayah sahaja. Sementara umat Islam di luar kawasan wilayah ini, mengamalkan undang-undang Islam secara alamiah bersamaan dengan undang-undang sivil. Demikian juga mereka tidak diberi peluang untuk membawa kes ke mahkamah agama di kawasan pelaksanaan undang-undang Islam. Sebagaimana kes Encik Wahab Minsin melawan Puan Mariam Minsin (Mahkamah Tinggi, Dika no. 2149/2547). Kes ini berlaku di kawasan wilayah Songkhla maka mesti memakai undang-undang keluarga sivil dalam membuat keputusan.

4. Hakim Syarie Bersama Hakim Sivil dalam Persidangan Kes

Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam Tahun 1946 M. memperuntukkan bahawa dalam persidangan kes di ahkamah rendah hendaklah hakim syarie bersama hakim sivil dalam memberi keputusan(Akta,1946). Ertinya, bidang kuasa hakim syarie membuat keputusan hukum tidak bersifat mutlak bahkan mesti merujuk kepada hakim sivil, sementara keputusan akhir berada di tangan hakim sivil (Muhammad Zakee Cheha, 2005).

Peruntukan fasal 4 Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam tahun 1946 M. di atas menunjukkan bahawa, akta ini memberikan kuasa penuh kepada hakim sivil dalam pentadbiran undang-undang Islam di mahkamah agama. Fungsi hakim syarie hanya sebagai sumber rujukan undang-undang Islam kepada hakim sivil atau dengan kata lain sebagai pemberi pengetahuan undang-undang Islam kepada hakim sivil. Namun, setelah hakim sivil membaca keputusan kes maka hakim syarie menanda tangan keputusan itu. hakim sivil berkuasa menerima dan menolak maklumat yang disampaikan oleh hakim syarie. Walau bagaimanapun, keputusan kes di mahkamah agama akan dibatalkan sekiranya hakim sivil tidak bersama hakim syarie. Contohnya kes antara Puan Khadijah Cheklah lawan Puan Maepikai Dueramae (Mahkamah Tinggi, Dika no. 1349/2494).

Kalau merujuk pada undang-undang Islam tahun 1901 M. undang-undang ini memberikan kuasa penuh kepada hakim Muslim dalam memutuskan hukuman dan pentadbiran undang-undang Islam, sebagaimana surat Keputusan Kementerian Dalam Negeri, no.7/9669, keputusan no. 2 menyatakan bahawa:

"apabila umat Islam membawa kes ke mahkamah, maka hendaklah memilih Tok *Kali* (hakim syarie) yang telah dilantik untuk membicarakan kes dengan memakai undang-undang Islam atau adat mereka"(Kementerian Dalam Negeri,1902).

Surat keputusan di atas menunjukkan bahawa kerajaan pada masa itu memberikan kebebasan penuh kepada hakim syarie dalam memakai dan mentadbir undang-undang Islam di mahkamah agama, ia bukan sekadar pemutus hukuman sebagaimana sedang dilaksanakan sekarang di bawah Akta Pelaksanaan Undang-undang Islam Tahun 1946 M.

Kesimpulan

Perkembangan undang-undang keluarga Islam di selatan Thailand diklasifikasikan kepada tiga periode:

Pertama pada periode kerajaan Patani, pada periode ini undang-undang Islam dilaksanakan dengan secara bebas dan meliputi sama ada dalam bidang jenayah dan kekeluargaan. Pelaksanaan undang-undang Islam pada masa ini di bawah kawalan kerajaan Melayu Islam dengan melantik Datuk Sri Raja Fiqah sebagai mufti atau penasihat hal ehwal agama bagi kerajaan. Kemudian Datuk Sri Raja Fiqah menubuhkan jabatan kadi untuk menyelesaikan kes-kes dengan memakai undang-undang Islam.

Kedua pada periode kerajaan Thailand tahun 1901 M. pada periode ini undang-undang Islam dilaksanakan dengan secara bebas hanya dalam bidang keluarga dan pusaka Islam sahaja. Namun pelaksanaan undang Islam pada masa ini di bawah kawalan kerajaan Thailand. Kerajaan Thailand memberikan peluang kepada umat Islam menubuhkan sistem kehakiman yang diduduki oleh hakim syarie untuk memutus kes-kes keluarga dan pusaka yang berkaitan dengan orang Islam. Undang-undang tahun 1901 M. dilaksanakan sehingga sapai pada tahun 1943 M.

Ketiga pada periode kerajaan Thailand tahun 1946 M. periode ini undang-undang Islam dilaksanakan kembali setelah dibatalkan oleh Jeneral Phibul Songgram memansuhkannya pada tahun 1943 M. Undang-undang Islam tahun 1946 M. merupakan sebuah undang-undang yang memberi peluang kepada umat Islam menubuhkan mahkamah agama untuk menyelesaikan kes umat Islam yang berkaitan dengan keluarga dan pusaka.

Bidang kuasa hakim syarie di mahkamah agama dalam menyelesaikan kes-kes yang berkaitan dengan keluarga Islam terbahagi kepada tiga periode:

Pertama pada periode kerajaan Patani, pada periode ini bidang kuasa hakim syarie meliputi dalam segala urusan dan undang-undang sama ada proses pembicaraan, membuat keputusan dan sebagainya.

Kedua pada periode kerajaan Thailand tahun 1901 M. pada periode ini bidang kuasa hakim syarie sangat luas dan mencakupi dalam segala urusan mahkamah, termasuk proses dalam pembicaraan kes yang berkaitan dengan keluarga dan pusaka Islam di mahkamah agama. Demikian juga, undang-undang ini memberi kuasa kepada orang bukan Islam mendakwa ke mahkamah agama untuk mengadili orang Islam ke atas kes keluarga dan pusaka.

Ketiga pada periode kerajaan Thailand tahun 1946 M. periode ini bidang kuasa hakim syarie sebagai pemutus undang-undang Islam dan menangani kes bersama hakim sivil setelah keputusan dibuat. Sedangkan lain-lain proses perbicaraan seperti, prosedur perbicaraan, kaedah pendakwaan, pembuktian dan pembelaan terletak dalam bidang kuasa hakim sivil dan tertakluk pada prosedur perbicaraan sivil. Kuasa yang diberikan kepada hakim syarie pada periode ini sangat terbatas dalam lingkungan empat sempadan di bawah:

1. Hakim syarie hanya diberi kuasa dalam bidang keluarga dan pusaka Islam sahaja. Justeru, dalam urusan keluarga dan pusaka pun masih banyak lagi perkara-perkara di luar bidang kuasa hakim syarie seperti kes yang berkaitan dengan tempoh penyelesaian harta pusaka.

2. Hakim syarie hanya diberi kuasa memutuskan kes orang Islam sahaja. Namun jika salah satu pihak atau ke dua belah pihak bukan orang Islam, maka kes ini akan dibicarakan olah mahkamah sivil.

3. Hakim syarie hanya diberi kuasa memutuskan kes di mahkamah wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun sahaja. Manakala di luar wilayah tersebut di bawah bidang kuasa hakim sivil.

4. Hakim syarie membuat keputusan hukum tidak bersifat mutlak bahkan mesti merujuk kepada hakim sivil, sementara keputusan akhir berada di tangan hakim sivil.

Perkembangan undang-undang keluarga Islam dan bidang kuasa hakim syarie pada masa kerajaan Patani meliputi setiap bidang dan mutlak. Sementara pada masa kerajaan Thailand tahun 1901 hanya dikuatkuasakan dalam bidang keluarga dan pusaka sahaja, walau bagaimanapun, bidang kuasa hakim syarie lebih luas kuasanya daripada tahun 1946.

Bibliografi

Ahmah bin Muhammad Zayn al-Fathanee (1996). **al-Fatawa al-Fataniyyah.** Kuala Lumpur: Khazanah Fathaniyyah.

Al-Husainee, Taqeey al-Din Abu Bakr Bin Mhammad al-Damasyqee al-Syafie (t.th.). **Kifayah al-Akhyar fee Hall Ghayah al-Ikhtishar.** Bangkok: Maktabah wa Matbaah Muhammad al-Nahdee wa Awladah.

Ibrahim Syukri (2002). **Sejarah Kerajaan Melayu Patani.** Selangor: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Ismail Ali, Dr. (2005). **Kandaima Butbat Lae Nathi Khon Putham Nathi Wali Am Khon Chao Muslim Naiprathaes Thai: Sueksa Priapthiap Korani Changwat Pattani Lae Songkhla (The Attainment, Roles and Duties of Wali Am in Thailand: A Comparative Study between Pattani and Songkhla Provinces).** Pattani: Prince of Songkhla University.

Kamthon Phathulap (1982). ***Dato' Yuttitham. Dalam, Kementerian Kehakiman. Kansammana Kanchai Kotmai Islam Naikhaet Changwat Pattani, Narathiwat, Yala Lae Setun (Seminar Pelaksanaan Undang-undang Islam di Kawasan Wilayah Pattani, Nararhiwat, Yala dan Satun).*** Bangkok: Chuan Phim.

Kho Bangkhap Samrap Pokkhrong Boriwen Chet Hua Muang Ro.So. *120* (Peraturan Pentadbiran Tujuh Buah Negeri Melayu Tahun 1901)

Muhammad zakee Cheha (2005). **The Administrative Problems of Islamic Family Law and Inheritance in Thailand.** Tesis Ph.D., Universiti Islam Antarabangsa Malaysia.

Narong Siriphachana (1975). **Khwam Pemma Khon Kotmai Islam Lae Dato' Yuttitham *(Sejarah perundangan Islam dan Dato' Yuttitham).*** Bangkok: t.t.

Praratbanyat Wadoi Kanchai Kotmai Islam Naikhet Changwat Pattani, Narathiwat, Yala Lae Setun Po.So. *2489* (Akta Pelaksanaan Undang-Undang Islam di Kawasan Wilayah Pattani, Narathiwat, Yala dan Satun Tahun 1946)

Sook Hongkrai (1977). **Kanarthibai Pramuan Kotmai Withi Phitcharana Khwam Phaeng** (Prosedur Penafsiran Kod Keluarga Sivil) Bangkok: Ramkhamhaeng University.

Sulaiman Dorloh, **Role of Muslim Judges in the Religious Court: From A Historical and Problems Perspective,** makalah diajukan dalam, International Seminar on Muslim Studies: Modernization and Managerilazation. College of Islamic Studies Prince of Songkhla University Pattani Campus, 19 August 2006.

Surat Keputusan Kementerian Dalam Negeri No.7/9669, pada tarikh 10 Disember 1902.

Wan Kadir Che Man (1990). **Muslim Separatism: The Moros of Southern Philippine and The Malay of Southern Thailand**, Singapura: Oxford University Press.

Wootthichai Munsin (1981). **Monthon Thesaphiban: Wikhrok Priapthiap** (Mothon Thesaphiban : Satu Analisis Perbandingan). Bangkok: Saeng Arung Press.

No. S028

The Impact of Kindness on The Educational Level Through The Sunnah

Samer Najeh Samarh, Dr. Abdullh Saleh
Universiti Sains Islam Malaysia
email: samernajeh@usim.edu.my
Ibrahim Riad
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)
email: Ibrahim198720@yahoo.com

Abstract

The moral perception of the human being, and the system of values which is associated with him leave a clear impact in his daily behavior positively or negatively. Consequently, its results are reflected on the progress of society and civilization construction. Hence, the Islamic values system is very rich in positive behaviors and ethics, which in turn reflected on the Muslim character. Thus it maks him active and positive in all situations and circumstances, which leads to an integrated and merciful society proctected from deadly psychological diseases. One of these moral values that have a positive impact on society and individual is kindness. It was Prophet Muhammad's recommendations to his companions and nation in every occasion that they must activate this value in all respects. Furthermore, he warned his companions not to be tough with people.

Kindness was a prophetic policy in the educational side because of the strong positive impact on the psyche of the learner, and it appeared in many educational events that it left very clear impact in the charcaters of the Prophet's companions.

Thus, the current study aims to explore the imapct of kindness on the educational level through the charcater of the Prophet and his preaching mission.

Keywords: Moral values, Education, Impact

الملخص

إن التصور الأَخلاقي الذي يختزنه الإنسان، ونظام القيم الذي يرتبط به، يترك أثره في السلوك اليومي سلبًا أو إيجابًا، وبالتالي ترتسم معالمه على سير المجتمع وبناء الحضارة برمتها، ومنظومة القيم الإسلامية غنية بالسلوكيات والأخلاقيات الإيجابية، والتي تنعكس بدورها على شخصية المسلم؛ فتجعل منه إنسانا سويا، فعالا، وإيجابيا في جميع أحواله، وتنعكس أيضا على المجتمع المسلم فتجعله مترابطا، متراحما، محصنًّا ضد كل الأمراض النفسية المدمرة.

ومن القيم الأخلاقية التي لها أثر إيجابي على المجتمع والفرد: الرفق، وقد كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يترك مناسبة إلا يوصي أصحابه وأمته بضرورة تفعيل هذه القيمة في شتى النواحي؛ بل وشدد على من يشق على الناس ويصعب أمورهم.

وقد كان الرفق سياسة نبوية متبعة في الجانب التعليمي؛ لما لها من تأثير إيجابي قوي على نفسية المتعلم، وظهر ذلك في كثير من الوقائع التعليمية النبوية، وظل أثر الرفق ماثلا في نفوس هؤلاء الناس وراسخا في قلوبهم.

وستناقش هذه الورقة أثر الرفق على الجانب التعليمي من خلال شخص النبي صلى الله عليه وسلم ومسيرته الدعوية.

كلمات مفتاحية: قيم أخلاقية، التعليم، أثر.

مقدمة

مسألة التعلُّم للبشر ضرورية وأساسية للتربية؛ وذلك لضمان استمرارية الجنس البشري، ولأهميتها نرى أن الله تعالى علَّم آدم عليه السلام ما يحتاجه من مفردات العلم وأبجدياته ليسهل عليه العيش بعد ذلك ويستمر فقال تعالى: (وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ) [البقرة:31]، وقد كان هذا سببا لتفضيل الإنسان على بقية أنواع جنسه بقوة النطق وإحداث الموضوعات اللغوية للتعبير عما في الضمير. وكان ذلك أيضا سببا لتفاضل أفراد الإنسان بعضهم على بعض، ومنذ أن بدأ الاهتمام بدراسة سلوك الإنسان ظل التعلم وقضاياه موضع اهتمام الباحثين والدارسين القدامى والمعاصرين، وظل تعريف التعلُّم مسألة جدلية بين أهل الاختصاص بسبب منطلقاتهم في تعريف التعلم، إلا أنه يمكن القول التعليم هو عبارة عن تعديل للسلوك من خلال الخبرة.

المبحث الأول: الرفق، تعريفه وأهميته.

المطلب الأول: الرفق في اللغة والاصطلاح.

أولا: في اللغة.

يعطي هذا الأصل اللغوي (ر ف ق) معنًا لكل ما كان مضادًّا للعنف، وخالطته الموافقة والمقاربة سواء كان فعلا أو قولاً، واشتُقَّ منه كل ما دعا إلى الراحة والموافقة[112] ،ويُطلق الرِّفق ويُراد به النَّفع، يُقال: ارفق به، أي انفعه[113]

ثانيا: في الاصطلاح.

لم يفترق المعنى الاصطلاحي عن اللغوي؛ بل ظلَّ مقاربًا له في بيان دلالة معنى الرِّفق، فعرَّفه العلماء بأنَّه لين الجانب في القول والفعل، وسلوك المسالك الحسنة في مخالطة الناس ومداراتهم[114]

وعليه يُلاحظ أن الرِّفق هو سلوك إنساني يقوم على اللِّين والسهولة في المعاملة القولية أو الفعليَّة.

المطلب الثاني: أهمية الرفق ومكانته.

يُعد الرفق من أكبر الأسباب المؤدية إلى النجاح وتحقيق أفضل النتائج، بخلاف العنف الذي يجلب الويلات على صاحبه ومن حوله، ويخلِّف أسوأ النتائج، لذلك من تخلَّق بهذه الصفة حقَّق الكثير من المنافع والمكاسب، وكان النجاح حليفه أينما كان، بخلاف من فقدها وتعامل بنقيضها ـــ أي العنف، فهو خاسر

---

(112) ينظر: ابن فارس، أحمد بن فارس، 1979، مقاييس اللغة، (2/418) دار الفكر، بيروت.

(113) الرازي، محمد بن أبي بكر،1999، مختار الصحاح (1/126)، ط5، تحقيق: يوسف الشيخ محمد، المكتبة العصرية، بيروت.

(114) ينظر: الزمخشري، محمود بن عمرو، 1998، أساس البلاغة للزمخشري (1/371) ط1، تحقيق: محمد باسل عيون السود، دار الكتب العلمية- بيروت

ابن حجر، أحمد بن علي، 1379ه، فتح الباري شرح صحيح البخاري (10/449) دار المعرفة-بيروت

العيني، محمود بن أحمد، عمدة القاري شرح صحيح البخاري (8/3170) دار إحياء التراث العربي- بيروت.

دائما، وقد عبَّر النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك بقوله: «من أُعطي حظه من الرفق فقد أعطي حظه من الخير، ومن حرم حظه من الرفق فقد حرم حظه من الخير»[115] .

وكان يحث النَّاس على التَّخلُّق بذلك الخُلق في جميع أحوالهم مذكرًا إياهم بمحبة الله له فقال صلى الله عليه وسلم: «إنَّ الله يُحب الرِّفق في الأَمر كلِّه»[116]، وصوَّره لهم بالزينة التي تجمِّل صاحبها فتحبب الخلق إليه، وتجذبهم نحوه فقال صلى الله عليه وسلم: « إنَّ الرِّفق لا يكون في شيء إلا زانه»[117]، وهو أَيضًا من علامة محبة الله للعبد، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «وإذا أحب الله عبدا أعطاه الرفق»[118].

والمعلم مطالَب بإظهار جانب الرفق واللين، وتميُّزه من خلال التعامل مع طلبته بتعقل وحكمة واتزان، وقد نص على هذه القاعدة عدد من الأَئمة السابقين، من ذلك قول الإمام النووي رحمه الله:" وينبغي على المعلم أن يحنو على المتعلم ويُعنى به، كما يعتني بمصالح نفسه وولده، ويجريه مجرى ولده في الشفقة عليه، والصبر على جفائه وسوء أدبه، فإن الإنسان معرض للنقائص ..."[119] .

ونبَّه ابن خلدون من الآثار السلبية لاستعمال القسوة في العملية التربوية فقال: "إن استعمال الشدة والقسوة مُضرٌّ بالمُتعلِّم سيما في أصاغر الولد، لأنه من سوء الملكة، ومن كان مرباه بالعسف والقهر من المتعلمين؛ سطا به القهر وضيق على النفس في انبساطها، وذهب بنشاطها ودعاه إلى الكسل، وحمله على الكذب والخبث وهو التظاهر بغير ما في ضميره خوفا من انبساط الأيدي بالقهر عليه[120] .

وقد كان أَساس مبعث النبي صلى الله عليه وسلم: تعليم الناس وتربيتهم لقوله عليه الصلاة والسلام: «إن الله لم يبعثني معنتا، ولا متعنتا، ولكن بعثني معلما ميسرا»[121] فعلى هذه القاعدة العظيمة في التعامل كان النبي صلى الله عليه وسلم يعلم الناس ويربيهم، قال الله تعالى: «فبما رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فظًّا غليظًا لانفضوا من حولك» فكان رِفقه صلى الله عليه وسلم سببًا في انصراف القلوب والعقول إليه، ومحبة الناس إلى مرافقته، فكان يقول لهم: «إنَّما أنا لكم بمنزلةِ الوالدِ أُعلِّمُكُم»[122] ومعناه أَنَّه صلى الله عليه

---

(115) الترمذي، محمد بن عيسى، 1975م، سنن الترمذي (4/367) تحقيق: أحمد شاكر، مطبعة مصطفى البابي الحلبي – مصر.

(116) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري،(5/2242) ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(117) مسلم، مسلم بن الحجاج النيسابوري، صحيح مسلم (8/22) دار الجيل، بيروت.

(118) الطبراني، سليمان بن أَحمد، 1983م، المعجم الكبير (2/306)،ط2، تحقيق: حمدي بن عبد المجيد السلفي، مكتبة العلوم والحكم-الموصل.

(119) النووي، يحيى بن شرف، المجموع شرح المهذب (1/30) ط1، دار الفكر- بيروت.

(120) ابن خلدون، عبد الرحمن بن محمد، مقدمة ابن خلدون (475) ط1، 2004م، دار يعرب- مصر.

(121) مسلم، مسلم بن الحجاج النيسابوري، صحيح مسلم (2/1104) تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي. دار إحياء التراث العربي-بيروت.

(122) أبو داود، سليمان بن الأشعث، سنن أَبي داود (14/8) ط1، تحقيق: شعيب الأرناؤوط، مؤسسة الرسالة-دمشق.

وسلم بمنزلة الوالد في الرِّفق بأمته، والاعتناء بمصالحهم في الدين والدنيا، وبذل الوسع في ذلك[123] وعلى هذا يجب على المعلمين اقتفاء هذه السياسة النبوية في تعليمهم الآخرين ليحققوا ما حققه النبي صلى الله عليه وسلم.

المبحث الثاني: صور الرفق في التعليم النبوي وآثاره على المتعلم.

تعددت صور الرفق التي كان يستخدمها النبي صلى الله عليه وسلم في مسيرته التعليمية، وما ذاك إلا ليزيد من فعالية العطاء، ومضاعفة أثره على نفوس المتعلمين، وبالتالي زيادة النتاج العلمي، وعند استقراء السنة النبوية يلاحظ أن صور الرفق كانت الآتي:

اختيار الأوقات والأزمنة المناسبة للتعليم، لحديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: «كان رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الأَيَّامِ، مَخَافَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا» [124] فرفقه صلى الله عليه وسلم بأصحابه جعله يتحيَّن أوقات نشاطهم واستعدادهم لتلقي العلم، فمن المعروف أن الإنسان لا يكون في جميع أحواله على استعداد للتلقي والتعلم، فقد يكون متعبا، أو مهموما أو أن إطالة الدرس تؤدي إلى الملل المفضي إلى تعسر الفهم ونفور النفس لذلك على المعلم أن يتنبه لهذا الأمر، ويلحظ تململ الطلاب وظهور السآمة على وجوههم، فلا يستمر في الدرس؛ بل يقوم بما من شأنه تنشيطهم وإزالة السآمة والملل من نفوسهم.

طلاقة الوجه والترحيب وحسن استقبال المتعلم، وهي من أبرز صور الرفق، حيث تفتح قلب طالب العلم وعقله لتلقي المعلومات، وتبني جسور المودة والألفة بين المعلم والطالب، لحديث صفوان بن عسال قال: «أتيت رسول الله صلى الله عليه و سلم وهو متكئ في المسجد على برد له فقلت له : يا رسول الله، إني جئت أطلب العلم، فقال : مرحبا بطالب العلم» [125] وهذا ما يُعرف في علم النفس التربوي بقانون الانتماء والذي مفاده "أَنَّ الرابطة تُكتسب بسهولة أكبر إذا كانت الاستجابة تنتمي إلى الموقف، ويعمل التأثير اللاحق بشكل أفضل إذا ما كان منتميا إلى الرابطة التي يقويها[126]

الثناء على الطالب والتشجيع الدائم له ، وبيان نقاط التفوق لديه، فإن هذا مما يولد في النفس دافعية إلى دوام التفوق والإبداع، كما أن فيه إثارة الطلاب الآخرين نحو الإبداع والمنافسة، وهذا ما يطلق عليه بعملية التعزيز، وقد ذكر عالم النفس (ثورندايك) حسب قانون الأثر أَنَّ السلوكيات التي تُتْبع بنتائج مرضية سوف تقوى، وتزيد احتمالات ظهورها[127]، وقد كان النبي صلى الله عليه وسلم دائم الثناء على أصحابه كثير التشجع لهم، فمن ذلك أن أبا هريرة رضي الله عنه سأل النبي صلى الله عليه وسلم: من أسعد النَّاس يوم القيامة؟ فقال النبي صلى الله عليه وسلم: «لقد ظننت يا أبا هريرة ألا يسألني عن هذا الحديث أحدٌ أول منك،

---

(123) النووي، يحيى بن شرف، الإيجاز في شرح سنن أبي داود السجستاني، (1/105) ط1، 2007م. تحقيق: مشهور بن حسن آل سلمان، الدار الأثرية-عمَّان

(124) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري،ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(125) الطبراني، سليمان بن أحمد، 1983م، المعجم الكبير،ط2، تحقيق: حمدي بن عبد المجيد السلفي، مكتبة العلوم والحكم- الموصل.

(126) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري،ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(127) ناصف، مصطفى ناصف، نظريات التعلم دراسة مقارنة (21) ط1، 1987هـ، در المعرفة- القاهرة.

لِمَا رأيت من حرصك على الحديث» [128]، وفي حديث أُبي بن كعب لما سأله النبي صلى الله عليه وسلم عن أعظم آية في القرآن الكريم فقال: آية الكرسي، قال النبي صلى الله عليه وسلم: « ليهنك العلم أبا المنذر» [129] قال القاضي عياض: $وضربه صدره، فيه تنشيط المعلم لمن يعلمه إذا رآه أصاب، وتنويهه به، وسروره بما أدركه من ذلك#[130]

التدرج ومراعاة الحال، فمن المعروف أن الفهم والإدراك عند الطلاب متفاوت، كذلك الرغبة والحرص على طلب العلم، لذلك فإن من الرفق بالطلاب أن يُتدرج معهم في التدريب والتعليم لسببين؛ الأول: أن اكتساب العلوم والمهارات هي عبارة عن جهود تراكمية يرفد بعضها بعضا، ولا تكون مرة واحدة[131]، الثاني: أن العلوم والمعارف ذات امتداد وتنوع يجعل من الصعوبة بمكان الإحاطة بها دفعة واحدة، لذلك يُلاحظ تدرج النبي صلى الله عليه وسلم في تعليم أصحابه فمن ذلك: تعليمه الصحابة الإيمان قبل القرآن لحديث جندب بن عبد الله رضي الله عنه قال: «كنا مع النبي – صلى الله عليه وسلم – ونحن فتيان حزاورة، فتعلمنا الإيمان قبل أن نتعلم القرآن، ثم تعلمنا القرآن، فازددنا به إيمانا#[132]، والذي يُفهم من هذا الحديث أن النبي صلى الله عليه وسلم بدأ تعليم هؤلاء الفتيان بالتدرج، فعلَّمهم الأمر الأساسي والمهم وهو الإيمان، ثم انتقل بعد ذلك إلى تعليمهم القرآن.

ومن ذلك أيضا مراعاة حال المتعلم، وإعطاء كل مرحلة ما يناسبها من العلم والتربية؛ لأن لكل فئة عمرية درجة من النضج يصعب تجاوزها، كما أن لها مشكلات لا يمكن حلها إلا على نحو جزئي، ولذا فإن العجلة هي العدو الأول للتعليم، كما أن هناك جوانب عديدة في شخصية المتعلم لا تنضج إلا بمرور الزمن، يشهد لذلك حديث معاذ بن جبل رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «من لقي الله لا يشرك به شيئا دخل الجنة، فقال معاذ: أَلا أُبشِّر النَّاس؟ قال: لا؛ إني أَخاف أَن يتكلوا» [133]، قال العيني – رحمه الله –: "وفي الحديث بيان وجوب أن يُخَصَّ بالعلم الدقيق قومٌ فيهم الضبط وصحة الفهم، وأن لا يُبذل لمن لا يستأهله من الطلبة ومن يخاف عليه الترخص والاتكال لتقصير فهمه"[134]

التبسط وإزالة الحواجز:

لنفوس البشرية ضعيفة تحوي في داخلها مشاعر وعواطف، يجذبها المعروف، وتحب الأنس والتواضع، وتكره التعالي والتكلف، وتأنف الجفاء والعبوس وتقطيب الجبين. والتبسط وإزالة الحواجز بين المعلم والمتعلم

---

(128) أحمد، أحمد بن حنبل، 1999م، مسند أحمد ،ط2، تحقيق: شعيب الأرناؤوط، مؤسسة الرسالة–بيروت.

(129) المصدر السابق.

(130) عياض، عياض بن موسى،1998م إكمال المُعلم بفوائد مسلم (3/178)، ط1، تحقيق: يحيى إسماعيل، دار الوفاء–مصر

(131) بكار، عبد الكريم بكار ،2011م حول التربية والتعليم، (11) ط3، دار القلم–دمشق.

(132) ابن ماجه، محمد بن يزيد القزويني ،2009م سنن ابن ماجه (1/42) (3/178)، ط1، تحقيق: شعيب الأرناؤوط وجماعة ، دار الرسالة–دمشق.

(133) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (1/60) تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(134) العيني، محمود بن أحمد، 1422هـ، عمدة القاري شرح صحيح البخاري (2/208) دار إحياء التراث–بيروت.

كفيل بإيجاد بيئة مطمئنة تساعد في تسارع التعليم، وتطور التربية، واتساع مساحتها بشكل واضح، والناظر في هدي النبي –صلى الله عليه وسلم- يجد ذلك واضحاً، ويرى الأثر الكبير الذي يحدثه هذا الأسلوب في النفوس، من ذلك ما جاء في حديث جرير بن عبد الله البجلي – رضي الله عنه –: «ما حجبني رسول الله منذ أسلمت، ولا رآني إلا تبسم في وجهي»[135]، وكان –صلى الله عليه وسلم- ربما أتاه الرجل لا يعرفه وقد أخذه الفزع يظن أنه يقدِم على الملوك، فيهون النبي –صلى الله عليه وسلم- عليه ذلك؛ فعن ابن مسعود – رضي الله عنه – قال: «أتى النبي –صلى الله عليه وسلم- رجل فكلَّمه فجعل ترتعد فرائصه، فقال له – صلى الله عليه وسلم-: هوِّن عليك؛ فإني لست بملك، إنما أنا ابن امرأة تأكل القديد»[136] ؛ بل لقد كثر توارد الناس على رسول الله –صلى الله عليه وسلم- «حتى كان آخر حياته يصلي جالسًا لما حطمه الناس»[137] إن الناس لو كانوا يجدون وحشةً من رسول الله –صلى الله عليه وسلم- لم يكونوا يأتونه بهذه الجرأة ولا بهذه الكثرة. وحين يكون الوصول إلى المعلم أو المربي من الصعوبة بمكان فإن حلقات من التربية والتعليم في حياة المتعلم والمتربي ستكون مفقودة لصعوبة الاتصال.

المطلب الثاني: أثر الرفق على المتعلم.

بما أن الرفق خصلة عظيمة التأثير؛ وهي صفةٌ إلهية جليلة، فإنَّ آثارها الإيجابية ستعم كل جوانب الحياة التي تنتشر فيها، وتعم بركتها سائر الأرجاء التي تحل عليها، فتكون بذلك رافعة التقدم، وسبيل السلام، ورائدة الحضارة، والتعليم هو أحد الأركان الهامة التي تنير المجتمع، وترشده إلى طريق المعرفة والإبداع، سيما وإن خالطه رفق متبادل بين المعلم والمتعلم، فتكون آثاره الإيجابية ونتائجه مضاعفة، ويظهر ذلك جليًّا في جيل الصَّحابة الذين سلك معهم النبي صلى الله عليه وسلم سبيل الرفق في جميع مراحل تعليمهم وتدريبهم، فأبدعوا وتميزوا وتفوَّقوا كلٌّ في مجاله وتخصصه، ومن آثار الرفق على التعليم والتي يمكن أن تستنبط من أحاديث النبي الآتي:

1. يعزز الرفق من العلاقة الإيجابية بين المعلم والمتعلم، ويقوي الرابط فيما بينهما، فتسهل بعد ذلك عملية التواصل وتلقي المعلومات، قال تعالى: **(فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ)** [آل عمران:159] يقول سيد قطب: "فالناس في حاجة إلى كنف رحيم، وإلى رعاية فائقة، وإلى بشاشة سمحة، وإلى ود يسعهم، وحلم لا يضيق بجهلهم وضعفهم ونقصهم.. في حاجة إلى قلب كبير يعطيهم ولا يحتاج منهم إلى عطاء ويحمل همومهم ولا يعنيهم بهمه ويجدون عنده دائماً الاهتمام والرعاية والعطف والسماحة والود والرضاء"[138] مثال ذلك ما رواه أبو هريرة رضي الله عنه في حديث الأعرابي

---

(135) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (8/24) تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(136) ابن ماجه، محمد بن يزيد، 2009م ، سنن ابن ماجه (4/430) تحقيق: شعيب الأرناؤوط، دار الرسالة – دمشق.

(137) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (8/24) تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(138) قطب، سيد قطب، 1412هـ، في ظلال القرآن (1/501) ط12، در الشروق-القاهرة.

الذي بال في المسجد وعلمه النبي صلى الله عليه و سلم برفق ولين، قال الأعرابي بعد أن فقه: فقام إلي، بأبي وأمي، فلم يؤنب و لم يسـب، ثم قال الأعرابي: اللهم اغفر لي ولمحمد، ولا تغفر لأحد معنا[139]، ويقول معاوية بن الحكم رضي الله عنه عندما علمه النبي صلى الله عليه وسلم حكم الكلام في الصلاة: «فلما صلَى رسولُ الله- صلى الله عليه وسلم - بأبي وأمي- ما ضربني ولا كَهَرني ولا سبَّني، ثم قال: إن هذه الصلاة لا يحلُّ فيها شيءٌ من كلام الناس هذا، إنما هو التسبيحُ والتكبيرُ وقراءةُ القرآن»[140]

يجدد النشاط في نفوس المتعلمين ويزيل السآمة والضجر منهم لحديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: «كان رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ فِي الأَيَّامِ، مَخَافَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا»[141]، "قال أبو الزناد: أراد (صلى الله عليه وسلم) الرفق بأمته ليأخذوا الأعمال بنشاط وحرص عليها"[142] ووجه ذلك: أن للنفوس أوقاتا تكون فيها راغبة في العلم والتعلم، مشتاقة إلى سماع الدروس عند صفائها واستراحتها من العناء والمشقة؛ وعند ذلك ينبغي أن تتبلغ منهما بما يناسب مقدارا ومادة، كذلك لها أوقات تكون فيها مكدودة ضجرة، قد أثقلتها متاعب الحياة وشغلتها صوارف الأيام، فلا تقبل علما، ولا تقبل على عالم؛ بل تنفر وتفر هاربة لا تلوي على نصح.

يربي ملكة الاستنباط العقلي، فالمعلم الرفيق بأسئلته الهادفة، وتوجيهاته المدروسة، ومحاورته الهادئة يستطيع أن يدفع الطالب إلى استخدام أسلوب العقل كوسيلة لاستنباط الإجابات دون الاكتفاء بالتلقين والحفظ، فتربي لديه الإبداع في التفكير كما جاء في حديث عبد الله بن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن من الشجر شجرة لا يسقط ورقها، وإنها مثل المسلم، فحدثوني ما هي؟ قال ابن عمر رضي الله عنهما: ووقع في نفسي أنها النخلة»[143]

ثبات المعلومة ورسوخها في ذهن الطالب حتى لا يكاد ينسى منها شيئا، خصوصًا إذا رافقها استعمال للوسائل التعليمية كما ورد في حديث النخلة عن ابن عمر رضي الله عنهما، قال ابن حجر معلقًا: "وفيه امتحان العالم أذهان الطلبة بما يخفى مع بيانه لهم إن لم يفهموه ومحبة العلم والإقبال عليه، وفيه التحريض على

---

(139) ابن ماجه، محمد بن يزيد، 2009م، سنن ابن ماجه (1/332) تحقيق: شعيب الأرناؤوط، دار الرسالة – دمشق.

(140) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (8/24) تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(141) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري،ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(142) ابن بطال، علي بن خلف، 2003م، شرح صحيح البخاري (1/153)، ط2، تحقيق: ياسر بن إبراهيم، دار الرشد- الرياض.

(143) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (1/22)،ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

الفهم في العلم"[144]، وجاء في حديث عائشة قالت: «إن النبي صلى الله عليه و سلم كان يحدث حديثا لو عده العاد لأحصاه»[145]

قال المناوي: "على المدرس ألا يسرد الكلام سردا، بل يرتله ويزينه ويتمهل ليتفكر فيه هو وسامعه، وإذا فرغ من مسألة أو فصل سكت قليلا ليتكلم من في نفسه شيء"[146]

الخاتمة

النتائج:

الرفق قيمة عظيمة وخُلُقٌ نبيل ينبثق عنه خير كثير، يشمل القول والفعل، ولا يختص بجانب دون آخر في الحياة، بل هو شامل عام.

الرِّفق من شِيم الأنبياء وصفات المرسلين، وهم المعلمون الأوائل، لذا وجب على المعلمين التأسي بهم والاقتداء بأخلاقهم لما له من آثار عظيمة في العملية التعليمية.

الأخلاق العظيمة من أهم ما يتسلَّح به المعلم لينجح في مسيرته التعليمية، ويحقق الآثار الإيجابية الكبيرة، ومعلم بدون أخلاق خاسر لا محالة.

أثر الرفق لا يتوقف عند الجانب الشخصي للطالب، بل تمتد آثاره إلى الأجيال اللاحقة، بمعنى أن الطالب الذي يُعامل برفق سيحتفظ بهذا الجميل لأستاذه ولا ينسى أبدا، ثم هو سينقل هذه القيمة للأجيال اللاحقة.

---

(144) ابن حجر، أحمد بن علي، 1379هـ، فتح الباري شرح صحيح البخاري (10/449) دار المعرفة-بيروت.

(145) البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، صحيح البخاري (4/190)،ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

(146) المناوي، عبد الرؤوف بن تاج العارفين، 1994م، فيض القدير (5/267) ط1، دار الكتب العلمية- بيروت.

المصادر والمراجع

ابن بطال، علي بن خلف، 2003م، **شرح صحيح البخاري** (153/1)، ط2، تحقيق: ياسر بن إبراهيم، دار الرشد-الرياض.

ابن حجر، أحمد بن علي، 1379هـ، **فتح الباري شرح صحيح البخاري** (449/10) دار المعرفة-بيروت.

ابن حجر، أحمد بن علي، 1379ه، **فتح الباري شرح صحيح البخاري** (449/10) دار المعرفة-بيروت

ابن خلدون، عبد الرحمن بن محمد، **مقدمة ابن خلدون** (475) ط1، 2004م، دار يعرب-مصر.

ابن فارس، أحمد بن فارس، 1979، **مقاييس اللغة**، (418/2) دار الفكر، بيروت.

ابن ماجه، محمد بن يزيد القزويني ،2009م **سنن ابن ماجه** (42/1) (178/3)، ط1، تحقيق: شعيب الأرناؤوط وجماعة، دار الرسالة-دمشق.

ابن ماجه، محمد بن يزيد، 2009م ـــ، **سنن ابن ماجه (430/4)** تحقيق: شعيب الأرناؤوط، دار الرسالة – دمشق.

أبو داود، سليمان بن الأشعث، **سنن أبي داود (8/14)** ط1، تحقيق: شعيب الأرناؤوط، مؤسسة الرسالة-دمشق.

أحمد، أحمد بن حنبل، 1999م، **مسند أحمد** ،ط2، تحقيق: شعيب الأرناؤوط، مؤسسة الرسالة-بيروت.

البخاري، محمد بن إسماعيل، 1422هـ، **صحيح البخاري**،(2242/5) ط1، تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة.

بكار، عبد الكريم بكار ،2011م **حول التربية والتعليم**، (11) ط3، دار القلم-دمشق.

الترمذي، محمد بن عيسى، 1975م، **سنن الترمذي** (367/4) تحقيق: أحمد شاكر، مطبعة مصطفى البابي الحلبي – مصر.

الرازي، محمد بن أبي بكر،1999، **مختار الصحاح** (126/1)، ط5، تحقيق: يوسف الشيخ محمد، المكتبة العصرية، بيروت.

الزمخشري، محمود بن عمرو، 1998، **أساس البلاغة للزمخشري** (371/1) ط1، تحقيق: محمد باسل عيون السود، دار الكتب العلمية- بيروت

الطبراني، سليمان بن أحمد، 1983م، **المعجم الكبير** (306/2)،ط2، تحقيق: حمدي بن عبد المجيد السلفي، مكتبة العلوم والحكم-الموصل.

عياض، عياض بن موسى،1998م **إكمال المُعلم بفوائد مسلم** (178/3)، ط1، تحقيق: يحيى إسماعيل، دار الوفاء-مصر

العيني، محمود بن أحمد، 1422هـ، **عمدة القاري شرح صحيح البخاري** (208/2) دار إحياء التراث-بيروت.

العيني، محمود بن أحمد، **عمدة القاري شرح صحيح البخاري** (3170/8) دار إحياء التراث العربي- بيروت.

قطب، سيد قطب، 1412هـ، **في ظلال القرآن** (501/1) ط12، در الشروق-القاهرة.

مسلم، مسلم بن الحجاج النيسابوري، **صحيح مسلم** (1104/2) تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي. دار إِحياء التراث العربي-بيروت.

مسلم، مسلم بن الحجاج النيسابوري، **صحيح مسلم** (22/8) دار الجيل، بيروت.

المناوي، عبد الرؤوف بن تاج العارفين، 1994م، **فيض القدير** (267/5) ط1، دار الكتب العلمية- بيروت.

ناصف، مصطفى ناصف، **نظريات التعلم دراسة مقارنة** (21) ط1، 1987هـ، در المعرفة- القاهرة.

النووي، يحيى بن شرف، **الإيجاز في شرح سنن أبي داود السجستاني**، (105/1) ط1، 2007م. تحقيق: مشهور بن حسن آل سلمان، الدار الأثرية-عمَّان

النووي، يحيى بن شرف، **المجموع شرح المهذب** (30/1) ط1، دار الفكر-بيروت.

No. S029

Pengajian Qiraat Di Fakulti Pengajian Quran Dan Sunnah, Usim: Satu Pengenalan

Qiraat Studies in The Faculty of Quran and Sunnah, Usim: An Introduction

Zainora binti Daud
Khairul Anuar Mohammad
Hayati Hussin
Mohd Shamsul Hakim Abd Samad
Muhammad Lukman Ibrahim
Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah
USIM
zainora@usim.edu.my

Abstrak

Fakulti Pengajian Quran & Sunnah (FPQS) merupakan sebuah fakulti yang pertama ditubuhkan oleh Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) pada tahun 2001. Sumbangan FPQS, USIM dalam pengajian qiraat seiring dengan pertumbuhan ma'ahad-ma'ahad tahfiz dan pusat-pusat pengajian al-Quran yang semakin rancak di dalam dunia pendidikan. Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, USIM memperkenalkan program Ijazah Sarjana Muda Pengajian Quran dan Sunnah (Dengan Kepujian) yang merupakan program IPTA pertama di Malaysia yang telah menawarkan subjek Pengantar Qiraat dan Hafazan sebagai kursus wajib dalam program ini serta subjek Qiraat Amali I dan Qiraat Amali II sebagai kursus wajib dalam program Quran dan Multimedia.

Objektif kajian ini ialah untuk mengkaji keberkesanan kurikulum pengajian qiraat yang ditawarkan. Reka bentuk kajian yang digunakan adalah berbentuk kaedah kualitatif dengan menggunakan metode dokumentasi dan temubual. Dapatan hasil kajian menunjukkan bahawa pengajian qiraat di FPQS, USIM perlu diteruskan dan dipertingkatkan lagi ke peringkat pengkhususan dalam program Ijazah Sarjana Muda agar mampu melahirkan kepakaran dalam bidang Qiraat.

Keywords: Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Qiraat dan kurikulum

Abstract

Faculty of Quranic and Sunnah (FPQS) is the first faculty established by Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) in 2001. Qiraat study is in line with the blooming of qiraat study in Ma'ahad Tahfiz and all other Quranic education centers in Malaysia. Faculty of Quran and Sunnah, USIM had introduced Bachelor of Quranic and Sunnah (Hons) course and one of compulsory subject in this course is "Pengantar Qiraat and Hafazan" subject. Qiraat Amali I and Qiraat Amali II subjects are compulsory subject too in Quran and Multimedia course.

The objective of this study is to examine the effectiveness of the qiraat curriculum being offered. The methodology being used in this study is qualitative method by implementing documentation and interviews. The study findings showed that the subject have a great potential and should be leverage to qiraat specialization course thus producing experts in Qiraat.

Keywords: Faculty of Quranic and Sunnah Studies, Qiraat and curriculum

Pengenalan

Ilmu qiraat bukan merupakan suatu ilmu yang asing di dalam masyarakat kini, bahkan masyarakat semakin berminat dan ingin tahu lebih mendalam berkaitannya disebabkan ilmu ini semakin dikomersialkan di media-media massa seperti program Akademi al-Qur'an, pertumbuhan yang pesat institusi-institusi tahfiz swasta dan peranan Darul Quran sebagai institusi tahfiz tertua di Malaysia yang berusia lebih 40 tahun kewujudannya. Pengajian qiraat terus bercambah dan berkembang sama ada di institusi swasta atau kerajaan serta di peringkat sekolah atau institusi pengajian tinggi.

Terdapat pelbagai istilah qiraat yang dinyatakan para ulama dalam kitab-kitab mereka. Imam Ibn al-Jazari mendefinisikan qiraat sebagai ilmu berkenaan cara menyebut kalimah-kalimah al-Qur'an dan perbezaannya yang disandarkan kepada pembawa-pembawanya (al-Jazari, (1400H/1980M), *Munjid al-Muqrī' in wa Murshīd al-Ṭālibīn*, Qaherah: Maktabah al-Qudsi. Qiraat juga sebagai suatu ilmu yang membahaskan tentang cara menyebut kalimah-kalimah al-Qur'an dan jalan menunaikannya dari segi persamaan dan perselisihan serta menyandarkan setiap bentuk bacaan kepada perawinya (Abd al-Fattāḥ al-Qāḍī, (1955), *al-Budūr al-Zāhirah fī al-Qirā'āt al'Ashr al-Mutawātirah min ṭariqay al-Shāṭibīyyah wa al-Durrah*, Qāherah:Maktabah 'Īsā al-Bāb al-Ḥalabī

Sehubungan dengan itu artikel ini dikongsikan untuk meninjau pengajian qiraat dari aspek kurikulum serta keberkesanannya di FPQS, USIM dari aspek keperluan, matlamat, objektif, kesesuaian, hasil pembelajaran serta penilaian kendiri para pensyarah dalam p&p pengajian qiraat supaya dapat menjamin tahap penguasaan ilmu qiraat kalangan pelajar.

Pengenalan Universiti Sains Islam Malaysia (USIM)

Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) merupakan sebuah institusi pengajian tinggi awam (IPTA) yang ke-12 di Malaysia. USIM yang dahulunya

dikenali sebagai KUIM telah ditubuhkan 11 Jun 1997 atas cetusan idea oleh Menteri Pendidikan ketika itu iaitu Datuk Seri Mohd Najib Tun Abdul Razak dan disokong oleh Perdana Menteri, Datuk Seri Dr. Mahathir Mohamad dengan menjadikan bahasa Arab sebagai bahasa pengantar universiti. Kini KUIM dikenali dengan nama USIM sejak berkuatkuasa pada 1 Februari 2007 (http ://www. usim. edu. my/ ms/ pengenalan).

Matlamat USIM adalah menjadi peneraju dalam segenap aspek ilmu dan sebagai pusat rujukan global untuk integrasi ilmu Naqli dan Aqli. Di antara tujuan penubuhan KUIM ialah untuk memartabatkan pendidikan Islam serta membawanya ke dalam arus perdana pendidikan negara dan menekankan penggunaan ICT dalam sistem pengajaran dan penyelidikannya.USIM bertekad cemerlang dalam tiga landasan melalui program akademik dan penyelidikan. Antaranya ialah:Pengajian Islam, Quran dan Sunnah, Sains Islam, Teknologi dan Kejuruteraan, Kesusasteraan Islam, Sains Sosial dan Kemanusiaan Ketiga-tiga landasan ini disokong oleh lima (5) Pusat Kecemerlangan yang bertanggungjawab untuk meningkatkan persekitaran penyelidikan (http ://www. usim. edu. my/ ms/ pengenalan)

Falsafah penubuhan USIM ialah paduan di antara ilmu Naqli dan Aqli serta budi pekerti yang mulia adalah teras utama membentuk generasi cemerlang dan masyarakat berilmu Ini adalah selaras dengan manifestasi Kerajaan untuk melahirkan pemimpin Islam yang berwibawa dan dapat memelihara kepentingan negara dan umat Islam sepenuhnya. Malahan untuk menjadikan Malaysia sebagai model utama negara-negara Islam di dunia dan menjadi pusat kecemerlangan pendidikan dengan menggunakan kurikulum tempatan untuk memastikan keutuhan Islam dalam negara demi merealisasikan pembinaan tamadun baru Islam. Ia juga bertujuan untuk mengembalikan ketokohan ilmu Islam yang semakin merosot (http ://www. usim. edu. my/ ms/ pengenalan).

Pada awal penubuhannya, pusat pengajian ini dijangka beroperasi pada Mei 1998 di Universiti Islam Antarabangsa (UIA) di Petaling Jaya, Selangor, apabila UIA berpindah ke kampus tetapnya di Gombak tetapi tidak dapat direalisasikan kerana masalah ekonomi. Akhirnya memulakan operasinya di tingkat 5, Fakulti Pengajian Islam UKM dan pada bulan Januari tahun 2000. Kemudian telah berpindah ke IPB di Kampung Pandan, Kuala Lumpur dengan pengambilan pelajar pertama sesi 2000/2001 seramai 255 orang dalam tiga bidang pengajian iaitu Pengajian Syariah dan Kehakiman, Pengajian al-Quran dan al-Sunnah dan Pengajian Dakwah dan Pengurusan Islam. Kini USIM telah berjaya mengorak langkahnya dengan memiliki kampus tetapnya di Bandar Baru Nilai, Negeri Sembilan dan mempunyai pelajar tempatan seramai 12129 orang serta 695 pelajar antarabangsa. Sehingga kini USIM mempunyai 68 program akademik serta beberapa fakulti pengajian, antaranya Fakuti Pengajian Quran dan Sunnah, Fakulti Pengajian Bahasa Utama, Fakulti Ekonomi dan Muamalat, Fakulti Syariah dan Undang-undang serta lain-lain (http://www.usim.edu.my/ms/sejarah-awal-penubuhan)

Program-program yang ditawarkan di USIM

Usim menawarkan program-program pengajian di peringkat siswazah, sarjana muda, tamhidi serta pembelajaran sepanjang hayat yang berasaskan Islam dengan gabungan Ilmu Naqli dan Aqli. Senarai Program-program Doktor

Falsafah yang Ditawarkan di USIM ialah Doktor Falsafah Ekonomi dan Pentadbiran Muamalat, Doktor Falsafah (Kaunseling), Doktor Falsafah (Komunikasi), Doktor Falsafah Da'wah dan Pengurusan Islam, Doktor Falsafah Pengurusan Sumber Manusia, Doktor Falsafah (Pendidikan), Doktor Falsafah (Pengajian Bahasa Arab), Doktor Falsafah (Pengajian Bahasa Inggeris), Doktor Falsafah Pengajian Quran dan Sunnah, Doktor Falsafah Sains dan Teknologi, Doktor Falsafah Syariah dan Kehakiman (http://www.usim.edu.my/ms/kemasukan).

Senarai program-program Ijazah Sarjana yang Ditawarkan di USIM antaranya ialah, Sarjana Ekonomi dan Pentadbiran Muamalat, Sarjana Ekonomi dan Pentadbiran Muamalat (MEMA), Sarjana Pentadbiran Muamalat, Sarjana Pentadbiran Muamalat (Produk Halal), Sarjana Perakaunan dan Audit Syariah (MASA), Sarjana Perbankan Islam (MIB), Sarjana Da'wah dan Pengurusan Islam, Sarjana Bahasa Arab Komunikasi, Sarjana Pengajian Quran dan Sunnah dan sebagainya. Manakala senarai Program-program Ijazah Sarjanamuda dan Tamhidi yang Ditawarkan di USIM antaranya ialah Sarjana Muda Pengajian Quran dan Sunnah dengan Kepujian, Sarjana Muda Pengajian Quran dengan Multimedia dengan Kepujian, Sarjana Muda Pengajian Sunnah dengan Pengurusan Maklumat dengan Kepujian, Sarjana Muda Da'wah dan Pengurusan Islam dengan Kepujian, Sarjana Muda Kaunseling dengan Kepujian, Sarjana Muda Komunikasi dengan Kepujian, Sarjana Muda Pengajian Akidah dan Agama dengan Kepujian, Sarjana Muda Fiqh dan Fatwa dengan Kepujian Fakulti Syariah dan Undang-Undang, Sarjana Muda Kewangan dan Perbankan Islam dengan Kepujian, Sarjana Muda Pentadbiran Korporat dan Hubungan dengan Kepujian, Sarjana Muda Pentadbiran Muamalat dengan Kepujian, Sarjana Muda Sains dengan Kepujian (Bioteknologi Makanan), Sarjana Muda Sains dengan Kepujian (Matematik Kewangan), Sarjana Muda Perubatan dan Surgeri (MBBS), Sarjana Muda Bahasa Arab dan Komunikasi dengan Kepujian, Sarjana Muda Pembedahan Pergigian, Sarjana Muda Kejuruteraan dengan Kepujian (Kejuruteraan Elektronik), Sarjana Muda Sains Seni Bina dengan Kepujian dan Tamhidi Perakaunan dan Muamalat, Tamhidi Pergigian, Tamhidi Perubatan, Tamhidi Sains dan Teknologi serta Tamhidi Syariah dan Undang-Undang (http://www.usim.edu.my/ms/kemasukan).

Pengenalan Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah (FPQS)

Fakulti Pengajian Quran & Sunnah (FPQS) merupakan sebuah fakulti yang pertama ditubuhkan oleh Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) pada tahun 2001 dengan penawaran satu program iaitu program pengajian Quran dan Sunnah. Dan pada sesi 2005/2006 terdapat dua program pengajian baru ditawarkan iaitu program Ijazah Sarjana Muda Pengajian Quran Dengan Multimedia (Dengan Kepujian) dan Ijazah Sarjana Muda Pengajian Sunnah Dengan Pengurusan Maklumat (Dengan Kepujian). Kini FPQS telah menawarkan program-program pengajian peringkat prasiswazah dan pascasisiwazah iaitu:

Ijazah Doktor Falsafah Pengajian Quran dan Sunnah

Ijazah Sarjana Pengajian Quran dan Sunnah

Ijazah Sarjana Muda Pengajian Quran dan Sunnah dengan Kepujian

Ijazah Sarjana Muda Pengajian Quran Dengan Multimedia dengan Kepujian

Ijazah Sarjana Muda Pengajian Sunnah Dengan Pengurusan Maklumat dengan Kepujian

Ijazah Sarjana Muda Pengajian Quran dan Sunnah dengan Kepujian USIM di Darul Quran

Di antara tujuan penubuhannya ialah untuk memartabatkan pengajian Quran dan Sunnah dalam arus perdana pendidikan negara dengan menekankan penggunaan teknologi maklumat dalam sistem pengajaran dan penyelidikannya. Di samping itu, ia turut bertujuan untuk mengembangkan lagi Syiar Islam dengan membuka ruang kepada para penyelidik dan pendidik untuk mengkaji, menyelidik dan menyebarkan pengetahuan dan hikmah yang terkandung di dalam kitab suci Quran dan Sunnah kepada masyarakat dan Negara (http: //fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/penubuhan).

Visi penubuhan FPQS ialah untuk memartabatkan Al-Quran dan Sunnah dalam melahirkan insan yang berteraskan pendidikan Islam dan teknologi terkini yang mampu memberi sumbangan kepada masyarakat, negara dan dunia sejagat (http: //fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/misi-visi).

Penubuhan FPQS ialah bertujuan untuk melahirkan tenaga manusia yang mampu menjalankan tugas dengan sempurna dalam masyarakat terutama dalam bidang pengajian Quran dan Sunnah seperti guru, penyelidik, pegawai, perekabentuk system maklumat, pengurus sumber maklumat, usahawan dan pelbagai lagi (http://fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/objektif).

Struktur Kurikulum Pengajian Qiraat

Kursus-kursus yang diambil oleh pelajar berkaitan pengajian qiraat ialah kursus Pengantar Qiraat dan Hafazan merupakan kursus di bawah wajib program Quran dan Sunnah, dan Qiraat Amali I serta Qiraat Amali II merupakan kursus wajib di bawah program Quran dan Multimedia serta subjek elektif program Quran dan Sunnah. Ketiga-tiga subjek terlibat dengan kuliah dan tutorial.

Dua jam kredit subjek Pengantar Qiraat Hafazan yang mewakili 2 jam kuliah dan 1 jam tutorial selama empat belas minggu satu semester. Manakala subjek Qiraat Amali I dan II yang mewakili 3 jam kredit yang mewakili 2 jam kuliah dan 2 jam tutorial tetapi berlaku perubahan dengan 2 jam kuliah serta 1 jam tutorial dalam dua semester selama 28 minggu (Rangka Kursus Subjek Program Quran dan Sunnah serta Subjek Quran dan Multimedia, dalam Dokumen MQA Program Quran dan Sunnah, FPQS,USIM 2011).

Jadual 4: Nama-nama Kursus Qiraat dan Taburan Jam Kredit di FPQS, USIM

Bil	Kod	Kursus	Kredit	Semester	Program	Status
1	QQQ1062	Pengantar Qiraat dan Hafazan	2	2	QS	WP
2	QBA3013/ QQQ 3153	Qiraat Amali I	3	5	QM	WP/E (QS)
3	QBA302/ QQQ 3163	Qiraat Amali II	3	6	QM	WP/E (QS)

Kesimpulan berdasarkan jadual kursus-kursus pengajian qiraat di FPQS menunjukkan bahawa hasil pembelajaran dan pembentukan kemahiran:

Pengantar Qiraat dan Hafazan

Setelah menghabiskan kursus ini, para pelajar berupaya untuk:

1. Menghuraikan latar belakang ilmu Qira'at, perkembangannya dan hubungkaitnya dengan al-Quran. (LO1-A1)
2. Menjelaskan jenis-jenis Qira'at di dalam al-Quran dan mampu mengenalpasti perbezaan antara Qira'at mutawatirah dan Qira'at shazzah. (LO2-C4)
3. Mengkaji sejarah ketujuh-tujuh imam Qira'at beserta perawi mereka dan menunjukkan cara bacaan bagi mereka serta menerangkannya kepada masyarakat. (LO3-A3)
4. Menilai syubhat falsafah barat berkaitan percanggahan Qira'at di dalam al-Quran serta kritikan terhadap syubhat mereka. (LO4-C6)
5. Menghafaz surah al-Sajdah serta mempamerkan bacaan bagi surah tersebut menurut tujuh jenis qira'at yang mutawatir. (LO5-P2)
6. Pelajar akan mampu memahami metode-metode bacaan al-Quran bagi setiap imam qira'at serta mampu mengenalpasti perbezaan bacaan al-Quran antara satu imam dengan imam-imam yang lain.

b) Kursus Qiraat Amali I

Di akhir semester, pelajar akan berupaya:

1. Mengikuti bacaan qiraat imam-imam tujuh menerusi Surah al-Fatihah sehingga ayat 141 Surah al-Baqarah. (LO2/P3)
2. Membentangkan kaedah-kaedah usul bacaan imam-imam tujuh. (LO4/A2)
3. Membaca al-quran dengan bacaan qiraat imam-imam tujuh berpandukan mushaf qiraat. (LO7/A2)
4. Pelajar akan mampu memahami ilmu qiraat secara dirayah dan mengenali bibliografi imam-imam qiraat tujuh mutawatirah dan kaedah-kaedah bacaan mereka, seterusnya mampu mengaplikasikan qiraat tujuh menerusi juzu' pertama al-Quran al-Karim secara jama'.

c) Kursus Qiraat Amali II

Di akhir semester, pelajar akan berupaya:

1. Menerangkan kaedah bacaan qiraat imam-imam beserta perawi mereka secara umum.

2. Menunjukkan bacaan qiraat tujuh menerusi Surah al-Baqarah daripada ayat 75 hingga ayat 252.

3. Mengamalkan bacaan-bacaan qiraat tujuh di dalam ibadah harian secara individu atau di dalam masyarakat.

4. Membezakan bacaan antara Qiraat tujuh.

5. Pelajar akan mampu memahami ilmu qiraat secara dirayah dan mengenali bibliografi imam-imam qiraat tujuh mutawatirah dan kaedah-kaedah bacaan mereka, seterusnya mampu mengaplikasikan qiraat tujuh menerusi juzu' 1 hingga 2 al-Quran al-Karim secara jama' (Dokumen MQA Program Quran dan Sunnah, FPQS,USIM 2011).

Metodologi

6.1 Sample dan metod pengumpulan data

Pensyarah yang terlibat dengan pengajaran dan pembelajaran pengajian qiraat dan mempunyai maklumat di dalam bidang kurikulum qiraat di FPQS. Seramai tiga orang pensyarah dipilih menjadi responden kajian ini yang terlibat dengan pengajian Qiraat. Metodologi yang digunakan dalam kajian ini ialah secara kualitatif.

6.2 Instrumen

Instrumen kajian yang digunakan ialah temu bual semi struktur. Pengkaji telah mengemukakan soalan yang telah disusun dan dirancang dalam temu bual secara individu tetapi responden diberi kebebasan untuk menjawab segala soalan. Dalam instrumen kajian ini, membolehkan responden memberi respon yang lebih bebas dan mendalam tanpa rasa malu sehingga menghasilakn jawapan yang lebih tepat. (Sidek Mohd Noah, (2002), *Reka Bentuk Penyelidikan Falsafah, Teori dan Praktis,* Universiti Putra Malaysia: Serdang).

Instrumen temu bual yang digunakan dalam kajian ini adalah adaptasi dari tesis PhD Zainora bin Daud, (2015), *Penilaian Perlaksanaan Kurikulum Qiraat Di Darul Quran, JAKIM Dan Ma'ahad-Ma'ahad Tahfiz Al-Qur'an Di Malaysia.*

Dapatan Kajian

7.1 Analisis Profil Responden

Dapatan kajian ini dibahagikan kepada dua bahagian. Bahagian pertama akan menjelaskan profil responden, manakala bahagian kedua akan menjelaskan tentang dapatan keberkesanan kurikulum pengajian Qiraat di FPQS. Kesemua pensyarah yang menjadi responden kajian rintis ini ialah pensyarah lelaki, dari aspek tahap pengajian, semua responden memiliki Diploma Tahfiz al-Quran dan al-Qiraat, JAKIM, dua orang responden memiliki kelulusan Ijazah Sarjana muda di luar Negara bidang Qiraat dan al-Quran serta Hadith dan Pengajian Islam, hanya seorang sahaja yang memiliki Ijazah Sarjana Muda dalam Negara bidang al-Quran dan Sunnah. Dari aspek tahap pengajian Ijazah Sarjana, terdapat dua lulusan graduan dalam Negara dan seorang lulusan luar Negara. Kini ketiga-tiga orang responden sedang dalam peringkat Ijazah Doktor Falsafah dalam negara. semester enam daripada Darul Quran. Dari aspek pengalaman mengajar qiraat, dua orang responden melebihi 10 tahun iaitu antara 11-15 tahun dan seorang pensyarah yang kurang dari 5 tahun p&p dan aspek kekerapan menghadiri kursus, dua orang responden terlibat melebihi enam kali kursus dan seorang responden hanya satu hingga dua kali sahaja.

Semua pensyarah pernah terlibat sebagai penyelaras kursus sepanjang p&p kurikulum qiraat. Dari aspek sanad, dua responden memiliki sanad riwayat Hafs ‘an Ashim dan riwayat-riwayat lain, hanya seorang sahaja yang tidak memiliki sanad.

7.2 Analisis Keberkesanan Pengajian Qiraat

Hasil dapatan temu bual menunjukkan bahawa satu aspek keberkesanan kurikulum pengajian qiraat merangkumi enam konstruk perlaksanaan iaitu keperluan kurikulum qiraat, matlamat kurikulum qiraat, objektif kurikulum qiraat, kesesuaian kurikulum qiraat, hasil pembelajaran kurikulum qiraat dan penilaian kendiri.

7.2.1 Perlaksanaan terhadap keperluan kurikulum qiraat

Ketiga-tiga responden sangat bersetuju bahawa keperluan kurikulum qiraat adalah untuk mengetahui ketiga-tiga rukun qiraat iaitu bertepatan dengan dengan salah satu mashaf Uthmani, wajah bahasa Arab dan sah sanad. Malahan menyempurnakan tuntutan fardhu kifayah. Keperluan kurikulum qiraat juga dipelajari dalam silibus kurikulum qiraaat.

7.3.2 Perlaksanaan terhadap matlamat kurikulum qiraat

Ketiga-tiga responden juga bersetuju bahawa perlaksanaan terhadap keperluan kurikulum qiraat menunjukkan tahap memuaskan dalam aspek membentuk jiwamencintai al-Quran, meningkatkan ilmu dan iman, mengetahui hubungkaitnya dengan hukum fiqh, membantu dalam pentafsiran ayat-ayat al-Quran dengan pelbagai qiraat, membentuk jiwa yang komited dengan al-Quran dari aspek spiritual dan dakwah. Cuma ketiga-tiga responden kurang setuju bahawa matlamat kurikulum qiraat ini tidak dinyatakan secara jelas dalam kurikulum qiraat.

7.3.3 Perlaksanaan terhadap objektif kurikulum qiraat

Hasil dapatan temu bual meunjukkan baawa kesemua responden sangat berpuas hati dengan objektif kurikulum dari aspek ilmu qiraat sebagai salah satu elemen penting dalam pengajian qiraat, kepelbagaian bacaan mutawatir dalam al-Quran, latarbelakang dan kaedah imam serta perawi qiraat tujuh, syubhat falsafah Barat berkaitan pencanggahan qiraat di dalam al-Quran, hafazan serta manhaj imam qiraat tujuh dalam surah al-Sajadah serta surah al-Fatihah. Malahan mereka juga bersetuju bahawa objektif kurikulum qiraat dinyatakan secara jelas dalam kurikulum p&p qiraat.

Hanya dua orang responden sahaja yang terlibat dengan p&p subjek Qiraat Amali I dan Qiraat Amali II. Hasil temu bual menunjukkan mereka sangat berpuashati dengan objektif KQ dalam program Ijazah Sarjan Muda Quran dan Multimedia dari aspek kefahaman bacaan qiraat tujuh dalam surah al-Fatihah hingga Juz 4 secara bacaan jamak, pembentangan kaead-kaedah bacaan imam qiraat tujuh, penguasaan dalam bacaan imam-imam serta perawi qiraat tujuh.

7.3.4 Perlaksanaan terhadap keperluan kurikulum qiraat di FPQS

Dapatan menunjukkan bahawa subjek Pengantar Qiraat Hafazan yang ditawarkan memenuhi keperluan program Ijazah Sarjana Muda Quran dan Sunnah dari aspek melahirkan siswazah professional dalam Quran dan Sunnah menggunakan teknoogi terkini bagi meneroka peluang pekerjaan dan mengamalkan nilai dan etika Islam dalam kehidupan seharian. Namun kesemua reponden kurang bersetuju dalam gabungan elemen tradisional dan kontemporari bagi menyelesaikan isu-isu semasa kerana pengajian qiraat ini

bersifat *turath* dan tradisional. Begitu juga dalam aspek memberi kesan terhadap komunikasi dan kepimpinan juga didapati kesemua responden kurang bersetuju.

Manakala dari aspek subjek Qiraat Amali 1 dan Qiraat Amali II pula didapati bahawa kesemua responden bersetuju bahawa subjek yang ditawarkan memenuhi keperluan Ijazah Sarjana Muda Quran dan Multimedia dari aspek melahirkan graduan professional yang mampu mengintegrasikan pengajian Quran dan Multimedia dengan bidang ilmu yang lain bagi menyelesaikan isu-isu semasa, meneroka bidang Quran dengan mengaplikasikan Ilmu Multimedia terkini bagi mencipta peluang pekerjaan dan mengamalkan nilai dan etika Islam dalam alam pekerjaan dan kehidupan seharian. Tetapi kurang bersetuju dalam aspek melahirkan siswazah profesional yang berkomunikasi dengan berkesan dan bertindak aktif bagi memimpin masyarakat.

7.3.5 Perlaksanaan terhadap hasil pembelajaran kurikulum qiraat di FPQS Ketiga-tiga responden bersetuju bahawa hasil pembelajaran dinyatakan dengan jelas dalam kurikulum qiraat dan hasil pembelajaran juga bertepatan dengan objektif KQ.

7.3.5 Perlaksanaan terhadap penilaian kendiri

Kesemua responden sangat meminati p&p KQ, KQ juga penting dipelajari oleh semua pelajar bukan tertumpu di dalam bidang tahfiz sahaja. Silibus KQ juga perlu terdiri daripada Qiraat Ilmi dan Qiraat Amali. Malahan menghafaz Matan Qiraat al-Syatibiyy dengan baik serta penguasaan asas-asas manhaj imam qiraat tujuh juga menjadi asas dalam p&p KQ untuk melahirkan pelajar yang benar-benar mampu menguasai KQ.

Kesimpulan

Berdasarkan analisis keseluruhan yang telah dikemukan oleh responden, maka dapat disimpulkan dari kajian ini ialah:

Semua pensyarah yang terlibat dengan p&p KQ ialah mereka yang terdiri daripada bidang tahfiz al-Quran dan al-Qiraat. Kebanyakan mereka mempunyai sanad bacaan al-Quran dalam riwayat Hafs ‘an ‘Ashim dan riwayat-riwayat imam qiraat lain.

Aspek keberkesanan KQ berada di tahap memuaskan dalam item keperluan, matlamat KQ serta objektif KQ. Cuma perlu penambahbaikan dari aspek matlamat KQ tidak dinyatakan secara jelas dalam KQ.

Aspek kesesuaian KQ juga boleh dilihat dalam dua program QS dan program QM juga berada di tahap memuaskan kerana mampu melahirkan pengamal Islam professional dalam bidang dengan penggunaan teknologi terkini dalam bidang QS serta pengintegrasian bidang Quran dan multimedia dalam bidang QM. Kedua-dua program juga mampu melahirkan siswazah professional yang mengamalkan nilai dan etika Islam dalam kehidupan harian. Namun dalam aspek gabungan elemen tradisonal dan kontemporari bagi menyelesaikan masalah isu semasa, aspek komunikasi berkesan serta aspek kepimpinan juga dilihat kurang bersesuaian dengan KQ kerana KQ merupakan pengajian turath.

Aspek hasil pembelajaran KQ berada di tahap memuaskan terhadap item kandungan yang jelas dalam silibus KQ serta selari dengan objektif KQ.

Malahan hasil temu bual menunjukkan tahap pencapaian para pelajar dalam ketiga-tiga subjek pengajian qiraat berada di tahap yang baik. Walaupun para pelajar QM tidak mengambil subjek Pengantar Qiraat dan Hafazan tetapi mereka masih mampu menguasai subjek Qiraat Amali I dan Qiraat Amali II dengan baik.

Aspek penilaian kendiri diri menunjukkan bahawa ketiga-tiga responden sangat meminati bidang pengajian qiraat, malahan tahap pengetahuan dan penguasaan mereka dalam kitab matan Qiraat al-Syatibiyy dan kaedah-kaedah asas imam-imam serta perawi qiraat tujuh berada di tahap memuaskan. Pengajian qiraat ini sangat penting untuk semua bidang pengajian Islam dan silibus KQ perlu merangkumi dari aspek teori dan amali.

Penutup

Kajian yang dijalankan ini masih di peringkat pengenalan dan masih perlu penmbahbaikan dari pelbagai aspek. Pengajian qiraat juga merupakan salah satu bentuk pengajian yang penting dipelajari oleh para pelajar kerana pelajar mampu menguasai kemahiran bacaan qiraat-qiraat shahihah sama ada bacaan secara ifrad atau jamak mengikut Qiraat Sab'. Pengkaji mencadangkan pengajian qiraat ini juga perlu dikaji dari aspek kaedah p&p dan tahap pencapaian para pelajar secara terperinci agar boleh dilihat dari seluruh aspek yang menyumbang ke arah tahap keberkesanan p&p yang memuaskan.

Rujukan

Abd al-Fattāḥ al-Qāḍī, **al-Budūr al-Zāhirah fī al-Qirā'āt al'Ashr al-Mutawātirah min ṭariqay al-Shāṭibīyyah wa al-Durrah** (Qāherah:Maktabah 'Īsā al-Bāb al-Ḥalabī, (1415H/1955M).

Dokumen MQA Program Quran dan Multimedia, FPQS,USIM 2011

Dokumen MQA Program Quran dan Sunnah, FPQS,USIM 2011

http ://www. usim. edu. my/ ms/ pengenalan

http: //fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/misi-visi

http: //fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/objektif

http: //fpqs.usim.edu.my/info-fpqs/penubuhan

http://www.usim.edu.my/ms/kemasukan

http://www.usim.edu.my/ms/sejarah-awal-penubuhan

Muḥammad bin Muḥammad bin Muḥammad bin 'Alī bin Yūsuf Ibn al-Jazarī, (1400H/1980M), **Munjid al-Muqrī' in wa Murshīd al-Ṭālibīn,** Qāherah: Maktabah al-Qudsī.

Sidek Mohd Noah, (2002), **Reka Bentuk Penyelidikan Falsafah, Teori dan Praktis.** Universiti Putra Malaysia: Serdang.

Stufflebeam, Daniel L., (2003), **The CIPP Model for Evaluation,** Dordrecht: Kluwer Academic Publisher International Handbook of Education.

Zainora bin Daud, (2015), **Penilaian Perlaksanaan Kurikulum Qiraat Di Darul Quran, JAKIM Dan Ma'ahad-Ma'ahad Tahfiz Al-Qur'an Di Malaysia,** Tesis PhD UM: Kuala Lumpur.

No. S030

Pendidikan Pemuda Menurut Perspektif Hadith Nabawi

Nidzamuddin Zakaria, Syed Najihuddin Syed Hassan,
Dr. Abdulloh Salaeh, Amran Bin Abdul Halim.

Abstract

It's a very hard challenge getting the children and youth to be islamic, especially with so much distraction around them all the time. Our Prophet (saw) motivated everyone including the youth, by first establishing a good grounding of Islam within them then by creating an islamic atmosphere so that they remained steadfast. The Prophet's (SAW) words are the best advice and his (SAW) ways are the best ways! They automatically connect with our heart and mind and it feels just right and creates tranquility in ourselves. All we have to do is follow what the Prophet (SAW) told us to do.This study will discuss about the collection of hadith that related to the overreach and methodology of Prophet Muhammad P.B.U.H in education of human being especially the muslim youth from the birth and teenagers periode and youth periode. This study will find also the samples of muslim youth among the Sahabat of prophet Muhammad SAW that showed us the excellent times in jihad and da'wahfrom beginning of Islam.

Keywords : Education, Muslim Youth, Prophet Muhammad History

Definisi Pendidikan

Pendidikan Islam merupakan agenda terpenting dalam proses pembinaan insan. Dalam kamus dewan, pendidikan adalah nama terbitan dari kata dasar didik. Didik bererti yang dijaga atau dipelihara atau diajar dengan hati-hati atau sejak kecil dan didik juga membawa makna anak-anak yang baru remaja. Erti pendidikan boleh ditakrifkan dalam tiga pengertian. Pertama: perihal mendidik. Kedua: pengetahuan mendidik dan ketiga: didikan, latihan dan ajaran. Teuku Iskandar. (1991). *Kamus Dewan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. 303.

Istilah pendidikan di dalam bahasa Inggeris dikenali sebagai "*education*" yang dikatakan berasal daripada cantuman dua kalimah dalam bahasa Latin iaitu *e'ex* dan *duceredue*. *E'ex* bererti "keluar" dan *duceredue* bererti "memimpin" yang dapat diterjemahkan sebagai mengumpul maklumat ke dalam diri bagi membentuk bakat. Shipley Josep T. (1957). *Dictionary of Origins*. New York: The Philosophical Library. 14. Abdullah Ishak. (1995). *Pendidikan Islam dan Pengaruhnya di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. 5.

Prof. Dr. Hassan Langgulung menjelaskan bahawa pendidikan dalam Arab pula, dikenali dengan tiga perkataan iaitu: *Ta^{c}lim, Tarbiyyah* dan *Ta'dib*. Di antara ketiga-tiga perkataan tersebut, maka perkataan *tarbiyyah* seringkali dan secara meluas digunakan di seluruh negara Arab dan di negara umat Islam. Hassan Langgulung. (1991). *Asas-asas Pendidikan Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. 5.

Prof. Syed Muhammad Naquib al-Attas menerangkan bahawa penonjolan penggunaan kalimah tarbiah tersebut mendahului kalimah-kalimah saingannya mungkin kerana perkataan tersebut dilihat dari segi pengertiannya yang umum. Kalimah tarbiah secara realitinya mencakupi pengertian pendidikan yang bukan sahaja ditujukan kepada manusia bahkan makhluk Allah s.w.t yang lain yang membawa erti mendidik, membentuk dan memelihara juga lain-lain khususnya kepada manusia bukan sahaja sejak seseorang bayi itu dilahirkan bahkan sebelum itu. Syed Muhammad Naquib al-Attas. 1991. (terj. Samsuddin Jaafar) *Tujuan dan Objektif Pendidikan Islam*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka. 21.

Imam Ibn Qayyim dalam kitabnya berjudul; *Miftah Dar al-Sa^{c}adah*, telah mengutarakan beberapa konseptual mengenai pendidikan ini bagi menjelaskan pengertiannya dalam erti kata yang lengkap dan syumul antara lain katanya :

Konsep Pertama:

"Proses memberi pengajaran ilmu kepada manusia, seperti mana si ayah memberi didikan kepada anaknya".

Konsep Kedua:

"Usaha menyuburkan diri seseorang dengan ilmu pengetahuan agar dengannya ia menjadi insan yang sempurna dan dapat melaksanakan tanggungjawabnya (dalam agamanya), seperti mana seseorang itu menjaga dan menyimpan hartanya dengan penuh berjaga-jaga dan sebagaimana para penjaga itu memelihara anak-anak kecil mereka" Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (t.th.). *Miftah Dar al-Sa^{c}adah wa Manshur Wilayah Ahl al-^{c}Ilmi wa al-Iradah*. Jil. 1. Riyadh: Idarah Buhuth wa Ifta' wa al-Irshad. 125.

Konsep pendidikan ini adalah merujuk makna asal kalimah *Rabbani*. Di dalam kitabnya, beliau antara lain menjelaskan ; "*Al-Rabbaniyy*" itu berasal dari kata dasar *rabba - yurabbi - tarbiyyatan* yang mana tarbiah atau pendidikan ini merupakan proses penjagaan dan pemeliharaan yang rapi terhadap orang yang dididiknya.

Konsep Ketiga:

"Pendidikan yang sebenarnya merangkumi pendidikan hati atau rohani dan fizikal atau jasmani. Setiap rohani dan jasmani itu sangat berhajat untuk ditarbiah, disuburkan dan disemai, agar kedua-dua potensi diri ini akan berkembang sempurna dan menjadi bertambah baik". Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (t.th.). *Miftah Dar al-Sa^{c}adah wa Manshur Wilayah Ahl al-^{c}Ilmi wa al-Iradah*. Jil. 1. Riyadh: Idarah Buhuth wa Ifta' wa al-Irshad. Hal. 126.

Ibn Qayyim menambah lagi; "Hal ini seperti mana badan itu berhajatkan pemakanan yang berkhasiat untuk sihat dan pelindungan daripada segala macam penyakit, dan ia tidak akan terhasil kecuali dengan memberi makanan yang baik dan menghindari makanan yang memudaratkan. Maka begitulah halnya dengan hati yang tidak akan jernih dan subur kecuali dengan kaedah yang sama. Maka tiadalah jalan yang paling mujarab untuk itu kecuali dengan didikan al-Quran. Sekiranya perkara itu boleh terhasil dengan cara yang lain darinya (al-Quran), maka ia hanyalah sedikit kesannya, bersifat sementara dan tidak mencapai matlamat, objektif dan falsafah pendidikan itu sendiri". Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (t.th.). *Miftah Dar al-Sa^{c}adah wa Manshur Wilayah Ahl al-^{c}Ilmi wa al-Iradah*. Jil. 1. Riyadh: Idarah Buhuth wa Ifta' wa al-Irshad. Hal. 126.

Asas-Asas Pendidikan Islam

Daripada beberapa takrifan dan teori mengenai pengertian pendidikan Islam, maka dapatlah kita merumuskan bahawa pendidikan di sisinya membawa dua makna yang asas iaitu :

I. Kesarjanaan Pendidik

Apa yang berkaitan dengan ilmu pendidik itu sendiri bagi ia memberi dan memindahkannya kepada pihak yang dididiknya, maka dengan itu orang yang dididiknya itu akan bertambah ilmunya, semakin subur potensi dirinya dan berupaya memelihara dirinya agar terus konsisten dengan keadaan yang baik, seperti mana ia begitu berhati-hati menjaga wang simpanannya sendiri, agar tidak susut atau diambil orang dan seumpamannya.

II. Proses Pendidikan Berterusan

Proses mendidik insan pada umumnya adalah suatu usaha pembentukan diri manusia dengan proses yang berlaku secara berperingkat-peringkat dan beransur-ansur dengan bertunjangkan rasa kasih sayang yang tidak berbelah bahagi bagaikan si ayah mengasihi anaknya sendiri.

Matlamat Pendidikan Islam

Menerusi takrifan pendidikan yang dinyatakan sebelum ini, maka dapatlah ditegaskan di sini bahawa matlamat utama dari usaha pendidikan Islam itu adalah tiga perkara utama iaitu:-

Menjaga fitrah asal manusia.
Mengelakkan daripada tergelincir dari landasan yang benar.
Merealisasikan makna *cubudiyyah* kepada Allah s.w.t. Ibn Qayyim al-Jawziyyah. (t.th.) *Miftah Dar al-Sacadah wa Manshur Wilayah Ahl al-cIlmi wa al-Iradah*. 66.

Akhirnya, beliau menyimpulkan bahawa Allah s.w.t itu menjadikan sekalian makhlukNya adalah untuk satu matlamat yang murni dan agung iaitu menghambakan diri mereka kepadaNya. Bersesuaian dengan firman Allah s.w.t berbunyi:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنْسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ

Dan tidak Aku jadikan jin dan manusia itu melainkan untuk menghambakan diri mereka kepadaKu. Al-Quran. Al-Dhariyat 51:56.
Justeru, matlamat asasi segala aktiviti dan tindakan manusia dalam apa jua bidang yang diceburinya baik pendidikan atau selainnya adalah menghambakan dirinya kepada Allah s.w.t.

Objektif-Objektif Pendidikan Islam

Ibn Qayyim dalam kitab *Tuhfah al-Mawdud bi Ahkam al-Mawlud*, tidak meminggirkan soal objektif dan sasaran yang hendak dituju daripada agenda pendidikan Islam bahkan beliau menegaskan objektif-objektif pendidikan Islam itu seperti berikut:-

Menanam keperibadian atau akhlak yang mulia lebih-lebih lagi terhadap pendidik dan menjauhi sifat-sifat yang *mazmumah* atau tercela.
Merealisikan erti "kebahagiaan" kepada orang yang dididik.
Menyemai budi pekerti yang mulia di kalangan mereka.
Membina potensi diri mereka.
Membina kehidupan mereka yang sejahtera.

Rumusannya, pendidikan Islam yang diutarakan menurut pandangan Imam Ibn Qayyim, bersama matlamat dan objektif-objektifnya tersendiri, menunjukkan bahawa usaha pendidikan tersebut sebenarnya adalah; usaha konsisten yang ada "*goal*" dan "*target*"nya yang tersendiri dan bukan hanya suatu impian yang sekadar berlegar di alam fantasi dan khayalan.

Hal ini dipersetujui oleh Prof. Dr. Abdul Halim Hj. Mat Diah dengan menjelaskan bahawa tujuan pendidikan Islam adalah untuk membentuk manusia yang berkeperibadian Islam yang utuh, iaitu peribadi yang ideal dan sempurna dalam segala aspeknya meliputi aspek individual dan sosial, aspek intelektual dan moral serta aspek spiritual dan material yang semuanya itu adalah merangkumi ciri-ciri modal insan kamil atau manusia ideal menurut Islam. Abdul Halim Hj. Mat Diah. (1989). *Pendidikan Islam Di Malaysia - Sejarah dan Pemikiran*. Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia. 90.

Pendidikan Ilmu Dan Ibadat Dalam Konteks Para Pemuda

Pemuda adalah unsur terpenting dalam sebuah negara, untuk melihat maju atau mundurnya suatu negara dapat kita lihat melalui tingkat keilmuan dan keimanan generasi muda negara tersebut.

Oleh sebab itu, Islam sangat mengutamakan pendidikan agama bagi generasi muda, baik dari segi keilmuan maupun keimanan.

Dalam segi keimanan, Allah telah memberikan contoh dalam kitab Al Quran yang mulia dengan kisah pemuda *Ashabul Kahfi*, bagaimana mereka tetap kokoh dalam mempertahankan keimanan di saat kaum atau bangsa mereka telah dilanda oleh kerusakan moral dan keimanan. Keadaan tersebut memaksa mereka untuk menjauhi kaum mereka yang telah rusak. Di saat kemampuan untuk memperbaiki tidak lagi mereka miliki, Allah memberikan pertolongan untuk menyelamatkan mereka dari ancaman kaum yang membenci mereka, sehingga mereka tertidur dalam gua *(Kahfi)* selama tiga ratus tahun. Allah memuji mereka dalam firmanNya:

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا(10)

إلى قوله} إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى(13)

"Ingatlah ketika para pemuda mencari tempat perlindungan kedalam gua, lalu mereka berdo'a: Wahai Tuhan kami, berilah rahmat kepada kami dari sisiMu dan sempurnakanlah bagi kami petunjuk yang lurus dalam urusan kami (ini).

Sampai kepada firman Allah; "Sesungguhnya mereka itu adalah para pemuda yang beriman kepada Tuhan mereka, dan Kami tambahkan kepada mereka petunjuk".

Dalam ayat yang mulia ini, Allah mengisahkan perjuangan para pemuda dalam mempertahankan keimanan mereka dalam keadaan yang amat sulit di tengah-tengah kaum mereka. Mereka terusir dari tengah-tengah kaum mereka, tapi mereka konsekwen dengan keimanan mereka sehingga Allah memberikan rahmat dan petunjuk kepada mereka dalam keadaan yang amat sulit tersebut. Allah mengabadikan kisah mereka sebagai ibroh bagi para pemuda setelah mereka, dimana kerusakan yang terjadi dalam kaum mereka tidak menggoyahkan keimanan mereka.

Ibnu Katsir mengomentari ayat di atas:

"*Al fityah* adalah para pemuda, mereka (para pemuda) adalah orang yang lebih mudah untuk menerima kebenaran serta mengikuti jalan petunjuk dibandingkan orang yang sudah lanjut usia yang telah dimakan usia dan lenyap terjerumus dalam agama yang batil. Kerana itu yang paling banyak menerima seruan Allah dan RasulNya r adalah para pemuda. Adapun orang-orang tua dari suku Quraisy kebanyakan tetap kekal di atas agama nenek moyang mereka, tidak ada yang memeluk Islam kecuali sedikit, demikian pula yang Allah ceritakan tetang *Ashabul Kahfi* bahwa mereka adalah para pemuda". Ibnu Katsir. *Tafsir Ibn Kathir*. 3/74.

Ashabul kahfi adalah salah satu bentuk generasi muda yang tidak terpengaruh oleh zaman yang dilanda kerosakan iman dan moral. Demikian halnya para anbiya' seperti Nabi Ibrahim, Nabi Musa dan Nabi kita Muhammad s.a.w. Mereka tegar dalam memegang kebenaran dan berjuang untuk melakukan perubahan terhadap zaman mereka. Mereka tidak terbuai dengan sepoi angin kesesatan dan kemaksiatan.

Keilmuan dan Keimanan Ada Pra Syarat Utama

Mengisi masa muda dengan segala aktiviti baik keilmuan maupun keimanan telah dipesankan oleh Rasulullah s.a.w dalam sabda Baginda:

اغْتَنِمْ خَمْساً قَبْلَ خَمْسٍ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ

"Pergunakanlah yang lima sebelum datang masa yang lima; Masa mudamu sebelum datang masa tuamu, masa sehatmu sebelum datang masa sakitmu, masa kayamu sebelum datang masa miskinmu, masa kosongmu sebelum datang masa sibukmu dan masa hidupmu sebelum datang masa kematianmu". Al-Hakim. *Al-Mustadrak 'Ala al-Sahihain.* no 7846.

Dari hadith ini dapat kita simpulkan betapa pentingnya masa muda untuk dipergunakan untuk segala hala yang positif. Kerana dimasa muda keadaan tubuh seorang manusia dalam masa yang sangat sempurna dalam segala hal, baik dari segi fisik maupun kekuatan inteligensia, begitu juga dalam hal menghadapi tentangan dan rintangan.

Maka selayaknyalah para generasi muda untuk benar-benar menyedari betapa penting usia muda mereka. Bahawa usia muda adalah saatnya untuk menggali dan menggembangkan segala potensi diri dalam mencari ilmu dan pengalaman yang sesungguhnya, baik hal duniawi maupun ukhrawi.

Pemuda yang membina pengalaman spritualnya dengan penuh keimanan merupakan salah satu dari tujuh golongan yang mendapatkan naungan dari Allah pada hari kiamat di Padang Mahsyar, di saat jarak matahari dengan kepala manusia hanya sejengkal.

Sebagaimana yang disebutkan Rasulullah s.a.w dalam sabda Baginda;

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لاظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ اْلإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌ نَشَأَ بِعِبادَةِ اللهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلانِ تَحَابَا فِي اللهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَى لاَ تَعْلَمُ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِيْنُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللهَ خَالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ.

"Ada tujuh golongan, Allah menaungi mereka di bawah naungan-Nya, pada hari tiada naungan kecuali naungan-Nya; Pemimpin yang adil, pemuda yang tumbuh dengan penuh ketaatan kepada Allah, laki-laki yang hatinya terpaut dengan masjid, dua orang yang saling berkasih-sayang di jalan Allah, keduanya bertemu karena-Nya dan berpisah karena-Nya, dan laki-laki yang diajak oleh wanita bangsawan lagi cantik (untuk melakukan maksiat), maka ia menjawab: Sesungguhnya aku takut kepada Allah dan laki-laki yang bersedekah lalu disembunyikannya sampai tangan kirinya tidak mengetahui apa yang diberikan tangan kanannya dan laki-laki yang mengingat Allah di kesunyian (malam) sampai ia meneteskan air mata". Al Bukhari. *Sahih al-Bukhari*. no 629 dan Imam Muslim. *Sahih Muslim* no 1031.

Dalam hadits tersebut terdapat motivasi yang sesungguhnya bagi para pemuda untuk membina diri mereka dalam ilmu dan pengalama spritualnya.

Amirulmukminin Umar bin Khattab r.a berkata;

تَفَقَّهُوْا قَبْلَ أَنْ تَسُوْدُوْا

"Hendaklah kamu berilmu sebelum kamu memimpin".

Pemuda hari ini adalah pemimpin hari esok, baiknya masa depan suatu masyarakat dapat kita lihat bagaimana generasi muda mereka hari ini?
Ilmu yang sangat penting untuk dimiliki pemuda adalah ilmu keimanan dan ketaqwaan kepada Allah Swt, kerana keimanan dan ketakwaan adalah kompas penunjuk arah dalam segala situasi dan kondisi yang terjadi di tengah-tengah masyarakat. Bila situasi dan kondisi masyarakat dalam keadaan melarat dan miskin hal tersebut akan dihadapi dengan penuh kesabaran dan tawakal kepada Allah, tanpa melanggar norma-norma agama. Apabila situasi masyarakat dalam keadaan berkecukupan hal tersebut akan memotivasi mereka untuk bersyukur dan mempergunakan nikmat tersebut sesuai dengan tuntunan agama, mereka akan terhindar dari sikap membazir, berpoya-poya serta hura-hura.

2. Bekalan Keterampilan Diri

Banyak generasi muda kita setelah menyelesaikan pendidikan menjadi pengangguran dan menjadi beban masyarakat. Mereka sering terkendala dalam memperolah lapangan pekerjaan. Hal itu disebabkan kerana minimnya keterampilan yang mereka miliki. sehingga banyak pekerjaan di negeri ini dikerjakan oleh tenaga asing. Apa lagi untuk bersaing dalam mendapat pekerjaan di luar negeri, mereka lebih tidak siap lagi bila dilihat dari segi skill, keterampilan dan pengalaman serta kebolehan berbahasa. Jangan pula memilih kerjaya sekalipun melakukan pekerjaan-pekerjaan rendahan sekalipun, seperti berternak, bertani atau menjadi buruh.

Sebagaimana Rasulullah s.a.w di masa kecilnya demikian pula para Nabi yang lainnya bekerja sebagai pengembala kambing dalam rangka mendapatkan pengalaman

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِمَرِّ الظَّهْرَانِ وَنَحْنُ نَجْنِى الْكَبَاثَ فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم ((عَلَيْكُمْ بِالأَسْوَدِ مِنْهُ)). قَالَ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّكَ رَعَيْتَ الْغَنَمَ قَالَ ((نَعَمْ وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلاَّ وَقَدْ رَعَاهَا)). متفق عليه.

Dari Jabir berkata: Suatu hari Kami bersama Nabi r di "Marri dzohron" sedang memanen buah Arak, maka Nabi r bersabda: "Pilihlah yang paling hitam" kami mengatakan : "Wahai Rasulullah, sepertinya engkau pernah mengembala kambing?" Beliau menjawab: "Ya. Tidak ada seorang nabipun kecuali pernah mengembala kambing" (Riwayat al-Bukhari dan Muslim).

Rasulullah s.a.w tidak pernah berhenti membekali dirinya dengan pengalaman hidup. Setelah menginjak usia remaja beliau membantu bapa saudaranya dalam berdagang ke Syam. Kemudian di usia dewasa beliau mengambil upah dari menjualkan dagangan Khadijah. Sebagaimana hal tersebut dikemukakan oleh para ulama yang menulis sejarah kehidupan beliau.

3. Menghiasi Diri Dengan Akhlak Yang Mulia

Ada banyak sifat yang semestinya tidak layak bagi seorang terpelajar, apalagi seorang muslim. berbagai penyimpangan moral di tengah para pelajar banyak terjadi, seperti kebiasaan suka berdusta, dengki dan khianat serta tidak menghormati orang yang lebih tua, begitu juga keruntuhan moral dan banyak lagi sifat-sifat tercela yang mewarnai tingkah laku para generasi muda sehari-hari yang tidak mungkin untuk kita huraikan satu persatu disini.

Islam sangat memperhatikan pendidikan umatnya terutama generasi muda untuk berakhlak mulia. Sebagaimana Rasulullah s.a.w sejak masa muda beliau digelari *Al-Amin* (orang dipercaya) oleh orang kafir Quraisy. Allah memuji akhlak Rasulullah s.a.w dalam firman-Nya:

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

"Dan sesungguhnya kamu benar-benar berbudi pekerti yang agung".
(Al-Qalam:4)

Bahkan Rasulullah r menegaskan dalam sabda beliau tentang tugas belaiu di utus menjadi rasul:

إنما بعث لأتمم مكارم الأخلاق

"Sesungguhnya aku diutus untuk menyempurnakan akhlak yang mulia".
(Riwayat Imam Malik Dalam Muwatta').

4. Menghindari Pergaulan Bebas Dan Dadah

Maraknya pergaulan bebas dan pornografi dalam kehidupan para generasi muda. Hal ini boleh dikatakan yang sangat menonjol dikalangan generasi muda di samping penggunaan ubat-ubat terlarang, serta adanya sebahagian siawa-siswi yang terjebak dalam pergaulan bebas, zina, arak dan lain-lain lagi.

Berikut ini kita sebut bebrapa ayat dan hadith untuk menenolak pergaulan bebas:

Larangan mendekati hal-hal yang membawa kepada perbuatan zina

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

"Dan janganlah kamu mendekati zina; sesungguhnya zina itu adalah suatu perbuatan yang keji. Dan suatu jalan yang buruk". (Al-Isra':32).

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ ((كُتِبَ عَلَى ابْنِ آدَمَ نَصِيبُهُ مِنَ الزِّنَى مُدْرِكٌ ذَلِكَ لاَ مَحَالَةَ فَالْعَيْنَانِ زِنَاهُمَا النَّظَرُ وَالأُذُنَانِ زِنَاهُمَا الاِسْتِمَاعُ وَاللِّسَانُ زِنَاهُ الْكَلاَمُ وَالْيَدُ زِنَاهَا الْبَطْشُ وَالرِّجْلُ زِنَاهَا الْخُطَا وَالْقَلْبُ يَهْوَى وَيَتَمَنَّى وَيُصَدِّقُ ذَلِكَ الْفَرْجُ وَيُكَذِّبُهُ)).

Dari Abu hurairah t dari nabi r beliau bersabda: "Telah ditetapkan tehadap anak Adam bagianya dari zina, ia mendapai hal itu tanpa bisa mengelak. Zina kedua mata adalah pandangannya, zina dua telinga adalah pendengarannya, zina lidah adalahbicaranya, zina tangan adalah rabahannya, zina kaki adalah langkahnya, hati berkehendak sedangkan kemaluan yang membuktikan hal itu atau mendustakannya".(Hadith Riwayat Imam Muslim)

5. Menghormati Penguasa Dan Memuliakan Ulama

Ancaman lain terhadap generasi muda adalah ancaman bahaya syubuhat (pemikiran). Seperti pemahaman yang eksrim dalam beragama, atau pemahaman sekuler, liberal dan aliran-aliran sesat lainnya. Bahkan tidak jarang generasi muda menjadi sasaran utama rekrukmen para kelompok terorisme dan kelompok liberalisme. Cara yang sering ditempuh oleh para aliran sesat dalam menebarkan pemikiran mereka kepada generasi muda adalah dengan menjatuhkan kehormatan penguasa dan ulama terlebih dahulu di mata generasi muda. Sehingga dengan demikian mereka para penyebar aliran sesat dengan mudah untuk mempengaruhi generasi muda.
Rasulullah s.aw bersabda:

وعن عبادة بن الصامت صلى الله عليه وسلم أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال((ليس منا من لم يجل كبيرنا ويرحم صغيرنا ويعرف لعالمنا حقه))

Dari Ubadah bin Shamit, bahwasannya Rasulullah s.a.w bersabda "Bukan dari kami orang yang tidak menghormati yang tua dan tidak menyayangi yang muda dan tidak mengetahui haq orang berilmu" (Hadith Riwayat Imam Ahmad, Tabarani dan al-Hakim).

6. Memilih Teman Yang Baik.

Di antara hal yang sering menjerumuskan seseorang kedalam kesesatan dan kemaksiatan adalah teman akrab. Betapa banyak anak-anak baik menjadi anak nakal karena dipengaruhi oleh teman-temannya. Oleh sebab Islam mengajarkan kepada umatnya adab mencari teman. Sebagaimana dipesankan Rasulullah s.a.w dalam sabdanya:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِىَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ» الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ.

Dari Abi Hurairah, Rasulullah bersabda : "Seseorang itu berada di atas agama temannya, maka hendaklah kalian melihat sipa yang menjadi teman dekatnya" (Hadith Riwayat Imam Abu Daud).

Perumpamaan teman baik dan teman jelek, teman yang baik akan membawa kebaikan bagi seseorang, sebaliknya teman yang buruk akan membawa keburukkan bagi seseorang.
Sebagaimana sabda Rasulullah s.a.w:

عَنْ أَبِى مُوسَى رضي الله عنه عَنِ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ ((إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوْءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً)). متفق عليه.

Dari Abu Musa r.a, dari Baginda Nabi s.a.w baginda bersabda: "Perumpamaan teman yang baik dan teman yang buruk adalah bagaikan penjual minyak wangi dan pandai besi. Penjual minyak wangi adakalanya ia memberimu, adakalanya engkau membeli darinya, setidak-tidaknya engkau mencium bau wangi darinya. Dan pandai besi adalanya pakaianmu terbakar kerananya, dan paling kurang kamu mencium bau busuk darinya". (Hadith Riwayat Imam al-Bukhari dan Muslim).

Kesimpulan

Kesimpulan dari pembahasan kita di atas adalah bahwa pemuda-pemuda menurut Hadith Nabawi sangat berharap kepada pemerkasaan spiritual, ketinggian Ilmu, keluhuran akhlak dan profesionalisme (keahlian dan keterampilan) di samping bi'ah atau suasana yang solehah termasuk rakan-rakan yang menyokong ke arah kebaikan.

Rujukan

Al-Qur'an al-Karim.

Al-Qur'an dan Terjemahannya. 1412H. **Madinah al-Munawwarah: Mujammaᶜ Khadim al-Haramayn al-Sharifayn al-Malik Fahd li Tibaᶜat al-Mushaf al-Sharif.**

Abdul Halim Hj. Mat Diah. 1989. **Pendidikan Islam Di Malaysia - Sejarah dan Pemikiran.** Kuala Lumpur: Angkatan Belia Islam Malaysia.

Abdullah Ishak.1995. **Pendidikan Islam dan Pengaruhnya di Malaysia.** Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

al-ᶜAsqalaniyy, Ibn Hajar. t.th. **al-Durur al-Kaminah fi Aᶜyan al-Mi'ah al-Thaminah.** Jil. 4. Al-Qahirah: Dar al-Kutub al-Hadithah.

al-Dhahabiyy, Shams al-Din Muhammad bin Ahmad. 1957. **Tadhkirah al-Huffaz.** Jil. 4. Al-Hind: Matbaᶜah Dar al-Maᶜarif.

Hassan Langgulung. 1991. **Asas-asas Pendidikan Islam.** Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Ibn Kathir, Shihab al-Din Ismaᶜil bin ᶜUmar bin Kathir. 1989. **al-Bidayah wa al-Nihayah.** Juz. 14. Bayrut: Dar al-Kutub al-ᶜIlmiyyah.

Ibn Qayyim al-Jawziyyah. t.th. **Miftah Dar al-Saᶜadah wa Manshur Wilayah Ahl al-ᶜIlmi wa al-Iradah.** Jil. 1. Riyadh: Idarah Buhuth wa Ifta' wa al-Irshad.

Ibn Qayyim al-Jawziyyah. t.th. **Madarij al-Salikin fi Manazil Iyyaka Naᶜbudu wa Iyyaka Nastaᶜin.** Jil. 1. Bayrut: Dar al-Kitab al-ᶜArabiyy.

Ibn Qayyim al-Jawziyyah. t.th. **Madarij al-Salikin fi Manazil Iyyaka Naᶜbudu wa Iyyaka Nastaᶜin.** Jil. 2. Bayrut: Dar al-Kitab al-ᶜArabiyy.

Ibn Qayyim al-Jawziyyah. 1971. **Tuhfah al-Mawdud bi Ahkam al-Mawlud.** Dimashq: Maktabah Dar al-Bayan.

Ibn Rajab al-Hanbaliyy. 1953. **Kitab al-Dhayl ᶜAla Tabaqat al-Hanabilah.** Jil. 2. Al-Qahirah: Maktabah al-Sunnah al-Muhammadiyyah.

Ibrahim Anis et al. t.th. **al-Muᶜjam al-Wasit.** Al-Qahirah: Majmaᶜ al-Lughah al-ᶜArabiyyah.

Muhammad Qutub.1981. **Manhaj al-Tarbiyyah al-Islamiyyah.** Jil. 1. Al-Qahirah: Dar al-Shuruq.

al-Nuᶜaymiyy, ᶜAbd al-Qadir bin Muhammad al-Dimashqiyy. 1948. **al-Daris fi Tarikh al-Madaris.** Jil. 2. Dimashq: Matbaᶜah al-Taraqqiyy.

Shipley Josep T. 1957. **Dictionary of Origins.** New York: The Philosophical Library.

Sir Varsey Nan. 1961. (terj. Saleh Abdul Aziz Syahatah) **Al-Tarbiyyah Madatuha wa Mabadiuha al-Awwaliyyah.** Misr: Maktabah al-Nahdah al-Masriyyah.

Syed Muhammad Naquib al-Attas.1991. (terj. Samsuddin Jaafar) **Tujuan dan Objektif Pendidikan Islam.** Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Teuku Iskandar. 1991. **Kamus Dewan.** Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

al-Zarkaliyy, Khayru al-Din. 1989. **al-Aᶜlam.** Jil. 6. Bayrut: Dar al-ᶜIlmi li Malayin.

No. S031

The Challenges Spread of Islam in South Sulawesi in Novel Para Tawanan Perang

Kasma F. Amin
Universitas Muslim Indonesia
Email : f.aminkasma@yahoo.co.id

Abstract

Islam in South Sulawesi began to be accepted by society in the 16th century AD. The reign of the 14th king of Gowa. Efforts were initially recruited Raja Gowa not an obstacle. This is because the regent was still young. He was 9 years old. Gowa accept the teachings of Islam with ease of Sheikh Abdul Makmur. A trader from Indonesia who came to Makassar. Along with the Kingdom of Gowa at that time, the whole empire conquered invited to embrace Islam. Bone government refused to Islamized until the Sultan of Gowa force should be subject to war, Arungpone defeat and sent 10,000 prisoners of war to Gowa. Issues to be discussed in this article is how the challenge of spreading Islam in South Sulawesi revealed in the novel the prisoners of war.

The purpose of this study was to describe the challenge of spreading Islam in South Sulawesi. One of the data revealing the methods and deployment strategies are revealed in the historical novel The Prisoner of War. The method used is a model of cultural discourse analysis approach to anthropological literature. The benefits of this research is theoretically will help students and researchers to uncover the culture of the past culture. The strategy of preaching and spreading Islam ever done.

Keywords : The spread of Islam, History, Challenges and Literary History

Introduction

The literary work is one effective means of broadcasting container Islam. Many scholars in Indonesia proselytizing through literary works. There is a history few scholars had a phenomenal literary works such as Sheikh Yusuf, Raja Ali Haji, Buya Hamka. Many clerics and scholars who use literature as a means of preaching. In South Sulawesi no charismatic figure who is famous as a propagator of Islam in the 16th century until the 17th century, namely Sheikh Yusuf Al-Makassary Al-Banteny. The figure is famous even to control every aspect of the country such as Sri Lanka, India and South Aprika. Rizalah he is widely used as a reference for his followers. Aside from being a central figure in the story sinrilik, he also became a figure or a statesman, (Tujimah; 2016).

The letter Raja Ali Haji was phenomenal as Hikayat Aceh, Hikayat Sulatusssalatin. Haji works Hamka known as Buya Hamka also has a phenomenal literary works such as Under Protection Kabbah and Sinking Ship van Der Wicjk. The works he became the nation's wealth that represents the literature of his time. In addition to entertainment literature can provide a powerful effect on readers. The literary work may be forming a character readers. One of the historical novel that summarizes the history of the struggle of historical figures in South Sulawesi is the novel The Prisoner of War. Challenges spread of Islam in the novel based on the life history of a hero Sheikh Yusuf, White Palakka, Sultan Abdul Jalil and Sultan Hasanuddin.

Review of Literature

a. literary History

General characteristics of literary history is a story about the history of a country and the reigning king of the land. Literary history is also called traditional historiography, because the load on the writing point of view, the trust of local communities for generations. One element in the history of literature is the imagination and fantasy that combines facts as the base material of the story. Literary history in Indonesia often combines fairy tales, legends and myths.

By Raja Ali Haji was phenomenal as Hikayat Aceh, Hikayat Sulatusssalatin. Haji works Hamka known as Buya Hamka also has a phenomenal literary works such as Under Protection Kabbah and Sinking Ship Van Der Wicjk. The works he became the nation's wealth that represents the literature of his time. In addition to entertainment literature can provide a powerful effect on readers. The literary work may be forming a character readers. One of the historical novel that summarizes the history of the struggle of historical figures in South Sulawesi is the novel The Prisoner of War. Challenges spread of Islam in the novel based on the life history of a hero Sheikh Yusuf, White Palakka, Sultan Malikussaid, and Sultan Hasanuddin.

Literary history

when examined it will be found facts that support the story. In Ancient Greece and China, history is part of the literature. British historian Gibbon works are entitled Decline and Fall of the Roman Empire (backwards and Fall of the Roman Empire) was also regarded as a valuable literary result (Liaw Yock Fang, 1993: 99)

The spread of Islam in South Sulawesi

The spread of Islam in South Sulawesi is expressed in many literary works of classical literature, such as the saga, Sinrilik, and Lontarak. Lontarak containing the genealogy of the kings also describes the history of Islam in South Sulawesi.

In general, literary works such lontarak, saga and diaries acknowledged the entry of Islam in Sulawesi circa 1600 AD another literary work describing the development of Islam in South Sulawesi is the Diary of King Bone La Temmassongek Toappawelling ke- 22 Matinroe Ri Mallimongan. He reigned in the years 1752-1762 AD who wrote a diary using the letters lontarak. Note he describes the lives of the people of his day, (Amin, 2016)

The first literary work load on the influence of Islam is writing Raja Ali Haji. He started writing the saga using storytelling style that is influenced by the storytelling tradition and Bugis and Arab culture. His writings influenced by the learning experience because once lived and learned about Islam in the Arab country. His experience gives a strong influence on each of his writings. He works in the form of the saga is a work of phenomenal because it is a historical fact. The historical story about the saga of the kings of Aceh, Raja-raja Melayu, Raja-raja Pasai describing warfare, conquest, and the establishment of the kingdom. The saga also recalled the role of the Bugis-Makassar in the conquest of the kingdom in Sumatra, Melaka, Siak, and Johor, (Fang; 1993)

The method of writing

This Writing using hermeneutic analysis, namely the model of literary research by initiating the possibility of the phenomenon in literature through various concepts and theories. like Paul Ricour hermeneutical theory, Heidegger, Ditley, Gadamer and Falmer. Ditley understand hermeneutic theory as a historical event that can be understood by the three processes. Theory to understand the viewpoint or idea of actors associated with historical events. A researcher can assess these events based on the idea that apply when historians are still alive, (Amin, 2016).

Discussion

Picture stories published in literary history in the novel The Prisoner of War traces of war that illustrates the spread of Islam. The novel is a lot of quotes about history in lontarak Sheikh Yusuf. Whitewater Palakka, Sultan Sultan Hasanuddin Malikussaid and biography.

The novel The Prisoner of War tells the story of the history of Islam in the Kingdom of Gowa, namely parts of Sulawesi now. It is said that Islam was first brought into the Kingdom of Gowa by traders from the Minangkabau. Sultan Alauddin was king of Gowa who first entered the Islamic teachings. He is very young age which is about nine years.

When first Sultan of Gowa invite King Bone adopts Islam and Raja Bone reject the start of tensions between the two kingdoms. Novel can be read in the following excerpt:

The story begins when Raja Muda government wants to Islamize all his subjects and his government. There are no barriers in Islamize government jurisdiction. Dozens of governments have received well, but friends of the sovereign government is not easy to accept new cultures. Government as Bone,

every decision the king had to go through a long process of deliberation customary to change the habit. Must be approved by the Council of Indigenous Nine.

Through diplomatic relations at the time, the Sultan of Gowa ask Arumpone readiness to accept Islam a new concept adopted by the government of Gowa. Understand Islam that teaches people about God. An understanding that has been accepted by all the people of Gowa.

Very noble but new Arungpone first heard the name of Islam that people refer to Selleng. Sombayya want to invite directly Arungpone to jointly accept the teachings of Islam and do not need to ask many questions. Religion he believes, can not be explained, only need a belief in its truth. Arungpone increasingly do not understand the intent Sombayya ri Gowa. Sultan felt it was important to meet explained the purpose of the invitation.

The phrase Sombayya that the religion he brought no need to explain the truth, only needs to be accepted first and then to be true. Something that became the laughingstock Nine Traditional Council and the people of Bone. He did not understand why there is understanding which can not be explained. All agreed to reject the ones that obscure it. Their land has upheld the customs and habits are hereditary dipinpin by bissu. People who are sanctified by the Royal Bone society.

The actually once Bone people have put Sombayya mistrust of the mission, the arrival of King Bone receive the honor of the King of Gowa. Bone King still show a friendly attitude, even though several times the King of Gowa was violating the war, so it is difficult to believe his invitation now. The fear of being deceived umpteenth time still affect blood flow to create tension on the face of the board hadat (2017: 187).

On the 15th Fall of the Kingdom of Bone in novel The Prisoner of War reflects on political prisoners consisting of 10,000 men and the rafting and whitewater pone son was still young. Arungpone son is a political prisoner, was taken to court in Gowa. Here's an excerpt of the novel that tells the story of Prisoner of War efforts Bone invites the Government to accept the teachings of Islam.

Bone is actually once people have put Sombayya mistrust of the mission, the arrival of King Bone receive the honor of the King of Gowa. Bone King still show a friendly attitude, even though several times the King of Gowa was violating the war, so it is difficult to believe his invitation now. The fear of being deceived umpteenth time still affect blood flow to create tension on the face of the board hadat (2017: 187).

On the 15th Fall of the Kingdom of Bone in novel The Prisoner of War reflects on political prisoners consisting of 10,000 men and the rafting and whitewater pone son was still young. Arungpone son is a political prisoner, was taken to court in Gowa. Here's an excerpt of the novel that tells the story of Prisoner of War efforts Bone invites the Government to accept the teachings of Islam.

The story begins when Raja Muda government wants to Islamize all his subjects and his government. There are no barriers in Islamize government jurisdiction. Dozens of governments have received well, but friends of the sovereign government is not easy to accept new cultures. Government as Bone,

every decision the king had to go through a long process of deliberation customary to change the habit. Must be approved by the Council of Indigenous Nine.

Through diplomatic relations at the time, the Sultan of Gowa ask Arumpone readiness to accept Islam a new concept adopted by the government of Gowa. Understand Islam that teaches people about God. An understanding that has been accepted by all the people of Gowa.

In another part told about whitewater pone efforts to protect its citizens from forced labor in Gowa. In that event Arungpone killed by the Sultan of Gowa of criticism made against the Sultan of Gowa.

Indeed Arungpone is understood that the Sultan of Gowa can not accept such a sharp criticism. But think for a leader pesse upset at the sight of people in agony.

Although the Sultan was not pleased to hear it, Arungpone still can not hide his anger. Sultan betrayal of the promises of protection against the detainees will be charged by Arungpone. It was seen as keris is always in control is transferred to the front of his stomach. In normal circumstances he always dagger hidden behind her golden girdle.

No longer controlled his speech in front of the Sultan. How it controls the mood dibuncah anger. Even though he knew that it was not safe to talk about prisoners of war, he stays out circling like bees who want to secure the parent colony.

Arungpone eyes reddened. Visible wrinkle face more pointed and grunted his jaw. Until no tanggup choose the right choice of words for the soul of emotion. Sultan read Arungpone feeling discomfort and see the situation is getting hot. Some of the soldiers will guard the worst possible when Arungpone attack.

"Sombayya, see there, the condition of the people!" White noise Pone modestly hope Sombayya not reply to his emotions.

"Prisoner of War in the power Gowaaa!" Cried Sultan getting angry.

"Betuuuuuul," Soldier Gowa agrees.

"People are starving, Sirikna Bone, Karaeng!" Shouted Arungpone and understand the atmosphere is not balanced so that the king Arungpone just stood stiffly beside his horse.

Hearing the words, the Sultan gave an answer with pointed tip of a dagger into the sky. Sombayya felt no resistance from Arungpone. Sultan felt Arungpone generate power to advise him. Whitewater Pone not the slightest retreat, La Tenritatta sculpting like exposed strom that spread throughout her body. No longer surprised because all his joints stiff. He could not think of his father's second hostile again.

"This ... you mauuu?" Then quickly lightning pierced right to the solar plexus bagianyang Arungpone. Sire is still resist and stand upright. He Tenritatta ran to help his father, hugging him tightly.

"Puaaaaaang for the sake of my people, rakyatkuuuuu ...!" Cried White Pone.

In front of La Tenritatta son was still a teenager, Arungpone fought back sore subject Sombayya keris.

Arungpone intestine can not be restrained, then spilled out. Ground covered in blood. His son hold bowel increasingly spilled out. Sire fell down flounder like chicken pieces. More blood rushing out to all who saw him escape.

He Tenritatta hugged her father shouting. "Allaaahu akbaaaar, Allahu yaaa!" Heartbreaking cries, asking for help, but all ran to save themselves instead of each. Nobody dared to approach. His face was deliberately he anchored in the belly of his father to hold the intestine Baginda more and more out.

He Tenritatta struggling alone to help his father. He tried to bind his stomach with his glove kenakannamun increasingly apparent weakening blood, which never stop pouring.

"Anaaaakku ..., help your people!" Arungpone voice weakened.

"Iyee Puaang, but puang must be strong." Sounds La Tenritatta were begging bow at the belly of his father.

"... Inverse keh Kemmm ... Boneh ... their son!" His father's voice in broken weakened.

"Iyeeee Puaaaang, ... iyeeee!" Cried his father expects strong again.

"Toloooong father!" La Tenritatta screaming for help as he continued to hug his father.

"Haa ... .auuuus," his father asked for water to drink because of thirst then fell silent as the stricken look angat drowsiness and falling asleep, feeling deliciously asleep. La Tenri ran for help, but conscious that his own father back without bringing anything.

Slightly woke want to give the Shahadah and then fall asleep again.

"Do not go daddy, I sendiriiii ... here!" He kept patting his cheek to fall asleep and smiling dipelukan son. But La Tenritata shouting continued his father could not meet the demand. He then ran to ask for water ... but his father slumped so he again assumed his father unconscious again.

The writing the novel that describes the struggle of Arunpone in defense of his people. Arungpone must defeat against the Sultan of Gowa. Power King of Gowa is not easy to change their point of view to understand the human side.

E. Conclusion

The conclusion that can be drawn in the above discussion that the spread of Islam in South Sulawesi is refresentasi of power, ideology and humanity of historical figures. The first challenge the spread of Islam in Indonesia is power. Not easy influence to persuade convert to Islam because of the impact they have. Secondly that the ideology of society that has been deeply embedded in society is very difficult to convert into a new belief. Thirdly that humanity is still a consideration in forcing someone to change his ideology or belief.

Reference:

Abu Hamid, 2005. **Syekh Yusuf Seorang Ulama Sufi dan Pejuang ,Yayasan Obor Indonesia**, Jakarta.

Ajib Padindang, 2006. **Penyebaran Islam di Sulawesi Selatan**, La Macca Press, Makassar.

Arief, Aburaerahdan Zainuddin Hakim, 1993, **Sinrilik Kappala Tallumbatua,** Yayasan Obor Indonesia, Jakarta.

Amin, Kasma, 2016, **Para Tawanan Perang, Pustaka AQ, Jogyakarta.**

Fang, Liaw Yock, *1993,* **Kesusasteraan Melayu Klasik,**

Kasim, Sultan, 2002. **Arung Palakka dalam Perjuangan Kemerdekaan Kerajaan Bone,** Penerbit CV Walanae, Makassar.

Lubis, Nabila, 1996. **Syekh Yusuf Al-Taj-Al-Makassari, Menyingkap Intisari Segala Rahasia,** Penerbit Mizan dan Fak. Sastra UI, Jakarta.

Mappangara, dkk, 2003. **Sejarah Islam di Sulawesi Selatan**, La Macca Press, Makassar.

Tudjimah, 2006. **Syekh Yusuf Makassar Riwayat dan Ajarannya,** Penerbi Universitas Indonesia, Jakarta.

No. S032

Theoretical Framework on the Necessity of Education Financing through Islamic Financial Institutions

Farah Yasser
Assistant Professor, School of Commerce and Accountancy,
University of Management and Technology, Lahore Pakistan
farah.yasser@umt.edu.pk

Dr. Talat Hussain
Assistant Professor, Institute of Islamic Banking and Finance
University of Management and Technology, Lahore, Pakistan.

Abstract

Economic growth of any country to an enormous altitude depends upon education level of the country. It has multi-dimensional impact on the economy particularly in developing economies like Pakistan. People find it hard to spend money on education where they are already facing food and shelter problems. According to UNESCO report, Pakistan ranks 113 out of 120 countries in the Education Development Index (EDI), Pakistan's spending on education is very low and is decreasing. On the other hand, the importance of education has been emphasized repeatedly in Quran and Sunnah. In fact, one of the Maqasid-e-Shariah is to protect the "intellect". Although many Islamic financial institutions (IFIs) provide education loans, still there is gap in education loans demand and supply in Pakistan. This study will cover two aspects. In first part, the study will focus on a conceptual framework which indicates the place/position to justify the creation of such a product (i.e. education financing) in the light of Quran and Sunnah. It will incorporate the *Maqasid al Shariah* in order to lay the foundations for the protection of knowledge and its importance in a developing economy characterized by slow growth due to lack of intellectual capital and access to resources.

There is no better method for creating sustainable livelihood than providing access to education and the spread of knowledge. In the second part, the study will highlight importance of education loans in economic development, issues in getting education loans, beneficiaries while taking education loan, role of IFIs (both Micro finance institutions and Islamic banks) in providing education loans and the issues, challenges and problems face by IFIs.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Education loans, Islamic Financial Institutions, Problems and Challenges.

Introduction And Discussion

1. Importance of education in the light of Shariah

One of the prominent and distinctive characteristic of Islam is its inflection on education and knowledge. Islam stressed so many time on the importance of education. The Holy Qur'an and Sunnah greet Muslims to look for and gain knowledge and wisdom. The initial few verses of Holy Qur'an that was uncovered to our Holy Prophet Mohammed (ﷺ-Sallallaho Alaihi Wa'Sallam) pointed out the significance of teaching, reading, pen, and instructing for mankind. Quran says:

Read in the name of your Lord Who created. He created man from a clot. Read and your Lord is Most Honorable, Who taught (to write) with the pen. Taught man what he knew not. (Surah Al Alaq 96:1-5)

Allah will raise in rank those of you who believe and those who have been given knowledge," (58:11)

In another Surah of Quran Karim, there is a beautiful prayer for every Muslim to ask always:

Quran also Say: 'O Lord, increase me in knowledge.'" (Surah Taha 20:114)

The Prophet Muhammad (ﷺ) said: "The seeking of knowledge is obligatory for every Muslim." – (Tirmidhi, Hadith 74).

The Prophet Muhammad (peace be upon him) said: "One who treads a path in search of knowledge has his path to Paradise made easy by God…" – (Riyadh us-Saleheen, 245)

The Prophet also said: "Acquire knowledge and impart it to the people." – (Sunan Tirmidhi, Hadith 107)

Narated By Ibn Masud : I heard the Prophet saying, "There is no envy except in two: a person whom Allah has given wealth and he spends it in the right way, and a person whom Allah has given wisdom (i.e. religious knowledge) and he gives his decisions accordingly and teaches it to the others." (Sunan Abu Dawood, Book 019, Hadith Number 3636).

Narated By Abu Hurairah : The Apostle of Allah (pbuh) said: If anyone pursues a path in knowledge, Allah will thereby make easy for him a path to the Paradise; and he who is made slow by his actions will not be speeded by his genealogy. (Sahih Bukhari Volume 05, Book 57, Hadith Number 030).

2. Importance of Education in Economic Growth of a Country

For nations to succeed in their support on the world economy, investment in education is an absolute necessity. Lower income nations need to put resources into secondary and tertiary education and extend long lasting learning likelihoods to expand high-esteem trainings in the modern and administration sections. At the individual level, the knowledge and skills workers procure through education and preparing make them more beneficial. Arrangement of good quality instruction can enhance the knowledge and skills of an entire populace which cannot be achieved by conventional and informal

systems. For business, educated and exceptionally talented workers encourage efficiency picks up and technological change, through either advancement or impersonation of procedures grew somewhere else. At the societal level, education extension gathers social and institutional capital, which strongly affects the investment atmosphere and development; it additionally helps in building social trust, creating participatory societies, reinforcing the regulation of law and supporting.

Historically, as the evaluated advantages to investment in education were lower for advanced education than for primary and secondary education, the World Bank and others debilitated investment in the tertiary level (Salmi & Bassett, 2014). Education, particularly secondary and tertiary, can address unavoidable working hardship and occupation trembling. Half of workers in creating districts are in or close poverty, with impressively higher extents in lower center income nations. Much higher shares of workers are in susceptible employment'. Beyond low income, susceptible employment is related with an absence of social assurance and unsteady working conditions. Followings are the a few favorable circumstances of education on economic development of a nation.

2.1 Economic growth does not mean success for all

Economic growth does not really mean success for all, despite the considerable steps made to enhance the individual satisfaction around the world and decrease extraordinary poverty. The advantages of growth have been unevenly spread. The impacts on the globe have implied a poorer personal satisfaction for some, and in this way an absence of flourishing. What's more, poverty stays pervasive in numerous states.

2.2 A better-educated labor force is essential for economic growth

Education of good quality has been demonstrated to add to long-term economic growth. Investment in education and long lasting learning are additionally required for nations to adjust to the quickly changing universe of work, with polarization amongst high-and low-ability employments. With across the board poverty and disparity, economic growth has not profited all individuals. Blossoming must be considered in ways that leave no one behind.

2.3 Education strategies will help countries adapt to a fast-changing world of work

In poorer nations, there has been significant development from agriculture to non-cultivate employment. Additionally, more prominent incorporation of the worldwide economy has opened up economic and trade prospects over the world, empowering fast growth in the now real economies of Brazil, China and India, while dislodging ventures and occupations in cutting edge economies through off shoring, especially among less educated workers (D. Autor, 2014) .

2.4 Education frameworks must adjust to work polarization

Recent proof from high income nations has prompted to expanding familiarity with polarization amongst high and low expertise work. A subsequent suggestion is that technological changes support the vast relative drops in medium ability employment and comparing increments in high and low aptitude employment crosswise over Europe and Northern America.

Progressively advanced technology has not just raised interest for high expertise workers by supplementing their imaginative and critical thinking capacities, yet has additionally dislodged workers in medium ability occupations whose moderately tedious and procedural errands are all the more effectively duplicated in PC equipment and code, and abroad (D. H. Autor, Donohue III, & Schwab, 2006; D. H. Autor & Dorn, 2013; Goos, Manning, & Salomons, 2014)

2.5 Education can help increase addition

Education has an imperative part in making a stronger connection between growing value added economic trainings and advancing social incorporation as a feature of the procedure of move to a workable and all-inclusive economy. Education drives growth, builds the incomes of the poorest and, if fairly disseminated, mitigates disparity. Educated individuals, at all levels of education, get a significant result in individual profit (Montenegro & Patrinos, 2014), which means education changes can be vital in decreasing income disparity and profit differences between people. For the most part, to handle income disparity, education ought to be extended and its arrangement equally distributed. Historical ratification proposes unequal distribution in educational attainment contributes to unequal income distribution (De Gregorio, Lee, Lederman, & Roubini, 2004), while more eminent levels of education, as far as both quality and magnitude, categorically influence growth in the income share of poor people (Gundlach, Navarro de Pablo, & Weisert, 2004)

2.6 Education improves Labor market and decent work outcomes

The primary way education develops economic consideration is by growing people's capacity to take contribution in throughput in economy on optimistic terms. This goal, verifiably including poverty lessening and more prominent income equity, advancing comprehensive and practical economic growth, employment and respectable work for all. Education is generally viewed as one of the best investments to grow prospects of talented and satisfactorily paid employment. Be that as it may, while most policymakers know about the significance of education for profitable and nice work, it is less evident what types of education extension ought to be elevated to boost better openings for work. Moreover, taking after the prior discourse, it will be essential for education to furnish workers with green skills, for the new green economy.

2.7 Educations can encourage labor commitment and entree to employment internationally

Numerous people persist incapable to secure work, or don't contribute in the labor markets. The share of the public in employment differs altogether crosswise over regions. It is efficiently lower among females than males. In 2014, 201 million people all around were viewed as unemployed: that is, without work, however accessible for and looking for employment. Youth keep on being extremely influenced, representing more than 33% of the unemployed all around (ILO, 2015).\

Education can have a huge part in promising employment, as reflected in lower unemployment rates among the relatively educated, especially in wealthier nations. Though, in poorer nations this relationship regularly breaks

down, proposing both that interest for skilled work is restricted and that education frameworks are not empowering students to get pertinent skills (ILO, 2015; Sparreboom & Staneva, 2014).

3. Education in Pakistan

According to UNESCO (2015) Global Monitoring Report, Pakistan has worst education indicators globally. According to report, Pakistan has the world's second highest number of children out of school, reaching 5.1 million in 2010. This is equivalent to 1 in 12 of the world's out-of-school children. Two-thirds of Pakistan's out of school children are girls, amounting to over 3 million girls out of school. And the worst part is that the country ranks 113 out of 120 countries in the Education Development Index. Pakistan has reduced spending on education from 2.6% of gross national product (GNP) in 1999 to 2.3% of GNP in 2010. In 2010, the country allocated only 10% of government spending on education. Pakistan spends around 7 times more on the military than on primary education. Not getting skills affects young people for life, While 8% of men are not in the labour force, the figure for women is 69%. Men earn 60% more than women, on average. The wage gap is widest for those with low levels of literacy and numeracy. Yet education can make a big difference to women's earnings. Women with a high level of literacy earn 95% more than women with no literacy skills, whereas the differential was only 33% among men.

The above figures are not only the worrying signs of education situation in Pakistan but also affect adversely the economic growth of Pakistan. As, we have just discussed, education and long lasting learning can play an essential and basic twofold role of tending to poverty and disparity while supporting the move to another model of economic advancement. For this to happen, all stakeholders, from civil society and non-government associations – regularly at the cutting edge of the battle for supportability and consideration – to multidimensional associations, mutual monitor organizations and all levels of government, should endeavor to reorient frameworks of education, skills advancement, and research and development. Education will remain a focal segment of prosperous societies. However its reorientation and change will be important to make green enterprises, to coordinate the immoral changes expected in the work showcase and to guarantee social incorporation. Regardless of whether characterized as knowledge transmission and skills development, as research and advancement, or as social and institutional capital, education will to a great extent decide the capacity of nations, firms and natives to change the economy.

4. Role of Islamic Financial Institutions in Education Financing

Islamic banking is the banking that is steadfast with the standards of Islamic law (Shariah) and its viable application through the advancement of Islamic economics. Shariah restricts the fixed or floating disbursement or recognition of particular interest or fees known as Riba or usury for loans of cash. Putting resources into businesses that give goods or services considered in opposition to Islamic standards is similarly Haraam (prohibited). While these standards were utilized as the reason for a blossoming economy in early

times, in the late twentieth century that various formal Islamic banks were framed to apply these standards to private or semi-private business fundamentals inside the Muslim and Non-Muslim societies.

According to Global Islamic Finance Report (2014), released on April 13 in Washington DC on the occasion of the Global Donors Forum, divulges that Pakistan ranks number nine in the world in terms of development of the Islamic financial services industry in the country. The Report further articulates that estimates the level of the worldwide Islamic financial services industry at $1.813 trillion toward the finish of 2013. This speaks to 12.3% yearly growth more than 2012, an expansion of $182 billion in total terms.

According to Islamic Banking Bulletin by SBP (2016) Islamic finance is increasingly gaining importance on the global landscape as a viable alternate to the conventional financial system. Islamic finance industry, based on strong fundamentals due to its assetbacked nature and risk sharing principles, has witnessed significant growth. The current asset-base of global Islamic finance industry stands at around 2 trillion US$. In addition to Islamic banking, Islamic wealth management (IWM) is one of the fastest-growing financial segments in the global Islamic finance industry. As of December 2015, the total global Islamic assets under wealth management reached 58 billion US$ and the number of Islamic funds stood over one thousand. In Pakistan Islamic banking industry has shown significant progress since its re-launch in 2002. At present, the Islamic banking industry has acquired 11.4 percent share in assets and 13.2 percent share in deposits of overall banking industry.

State Bank of Pakistan has played an instrumental role in providing an enabling environment for growth of the Islamic Banking industry and its promotion at gross root level. SBP is among the few regulators who have introduced a comprehensive legal, regulatory, and Shariah compliance framework for the Islamic Banking Industry. As a facilitator, SBP is not only actively engaged in capacity building of the industry through various promotion and training programs but in collaboration with the industry has also issued five year strategic plan for the Islamic banking industry which provide a direction and roadmap for the industry to sustain its growth momentum.

Islamic banking industry (IBI) witnessed growth of 7.4 percent during the quarter April to June 2016 as its assets reached to Rs.1,745 billion. Deposits of IBI also increased by 9.3 percent during the review quarter to reach Rs.1,461 billion. Market share of Islamic banking assets and deposits in overall banking industry stood at 11.4 percent and 13.2 percent respectively by end June 2016 Profit after tax (PAT) of IBI was registered at Rs.6 billion by end June 2016 compared to Rs.4 billion in the same quarter last year. Among other profitability indicators, Return on Equity (ROE) and Return on Assets (ROA) were recorded at 11.3 percent and 0.7 percent respectively during the review quarter.

The network of IBI consists of 22 Islamic Banking Institutions (IBIs); 6 full-fledged Islamic banks (IBs) and 16 conventional banks having standalone Islamic banking branches (IBBs). Branch network of IBI was recorded at 2,146 branches (spread across 98 districts) by end June 2016. Province/ Region wise breakup of branches shows that Punjab and Sindh jointly account for 78 percent share in overall IBI's branch network. The number of Islamic banking windows

operated by conventional banks having Islamic banking branches stood at 1,062 by end June 2016

According to Ismail and Fadzim (2009), it is very difficult for Muslim students to get interest free loans for financing their education. They further highlight that with the increase in cost and demand for higher education, most of the government scholarships and grants have been replaced by student's loans and thus giving those less available choices to finance their education at cheaper price. It is again an issue for Muslim students that available options are mostly interest based loans. None of the Islamic bank is offering finance for education in Islamic Republic of Pakistan. Although the Islamic Banking industry is growing very fast and participating in economic growth of the country as we discussed earlier.

Conclusion:

Education is very crucial for the economic growth of any country particularly a developing economy like Pakistan. In developing nations where poverty is a nightmare and hurdle for prosperity, education is the secondary choice as people have no money for their food, cloth and shelter. There is no doubt that education can play a vital role in economic growth. On the other hand, Islamic financial institutions, specifically Islamic banks can provide cheaper and interest free finance to students. Islamic banks are offering a wide variety of finances to the general public and can play a vigorous role in building an educated nation. There are several Islamic finance mode that can be used by Islamic banks to provide students loans. The Islamic banks and State bank of Pakistan should take step ahead to provide loan facilities to students in order to get fast economic development and growth.

Reference

Autor, D. (2014). **Polanyi's paradox and the shape of employment growth** (Vol. 20485): National Bureau of Economic Research Cambridge, MA.

Autor, D. H., Donohue III, J. J., & Schwab, S. J. (2006). The costs of wrongful-discharge laws. **The Review of Economics and Statistics,** *88*(2), 211-231.

Autor, D. H., & Dorn, D. (2013). **How technology wrecks the middle class**. *The New York Times*, *24*.

De Gregorio, J., Lee, J.-W., Lederman, D., & Roubini, N. (2004). **Growth and Adjustment in East Asia and Latin America [with Comments].** *Economía*, *5*(1), 69-134.

Goos, M., Manning, A., & Salomons, A. (2014). **Explaining job polarization: Routine-biased technological change and offshoring.** The American Economic Review, *104*(8), 2509-2526.

Gundlach, E., Navarro de Pablo, J., & Weisert, N. (2004). **Education is good for the poor: a note on Dollar and Kraay.** *Growth, Inequality, and Poverty, Oxford University Press, Oxford*, 92-106.

ILO, O. L. (2015). **Oil Revenue Fluctuations, Fiscal Policy Response And Economic Growth In Nigeria.** University of Nigeria Nsukka.

Ismail, R., & Fadzim, W. R. (2009). **Financing Education: Are There Alternatives To Student Loans?**

Montenegro, C. E., & Patrinos, H. A. (2014). **Comparable estimates of returns to schooling around the world.**

Report, G. I. F. (2014). **Global Islamic Finance Report.**

Salmi, J., & Bassett, R. M. (2014). **The equity imperative in tertiary education: Promoting fairness and efficiency.** *International Review of Education*, *60*(3), 361-377.

SBP. (2016). **Islamic Banking Bulletin April-June 2016**.

Sparreboom, T., & Staneva, A. (2014). I**s education the solution to decent work for youth in developing economies.** Work4Youth Publication Series, 23, 23.

Unesco. (2015). **Global Education Monitoring Report.**

No. S033

واقع وآفاق متابعة الطلبة التايلانديين دراساتهم العليا بالخارج "المغـــرب نموذجا"

Actual State and Horizons for Completing Higher education by Thai Students Abroad « Morocco as an example »

Fouad Larhzizer

PhD Student,Specialty "Dialogue of Civilizations and Comparative Religion"

Faculty of Arts and Humanities, Sais-Fez

الملخص:

تتناول هذه الورقة موضوع واقع وآفاق متابعة الطلبة التايلانديين دراستهم العليا بالمملكة المغربية، من خلال المحاور الآتية :

- **إجراءات الطلبة للحصول على المنحة للدراسة بالمغـــرب**
- **دوافع اختيار المغرب لمتابعة دراستهم العليا**
- **واقع الطلبة التايلانديين بالمغـــرب**
- **الأنشطة التي تنظمها جمعية الطلبة التايلانديين للتعريف بمملكة تايلند، ومد جسور التواصل بين الطلبة:**

ولتحقيق أهداف هذه الورقة حصلنا على بعض المعلومات من السفارة التايلاندية بالرباط، و جمعية الطلبة التايلانديين بالمغـــرب Thai Students Association In Morocco (T.S.A.M) وتهدف الورقة إلى إبراز أسباب الإقبال المتزايد من قبل الطلبة التايلانديين على الدراسة في المغرب والخدمات التي تقدمها السفارة التايلاندية بالمغرب للطلبة، وكذا الأعمال التي تقوم بها لفائدة الطلبة التايلانديين من أجل مساعدة الطلبة الجدد، بالإضافة دور إلى جمعية الطلبة التايلانديين في احتضان الطلبة الجدد وتنظيم أنشطة ثقافية للتعريف بتايلاند، كما تهدف الورقة كذلك إلى إبراز آفاق دراستهم بالمغـــرب.

الكلمات المفتاحية: الطلبة ، تايلاند، المغرب، جمعية الطلبة، الواقع، الآفاق

Abstract

This paper deals with the subject of Thai university students' actual state and horizon for pursuing their higher education in the kingdom of Morocco through the following parts:

-Procedures for students to receive scholarships to study in Morocco

-Motives to choose Morocco for pursuing their higher education

-Actual state of Thai university students in Morocco

-Activities organized by Thai University Students' Association to identify the kingdom of Thailand and establish means of communication between students. And to achieve the goals of this paper, we have got some pieces of information from both Thai embassy in Rabat and Thai Students' Association in Morocco.(T. S. A. M)

المقدمة:

يتوافد على المغرب كل سنة آلاف الطلبة الأجانب، الذين اختاروا إكمال دراساتهم العليا في مؤسسات التعليم العالي، التي توفر مقاعد لطلبة ينتمون لأكثر من 80 جنسية من مختلف بلدان العالم، ضمنهم طلبة من تايلند.

ويتولى ملف دراسة الطلبة الأجانب في المغرب الوكالة المغربية للتعاون الدولي التابعة لوزارة الخارجية، وتستقبل ملفاتهم عن طريق الملحقيات الثقافية في سفارات بلادهم بالرباط، ومن ثم تقوم بتوجيهها إلى وزارة التعليم العالي التي تصدر رخصا خاصة لكي يتمكنوا من التسجيل في مؤسسات التعليم العالي.

وتقدم الوكالة منحا مالية للطلبة الأجانب بقيمة 180 دولارا كل شهرين، وتوفر لهم إمكانية السكن في الأحياء الجامعية، بل إنه يوجد في العاصمة الرباط «الحي الدولي» المخصص للطلبة الأجانب.

- **إجراءات قبل المجيء للمغـــرب**

تستقبل المملكة المغربية كل سنة مجموعة الطلبة التايلانديين[147]، حيث هناك 15 طالبا تايلانديا ممنوحين من طرف الدولة المغربية ، الذين يأتون إلى المغرب من أجل متابعة دراستهم . وتستقبل السفارة التايلاندية بالمغرب كل سنة رسالة من الوكالة المغربية للتعاون الدولي (AMCI) تعلن من خلالها عن منح الدراسة بالمغرب وترسل إلى تايلند. كما أن الطلبة الذين يتم اختيارهم من طرف الوكالة يتقدمون بطلب الحصول على تأشيرة للدراسة من سفارة المغرب في بانكوك. وللقيام بذلك يستوجب توفرهم على شهادة طبية. وبعد وصولهم إلى المغرب، يتوجهون إلى AMCI لتسوية مصاريف الرسوم والتأمين قبل التسجيل وبدء العام الدراسي.

[147] حسب ما زودنا به السيد جايا باتراشاي المسؤول عن الشؤون القنصلية لسفارة تايلاند في الرباط.

- **دوافع اختيار المغرب لمتابعة دراستهم العليا:**

والملاحظ أن هناك تزايدا في عدد الطلبة التايلانديين الوافدين على المغرب خلال هذه السنة، فخلال سنة 2016 هناك 61 طالبا تايلانديا في المغرب. والدافع وراء اختيارهم للمجيء إلى هنا يرجع إلى عدة أسباب منها:

1 – الرغبة في تعلم الدراسات الإسلامية واللغات الأجنبية بما فيها العربية. وتصل مدة الدراسة إلى 3 سنوات في مقابل 4 سنوات في تايلاند.

2– تكاليف المعيشة ليست مكلفة للغاية .

3– أن المغرب بلد ينعم بالاستقرار السياسي والأمن والمعايير العالية في مجال التعليم العمومي، فضلا عن الترحيب الحار تجاه الأجانب. كل هذا يحفز الطلبة التايلانديين القادمين للدراسة في الجامعات المغربية ، وذلك قصد اكتساب المعرفة والخبرة ليكونوا قادرين على نقله إلى الأجيال القادمة.

وفي هذا الإطار تقوم السفارة التايلاندية بالمغرب بعدة مشاريع لصالح الطلبة التايلانديين بالمغرب منها:

– مشروع التطوير المهني للطلاب التايلانديين في المغرب: في سنة 2014 نظمت السفارة يوما دراسيا في الترجمة إلى اللغة العربية لغرض السياحة التي تؤطر الحوارات الضرورية التي تهم التموين، المجال البنكي ، الأعمال التجارية والإرشاد السياحي ، أضف إلى ذلك دروس الطبخ التايلاندي والدولي ، وعلى وجه خاص مجال الحلويات الفرنسية .

– تقديم الدعم لجمعية الطلبة التايلانديين في المغرب ليكون لهم مكان للقاء والتواصل وتنظيم الأنشطة وتوفير النزل للطلاب التايلانديين.

– تنظيم المسابقات الرياضية في جمعية الطلبة التايلانديين في المغرب بين الطلاب المغاربة والتايلانديين في المغرب، مما يؤدي إلى خلق وحدة وطنية والتوعية من خلال الأنشطة الرياضية.

– تدريب الطلبة التايلانديين تدريبا داخليا في السفارة التايلاندية بالرباط من لدن المنظمات الخاصة في المغرب.

*** واقع الطلبة التايلانديين بالمغـــرب[148]:**

ينتظم الطلبة التايلانديين بالمغرب في إطار جمعية وهي هيئة خاصة بالطلبة التايلانديين تقوم بالتنسيق مع السفارة التايلاندية لتقديم المساعدات للطلبة الجدد و القدامى في أمور عدة، منها مساعدة الطلبة الجدد في الإجراءات الإدارية اللازمة مثل سحب الرخص الدراسية و شواهد المنحة وإرشادهم حول العيش والدراسة في المغرب، وفي المناسبات يجتمعون من أجل الدروس الداعمة إلى غير ذلك...

[148] حسب الحوار الذي أجريته مع الطالب معاذ وتيه رئيس جمعية الطلبة التايلانديين بالمغرب

- **الأنشطة التي تنظمها جمعية الطلبة التايلانديين للتعريف بمملكة تايلند ومد جسور التواصل بين الطلبة[149]:**

بمناسبة عطلة فصل الربيع تنظم جمعية الطلبة التايلانديين بالمغرب كل سنة أياما ثقافية برحاب الكليات المغربية، بحضور معظم الطلبة من مختلف الجامعات المغربية(جامعة محمد الخامس بالرباط، جامعة الحسن الثاني بالدار البيضاء، جامعة القاضي عياض بمراكش، جامعة عبد المالك السعدي وأصول الدين بتطوان، جامعة السلطان مولاي سليمان ببني ملال...).

ومن ضمن هذه الفعاليات يكون يوما رياضيا بامتياز حيث يُجرى الطلبة والطالبات مباريات في رياضات مختلفة، منها رياضة (سيباك تاكراو) SEPAK TAKRAW وهي واحدة من أكثر الألعاب انتشاراً في قارة آسيا، تجمع بين قواعد ومهارات لعبتي كرة القدم والكرة الطائرة، وكرة السلة الأمريكية رجال ونساء، إضافة إلى كرة السلة التقليدية تايلندية.

وتهدف هذه الأيام إلى التعريف بمملكة تايلاند وحضارتها في صفوف طلبة الجامعات المغربية، وخلق التفاهم بينهم وربط جسور تواصل الطلبة التايلانديين أنفسهم وباقي الطلبة.

وفي نهاية هذا اليوم الرياضي، يتم توزيع الجوائز على الفرق الفائزة.

- **التعريف بمملكة التايلاند:**

تنطلق الأيام الثقافية باستقبال الطلبة من مختلف الكليات والمعاهد التابعة للجامعة التي ينظم بها النشاط وتوزع مطبوعات وكتب عليهم تعرف بمملكة تايلاند بمختلف اللغات، كما يقوم الحضور الكريم بتجريب الملابس التايلاندية المختلفة وأخذ صور تذكارية.

ثم يبتدأ الحفل بالاستماع للنشيد الوطني التايلاندي، ثم بعد ذلك النشيد الوطني المغربي.

- **وصلات الرقص التايلاندي:**

يقوم مجموعة من الطالبات والطلبة التايلانديين بتقديم رقصات معبرة تكشف عن خصوصية هذا البلد الآسيوي العريق، منها :"ليكاهولو" وهي دراما شعبية لأهل جنوب تايلاند، كما يؤدي الإناث رقصة بعنوان:"راميتاي".

الملاكمة التايلاندية :

يقوم بعض الطلبة بتقديم عروض غاية في الروعة والإتقان في رياضة المواي تاي التايلاندي.

- **تذوق الأطعمة التايلاندية :**

بعد نهاية الحفل وقبل المغادرة يجد الحضور الكريم في انتظارهم أنواعا متنوعة من الأطعمة التايلاندية اللذيذة كعربون محبة يقدمه الطلبة والطالبات التايلانديين للطلبة المغاربة.

[149] للإشارة فقد حضرت العديد من الأنشطة التي نظمتها جمعية الطلبة التايلانديين بالمغرب بجامعة سيدي محمد بن عبد الله

- **فـــن نحت الفواكه :**

كما يمكن الاستمتاع خلال هذا اليوم بمشاهدة فن نحت الفواكه الذي يبرز عبقرية الطالبات التايلانديات، وأيضا فرصة أمام الطلبة ليتعرفوا على خصوصية هذا البلد الجميل بثقافته المختلفة وأبنائه الطيبين.

- **آفاق الدراسة بالمغـــرب:**

من خلال لقاءنا برئيس جمعية الطلبة التايلانديين الطالب معاذ وتيه أكد لنا أن جميع الطلبة التايلانديين في المغرب لديهم هدف واحد يتمثل في الحصول على شهاداتهم الجامعية وتعلم اللغة العربية ، وأن السفارة تقدم لهم الدعم و المساعدة، لتمكينهم من تحسين قدرتهم على النجاح في الحياة المهنية بعد دراستهم، وخاصة في القطاعات التي يتطلبها سوق الشغل تماشيا مع سياسة الدولة التنموية.

ونجد أن أغلبية الطلبة التايلانديين بالمغرب يدرسون في المجال الديني، من الدراسات الإسلامية و الأصول الدين وهم في أماكن مختلفة، بعضهم في مراكش والرباط و فاس و بني ملال وبعضهم الآخر في تطوان، وأغلبهم سبق لهم أن درسوا في المعاهد والمدارس الدينية، لذلك أتوا إلى المغرب لإستكمال داستهم في هذا المجال.

Sidi Mohamed Ben Abdellah University-Morocco

No. S034

Bunyi Geseran *H* [H] Dan Bunyi Aspirat *H* [^{H}]: Analisis Fonetik Akustik Berkomputer Terhadap Bahasa Melayu Dan Bahasa Thai

Sato Hirobumi @ Rahmat
mantan profesor undangan, Universiti Mie, Jepun

Manavavee Mamah
Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

Abstract

Kertas kerja ini menyajikan secara ringkas akan hasil analisis fonetik akustik berkomputer (*computer-aided acoustical phonetics*) terhadap "vokal beraspirat" dalam bahasa Melayu dan "konsonan beraspirat" dalam bahasa Thai, dengan menggunakan dua jenis perisian komputer, iaitu *Sound Filing System* (**SFS**) dan *Wave Surfer* (**WS**). Analisis akustik berkomputer ini mempunyai satu kelebihan yang dapat memperlihatkan fenomena akustik bunyi bahasa dalam bentuk visual, dan mendedahkan pelbagai perkara bunyi bahasa yang dikonsepkan secara abstrak dalam bidang kajian fonologi. Kajian fonetik bahasa Melayu/Indonesia yang moden berkembang sejak tahun 1980-an, tetapi kaedah analisisnya agak terbatas, iaitu fonetik artikulasi dan fonetik auditori. Hal ini bermakna pengkaji fonetik belum banyak yang menggunakan kaedah fonetik akustik berkomputer yang bersifat saintifik. Dua hasil kaedah analisis yang mula-mula disebut tadi tergantung sedikit sebanyak pada tabiat dan pengalaman pengkaji individu, manakala kaedah analisis fonetik akustik berkomputer dapat dinilai oleh para pengkaji secara objektif. Kajian kertas kerja ini memperkenalkan kaedah saintifik ini kepada pengkaji dan mahasiswa dari aliran linguistik.

Keywords: Analisis Fonetik Akustik Berkomputer, Aspirasi, Aspirat, Geseran, Konsonan Beraspirat Letupan Luaran, Vokal Beraspirat.

Pengenalan

Kajian fonetik bahasa Melayu/Indonesia yang moden boleh dikatakan berkembang sejak tahun 1980-an, tetapi kaedah analisisnya masih agak terbatas, iaitu fonetik artikulasi dan fonetik auditori. Hal ini bermakna pengkaji fonetik belum banyak yang menggunakan kaedah fonetik akustik berkomputer (*computer-aided acoustical phonetics*) yang bersifat saintifik. Hasil dua kaedah analisis yang mula-mula disebut tadi tergantung sedikit sebanyak pada tabiat dan pengalaman pengkaji individu, manakala hasil analisis fonetik akustik berkomputer dapat dinilai secara objektif. Dalam hal inilah dapat disaksikan sifat saintifik itu, dan sesiapa yang berminat dapat mengulangi eksperimen terhadap fenomena bahasa secara mendalam, dengan mempelbagaikan data rakaman pertuturan.

Kertas kerja ini sekadar memperkenalkan, secara ringkas, akan hasil analisis fonetik akustik berkomputer terhadap "vokal beraspirat" (*aspirated vowels*) dalam bahasa Melayu/Indonesia dan "konsonan beraspirat" (*aspirated consonants*) dalam bahasa Thai, dengan menggunakan dua jenis perisian komputer, iaitu *Sound Filing System* (**SFS**) dan *Wave Surfer* (**WS**).[150] Semoga pembaca dapat menikmati hasil analisis akustik terhadap fonomena bunyi-bunyi tersebut secara visual melalui kertas kerja ini. Untuk makluman pembaca, kertas kerja ini menggunakan Lambang Fonetik Antarabangsa (IPA) untuk mentranskripsikan perkataan bahasa Melayu/Indonesia dan bahasa Thai.[151] Sistem lambang fonetik Amerika atau Britain tidak dirujuk.

Keterangan Analisis Akustik Berkomputer

Ciri-ciri akustik bunyi bahasa yang diperhatikan dalam kertas kerja ini dibataskan, iaitu:

1. Bentuk gelombang bunyi (*waveform*),
2. Spektrogram (*spectrogram*),
3. Surihan tekanan bunyi (*energy trace*),
4. Surihan gegaran gelombang bunyi (*noise trace*),
5. Surihan penyuaraan bunyi (*voicing trace*).

Istilah-istilah tersebut diterangkan secara ringkas dalam karya-karya Sato yang diterbitkan oleh Dewan Bahasa dan Pustaka, Malaysia dan juga Dewan Bahasa dan Pustaka, Negara Brunei Darussalam.[152]

Catatan lambang fonetik antarabangsa (IPA)

Sistem IPA moden yang diperkenalkan pada tahun 1949 telah dipinda beberapa kali, dan versi-versi (1979, 1989, 1993) membawa makna yang signifikan bagi kajian bahasa Melayu/Indonesia. Pembaca hendaklah merujuk kepada dua buku panduan IPA, iaitu *The Principles of the International Phonetic Association* (1949) dan *Handbook of the International Phonetic Association* (1999) yang kedua-duanya diterbitkan oleh persatuan IPA (*International Phonetic Association*).

[150] *Sound Filing System* (SFS), Department of Speech, Hearing & Phonetic Sciences, University College London; *Wave Surfer* (WS), School of Computer Science and Communication, KTH Royal Institute of Technology.

[151] IPA menetapkan konsonan ***c*** [tΣ], ***j*** [dZ], dan ***y*** [j] (bagi grafem bahasa Melayu/Indonesia). Lambang fonetik [y] (bagi grafem bahasa Jerman ***ü***) merupakan **vokal kardinal sekunder**.

[152] Sila rujuk kepada karya Sato yang disenaraikan dalam bibliografi.

Rajah 1. Pembahagian Organ Artikulasi

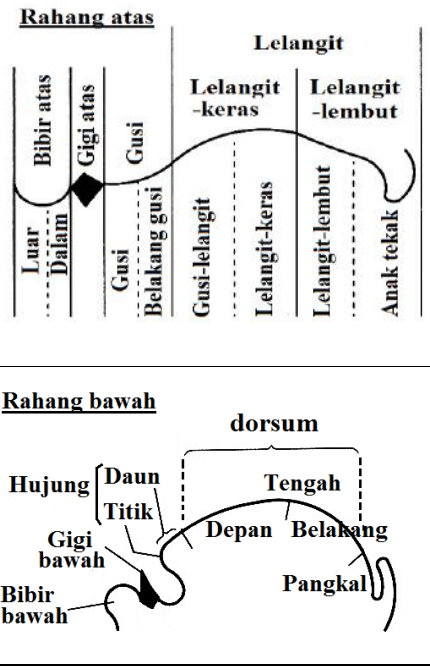

Rajah 2. Vokal IPA (2005)

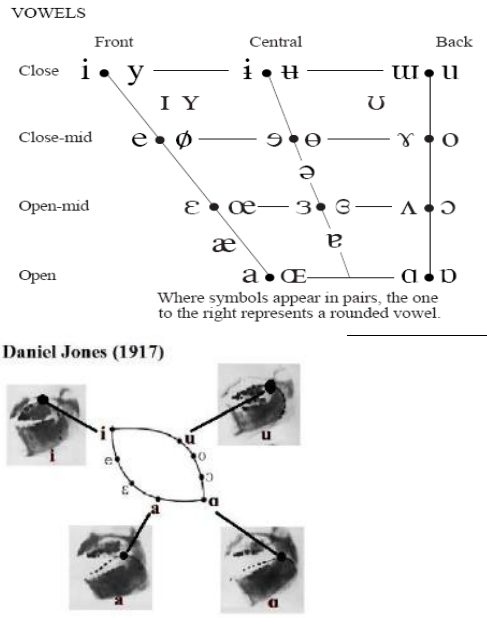

Rajah 3. Sebahagian Jadual Utama Konsonan IPA

IPA 1949	*dental & alveolar;*	*palato-alveolar*	*alveolo-palatal*	*palatal*
IPA 1979	*dental & alveolar & palato-alveolar*		*(alveolo-palatal)*	*palatal*
IPA 1989	*dental & alveolar & postalveolar*		--------	*palatal*
IPA 1993	*dental & alveolar & postalveolar*		--------	*palatal*
IPA 2005	*dental & alveolar & postalveolar*		--------	*palatal*
	gigi	**gusi** **belakang-gusi**	**(gusi-lelangit)**	**lelangit-keras**
hentian/letupan	t / d			c / ɟ
nasal	n			ɲ
geseran	s / z	ʃ / ʒ	(ɕ / ʑ)	ç / j
hampiran				j

Lambang pelengkap IPA			
Artikulasi gandaan	**gusi**	**belakang-gusi**	**(gusi-lelangit)**
letusan	ts / dz	tʃ / dʒ	(tɕ / dʑ)

Catatan 1. Dalam buku panduan *The Principles of the International Phonetic Association* (1949), bunyi **depan lelangit** (*prepalatal*) terbahagi kepada bunyi **lelangit-gusi** (*palato-alveolar*) dan bunyi **gusi-lelangit** (*alveolo-palatal*). Selanjutnya bunyi gusi-lelangit [ʃ] dan [ʒ] digugurkan dari jadual utama konsonan IPA (1979), manakala bunyi lelangit-gusi digolongkan ke dalam bunyi **belakang-gusi** (*postalveolar*) dalam IPA (1989). Jadual IPA yang terbaru dipinda pada tahun 2005.

Catatan 2. Bunyi **artikulasi gandaan** (*double articulation*) seperti bunyi **letusan** (*affricate*) [ts], [dz], [tʃ], [dZ], [tʃ], [dʒ] dan bunyi **hampiran dua-bibir lelangit-lembut** (*labial-velar approximant*) [w] tidak disenaraikan dalam jadual utama konsonan kerana prinsip IPA membenarkan bunyi artikulasi tunggal sahaja dimuatkan dalam jadual utama sejak awal penciptaannya. Bunyi hampiran dua-bibir

ini pernah dinamakan bunyi **separuh vokal** atau bunyi **separuh konsonan** sebelum tahun 1979. Kini bunyi letusan dan bunyi hampiran dua-bibir dicatatkan sebagai lambang pelengkap. Hal ini signifikan tetapi rupa-rupanya belum difahami oleh sesetengah pengkaji bahasa Melayu/Indonesia.

Catatan 3. Bunyi **geseran** (*fricatives*) [h / ɦ] tetap disenaraikan dalam jadual utama konsonan IPA walaupun telah dipotong dalam rajah 3. Sebaliknya, bunyi **aspirat** (*aspirate*) [H] yang tergolong ke dalam sejenis bunyi letupan (*plosive*) sudah lama diperlakukan sebagai lambang pelengkap dalam IPA. Bunyi aspirat bertindak sebagai satu unsur dalam **vokal beraspirat** seperti [iH], [aH], [uH] dan juga **konsonan beraspirat** seperti [pH], [bH], [tH].

Eksperimen (I): Bunyi geseran [h / ɦ] dalam bahasa Melayu

Bunyi geseran ini diartikulasikan di glotis, iaitu bunyi geseran glotis [h/ ɦ]. Kedua-dua bunyi tak-bersuara dan bunyi bersuara ini sebenarnya wujud dalam bahasa Melayu/Indonesia dan dilambangkan dengan satu grafem < h >, iaitu ***h*** /h/: [h] ~ [ɦ]. Akan tetapi, bunyi tak-bersuara [h] saja yang ditekankan dalam kajian bahasa Melayu/Indonesia, dan bunyi bersuara [ɦ] yang merupakan bunyi kelainan bebas (*free variant*) bagi fonem /h/ diketepikan secara tradisional. Hal ini barangkali disebabkan kerana pengkaji zaman dahulu menghubungkan grafem < h > dengan bunyi tak-bersuara [h] secara bersahaja.

Satu lagi persoalan yang belum diselesaikan dalam ilmu fonetik dapat dilihat dalam petikan yang berikut:

"Bunyi geseran tak-bersuara [h], berbeza dengan konsonan-konsonan lain, tidak mempunyai daerah artikulasi supraglotal. Maksudnya, artikulasinya tidak dibuat di sepanjang saluran suara kecuali di glotis. Oleh yang demikian, kedudukan alat artikulasi bagi konsonan tak-bersuara [h] hampir sama dengan vokal yang mengikutinya. Ini bermakna bahawa bunyi [h] juga dapat dianggap secocok dengan vokal yang mengikutinya, dalam erti kata bahawa bunyi tak-bersuara [h] melambangkan vokal tak-bersuara [̥] yang menyalin vokal yang mengikutinya"
(Sato, 2000:82)

Dalam petikan ini disebut peranan bunyi geseran tak-bersuara [h] yang melambangkan vokal tak-bersuara yang menyalin vokal yang mengikutinya. Hal ini dapat disaksikan dalam gambar spektrogram (*lihat* Rajah 4 [kiri]; Rajah 5 [kiri]). Berhubung dengan fenomena ini, timbul pertanyaan apakah peranan bunyi geseran bersuara [ɦ]. Adakah bunyi bersuara [ɦ] ini melambangkan salinan vokal bersuara? Kertas kerja ini tidak melanjutkan analisis hal ini secara terperinci lagi, melainkan memperlihatkan ciri-ciri bunyi geseran [h/ ɦ] dari segi akustik saja.

Berikut adalah hasil analisis akustik terhadap kata *bercahaya* (< *cahaya*) dan *berhajat* (< *hajat*). Kedua-dua kata dasar *cahaya* dan *hajat* sudah sebati dengan bahasa Melayu/Indonesia dan corak kata pinjamannya tidak terasa lagi. Pembaca hendaklah memfokuskan bahagian grafem ***h*** yang melambangkan bunyi geseran [h/ ɦ].

[1] Bintang ini terbuat dari bola-bola gas bersuhu tinggi yang *bercahaya*.

[2] Ibu Kancil sudah lama *berhajat* untuk menghadiri kenduri perkahwinan si Buaya.

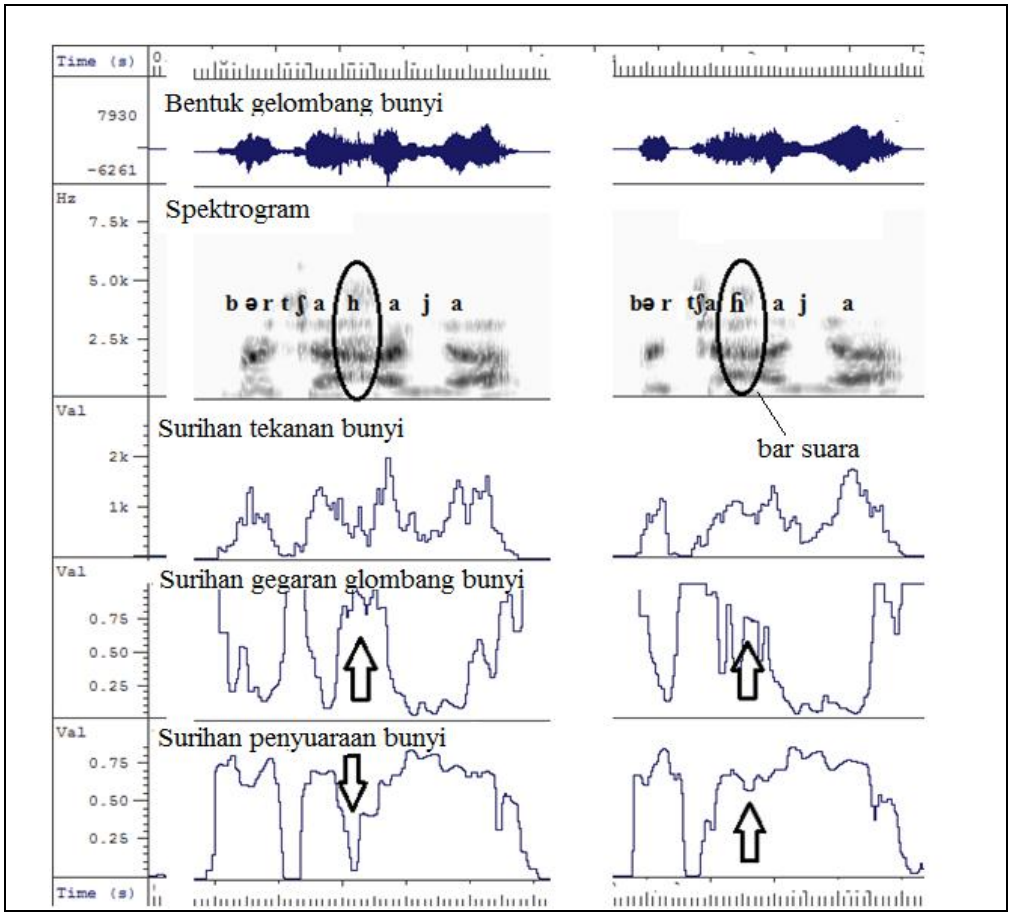

Rajah 4. Kata *bercahaya* /bər.tΣa.ha.ja/: [bərtΣa**h**aja] (kiri) ~ [bərtΣa ɦaja] (kanan)

Rajah 4 memberi informasi tentang ciri-ciri akustik bunyi geseran [h/ ɦ] yang terdapat pada kata *bercahaya*. Bahagian grafem ***h*** mempunyai ciri konsonan yang berikut:

(1) Jalur yang lebar yang seperti hujan pada spektrogram menunjukkan ciri bunyi geseran,

(2) Surihan gegaran gelombang bunyi yang tinggi menunjukkan ciri bunyi konsonan,

(3) Surihan penyuaraan bunyi yang rendah menunjukkan kehadiran bunyi tak-bersuara [h], manakala surihan penyuaraan bunyi yang tinggi pula menunjukkan kehadiran bunyi bersuara [ɦ].

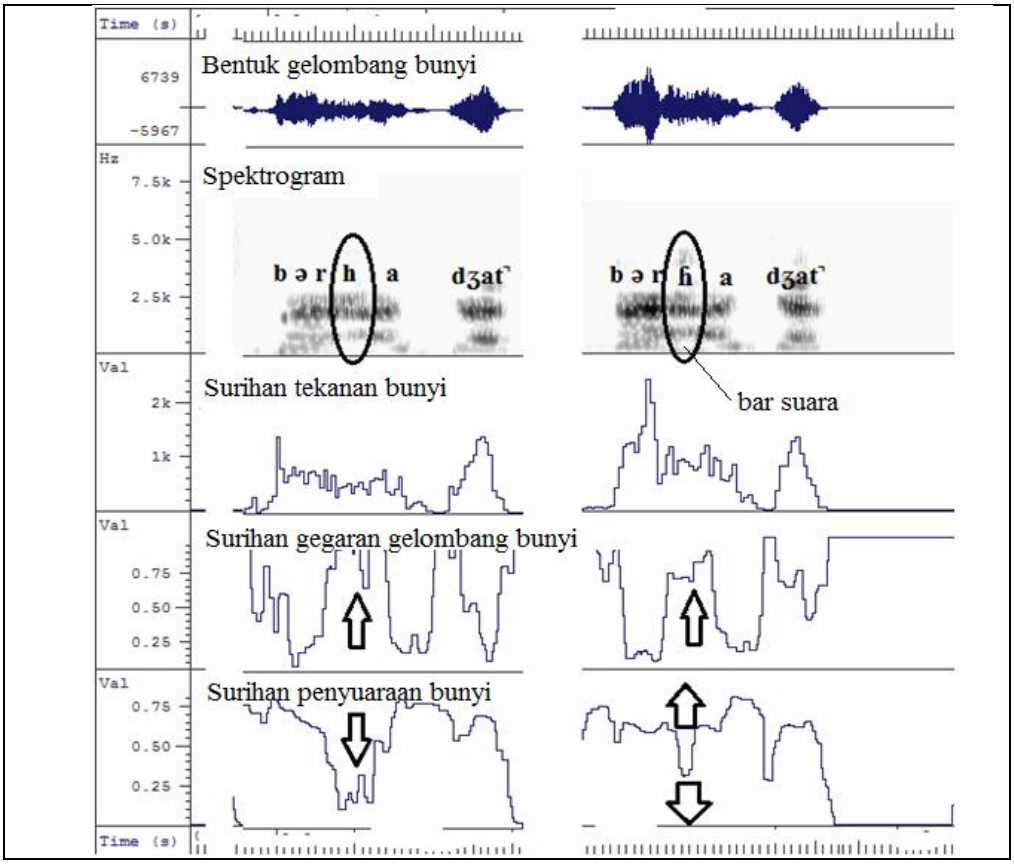

Rajah 5. Kata *berhajat* /bər.ha.dZat/: [bər**h**adZat|] (kiri) ~ [bər |adZat|] (kanan)

Rajah 5 juga memberi informasi tentang ciri-ciri akustik bunyi geseran [h/ |] yang terdapat pada kata *berhajat*. Bahagian grafem ***h*** mempunyai ciri konsonan yang berikut:

(4) Jalur yang lebar yang seperti hujan pada spektrogram menunjukkan ciri bunyi geseran,

(5) Surihan gegaran gelombang bunyi yang tinggi menunjukkan ciri bunyi konsonan,

(6) Surihan penyuaraan bunyi yang rendah menunjukkan kehadiran bunyi tak-bersuara [h], manakala surihan penyuaraan bunyi yang tinggi pula menunjukkan kehadiran bunyi bersuara [|]. Namun demikian, batas antara bunyi geseran tak-bersuara [h] dan bunyi geseran bersuara [|] sukar digariskan dengan tepat, berdasarkan kadar surihan penyuaraan bunyi saja.

Pada akhir bahagian ini rasanya perlu dicatatkan bahawa konsonan bahasa Melayu/Indonesia dapat hadir di awal dan/atau akhir kata/suku kata (fonologis) saja. **Konsonan tidak pernah hadir di "tengah suku kata" (fonologis) dalam bahasa ini.** Bunyi geseran [h/ |] juga tidak terkecuali dari hukum natural ini: kata *hujan* /hu.dZan/ [hudZan] (***h*** di awal kata /hu/), *menghujan* /məN.hu.dZan/ [məNhudZan] (***h*** di awal suku kata /hu/, **bukan** di tengah suku kata */Nhu/).

Eksperimen (Ii): Bunyi vokal beraspirat [H] dalam bahasa Melayu

Perbezaan antara bunyi geseran [h/ |] dan bunyi aspirat [H] dapat dipastikan dari segi cara artikulasi dan juga auditori. Akan tetapi, bahasa Melayu/Indonesia tidak

pernah memiliki grafem Rumi/Latin dan juga Jawi yang khas untuk melambangkan bunyi aspirat dalam bahasa ini. Oleh hal yang demikian, ketiga-tiga bunyi geseran tak-bersuara [h] dan bunyi geseran bersuara [ɦ] serta bunyi aspirat [H] sama-sama dilambangkan dengan satu grafem ***h*** saja. Eksperimen (II) ini akan memperlihatkan perbezaan antara bunyi geseran ***h*** [h/ ɦ] dan bunyi aspirat ***h*** [H] dari segi akustik.

Bunyi aspirat ini muncul bersama vokal yang mendahuluinya di akhir kata/suku kata (fonologis) saja dalam bahasa Melayu/Indonesia, seperti *sedihkan* /sə.diH.kan/ [sədiHkan] < *sedih* /sə.diH/ [sədiH]; *bolehkan* /bo.leH.kan/ [boleHkan] < *boleh* /bo.leH/ [boleH]; *buahkan* /bu.aH.kan/ [buaHkan] < *buah* /bu.aH/ [buaH]; *bodohkan* /bo.doH.kan/ [bodoHkan] < *bodoh* /bo.doH/ [bodoH]; *tangguhkan* /taN.guH.kan/ [taNguHkan] < *tangguh* /taN.guH/ [taNguH]; dan *tahniah* /taH.ni.aH/ [taHniaH]. Bunyi vokal yang hadir bersama bunyi aspirat [H] seperti ini dinamakan **vokal beraspirat** (*aspirated vowels*).

Berikut adalah hasil analisis akustik terhadap kata *menyembah* [mənʲəmbaH] (< *sembah*). [153] Pembaca hendaklah memfokuskan bahagian grafem ***h*** yang melambangkan bunyi aspirat [H] dalam vokal beraspirat ***ah*** [aH].

[3] Rakyat negeri ini *menyembah* puteri Panda setiap malam.

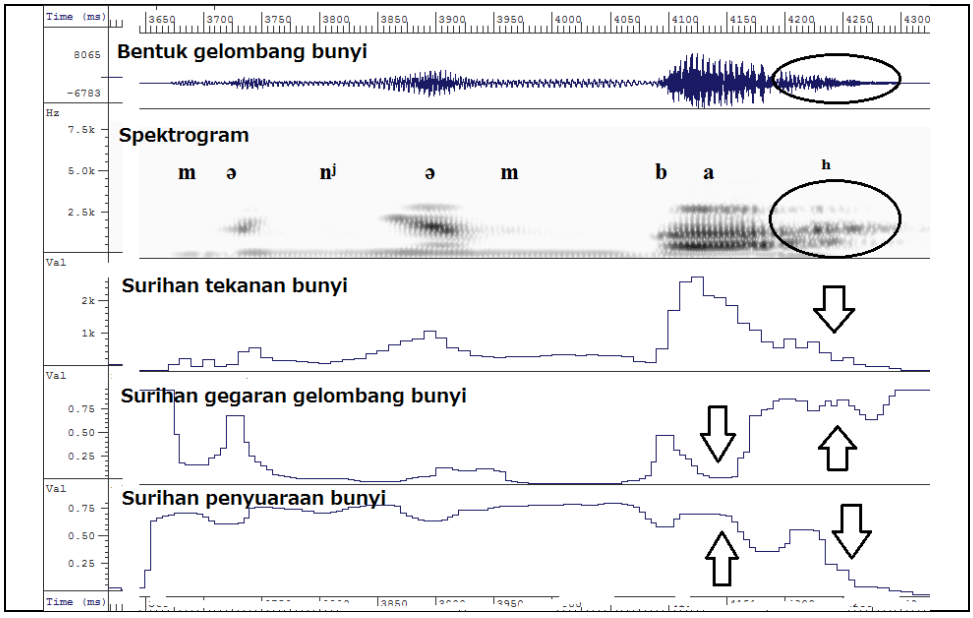

Rajah 6. Kata *menyembah* /mə.nʲəm.baH/ [mənʲəmb**a**H]

Rajah 6 juga memberi informasi tentang ciri-ciri akustik vokal beraspirat [aH] yang terdapat pada kata *menyembah*. Bahagian grafem ***h*** mempunyai ciri bunyi aspirat yang berikut:

[153] Sato (2015) menghipotesiskan kehadiran bunyi palatalisasi ***ny*** [nʲ], berdasarkan analisis akustik berkomputer. Lambang bunyi palatal ***ny*** [ɲ] yang digunakan secara tradisional dalam kajian bahasa Melayu/Indonesia terlalu ganjil bagi penutur jati bahasa ini dari segi artikulasi dan juga auditori. Istilah daerah artikulasi "lelangit-keras" (*palatal*) sesungguhnya tidak diertikan dengan tepat kerana hasil kajian fonetik zaman dahulu tidak menyediakan daerah artikulasi secara terperinci seperti "gusi", "belakang gusi", "gusi-lelangit" dan "lelangit-keras" (*lihat* Rajah 1).

(7) Spektrogram [H] yang semakin memudar masih memperlihatkan penyambungan forman vokal [a] (F1, F2 dan F3) yang mendahuluinya dengan jelas,

(8) Surihan tekanan bunyi yang semakin menurun menunjukkan ciri bunyi aspirat [H],

(9) Surihan gegaran gelombang bunyi yang tinggi menunjukkan ciri bunyi konsonan, manakala vokal [a] menunjukkan kadar surihannya yang rendah,

(10) Surihan penyuaraan bunyi yang menurun menunjukkan ciri bunyi tak-bersuara, manakala vokal bersuara [a] menunjukkan kadar surihannya yang tinggi. Satu puncak surihan penyuaraan bunyi terdapat di antara vokal [a] dan aspirat [H], dan kehadiran puncak ini bermaksud dua pita suara bergetar secara tidak tetap atau lubang glottis tertutup dan terbuka secata tidak tetap.

Eksperimen (Iii): Geminasi bunyi aspirat [H **] dan bunyi geseran [h / ⏐] dalam BM**

Perbezaan antara bunyi geseran dan bunyi aspirat telah diperjelas melalui dua eksperimen (I) dan (II) tadi. Eksperimen (III) akan memperlihatkan satu lagi fenomena fonetik geminasi konsonan yang terdapat pada kata terbitan berakhiran {-an} /-an/.[154] Kata terbitan ini mengulangi bunyi aspirat [H] yang muncul di hujung kata dasar itu dalam bentuk gandaan [Hh] atau [H ⏐]. Kami masih ragu-ragu sama ada istilah "ganda" itu tepat atau tidak bagi fenomena berkenaan. Berikut adalah perbandingan hasil analisis akustik terhadap kata *bersembahyang* /bər.səm.baH.jaN/ [bərsəmbaHjaN] (< *sembahyang*) dan kata *persembahan* /pər.səm.baHan/ [pər.səm.baH**h**an] (< *sembah*). Pembaca hendaklah memfokuskan bahagian grafem ***h*** yang diikuti secara terus oleh akhiran {-an}, iaitu dalam bentuk ejaan ***–han***.

[4] Orang India *bersembahyang* di dalam gua batu Batu Caves.

[5] *Persembahan* tarian India termasuk dalam aturcara majlis perasmian hari ini.

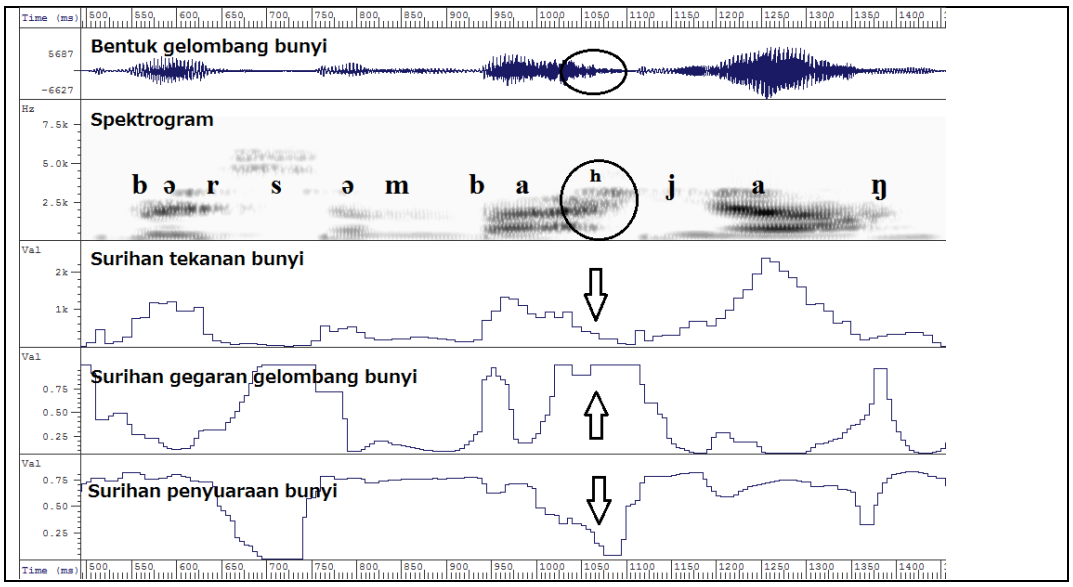

[154] Unsur ***-an*** dalam apitan seperti {pə(R)-/-an} juga termasuk dalam contoh ini.

Rajah 7. Kata *bersembahyang* /bər.səm.baH.jaN/ [bərsəmbaHjaN]

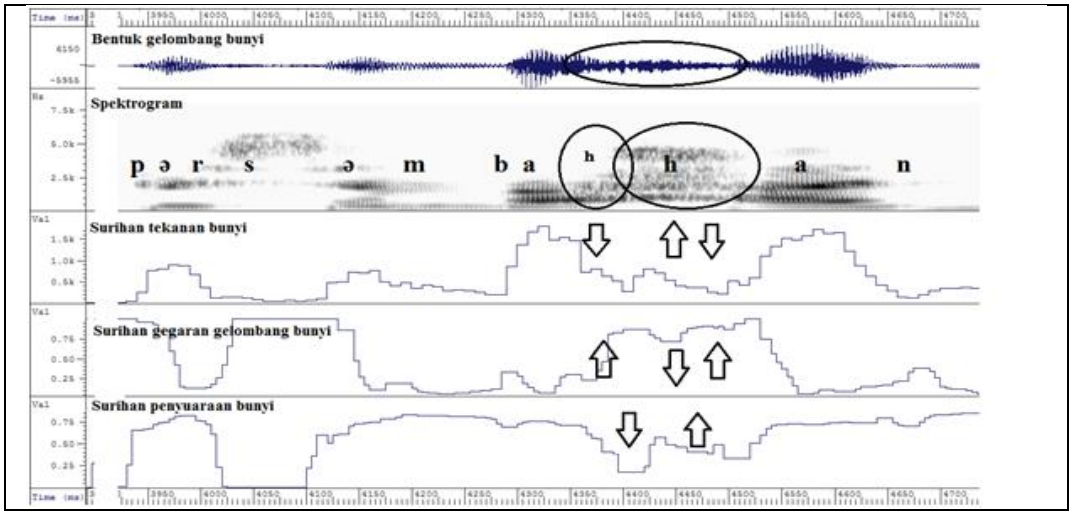

Rajah 8. Kata *persembahan* /pər.səm.baHan/ [pərsəmbaH**h**an] atau [pərsəmbaH an]

Kata *bersembahyang* dalam Rajah 7 menunjukkan bahawa bunyi aspirat [H] dilambangkan dengan grafem ***h***, iaitu dalam bentuk vokal beraspirat ***ah*** [aH]. Hal ini tidak mendatangkan apa-apa masalah ejaan kerana ejaan ***ah*** hadir di akhir suku kata (fonologis).

Selanjutnya, kata *persembahan* dalam Rajah 8 mendedahkan fenomena gandaan atau geminasi konsonan pada bahagian sambungan ***-an***, iaitu [pərsəmbaH**h**an] atau [pərsəmbaH an] (kehadiran bar suara di bahagian [ ] kurang jelas dalam contoh ini). Fenomena ini menjadi punca lahirnya ejaan **persemba**hh**an* yang ada kalanya dijumpai dalam naskhah bahasa Melayu klasik dan juga karangan murid-murid. Fenomena yang seperti ini baru dapat dipastikan melalui analisis fonetik akustik berkomputer.

Eksperimen (Iv): Bunyi konsonan beraspirat [H **] dalam bahasa Thai**

Fenomena vokal beraspirat dalam bahasa Melayu/Indonesia yang telah disebut sebelum ini sebenarnya tidak terkenal dalam dunia linguistik di peringkat antarabangsa, berbanding dengan fenomena konsonan beraspirat dalam bahasa Thai. Eksperimen (IV) akan memperlihatkan satu fenomena fonologis yang terdapat pada kata dalam bahasa Thai yang dicirikan oleh penyertaan bunyi aspirat [^{h}]. Bunyi aspirat ini muncul bersama konsonan yang mendahuluinya di awal kata/suku kata (fonologis) saja dalam bahasa Thai, seperti ***ที่ thi*** /t^{h}i/ [t^{h}i], ***ขิง khing*** /k^{h}iN/ [kHiN], dan ***บุบผา bubpha*** /bub.p^{h}a/ [bub|p^{h}a]. Bunyi konsonan yang hadir bersama bunyi aspirat [H] seperti contoh ini dinamakan **konsonan beraspirat** (*aspirated consonants*).

Berikut adalah hasil analisis akustik terhadap data [7] yang mengandungi dua jenis bunyi ***t*** [t] (tak-beraspirat) dan ***th*** [tH] (beraspirat). Pembaca hendaklah memfokuskan perbezaan corak spektrogram antara grafem ***ตี ti*** [ti] dan grafem ***ที่ thi*** [tHi].

[7] **คุณครู*ตี*เขา*ที่*มือซ้าย** < khun khru **ti** khau≈ **thi** mh∝ sai≈ >
(BM: Guru memukul dia di tangan kiri)

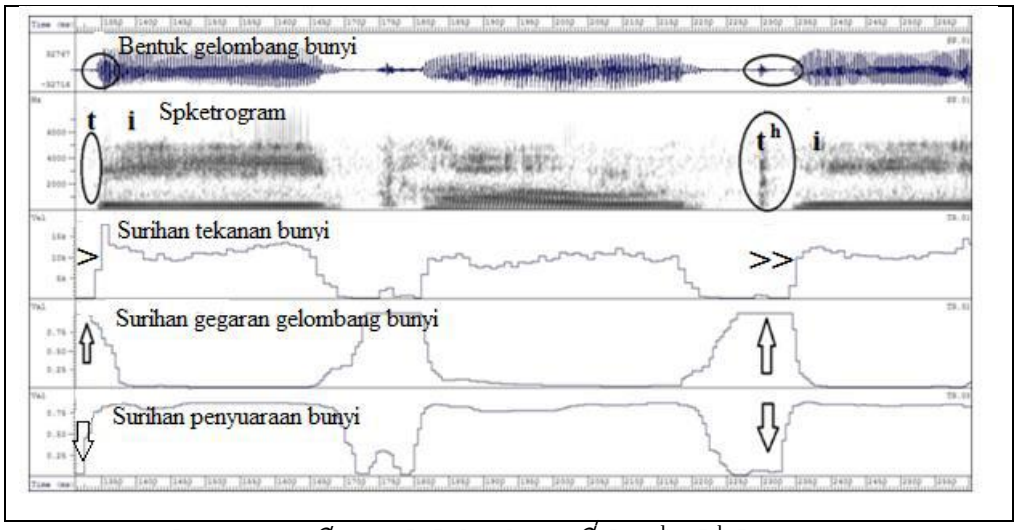

Rajah 9. Kata ***ตี ti*** /ti/ [ti] dan kata ***ที่ thi*** /t^{h}i/ [t^{h}i]

Bunyi letupan ***t*** [t] (konsonan tak-beraspirat) yang mempunyai pepaku (*spike fill*) yang memanjang (yang kurang jelas dalam gambar spektrogram ini) dengan jelas memperlihatkan ciri konsonan tak-bersuara pada (i) gambar surihan gegaragn gelombang bunyi yang tinggi dan juga (ii) gambar surihan penyuaraan bunyi yang rendah. Begitu juga bunyi letupan ***th*** [tH] (konsonan beraspirat) memperlihatkan ciri yang sama pada gambar surihan gegaran gelombang bunyi dan juga gambar surihan penyuaraan bunyi.

Ciri akustik yang membezakan konsonan tak-beraspirat ***t*** [t] dari konsonan beraspirat ***th*** [tH] terdapat pada (iii) gambar spektrogram dan juga (iv) gambar surihan tekanan bunyi. Seperti jelas dari gambar spektrogram, letupan bunyi tak-beraspirat ***t*** [t] diikuti secara terus oleh vokal ***i*** [i], manakala letupan bunyi beraspirat ***th*** [tH] **tidak** diikuti secara terus oleh vokal ***i*** [i]. Maksudnya, dalam gugusan bunyi ***thi*** [tHi] terdapat jarak antara letupan luaran (*explosive*) [t] dan vokal [i], dan jarak inilah yang menandai kehadiran bunyi aspirat ***h*** [^{h}]. Bahagian bunyi aspirat ini bercorak seperti hujan pada gambar spektrogram walaupun hal ini kurang jelas dalam data rakaman ini.

[8] **การ*กินขิง***สดดีต่อสุขภาพ < kan**kin khing** sod di to sukhphab >
(BM: Makan halia mentah itu baik untuk kesihatan)

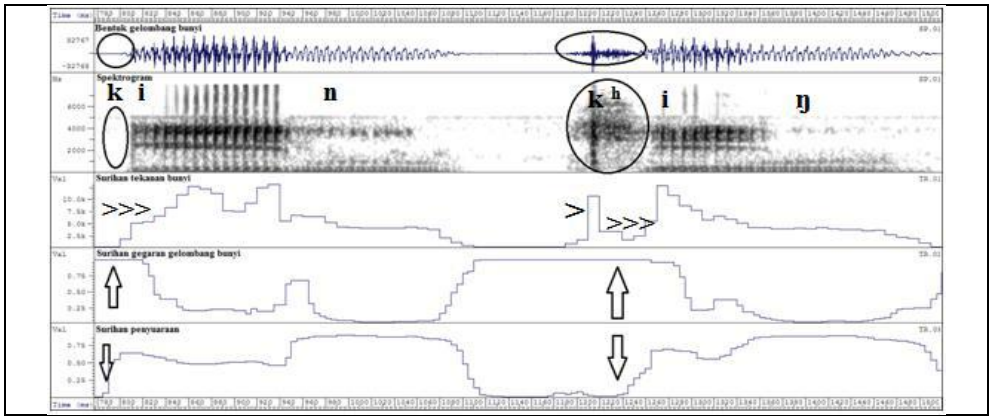

Rajah 10. Kata ***กิน kin*** /kin/ [kin] dan kata ***ขิง khing*** /kHiN/ [kHiN]

Nilai bunyi konsonan tak-bersuara ***k*** [k] dan ***kh*** [kH] dapat dianalisis dengan cara yang sama yang digunakan dalam analisis bunyi konsonan tak-bersuara ***t*** [t] dan ***th*** [tH] yang diperkenalkan dalam Rajah 9. Oleh hal yang demikian, keterangan ini tidak akan diulang dalam bahagian ini.

Ciri akustik yang membezakan konsonan tak-beraspirat ***k*** [k] dari konsonan beraspirat ***kh*** [kH] juga sama dengan ciri yang terdapat pada konsonan tak-beraspirat ***t*** [t] dan konsonan beraspirat ***th*** [tH]. Seperti jelas dari gambar spektrogram, letupan bunyi tak-beraspirat ***k*** [k] (yang pepakunya kurang jelas dalam gambar spektrogram) diikuti secara terus oleh vokal ***i*** [i], manakala letupan bunyi beraspirat ***th*** [tH] **tidak** diikuti secara terus oleh vokal ***i*** [i]. Dalam gugusan bunyi ***thi*** [tHi], [t] yang pekat warna pepakunya dalam gambar spektrogram diikuti oleh bunyi aspirat [^{h}] yang juga memperlihatkan corak pekat seperti hujan deras. Maksudnya, bunyi konsonan beraspirat ***kh*** [kH], seperti bunyi ***th*** [tH], terbentuk dari dua konsonan letupan, iaitu [k] dan [H]. Artikulasi letupan luaran (*explosive*) yang berganda ini menggambarkan tenaga yang kuat pada bar resonans (*resonance bar*) dalam gambar spektrogram.

Konsonan beraspirat yang bersifat fonologis sering digunakan dalam bahasa Thai. Konsonan beraspirasi ini hadir dalam lingkungan awal kata/suku kata (fonologis) sahaja. Hal ini berbeza dengan penyebaran vokal beraspirat bahasa Melayu yang hadir di akhir kata/suku kata (fonologis) sahaja.

Penututp

Kertas kerja ini telah memperkenalkan salah satu kaedah fonetik eksperimental, iaitu analisis fonetik akustik berkomputer. Data analisisnya dibatasnya pada bunyi aspirat [H] yang bertindak dalam bentuk "vokal beraspirat" (dalam bahasa Melayu/Indonesia) dan juga "konsonan beraspirat" (dalam bahasa Thai). Hasil analisis akustik berkomputer yang dapat disampaikan secara objektif melalui bentuk visual kiranya akan memberikan banyak faedah kepada pengkaji dan mahasiswa yang terbiasa dengan kaedah fonetik tradisional yang bersifat subjektif dalam penganalisian data fonetik.

Bibliografi

International Phonetic Association, 1949. **The Principles of the International Phonetic Association.** London: University College London.

International Phonetic Association, 1999. **Handbook of the International Phonetic Association: A Guide to the Use of the International Phonetic Alphabet**. Cambridge University Press.

Ladefoged, Peter, 2006. **A Course in Phonetics**. Boston: Thomson Higher Education.

M. Yunus Maris, 1980. **The Malay Sound System**. Petaling Jaya: Fajar Bakti.

Pullum, Geoffrey K. & Ladusaw, William A., 1996. **Phonetic Symbol Guide.** 2nd edition. Chicago: The University of Chicago Press.

Sato, Hirobumi, 1997. **Pengenalan Fonetik dan Fonologi**. Fakulti Bahasa dan Linguistik, Universiti Malaya. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.

Sato, Hirobumi, 2000. **Permulaan Fonetik dan Fonologi**. Bandar Seri Begawan: Universiti Brunei Darussalam.

Sato, Hirobumi, 2008. ***"Punca Perbezaan Tafsiran dalam Penghuraian Gugusan Konsonan <-nc-> dan <-nj-> dalam Bahasa Melayu***", dlm. *Jurnal Bahasa* 14, hlm. 20-42, Dewan Bahasa dan Pustaka, Brunei. *** Informasi dalam makalah ini diperbaiki lagi dalam Sato (2015).

Sato, Hirobumi, 2009. ***"Kesan Akustik Diftong /-ăĭ/ dan /-ăŭ/ dalam Kata Terbitan Berimbuhan {-an} /-an/", dlm. Jurnal Bahasa 9:2***, hlm. 240-270, Dewan Bahasa dan Pustaka, Malaysia.

*** Terdapat banyak salah cetak.

Sato, Hirobumi, 2011. ***"Analisis Akustik Konsonan /-h/ dalam Kata Terbitan Berimbuhan {-an} /-an/", dlm. Jurnal Bahasa 22***, hlm. 110-126, Dewan Bahasa dan Pustaka, Brunei.

Sato, Hirobumi & Sriwaja binti Ladis, 2013. ***"Proses Nasalisasi Vokal dan Ciri-Ciri Akustik Vokal Nasalan"***, dlm. *Jurnal Bahasa* 13:1, hlm. 104-127, Dewan Bahasa dan Pustaka, Malaysia.

Sato, Hirobumi, 2015. "**Hipotesis Bunyi Palatalisasi [n^j] dan Bunyi Belakang-Gusi [n̠] dalam Bahasa Melayu: penjelasan fonetik akustik**", dlm. *Jurnal Bahasa* 15:2, hlm. 267-290, Dewan Bahasa dan Pustaka, Malaysia.

Sato, Hirobumi, 2015. **Panduan Diftong dan Rangkap Vokal Bahasa Melayu: analisis akustik berkomputer**. Dewan Bahasa dan Pustaka, Brunei.

Sato, Hirobumi & Sriwaja binti Ladis, 2016. ***"Proses Nasalisasi Vokal dan Ciri-Ciri Akustik Vokal Nasalan (siri ke-2)"***, dlm. *Jurnal Bahasa* 32, hlm. 38-56. Dewan Bahasa dan Pustaka, Brunei.

Sato, Hirobumi, (akan terbit pada Jun 2017) ***"Menelusuri Kesalahfahaman terhadap Bunyi Letusan Bahasa Melayu c [ʧ] dan j [ẟʒ]"***, dlm. *Jurnal Bahasa*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Malaysia.

No. S035

The Quranic Philosophy on Positioning the Visual Sense Early Than the Audio Sense When Both of Them Mentioned Side by Side in Several Verses

Muhammad Widus Sempo, Robiatul Adawiyah Mohd, Abdul Karim Toure, Abdul Rahman Obeid Hussein, Norullisza Khosim, Nor Wahida Mohamed
Universiti Sains Islam Malaysia
*Corresponding author: widus81@usim.edu.my

Abstract

Commonly the audio sense had a highest frequency of earliest mention over the visual sense when both of them mentioned arm in arm in the Quran. Therefore, there are many studies done on this particular issue including our article 'The Quranic Philosophy on Superiority of Audio Sense against Visual Sense based on the Book of Exegesis (tafsir) and Science Reports" presented in World International Conference on Islamic Sciences (WICOIS2016). Since the study of the earliest mention of visual sense over the hearing sense in the Quran is very rare and it should be in order to gather a complete knowledge of both senses frequency in Quran; Audio and Visual sense, this study will focus on it by extracting firstly the number of verses mentioning the visual sense earliest than the audio sense. Secondly, the study will examine also the Quranic philosophy behind the mentioning visual sense earliest then the audio sense when both of them mentioned side by side in several Quranic verses.

Keyword: Quranic Philosophy, Visual Sense, Audio Sense, Verses

Introduction

Indeed, the audio sense (al-sama') got highest frequency of being placed firstly then the visual sense (al-basar) when both of them mentioned side by side in the Quran (Ibn Adil al-Hanbali, 1998: 10/339). Nevertheless, the visual sense (al-basar) occasionally has been placed early then the audio sense (al-sama') in several verses (Ibn Arafah, 2008: 3/39). Since the Quran has a reason of making the audio sense (al-sama') got superiority against the visual sense (al-basar) in many verses, perhaps on the contrary the Quran philosophically has also a strong reason.

To gather the complete knowledge of both senses frequency in the Quran; the audio and the visual, both of them should be studied comprehensively and separately from each other. Since the study of superiority of audio sense (al-sama') against the visual sense (al-basar) has been completely studied, the focus now is more on the precedence of the visual sense (al-basar) over the audio sense (al-sama').

To best of our knowledge, here are some results of the previous study on "The Quranic Philosophy on Superiority of Audio Sense against Visual Sense based on the Book of Exegesis (tafsir) and Science Reports" as follows:

[1] being placed firstly then others in such a position points out logically that the first one is more important than another. That is why audio sense is most important than the sight (Al-Qurtubi, 1964).

[2] The audio sense is the most significant instrument for transforming knowledge, rather than sight. It is because an audio sense being an important part of producing such good result in terms of thinking and mental integrity (Ibn Asyur, 1984: 1/258).

[3] The audio sense is more involved in attracting others to listen to da'wah (speech), rather than sight (Alusi, 1995: 1/138).

[4] The audio sense may catch up easily several sounds from the six areas of audio contact at the same time, which is the sound coming from the front, behind, right side, left side, top, and the bottom (Alusi, 1995: 1/138).

[5] Both ear and heart have a partnership in dealing with six areas of an object contacting (Alusi, 1995: 1/138).

[6] The importance for audio rather than sight in the purification of the soul (Mohammadreza Rajabnejad, 2012. Pg. 11).

[7] In Embryo, the eye begins to form after the inner ear has seized its first form. Hence, the audio sense is being active before visual sense (Abdul Azim Ibrahim, 1992).

[8] In the process of learning and understanding, the ear is more important than the eye in acquiring knowledge especially in the field of science (Seifollahi V, 1378).

[9] In physiology, the last sense that loses its sensitivity is the audio sense. For example in cases such as, getting to sleep, unconsciousness, a reduction of oxygen in the air, or when the brain has no more blood supporting, the last sense that loses its sensitivity is the audio sense (Al-Hilai, 2015).

[10] Further, the audio sense is always functioning. It is because the ear psychologically can hear the sounds in sleep or even when one is unconscious (Paknejad, (n.d.). pg. 105; World International Conference on Islamic Science, 2016).

Objectives

We aim to achieve the following objectives:

1. To identify how many verses in the Quran placed early the word of Basara (بصر) for visual sense than the word of Samia (سمع) for audio sense when both of them mentioned side by side in Quran.

2. To analyze the Quranic philosophy of placing word of *Basara* (بصر) for visual sense early then the word of *Samia* (سمع) for audio sense when both of them mentioned all together.

Methods

To address the issue of this research, firstly the data is gathered through searching the frequency of *Basara* (بصر) for visual sense in the Quran and choosing among the data number of verses that placed visual sense early then the audio sense.

Secondly, those verses will be critically analyzed in qualitative approach by using question-answer in order to come out with the expectation result.

Result and Discussion:

By using the Quranic Arabic Corpus Online, we found that *Basara* (بصر) for visual sense has been placed early then the *Samia* (سمع) for audio sense in the five verses only as following:

Frequency	**Chapter/verse**	**The Quranic Morphology of the Word of Basara (بصر) for Visual Sense and the Word of *Sama'* (سمع) for Audio Sense**	**Translation**	**Verse**
1	As-Sajdah (32: 12)	أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا	**Absharnā** wa **Sami'nā** We have now **seen** and **heard**	(وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ)
2	Al-Kahfi (18: 26)	أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ	**Abshir** bih wa **Asmi'** How clearly He **sees** and	قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ

			hears (everything)!	وَأَسْمِعْ مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَداً
3	Al-A'raf (7:179)	وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا	Wa Lahum **A'yunun** La **Yubshiruna** bihā wa Lahum **Āzānun** La **Yasmauna** bihā And they have **eyes** wherewith they **see** not, and they have **ears** wherewith they **hear** not (the truth)	وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ
4	Al-A'raf (7: 195)	أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا	Am Lahum **A'yunun Yubshiruna** bihā Am Lahum **Āzānun Yasmauna** bihā Or have they **eyes** wherewith they **see**? Or have they **ears** wherewith they **hear**?	أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ
5	Hud (11: 24)	وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ	**Al-Bashiri** wa **As-Sami'i**	مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ۚ

			And the **seer** and the **hearer**	هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

Now, each verse will be critically analyzed by quoting the interpretation of different Quranic commentators as follows:

First verse:

(وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ)

"And if you only could see when the mujrimin (criminals, disbelievers, polytheists, sinners) shall hang their heads before their Lord (saying): "Our lod! We have now seen and heard, so sendu s back (to the world), that we will do righteous good deeds. Verily, we now believe with certainty." (As-Sajdah (32:12).

In this divine script (رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا), the word of *Basara* (بصر) for visual sense has been placed early then the *Samia* (سمع) for the audio sense. Perhaps, the pattern itself has a divine goal which needs further exploration from the Quranic interpreters. So, what divine goal is it?

To answer this above question, Fadhil as-Samura'i (2002: 40) quoted:

"In this verse, the word of *absarna* (أَبْصَرْنَا) which means "we saw" placed firstly before the word of *Sami'na* (سَمِعْنَا) which means "We heard" because of the structure of verse itself is about doomsday. At the first day of resurrection, the visual sense is active early then the audio sense. Therefore, people with their eyes will see before they hear at that particular time.

It is supported by strong evidence from the Quran when Allah said in the verse of 68, Az-Zumar chapter:

(ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ).

"Then it will be blown a second time, and behold, they will be standing, looking on (waiting)."

Indeed, at the first day of resurrection, every humankind feel fair on their self because keeping touch directly to the real phenomenon of doomsday. Moreover, people doesn't care anymore about others. What inside their hearts and minds is only their self, 'am I free from the torments of the hellfire or not?"

Therefore, the visual sense being addressed early then the visual sense in the above verse because the eyes affect more the heart towards a feeling of afraid of.

Second Verse:

(قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَداً)

Say: "Allah knows best how long they stayed. With Him is (the knowledge of) the Unseen of the heavens and the earth. How clearly He sees and hears (everything)! They have no Wali (Helper, Disposer of affairs, Protector) other than Him, and He makes none to share in His Decision and His Rule." (Al-Kahfi (18:26).

Why has the visual sense been placed in front of the audio sense as shown in the divine text above (أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ)?

Because of the story of the ashabul kahfi has been addressed in this verse, they are the group of young people, who escaped their self from the tyranny of the dictator at that time and chosen the cave as their dwelling in order to be unnoticed by any people, but Allah have seen them even though they were in the dark of cave. All of them noticed each other to be extra of being careful in protecting their self from people around. So, the issue is a seeing, how to avoid the eyes people in their effort of seeking a shelter from any harm? Because of that reason, word *Abshir bih* (أَبْصِرْ بِهِ) which meant *'How clearly He sees'* placed early then the word *Asmi'* (أَسْمِعْ) which meant *'How clearly He hears'* in this verse (Fadhil as-Samurai. (2002: 41).

Admittedly, if you wish to be not unseen by people around, you are going to seek a refuge in the unseen place. The same goes to the Ashabul Kahfi who protected their self in the cave from the tyranny of the dictator at that time. So, the human sense involved more in this particular case is the eyes. It is the reason why the above verse placed the visual sense early then the audio sense.

Third Verse:

(وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ).

And surely, We have created many of the jinn and mankind for Hell. They have hearts wherewith they understand not, and they have eyes wherewith they see not, and they have ears wherewith they hear not (the truth). They are like cattle, nay even more astray; those! They are the headless ones. (Al-A'raf (7:179)

Again the visual sense that formulated in the plural form *A'yun* (أَعْيُنٌ) which means 'eyes' being mentioned early then the audio sense *A'dsan* (آذَانٌ) which means 'ears' in this divine scripture (وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا). What is the divine reason all about?

According to a usual pattern of the Quranic rhetoric, the audio sense should be placed early then the visual sense when both of them mentioned arm in arm. It is because of the importance of the audio sense performance in receiving the revealed knowledge sent down to Allah's messengers as quoted in verse, number 7, Al-Baqarah chapter (خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡۖ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ). Accordingly, the verse above is not going to break this common pattern when placing eyes early then the ears. It is because the verse in Al-A'raf chapter is about positioning the human sense based on the function of

sense itself which is started from the heart as the inner key of knowledge through the eyes and the ears as the tools of knowledge (Ibn Asyur. (1984: 9/182).

Certainly, the eyes catched up easily the objects more than then ears from the different areas of knowledge sources. The same goes to the above verses when emphasizing the source of knowledge where the eyes play a significant role. The unbelievers saw everyday before hearing a different signs of the onennes of Allah from the sky, plants and animals, but then they denied and neglected them.

Fourth verse:

(أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ)

Have they feet wherewith they walk? Or have they hands wherewith they hold? Or have they eyes wherewith they see? Or have they ears wherewith they hear? Say (O Muhammad): "Call your (so-called) partners (of Allah) and then plot against me, and give me no respite! (Al-A'raf (7: 195)

In this divine text (أَمْ لَهم أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِها), the eyes again placed firstly then the ears where the verse itself is referred to the unbelievers. Perhaps, this particular pattern of Quran has a philosophy, so what is it?

In answering the above question, Abu Suud al-Imadi (n.d.): 3/306) quoted:

"The reason of positioning their feet and their hands early in this divine quoting (أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا ۖ) then their eyes and their ears at the (أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ) is an equitable of the feet and the hands as a suitable pair. Furthermore, without having no legs and hands, the unbelievers felt so humiliated, helpless and hurt. But then, the reason why eyes have been placed firstly then the ears in this divine sentence (أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۗ) is about the unbeliever's feeling of humiliated being stronger by losing their eyes rather than losing ears."

It is clearly mentioned that the above verse goes to emphasize Allah's torment over the unbelievers by making their eyes being lost following their ears. Perhaps, losing eyes more painful than losing ears. That is the way the above verse mentioned the visual sense early then the audio sense.

Fifth Verse:

(مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ)

The likeness of the two parties is as the blind and the deaf, and the seer and the hearer. Are they equal when compared? Will you not then take heed? (Hud (11: 24)

In this divine quoting (مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ), the seer has been mentioned early then the hearer. Again, what is the divine reason of

Quran in choosing this particular pattern when describing the likeness of believers and unbelievers?

To answer this above question, we quote Abu Hayyan interpretation of which he said:

The two parties here are unbelievers and believers. Because of earliest mention of unbelievers then the believers, the likeness both of them started placing unbelievers early, so that, al-Quran quotes, "Both of them like the blind and the deaf. Because of the blind has been mentioned early, structurally the seer will be coming first then the hearer because of the blind against the seer, while the deaf against the hearer."

It seems that placing of the visual sense early then the audio sense is based on the verse structure itself that made a likeness of believers and unbelievers. The parable both of them goes to set up the blind against the seer and the deaf against the hearer.

Conclusions:

After considering the point of views of quranic commentators and scientist towards the superiority between audio and visual senses, the researchers come out with some results as follows:

[1] The visual sense sometimes placed early then the audio sense when the issue addressed by the Quranic verse is about doomsday as being described in As-Sajdah Chapter (32:12). The reason is because of the visual sense being active firstly then the audio sense at the first day of the resurrection.

[2] Sometimes the visual sense being addressed early then the audio sense because of following the narrative of the Quranic verse itself, like Ashabul Kahfi story. Because of they want to escape their self from the tyranny of the emperor at that time, the way to grant their self a safety is being protected from any harm of people around them by hiding their self in the cave. So, the human sense that involved more in the story of Ashabul Kahfi is a visual sense. Therefore, Al-Kahfi chapter (18: 26) mentioned the visual sense early then the audio sense.

[3] Because of realizing the positioning of human sense based on the function of sense itself, Al-A'raf chapter (7: 179) placed eyes early then the ears. Moreover, the visual sense may catch up easily several objects from the different areas of seeing at the same time.

[4] Because of losing the eyes is very painful and uncomfortable rather than losing the ears, the Al-A'raf chapter (7:195) placed firstly the visual sense then the audio sense when talking about the punishment of unbelievers.

[5] Because of the blind against the seer and the deaf against the hearer, the Hud chapter (11:4) placed the visual sense early then the audio sense when talking about the likeness of two parties: unbelievers and believers.

[6] We hope this study can nurture our greater awareness of the Quranic knowledge related to the human senses. Indeed, al-Quran has articulate clearly before others the importance of both senses: audio and visual senses.

[7] The important impact of this study is strengthening Muslim's believe that the Quran is not belonging to Muhammad, nor other people, but it is revealed down to Allah's Messenger (peace be upon him) to guide humankind to embrace the oneness of Allah. Furthermore, this study also will lead us to focus

more on the Quranic verses structure in order to unpack the beauty of the divine Scripture of God Almighty.

Future Work:

The story of "Ashab al-Kahfi" (The Cave Owner) who fall asleep just after entering the cave for 309 years is linked strongly to the topic of this paper. It is because the reason for a deep sleep of Ashab al-Kahfi is their ears. Hopefully, will be another study in this particular case based on quranic commentaries and sciences reports.

Acknowledgments:

This paper presents a work that is supported by Two agencies in Malaysia as follows:

[1] Ministry of Higher Education (MOHE), under the Fundamental Research Grant Scheme (FRGS), coded by: USIM/FRGS/FPQS/32/51814, by the title *"Model Baharu dalam Pengekstrakan Pola Quran berdasarkan Ontologi Tanzil Quran"* through the collaboration of the lecturers of the Faculty of Quranic and Sunnah Studies at the Universiti Sains Islam Malaysia (USIM).

[2] Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), under USIM short term grant (USG), coded by: PPP/USG-0115/FPQS/30/10715, by title: *A New Approach of the Quran Contextual Meaning Based on Makkiy and Madaniy for the Word of Sama',* through the collaboration of the lecturers of the Faculty of Quranic and Sunnah Studies at the USIM.

References

Al-Quran

Abdul Azim Ibrahim Muhammad a-Matbaani. (1992).**Khashaish at-Ta'bir al-Qurani wa Simatuh al-Balagiyah.** Maktabah Wahbah. 1st edition.

Abu Hayyan, Muhammad bin Yusuf. (1420 H). **Al-Bahru al-Muhith fi at-Tafsir**. Studied and analyzed by Shidqi Muhammad Jamil. Beirut: Darul Fikr.

Abu Suud al-Imadi, Muhammad bin Muhammad bin Mushthafa. (n.d). **Irsyad al-Aqli as-Salim Ila Mazaya al-Kitab al-Karim**. Beirut: Dar Ihya' at-Turats al-Arabi.

Al-Hilai, Shadiq (Prof. Dr). (2015). **Al-I'jaz al-Ilmi li Alquran fi as-Sam'i wa al-Bashar wa al-Fuad.** Uploaded at: http://www.eajaz.org/index.php/component/content/article/67-Issue-No/563-Scientific-Miracles-of-the-Holy-Quran-in-the-hearing-and-sight-and-heart

Al-Qurtubi, Muhammad bin Ahmad. 1964. **Al-Jāmi' li Ahkām al-Qur'an. Commented by Ahmad al-Barudi & Ibrahim Atfish**. 2nd. Cairo: Darul Kutub Misriyah

Alusi, Mahmud bin Abdullah. (1995). **Ruh al-Maani fi Tafsir al-Quran al-Adzim wa as-Sab'u al-Matsani. Studied by Ali Abdul Bari Atiyyah**. Beirut: Darul Kutub al-Ilmiyyah. 1st edition.

Fadhil as-Samura'i (2002). **Asrar al-Bayan fi at-Ta'bir al-Qurani**. *http://www.ahlalhdeeth.com/vb/showthread.php?t=189087*

Ibn Adil al-Hambali, Umar bin Ali. (1998). **Al-Lubab Fi Ulum al-Kitab**. Beirut: Darul Kutub al-Ilmiyyah.

Ibn Arafah, Muhammad bin Muhammad. (2008). **Tafsir Ibn Arafah**. Studied by Jalal Sayuti. Beirut: Darul Kutub al-Ilmiyyah.

Ibn Asyur, Muhammad at-Tahir bin Muhammad. (1984 H). **At-Tahrir wa at-Tanwir**. Tunis: ad-Dar Tunisia.

Mohammadreza Rajabnejad. (2012). **A study on the Value of Ear and Eye Based on Quran and Nahjolbalaghe Verses, and the Priority Philosophy of Hearing Sense over the Vision.** Quran Med. Translated version of: http://dx.doi.org/10.5812.quranmed.7141

Paknejad. (n.d). The First University, the last Prophet.

Seifollahi V. **Marvels of Quran**. Jahad University. Rasht

World International Conference on Islamic Sciences. (2016). **The Quranic Philosophy on Superiority of Audio Sense against Visual Sense based on the Book of Exegesis (tafsir) and Science Reports**. Kuala Lumpur.

No. S036

Haji Ahmad dan Madrasah Ahmadiah di Narathiwat: Satu Kajian Tinjauan

Syed Najihuddin Syed Hassan, Abdulloh Salaeh, Nidzamuddin Zakaria, Walid Mohd Said, Amran Abdul Halim, Norhasnira Ibrahim

Pensyarah Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM).

syednajihuddin@usim.edu.my

Abstrak

Perkembangan pendidikan Quran dan Sunnah telah berlaku dengan pesatnya di nusantara sejak awal kedatangan Islam. Pengajian ilmu ini disebarluaskan oleh golongan ilmuan melalui pusat pendidikan yang ditubuhkan secara individu mahupun secara rasmi oleh kerajaan. Madrasah Ahmadiah adalah selah satu daripada pusat pendidikan yang diusahakan oleh seorang tokoh ulama dari Narathiwat, Thailand iaitu Haji Ahmad bin Samae rh. Beliau telah meninggalkan legasi yang baik kepada pewaris sekolah dalam menyampaikan ilmu pengajian agama kepada penduduk setempat. Kertas kerja ini bertujuan untuk memperkenalkan latar belakang pengasas, sejarah penubuhan, dan peranan sekolah ini dalam meningkatkan pendidikan Islam di Narathiwat, Thailand. Metodologi kajian ini berasaskan kajian deskriptif yang dianalisis daripada data temubual dengan pengurus sekolah serta individu yang berkaitan.

Kata kunci: Madrasah Ahmadiah, pendidikan Quran dan Sunnah

Abstract

The development of the Quran and Sunnah education has expanded rapidly in the country since the early arrival of Islam. These studies were conducted by Islamic scholars through educational center established individually as well as officially by the government. Madrasah Ahmadiah is one of the educational centers run by a muslim scholar from Narathiwat, Thailand, who was founded by Haji Ahmad bin Samae rh. He has left a good legacy to his beneficiaries in imparting religious education to local residents. This paper introduces the background of the founder, the history of the school's establishment, and the role of the school in improving Islamic education in the province of Narathiwat, Thailand. The research methodology is based on a descriptive study that was analyzed from interviews with school manager and related individuals.

Keywords: Madrasah Ahmadiah, Quranic and Sunnah education.

Pendahuluan

Kedatangan Islam di nusantara telah diperkukuhkan lagi penyebarannya oleh sejumlah ulama yang sentiasa menyampaikan ilmu sepanjang zaman. Benarlah ulama itu dimuliakan sebagai pewaris Nabi disebabkan ilmu warisan nabawi yang dipelajari lalu disampaikan kepada generasi seterusnya. Sebagaimana dimaklumi bahawa agama Islam yang bersumberkan Quran dan Sunnah telah dipelajari, disampaikan dan diamalkan generasi demi generasi sehingga sekarang. Dalam pada itu, pengajian Islam di nusantara yang berpaksikan dua sumber tersebut telah didokong oleh institusi pengajian yang pelbagai aliran, seperti masjid, pondok, madrasah dan sekolah.

Lantaran memelihara kesucian Islam dan jati diri sebagai seorang muslim, penduduk Islam di selatan Thailand menghantar anak-anak mereka dan generasi muda ke pondok-pondok pengajian yang amat banyak bilangannya di situ. Di pondok-pondok itu, anak-anak mereka belajar ilmu-ilmu agama, bahasa Arab, dan bahasa Melayu. Kitab-kitab kuning dibaca secara berperingkat-peringkat mengikut tahap akademik pelajar. Ada sekolah yang mendapat pembiayaan kerajaan Thailand dan ada yang bergerak secara sendiri. Namun, hal ini bukanlah bermakna mereka tidak mempelajari bahasa Thai dan budayanya, malah mereka diwajibkan untuk mengikuti sekolah rendah kerajaan dahulu sebelum ke sekolah pondok (Abdul Ghani Yakub, 2006).

Kertas kerja ini membicarakan berkaitan salah sebuah sekolah yang terkenal di Narathiwat, Thailand iaitu Madrasah Ahmadiah. Perbincangan berkitar dari aspek tinjauan awal yang meliputi latar belakang pengasas sekolah, latar belakang sekolah dan pentadbiran terkini.

Objektif Kajian

Kajian ini merupakan sebahagian daripada penyelidikan yang telah dipertanggungjawabkan oleh Universiti Sains Islam Malaysia (USIM) kepada pasukan pengkaji. Data yang dikumpulkan akan dianalisis mengikut metodologi yang bersesuaian agar hasil dapatan kajian dapat dimanfaatkan oleh semua pihak. Antara objektif utama kajian ini ialah:

1. Mengenalpasti latar belakang pengasas sekolah
2. Mendalami sejarah penubuhan sekolah
3. Menyenaraikan peranan sekolah dalam meningkatkan pendidikan Islam.

Metodologi Kajian

Kajian ini berpaksikan metode kualitatif yang mengambil pendekatan analisis deskriptif terhadap data kajian. Dalam pengumpulan data kajian, kumpulan penyelidik telah menggunakan temubual dan analisis dokumen sebagai sumber utama. Temubual tersebut telah dilaksanakan pada 3 dan 4 Julai 2016 di Madrasah Ahmadiah. Responden utama ialah mudir madrasah sendiri Ustaz Muhammad Lutfi Ahmad Samae dan adiknya Ustazah Hazamah Ahmad Samae. Mereka telah memberikan kerjasama yang amat baik sepanjang sesi temubual berlangsung.

Latar Belakang Pengasas Sekolah

1. Nama

Madrasah Ahmadiah ini diasaskan oleh Tuan Guru Haji Ahmad bin Osman Samae rahimahullahu.

2. Kelahiran dan Kematian

Beliau telah dilahirkan pada tahun 1916. Beliau kembali ke rahmatullah pada tahun 1979 pada usia beliau 63 tahun.

3. Keluarga

Beliau berasal dari Kampung Gok Nibong, Pattani. Setelah pulang dari Makkah usai tamat pengajiannya, beliau melangsungkan perkahwinan dengan Hajjah Fatimah binti Wan Abdul Rahman (Wae derame). Isterinya itu berasal dari Kampung Banggul Renam manakala ibu isterinya berasal dari Teluk Manok yang bersusur galur keturunan pengasas kepada Masjid Wadi Husain, masjid tertua di Narathiwat. Hajjah Fatimah ini baru sahaja meninggal dunia pada tahun 2007 dalam usia 62 tahun -rahimahallahu-.
Dengan perkahwinan tersebut, beliau telah dikurniakan oleh Allah SWT tiga orang cahaya mata iaitu Akhuya Samae, Lutfi Samae dan Hazama Samae.

4. Pendidikan

Beliau pernah belajar di beberapa pondok pengajian lama di Pattani. Antara pondok yang pernah beliau menuntut ilmu agama di Pattani sebelum kedatangan Jepun di Asia Tenggara (1942) ialah Pondok Chomi yang diasaskan oleh Baba Abdul Rahman iaitu menantu kepada Syeikh Wan Ismail bin Wan Abdul Qadir al-Fathoni (Pak Da 'El) yang mengajar di Makkah, penulis kitab Bakurat al-Amani. Di samping itu, beliau pernah berguru di Pondok Bendang Ramah yang diasaskan oleh Abu Abdullah yang juga terkenal dengan nama Sidi. Kemudian beliau menyambung pengajiannya di Malaysia iaitu di Pondok Bunut Payung, Kelantan. Di situ, beliau berguru dengan Syeikh Abdullah Tahir. Setelah itu beliau menyambung pelajarannya ke Makkah al-Mukarramah. Antara guru-gurunya di Makkah ialah Syeikh Wan Ismail (Pak Da 'El), guru kepada gurunya. Beliau telah mengabdikan dirinya mempelajari pengajian agama selama hampir 40 tahun semenjak beliau berusia 20 tahun.

5. Guru

Syeikh Ahmad pernah berguru dengan ramai guru terkenal pada zamannya, sebagaimana ulama lain dari nusantara. Antara guru-gurunya ialah:

1. Syeikh Abdul Rahman, Pondok Chomi, Pattani
2. Syeikh Abu Abdullah Sidi, Pondok Bendang Ramah, Pattani
3. Syeikh Abdullah Tahir, Pondok Bunut Payung, Kelantan
4. Syeikh Wan Ismail (Pak Da 'El), Makkah

6. Murid

1. Ustaz Ibrahim bin Saming di Kampung Mae Keng
2. Ustaz Abdul Hamid bin Che Long (Mudir Madrasah Tarbiyah Islamiyah, Kampung Dong Saeng, Gok Nibung, Pattani)
3. Ustaz Abdul Latif di Kampung Hutan Hangus, kemudian dia berangkat ke Makkah dan meninggal dunia di sana.
4. Ustaz Abdullah Jelutung (Che Lah) di Narathiwat.
5. Baba Pondok Kimang Luar
6. Ustaz Husain di Kampung Pohon Jerai

7. Sumbangan Syeikh Ahmad

Syeikh Haji Ahmad merupakan tokoh yang disegani dan dihormati keilmuannya di Wilayah Narathiwat. Hal ini menjadikan beliau sebagai antara rujukan utama dalam permasalahan syariah terutamanya dalam bidang muamalat dan jual beli. Beliau juga merupakan pakar dalam bidang faraid (pembahagian pusaka secara Islam).

Di samping itu, beliau adalah individu pertama yang memasukkan kurikulum bahasa Thai ke dalam sistem pondok seiring dengan arus perdana serta memudahkan urusan rasmi yang menggunakan bahasa Thai. Pada masa itu, bahasa Thai tidak diajar serta tidak dimasukkan ke dalam sistem pondok di selatan Thailand. Justeru, beliau boleh dianggap sebagai seorang tokoh pemodenan disebabkan tindakan proaktif yang dilakukannya itu terhadap sistem pondok pada zaman itu.

Beliau juga telah menggalakkan penubuhan banyak sekolah rendah aliran Thai. Hal ini disebabkan oleh kekurangan sekolah yang dapat menampung bilangan kanak-kanak di kawasan Narathiwat. Justeru, usaha beliau ini telah meningkatkan kadar celik huruf dan mengeluarkan masyarakat daripada kejahilan. Di samping itu, beliau turut mendorong masyarakat dewasa awam di tempat itu agar menuntut ilmu dengan memberikan bantuan kewangan. Diceritakan bahawa beliau sendiri yang mencari sesiapa sahaja yang ingin belajar lalu dihulurkan bantuan agar dapat menuntut ilmu bahasa Thai serta ilmu agama.

Dalam pada itu, beliau selalu didatangi oleh orang ramai untuk dirawat serta dijampi bagi penyakit-penyakit tertentu seperti demam panas, gila, dan lain-lain. Terdapat juga sebilangan orang bukan Islam telah menganut agama Islam selepas tertarik dengan peribadi beliau. Dikatakan juga bahawa beliau telah dikurniakan oleh Allah SWT beberapa keramat tertentu. Pernah pada zaman itu, dikatakan lembu penduduk kampung tidak boleh membajak tanah berkemungkinan disebabkan sihir, namun sebaik sahaja diadukan masalah tersebut kepada beliau, dengan serta merta lembu itu pulih kembali dapat membajak semula (Muhammad Lutfi, 2016).

8. Sifat Peribadi Syeikh Ahmad

Sebagaimana yang diceritakan oleh anaknya, Haji Muhammad Lutfi bin Haji Ahmad (2016), bahawa bapanya ialah seorang yang warak, zuhud, suka mencatat jurnal harian dan suka bergaul dengan penduduk kampung. Beliau juga telah menjadi rujukan kepada penduduk setempat bagi menyelesaikan sebarang permasalahan hukum agama Islam, malah beliau juga dilantik menjadi ahli jawatankuasa Majlis Agama Islam di Narathiwat pada zaman itu. Beliau juga dikatakan pernah mengeluarkan fatwa yang berbentuk kontemporari yang agak terkehadapan berbanding zamannya seperti fatwa berkaitan muamalat. Hal yang sedemikian berkemungkinan disebabkan oleh pengajian serta bacaan beliau yang meluas.

Antara sifat-sifat beliau yang lain ialah beliau suka bercucuk tanam serta berbakti kepada tanah. Beliau juga suka memelihara ternakan seperti lembu, kambing dan ayam. Antara aktiviti lain yang diminati oleh beliau ialah menyertai acara sukan yang tidak berlawanan dengan syariat Islam. Justeru, beliau telah menggalakkan pelajar madrasahnya agar bersukan dan turut memasukkan aktiviti bersukan ke dalam jadual mereka. Malah, beliau selalu menganjurkan beberapa perlawanan seperti perlawanan bola sepak dan perlawanan seni beladiri muay thai.

Kampung Sela (Wakaf) Anak Ayam

Perkampungan di mana Madrasah Ahmadiah (โรงเรียนสมานมิตรวิทยา) ini dibina telah dinamakan Kampung Sela Anak Ayam yang terletak di Daerah Yinga dalam Mukim Lahan (https://th.wikipedia.org, 2017). Kampung ini dinamakan sedemikian berdasarkan sebuah cerita bahawa pada masa dahulu ada seorang raja dari Mukim Yinga. Raja itu telah menganugerahkan sebidang tanah berkeluasan seekar kepada salah seorang pekerjanya yang amat setia dalam pemerintahannya yang dikenali dengan nama Tok Ku. Tok Ku itu telah memugar kawasan itu dan membina

perkampungan yang dikenali dengan nama Kampung Tok Ku. Di samping itu, beliau juga membina sebuah sela atau wakaf yang bertujuan menjadi tempat beristirehat atau perhentian bagi orang yang bermusafir dalam perjalanan menuju ke Narathiwat (Hazamah Ahmad, 4/7/2016).

Sela ini dijadikan persinggahan sementara oleh orang musafir untuk mendapat bekal serta beristirehat. Pada zaman itu, mereka masih menggunakan kereta lembu untuk bergerak serta mengangkut barang dagangan. Diceritakan bahawa ada salah seorang pemusafir itu semasa berhenti di situ, telah kehilangan anak ayam yang dibawanya. Setelah itu, berita kehilangan anak ayam di sela atau wakaf itu pun sampailah ke pengetahuan orang ramai secara mulut ke mulut. Lalu, tempat itu dikenali sebagai Sela Anak Ayam. Dengan itu, nama Kampung Tok Ku telah dikenali dengan nama baru iaitu Kampung Sela Anak Ayam sehingga sekarang (Hazamah Ahmad, 4/7/2016).

Dalam satu penceritaan yang lain dikatakan bahawa dinamakan perkampungan ini sebagai Kampung Sela Anak Ayam kerana di situ pernah dijadikan kawasan ternakan ayam yang banyak (Muhammad Lutfi Ahmad, 3/7/2016).

PENGERUSI MADRASAH AHMADIAH (TERKINI)

1. Nama Penuh

Nama penuh beliau ialah Haji Muhammad Lutfi bin Haji Ahmad bin Osman Samae.

2. Kelahiran

Beliau telah dilahirkan di kawasan pondok atau Madrasah Ahmadiah. Berusia 50-an.

3. Keluarga

Merupakan anak kedua dari tiga beradik. Isterinya bernama Hamidah binti Rasak yang berasal dari Teluk Deraman, Pattani. Perkahwinan mereka dikurniakan lima orang cahaya mata iaitu Muhammad Amin (9 tahun), Makmun (7 tahun), Badruddin (6 tahun), Izzuddin (5 tahun) dan Usamah (4 tahun).

4. Pendidikan

Beliau memulakan pendidikan awal di Madrasah Ahmadiah yang diuruskan oleh bapanya sendiri iaitu Syeikh Haji Ahmad bin Osman Samae sehingga ke peringkat thanawi. Dalam pada itu, beliau turut mengikuti pengajian akademik di Madrasah al-Tarkiyah al-Islamiah di Narathiwat.

Setelah menamatkan pengajian di madrasah tersebut dan juga pengajian akademik, beliau melanjutkan pengajian di peringkat diploma dalam pengkhususan al-Wa'z wa al-Irsyad (الوعظ والإرشـاد) di Maahad Ta'hil al-A'immah wa al-Khutaba' (معهد تأهيل الأئمة والخطاء), di bawah seliaan Kementerian Waqaf dan Hal Ehwal Islam (وزارة الأوقاف وشؤون المقدسات الإسلامية), Jordan. Seterusnya, beliau melanjutkan pelajaran dalam bidang tafsir dan ulum al-Quran di Fakulti Dakwah dan Usuluddin, Universiti Jordan. Kemudian itu, beliau telah dibiayai oleh Kerajaan Thailand untuk melanjutkan pengajiannya pada peringkat pasca siswazah dalam bidang pengurusan pendidikan. Biasiswa itu diberikan khas kepada pentadbir sekolah atau madrasah sepertinya untuk memperkasakan kualiti pentadbiran sekolah. Beliau memulakan pengajian ini pada tahun 2010 dan tamat pengajian sarjananya pada tahun 2011.

5. Kerjaya

Setelah menamatkan pengajian di Jordan dengan jayanya, beliau kembali ke tanah air untuk berbakti kepada Madrasah Ahmadiah semula. Sekarang beliau

menjawat jawatan sebagai *mudir* (pengetua) dan pengurus kepada madrasah tersebut. Di samping itu, beliau juga menubuhkan satu muzium yang menempatkan sejumlah besar koleksi manuskrip yang telah dikumpulnya dari seluruh nusantara di samping koleksi manuskrip yang telah dihadiahkan oleh pelbagai pertubuhan serta agensi seluruh dunia.

6. Anugerah

Madrasahnya pernah memenangi Anugerah Diraja bagi Sekolah Terbaik di peringkat Wilayah Narathiwat dari aspek pentadbiran. Beliau juga pernah dianugerahkan sebagai Penjaga Artifak Terbaik daripada Kerajaan Thailand pada tahun 2014. Beliau juga telah dilantik sebagai salah seorang ahli jawatankuasa majlis keamanan negara pada zaman Perdana Menteri Thaksin Sinawatra tahun 2013. Menjadi ketua yayasan muzium kesenian Islam dan kebudayaan melayu atau pusat pengajian Quran/manuskrip. Beliau juga pernah dilantik sebagai ketua sumbangan, perkembangan zakat dan ketenteraman negara. Di samping itu, beliau juga merupakan ahli jawatankuasa persatuan alumni pelajar kelulusan timur tengah di bawah penyeliaan tentera darat Thailand bagi wilayah selatan Thailand.

7. Guru

Ustaz Lutfi telah berguru dengan beberapa orang guru dari kalangan ulama Melayu dan Arab, antaranya:

1. Ustaz Mahmud
2. Ustaz Muhammad Saufi
3. Ustaz Arifin
4. Ustaz Abdul Hamid Che' Long
5. Ustaz Saleh Putat
6. Syeikh Abdul Rahman Sa'ud
7. Syeikh Dr. Solah Al-Khalidi
8. Syeikh Dr. Hammad Said
9. Syeikh Dr. Fadhl Hasan Abas
10. Syeikh Dr. Syaraf Al-Qudhah
11. Syeikh Dr. Abd Salam Al-'Abbadi
12. Syeikh Nafi'
13. Syeikh Ishak Ahmad Farhan
14. Syeikh Rajih Al-Kurdi

Guru-guru al-Quran beliau:

1. Syeikh Abu Syusyah
2. Syeikh Bisyr Al-Kailani
3. Syeikh Ilyas Abd Ghani

8. Murid Ustaz Lutfi

Ustaz Lutfi berjaya melahirkan ramai dalam kalangan pelajar yang cemerlang dan berjasa kepada masyarakat selatan Thailand, antara murid-murid beliau ialah:

1. Dr. Tayyib bin Ahmad (doktor falsafah)
2. Sya'ari Tanjung Lima
3. Dr Naemah Saleh (doktor perubatan)
4. Dr Sanuri Ismail (doktor perubatan)
5. Ahmad b. Saleh (jurutera elektrik)

Madrasah Ahmadiah

1. Sejarah Penubuhan Madrasah

Semasa Syeikh Haji Ahmad Samae ingin mendirikan madrasah di Kampung Sela Anak Ayam iaitu lokasi semasa, dikatakan bahawa beliau telah bertembung kepentingan dengan seorang ketua sami agama Buddha yang amat kuat pengaruh serta sihirnya yang mendakwa menguasai kawasan tersebut. Menurut anaknya (Haji Muhammad Lutfi Ahmad Samae, 3/7/2017), tempat itu merupakan salah satu tempat pertapaan bagi para sami untuk meningkatkan amalan keagamaan serta menguatkan kepercayaan agama mereka. Dalam perlawanan itu, diceritakan bahawa ketua sami itu telah dapat dikalahkan oleh Syeikh Haji Ahmad Samae dengan izin dan bantuan daripada Allah SWT.

Rentetan kekalahan tersebut, ketua sami itu telah menyerahkan kawasan tersebut kepada Syeikh Ahmad untuk dibina madrasah beliau. Malah, kitab sihir milik ketua sami tersebut yang telah digunakan untuk menyihir selama ini telah dihadiahkan kepada Syeikh Haji Ahmad lantaran kekalahan tersebut sebagai tanda menyerah kalah serta menghormati keilmuan beliau. Kitab sihir itu masih elok tersimpan sebagai salah satu koleksi manuskrip di bilik simpanan artifak (mini muzium) di sekolah tersebut.

7.2 Sistem Pengajian

Pada asalnya, madrasah ini menyediakan pengajian berasaskan kitab kuning bagi penduduk setempat. Kemudian setelah madrasah itu didaftarkan sebagai sekolah, pengajian akademik mula diajarkan di samping diajarkan juga aliran agama. Sistem pengajian sekolah bermula dari jam 8.00 pagi sehingga jam 4.00 petang mengikut waktu Thailand. Aliran akhir thanawi pula bermula jam 12 tengahari dan berakhir jam 1 petang. Manakala aliran agama atau pondok pula bermula dari selepas solat maghrib sehingga solat isya' pada sebelah malamnya. Selanjutnya, diadakan pengajian tahsin al-Quran selepas isya' dan juga selepas subuh bagi membetulkan pembacaan al-Quran.

3. Bilangan Guru

Guru-guru yang ditugaskan mengajar mengikut rekod terkini ialah 64 orang yang meliputi kedua-dua aliran agama dan akademik. Kesemua guru merupakan lulusan pondok ini sendiri, malah ramai di kalangan mereka merupakan generasi kedua sekolah. Kesemuanya tinggal di luar kawasan sekolah.

4. Bilangan Pelajar

Sehingga kini, murid aliran akademik sekolah ini telah melebihi 7000 orang. Murid semasa pula berjumlah lebih kurang 700 orang. Dalam pada itu, pelajar aliran agama tidak dapat diketahui jumlah sebenar mereka kerana tiada sistem pendaftaran khusus buat mereka.

5. Kitab Aliran Agama Yang Diajar

Terdapat banyak kitab yang telah dan masih diajarkan di madrasah ini. Antaranya ialah kitab-kitab berikut:

1. Munyat al-Musalli
2. Aqidah al-Najiin
3. Penawar Bagi Hati
4. Tanbih al-Ghafilin
5. Pati Musalli … dan lain-lain.

Kesimpulan

Madrasah Ahmadiah telah ditubuhkan oleh Syeikh Ahmad Osman Samae dalam wilayah Narathiwat di selatan Thailand. Penubuhan madrasah ini telah memangkinkan perkembangan ilmu di wilayah ini. Jasa pengasas madrasah ini terhadap penubuhan sebuah pusat pendidikan yang berpandukan pengajaran Quran dan Sunnah boleh dijadikan sebagai panduan dalam menangani cabaran pada masa kini.

pemakluman

Sekalung penghargaan kepada pihak yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam kajian ini. Kajian ini telah diberikan dana untuk menjalankan penyelidikan di bawah skim dana penyelidikan jangka pendek yang bertajuk: Kajian Bibliometrik Manuskrip Melayu & Islam di Pondok al-Ahmadiah al-Islamiah, Desa Sela Ayam, Narathiwat, Thailand. Kod projek: PPP/USG-0116/FPQS/30/13816.

Bibliografi

Abdul Ghani Yakub (2006). **Min Ma'alim TArikh Siyasi wa al-'Alam al-Islami fi Fatoni Darul Salam.**

Ahmad Fathy (2002). **Ulam Besar dari Pattani. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.**

Hazamah Ahmad Samae (4 Julai 2016). Temubual.

Muhammad Lutfi Ahmad Samae (3 Julai 2016). Temubual.

Shumsudin Yabi (2015). **Institusi Pendidikan Fatoni (Thailand) dan Usaha Untuk Menyelamatkan Manuskrip**: Madrasah Ahamdiah. Selangor: Darul Syakir.

Wikipedia (28 Januari 2017). https://th.wikipedia.org

Lampiran Gambar

Pengkaji bersama dengan Ustaz Muhammad Lutfi

Makam Syeikh Haji Ahmad Osman Samae

Pengkaji di hadapan bangunan pentadbiran Madrasah Ahmadiah

Pintu masuk Madrasah Ahmadiah

No. S037

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โรงเรียนอาสาสุลดินวิทยา

Achievement of Learning and Analytical Thinking Skills Using Graphic Organizers in Al-Khulafa' Al-Rashidun History for Intermediate Islamic Studies Year 1 of Asasudden Witya School

หวันสารีหนา กะลูแป[1*] อับดุลรอแม สุหลง[2]

Hwansarina Kalupae[1], Abdul Ramae Sulong[2]

[1]นักศึกษาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประเทศไทย

[1]A Master Student of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University, Thailand

[2]อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัญฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

[2]Lecturer of Teaching Islamic Education, Faculty of Education, Yala Rajabhat University, Thailand

**Corresponding Author, E-mail: wanisreen@gmail.com*

Abstract

The objectives of this research were 1) to establish and efficiency of the lesson plans by using graphic organizers in al-Khulafa' al-Rashidun history; 2) to compare learning achievement before and after learning by using graphic organizers in al-Khulafa'al-Rashidun history; 3) to compare the analytical thinking skills before and after learning by using graphic organizers in al-Khulafa' al-Rashidun history and 4) to assess the level of students satisfaction in learning by using graphic organizers in al-Khulafa' al-Rashidun history. There were 30 sample of intermediate Islamic students Year 1 of Asasudden Witya School. This research acquired by simple random sampling. The tools used were consist of 1) Lesson plans by using graphic organizers in al-Khulafa'al-Rashidun history; 2) a test to appraise the students' achievement and measurement analytical thinking skills by using graphic organizers and 3) the questionnaire of satisfaction. The statistics used for analyzing the data included mean, percentage, standard deviation and t-test dependent.

The research finds were as follows:

1. The lesson plans by using graphic organizer in al-Khulafa' al-Rashidun history for intermediate Islamic studies Year 1 of Asasudden Witya School its efficiency was at 80.00/81.38

2. Achievements of students after learning model of learning by using graphic organizers in al-Khulafa' al-Rashidun history were statistically higher than before at .01 level of significance.

3. Analytical thinking skills of students after learning model of learning by using graphic organizers in al-Khulafa' al-Rashidun history were statistically higher than before at .01 level of significance.

4. The student's satisfaction towards instruction using graphic organizers was at high level.

Keywords: Graphic Organizers, lesson plans

บทนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรแกนกลางอิสลามศึกษาสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตามตัวชี้วัดของรายวิชา และมีทักษะการคิด คือ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างมีระบบ ภายใต้พื้นฐานของหลักการอิสลาม เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศในการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2555), มปป : 3) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 24 (2) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551 : 21)

จากความสำคัญข้างต้นเพื่อให้การศึกษาบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ผู้สอนซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ ตลอดจนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้นวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามา เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของผู้เรียน จากการเปรียบเทียบผลการทดสอบมาตรฐานอิสลามศึกษา (I-NET) ระหว่างปีการศึกษา 2555 ถึงปีการศึกษา 2558 รายวิชาศาสนประวัติ ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปรากฏ ดังแผนภาพที่ 1

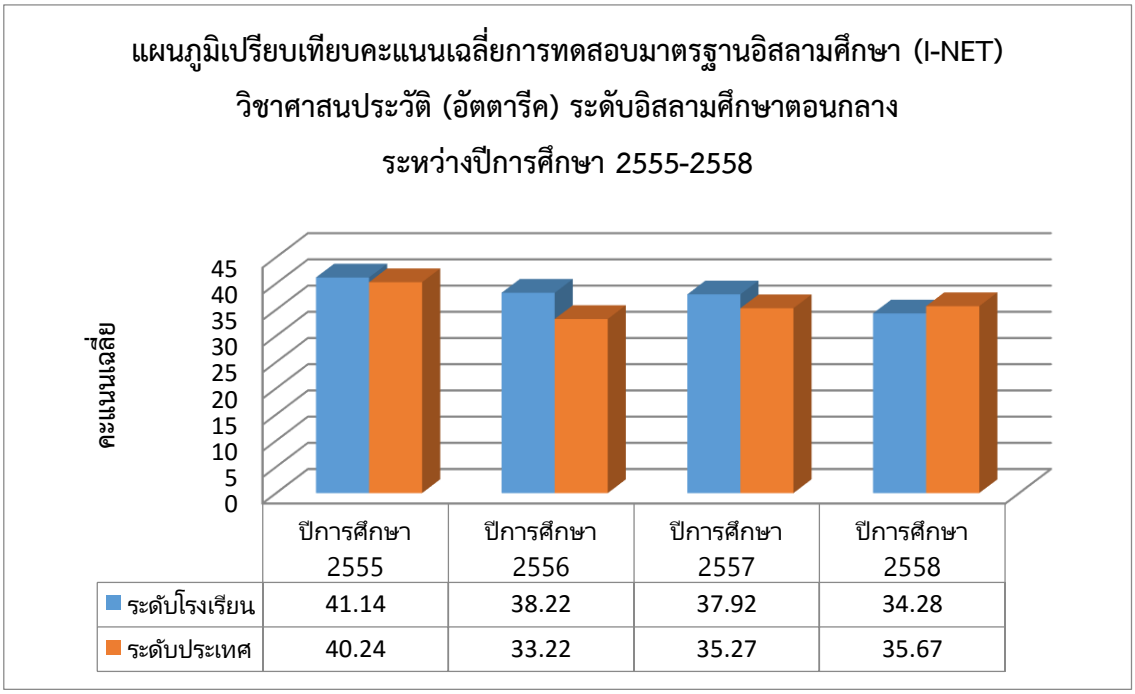

ภาพที่ 1 แผนภูมิเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยการทดสอบอิสลามศึกษา (I-NET)

จากแผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผลคะแนนเฉลี่ยการทดสอบอิสลามศึกษา (I-NET) วิชาอัตตารีค)ศาสนประวัติ (ระหว่างปีการศึกษา 2555 ถึงปีการศึกษา 255 8มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง และในปีการศึกษา 255 8พบว่าสาระการเรียนรู้อัตตารีค เป็นสาระการเรียนรู้ที่โรงเรียนควรเร่งพัฒนา เนื่องจากคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ คือระดับโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 34.28 ระดับประเทศคิดเป็นร้อยละ 35.67 ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาดังกล่าว พบว่า มีหลายสาเหตุ แต่สาเหตุหนึ่งคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนยังใช้วิธีสอนแบบบรรยาย เน้นเนื้อหาเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาได้ยาก ไม่มีโอกาสในการคิด หรือโต้ตอบ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการสอนโดยใช้ผังกราฟิก (graphic organizers) ซึ่งเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับโครงสร้างการคิดของมนุษย์ ทำให้สมองได้คิดได้ทำงานตามธรรมชาติ ทำให้การสื่อความหมายมีความรวดเร็ว และที่สำคัญผังกราฟิกยังเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ ได้ใช้ความคิด เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม การปรับตัวด้วยกระบวนการกลุ่ม ส่งผลให้เกิดทักษะการคิดอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ศศิธร เวียงวะลัย, 2556 : 187-188)

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาพร เสียมสกุล (2556 : บทคัดย่อ) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ผังกราฟิกสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับผลการวิจัย ของ ดอนน่า อัลเวอแมน (Donna Alvermann, 2014: 44) พบว่า ผังกราฟิกช่วยให้ผู้อ่านสามารถจัดระเบียบข้อมูล เพื่อความสะดวกในการเรียกใช้ข้อมูล และนักเรียนจะเกิดการ

เรียนรู้หลังจากการนำผังกราฟิกไปใช้ได้ และผลการวิจัยของ วิมล ทองผิว (2556 : บทคัดย่อ) พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิกอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โรงเรียนอาสาสุลดินวิทยา

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โรงเรียนอาสา สุลดินวิทยา

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โรงเรียนอาสาสุลดินวิทยา

4. เพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1 โรงเรียนอาสา สุลดินวิทยา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ผังกราฟิก (graphic organizers)

ผังกราฟิก เป็นเทคนิคในการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิด ด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ทิศนา แขมมณี (2554 : 388) ได้กล่าวไว้ว่า ผังกราฟิก คือแผนผังทางความคิด ประกอบ ด้วยความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันอยู่ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้เห็นโครงสร้างของความรู้หรือเนื้อหาสาระนั้นๆ เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นได้ง่ายขึ้น

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556 : 337) กล่าวว่าผังกราฟิก หมายถึงแผนผังหรือแผนภูมิรูปภาพที่แสดงความคิดหรือข้อมูลสำคัญๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบในรูปแบบต่างๆ กัน

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2556 : 64) กล่าวว่าผังกราฟิก คือแบบของการสื่อความหมายเพื่อใช้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจง่าย กระชับ กะทัดรัด ชัดเจน ผังกราฟิกได้มาจากการนำข้อมูลดิบ หรือความรู้จากแหล่งต่างๆ มาทำการจัดกระทำข้อมูลโดยใช้ทักษะการคิด

จากความหมายของผังกราฟิกที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าผังกราฟิก คือรูปแบบหรือแบบแผนการสื่อความหมายของข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยการนำข้อมูลมาเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบในรูปแบบที่แตกต่างกันตามเนื้อหาสาระนั้นๆ ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ และให้ประโยชน์ที่

แตกต่างกัน เช่น ผังความคิด (mind map) ผังมโนทัศน์ (concept map) ผังก้างปลา (fishbone map) ผังใยแมงมุม (spider web) ผังลำดับขั้นตอน (a sequential map) เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือข้อมูลที่นำมาศึกษา

2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของข้อมูล โดยใช้รูปแบบของผังกราฟิกในการนำเสนอข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก

การสังเคราะห์กระบวนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย
ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558 : 263-264 อ้างถึงจาก Clark, 1990: 40-43) 1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย 2. การวางแผน โดยผู้สอนจะต้องจะต้องวางแผนและออกแบบการสอน ต้องการความคิดแบบใดโดยผู้สอนต้องสร้างผังกราฟิกขึ้นมาเพื่อแสดงความคิดของผู้สอน 3. การสอน 3.1 การแนะนำผังกราฟิกว่ามีลักษณะอย่างไร ใช้เพื่ออะไร ใช้อย่างไร เหมาะสมกับเนื้อหา 3.2 ผู้สอนสาธิต ยกตัวอย่างการใช้ผังกราฟิก 3.3 ผู้เรียนฝึกใช้ผังกราฟิกซึ่งสามารถจัดกลุ่มย่อยให้ช่วยกันคิดอภิปรายร่วมกันโดยใช้ผังกราฟิกในเนื้อหาวิชานั้น 4. การทดสอบ	1. ขั้นก่อนสอน 1.1 ชี้แจงจุดมุ่งหมายในการเรียน 1.2 ประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียนโดยการถาม-ตอบ การทดสอบ เป็นต้น 1.3 แนะนำผังกราฟิกประเภทต่างๆ 2. ขั้นการเรียนรู้ 2.1 ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาสาระและทำความเข้าใจ 2.2 ผู้เรียนสรุปเนื้อหาโดยใช้รูปแบบของผังกราฟิก 2.3 ผู้เรียนนำเสนอผังกราฟิกที่สร้างขึ้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

การสังเคราะห์กระบวนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย
ฆนัท ธาตุทอง (2559 : 101 อ้างถึงจาก Joyce et al., 1992 : 159-161) 1. ผู้สอนชี้แจงจุดมุ่งหมายของบทเรียน 2. ผู้สอนนำเสนอผังกราฟิกที่เหมาะสมกับเนื้อหา 3. ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมเพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ 4. ผู้สอนเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้	2.4 ผู้สอนซักถามหรืออธิบายเพิ่มเติมโดยใช้ผังกราฟิกที่เตรียมมา 2.5 ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันอภิปรายสรุปความรู้ที่เรียน 3. ขั้นประเมินผล 3.1 ใช้การประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การตรวจผลงาน แบบทดสอบ การสอบถาม

5. ผู้สอนเชื่อมโยงเนื้อหาสาระกับผังกราฟิก และให้ผู้เรียนนำเสนอเนื้อหาสาระลงในผังกราฟิกตามความเข้าใจของตน

6. ผู้สอนให้ความรู้เชิงกระบวนการโดยชี้แจงเหตุผลในการใช้ผังกราฟิกและวิธีใช้ผังกราฟิก

7. ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายผลการใช้ผังกราฟิกกับเนื้อหา

8. ผู้สอนซักถามปรับความเข้าใจและขยายความจนผู้เรียนเกิดความเข้าใจกระจ่างชัด

จากตารางตารางวิเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกข้างต้น จะเห็นว่าขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

แผนผังแสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก

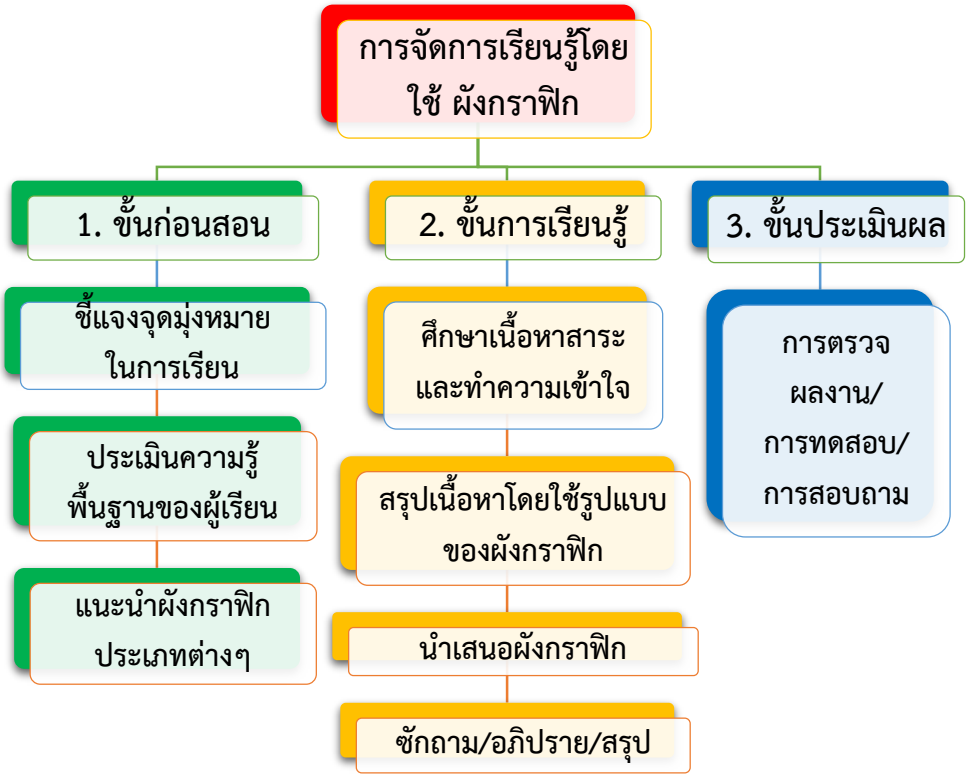

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จำนวน 5 ห้อง รวมนักเรียนทั้งหมด 134 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จำนวน 1 ห้อง คือ ห้องที่ 3 จำนวนนักเรียน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลาก (ซึ่งห้องเรียนมีการจัดชั้นเรียนคละตามความสามารถ)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่

2.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) กับนักเรียนโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดและบันทึกคะแนนลงในใบบันทึกคะแนน

3.2 ดำเนินกิจกรรมโดยใช้ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ผังกราฟิก

3.3 เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการใช้ผังกราฟิกทุกกิจกรรมแล้ว จากนั้นทำการทดสอบหลังเรียน (post-test) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ ชุดเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และบันทึกคะแนนลงในใบบันทึกคะแนน

3.4 ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก

3.5 นำคะแนนการทดสอบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อน ระหว่างกิจกรรม หลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ผังกราฟิกและคะแนนความพึงพอใจ ไปประมวลวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล

3.6 นำผลที่ได้จากการทดสอบมาสรุปเป็นรายงานผลการวิจัย เพื่อเผยแพร่ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1.1 การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ ตามเกณฑ์ E_1/E_2 = 80/80

4.1.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ โดยนำคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียนของนักเรียน มาวิเคราะห์ความแปรปรวน คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test dependent) แล้วนำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

4.1.3 การเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ โดยนำคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียนของนักเรียน มาวิเคราะห์ความแปรปรวน คำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test dependent) แล้วนำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

4.1.4 วัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก มาคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ค่าเฉลี่ย (mean)

4.2.2 ร้อยละ (percentage)

4.2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.2.4 ใช้สถิติในการทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที แบบไม่อิสระ (t-dependent)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 มีค่าประสิทธิภาพโดยรวม E_1/E_2 เท่ากับ 80.00/81.38 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ ที่สร้างขึ้นในการทดลองครั้งนี้ มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้คือ 80/80

1.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติ เคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.4 นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ผังกราฟิก มีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิกในระดับมาก

2. การอภิปรายผลการวิจัย สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 มีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 80.00/81.38 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เรื่องประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ ที่สร้างขึ้นในการทดลองครั้งนี้ มีค่าประสิทธิภาพโดยรวมตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ คือ 80/80 จะเห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ กล่าวคือ มีการวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐาน/ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาศาสนประวัติ นำมาจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยศึกษา ค้นคว้า นวัตกรรมการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก ซึ่งเป็นรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีการจัดกระทำข้อมูลโดยใช้ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจง่าย กระชับ กะทัดรัด ชัดเจน ดังที่ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2556 : 64) กล่าวว่าการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ตลอดจนมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน คือ ชื่อวิชา/ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ระดับชั้น เวลา มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ภาระงาน/ชิ้นงาน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ จากการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งโดยภาพรวมมีค่า IOC โดยเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 0.96

2.2 นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบปัญหา แก้ไขด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการกลุ่ม ดังที่ อิทธิเดช น้อยไม้ (2555 : 13) กล่าวเกี่ยวกับผังกราฟิกไว้ว่า ผังกราฟิกเป็นแผนที่แสดงความคิดหรือความเข้าใจของผู้เรียนในเรื่องต่างๆ สามารถมองเห็นข้อมูลความรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยความคิดหรือข้อมูลต่างๆ จะถูกนำมาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กันอย่างมี

เหตุผลและเป็นระบบ นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี และสามารถใช้ผังกราฟิกในการเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่นๆ ได้อีกมาก (ทิศนา แขมมณี, 2557 : 236 อ้างถึงจาก สุปรียา ตันสกุล, 2540 : 40)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วอนนี่ เอ็ม ดีซิคโก และแมรี เอ็ม เกลียซัน (Vonnie M. DiCecco and Mary M Gleason, 2002 : 306) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ผังกราฟิกเพื่อเชื่อมโยงความรู้ในการอธิบายใจความสำคัญของบทความ จากการศึกษาพบว่า ผังกราฟิกเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ และยังสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ ดอนน่า อัลเวอแมน (Donna Alvermann, 2014 : 44) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้ผังกราฟิกแทนการอธิบายข้อความ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผังกราฟิกช่วยให้ผู้อ่านสามารถจัดระเบียบข้อมูลเพื่อสะดวกในการเรียกใช้ข้อมูล และนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้หลังจากการนำผังกราฟิกไปใช้ได้ และสุภาพร เสียมสกุล (2556 : บทคัดย่อ) จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลการศึกษาวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เป็นเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ เน้นให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงความรู้เพื่อให้ได้ความคิดรวบยอดและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จากการจัดสถานการณ์เพื่อให้นักเรียนได้แก้ปัญหาผ่านการฝึกทักษะในการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านการสืบค้นรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล เช่น วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ แล้วนำเสนอผ่านรูปแบบของผังกราฟิก

การฝึกให้นักเรียนใช้ทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างช่วงระยะเวลา ทักษะการจำแนกสายตระกูล และทักษะการสื่อความหมายของข้อมูล แสดงให้เห็นว่าผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกช่วยให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มโนทย์ ชูพรหม (2554 : บทคัดย่อ) ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การคิดวิเคราะห์ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึก ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก ผลการวิจัยพบว่า การคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และมีความคงทนในการเรียนรู้นานกว่า ในทำนองเดียวกัน นันทกานต์ พิทยากรศิลป์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการสร้างชุดฝึกกระบวนการคิดโดยใช้ผัง

กราฟิกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถาม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะกระบวนการคิด สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นอกจากนี้ วิมล ทองผิว (2556 : บทคัดย่อ) ใช้ผังกราฟิก ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสุภาพร เสียมสกุล (2556 : บทคัดย่อ) ใช้ผังกราฟิก ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาวิจัยพบว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก เรื่อง ประวัติเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ อยู่ในระดับมาก

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 3.63 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก มีกิจกรรมที่หลากหลาย ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และเกิดแรงจูงใจในการเรียน ทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันผ่านกระบวนการทำงานกลุ่ม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความเป็นอิสระในการสรุปองค์ความรู้ กล้าแสดงความคิดเห็น มีความสุขและกระตือรือร้นในการเรียน เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนศาสนประวัติยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิมล ทองผิว (2556 : บทคัดย่อ) ใช้ผังกราฟิก ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิกอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ อัครเดช แสนณรงค์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณรายวิชา ส 31102 ศาสนประวัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทีที่ 4 โดยใช้การสอนด้วยวิธีการทางศาสนประวัติร่วมกับผังกราฟิก ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีเจตคติทางบวกต่อการเรียนวิชาศาสนประวัติอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก เป็นการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ ในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาสาระ และสรุปเป็นผังกราฟิก ดังนั้นครูผู้สอนควรตรวจชิ้นงานและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อช่วยให้ได้นักเรียนพัฒนาตนเองต่อไป

1.2 ครูผู้สอนควรแนะนำรูปแบบของผังกราฟิก และวิธีการเลือกประเภทของผังกราฟิกไปใช้กับข้อมูลต่างๆ โดยให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ผังกราฟิกครบทุกรูปแบบ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนรู้จักการใช้ผังกราฟิกในการนำเสนอองค์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการฝึกให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกถามตอบ และนำเสนอผลงาน พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในด้านต่างๆ และเพิ่มความสามารถในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิกต่อทักษะด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก กับนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านอื่นๆ เช่น ห้องเรียน เพศ ระดับชั้น และความถนัดทางภาษา เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเอกองค์อัลลอฮฺ I ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร.อับดุลรอแม สุหลง ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ข้อคิดเห็นตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ โดยได้เอาใจใส่ตรวจแก้วิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำเพิ่มเติมจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮำหมัดซากี เจ๊ะหะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุไรรัตน์ ยามาเร็ง อาจารย์ ดร.อับดุลฮากัม เฮ็งปิยา อาจารย์ ดร.มูหัมมัดรอฟลี แวหะมะ และอาจารย์ปราณี หลำเบ็ญสะ ที่กรุณาตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างดียิ่งต่อการทำวิจัย

ขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา ที่อบรมให้ความรู้และแนวคิดต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์จนบรรลุผลสำเร็จ และขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนอาสาสุลดินวิทยา ตลอดจนครูอาจารย์ และนักเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านในการให้ความร่วมมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณนายยูฮัยรีย์ กะลูแป คุณสามี บิดา มารดา ตลอดจนญาติพี่น้อง ที่คอยห่วงใย เป็นกำลังใจ แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : บริษัท สกายบุ๊คส์ จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานศึกษาธิการภาค 12. (ม.ป.ป.). **หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2555).**

ฆนัท ธาตุทอง. (2559). **หลักการจัดการเรียนรู้**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). **80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. นนทบุรี : พี บา ลานซ์ดี ไซด์แอนปริ้นติ้ง.

ทิศนา แขมมณี. (2554). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2557). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทกานต์ พิทยากรศิลป์. (2554). **การสร้างชุดฝึกกระบวนการคิดโดยใช้ผังกราฟิกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถาม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). **การพัฒนาการคิด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิค พริ้นติ้ง.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2556). **ทักษะ ๕c เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนอิงมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มโนทย์ ชูพรหม. (2554). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การคิดวิเคราะห์ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึก ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก**.

วิมล ทองผิว. (2556). **การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการสอนผังกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). **การจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุภาพร เสียมสกุล. (2556). **การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

อิทธิเดช น้อยไม้. (2555, กุมภาพันธ์). การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ผังกราฟฟิกเป็นเครื่องมือพัฒนา

ทักษะการคิด. **วารสารศึกษาศาสตร์.** 23(2) : 11-23.

อัครเดช แสนณรงค์. (2557). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณรายวิชา สังคมศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณรายวิชา ส 31102 ประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การสอนด้วยวิธีการทางศาสนประวัติร่วมกับผังกราฟิก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและสอน มหาวิทยาขอนแก่น.

Donna Alvermann. (2014). The Compensatory Effect of Graphic Organizers on Descriptive Text. **The Journal of Educational Research.** 75 (1) : 44-48.

Vonnie M. DiCecco. & Mary M Gleason. (2002). **Using Graphic Organizers to Attain Relational Knowledge From Expository Text**. Journal of Learning Disabilities. 35 (4) : 306-318.

No. S038

النتاج التعلمي في مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستخدام استراتيجية KWL Plus لدى طلاب الصف الثاني المتوسط بمدرسة أساس الدين

The Effect of Learning Management of Arabic Subject by Using Kwl Plus Technique on Reading Comprehension of Intermediate Islamic Students, Year 2 At Asasudden Witya School

فاتحة علي ماسأ، ومحمد طلال كيماً، ونيتايا روانج بيج، وعبدالرحمي سولونج

طالبة الماجستر، تخصص التربية الإسلامية، كلية التربية، جامعة راجابت جالا

Patihah Aleemasa[1] Muhammadtolal kaemah[2] Nittaya Ruangpan[3] Abdulramae Sulong[4]

الخلاصة

يهدف هذا البحث إلى 1-تطوير وإيجاد فعالية خطة تدريس مهارة القراءة الاستنتاجيةلمادة اللغةالعربية باستخدام استراتيجية KWL PLus لدى طلاب الصف الثاني المتوسط طبق معيار E_1/E_2= 80/80، 2- مقارنة النتاج التعلمي في مهارة القراءة الاستنتاجية ومهارة التفكير الإبداعي التلحليلي القبلي والبعدي باستخدام استراتيجية KWL PLus لدى طلاب الصف الثاني المتوسط ، 3- مقارنة النتاج التعلمي في مهارة القراءة الاستنتاجية ومهارة التفكير الإبداعي التحليلي بين استراتيجية KWL Plus وطرق التدريس العادية لدى طلاب الصف الثاني المتوسط 4- دراسة مدى رضا طلاب الصف الثاني المتوسط في تعلم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية ومهارة التفكير الإبداعي التلحليلي باستخدام استراتيجية KWL PLus.

المجتمع في البحث يشمل طلاب وطالبات في الصف الثاني المتوسط الذين يدرسون في الفصل الأول العام الدراسي 2016 بمدرسة أساس الدين. وأدوات البحث هي خطة التدريس باستخدام استيراتيجية KWL Plus وأسئلة الاختبارين إحداهما لتقويم النتاج التعلمي والأخرى لتقويم مهارة التفكير الإبداعي التحليلي وأوراق استطلاع الرأي على مدى رضا الطلاب في تعلم مهارة القراءة الاستنتاجية باستخدام استيراتيجية KWL Plus. وقد حللت معلومات البحثب النسبة المئوية والمتوسط والانحراف المعياري ومؤشر t.

Abstract

The purposes of this research were to 1) develop and determine the efficiency of learning management on Arabic subject for comprehensive reading skill by using KWL Plus technique to the set criterion of 80/80, 2) compare the reading comprehensive achievement and to compare analytical thinking skill of intermediate Islamic student, year 2 before and after being taught by using KWL Plus technique, 3) compare the reading comprehensive achievement and to compare analytical thinking skill of intermediate Islamic student, year 2 taught by using KWL Plus technique and conventional method, 4) to study the satisfaction towards instruction by using KWL Plus technique. There were 2 groups of simple are experimental group and control group that intermediate Islamic student, year 2 who studying in the semester 1, academic year 2015, Asasudden witya school, 30 students. The research's instruments were the 5 lesson plans using KWL Plus technique, achievement's test, analytical thinking skills's tests and students' satisfaction questionnaires. The data was analyzed by percentage, mean, standard deviations and t-test.

The results of the research were:

1. The efficiency the KWL Plus technique on comprehensive reading skill (E_1 /E_2) was 86.06/84.42.

2. The students' leaning achievement and analytical thinking skill for intermediate Islamic student, year 2 who leaned by using KWL Plus technique after instruction was higher than before instruction which was considered statistically significant of 0.05

3. The students' leaning achievement and analytical thinking skill for intermediate Islamic student, year 2 who leaned by using KWL Plus technique after instruction was higher than after instruction by using general leaning which was considered statistically significant of 0.05

4. The students' satisfaction towards instruction by using KWL Plus teaching was the highest level.

Keywords: Comprehensive Reading Skill, KWL Plus teaching, Asasudden Witya School

المقدمة

نصت مادة رقم 4، بندا (2) و (3) من قانون التعليم التايلاندي عام 2542 بوذية على ضرورة قيام المدرسة بتحسين مهارة التفكير الإبداعي التحليلي لدى الدارسين لتغلب وحل المشاكل المختلفة مع القيام بالنشاطات التي تفتح لهم مجال التعلم من الخبرات الواقعية والتعلم التطبيقي والمبادرة العملية وحب الاطلاع المستمر. كما نص منهاج الدراسة الإسلامية عام 2546 بوذية أيضا على أهمية تكوين الخصائص المتعلقة بالمهارات التفكيرية الإبداعيةالتحليلية والتفكير المنظم تحت مبدأ الشريعة الإسلامية لكسب العلم والمعلومات الحديثة المناسبة المتعلقة بالنفس والاجتماع (وزارة التربية، 2546: 3)

وبموجب ما ذكرنا فلا بد أن يكون التعليم لأجل أن يستطيع الدارسون مواكبة تغيرات العالم الجديد والتماشي مع تعليم القرن 21 وهو أن يكون التعليم مرتكزا على عملية تفكيرية إبداعية تحليلية وحل المشاكل والتعلم الذاتي المستمر، ومرتكزا على تطوير مهارة القراءة والتنمية العقلية جنبا بجنب مع التنمية الشخصية الإنسانية كما قال بنلو برؤ كسأوان (2557: 1) بأن القراءة في عصر العولمة لم تقصتر على قراءة الكتاب فحسب بل و تشمل التفاهم بالرموز والصور والسيناريوهات والأشياء الأخرى. والقراءة علاوة على أنها آلة لكسب العلم فإنها تفتح للقارئ النظرات الواسعة المواكبة للأحوال والمعارف والمعلومات الحديثة كما تعتبر أنها قلب التعليم في كل مراحل دراسية.

أهداف البحث

1- تطوير وإيجاد فعالية خطة تدريس مادة اللغة العربية في القراءة الاستنتاجية باستخدام استراتيجية KWL PLus لدى طلاب الصف الثاني المتوسط طبق معيار E_2/E_1 =80/80.

2- مقارنة النتاج التعلمي في مهارة القراءة الاستنتاجية ومهارة التفكير الإبداعي التحليلي القبلي والبعدي باستخدام استراتيجية KWL PLus لدى طلاب الصف الثاني المتوسط.

3- مقارنة النتاج التعلمي في مهارة القراءة الاستنتاجية ومهارة التفكير الإبداعي التحليلي بين استراتيجية KWL Plus وطرق التدريس العادية لدى طلاب الصف الثاني المتوسط.

4- دراسة مدى رضا طلاب الصف الثاني المتوسط بتعلم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية ومهارة التفكير الإبداعي التحليلي باستخدام استراتيجية KWL PLus.

نظريات متعلقة بالبحث

قامت الباحثة في دراستها لهذا البحث بدراسة المراجع والبحوث المتعلقة بها الآتية

1- تعريف القراءة الاستنتاجية

القراءة الاستنتاجية هي التي يتطلب فيها فهم القارئ للنص المقروء مع الاستنتاج منها الأفكار الرئيسية. فقد عرفها العلماء كثيرا من التعريفات منها ما يلي:

عرفها جيرابهون بونيأنرونج (2554:20) بأنها عملية فهم معاني النص ومقصوده وأهدافه وأفكاره الرئيسية للكلمات وشبه الجمل والجمل والعلاقة بينها مع القدرة على طرح الأسئلة وإجابتها واستخراج الأفكار الرئيسية وترتيب الأحداث وتلخيصها.

وعرفها سيري شاي سيري (2556:136-137) بأنها القراءة التي يستطيع القارئ فهم نصها مع القدرة على استخراج أهم الجمل من النص أوالأفكار الرئيسية في الفقرة أو النص كله والتي تسمى بالأفكار الرئيسية، أما الجمل الأخرى فهي الأفكار المساندة المتممة للأفكار الرئيسية أو مايسمى بالأفكار الجزئية. فالقراءة التي تهدف إلى استخراج الأفكار الرئيسية من النص هي القراءة الاستنتاجية.

2- أهمية القراءة الاستنتاجية

القراءة الاستنتاجية مهمة جدا لأنها آلة مهمة في طلب أو بحث العلم.

فقد ذكر العلماء أهمية القراءة الاستنتاجية كما يلي:

قالت جيرابهون بونيأنرونج (2554:21) القراءة لاستنتاج الأفكار الرئيسية تعتبر وسيلة لطلب العلم وهي لب الطريقة في زيادة المعارف والفكر الواسع وتطوير الحياة فلا بد على كل طالب أن يتدرب بهذا النوع من القراءة. قال سيري شاي سيري(2556:131) بأن القراءة الاستنتاجية تعتبر لب تعلم في كل مرحلة من المراحل الدراسية وخاصة في المرحلة الجامعية حيث أن القراءة مهارة مهمة في قبول المعارف والتي لابد أن يستخدمها الطلاب ويطورها بشكل مستمر وذلك للاستفادة منها استفادة تامة.

والخلاصة أن القراءة الاستنتاجية هي مهارة مهمة جدا في طلب العلم لأنها وسيلة لفهم نص الموضوع فعلى القارئ أن يتدرب بها ليكون ماهرا في القراءة ويطورها تطويرا مستمرا لزيادة فعالية في القراءة والفهم أكثر.

التعليم والتعلم باستخدام استراتيجية KWL Plus

1- تعريف استيراتيجية KWL Plus

استراتيجية KWL Plus هي عملية تعليمية مرتكزة على تحسين مهارة التفكير. فقد عرفها العلماء هذه الاستراتيجية كما يلي:

تعريف استراتيجية KWL Plus عند كار و أوكال (Carr and Ogal, 1987نقلا عن واجرا لاو رياندي، 2552:93-95) هو

K (Know) يعني خطوة مراجعة الدارسين عن معارفهم السابقة للموضوع الجديد، وهو استدعاء المعارف السابقة لربطها وتهيئتها ومدجها للحصول على بالمعارف الجديدة.

W (Want) يعني خطوة يسأل فيها الدارسون أنفسهم ماذا يريدون في الموضوع الذي سيدرسونه، فهو خطوة طرح الأسئلة للأجوبة والأهداف التي يتوقع حصولها بعد القراءة.

L (Learned) يعني خطوة يسأل فيه الدارسون ماذا حصل من القراءة بأن يجيبوا على الأسئلة التي طرحوها في خطوة W ويسجلونها في خطوة L.

Plus يعني خطوة يرسم فيها الدارسون خريطة التفكير ويلخصون فيها المعارف المحصولة.

عرفت جيرابهون بونيأنرونج (2554:29) بأنها عملية التعليم المرتكزة على تحسين مهارة تفكير الدارسين بحيث أنهم يعرفون ماذا وكيف يفكرون

والخلاصة أن استراتيجية KWL Plus عملية التعليم المرتكزة على تحسين مهارة تفكير الدارسين واستدعاء المعارف والخبرات السابقة كأساس للمعارف الجديدة وطرح الأسئلة لتحديد أهداف الدراسة لتشجع الدارسين على إيجاد الأجوبة لها، مع القدرة على رسم خريطة التفكيرأو ذكرخلاصة المعارف بعد الدراسة

خطوات البحث

هذا البحث من البحث التجريبي للمجموعة التحكمية الذي أجرى الاختبارات القبلية والبعدية

1- مجتمع وعينة البحث

1-1 مجتمع البحث

المجتمع المستخدم في البحث يشمل 90 طالبامن 3 فصول دراسية من طلاب الصف الثاني المتوسط الذين يدرسون في الفصل الأول، العام الدارسي 2015 بمدرسة أساس الدين

2-1 عينة البحث تشمل60 طالبا من ثلاثة فصول دراسية من طلاب الصف الثاني المتوسط الذين يدرسون في الفصل الأول العام الدراسي 2015 بمدرسة أساس الدين موزعين إلى المجموعتين، 30 منهم كالمجموعة التجريبية وهم من الفصل الثاني وهذه المجموعة استخدمت فيها استراتيجية KWL Plus و30 آخرين كالمجموعة التحكمية وهم من الفصل الثالث، وهذه المجموعة استخدمت فيها طرق التدريس العادية. وقد تم اختيار عينة البحث عن طريق مجموعة عشوائية (Sampling Cluster)عن طريق القرعة

جمع المعلومات

أجري جمع المعلومات بالخطوات التالية:

1- عرض أهداف البحث والمستهدفين فيه وطريقة التقويم.

2- القيام بالاختبار القبلي (Pre-test) لكل من المجموعتين باستخدام أسئلة الاختبارات التي صنعتها الباحثة وقامت بإيجاد جودتها.

3- القيام بتدريس كل من المجموعتين طبق خطة تدريس رقم 1-5 بالترتيب.

4- القيام بالاختبار البعدي (Posttest) لكل من المجموعتين باستخدام أسئلة الاختبارات التي اختبر بها في الاختبار القبلي.

5- القيام باستطلاع آراء الطلاب في مدى رضاهم بالنشاطات التعليمية باستخدام استراتيجية KWL Plus

6- القيام بتحليل درجات النتاج التعلمي القبلي والتكويني والبعدى ودرجات اختبار مدى رضا الطلاب باستراتيجة KWL Plus والمقارنه بينها.

7- إعداد تقرير نتيجة البحث ونشره.

أدوات البحث

استخدمت في هذا البحث الأدوات التالية:

1- 5 خطط تدريسية في مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية لطلاب الصف الثاني المتوسط باستخدام استراتيجية KWL Plus.

2- أسئلة اختبارات النتاج التعلمي القبلية والبعدية الموضوعية تحتوي على 25 سؤالافي القراءة الاسنتاجية لمادة اللغة العربية لطلاب الصف الثاني المتوسط.

3- أسئلة اختبارات موضوعية لمهارة التفكير الإبداعي التحليلي تحتوي على 15 سؤالا في القراءة الاسنتاجية لمادة اللغة العربية لطلاب الصف الثاني المتوسط.

4- أوراق استطلاع أراء الطلاب في مدى رضاهم بالنشاطات التعليمية باستخدام استراتيجية KWL Plus

تحليل المعلومات والإحصائيات في البحث

1- تحليل المعلومات

أجريت تحليل المعلومات بالإحصائيات الآتية:

1- حللت فعالية الخخط التدريسية بإيجاد مؤشر الاتفاق IOC

2- حللت فعالية أسئلة اختبارات النتاج التعلمي وأسئلة اختبارات المهارة التفكيرية الإبداعية التحليلية بإيجاد مؤشر الصعوبة والسهولة ومؤشر التميز ومؤشر الثقة .

3- حلل مدى رضا الطلاب بالنشاطات التعليمية باستخدام استراتيجية KWL Plus باستخدام متوسط($\overline{X}$) والانحراف المعياري (S.D.)

4- حلل المعلومات الافتراضية باستخدام مؤشر t-test

2- الإحصائيات المستخدمة في تحليل المعلومات

1- المتوسط

2- الانحراف المعياري

3- مؤشر t-test

نتيجة البحث وتفسيرها

القسم الأول: فعاليةعملية تعليم مهارةالقراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستراتيجية KWL Plus طبق معيار 80/80 كما يوضع في الجدول 1

الجدول 1 مؤشر فعاليةعملية تعليم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستراتيجية KWL Plus

خطة التدريس	مؤشر فعالية الخطة			تفسير المؤشر
	E_1	E_2	E_2/E_1	
1	83.78	86.67	86.67/83.78	ذات الفعالية الأعلى من المعيار المحدد
2	88.89	85.00	85.00/88.89	ذات الفعالية الأعلى من المعيار المحدد
3	83.67	83.33	83.33/83.67	ذات الفعالية الأعلى من المعيار المحدد
4	87.33	84.58	84.58/87.33	ذات الفعالية الأعلى من المعيار المحدد
متوسط	E_2/E_1		84.42/86.06	ذات الفعالية الأعلى من المعيار المحدد

من الجدول نجد أن مؤشر عملية تعليم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستراتيجية KWL Plusللصف الثاني المتوسط يكون بالوجه العام وعلى كل خطة تدريسية أعلى من المعيار المحدد.

القسم الثاني: نتيجة مقارنة نتاج تعلم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية ونتاج مهارة التفكير الإبداعي التحليلي القبليين والبعديين للمجموعة التجريبية المتعلمة باستراتيجية KWL Plus تظهر كما في الجدول 2-3

الجدول 2 نتيجة مقارنة نتاج تعلم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية القبليين والبعديين للمجموعة التجريبية المتعلمة باستراتيجية KWL Plus

النتاج التعلمي	N	الدرجة الكبرى	$\bar{X}$	S.D.	t
القبلي	30	25	16.4	3.60	7.48
البعدي	30	25	21.6	1.59	

تعلم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية ونتاج مهارة التفكير الإبداعي التحليلي القبليين والبعديين للمجموعة التجريبية المتعلمة باستراتيجية KWL Plusالبعدية أعلى من القبلية علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.01

جدول 3 توضح نتيجة المقارنة بين مهارة التفكير الإبداعي التحليلي القبلية والبعدية للمجموعة التجريبية المتعلمة باستراتيجية KWL Plus

القدرة على التفكير الإبداعي التحليلي	N	الدرجة الكبرى	$\bar{X}$	S.D.	t
القبلي	30	15	5.77	2.39	12.15
البعدي	30	15	12.17	1.53	

P>0.01

القسم الثالث: نتيجة مقارنة النتاج التعلمي للقراءة الاستنتاجية ونتاج مهارة التفكير الإبداعي التحليلي بين المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية تظهر كما في الجدول 4-7

جدول رقم 4 نتيجة المقارنة بين النتاج التعلمي للقراءة الاستنتاجية القبلي بين المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.	*t*
المجموعة التجريبية	30	25	16.40	3.60	0.53-
المجموعة التحكمية	30	25	15.87	4.17	

P>0.59

من الجدول نجد أنه ليس هناك فرق في النتاج التعلمي للقراءة الاستنتاجية القبلي بين المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية.

جدول رقم 5 نتيجة مقارنة النتاج التعلمي للقراءة الاستنتاجية البعدي بين المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.	*t*
المجموعة التجريبية	30	25	21.60	1.59	3.78
المجموعة التحكمية	30	25	19.07	3.31	

P>0.01

من الجدول نجد أن النتاج التعلمي في القراءة الاستنتاجية البعدية للمجموعة التجريبية أعلى من المجموعة التحكمية علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05

جدول رقم 6 نتيجة مقارنة مهارة التفكير الإبداعي التحليلي القبلي بين المجموعة التجريبية وبين المجموعة التحكمية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.	*t*
المجموعة التجريبية	30	15	5.7	2.41	0.72-
المجموعة التحكمية	30	15	5.27	2.23	

P>0.01

من الجدول نجد أن ليس هناك فرق بين نتاج مهارة التفكير الإبداعي والتحليلي القبلي بين المجموعة التجريبية والمجموعة التحكمية.

جدول رقم 7 نتيجة مقارنة مهارة التفكير الإبداعي التحليلي البعدي بين المجموعة التجريبية وبين المجموعة التحكمية

العينة	N	الدرجة الكبرى	$\overline{X}$	S.D.	*t*
المجموعة التجريبية	30	15	12.17	1.53	6.32
المجموعة التحكمية	30	15	8.77	2.51	

P>0.01

من الجدول نجد أن نتاج مهارة التفكير الإبداعي التحليلي البعدي للمجموعة التجريبية أعلى من المجموعة التحكمية علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.01

القسم الرابع: نتاج مدى رضا الطلاب بالنشاطات التعليمية في القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستخدام استيراتيجية KWL Plus

العدد	الموضوع	$\bar{x}$	S.D	التفسير	الترتيب
1	الموضوع مثير	0.76	4.63	جيد جدا	8
2	الوقت مناسب	0.94	3.73	جيد	10
3	النشاطات مرتبة	0.66	4.33	جيد	9
4	النشاطات تشجع الطلاب على طرح الأسئلة والأجوبة	0.25	4.93	جيد جدا	1
5	النشاطات تساعد الطلاب على زيادةالمعارف	0.31	4.9	جيد جدا	2
6	النشاطات تشجع الطلاب على تحسين مهارة التفكير الإبداعي التحليلي	0.46	4.83	جيد جدا	4
7	النشاطات تشجع على حسن العلاقة والتعاون الجماعي	0.6	4.7	جيد جدا	7
8	الطلاب فرحوا بنشاطات استراتيجية KWL Plus	0.43	4.87	جيد جدا	3
9	الطلاب استطاعوا تطبيق النشاطات بسهولة	0.41	4.8	جيد جدا	5
10	الطلاب استطاعوا أن يبدعوا من نشاطات التعليم للتطبيق في حياتهم اليومية	0.57	4.77	جيد جدا	6
	المتوسط	4.65	0.21	جيد جدا	

من الجدول نجد أن مدى رضا طلاب الصف الثاني المتوسط بنشاطات استراتيجية KWL Plus في تعليم مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية على الوجه العام يكون على مستوى "جيد جيدا" ($\overline{X}$ = 4.65)، وإذا نظرنا إلى كل موضوع على حدة نجد أن أكثر ما رضي الطلاب هو أن النشاطات تشجعهم على طرح الأسئلة والأجوبة، يليه النشاطات تساعدهم على زيادة المعارف وهم فرحوا بنشاطات استراتيجية KWL Plus، وأقل ما رضو في النشاطات هو موضوع الوقت مناسب ($\overline{X}$ = 3.73) حيث أنهم يريدون المزيد من الوقت.

مناقشة نتيجة البحث

1- فعاليةخطة التدريس في مهارة القراءة الاستنتاجية لمادة اللغة العربية باستخدام استراتيجية KWL Plus لدى طلاب الصف الثاني المتوسطة بمدرسة أساس الدين في الوجه العام يكون أعلى من المعيار المحدد وهو 80/80، ويمكن أن نفسر هذا بأن تطوير عملية التعليم باستخدام استراتيجية KWL Plusيساعد الطلاب

في فهم الدرس أكثر ويجعلهم مستمرين في الدراسة ويحسنهم في مهارة التفكير الإبداعي التحليلي مما يؤدي إلى ارتفاع نتاج تعلمهم ومهارتهم التفكيرية الإبداعية التحليلية التكوينية والبعدية أعلى من 80 بالمائة.

2- نتيجةمقارنةالنتاج التعلمي ونتاج مهارةالتفكيرالإبداعي التحليلي القبليةوالبعدية لدى طلاب الصف الثاني المتوسط للمجموعة التجريبية باستخدام استراتيجية KWL Plus تشير إلى النتاج التعلمي و نتاج مهارة التفكير الإبداعي التحليلي البعدي أعلى من القبلي علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05، ويمكن أن نفسر هذا أن عملية التعليم باستخدام استراتيجية KWL Plus جيدة ومناسبة في استخدامها في التعليم.

3- النتاج التعلمي ونتاج مهارة التفيكر الإبداعي التحليلي للمجموعة التجريبية المتعلمة باستخدام استراتيجية KWL Plus أعلى من المجموعة التحكمية المتعلمة باستخدام الطرق العادية علوا ذا دلالة إحصائية عند مستوى 0.05، ويمكن أن نفسر هذا بأناستراتيجية KWL Plusذات خطوات نشاطاتها الواضحة حيث أن K هي نشاط استدعاء المعارف والخبرات السابقة للطلابوهي أساس قوي لبناء عليه موضوع أو أحداث الدرس الجديد، و w هي نشاط تشجيع الطلاب على طرح الأسئلة التي يريدوا معرفة أجوبتها فيحثهم على المزيد من القراءة والبحث عن الأجوبة، و L نشاط تدريب الطلاب على التركيز على القراءة وكتابة الأفكار الرئيسية أثناء القراءة مما يساعدهم على مراجعة المعارف بدون حاجة إلى إعادة القراءة مرة أخرى، والخطوة الأخيرة وهي Plus هي نشاط يتدرب فيها الطلاب ترتيب الأحداث والمعارف ويقدمها على صورة خريطة الأفكار (Mind Mapping) وهي تساعدهمبالمزيد من الفهم والاستيعاب.

4- نجد أن مدى رضا طلاب الصف الثاني المتوسط بتعلم مهارة القراءة الاستنتاجية باستخدام استراتيجية KWL Plus في الوجه العام يكون على مستوى "جيد جدا" وهذا يدل على كثرة رضاهم بهذه الاستراتيجية في التعلم.

المقترحات

المقترحات في تطوير وتطبيق هذه الخطة التدريسية

1- يقترح لمن يُدرس بهذه الاستراتيجية زيادة أوقات النشاطات التعليمية حتى يستفيد بها الطلاب استفادة تامة.

2- قبل أن يقوم المدرس باستراتيجية KWL Plus ينبغي له شرح خطواتها وطريقتها بالتفصيل حتى يحقق التعليم بهذه الاستراتيجية أهدافها الحقيقية.

3- على المدرس أن يحث جميع الطلاب على المشاركة في علمية التعلم على حد سواء ويشجعهم عليها بالاستمرارية في التعلم.

المقترحات في البحث القادم

1- يُقترح لمن يقوم بالبحث في التدريس باستراتيجية KWL Plus أن يطبقها في مجموعة مراحل أخرى وبالموضوعات الأخرى لمتابعة فعالية هذا النوع من الخطة.

2- يقترح بأن يقارن بين التدريس باستراتيجية KWL Plus وبين التدريس بطرق آخرى أكثر.

3- يقترح أن يقارن استمرارية الطلاب على الدراسة بين هذه الطريقة وبين الطرق الأخرى.

المراجع:

جيراهوب بويأنرونج. (2554). **مقارنة النتاج التعلمي لمهارة القراءة الاستنتاجية لدى طلاب الصف السادس الابتدائي باستخدام استراتيجية KWL وبالطرق العادية**. رسالة ماجستر في التربية، تخصص تدريس اللغة التايلاندية، كلية المنهاج والتدريس، جامعة سيلباكون.

بنلو بروقسأوان. (2557). **طريقة تطور القراءة السريعة والقدرة على التفكير**. الطبع الأول. بانكوك. جامعة شولالونكون.

وجرا لاورياندي. (2552) **طرق واستراتيجيات التعليم لتحسين مهارة التفكير**. ناكون بتهوم. جامعة سيلباكهون.

سيري شاي سيري. (2556). **اللغة التايلاندية للاتصالات. الطبع العاشر**. بانكوك: جامعة كسيتسات.

معهد الاختبارات التعليمية الوطنية. (2556) **تقرير نتيجة اختبارات الدراسات الإسلامية الوطنية الأساسية** (I-NET)، العام الدراسي 2556 للمرحلة المتوسطة. [Online]. Available: http://www.niets.or.th/INET/. (2558، 20 يناير)

معهد الاختبارات التعليمية الوطنية. (2556) **تقرير نتيجة اختبارات الدراسات الإسلامية الوطنية الأساسية** (I-NET)، العام الدراسي 2556 للمرحلة المتوسطة، إحصائيات المستوى المدرسي موزعا على الأقسام العلمية. [Online]. Available: http://www.niets.or.th/INET/. (2558، 20 يناير)

No. S039

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษาโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม

Development of English Communication for English and Educational Technology Students through Facebook Group Chat

สาวิตรี มะดอมะ

Sawitri Madoma

อาจารย์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 95000 ประเทศไทย

Lecturer, English and Educational Technology, Faculty of Education, YRU, Yala 95000 Thailand

และนูรฮัสาวานี บอตอ

Nurhaswanee Boto

อาจารย์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 95000 ประเทศไทย

Lecturer, English and Educational Technology, Faculty of Education, YRU, Yala 95000 Thailand

Abstract

This paper presents a classroom research study which investigates : 1) the differences of students' communicative competence before and after using Facebook Group Chat as the research treatment 2) the students' ability in producing sentences for communication 3) the students' ability in producing correct sentences for communication and 4) the students' attitudes towards Facebook Group Chat in their communicative development. The purposive sampling subjects of the study were 30 first year students in English and Educational Technology, Faculty of Education, Yala Rajabhat University. This study was conducted in English Conversation 1 course during the second semester of the academic year 2015. The instruments used in this study were English Communicative Test, Facebook Group Chat and questionnaire on students' attitudes towards Facebook Group Chat.

The findings show that the students' communicative competence was significantly higher different at 0.01 level after the treatment. Besides, the students could correctly produce 50.40 sentences out of 78.67 sentences in average. This indicates that the treatment can help the students improve their communicative competence. Also, the students showed positive attitudes towards the Facebook Group Chat. In sum, Facebook Group Chat had a positive effect on students' development and their attitudes in learning.

Keywords: English communication and Facebook Group Chat

บทนำ

การพัฒนาทักษะในภาษาอังกฤษที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารซึ่งเป็นทักษะที่ต้องการเวลาในการฝึกฝนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง รวมทั้งยังต้องการฝึกฝนการสนทนาในสถานการณ์จริง ดังนั้นเวลาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการสนทนาภาษาอังกฤษ 1 จึงยังไม่เพียงพอต่อการฝึกฝนทักษะการสื่อสารของนักศึกษา และเนื่องด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และการใช้ชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไปมากมีการใช้เทคโนโลยีเกือบตลอดเวลา ทุกคนสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ง่าย เข้าไปแบ่งปันความรู้และสื่อสารอย่างอิสระในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งเฟซบุ๊ก (facebook) เป็นหนึ่งในเครื่องมือในระบบเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูง เนื่องจากใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่สามารถนำมาใช้สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างอิสระและส่งเสริมการเรียนรู้ตามความแตกต่างของนักศึกษาได้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้การสนทนากลุ่มผ่าน Facebook Group Chat ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาการสนทนาภาษาอังกฤษ1 เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการสื่อสารเพิ่มเติมจากเนื้อหาของบทเรียนในแต่ละสัปดาห์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมห้อง และใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

ในการวิจัยครั้งนี้มี 5 จุดประสงค์หลักคือ

1. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ถูกต้องของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
4. เพื่อประเมินทัศนคติที่มีต่อการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสอนภาษาต่างประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่ามีวิธีการสอนที่แตกต่างหลากหลายตามหลักแนวคิดพื้นฐานและวิธีการสอนภาษาที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่ที่นักภาษาศาสตร์และครูผู้สอนจะคิดค้นขึ้นเพื่อใช้ในการสอน หรือเพื่อปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการสอนภาษาอังกฤษตามแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศอังกฤษ เนื่องจากเป็นแนวทางการสอนที่เน้นในเรื่องการสื่อสารตามสถานการณ์ในการใช้ภาษาจริงๆมากกว่า

การที่จะเน้นการสอนที่รูปแบบหรือโครงสร้างของภาษาเท่านั้น Widdowson (1978) ได้กล่าวไว้ว่าในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงโดยการนำแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมาใช้นั้นมีเหตุผลมาจากการที่ผู้เรียนสามารถผลิตประโยคที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดีแต่ก็ยังไม่สามารถที่จะนำความรู้ทางตัวภาษาที่ได้เรียนนั้นไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามปริบท ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมากจากการรู้ถึงกฎในตัวภาษาของผู้เรียนนั้นยังไม่เพียงพอแต่การใช้ภาษาในสถานการณ์จริงๆนั่นเอง การสอนภาษาตามแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั่นเน้นถึงการใช้ภาษาของผู้เรียนมากกว่าเน้นถึงหลักเกณฑ์การใช้ภาษา อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาและความถูกต้องอีกด้วย การเรียนการสอนจึงจะต้องเน้นการทำกิจกรรมเพื่อการฝึกฝนการใช้ภาษาให้ใกล้เคียงสถานการณ์จริงมากที่สุด เช่นมีการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้สนทนาโต้ตอบกันเป็นคู่ กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ มีการสวมบทบาท การเล่นเกมส์ เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนผ่าน เฟซบุ๊ก จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ ดังที่เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรมและศุภนิตา สุดสวาสดิ์ (2556) กล่าวไว้ว่า เฟซบุ๊ก คือ บริการเครือข่ายผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ที่เป็นที่นิยม ที่ผู้ใช้สามารถสร้างข้อมูลส่วนตัว เพิ่มรายชื่อผู้ใช้อื่นในฐานะเพื่อนและแลกเปลี่ยนข้อความ ติดต่อสื่อสาร ตั้งประเด็นถามตอบในเรื่องที่สนใจโพสต์รูปภาพ โพสต์คลิปวิดีโอ เขียนบทความหรือบล็อก สนทนาแบบโต้ตอบทันที นอกจากนั้นผู้ใช้ยังสามารถร่วมกลุ่มความสนใจส่วนตัว จัดระบบตาม สถานที่ทำงาน โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรืออื่นๆ และสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ผ่านแอพลิเคชั่นเสริม (Applications) ที่มีอยู่มากมาย ซึ่งแอพลิเคชั่นดังกล่าวได้ถูกพัฒนาเพิ่มเติมขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้งานเฟซบุ๊ก ผู้ใช้จะคอยอัพเดทแบ่งปันข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ทั้งกลุ่มที่อยู่ในเฟซบุ๊กหรือแม้แต่ผู้ใช้เว็บไซต์อื่นที่เชื่อมต่อกับเฟซบุ๊ก ยังสามารถสื่อสาร ส่งต่อหรือแบ่งปันข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทำให้สังคมออนไลน์บนเฟซบุ๊กเป็นเครือข่ายที่กว้างขวางและเข้มแข็งมาก การใช้เฟซบุ๊กกรุ๊ปในการเรียนการสอน ดังนั้นการสร้างกลุ่มผู้เรียนจึงช่วยทำให้การติดต่อสื่อสารจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ง่ายต่อการแลกเปลี่ยน พูดคุย หรือส่งข้อมูลระหว่างคนในกลุ่ม (จินตนา พลศรี และ นิกร กรรณิกากลาง, 2556) นอกจากนั้นเฟซบุ๊กกรุ๊ปสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเหมาะสาหรับการเรียนแบบผสมผสานอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Melor Yunus และ Hadi Salehu (2555) ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องประสิทธิผลในการใช้ Facebook Group ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะการเขียนในภาษาอังกฤษ จากการรับรู้และความเข้าใจของนักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักศึกษาต่อการใช้ Facebook Group ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะการเขียนในภาษาอังกฤษ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 3 สาขาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง คณะครุศาสตร์ Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) จำนวน 43 คน โดยผลของการวิจัยในครั้งนี้พบว่านักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เฟซบุ้คกลุ่ม (Facebook Group) และมีทิศทางในการพัฒนาการเรียนการสอนและทักษะการเขียนที่ดีขึ้น

จากงานวิจัยข้างต้นเห็นได้ชัดว่าการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะโปรแกรมเฟซบุ้คมาใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิผลที่ดี เนื่องจากผู้เรียนสามารถต่อยอดความรู้โดยการ

ฝึกฝนนอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมหลากหลายที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงอย่างง่ายดาย ทุกที่และทุกเวลา ซึ่งเป็นแรงเสริมที่จูงใจผู้เรียนในการพัฒนาตนเองดังที่ Gilford & Gray (อ้างถึงใน จินตนา สายทองคำ 2539, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจว่าเป็นสถานการณ์ภายใน ซึ่งไปกระตุ้นและริเริ่มของกิจกรรมการเคลื่อนไหว แล้วนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามช่องทางภายใต้การนำของเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาโดยผู้วิจัยได้เลือกโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) มาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในงานวิจัยฉบับนี้

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 169 คน ประกอบด้วย 5 สาขา ได้แก่ สาขาการศึกษาปฐมวัย สาขาการประถมศึกษา สาขาพลศึกษาและสุขศึกษา สาขาการสอนอิสลามศึกษา และสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งอยู่ในระหว่างการเรียนรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือวิจัย

1. แบบทดสอบวัดทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็นแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถ
ทางด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารก่อนและหลังการใช้การสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) จำนวน 20 ข้อ โดยผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างของแบบทดสอบจากคำอธิบายรายวิชา และโครงสร้างรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 ซึ่งประกอบด้วย 5 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 Getting to know บทที่ 2 Talking about family and describing people บทที่ 3 Giving direction บทที่ 4 Inviting people and making appointment และบทที่ 5 Buying and bargaining จากนั้นจึงได้นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจความถูกต้องของเนื้อหา (content validity) สุดท้ายจึงนำแบบทดสอบทดลองกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีความสามารถใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

2. โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เป็นเครื่องมือสำหรับการสนทนาภาษาอังกฤษระหว่างเพื่อนนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง โดยบทสนทนาจะถูกบันทึกอัตโนมัติในโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) จากนั้นจึงได้วิเคราะห์จำนวนประโยคภาษาอังกฤษที่นักศึกษา

สร้างขึ้น สุดท้ายจึงได้พิจารณาจำนวนประโยคภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้อง โดยได้พิจารณาตามบทเรียนใน โครงสร้างรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1

3. แบบสอบถามวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นและทัศนคติของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีต่อการสนทนาภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา โดยแบบทดสอบแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิด จำนวน 15 ข้อเพื่อสำรวจทัศนคติของนักศึกษาต่อการสนทนาภาษาอังกฤษผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) และส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ เพื่อสำรวจข้อคิดเห็นและข้อแนะนำเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประจำปี 2558 คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยวัดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษก่อนเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา โดยการสอบสัมภาษณ์ตามแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

ระยะที่ 2 ขั้นทดลอง

ผู้วิจัยทำการทดลองการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษาในชั้นเรียนรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 โดยให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างสนทนาภาษาอังกฤษผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) หลังจากได้เรียนในแต่ละบทเรียน จำนวนทั้งหมด 5 บทเรียนตามโครงสร้างรายวิชา โดยใช้ความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนมาฝึกฝนในโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat)

ระยะที่ 3 ขั้นหลังการทดลอง

ผู้วิจัยวัดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษหลังเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา โดยการสอบสัมภาษณ์ตามแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารชุดเดียวกันกับที่ใช้วัดความสามารถก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการทดลอง

นอกจากนี้ ยังมีการวัดทัศนคติของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างต่อเครื่องมือการทดลอง โดยใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษา

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้สถิติพื้นฐาน (descriptive statistic) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และสถิติ (t-test)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. **ผลการพัฒนาความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat)**

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ก่อนและหลังการฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ได้ผลจากการประมวลข้อมูล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองโดยใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat)

ความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ	Pre-test		Post-test		(d)	(t-value)	Sig (2-tailed)
	$\overline{X}$ (%)	SD	$\overline{X}$ (%)	SD			
คะแนนเฉลี่ยการสื่อสารภาษาอังกฤษ (20 คะแนน)	11.5(57.5)	4.28	16.5(82.5)	9.28	25	22.125**	.000

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางข้างต้นเป็นการเปรียบเทียบความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังการทดลองโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) ข้อมูลจากการตารางแสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีคะแนนความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษก่อนการทดลอง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 11.5 คิดเป็นร้อยละ 57.5 หลังจากนักศึกษาได้ใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ปรากฏว่านักศึกษามีคะแนนความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษหลังการทดลอง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 16.5 คิดเป็นร้อยละ 82.5 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา

ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 โดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) นักศึกษามีความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษ ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ระดับชั้นปีที่ 1

ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษ	N	Min	Max	$\overline{X}$	SD
คะแนนเฉลี่ยประโยคประอังกฤษที่สร้าง	2,360	49	98	78.67	12.89

หมายเหตุ N หมายถึง จำนวนประโยคภาษาอังกฤษที่สร้างได้

ตารางข้างต้นเป็นการแสดงผลคะแนนความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ใช้ในการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนนักศึกษาโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) โดยข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ระดับชั้นปีที่ 1 มีความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ใช้ในการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนตามโครงสร้างรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 ซึ่งประกอบด้วย 5 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 Getting to know บทที่ 2 Talking about family and describing people บทที่ 3 Giving direction บทที่ 4 Inviting people and making appointment และบทที่ 5 Buying and bargaining เฉลี่ยอยู่ที่ 78.67 ประโยค จากประโยคที่สร้างได้ทั้งหมด 2,360 ประโยค

3. ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ถูกต้องของนักศึกษา

ตารางที่ 3 ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่ถูกต้องของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ระดับชั้นปีที่ 1

ความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษ	N	Min	Max	$\overline{X}$	SD
คะแนนเฉลี่ยประโยคประอังกฤษที่สร้าง	1512	33	62	50.40	8.73

หมายเหตุ N หมายถึง จำนวนประโยคภาษาอังกฤษที่สร้างได้ถูกต้อง

ตารางข้างต้นเป็นการแสดงผลคะแนนความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ถูกต้องที่ใช้ในการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนนักศึกษาโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) โดยข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา ระดับชั้นปีที่ 1 มีความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ถูกต้องที่ใช้ในการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนตามโครงสร้างรายวิชาสนทนาภาษาอังกฤษ 1 ซึ่งประกอบด้วย 5 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 Getting to know บทที่ 2 Talking about family and describing people บทที่ 3 Giving direction

บทที่ 4 Inviting people and making appointment และบทที่ 5 Buying and bargaining เฉลี่ยอยู่ที่ 50.40 ประโยค จากประโยคที่สร้างได้ถูกต้องทั้งหมด 1,512 ประโยค

4. ทัศนคติของนักศึกษาต่อการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ

นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลโดยการทดสอบวัดทักษะด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษแล้ว ผู้วิจัยยังได้สำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ดังตารางที่ 4 และได้ใช้เกณฑ์การวัดระดับความพึงพอใจ/ทัศนคติ ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจานวน 30 คน โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของเบสต์ (Joh W.Best, 1970:886)

ตารางที่ 4 ทัศนคติของนักศึกษาต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat)

หัวข้อ	$\overline{X}$	SD	การแปลผล
1.กิจกรรมนี้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับใด			
1.1 นักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat)	4.6	0.12	มากที่สุด
1.2 นักศึกษาสามารถสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสนทนา	4.6	0.12	มากที่สุด
1.3 นักศึกษาสามารถสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ถูกต้องเพื่อใช้ในการสนทนา	4.5	0.17	มากที่สุด
2.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับหัวข้อต่อไปนี้			
2.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.5	0.17	มากที่สุด
2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกมีความเหมาะสม	4.4	0.23	มาก
2.3 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.4	0.23	มาก
3.ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม			
3.1 ความรู้ ความคิด	4.3	0.15	มาก
3.2 ทักษะในการปฏิบัติจริง	4.3	0.15	มาก
3.3 ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความบันเทิง	4.4	0.23	มาก
4. ความพึงพอใจโดยรวมในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้	4.5	0.15	มากที่สุด

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) โดยมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนี้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 เมื่อพิจารณาเป็นรายหัวข้อ พบว่า ด้านความสามารถในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) และด้านความสามารถในการสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสนทนาของนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 นอกจากนี้ ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 ในขณะที่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความเหมาะสม และด้านเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 นอกจากนี้ นักศึกษายังมีความคิดเห็นในหัวข้อผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แบ่งเป็นด้านความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความบันเทิงอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 ในขณะที่ด้านความรู้ ความคิดและด้านทักษะในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4

จากผลการวิจัยที่ปรากฏอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษโดยผ่านโปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) เพิ่มเติมจากการเรียนในชั้นเรียนสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากนักศึกษาได้รับแรงผลักดันในการพัฒนาตนเองในทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจากความสนใจและความถนัดทางด้านการใช้เทคโนโลยี ในระหว่างดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยยังพบอีกว่านักศึกษามีความกระตือรือร้น และมีความกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นจากการใช้ภาษาในชั้นเรียน อาจเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการใช้ภาษาของนักศึกษา โดยนักศึกษาสามารถสร้างประโยคภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสนทนาระหว่างกลุ่มเพื่อนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความบันเทิง และยังได้ความรู้ และพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจากการปฏิบัติจริงอีกด้วย ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Melor Yunus และ Hadi Salehu (2555) ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องประสิทธิผลในการใช้ Facebook Group ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะการเขียนในภาษาอังกฤษ จากการรับรู้และความเข้าใจของนักศึกษา ระดับชั้นปีที่ 3 สาขาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง คณะครุศาสตร์ Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) จำนวน 43 คน พบว่าหลังการทดลองนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เฟซบุ้คกลุ่ม (Facebook Group) และมีทิศทางในการพัฒนาการเรียนการสอนและทักษะการเขียนที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัยมีดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองการใช้โปรแกรมการสนทนากลุ่ม (Facebook Group Chat) โดยการสนทนากลุ่มทั้งชั้นเรียนในโปรแกรมชุดเดียวกัน การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรมีการแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4-5 คน ต่อโปรแกรม 1 ชุด เพื่อให้เห็นความสามารถของนักศึกษาแต่ละบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายและเพิ่มขึ้น เพื่อความแม่นยำและเที่ยงตรงของผลการวิจัยที่ได้ยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นจากการจัดสรรงบประมาณให้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเรื่องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษาโดยผ่านโปรแกรม Facebook Group Chat ของหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประจำปีงบประมาณ 2559 ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่มอบโอกาศในการพัฒนาตนเองผ่านงานวิจัยเพื่อการจัดการเรียนการสอนและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และนักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม และศุภนิตา สุดสวาสดิ์. (2556). **การพัฒนาชุดฝึกอบรมออนไลน์เพื่อการ ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับครูในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**

จินตนา สายทองคา. (2539). ก**ารศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตนา พลศรี และ นิกร กรรณิกากลาง.(2556). **แนวทางการใช้เฟซบุ๊ก สำหรับการเรียนการสอน.** อัดสำเนา

Widdowson, H. C. (1987). **Aspects of syllabus design**. In M. Tickoo (Ed.), Language syllabuses: State of the art. Singapore: RELC.

Yunus, M. & Salehi, H. (2012). **The Effectiveness of Facebook Groups on Teaching and Improving Writing: Students' Perceptions**. International Journal of Education and Information Technologies. 6(1), 87-96.

No. S040

دور السنة النبوية في التربية الصحية للأسرة

The role of the Sunnah in health education of the family

الدكتور كبير غوجي

DR. Kabiru Goje

كلية دراسات القرآن والسنة

جامعة العلوم الإسلامية الماليزية

Faculty of Quranic and Sunnah studies
University Sains Islam Malaysia (USIM)
Email: garbangoje@gmail.com or kabiru@usim.edu.my

ملخص البحث

اهتمت السنة النبوية بالأسرة اهتماماً فائقاً لا مثيل له، لما للأسرة من دور محوري وأساس في تكوين البيئة والمجتمع، فهي قادة المستقبل وصناع الحضارات واللبنة الأولى والأساسية في تقدم الأمم، كما تعد مسؤولية الأسرة التربوية تجاه أبنائها من أهم المسؤوليات التي اعتنت بها السنة النبوية وبينتها بأسلوب واضح وميسور كي تسهل المهمة على من تكلف بها من الآباء والأمهات وتتضح لهم معالم التشريف الرباني فينالون بذلك صفة الإيمان، وفضائل الأخلاق. وتظهر أهمية هذه الدراسة في كونها من الدراسات التربوية الإسلامية التي تتناول الدور السنة النبوية التربوي للأسرة، عليها تكون نبراس هدى للأسرة المسلمة فتعرف بذلك المنهج التربوي السليم الذي حدده رب العزة ورسمه النبي صلى الله عليه وسلم رسماً دقيقاً. وأن هذه الدراسة تكشف أيضاً عن صلاحية التربية الإسلامية التي تستقي أهدافها ومبادئها من السنة النبوية لكل زمان ومكان، وأنها تربية اعترفت بمرحلة الطفولة وأقرت حاجاتها ومتطلباتها وكشف عن أهم الأصول التربوية السليمة في تربية الأطفال وتوجيههم نحو فضائل الأعمال وكريم الخصال. وأن السنة النبوية لها دور للأسرة في التربية الإيمانية والاجتماعية والجسمية والعقلية والانفعالية والجنسية. ولذا سيتناول الباحث في هذه الدراسة عن دور السنة النبوية في التربية الجسدية لأبناء الأسرة. وقد توصل الباحث إلى نتائج مهمة منها: أن المنهج التربوي للأسرة الذي رسمه النبي صلى الله عليه وسلم هو منهج متكامل ومتوازن يشمل الإنسان بجميع جوانبه الروحية والمادية والنفسية والعقلية والاجتماعية والظاهرة والباطنة، فيعده إعداداً لما يصلحه في الدارين- الدنيا والأخرة-. ولذلك يجب العودة إلى السنة النبوية الشريفة للتعرف على المعايير المثلى للمسؤولية التربوية للأسرة الصالحة بكافة أشكالها وصورها وتربية الأطفال على وفق المنهج الرباني الذي يحقق فوزهم وفلاحهم في الدنيا والأخرة

Abstract

The Sunnah has considered family with upmost care and attention that is equal to none, because the family plays pivotal role on the basis and composition of environment and society, it produces the future leaders, policymakers, it also determines civilization and serves the first basic building block in the progress of nations. Hence, this shows the educational responsibility of the family towards the children as one of the most important responsibilities taken cared by the Sunnah as it outlines clearly in an accessible way to facilitate the task of the parents in discharging their responsibilities. The Sunnah also made clear to them the religious lofty landmark that can aid spirituality upliftment and virtuous characters. The significance of this study is shown as an Islamic educational study which addresses the role Sunnah in family health education, being a beacon of guidance to every Muslim family, it is therefore known for this proper educational curriculum laid by Allah the Lord of Glory and as precisely practiced by the Prophet (pbuh). And this study also reveals the validity of Islamic education, which derives its objectives and principles from the Sunnah for every places and time, and it is an upbringing that recognizes and acknowledges the needs and requirement of childhood, and attests most important educational foundations in raising children and directing them towards the virtues of work and generous qualities. Moreover, the Sunnah of the prophet (pbuh) has a role in building and nurturing sound faith, social relation, good health, mental wellbeing, emotional and sex education of the family. Therefore, the researcher tends to investigate the role of the Sunnah in the health education of the family. The researcher has reached important results, including: that sound educational curriculum for the family according to the Prophetic tradition, is an integrated and balanced approach to humanity which includes all the spiritual, physical, psychological health, mental and social aspects of both lives- this world and the hereafter. We must therefore return to the noble Sunnah of the prophet(pbuh) to identify the best applicable educational standards to properly discharged family responsibility in all it good forms and manifestations and to fulfil proper child-upbringing in according with the injunctions of Allah toward achieving victory in this world and the Hereafter.

بسم الله الرحمن الرحيم

المقدمة:

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ].[155]

[يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا].[156]

[يا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا].[157]

أما بعد:

فإن أصدق الحديث كتاب الله وخير الهدي هدي محمد ρ وشر الأمور محدثاتها وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار.

اهتمت السنة النبوية بصحة الطفل الجسدية اهتماماً كبيراً، وعدها من الأولويات التي يجب أن تهتم بها الأسرة المسلمة في تربية أبنائها، وذلك كي يكونوا متميزين في زيهم ولباسهم، وأن من يعم النظر في سنة رسول اللهρ يجد عظيم الاهتمام بهيئة وصحة الجسد، ومن ذلك ما جاء في أحاديث كثيرة عن النبي – صلى الله عليه وسلم- من معلومات تتعلق بالناحية التربوية الصحية، وإننا نجد في هذه الأحاديث النبوية الشريفة من الإرشادات والنصائح والتوجيهات التربوية لو عمل بها الأسر لتجنب الإصابة بالعديد من الأمراض ولشفي من أمراض أخرى، ولقد جرّب هذه النصائح والإرشادات الكثير من الناس وانتفعوا بها، وكيف لا ينتفعون بها وهي صادرة من الصادق المصدوق عليه الصلاة والسلام الذي يقول الله عز وجل فيه ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾[158].

وكي يتحقق للطفل سلامة جسده وقوته حيث أقرت السنة النبوية عدد من الأصول التربوية، التي يمكن أن تهتدي بها الأسر المسلمة في تربية أطفالها، ومن أمثلة ذلك:

أولاً: حثه – ρ- على الصحة والنظافة الشخصية كالنظافة البدن والأيدي والأسنان والأظافر.

ثانيًا: حثه – ρ- على عدم تلوث البيئة ونظافتها كالنظافة الشوارع والطروقات والبيوت والمدن وغير ذلك.

ثالثًا: نهيه على تناول الأغذية الضارة بصحة الأطفال.

رابعاً: تشجيعه للياقة البدنية كركوب الخيل والسباحة والرمي والسباق والرياضة.

---

[155] سورة آل عمران، الآية: ١٠٢.

[156] سورة النساء، الآية: 1.

[157] سورة الأحزاب، الآية: ٧٠-٧١.

[158] سورة النجم: الآية: 3-4.

وانطلاقا من هذه النظرة وقع اختياري على هذا الموضوع بعنوان: **" دور السنة النبوية في التربية الصحية للأسرة "**، فأسأل الله العون والسداد في أمري كله إنه هو الرحمن الرحيم. و صلى الله وسلم وبارك على نبينا محمد وعلى آله وأزواجه وأصحابه

المبحث الأول: تعريف الأسرة:

الأسرة في أصل اللغة: هي درع الحصينة، ثم أطلقت على كل رابطة شرعية نواتها الزوج والزوجة وأولادهما الذكور والإناث وقد تمتد لينضم الجد والجدة وغيرهما من الأقارب[159].

وقال صاحب المعجم الوسيط: الأسرة الدرع الحصينة وأهل الرجل وعشيرته والجماعة يربطها أمر مشترك[160].

الأسرة في الإصطلاح: تعدّدت عبارات الباحثين في تعريف للأسرة ولا منافاة بينها. ومن هذه التعريف بأن الأسرة: جماعة صغيرة تقوم على رابطة القرابة الدموية، وتضم في حالتها الطبيعية الأبوين وأطفالهما، فيعيش الجميع حياة مشتركة، ويكفّل فيها بعضُهم بعضَهم الآخر، ويعاون القادر العاجز حتى يمكنه من مواصلة الحياة[161]

المبحث الثاني : دور السنة النبوية في حث أفراد الأسرة على نظافة أجسادهم:

ولما كانت النظافة والطهارة من الإسلام، بل هي سلوك إسلامي، حث السنة النبوية أفراد الأسرة على نظافة أجسادهم من خلال المداومة على الاستحمام، والاهتمام بنظافة الثياب التي يلبسونها، وتنظيف شعر الرأس بإصلاحه وتجميله، والاهتمام بنظافة خصال الفطرة وقد جاءت الأحاديث في ذلك، منها:

أولاً: الاستحمام:

1 - عن أبي هريرة – τ – عن النبي –ρ – قال: «حق لله على كل مسلم أن يغتسل في كل سبعة أيام يغسل رأسه وجسده»[162].

وقد ذكر الأطباء أن الجلد يعدّ مخزنًا لنسبة عالية من البكتريا والفطريات، ويكثر معظمها على البشرة وجذور الشعر، والغسل والوضوء خير مزيل لهذه الكائنات، إذ ينظف الغسل جميع جلد الإنسان كما جاء في غسل النبي–ρ – أنه يروي بشرته ثم يفيض الماء على سائر جسده، وينظف الوضوء الأجزاء المكشوفة منه، وهي الأكثر تلوثًا بالجراثيم، لذا كان تكرار غسلها أمرا مهمًا، وقد أثبتت دراسات عدة قام بها علماء متخصصون: أن الاستحمام يزيل عن جسم الإنسان 90% من هذه الكائنات، أي بأكثر من مائتي مليون جرثومة في المرة الواحدة، وهذه الجراثيم تلتصق بالجلد بواسطة أهداب قوية عديدة، لذا أمر الشارع بتدليك الجلد في الوضوء والغسل[(163)]،

ثانيا: الاهتمام بنظافة الثياب وشعر الرأس:

---

159 ابن منظور ، محمد بن مكرم بن منظور الإفريقي المصري، **لسان العرب**، دار صادر بيروت الطبعة الأولى،ج1 ص 148 ، بتصرف يسير

160 إبراهيم مصطفى وأحمد الزيات وحامد عبد القادر ومحمد النجار،***المعجم الوسيط***، دار الدعوة ، ج1 ص 17.

161 أنطون رحمة، **أثر الوالدين في تكوين الشخصية: دراسة موضوعية في سورية**، دار الحياة دمشق،ص 69

162 أخرجه مسلم، مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري، *صحيح مسلم*، دار إحياء التراث بيروت، بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي، ج2، ص582، رقم: 849 ، من طريق محمد بن حاتم بن ميمون البغدادي عن بهز بن أسد عن وهيب بن خالد عن عبد الله بن طاووس عن أبيه طاووس بن كيسان عن أبي هريرة به.

(163) الفكي، الدكتور حسن بن أحمد بن حسن الفكي، أحكام الأدوية في الشريعة الإسلامية، مكتبة دار المنهاج للنشر والتوزيع بالرياض، المملكة العربية السعودية، الطبعة الأولى 1425 هـ،، ص 82 بتصرف

2 - عن جابر بن عبد الله- τ -قال: أتانا رسول الله -ρ - فرأى رجلا شعثا قد تفرق شعره فقال: «أما كان يجد ما يسكن به شعره؟ ورأى رجلا آخر وعليه ثياب وسخة فقال: " أما كان هذا يجد ماء يغسل به ثوبه»[164]

3 - عن أبي هريرة - τ - أن رسول الله -ρ -قال: «من كان له شعر فليكرمه»[165].

فإكرام الشعر يكون بتنظيفه وتطييبه، وإظهاره، بمظهر حسن وجميل، وعدا ذلك هو ما كرهه الرسول صلى الله عليه وسلم، حين شبه من لا يهتم بنظافة شعره بالشيطان، كما جاء في مرسل عطاء بن يسار قال: «كان رسول الله -ρ - في المسجد فدخل رجل ثائر الرأس واللحية فأشار إليه رسول الله -ρ -بيده أن اخرج كأنه يعني إصلاح شعر رأسه ولحيته ففعل الرجل ثم رجع فقال رسول الله -ρ -: أليس هذا خيرا من أن يأتي أحدكم ثائر الرأس كأنه شيطان»[166]

ثالثا: خصال الفطرة:

4 - عن عائشة- رضي الله عنها- قالت: قال رسول الله -ρ -: «عشر من الفطرة قص الشارب وإعفاء اللحية والسواك واستنشاق الماء وقص الأظفار وغسل البراجم ونتف الإبط وحلق العانة وانتقاص الماء، قال زكرياء قال مصعب ونسيت العاشرة إلا أن تكون المضمضة»[167].

المراد بذكر خصال الفطرة في هذا البحث هو بيان مظهر عناية الشرع بصحة الأبدان في هذه الخصال، وليس المراد بذكرها هنا بيان أحكام خصال الفطرة، فهذا مبسوط في مواضعه من كتب أهل العلم، ومن حكمة تشريع هذه خصال الفطرة حفظ الصحة، وذلك كمشروعية الختان والحكمة فيه ظاهرة جدًا، لما فيه من الطهارة، والنظافة، والتزين، وتحسين الخلقة، وتعديل الشهوة[168]، وقد تجلت في الطب الحديث حكم عديدة في الختان مما جعل الغرب يدعون إليه، ويؤيدونه بشدة، بعد أن اتضح لهم أنه وسيلة فعالة جدًا من وسائل الوقاية الصحية، بل ينصح العديد من الأطباء بالختان، باعتباره وسيلة من الوسائل الصحية، للمحافظة على النظافة، لأنه يقي ضد تجمع إفرازات اللخن تحت جلدة القلفة التي كثيرًا ما تكون مرتعًا للجراثيم مما يؤدي إلى التهاب المكان [169].

---

[164] أخرجه أبوداود، سليمان بن الأشعث أبو داود السجستاني الأزدي، ***سنن أبو داود***، دار الكتاب العربي بيروت، كتاب اللباس ، باب في غسل الثوب، ج4، ص 90 رقم: 4064 ، من طريق عبد الله بن محمد القضاعي النفيلي عن مسكين بن بكير، ومن طريق عثمان بن أبي شيبة عن وكيع بن الجرح، كلاهما (أي مسكين ووكيع) عن الأوزاعي عن حسان بن عطية عن محمد بن المنكدر عن جابر بن عبد الله به.ورجاله ثقات، وإسناده صحيح. وصححه الألباني

[165] أخرجه أبوداود، المصدر نفسه ج4، ص 125 رقم:4165، من طريق سليمان بن داود المهري عن عبد الله بن وهب عن ابن أبي الزناد عن سهيل بن أبي صالح عن أبيه عن أبي هريرة به. ورجاله ثقات وإسناده صحيح، وصححه الألباني

[166] أخرجه مالك، مالك بن أنس بن مالك بن أبي عامر بن عمرو الأصبحيّ الحميريّ، ***موطأ مالك***، دار إحياء التراث العربي- مصر بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي، رواية يحيى الليثي، ج2 ص949، رقم: 1702، من طريق زيد بن أسلم عن عطاء بن يسار به، وهذا إسناد مرسل، وقال ابن حجر في فتح الباري (17/18): وهو مرسل صحيح سند

[167] أخرجه مسلم، مسلم بن الحجاج أبو الحسين القشيري النيسابوري، ***صحيح مسلم***، دار إحياء التراث العربي – بيروت، بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي، ج1 ص223رقم: 261، باب خصال الفطرة، من طريق قتيبة بن سعيد بن جميل وأبي بكر بن أبي شيبة وزهير بن حرب كلهم من طريق وكيع بن الجراح عن زكريا بن أبي زائدة عن مصعب بن شيبة عن طلق بن حبيب عن عبد الله بن الزبير عن عائشة به.

[168] ابن القيم، محمد بن أبي بكر أيوب الزرعي أبو عبد الله ابن قيم الجوزية، *تحفة المودود بأحكام المولود، مكتبة دار البيان - دمشق الطبعة الأولى، 1391 - 1971 بتحقيق: عبد القادر الأرناؤوط* ص 188 بتصرف.

[169] الفكي، الدكتور حسن بن أحمد بن حسن الفكي، ***أحكام الأدوية في الشريعة الإسلامية***، مكتبة دار المنهاج للنشر والتوزيع بالرياض، المملكة العربية السعودية، الطبعة الأولى 1425 هـ،، ص 111 بتصرف.

وقد تجلى للأطباء أخيرًا أهمية السواك، وآثاره الصحيّة، وفي هذا الصدد أثبتت التجارب العلمية الحديثة أن إهمال تنظيف الفم، والأسنان، لإخراج ما بينها من بقايا الطعام يؤدي إلى تعفن تلك الفضلات بين الأسنان، وتكاثر الميكروبات الضارة، التي تهاجم الأسنان واللثة (Gum)، وتصاب اللثة إثر ذلك بالتهابات (Inflammatory)، والبؤر الصديدية (Foci Alsididip)، التي سرعان ما تنتقل إلى جذور الأسنان، فيصيبها التسوس (Decay)، ثم تنتقل هذه الميكروبات من الفم إلى المعدة، ثم إلى الدم، مما يؤدي إلى احتمال الإصابة بأمراض الجهاز الهضمي (Digestive system) والغدد (Glands) والمفاصل وغير ذلك، فتنظيف الأسنان بالسواك والمعجون، والاعتناء بها، يجنّب الإنسان بإذن الله من هذه الأدواء المزعجة[170].وهكذا في باقي الخصال الفطرة والإهمال في نظافتها يؤدي إلى إصابة بعديد من الأمراض، والتي لا أحد يعرف مدى تأثيرها على صحة الإنسان إلا الله سبحانه وتعالى.

المبحث الثالث: دور السنة النبوية في حث أفراد الأسرة على اتباع القواعد الصحية في المأكل والمشرب:

وقد حث السنة النبوية أفراد الأسرة على ضرورة اتباع القواعد الصحية في المأكل والمشرب، كما يدل على ذلك أحاديث كثيرة:

أولاً: النهي عن الزيادة على قدر الحاجة في الأكل والشرب:

5 - **عن المقدام بن معدي كرب الكندي- رضي الله عنه- قال: سمعت رسول الله- صلى الله عليه وسلم- يقول: « ما ملأ ابن آدم وعاء شرا من بطنه حسب ابن آدم أُكُلات يُقمْن صُلبَه فإن كان لا محالة فثلث طعام وثلث شراب وثلث لنفسه»**[171]

دلّ هذا الحديث عن النبي – ρ- على ذم الشبع والامتلاء من المأكولات، وحث على عدم التوسع فيه، ليحصل للإنسان الخفّة والنشاط والسلامة من التعرض للأمراض والأسقام التي تنتج عن كثرة الأكل، ولذا وصف النبي- ρ– البطن بأنه وعاء لشر إذا ملأه الإنسان وتجاوز عن طاقته، لما في ذلك من التُّخمة، والتسبب في حصول الأمراض، ولما يورثه من الكسل والفتور والإخلاد إلى الراحة، ولما كان الشبع وتجاوز الحد في المأكولات يسبب الأمراض، أرشد النبي- صلى الله عليه وسلم- أمته إلى أنه يكفيه عدد من الأكلات التي تحصل بها حياته، فإن كان لا محالة في زيادة عن هذا المقدار، فليكن قدر ما يجعله في المعدة من الأكل والشرب يكون في حدود ثلثي بطنه ليبقى الثلث يُمكن معه التنفس بسهولة، ويُمكنه أيضًا أن يخف على معدته ولا يتولد عنه شيء من الأدواء.

ثانياً: النهي عن التنفس والنفخ في الشراب:

---

[170] الفكي، المرجع السابق، ص121، بتصرف.

[171] أخرجه أحمد، أحمد بن حنبل أبو عبد الله الشيباني، ***مسند الإمام أحمد بن حنبل***، مؤسسة الرسالة، الطبعة الثانية، 1420 هـ - 1999 م، بتحقيق شعيب الأرنؤوط وآخرون. ج 28 ص423 رقم:17186 من طريق أبي المغيرة عبد القدوس بن الحجاج عن سليمان بن سليم الكناني عن يحيى بن جابر الطائي عن المقدام بن معدي كرب الكندي عن النبي – صلى الله عليه وسلم – به. رجاله كلهم ثقات وإسناده صحيح

6 - عن ابن عباس – τ- قال: «إن النبي – ρ- نهي أن يتنفس في الإناء أو ينفخ فيه»[172].

7 - عن أبي هريرة- τ قال: قال رسول الله – ρ -: «إذا شرب أحدكم فلا يتنفس في الإناء، فإذا أراد أن يعود فلينح الإناء ثم ليعد إن كان يريد»[173].

وفي هذين الحديثين نهي للشارب أن يتنفس في الإناء الذي يشرب منه، أو ينفخ فيه، سواء انفرد بالشراب من هذا الإناء، أو شاركه فيه غيره، لأنه سيفسد السؤر على من سوف يشرب بعده ويكره الشرب من هذا الإناء، لأنه يتقذر بذلك إذا علم به. ولذا أرشدنا النبي- ρ - بعدم النفخ في الإناء، حتى لو رأينا القذاة[174] لا ننفخ فيه بل نصب الذي فيه القذاة ونشرب الباقي، وهكذا لو كنا لا نروي بنفس واحد قد نهانا أن نتنفس في الإناء، بل أمرنا أن نفصِّله عن أفواهنا ثم نتنفس ثم نعود ونشرب، وهذا كله من مكارم الأخلاق التي علّمها النبي – ρ- لأمته، لتترقى في مدارج الكمال الإنساني. ومن وجه آخر أن الإنسان إذا نفخ في الشراب أو في الطعام يحصل من الهواء الذي يخرج منه أشياء مؤذية أو ضارة ويدخل في الشراب أو الطعام، فإذا شربه أو أكله سيسبب له أمراضًا خطيرة، وهكذا إذا تناوله غيره سيحصل له المشكلة نفسها، فلهذا نهى النبي – ρ- عن النفخ فيه.

ثالثاً: ما جاء في الشرب على أنفاس:

8 – عن أنس بن مالك – τ – قال: « أن رسول الله – ρ – كان يتنفس في الإناء ثلاثًا»[175].

الحديث كما ترى مشتمل على تدابير وقائية هامة تضمنتها تعاليم هذا الدين الحنيف، حيث أرشد النبي – ρ – إلى هذه الصفة في الشرب ونبه إلى فوائدها، وهي أنها أكثر ريًّا، وأسهل انسيابًا في مجرى الطعام، وأسلم من الضرر، لأن دفع الماء مرةً واحدة قد يحدث ضررًا في المريء أو المعدة لشدة دفعه، وعدم انقطاعه، كما أنه قد يسبب الشرق، خاصة إذا طال وقته، واحتاج الشارب إلى التنفس، وفي اتباع هذا الهدي النبوي سلامة من أي ضرر بصحة الإنسان ربما يحدث بسبب الشراب[176]

المبحث الثالث: دور السنة النبوية في حث أفراد الأسرة على ممارسة الرياضة كالسباحة، وركوب الخيل وغير ذلك، وجاءت الأحاديث في ذلك

أولاً: السباحة:

9 -عن عطاء بن أبي رباح- رحمه الله- قال: رأيت جابر بن عبد الله-τ - وجابر بن عمير-τ - الأنصاريين يرميان، فمل أحدهما فجلس فقال الآخر: كسلت، سمعت رسول الله -ρ - يقول: «كل شيء

---

[172] أخرجه أبو داود، المرجع السابق ج3 ص392 رقم:3730، باب في النفخ في الشراب والتنفس فيه، من طريق عبد الله بن محمد النفيلي عن سفيان بن عيينة عن عبد الكريم بن مالك الجزري عن عكرمة مولى بن عباس عن عبدالله بن عباس به، ورجاله كلهم ثقات وإسناده صحيح، وصححه الترمذي في سننه ج4 ص 304 رقم:1888، فقال بعد إخراجه: حديث حسن صحيح، وصححه أيضا الألبانيّ كما في الإرواء ج 7 ص 36 رقم: 1977

[173] ابن ماجه، محمد بن يزيد أبو عبد الله القزويني، ***سنن ابن ماجه***، دار الفكر بيروت بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي،ج 2 ص 1133رقم: 3427، باب التنفس في الإناء، من طريق أبي بكر بن أبي شيبة عن داود بن عبد الله عن عبد العزيز بن محمد عن الحارث بن أبي ذباب عن عمه عن أبي هريرة به، وإسناد هذا الحديث حسن لأن رجاله كلهم ثقات غير عبد العزيز بن محمد فقد قال عنه يحيى بن معين: ليس به بأس، وقد صحح هذا الحديث البوصيري فقال في مصباح الزجاجة (2/186): هذا إسناد صحيح رجاله ثقات.

[174] العود صغير أو ما أشبه ذلك الذي يسقط في الشراب.

[175] أخرجه مسلم، المرجع السابق ج3 ص 1602 رقم: 2028، باب كراهة التنفس في نفس الإناء واستحباب التنفس ثلاثا خارج الإناء ،

[176] الفكي، حسن بن أحمد، المرجع السابق ص 61.

ليس من ذكر الله فهو لغو ولهو إلا أربعة خصال مشي بين الغرضين وتأديبه فرسه وملاعبته أهله وتعليم السباحة»[177]

دلّ هذا الحديث عن النبي-ρ- على أهمية السباحة، ولذا أمر بتعليمها، وتعتبر السباحة أهم وسيلة لمساعدة الجسم على الاسترخاء والارتياح النفسي، حيث تعد من أهم الرياضيات التي يمكن أن يمارسها الإنسان، وإحدى الطرق العلاجية عند كثير من الأطباء الذين يصفونها كطريقة علاجية لمرضاهم باعتبارها تساعدهم على تحريك أعضائهم حتى يتم لهم الشفاء، وهناك الكثير ممن يمارسون السباحة كوصفة علاجية وطبية مثلها مثل أي دواء يساعد على الشفاء وتحصين البدن من عدة أمراض، وتعتبر السباحة- كما تقدم- هي من أحسن الرياضيات الحديثة كما قرّر ذلك الأطباء، وذكروا فوائد كثيرة لها. وسأشير إلى هذه الفوائد، منها:

أولاً: الماء يمثل مقاومة للعضلات حينما نمارس السباحة، لذلك فإنها تُعد من أفضل الرياضات لصقل العضلات والحفاظ على قوام رشيق، وتدل البحوث الصحية والرياضية على أن ممارسة السباحة لمدة نصف ساعة يوميًا، تخفض من ضغط الدم وتقوي القلب وتقلل من معدل الكلسترول في الدم كما تزيد من كفاءة الدورة الدموية[178]

ثانيًا: ممارسة السباحة لمدة ساعة تحرق ما بين 250 و 500 سعرة حرارية، حسب قوة وسرعة السباحة، لذلك تُعد تلك الرياضة من أفضل الرياضات لتخفيض الوزن، وهي أيضا مفيدة جدا في التخلص من الضغوط النفسية، واسترخاء الجسم والعقل، ورفع الروح المعنوية [179].

ثالثًا: تساعد السباحة الحامل على بناء عضلات الكتفين والبطن والتي تكون الحامل في حاجة لبناء هذه العضلات لمرحلة الحمل المتقدمة بل ووجد أنها تساعد على تخفيف الآلام المصاحبة للحمل بعمومها وتحسن من حالة أي ارتفاع في الضغط أو السكري أثناء الحمل، لذا فتنصح الحامل بالسباحة وخصوصًا في الأشهر الأولى والوسطى من الحمل مع التأكيد أن تكون الحركات خفيفة وبعيدة عن العنف[180]

ثانياً: ركوب الخيل:

10 - **عن عبد الله بن عمر-ت-: «أن رسول الله -ρ - سبق بين الخيل وفضل القرح في الغاية».**[181]

---

[177] أخرجه النسائي، أحمد بن شعيب أبو عبد الرحمن النسائي، ***السنن الكبرى***، الطبعة الأولى ، 1411 – 1991 دار الكتب العلمية، بيروت، بتحقيق د.عبد الغفار سليمان البنداري، ج5 ص303 رقم:8940، باب ملاعبة الرجل زوجته، من طريق إسحاق بن إبراهيم بن حبيب بن الشهيد عن محمد بن سلمة الحراني عن أبي عبد الرحيم خالد بن أبي يزيد الحراني عن عبد الواهب بن بخت عن عطاء بن أبي رباح به، ورجاله كلهم ثقات وإسناده صحيح.

[178] الفكي، حسن بن أحمد، المرجع السابق ص 85.

[179] الفكي، حسن بن أحمد، المرجع السابق ص 86.

[180] الفكي، حسن بن أحمد، المرجع السابق ص 86.

[181] أخرجه أبو داود، المرجع السابق، ج 2 ص 34رقم:2577، باب في السبق ، من طريق أحمد بن حنبل عن عقبة بن خالد بن عبيد الله بن عمر عن نافع مولى بن عمر عن عبد الله بن عمر به، وهذا سند صحيح ورجاله كلهم ثقات رجال الصحيحين.

ينصح الأطباء بركوب الخيل لأنهم اكتشفوا أن ركوب الخيل يعالج بعض الأمراض العقلية والجسدية، ولذا اهتم الأطباء في أمريكا وألمانيا وكندا بدراسة خاصة في هذه المسألة، وفتحوا المراكز المتخصصة في العلاج بركوب الخيل حتى وصل عدد المراكز في الولايات المتحدة وكندا إلى 700 مركز، وقد نشرت مجلة " أوهن لايف لاينز " قائمة بفوائد ركوب لخيل وقدرته العلاجية لبعض الأمراض المعتمدة بهذه المراكز، ومن هذه الأمراض التي تعالج بركوب لخيل، والتي اكتشفها الأطباء وجرّبوا علاجها بركوب الحيل ونجحوا فيها هي كالآتي:

1- إصابات العمود الفقري (Spinal Cord Injury)
2- الجلطات الدموية (Blood clots)
3- تلف غشاء الإعشاب (Membrane damage in cell)
4- مشاكل الإدراك (Cognitive problems)
5- فقدان الأطراف (Weight loss Parties)
6- الشلل المخي (Cerebral palsy)
7- التخلف العقلي (Mental retardation)
8- سوء التصرف الناجم عن شرود الذهن و الإدمان
9- الضعف في السمع والكلام والرؤية
10- بعض المشكلات المتعلقة بالكسور العظمية (Bone fractures)

وكل هذه الأمراض تم علاجها بركوب لخيل كما نشرت مجلة " أوهن لايف لاينز"[182]

المبحث الرابع: : دور السنة النبوية في تحذير أفراد الأسرة من الأمراض السارية والمعدية

وقد بين النبي –ρ – في عدد من الأحاديث، مبادئ الحجر الصحي، بأوضح بيان، فمنع الناس من الدخول إلى البلدة المصابة بالطاعون، ومنع كذلك أهل تلك البلدة من الخروج منها، بل جعل ذلك كالفرار من الزحف الذي هو من كبائر الذنوب، وجعل للصابر فيها أجر الشهيد، ومن هذه الأحاديث:

11– **عن أسامة بن زيد –τ– عن النبي –ρ– قال: «إذا سمعتم بالطاعون بأرض فلا تدخلوها، وإذا وقع بأرض وأنتم بها فلا تخرجوا منها»**[183].

12 – **عن عائشة –τ– زوج النبي –ρ – قالت: سألت رسول الله –ρ– عن الطاعون فأخبرني: «أنه عذاب يبعثه الله على من يشاء، وأن الله جعله رحمة للمؤمنين، ليس من أحد يقع الطاعون فيمكث في بلده صابرا محتسبا يعلم أنه لا يصيبه إلا ما كتب الله له إلا كان مثل أجر شهيد»**[184].

13 – **عن أبي هريرة– τ– قال: قال رسول الله–ρ–: «لا يُورِدَنَّ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ».**[185]

---

[182] الفكي، المرجع السابق، ص181، بتصرف.

[183] أخرجه البخاري، محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخاري الجعفي، ***الجامع الصحيح المختصر***، دار ابن كثير، اليمامة – بيروت، الطبعة الثالثة، 1407 – 1987، بتحقيق د. مصطفى ديب البغا، ج5 ص2163 رقم: 5396.

[184] أخرجه البخاري المرجع السابق، ج3 ص1281 رقم: 3287.

[185] أخرجه البخاري، المرجع السابق، ج5 ص 2177، رقم الحديث: 5437.

14 – عن أبي هريرة– ت– قال: قال رسول الله–ρ–: «لا عدوى. . . . وَفِرَّ مِنْ الْمَجْذُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنْ الْأَسَدِ»[186]

وفي هذه الأحاديث دليل على أنه إذا وقع وباء مُعدٍ في بلدٍ فلا يدخل إليه أحد خوفًا من أن يرمي بنفسه إلى التهلكة فيصاب بالوباء، ولا يسمح لأحد من داخله بالخروج خوفًا من أن يكون مصابًا بالمرض، وهذا هو معنى الحجر الصحي، وهو يُعد من أهم الوسائل للحَدِّ من انتشار الأمراض الوبائية في العصر الحاضر، وبموجبه يمنع أي شخص من دخول المناطق التي انتشر فيها نوع من الوباء، والاختلاط بأهلها، وكذلك يمنع أهل تلك المناطق من الخروج منها، سواء أكان الشخص مصابًا بهذا الوباء أم لا. وفيها أيضاً تحذير عن اختلاط بالمرض مخافةً من انتقال الداء من المريض إلى الصحيح بطرق عديدة كالتنفس، والملامسة، والدم، وغير ذلك.

الخاتمة:

نتائج البحث:

الحمد لله الذي أنعم عليَّ بإتمام هذا البحث – الذي اشتمل على الأحاديث الواردة عن النبي–ρ– في التربية الجسدية لأبناء الأسرة –، والصلاة والسلام على محمد وعلى آله الطيِّبين المُطَّهرين وأصحابه الغرِّ الميامين أعلام الهدى ومصابيح الدجى وسلم تسليما كثيرًا.

وقد تطرقت في هذا البحث لمسائل مهمة جدًا، التي تتعلق بالتربية الجسدية لأبناء الأسرة على ضوء السنة النبوية من خلال كتب السنة، وبعد ذلك توصلت إلى نتائج أهمها فيما يأتي:

1 – أن المنهج التربوي للأسرة الذي رسمه النبي– صلى الله عليه وسلم –هو منهج متكامل ومتوازن يشمل الإنسان بجميع جوانبه الروحية والمادية والنفسية والعقلية والاجتماعية والظاهرة والباطنة، فيعده إعداداً لما يصلحه في الدارين– الدنيا والأخرة–.

2 – يجب العودة إلى السنة النبوية الشريفة للتعرف على المعايير المثلى للمسؤولية التربوية للأسرة الصالحة بكافة أشكالها وصورها وتربية الأطفال على وفق المنهج الرباني الذي يحقق فوزهم وفلاحهم في الدنيا والأخرة.

3 – إن رياضة السباحة وركوب الخيل، وغيرها تساعد على تجنّب الأمراض، وأكّدت الأبحاث العلمية أن عدم الرياضة وحركة الجسم يصيب العضلات بالضمور مما يؤدي إلى اختلال عمل القلب.

4 – حث الإسلام بإزالة النجاسة والأقذار من كل الجسد، وإزالة ما يسبب اجتماعها من الشعور وغيرها، لأن في ذلك فوائد صحيّة وقائية، ولذا أمر بالاستنجاء بالماء والاغتسال، وأمر أيضًا بالسواك والمضمضة والاستنشاق وغسل البراجم وقلم الأظافر ونتف الإبط وحلق العانة والختان وغير ذلك من خصال الفطرة.

---

[186] أخرجه البخاري معلقًا، المرجع السابق، ج5 ص 2158، رقم الحديث: 5380، فقال: قال عفان، ثم ذكر الإستاد. قال الحافظ ابن حجر: قوله: "وقال عفان" هو ابن مسلم الصفار. وهو من شيوخ البخاري لكن أكثر ما يخرج عنه بواسطة، وهو من المعلقات التي لم يصلها في موضع آخر، وقد جزم أبو نعيم أنه أخرجه عنه بلا رواية، وعلى طريقة ابن الصلاح يكون موصولا. وقد وصله أبو نعيم من طريق أبي داود الطيالسي وأبي قتيبة مسلم بن قتيبة كلاهما عن سليم بن حيان شيخ عفان فيه، وأخرجه أيضا من طريق عمرو بن مرزوق عن سليم لكن موقوفًا و لم يستخرجه الإسماعيلي. وقد وصله ابن خزيمة أيضًا. انظر فتح الباري، المرجع السابق، ج10 ص 158

فهرس المراجع والمصادر:

أبو داود، سليمان بن الأشعث أبو داود السجستاني الأزدي، **سنن أبي داود،** دار الفكر بتحقيق محمد محيي الدين عبد الحميد.

أحمد، أحمد بن حنبل أبو عبد الله الشيباني، **مسند الإمام أحمد بن حنبل**، مؤسسة الرسالة، الطبعة الثانية، 1420 هـــ - 1999 م، بتحقيق شعيب الأرنؤوط وآخرون

أنطون رحمة، **أثر الوالدين في تكوين الشخصية: دراسة موضوعية في سورية**، دار الحياة دمشق

إبراهيم مصطفى وأحمد الزيات وحامد عبد القادر ومحمد النجار،**المعجم الوسيط**، دار الدعوة بتحقيق مجمع اللغة العربية،

ابن القيم، محمد بن أبي بكر أيوب الزرعي أبو عبد الله ابن قيم الجوزية، **تحفة المودود بأحكام المولود،** مكتبة دار البيان - دمشق الطبعة الأولى، 1391 - 1971 بتحقيق: عبد القادر الأرناؤوط

ابن ماجه، محمد بن يزيد أبو عبد الله القزويني، **سنن ابن ماجه،** دار الفكر بيروت بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي

ابن منظور، محمد بن مكرم بن منظور الإفريقي المصري، **لسان العرب**، دار صادر بيروت الطبعة الأولى

البخاري، محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخاري الجعفي، **الجامع الصحيح المختصر،** دار ابن كثير، اليمامة – بيروت، الطبعة الثالثة، 1407 – 1987، بتحقيق د. مصطفى ديب البغا

الفكي، الدكتور حسن بن أحمد بن حسن الفكي، **أحكام الأدوية في الشريعة الإسلامية**، مكتبة دار المنهاج للنشر والتوزيع بالرياض، المملكة العربية السعودية، الطبعة الأولى 1425 هـــ،

مالك، مالك بن أنس بن مالك بن أبي عامر بن عمرو الأصبحي الحميري، **الموطأ مالك،** دار إحياء التراث العربي- مصر بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي، رواية يحيى اللثي.

مسلم، مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري، **صحيح مسلم**، دار إحياء التراث بيروت، بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي

النسائي، أحمد بن شعيب أبو عبد الرحمن النسائي، **السنن الكبرى**، الطبعة الأولى ، 1411 – 1991 دار الكتب العلمية، بيروت، بتحقيق د.عبد الغفار سليمان البنداري

No. S041

Al-Khamru Law and Its Impact on Society Based on Al-Quran and Sunnah

Hukum *Al-Khamar* dan Kesannya Berdasarkan Al-Quran dan Sunnah

Mohd Fauzi Mohd Amin
Abdulloh Salaeh
Shawkat Taha Ali Talafha
Helimy Bin Aris

Abstract

Islam is a religion of salvation of humanity in this world and the hereafter, Islam is a religion of mercy throughout the world. Islam forbids *al-khamr* or alcohol because it clearly impair the mind. Islam is the preservation of the mind, because the mind is a very valuable element of its value to humans and the favor of God is very large, it can govern human nature and this perfectly composed. Intellect including four things that need to be preserved *dharuri* that sense, religion, honor and property. Therefore, Islam forbids Muslims from damaging the mind in any way. *Al-Khamar* cause the drinker drunk and lost mind. As a result of the symptoms of alcohol it can spread to the destruction of others including theft, adultery and murder. That's why wine is considered the root of all evil, the consequences not only to individuals but also to society and the state. This article explains the legal alcohol based on evidence from the Quran and Hadith. Liquor ban is rated after it was required at the beginning of the Islamic era, the friends are allowed to drink, but the effect can be seen when drunk nagatifnya in prayer, so that God forbid praying while intoxicated. At the next level then this wine is totally banned when in the Medina. This paper also discusses the ban Prophet interact with alcohol, people who make wine, selling wine, drinkers, who took him or serve, who buy wine, which gets revenue from alcohol, which prompted the wine poured for him, requesting brought wine to him, which provides drinking to others and asking to buy alcohol for him. Discussions were also made about the legal drug alcohol, penalties on drink alcohol in public, and the vengeance of God against drink alcohol, examples of bad wine drinkers.

Key Word: Al-Khamru, Al-Quran, Sunnah

Abstrak

Islam adalah agama penyelamat umat manusia di dunia dan di akhirat, Islam juga adalah agama kerahmatan seluruh alam. Islam mengharamkan *al-khamru* atau arak kerana ia jelas merosakan akal fikiran. Islam begitu memelihara kesejahteraan akal, kerana akal adalah unsur yang sangat berharga nilainya kepada manusia dan nikmat daripada Allah yang sangat besar, dengannya manusia dapat mentadbir alam ini dengan sempurna dan tersusun. Akal termasuk empat perkara yang dharuri yang perlu dipelihara iaitu akal, agama, kehormatan dan harta benda. Oleh sebab itu, Islam melarang umatnya dari merosakkan akal fikiran dengan apa cara sekalipun. Al-Khmar mengakibatkan peminumnya mabuk dan hilang akal. Akibat daripada gejala arak ia boleh merebak kepada kemusnahan yang lain termasuk mencuri, berzina dan membunuh. Sebab itu arak dianggap punca segala kejahatan, akibatnya bukan sahaja kepada individu bahkan juga kepada masyarakat dan negara. Artikel ini menjelaskan hukum arak berdasarkan dalil daripada al-Quran dan hadis. Pengharaman arak adalah dengan berperingkat selepas ia diharuskan pada era permulaan Islam, para sahabat dibenarkan meminumnya, namun kesan nagatifnya dapat dilihat ketika mabuk dalam menunaikan solat, sehingga Allah melarang menunaikan solat ketika mabuk. Pada peringkat seterusnya barulah arak ini diharamkan secara total ketika di zaman Madinah. Dalam tulisan ini juga membincangkan larangan Nabi SAW berinteraksi dengan arak, orang yang membuat arak, yang menjual arak, yang meminumnya, yang membawanya atau menghidang, yang membeli arak, yang mendapat hasil daripada arak, yang diminta arak dituang untuknya, yang meminta dibawa arak kepadanya, yang memberi minum arak kepada orang lain dan yang meminta dibelikan arak untuknya. Perbincangan juga tentang hukum arak dijadikan ubat, hukuman ke atas peminum arak dalam masyarakat, dan balasan Allah terhadap peminum arak, contoh-contoh keburukan peminum arak.

Pendahuluan

Iman adalah asas bagi kehidupan sesaorang Muslim. Iman berperanan mengawal segala tingkah laku dan akhlak sesaorang Muslim, orang beriman sentiasa berpegang teguh dengan ajaran Islam berpandukan Al-Quran dan Sunnah, mereka sentiasa membersihkan diri dan berterusan mengingati Allah serta mendapat petunjuk daripadaNya. Firman Allah:

الَّذِينَ آمَنُواْ وَلَمْ يَلْبِسُواْ إِيمَانَهُم بِظُلْمٍ أُوْلَـئِكَ لَهُمُ الأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ

Bermaksud: *"Orang-orang yang beriman dan tidak mencampuradukkan iman mereka dengan kezaliman (syirik), mereka itulah yang mendapat keamanan dan mereka itu adalah orang-orang yang mendapat petunjuk".* (Surah Al-An'am 82)

Sesungguhnya iman dan keyakinan yang jitu boleh melindungi sesaorang muslim dari tergelincir ke lembah perbuatan kemungkaran dan dosa besar. Oleh itu Islam datang untuk menyeru pengikutnya menuju ketinggian dan kemuliaan, melakukan kebaikan dan kebajikan, menjauhi dari melakukan kesilapan, menghindari daripada perkara berlebih-lebihan yang memudaratkan, menghindari daripada kejahatan orang-orang jahat yang terpesong amalan mereka, yang mana mereka telah terkeluar dari mentaati Allah Yang Maha Pengasih kepada mentaati hawa nafsu dan syaitan. Namun Allah menghendaki daripada orang mukmin untuk benar-benar menjadi seorang insan baik secara fizikalnya dan menjadikan Nabi Muhammad sebagai ikutan di sudut akhlak, sikap dan tingkahlakunya, agar mereka bebas dari keraguan, dosa dan pengaruh kejahatan.

Apakah Al-Khamru

Al-Khamru berasal dari Bahasa Arab yang bererti menutupi atau tersembunyi[187]. Setiap yang memabukkan boleh dikatakan sebagai al-khamru atau arak dan semua arak adalah haram. Tidak kira kapasiti yang memabukan itu banyak atau sedikit namun ia tetap dianggap haram. Diriwayatkan oleh al-Tirmizi dari Ibn Umar bahawa Nabi SAW bersabda yang bermaksud: *Setiap yang memabukan itu adalah haram. Sesiapa yang mati dalam ketagihan arak maka dia tidak meminumnya di Akhirat nanti.* (Riwayat al-Tirmizi. Kitab Asyribah. Bab Syarib al-Khamr)[188].

Nabi S.A.W melarang daripada meneguk khamru, ia didapati dengan pelbagai jenis seperti **champagne, todi, brandy,** bir, anchor, wain dan sebagainya. Alkhamru diproses dari berbagai bahan seperti anggur, beras, kabung, nira kelapa dan alkohol. Walau dari mana bahan sekalipun dan namanya yang berbeza, sama

[187] Ibrahim Mustafa. *Mu'jam Wasit*. 1986. Dar al-Dakwah. Istanbul. Halaman 255; Abu Hamid Muhammad Al-Ghazali. *Al-Mustasfa*. 1993. Dar Al-Kutub Al-Ilmiyah Bairut. Juz1. Hlm 153.
[188] Muhammad Bin Isa Bin Surah al-Tarmizi. 1998. *Sunan Al-Tairmizi*. Kitab Asyribah. Bab Syarib Al-Khamr. Darul al-Gharb al-Islami. Bairut. Juz 3. Hlm 357.

ada dari air anggur, biji-bijian dan sebagainya, namun apabila ia boleh memabukkan apabila diminum, ia dianggap alkhamru pada hukum syarak dan ia diharamkan. Maka jatuh hukum haram untuk mendapatkannya dan juga membuat urus niaga di dalamnya. Menjadi satu kesalahan pembuatan arak dengan mengaut keuntungan dari hasil jual beli arak, termasuk juga menanam dan mengilangkannya. Ini kerana salah satu medium tersebut tidak bermanfaat kerana bertunjangkan sesuatu yang haram. Begitu juga isu penyalahgunaan dadah kerana ia menjadi penyebab kepada kehinaan, kerendahan, kerosakan akal fikiran dan kemusnahan harta yang bersumberkan dari rezki Allah.

Alkhamru adalah sesuatu yang mengakibatkan hilang akal seperti bir, wiski, wain, tuak, brendi, vodka, sake dan termasuk semua dari jenis alkhamru yang memabukan, tidak kira ianya pepejal, cecair atau abstrak, kerana Islam melihat kepada *illah* (sebab khusus hukum) dalam menentukan pengharaman dan melihat kesan kepada apa yang berlaku ke atas gangguan akal fikiran selepas menggunakannya, oleh itu setiap yang memabukkan adalah haram. Akibat mabuk boleh merosakkan ikatan hubungan kemesraan dalam masyarakat dan tunduk kepada nafsu syahwat serta terdorong melakukan penzinaan seterusnya terbelenggu melakukan dosa-dosa besar yang lain.

Ketagihan alkhamru juga menyebabkan terjerumus ke dalam pembaziran samada bentuk harta dan waktu. Tidak ragu lagi sesungguhnya Islam membina hukum-hukumnya di sebalik sesuatu yang menghasilkan kebaikan dan menolak kemudharatan. Dengan ini jatuh hukum haram setiap yang memabukkan dan mengkhayalkan samada sesuatu yang boleh dihidu, dimakan atau diminum seperti opium, hashish dan kokain kerana ianya memudharatkan. Semua itu tergolong dalam kategori perosak kerana menunjukkan sifat seperti alkhamru. Hukumnya haram dari intipati dalil yang nyata dan sebab khususnya adalah untuk menolak kemudharatan.

Ibnu Taimiyyah pernah berkata: Yang termasuk di dalam keburukkan adalah apa yang ada dalam alkhamru (ibu keburukan adalah arak)[189]. Arak adalah pemusnah yang dahsyat, penularannya memberi kesan buruk terhadap masyarakat. Kesan dari itu mestilah dilakukan proses pembersihan dengan menggunakan setiap apa cara sekalipun yang ada, proses pembersihan terhadap keseluruhan arak demi memelihara kesucian atmosfera dunia Islam dari punca segala maksiat samada minuman, penghidangan, pembelian, penjualan dan pengilangan supaya melaksanakan tuntutan seruan Allah dengan menjaga ke atas kesejahteraan akal dan tubuh badan, menyelenggara reputasi, mengawal harta yang merupakan suatu nikmat Allah dan amanah yang dipertanggungjawabkan.

Terbelenggu dalam melakukan dosa besar dan meninggalkan amalan ketaatan kepada Allah dengan kelakuan yang tersimpang dan sesat mengakibatkan berlakunya kecacatan dalam memelihara biologi, fizikal, akal dan kemasyarakatan. Sekiranya diterangkan tentang sebahagian besar golongan yang terpesong ini,

[189] Ibn Taimiyah. *Al-Fatawa al-Kubra*. 1987. Dar al-Fikr Amman. Hlm 415.

mereka telah tercicir dalam perkiraan masyarakat oleh kerana pembaziran wang dengan sebab pembelian najis arak, ini membawa pesalah akhirnya ke dalam penjara atau rawatan lanjut. Sedangkan lebih utama dan sepatutnya dapat membelanjakan wang kepada yang lebih memberi faedah. Dalam pertumbuhan kesihatan kemasyarakatan dan kebudayaan di mana tidak ada justifikasi untuk melakukan perbuatan dosa besar yang haram ini yang dimurkai dan disanggahi oleh Islam, sebagaimana Allah berfirman:

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاء وَاللّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلاً وَاللّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Bermaksud: *"Syaitan akan menjanjikanmu dengan kefakiran dan akan memerintahkanmu dengan kejahatan sementara Allah menjanjikan pengampunan dan anugrah, dan Allah dzat yang maha luas lagi maha mengetahui".* (Surah Al-Baqarah: 268)

Sabda Nabi S.A.W:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنّ رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: "كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلا مَنْ أَبَى"، قَالُوا: وَمَنْ يَأْبَى يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "مَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى"

Maksudnya: "*Kesemua umatku akan masuk syurga, kecuali orang-orang yang enggan untuk memasukinya. Para sahabat bertanya, siapakah orang yang enggan tersebut wahai Rasulullah? Beliau bersabda, "Barangsiapa mentaatiku akan masuk syurga, barangsiapa tidak taat kepadaku sesungguhnya dia adalah orang yang enggan masuk syurga*" (Riwayat al-Hakim. Kitab al-Iman)[190]

Diriwayatkan daripada Bukhari dan Muslim dengan Sanad keduanya daripada Abu Hurairah bahawa Nabi SAW bersabda:

"لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ"[191]

Maksudnya: *"Seorang pezina yang akan berzina tak akan jadi berzina ketika dalam keadaan beriman. Seorang peminum khamar yang akan meminum khamar tak akan jadi meminumnya ketika dia dalam keadaan beriman. Seorang pencuri yang akan mencuri tak akan jadi mencuri ketika dalam keadaan beriman."* (Riwayat al-Bukhari. Kitab al-Asyribah. Bab Innama al-Khamru Min Amali Syaitan)

Diriwayatkan daripada Abu Daud dalam kitab al-Asyribah dengan sanadnya daripada Ibnu Umar bahawa Nabi S.A.W bersabda:

أَنَّهُمَا سَمِعَا ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: "لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ، وَشَارِبَهَا، وَسَاقِيَهَا، وَبَائِعَهَا، وَمُبْتَاعَهَا، وَعَاصِرَهَا، وَمُعْتَصِرَهَا، وَحَامِلَهَا، وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ"[192].

[190] Abu Abdullah Al-Hakim. 1990. *Al-Mustadrak Ala Sahihain*. Darul Kutub Ilmiah Bairut. Juz 1. Hlm 122.
[191] Muhammad Bin Ismail Al-Bukhari. 1422H. *Sahih Al-Bukhari*. Darul Tuq al-Najah Mansurah. Juz 7. Hlm 104.
[192] Abu Daud Sulaiman Bin Al-A'sy. T.T. *Sunan Abi Daud*. Al-Maktabah Al-A'sriyah Bairut. Juz 3. Hlm 326. No 3674.

Maksudnya: *"Allah melaknat arak, peminumnya, penghidangnya, penjualnya, membelinya, pemerahnya, meminta agar ia diperah, pembawanya dan orang yang ia dibawa kepadanya".* Berdasarkan dalil hadis ini menunjukkan jatuhnya hukum haram memperdagangkan arak ke atas setiap individu Muslim untuk memuliakan agamanya, celakalah bagi insan yang ada di dalam dirinya nafsu keburukan. Sekiranya dijangkiti penyakit yang menghancurkan dan memusnahkan kesihatan diri akan perubahan yang mencacatkan sepertimana yang dapat kita lihat dalam wajah-wajah pemabuk dan penagih yang begitu buruk. Mereka membinasakan diri dengan perbuatan sendiri, mengkucarkacirkan keharmonian rumahtangga mereka dengan tangan mereka sendiri dan memperlihatkan penampilan kusutmasai mereka yang tidak berseri.

Minum Arak Adalah Perbuatan Keji Daripada Amalan Syaitan.

Sesungguhnya Islam agama fitrah, Allah ciptakan manusia dengan keadaan bersedia dari semulajadinya untuk menerima agama ini. Islam adalah agama yang memudahkan dan Akidahnya bukanlah kompleks, ianya dapat diketahui dari penerangan pengharaman arak secara berperingkat-peringkat, bahawasanya fitrah yang sejahtera akan menolak peminum arak, kerana akibatnya akan menghakis sedikit demi sedikit kemampuan akalnya ke tahap yang paling teruk iaitu akan merosakkan akal, memudaratkan kesihatannya, hartanya dan reputasinya kerana ia adalah perbuatan keji dan amalan syaitan. Sebagaimana firman Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُون
.إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ
فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ

Bermaksud: *"Hai orang-orang yang beriman, sesungguhnya meminum arak, berjudi, pemujaan berhala, mengundi nasib dengan panah, adalah perbuatan keji termasuk perbuatan syaitan. Maka jauhilah perbuatan-perbuatan itu agar kamu mendapat keberuntungan. Sesungguhnya syaitan itu bermaksud hendak menimbulkan permusuhan dan kebencian di antara kamu lantaran meminum arak dan berjudi itu, dan menghalangi kamu dari mengingat Allah dan solat, maka berhentilah kamu dari mengerjakan pekerjaan itu".* (Al-Maidah 90-91)

Islam sangat mengambil berat dan teliti memerhatikan di sudut mengambil pencegahan kerana pencegahan lebih baik dari mengubati. Pencegahan dari segala apa yang memudharatkan akal, jiwa, agama, alam semulajadi dan harta benda, ini kerana sesungguhnya mencegah lebih baik dari mengubati. Oleh sebab itulah barangsiapa yang tidak menyayangi diri sendiri dia diibaratkan menzalimi dirinya seumpama sesaorang yang menzalimi orang lain dalam bentuk yang sama. Ini kerana rahmat iaitu kesayangan terhadap diri sendiri melahirkan kepatuhan kepada

agama. Inilah Agama Islam yang mengajar erti nilai dan menghargai anugerah Allah, akal fikiran dan jiwa yang sejahtera begitu bernilai, kehidupan insan itu tidak akan stabil melainkan ia memiliki akal dan jiwa yang baik, jiwa orang yang baik terutama pada akal yang sejahtera hidupnya akan selamat di dunia dan di akhirat.

Meminum Arak Adalah Dosa Besar

Sesungguhnya umat Islam pada zaman Rasulullah SAW sebelum tempoh pengharaman arak telah biasa meminumnya. Sebagaimana hadis yang diriwayatkan oleh Umar Ibn Al-Khattab pergi mengadap Rasulullah S.A.W seraya berkata: Berikanlah fatwa kepada kami wahai Rasulullah dalam isu arak ini? Sesungguhnya ianya telah merosakkan akal, memusnahkan harta.

Seakan-akan para sahabat menjiwai dan insaf tentang keburukan arak, soalan mereka yang diajukan itu adalah untuk kepastian tentang hukum arak, dimana mereka yakin bahawa arak ini banyak kerosakannya dan meraka juga tahu bahwa Islam menghalalkan yang baik dan mengharamkan yang buruk, di antaranya ialah arak merupakan ibu kepada segala keburukan dan dosa yang besar, maka turunlah firman Allah S.W.T dalam Surah Al-Baqarah:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمُ الآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

Bermaksud: *Mereka bertanya kepadamu tentang arak dan judi. Katakanlah: "Pada keduanya terdapat dosa yang besar dan beberapa manfaat bagi manusia, tetapi dosa keduanya lebih besar dari manfaatnya". Dan mereka bertanya kepadamu apa yang mereka nafkahkan. Katakanlah: "Yang lebih dari keperluan".* (Surah Al-Baqarah: 219)

Berdasarkan dalil pengharaman ini, sebahagian Sahabat meninggalkan tabiat meminum arak kerana padanya terdapat dosa besar dan dosa besar itu adalah haram hukumnya, manakala sebahagian sahabat yang lain masih terus meminumnya kerana dalil pengharaman ini masih tidak pasti mengikut pengamatan mereka.

Sehinggalah sampai suatu ketika, salah seorang Sahabat yang meminum arak dan telah mabuk ketika mengimami solat lalu terjadi kecelaruan dalam pembacaan ayat al-Quran seraya membaca;

قل ياأيها الكافرون. أعبد ما تعبدون ayat ini telah dibuang huruf لا. Maka bertanya Umar r.a kepada Rasulullah SAW tentang hukum arak dengan sejelasnya sehingga tidak menjadi keraguan lagi sebagaimana hadis riwayat Abu Daud:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، قَالَ عُمَرُ: اللَّهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شِفَاءً، فَنَزَلَتِ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ)، قَالَ: فَدُعِيَ عُمَرُ، فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ، قَالَ: اللَّهُمَّ

بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شِفَاءً، فَنَزَلَتِ الْآيَةُ الَّتِي فِي النِّسَاءِ: (يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَقْرَبُوا الصَّلاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى[193])

(Hadis riwayat Abu Daud. Kitab al-Asyribah. Bab Tahrim al-Khamru).

Maksudnya: "*Ya Allah, berilah kami penjelasan mengenai arak ini dengan penjelasan yang memuaskan* ". Kemudian turunlah Firman Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَقْرَبُواْ الصَّلاَةَ وَأَنتُمْ سُكَارَى حَتَّىَ تَعْلَمُواْ مَا تَقُولُونَ

Bermaksud: *"Wahai orang-orang yang beriman, jangan-lah kalian mendekati solat, sedangkan kalian dalam keadaan mabuk*." (Surah An-Nisaa': 43).

Rentetan dari itu apabila muazin hendak mengumandangkan azan akan menyeru supaya orang mabuk janganlah cuba bersolat. Kemudian Sahabat masih mabuk meminum arak sehingga telah mempengaruhi nyanyian syair mereka menjadi sindiran dan penyebab perkelahian sesama mereka. Lalu mereka memohon kepada Allah untuk diterangkan kepada ummat manusia hukum meminum arak itu dengan keterangan yang muktamad dan menyenangkan hati. Maka turunlah ayat yang muktamad terhadap pengharaman arak, di dalam potongan ayat itu Allah berfirman:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالأَنصَابُ وَالأَزْلاَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Bermaksud: *''Maka jauhilah perbuatan-perbuatan itu agar kamu mendapat keberuntungan"*. (Surah Al-Maidah: 90)

Tidakkah kita dapat lihat sifat beransur-ansur Islam dalam melaksanakan hukum syariat berkenaan larangan meminum arak?. Ini kerana bangsa Arab ramai di kalangan mereka terbiasa meminumnya, mereka terpesona ketika itu dengan ketagihan minuman arak dan mempengaruhi dalam syair-syair mereka. Bukanlah mudah untuk membuat larangan ke atas mereka secara sekaligus, nescaya mereka tidak merasa kepayahan untuk melaksanakan pengharaman jika proses penurunan mengharamkannya secara berperingkat-peringkat. Di mana sebahagian mereka mendakwa sebab meminumnya untuk mendapat manfaat, berkata pula sebahagian yang lain meminumnya tidak ada sebarang manfaat bagi kami dalam perkara dosa lantas mengharamkan arak ke atas diri mereka sendiri. Berlakunya peringkat-peringkat hukum pengharaman arak sesuai dengan tabiat semulajadi manusia, ketika turunnya firman Allah *"Wahai orang-orang yang beriman, janganlah kamu mendekati solat, sedangkan kamu dalam keadaan mabuk"*. Sebilangan mereka masih mengatakan kami minum dan kami duduk di rumah.

Sebilangan yang lain mengatakan tidak ada suatu kebaikan pun yang berlegar di antara kami dan waktu solat di dalam melakukan solat berjemaah, sememangnya terdapat hikmah dalam hukum larangan arak di buat secara beransur-

[193] Abu Daud Sulaiman Bin Al-A'sy. T.T. *Sunan Abi Daud*. Al-Maktabah Al-A'sriyah Bairut. Juz 3. Hlm 325. No 3670.

ansur. Terdapat satu ayat dalam Surah Al-Baqarah dan Surah An-Nisaa yang berkisar tentang larangan arak. Kedua-dua ayat ini memberi pengenalan tentang arahan Allah yang jelas dengan menghalang suatu perkara yang harus, kemudian dengan datangnya ayat Surah Al-Maidah itu memberi keterangan yang menyenangkan dan memuaskan hati dengan dalil yang jelas dan muktamad ke atas larangan pengharaman arak yang tidak ada keraguan dan tidak dapat ditakwilkan lagi. Ini kerana arak adalah perbuatan keji, termasuk perbuatan syaitan dan tidak lah dinamakan sesuatu yang keji melainkan ia adalah setiap perkara haram yang disepakati secara ijma'. Sebagaimana firman Allah:

قُل لاَّ أَجِدُ فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلاَّ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ.

Bermaksud: *Katakanlah: "Tiadalah aku peroleh dalam wahyu yang diwahyukan kepadaku, sesuatu yang diharamkan bagi orang yang hendak memakannya, kecuali kalau makanan itu bangkai, atau darah yang mengalir atau daging babi karena sesungguhnya semua itu kotor atau binatang yang disembelih atas nama selain Allah"* (Al-Maidah. 145)

Amalan syaitan kesemuanya adalah haram dan arak tergolong dalam keterangan perbuatan keji syaitan. Tiada seorang pun pernah menyebut perbuatan syaitan mengandungi kebaikan, sebaliknya yang ada padanya adalah kemudharatan, kejahatan dan dosa, sebab itulah firman Allah *"Maka jauhilah"* merupakan arahan yang menguatkan lagi dalil pengharaman arak dan ini menunjukan kewajipan mengharamkan arak. Kemudian Allah menentukan kemenangan bagi mereka yang menjauhi perbuatan keji ini sebagaimana di dalam ayat bermaksud *"Supaya kamu beroleh kejayaan".* Meminum arak akan mengundang mabuk dan hilang akal, keadaan mabuk akan menyebabkan permusuhan dan persengketaan sesama manusia sehingga boleh berlaku pembunuhan, kesemua yang mendorong kepada perkara-perkara tadi adalah haram dan tidak lah apa yang Allah haramkan terhadap pemabuk melainkan ianya menjadi sebab kepada bala, kesedihan, kesusahan dan keperitan.

Imam al-Dzahabi telah menyenaraikan minum arak dalam yang kesembilan belas senarai dosa-dosa besar dalam kitabnya al-Kabair[194].

Arak Penghalang Dari Mengingati Allah Dan Mengerjakan Solat

Arak penghalang dari mengingati Allah dan mengerjakan solat. Apa sahaja yang menghalang kepada keduanya itu adalah haram. Dalam ayat al-Quran telah menggandingkan sebutan arak dengan judi, pemujaan berhala dan mengundi nasib dengan panah yang kesemuanya tergolong sebagai perbuatan keji dalam larangan Allah, sebagaimana firmanNya:

[194] Syamsuddin al-Dzahabi. T.T. *Al-Kabair*. Bairut. Dar al-Nadwah al-Jadidah. Hlm 80.

فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

Bermaksud: *"Maka jauhilah olehmu berhala-berhala yang najis keji itu dan jauhilah perkataan-perkataan dusta".*(Al-Haj. 30). Kesimpulannya bahawa setiap perbuatan keji itu adalah haram.

Dalam hadis Ibn Majah menyatakan bahawa Nabi SAW bersabda mereka yang minum arak solatnya tidak diterima selama empat puluh hari sehingga dia bertaubat. Sebagaimana hadis:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: "مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَسَكِرَ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا، وَإِنْ مَاتَ دَخَلَ النَّارَ، فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ[195].

Maksudnya: *Bersabda Rasulullah SAW sesiapa yang minum arak dan mabuk, tidak diterima solatnya empat puluh hari dan jika mati ia dimasukan ke neraka, jika bertaubat Allah menerima taubatnya.* (Ibn Majah. Kitab al-Asyribah. Bab Lam tuqbal solah arbain sabahan).

Arak Adalah Ibu Segala Keburukan

Dalam hadis yang diriwayatkan oleh Ibn Majah daripada Abi Darda' Nabi SAW menyatakan arak adalah kunci atau ibu segala kejahan. Sebagaimana hadis:

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي صلى الله عليه وسلم. "لَا تَشْرَبْ الْخَمْرَ، فَإِنَّهَا مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ[196]"

Bermaksud: *Daripada Abi al-Darda'. Telah mewasiatkan Rasulullah SAW: Jangan kamu minum arak kerana ia adalah kunci segala keburukan.* (Hadis Riwayat Ibn Majah. Kitab al-Asyribah. Bab al-Khamru Miftah Kuli Syar).

Ijma' ulama telah bersepakat semenjak zaman Rasulullah S.A.W sehingga hari ini dan masa akan datang bahawasanya hukum arak tetap haram walaupun diubah dengan teruk dan tidak masuk akal kepada penafsiran hukum yang mengharuskan arak, sesungguhnya pengharamannya adalah muktamad berdasarkan Al-Quran dan As-Sunnah. Diriwayatkan Abu Daud dengan Sanadnya daripada Nabi S.A.W bersabda:

حَدَّثَنِي أَبُو مَالِكٍ الْأَشْعَرِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ، يَقُولُ: "لَيَشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا[197]".

[195] Ibn Majah Al-Qazwaini. T.T. *Sunan Ibn Majah*. Darul Ihya' Al-Kutub Al-A'rabiyah. Juz 2. Hlm 1120. No 3377.

[196] Ibn Majah Al-Qazwaini. T.T. *Sunan Ibn Majah*. Darul Ihya' Al-Kutub Al-A'rabiyah. Juz 2. Hlm 1119. No 3371

[197] Abu Daud. *Sunan Abi Daud*. Juz 3. Hlm 329. No 3689.

Maksudnya: *"Manusia akan minum arak dengan menamakannya dengan nama yang lain"* (Riwayat Abu Daud. Kitab al-Asyribah dan Ibn Majah sanadnya daripada Ubadah Bin As-Somit)

Diriwayatkan An-Nasai dalam Sunan An-Nasai al-Sughra kitab al-Asyribah daripada Ibnu Abbas R.A daripada Nabi S.A.W bersabda:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: "حُرِّمَتِ الْخَمْرُ قَلِيلُهَا وَكَثِيرُهَا، وَالسُّكْرُ مِنْ كُلِّ شَرَابٍ[198]"

Bermaksud: *Daripada Ibn Abbas berkata "diharamkan arak dengan ciri-cirinya sekalipun dalam kuantiti sikit atau banyak".*

Merujuk dalil ini Imam Abu Hanifah mengambil hukum mengharamkan arak secara asasnya samada yang memabukan atau tidak. Arak mendatangkan keracunan dan kesedihan, mendatangkan dosa dan kecelaan. Ia merupakan keburukan, dosa besar, membawa kemudharatan, mengundang bahaya dan ketagihan yang membinasakan.

Adakah Boleh Berubat Dengan Arak

Diriwayatkan Muslim dalam Sahihnya daripada Jabir berkata, bersabda Rasulullah S.A.W

"لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ"[199]

Maksudnya: *Daripada Jabir daripada Rasulullah SAW bersabda: "bahawa dijadikan kepada setiap penyakit ada ubatnya, berubatlah tetapi jangan berubat dengan benda-benda yang haram".* Dalam riwayat lain: *"Sesungguhnya Allah tidak menjadikan ubat untuk umatku melalui apa yang diharamkan keatasnya".*

Suatu yang menyimpang bagi sesiapa yang kata membolehkan berubat dengan arak dengan bersandarkan kaedah fiqah keadaan darurat mengharuskan perkara-perkara yang haram. Kata Dr. Yusuf Al-Qardhawi dalam bukunya tentang bahayanya kepada individu, terhadap fizikalnya, akalnya dan jiwanya, bahaya ini telah ditegaskan oleh keseluruhan doctor perubatan dalam tulisan mereka. Tetapi peliknya ramai mengambilnya dengan rela sendiri. Mereka tertipu kononnya untuk rawatan yang meragukan, sehingga mereka ketagihan menjadi hamba kepada gelas-gelas arak.[200]

Islam tidak mengharamkan hukum sesuatu itu melainkan bila terdapat di dalamnya kemudharatan yang memberi kesan kepada manusia. Apakah orang yang memiliki akal fikiran yang waras sanggup mengabaikan jenayah arak ke atas permata yang dimilikinya iaitu akal. Adakah seorang beriman menafikan dengan adil tentang bahayanya najis dadah dan seterunya ke atas kesihatan, harta benda dan

[198] Al-Nasaei. *Sunan Al-Nasaei*. 1986. Maktab Al-Matbuat Al-Islamiyat Halib. Juz 8. Hlm 321.
[199] Muslim Bin Al-Hajjaj. T.T. *Sahih Muslim*. Bab Likullida' Dawa'. Dar Ihya' al-Turath al-A'rabi Bairut. Juz 4. Hlm 1729.
[200] Yusuf al-Qardhawi. *Fatawa Muasarah*. 1987. Dar al-Qalam Kuwait. Hlm 651.

keturunan kerana kebinasaan penagihan arak. Untuk itulah kewajipan Islam menetapkan garis sempadan bagi peminum arak dengan adil, disiplin dan mengambil langkah pencegahan. Kerajaan seharusnya membuat pembaikan seperti membanteras besar-besaran terhadap penjualan dan pembuatannya dengan menutup kilang-kilang arak. Kerana arak boleh merosakan negara dan bukanlah ia sebagai pembawa kebaikan ia juga adalah musuh kemanusiaan. Ibnu Qayyim menyifatkan penagihan arak terkeluar dari peradaban insan sejati dan nilai keagungan insan.

Ketagihan arak lebih bahaya dan lebih mudharat dari penyakit taun kerana ketagihan wabak ini mengakibatkan kerosakan cita-cita, melemahkan kemahuan dan menghilangkan kepekaan terhadap tanggungjawab. Tidak kira samada mereka peminum tegar atau tidak. Ia merosakkan urat saraf dan menimpakan seseorang dengan tekanan jiwa, tekanan darah dan tekanan urat saraf. Ia juga menimpakan dengan pembaziran terhadap harta benda. Apakah patut diperbodohkan orang Islam yang sesungguhnya Agama Islam menganugerahkan dan mengiktiraf umatnya dengan kekuatan, kemegahan dan kemuliaan. Ia mengubah dari sifat yang suka membina kepada sifat memusnahkan. Ia mengubah dari kebebasan kehendak kepada belenggu. Ia mengubah dari konsisten kepada penyesalan. Ia merubah dari kebahagiaan kepada kesengsaraan dan seburuk-buruk tempat kembali, Allah berfirman:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا .الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

Bermaksud: *"Katakanlah apakah akan Kami beritahukan kepadamu tentang orang - orang yang paling merugi perbuatannya? Iaitu orang-orang yang telah sia-sia perbuatannya dalam kehidupan dunia ini, sedangkan mereka menyangka bahwa mereka berbuat sebaik-baiknya".* (Surah Al-Kahfi: 103-104).

Istimewanya seorang manusia ini berbeza dari haiwan dan makhluk lain adalah dengan kemampuan manusia menggunakan otak sesuka hati dan menzalimi diri dengan perbuatan sendiri. Sesiapa membebankan diri dengan ketagihan bahawa dia telah menghancurkan perbuatan mulianya, merugikan cita-cita indahnya dan menjatuhkan dirinya sedikit-sedikit menjunam kepada keadaan yang kelam. Sebab itu sifat konsisten adalah batu asas dalam pembinaan peribadi contoh dan lelaki terhormat. Adapun kelemahan emosi berpunca dari hilangnya seruan dari dalam diri. Sedangkan Islam dengan kemuliaan dan kelebihan tuhan menetapkan bahawa manusia adalah ciptaan mulia melebihi ciptaan Allah yang lain, tuhan tidak meridhai kita menjadi zalim dan bodoh. Pembaziran waktu dan harta benda, menyakiti akal dan kesihatan, kesia-siaan dan gurauan, sebagaimana Allah berfirman:

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

Maksudnya: *"Pada hari ketika mereka dibangkitkan Allah semuanya, lalu diberitakan-Nya kepada mereka apa yang telah mereka kerjakan. Allah*

mengumpulkan untuk mencatat amal perbuatan itu, padahal mereka telah melupakannya. Dan Allah Maha Menyaksikan segala sesuatu".
(Surah Mujadilah: 6)

Menunaikan kewajipan oleh sesaorang muslim bukanlah sesuatu senda gurau dan sia-sia, bukan juga kecuaian dan kelalaian kerana kehidupan seseorang yang baik saling menuntut perbuatan baik yang akan merealisasikan cita-cita. Allah berfirman:

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ

Bermaksud: *"Dan disempurnakan kepada tiap-tiap diri balasan apa yang diusahakannya sedang mereka tidak dianiaya".* (Surah Ali-Imran: 25)

Kesimpulan

Dapat disimpulkan bahawa pengharaman arak mempunyai tiga peringkat. Peringkat pertama iaitu penjelasan baik dan buruk arak. Sebagaimana firman Allah SWT dalam Surah Al Baqarah ayat 219 yang dinyatakan tadi. Pada waktu ini arak masih lagi boleh diminum penurunan ayat di atas menjelaskan kepada umat Islam bahawa arak ini mengandungi keburukkan dan kebaikan, namun keburukkannya lebih banyak daripada kebaikan. Keburukkan arak ialah menghilangkan kewarasan akal bagi seseorang yang meminumnya, peminum arak akan mabuk (hilang ingatan) kurang pertimbangan akal, apabila manusia kurang pertimbangan akal dia akan melakukan perkara yang dia tidak sanggup melakukannya semasa dia waras.

Peringkat kedua iaitu pengharaman waktu solat. Ini dapat dibuktikan menerusi firman Allah dalam Surah An Nisa' ayat 43. Pada peringkat ini Allah mula mengharamkan arak diminum ketika hampir masuk waktu solat, kerana dikhuatiri solat yang didirikan ketika mabuk akan menyebabkan solat itu tidak sah kerana tersilap membaca seperti membaca Surah Al-Fatihah dan rukun-rukun qouli yangg lain, melakukan pengurangan atau penambahan rakaat dan sebagainya. Walaubagaimanapun pada ketika itu arak masih lagi boleh di minum.

Pada peringkat ketga pengharaman arak secara mutlak, ini dapat dibuktikan menerusi firman Allah dalam surah Al-Ma'idah ayat 90-9 sebagaimana yang dinyatakan.

Pengaharaman arak ini bukan sahaja ke atas yang meminumnya sahaja tetapi ia melibatkan semua pihak yang ada kaitan dengan arak, sebagaimana hadis Nabi SAW menerangkan perkara tersebut iaitu diriwayatkan daripada Anas dimana Rasulallah SAW bersabda, bahawa Allah SWT melaknat sepuluh golongan yang terlibat dengan arak iaitu orang yang membuat arak, orang yang diminta arak dibuat (perah) untuknya, orang yang meminumnya, orang yang membawanya, orang yang meminta dibawa arak kepadanya, orang yang memberi minum arak kepada orang lain (hidangkan), orang yang menjual arak, orang yang mendapat hasil daripada arak, orang yang membeli arak dan orang yang meminta dibelikan arak untuknya. Apa sahaja yang terlibat dengan arak samada kecil atau besar, samada secara langsung atau pun tidak adalah dilarang dalam agama.

Arak adalah perkara keji dan ia adalah ibu segala kejahatan sebagaimana yang dijelaskan dalam artikel ini. Ia membawa kemusnahan kepada diri sendiri,

kepada akal fikiran, jiwanya, hartanya. Begitu juga bahaya kepada keluarganya dimana keluarganya tidak diurus dengan baik serta boleh mengabaikan tanggungjawab terhadap keluarga. Bahaya kepada keharmonian masyarakat, membawa kepada pergaduhan, keruntuhan akhlak dan tersebarnya penyakit. Arak juga menjadi kunci kepada kemungkaran yang lain seperti perzinaan, pembunuhan dan rompakan.

Rujukan

Abu Dawud, Sulayman ibn al-Asy'ath, **Sunan Abu Dawud.** Beirut: Dar Ihya' al-Sunnah al-Nabawiyyah, t.t.

Abu Hamid Muhammad ibn Muhammad al-Ghazali, *Ihya'* **'Ulum al-Din,** c. 3. Dimasyq: Dar al-Khayr, 1994.

Ahmad ibn Hanbal, **al-Musnad lil Imam Ahmad Ibn Hanbal**. Al-Qahirah, Dar al-Hadith, 1995.

Al-Bukhari, Abu 'Abd Allah Muhammd ibn Isma'il al-Bukhari, **"Sahih al-Bukhari," dalam Mawsu'ah al-Hadith al-Syarif: al-Kutub al-Sittah,** ed. Salih ibn 'Abd al-'Aziz Al al-Shaykh. Riyadh: Dar al-Salam, 2000.

Al-Nawawi, Yahya ibn Syarf, **Syarh Sahih Muslim**, c. 1. Dimasyq: Dar al-Khayr, 1994.

Al-Tirmidhi, Muhammad ibn 'Isa, **Sunan al-Tirmidhi**. Beirut: Dar al-Fikr, 1994.

Al-Qaradawi, Yusuf, **Fatawa Mu'asirah**. Al-Mansurah: Dar al-Wafa' 1994.

Al-Nasa'i, Ahmad ibn Syu'ayb al-Khurasani, **Sunan al-Nasa'i**. Beirut: Dar al-Ma'rifah, 1994.

Ibn Kathir, Isma'il ibn Kathir, **Tafsir al-Qur'an al-'Azim**, c. 1. Beirut: Al-Maktabah al-'Asriyyah 1998.

Ibn Majah, Muhammad ibn Yazid al-Qazwini, **Sunan Ibn Majah**. Al-Qahirah: Dar al-Hadith, 1994.

Ibn Rajab al-Hanbali, 'Abd al-Rahman ibn Syihab al-Din ibn Ahmad ibn Rajab al-Hanbali, **Jami' al-'Ulum wa al-Hikam.** Beirut: Dar al-Khayr, 1993.

Ibrahim Mustafa, **Mu'jam al-Wasit**, Dar al-Da'wah Istanbul. 1986.

Mustafa al-Bugha, **al-Wafi fi Syarh al-Arba'in al-Nawawiyyah**, c. 8. Dimasyq: Dar Ibn Kathir, 1994.

Safiy al-Rahman al-Mubarakfuri, **Minnah al-Mun'im fi Syarh Sahih Muslim**, c. 1. Al-Riyad: Dar al-Salam lil Nasyr wa al-Tawzi' 1999.

Wahbah Al-Zuhayli, **Usul al-Fiqh al-Islami**. Dimasyq: Dar al-Fikr, 1996.

JAKIM. Ayat-ayat Larangan. Percetakan Nasioanal Malaysia Berhad. 2007.

No. S042

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Factors contributing to the achievement of teaching courses volleyball. Faculty of Physical Education and Health Education curriculum Yala Rajabhat University

ณัชสกร คงชีวสกุล

Chatsakorn kongchewasakul

Abstract

This research aims to study the factors that affect teaching achievement to volleyball a course. Faculty of Physical Education and Health Education curriculum Yala Rajabhat University. And compares factors that affect teaching a course achievement volleyball. The sample was an undergraduate student at the usual 1-4 year course of physical education and health education in 2559 were 120 stratified random sampling. Data analysis Researcher using percentage the average score the standard deviation of the test (t-test) and one-way analysis of variance (One - way - ANOVA) results showed that: 1. the factors that affect teaching and learning environment. the overall level (= 4.01) factors affecting the teaching activities of teaching overall level (= 4.02) factors that affect teaching the benefits. the teaching overall level (= 4.29) factors that affect teaching and supporting learning the overall level (= 3.58) factors that affect learning. teaching and evaluation of teaching overall is moderate (= 3.32) 2. compare the factors that affect teaching a course achievement volleyball found that a gender difference. Comments about the factors that affect teaching the achievement Course Volleyball Overview no different. When considering each aspect found that all the opinions about the factors that affect teaching a course achievement volleyball is no different. Samples with different grade education. Opinions about the factors that affect teaching a course achievement volleyball all the difference.

Keywords: Factor, Result ,Course Volleyball ,Physical Education

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาชีวิตของคนในสังคมให้มีคุณภาพส่งผลให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าต้องพัฒนาความสามารถของคนในประเทศให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การศึกษานับเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรมย่อมต้องอาศัยพื้นฐานทางการศึกษาของคนในประเทศเป็นสำคัญเป็นรากฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่งสำหรับการสร้างสรรค์ ความเจริญ ความก้าวหน้าและการแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2545: 1)

การปฏิรูปการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้สอนต้องศึกษาวิเคราะห์และรู้อย่างลึกซึ้งในศักยภาพของผู้เรียน โดยครูต้องทำหน้าที่ช่วยจัดและส่งเสริม อำนวยความสะดวกในการจัดเครื่องมือและอุปกรณ์ให้เอื้อต่อการเรียน สามารถนำเอาความรู้ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สิ่งที่ครูเพื่อศิษย์สนใจ คือการเรียนของศิษย์ ไม่ใช่สนใจอยู่แค่ การสอนของตน ตนจะสอนดีเพียงไร เครื่องมือที่ช่วยให้ผู้สอนทราบอย่างหนึ่ง คือ การสอบถามผู้เรียนที่ได้เรียน สนใจเรียนตั้งใจเรียนเกิดการสอนที่มีพัฒนาการทางสมองของศิษย์ ปัจจัยการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนในเบื้องต้นนั้น มีรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนนั้นจะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามทักษะ ความรู้ความสามารถ เป็นลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างอิสระทั้งด้านความคิดและวิธีปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนแบบเดิมที่ครูจะเป็นผู้ป้อนความรู้ประสบการณ์ให้ผู้เรียนในลักษณะของครูเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการสอนจะเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู อย่างสิ้นเชิง จะทำบทบาท ที่จะเป็นผู้จุดประกายและสร้างความสนุกสนานในการเรียน รวมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ในชั้นเรียนนั้นๆ

วิชาวอลเลย์บอลเป็นวิชาหนึ่งของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา จำเป็นต้องเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน นักศึกษามีส่วนมากที่สุดในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการจะทราบปัจจัยในการจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนสาขาวิชาพลศึกษาใช้การออกกำลังกายสร้างพัฒนาการทั้ง 5 ด้านผ่านร่างกายให้กับผู้เรียนเป็นผลดีต่อร่างกายและจิตใจ รายวิชาวอลเลย์บอลเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการใช้ร่างกายโดยการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ ชีวิตประจำวันสุขภาพ และโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในพลศึกษาที่ต้องการปัจจัยที่เกี่ยวกับความสามารถของผู้เรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางรายวิชาวอลเลย์บอล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

จากแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนจึงต้องทราบเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้มีเวลาให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ และครูก็ช่วยโค้ชให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกวิธียิ่งขึ้น มีความรู้อย่างคงทน เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ในการเรียนโดยเฉพาะกิจกรรมทางพลศึกษาและสุขศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าการปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนรายวิชาวอลเลย์บอล ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

วิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ประกอบด้วย เป็นระดับปริญญาตรี ภาคปกติ นักศึกษาชั้นปีที่ 1- 4 หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา ครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559 จำนวน 123 คน มีเพศและชั้นปีโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน และได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการนำชั้นปีเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) รวมจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 120 คน

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2559 ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 123 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2559 ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970. 607-610.) และได้มาโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการนำชั้นปีเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) รวมจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 120 คน

สูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี่และมอร์แกน

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน Krejcie & Morgan (1970. 607-610.) ได้สร้างตารางขนาดประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างขึ้นมา โดยเลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางดั้งนี้

เทคนิควิธีสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบตารางสำเร็จของเครซี่และมอร์แกน จากชั้นปีของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2559 ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559 จำนวน 123 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการนำชั้นปีเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

1) แบ่งประชากรเป็นชั้นภูมิ โดยใช้ชั้นปีเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ

2) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วน

3) ทำการสุ่มแต่ละชั้นภูมิตามจำนวนที่กำหนดไว้

สำหรับรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังนี้

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2559 ตามชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559

นักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา	**ประชากร**	**กลุ่มตัวอย่าง**
นักศึกษาชั้นปีที่ 1	35	32
นักศึกษาชั้นปีที่ 2	28	28
นักศึกษาชั้นปีที่ 3	22	22
นักศึกษาชั้นปีที่ 4	38	38
รวม	**123**	**120**

สูตร $n_h = \frac{n.N_h}{N}$

n	หมายถึง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
n_h	หมายถึง	ขนาดของตัวอย่างในชั้นภูมิที่ h
N	หมายถึง	จำนวนประชากร
N_h	หมายถึง	จำนวนประชากรในชั้นภูมิที่ h

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถามตามแนวคิดของลิเคิอร์ท (Likert'r Scale) ซึ่งกำหนดระดับความพึงพอใจ ไว้ 5 ระดับ โดยกำหนดการแปลความหมายไว้ดังนี้ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง ปานกลาง 4 หมายถึง มาก 5 หมายถึง มากที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทางด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ตามตัวแปรเพศและชั้นปีการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way - ANOVA) ซึ่งถ้าความแปรปรวนของประชากรเท่ากันจะใช้สถิติ F - test แต่ถ้าความแปรปรวนของประชากรไม่เท่ากันใช้สถิติ Welch Test ถ้าพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2554 : 162 – 167)

สมมุติฐานของการวิจัย

นักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่อยู่ชั้นปี มีปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษาแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Survey Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยแบ่งเป็น 1 ชุด ดังนี้

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

2. ตอนที่ 2 แบบสอบถามด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ (5) มากที่สุด (4) มาก (3) ปานกลาง (2) น้อย (1) น้อยที่สุด จำนวน 17 ข้อ

การสร้างเครื่องมือและวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิธีการตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากบทความ เอกสาร หนังสือตำรา และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างแบบสอบถาม

2.2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จากข้อมูลที่ได้ศึกษามา

2.3 นำแบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผู้เชียวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไข เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมทั้งเนื้อหาและภาษา

2.4 นำแบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเกี่ยวข้องและมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนสอน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พร้อมทั้งขอคำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือให้เหมาะสมกับ

2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาสถาบันพลศึกษา ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 ชั้นปีละ 10 คน รวมจำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ดังนี้

2.5.1 นำแบบสอบถามด้านเจตคติต่อปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้วิธีการทดสอบที (t – test) คัดเลือกข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งด้านเจตคติต่อปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้จำนวน 17 ข้อ โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α-coefficient) ของครอนบาค (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2554 : 90 - 91)

2.6 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาพิจารณา ถ้ามีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขจะทำการปรับปรุงแก้ไขพิจารณาก่อนจะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

2. ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัย กับนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามจากนักศึกษา

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. ทำการทดลองระหว่างวันที่ 1 สิงหาคม – 1 ธันวาคม 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาสถิติตามลำดับต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) ความเบี่ยงเบนมาตราฐาน (Quartile Deviation)

2. เพื่อหาค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทางด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ตามตัวแปรเพศ และชั้นปีการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way - ANOVA) ซึ่งถ้าความแปรปรวนของประชากรเท่ากันจะใช้สถิติ F - test แต่ถ้าความแปรปรวนของประชากรไม่เท่ากันใช้สถิติ Welch Test ถ้าพบความแตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. 2554 : 162 – 167)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สรุปผลดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอเป็น 2 ตอน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 66.70) กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 29.20)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อและรายด้าน

ข้อที่	ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนการสอน			
1	บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	3.92	.33	มากที่สุด
2	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.89	.31	มากที่สุด
3	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	3.23	.64	ปานกลาง
	รวม	4.01	.11	มาก

	ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน			
1	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.22	.98	มาก
2	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด	3.22	.61	ปานกลาง
3	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	4.11	.31	มาก
4	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ	4.77	.63	มากที่สุด
5	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น	3.80	.98	มาก
	รวม	4.02	.07	มาก
	ด้านประโยชน์ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอน			
1	การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.39	.49	มาก
2	การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.00	.13	มาก
3	การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	4.47	.55	มาก
	รวม	4.29	.15	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนและระดับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็นรายข้อและรายด้าน

ข้อที่	**ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน**	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับ**
	ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน			
1	ความพร้อมของห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียน	3.23	.64	ปานกลาง
2	ความพร้อมของห้องเรียน สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียนรวม	3.51	.50	มาก
3	อุปกรณ์และเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสม	4.00	1.00	มาก
	รวม	3.58	.48	มาก
	ด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน			
1	อาจารย์สามารถถ่ายทอด จัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนเหมาะสมเข้าใจง่าย	3.12	.36	ปานกลาง

2	อาจารย์เปิดโอกาส ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ศึกษา/เรียนรู้จากกรณีศึกษาจากการทำงานจริง ฝึกปฏิบัติ ค้นคว้าวิจัย โครงงาน/สัมมนา ค้นคว้าทาง Internet	3.23	.64	ปานกลาง
3	อาจารย์สอนโดยมีการสอดแทรกคุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพ ค่านิยมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความพอเพียง เห็นแก่ส่วนรวม	3.62	.50	มาก
	รวม	3.32	.42	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.22) บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.89) และบรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11) กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) และกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.80)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประโยชน์ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39) การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) และการจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจโดยใช้เหตุผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความพร้อมของห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) ความพร้อมของห้องเรียน สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียนรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.51) และอุปกรณ์และเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.32) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อาจารย์สามารถถ่ายทอด จัดการเรียนการ

สอนเป็นขั้นตอน เหมาะสมเข้าใจง่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.12) อาจารย์เปิดโอกาส ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ศึกษา/เรียนรู้จากกรณีศึกษาจากการทำงานจริง ฝึกปฏิบัติ ค้นคว้าวิจัย โครงงาน/ สัมมนา ค้นคว้าทาง Internet มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) อาจารย์สอนโดยมีการสอดแทรกคุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพ ค่านิยมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความพอเพียง เห็นแก่ส่วนรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62)

ตอนที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ที่มีผลต่อการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศการเรียน พบว่า ที่อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ด้านบรรยากาศการเรียนที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 98.30 ด้านบรรยากาศการเรียน ที่อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ – รวมจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ที่มีผลต่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน - คน ร้อยละ - ด้านด้านกิจกรรมการเรียนที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 120 คน ร้อยละ 100 ด้านกิจกรรมการเรียนที่อยู่ในระดับปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน - คน ร้อยละ – รวมจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ที่มีผลต่อการเรียนการสอน ด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ - ด้านประโยชน์ที่ได้รับที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 119 คน ร้อยละ 99.20 ด้านประโยชน์ที่ได้รับที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ด้านประโยชน์ที่ได้รับที่อยู่ในระดับปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ – รวมจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ที่มีผลต่อการเรียนการสอน ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 72 คน ร้อยละ 60.00 ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 39.20 ด้านประโยชน์ที่ได้รับที่อยู่ในระดับปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ – รวมจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอน หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ที่มีผลต่อการเรียนการสอน ด้านประเมินการเรียนการสอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ด้านประเมินการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับมาก จำนวน 12 คน ร้อยละ 10.00 ด้านประเมินการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 47

คน คิดเป็นร้อยละ 39.20 ด้านประเมินการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 88.30 ด้านประเมินการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับ น้อย น้อยที่สุด จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ – รวมจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 100

จากตอนที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นด้านบรรยากาศการเรียนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 98.30 ด้านกิจกรรมการเรียนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 100.00ด้านประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 99.20 ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 60.00 และด้านประเมินการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 88.30

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ

ปัจจัย	ชาย n = 80		หญิง n = 40		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านบรรยากาศการเรียน	4.02	.13	4.00	0.00	1.39	.17
ด้านกิจกรรมการเรียน	4.02	.07	4.03	.07	-.74	.46
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.29	.17	4.28	.12	.28	.78
ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียน	3.57	.49	3.60	.46	-.31	.76
ด้านประเมินการเรียนการสอน	3.30	.41	3.37	.44	-.77	.44
รวม	3.84	.16	3.86	.14	-.47	.63

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรชั้นปีที่ศึกษา

ปัจจัย	**แหล่งความแปรปรวน**	**Sum of Squares**	**df**	**Mean Square**	**F**	**Sig.**
ด้านบรรยากาศการเรียน	Between Groups	.56	3	.02	1.59	.19
	Within Groups	1.36	116	.01		
	Total	1.42	119			

ด้านกิจกรรมการเรียน	Between Groups	.01	3	.00	.41	.75
	Within Groups	.57	116	.00		
	Total	.57	119			

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เป็นรายด้าน จำแนกตามตัวแปรชั้นปีที่ศึกษา (ต่อ)

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	Between Groups	.05	3	.02	.68	.56
	Within Groups	2.82	116	.02		
	Total	2.87	119			
ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียน	Between Groups	.06	3	.02	.09	.97
	Within Groups	27.60	116	.24		
	Total	27.67	119			
ด้านประเมินการเรียนการสอน	Between Groups	.28	3	.09	.53	.66
	Within Groups	20.49	116	.18		
	Total	20.77	119			

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลทุกด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา และเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นระดับปริญญาตรี ภาคปกติ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 - 4 สาขาวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2559 จำนวน 120 คน สุ่มแบบแบ่งชั้น การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที (t-Test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way - ANOVA) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.01) หาก

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.22)บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.89) และบรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22) กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11) กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าตอบ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) และกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.80)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประโยชน์ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39) การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเองได้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) และการจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจโดยใช้เหตุผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความพร้อมของห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) ความพร้อมของห้องเรียน สภาพแวดล้อม ในอาคารเรียนรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.51) และอุปกรณ์และเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนด้านประเมินการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.32) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อาจารย์สามารถถ่ายทอด จัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอน เหมาะสมเข้าใจง่าย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.12) อาจารย์เปิดโอกาส ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ศึกษา/เรียนรู้จากกรณีศึกษาจากการทำงานจริง ฝึกปฏิบัติ ค้นคว้าวิจัยโครงงาน/ สัมมนา ค้นคว้าทาง Internet มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.23) อาจารย์สอนโดยมีการสอดแทรกคุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณวิชาชีพ ค่านิยมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความพอเพียง เห็นแก่ส่วนรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62)

2. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลไม่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่มีชั้นปีที่ศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอลทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำปัจจัยผลสัมฤทธิ์ไปใช้การฝึกรายวิชาอื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมที่ต้องใช้หลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา

2. สามารถนำไปเสริมสร้างและพัฒนาเกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาข้อบกพร่องของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอน

3. ควรให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจักการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

4. ผู้สอนเกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการนำไปสู่ความสนใจมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน

5. เกิดความสนุกสนานไม่น่าเบื่อเพราะผู้เรียนเกิดการพัฒนาตัวเองเพราะมีเป้าหมายในการเรียน

6. ทำให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจที่กำหนดเป้าหมายไว้ ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและเปรียบเทียบผลของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าจะคงที่ เพิ่มขึ้น หรือลดลง ซึ่งจะทำให้ได้ปัจจัยที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2. ควรศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาวอลเล่ย์บอล ของนักศึกษาหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาในด้านอื่นๆที่สำคัญต่อนักศึกษา นักเรียน เยาวชน แต่ละประเภท ในรายวิชาอื่น ๆ และจังหวัดชายแดนใต้

3. สถานศึกษาควรจะให้การสนับสนับแก่ผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญ ให้ผลตกแก่ผู้เรียนเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน .(2554).**การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย.พิมพ์ครั้งที่ 4**. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธีรวุฒิเอกะกุล. (2543).**ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2545.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3), pp. 607-610.

No. S043

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค **The Flipped Classroom** เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Learning in the 21st Century by The Flipped Classroom technical achievement for the development of innovative early childhood education. Yala Rajabhat University

สุนิศา ธรรมบัญชา

Sunisa Thammabancha

Abstract

Research in experimental populations by sampling 28 people. A sample The instruments are: 1. Plan 2. Quiz 3. Satisfaction. The data were analyzed using computer software. To analyze the data Researcher using percentage The average score The standard deviation of the E1 / E2 and statistical t-test series Dependent Group at The significance level 0.05. Results showed that (1) the efficiency of the process (E1) is equal to 81.53 and effective results (E2) is 83.40 performance plan. the Flipped classroom effective technique / process performance results were 81.53 / 83.40 (2) the experimental group compared with the achievement of early childhood education courses at the Flipped classroom techniques before and after learning. The difference was statistically significant at the 0.05 level, and based on the average ($\overline{X}$) test score achievement tests found that the achievement is greater than the pretest posttest. In conclusion, Learning in the 21st Century by The Flipped Classroom techniques can cause learning real. The students who passed The Flipped Classroom techniques have higher academic achievement (3) groups are satisfied to use The Flipped Classroom Course in Early Childhood Education. Overall, the high level (= 4.17), and when the item is found. The highest mean score is a reliable measurement and evaluation (= 4.64) and the average minimum is a reasonable evaluation (= 3.89).

Keywords: Early childhood education, Course using techniques to the classroom, Innovative early childhood education

บทนำ

สิ่งที่ท้าทายครูในยุคใหม่คือ การทำให้เกิดการเรียนรู้แบบครูไม่ สอน ไม่เน้นการบรรยายหน้าชั้น แต่ให้ผู้เรียนได้เรียนจากการลงมือทำ ซึ่งต้องเริ่มจากให้ผู้เรียนได้เริ่มที่จะลงมือคิด ซึ่งก็ไม่ใช่ของง่ายๆ แค่การมอบ โจทย์ สั่งงานตามใบงานหรือให้การบ้าน ให้ทำโครงการและโครงงานต่างๆ สิ่งสำคัญยังอยู่ที่ การสร้างบรรยากาศ การทำให้เกิดมิตรภาพและความสัมพันธ์ที่ดีในชั้น ตลอดจนการเป็นต้นแบบเองของครู ที่ต้องเริ่มลงมือทำ คือ เริ่มคิดที่จะไม่สอนโดยการบรรยายอีกด้วย (Panich, 2013b).

ครูทุกคนรู้ว่า ในขณะที่ตนสอนผู้เรียนไม่ทุกคนที่ได้เรียน บางคนไม่ สนใจเรียน บางคนตั้งใจเรียนแต่เรียนไม่รู้เรื่อง ดังนั้นการสอนกับการเรียนเป็น คนละเรื่องกัน สิ่งที่ครูเพื่อศิษย์สนใจ คือการเรียนของศิษย์ ไม่ใช่สนใจอยู่แค่ การสอนของตน ตนจะสอนดีเพียงไร แต่หากศิษย์บางคนไม่ได้เรียน ครูเพื่อ ศิษย์จะยังไม่พอใจ การเรียนโดยลงมือทำ คือเครื่องมือที่ช่วยให้ ไม่เกิดการสอนที่ไม่มีการเรียน การเรียนโดยลงมือทำมีหลากหลายแบบหรือ หลายชื่อที่คล้ายๆ กัน การทำให้ศิษย์นำเอาการรับรู้มาทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึก และเชื่อมโยงกว้างขวาง ตามระดับพัฒนาการทางสมองของศิษย์ ความสนุกของชีวิตครูอยู่ตรงนี้เอง (Panich, 2013a)

ห้องเรียนกลับด้านมาในเบื้องต้นนั้น มีบทสรุปเปรียบเทียบให้เห็นถึงรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบกลับด้าน กับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม กล่าวคือการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับทางนั้นจะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามทักษะ ความรู้ความสามารถและสติปัญญาของเอกัตบุคคล ตามอัตราความสามารถทางการเรียนแต่ละคน จากมวลประสบการณ์ที่ครูจัดให้ผ่านสื่อเทคโนโลยี ICT หลากหลายประเภทในปัจจุบัน และเป็นลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างอิสระทั้งด้านความคิดและวิธีปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนแบบเดิมที่ครูจะเป็นผู้ป้อนความรู้ประสบการณ์ให้ผู้เรียนในลักษณะของครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ดังนั้นการสอนแบบกลับทางจะเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ จะทำบทบาทเป็นติวเตอร์ (Tutors) หรือโค้ช (Coach)ที่ จะเป็นผู้จุดประกายและสร้างความสนุกสนานในการเรียน รวมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Facilitators)ในชั้นเรียนนั้นๆ (Paje, 2013) ในห้องเรียนแบบเดิม นักเรียนนั่งฟังรับคำสั่ง และรับถ่ายทอด แล้วตอบข้อสอบเพื่อพิสูจน์ว่าตนได้เรียนรู้สภาพเช่นนี้ได้ผลต่อเด็กส่วนน้อยเด็กอีกจำนวนหนึ่งหมดความสนใจ และหลุดไปจากกระบวนการเรียนรู้ แต่ในห้องเรียนแบบกลับทางและเรียนให้รู้จริง นักเรียนรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองการเรียนไม่ใช่สิ่งที่กระทำต่อนักเรียนแต่กลายเป็นสิ่งที่นักเรียนเป็นเจ้าของ เป็นผู้กระทำ และจะเป็นทักษะที่ติดตัวตลอดไป (Panich, 2013a) การเรียนการสอนสาขาการศึกษาปฐมวัย ใช้นวัตกรรมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นผลดีต่อการศึกษาปฐมวัย การจัดทักษะที่สำคัญที่เกี่ยวกับเนื้อในการทำงานนวัตกรรมการศึกษาปฐมวัยจากแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้มีเวลาให้นักเรียนฝึกปฏิบัติมากขึ้น และครูก็ช่วยเป็นโค้ชให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกวิธียิ่งขึ้น มีความรู้อย่างคงทน เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ในการเรียนโดยเฉพาะสาขาการศึกษาปฐมวัย ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้าการที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เรื่องการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom ก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจนักศึกษาต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom

วิธีวิจัย

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การจัดเตรียมวางแผนดำเนินการ ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิค The Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่องนวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค The Flipped Classroom ก่อนและหลังการเรียน

ขั้นตอนที่ 2. การดำเนินงาน ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถาม และแบบทดสอบนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็น พร้อมดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงแบบสอบถามและแบบทดสอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนการกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ปรับปรุง พัฒนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content Validity) อย่างครบถ้วนและหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3. การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการจัดทำรายงานผลการวิจัย จากการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และการจัดทำข้อเสนอแนะ การจัดพิมพ์รูปเล่ม และการนำเสนอผู้บริหารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

โดยมีรายละเอียดวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีขอบเขตเนื้อหา 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากร คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่ศึกษาในรายวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน ทั้งสิ้น 28 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่ศึกษาในรายวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 28 คน โดยเป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบทดสอบ คือ นักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่ศึกษาในรายวิชาสุขภาพอนามัยสำหรับมารดาและเด็ก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ การใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ (Team Game Tournament : TGT) รายวิชาการศึกษาปฐมวัย มีตัวแปรที่สำคัญ คือ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิค The Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการใช้เทคนิค The Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการวิจัย ศึกษาต้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือน ตุลาคมถึงธันวาคม 2559

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบทดสอบ ปรนัย 4 ตัวเลือก ก่อนเรียนและหลังเรียน และเป็นแบบสำรวจความพึงพอใจ ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่ศึกษาในรายวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน ทั้งสิ้น 28 คน และการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าคลอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ซึ่งในการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีค่าความเชื่อมั่น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบและแบบสอบถามทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางด้านสถิติ ตอนที่ 1 ข้อมูลประสิทธิภาพของการใช้เทคนิค The Flipped Classroom ในรายวิชาการศึกษาปฐมวัย แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตอนที่ 2 ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการศึกษาปฐมวัย ที่ใช้เทคนิค The Flipped Classroom ก่อนเรียนและหลังเรียน แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ ค่าจำนวนประชากร ค่าองศาความเป็นอิสระ ค่าระดับนัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน การทดสอบค่า T-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาแสดงแสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้ค่าเฉลี่ยของผลคะแนนเป็นตัวชี้วัดตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ตาแนวคิดของ เบสท์ (Best, 1977). มีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึง	ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

สมมุติฐานของการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่อง การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สรุปผลดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

ตอนที่ 1 ศึกษาประสิทธิภาพของผลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนานวัตกรรม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประสิทธิภาพ E_1/ E_2 ของแผนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom

นักศึกษา คนที่	คะแนนการทดสอบย่อย					คะแนน หลังเรียน 20 คะแนน
	1	2	3	4	รวม	
	10	10	10	10	40	
1	8	8	9	9	34	18
2	7	8	8	9	32	17
3	8	8	8	9	33	18
4	7	8	8	9	32	15
5	6	6	7	7	26	17
6	9	8	7	8	32	17
7	8	8	8	8	32	16
8	7	8	9	9	33	18
9	7	9	8	8	32	15
10	8	7	7	8	30	18
11	8	8	9	9	34	14
12	8	9	8	7	32	16
13	8	8	9	9	34	18
14	8	8	9	8	33	17
15	9	9	7	8	33	16
16	8	8	9	8	33	15
17	8	9	8	9	34	17
18	8	7	8	8	31	16
19	8	7	7	9	31	15
20	7	8	8	9	32	16
21	8	7	8	9	32	17
22	9	9	8	7	33	18
23	9	7	8	8	32	16
24	8	7	7	6	28	18

นักศึกษา คนที่	คะแนนการทดสอบย่อย					คะแนน หลังเรียน 20 คะแนน
	1	2	3	4	รวม	
	10	10	10	10	40	
25	9	9	8	8	34	16
26	7	7	8	8	30	18
27	8	8	8	9	33	17
28	8	9	9	8	34	18
$\overline{X}$	7.89	7.93	8.04	8.25	32.11	16.68
S.D.	0.74	0.81	0.69	0.80	1.85	1.19
ร้อยละ	78.90	79.30	80.40	82.50	81.53	83.40
ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) = 81.53						ประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) = 83.40

หมายเหตุ

E_1 แทน ค่าประสิทธิภาพตัวแรก คิดได้จากคะแนนร้อยละของคะแนนระหว่างเรียน

E_2 แทน ค่าประสิทธิภาพตัวที่สอง คิดได้จากคะแนนร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียน

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการศึกษาปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom ก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom ก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	$\overline{X}$	**S.D.**	**N**	**df**	**Sig.**
ก่อนเรียน	8.36	3.03	28	27	.00
หลังเรียน	16.32	1.87	28		

หมายเหตุ

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

N แทน จำนวนประชากร

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

df แทน องศาความเป็นอิสระ

Sig. แทน ค่าระดับนัยสำคัญที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom

ตารางที่ 3 แสดงระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom

ข้อ	รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านความรู้ความสามารถในรายวิชาที่สอน				
1	มีความรู้เนื้อหาที่สอน	4.57	0.50	มากที่สุด
2	จัดเนื้อหาวิชาเป็นลำดับและเหมาะสมกับผู้เรียน	4.25	0.44	มาก
3	ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพผู้เรียน	4.29	0.46	มาก
4	สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสุข	4.54	0.51	มากที่สุด
5	สรุปบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้องและง่ายต่อการเข้าใจ	4.25	0.58	มาก
ด้านความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาและเทคนิควิธีการสอน				
6	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย มีความเหมาะสม	4.32	0.55	มาก
7	วิธีสอน/กิจกรรม สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์และความสนใจของผู้เรียน	4.18	0.48	มาก
8	สื่อความหมายได้ชัดเจนให้ผู้เรียนเข้าใจบรรลุวัตถุประสงค์	4.11	0.68	มาก
9	วิธีการนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ	4.18	0.72	มาก
10	วิธีการถ่ายทอดทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชา	4.25	0.58	มาก
11	ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.64	0.49	มากที่สุด
ด้านการใช้สื่อการสอน				

12	ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	4.54	0.58	มากที่สุด
13	มีเอกสารประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา	4.46	0.58	มาก
ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน				
14	ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลหลากหลายวิธี	4.46	0.64	มาก
ข้อ	**รายการ**	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับความพึงพอใจ**
15	ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	4.64	0.49	มากที่สุด
16	ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลที่ยุติธรรม	4.50	0.51	มาก
17	ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง	4.64	0.56	มากที่สุด
เฉลี่ย		**4.40**	**0.27**	**มาก**

หมายเหตุ

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลวิจัยและอธิบายผลการวิจัย

การศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เมื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิค The Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.53 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.40 ประสิทธิภาพของแผนการใช้เทคนิคThe Flipped Classroom มีประสิทธิภาพกระบวนการ/ประสิทธิภาพผลลัพธ์ เท่ากับ 81.53/83.40 ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญที่ผู้สอนคำนึงไว้ ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนสูงขึ้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Outamung (2015) พบว่า แนวคิดห้องเรียนกลับด้านของ Jonathan Bergman และ Aaron Sams เป็นการจัดการเรียนรู้ซึ่งเปลี่ยนการใช้ ช่วงเวลาของการบรรยายเนื้อหาในห้องเรียนเป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ และและประยุกต์ใช้ความรู้ ให้ นักเรียนได้มีเวลาเรียนรู้แบบรู้จริงและลงมือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ส่วนการศึกษาเนื้อหาบทเรียนจะใช้เวลาที่บ้านผ่านสื่อ

เทคโนโลยีที่ครูเป็นผู้เตรียมไว้ให้ พบว่า คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่ามากกว่าก่อนเรียน สรุปได้ว่าการใช้เทคนิค The Flipped Classroom สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้จริง ผู้เรียนที่ผ่านการใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย Burikarn (2015) อ้างถึงใน Changkwanyeun & Sittiwong (2013) ผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนยุค สมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ วิธีการเรียนการสอนจะเป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาทักษะมากกว่าความรู้ การเรียนการสอน แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นรูปแบบการเรียนหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการ เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมทักษะและการปฏิบัติ โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน แบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานได้เป็นอย่างดีคือ สื่อโซเชียล มีเดีย ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อโซเชียลมีเดียที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของ นักเรียนในยุคใหม่ นอกจากนั้นยังช่วยสนับสนุนการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ถือเป็นทักษะที่สำคัญ สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้อย่างกว้างขวาง มีความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น และสังคม สามารถคิดอย่างมีเหตุผลและนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและ ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา พบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวัดผลประเมินผลที่เชื่อถือได้ ($\overline{X}$ = 4.50) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม ($\overline{X}$ = 3.89) จากผลการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเทคนิค The Flipped Classroom เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ ดังจะเห็นได้จากกลุ่มทดลอง มีการพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น อย่างชัดเจนและเกิดการพัฒนาขึ้น ดังนั้นผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการ

นำไปใช้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา การเรียนการสอนให้ดีขึ้นในศตวรรษภายภาคหน้าต่อไปอย่างยั่งยืน

สรุปการวิจัย

การศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคการเรียนรู้ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาการใช้เทคนิค The Flipped Classroom รายวิชาการศึกษาปฐมวัย เรื่อง นวัตกรรมการศึกษาปฐมวัย ทำให้ทราบเทคนิคการเรียนรู้ ที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่ได้เพิ่มประสิทธิภาพของการใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนและผู้เรียนที่หน้าสนใจอีกรูปแบบหนึ่งได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำเทคนิค The Flipped Classroom ไปใช้รายวิชาอื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. สามารถนำไปเสริมสร้างและพัฒนาเกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาข้อบกพร่องของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอน

3. ผู้สอนเกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการนำไปสู่ความสนใจมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอน

4. เกิดความน่าสนใจเพราะผู้เรียนเกิดการพัฒนาตัวเองเพราะมีเป้าหมายในการเรียน

5. ทำให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจที่กำหนดเป้าหมายไว้ ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและเปรียบเทียบ เทคนิค The Flipped Classroom ของนักศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าจะคงที่ เพิ่มขึ้น หรือลดลง ซึ่งจะทำให้ได้เทคนิค ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2. ควรศึกษาและเปรียบเทียบ เทคนิคที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์รายวิชาของนักศึกษาหลักสูตรพลการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ราชภัฏยะลาในด้านอื่นๆที่สำคัญต่อนักศึกษา นักเรียน เยาวชน แต่ละประเภท ในรายวิชาอื่น ๆ และจังหวัดชายแดนใต้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ได้พิจารณามอบทุนสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

Academic. Com. [n.d.]. **The skills of the 21st century online** [Online]. Retrieved January 26, 2017, from: http://www.vcharkarn.com/varticle/60454. (in Thai)

Best, John. W. (1977). **Research in Education.** (3rd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc.

Outamung, S. (2015). **Flipped Classroom: A Dream Come True In Teaching Thai Language .** Journal of Education, Faculty of Education. SWU, *16*(1), 51- 58. (in Thai)

Changkwanyeun, A. & Sittiwong, T. (2013). **The Flipped Classroom and Project Based Learning on the Introduction to Computer Information Science for Undergraduate Students** [Online]. Retrieved January 26, 2017, from: http://www.tu.ac.th/org/qa/ guide_office/paper_guide/standard_48.pdf. (in Thai).

Paje, S. (2013). **Document Management Conference schools under the Office of Education.Elementary diffusion zone 2 , at district elementary diffusion zone 2** *(part 2) on 21 May 2013* [Online]. Retrieved January 26, 2017, from: http://www.mbuisc.ac.th/phd/academic/flipped%20classroom2.pdf. (in Thai).

Panich, V. (2013a). **Enjoy learning in the 21st century**. Bangkok: Sri fresh Foundation – Sarit Wong. (in Thai)

Panich, V. (2013b). **Teacher to student classroom building back way**. Bangkok: SR Pro Printing Mass.Products Limited. (in Thai)

No. S044

การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2555-2557 : การวิเคราะห์อภิมาน

Synthesis of Master Education Theses in Teaching Islamic Education Program of Yala Rajabhat University in Academic Year 2012-2014: Meta-analysis

ปราณี หลำเบ็ญสะ[201],ศุภลักษณ์ สินธนา[202], มูหำมัดสุไหมี เฮงยามา[203], พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ[204]

Pranee Lumbensa[1],Suppaluk Sinthana[2], Muhammadsuhaimi Haengyama[3], Phimpawee Suwanno[4]

Abstract

This research aims to study the characteristics of research in Teaching Islamic Education in the field of the general characteristics, the content, and research Methodology of research in Teaching Islamic Education Program. Thesis synthesized in this study were theses published in the database of Thai Digital collection (TDC) of Thai library Integrated system (ThaiLIS) about 36 topics. The results showed that: 1. Most of thesis were experimental researches and identified the specific objective to build, develop and find the efficiency of innovation or teaching and learning activities at the most. The Innovation mainly used by researchers in theses were training skill material, activity material, and learning material. The research plan *one group pre-test post-test design* almost all of topics. The statistics mainly used to analyze data were descriptive statistics, t-test and dependent paired sample t-test, which specify the criterion of innovation efficiency at 80/80 and 75/75. 2. The results of the analysis were differences of the effect sizes classified characteristic variable found that variable effected to effect sizes was difference at the significant of 0.01 which the sample obtained by simple random sampling has influenced higher than the purposive sampling.

Keywords: Synthesis research, Islamic education, Meta- Analysis

[201] อาจารย์ สาขาการวัดผลและประเมินผล คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 9500 ประเทศไทย

Lecturer, Education Measurement and Evaluation Program, Faculty of Education, YRU, Yala 9500 Thailand

[202] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการวัดผลและประเมินผล คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 9500 ประเทศไทย

Assistant professor, Education Measurement and Evaluation Program, Faculty of Education, YRU, Yala 9500 Thailand

[203] อาจารย์ สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 95000 ประเทศไทย

Lecturer, Teaching in Islamic Education Program, Faculty of Education, YRU, Yala 9500 Thailand

[204] อาจารย์ สาขาการวัดผลและประเมินผล คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 9500 ประเทศไทย

Lecturer, Education Measurement and Evaluation Program, Faculty of Education, YRU, Yala 9500 Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะงานวิจัยสาขาการสอนอิสลามศึกษาในด้านคุณลักษณะทั่วไปของงานวิจัย เนื้อหาสาระของงานวิจัย และวิธีวิทยาการวิจัย รวมทั้งวิเคราะห์คุณลักษณะและความแตกต่างของขนาดอิทธิพลของงานวิจัยในสาขาหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษาที่มีการเผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลจัดเก็บเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection :TDC) จำนวน 36 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า

1. วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง มีการระบุวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพัฒนาและหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม หรือกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด นวัตกรรมหรือกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้หรือพัฒนาส่วนใหญ่ คือ ชุดฝึกทักษะ ชุดกิจกรรม ชุดการเรียนตัวแปรตามที่ผู้วิจัยใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานส่วนใหญ่คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกลุ่มสาระ และใช้แบบแผนการวิจัย One Group Pre-test Post-test Design เกือบทุกเรื่อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติบรรยายและทดสอบ t-test แบบสองกลุ่มไม่อิสระกัน เป็นส่วนใหญ่ กำหนดเกณฑ์การหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม 80/80 และ 75/75

2. ผลการวิเคราะหความแตกตางของคาขนาดอิทธิพล พบวา วิธีการได้มาของกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายส่งผลให้ขนาดอิทธิพลมีความแตกตางกันอยางมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย การสอนอิสลามศึกษา การวิเคราะห์อภิมาน

บทนำ

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้เปิดรับนักศึกษาเข้าศึกษาตั้งแต่ปี 2553 โดย มีความมุ่งมั่นพัฒนามหาบัณฑิตสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพในการสอนอิสลามศึกษา เป็นนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา มีความสามารถระดับสูงในการประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงหลักการคำสอนทางศาสนาอิสลามกับศาสตร์สากล ภูมิปัญญาไทยและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณธรรม จริยธรรมทางวิชาการและวิชาชีพครู และมีลักษณะตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ซึ่งหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษานั้น มีโครงสร้างหลักสูตรเป็น 2 แผน คือ แผน ก แบบ ก 2 เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัย โดยมีการทำวิทยานิพนธ์ และแผน ข เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการศึกษางานรายวิชาโดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ แต่ต้องมีการค้นคว้าอิสระ โดยมีวิทยานิพนธ์รวมทั้งสารนิพนธ์ของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้วจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากมีการสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวก็จะทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยที่ผ่านมา และป้องกันการทำงานวิจัยที่ซ้ำซ้อน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นช่องว่างเพื่อนำไปต่อยอดเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับอาจารย์และนักศึกษาในคณะครุศาสตร์ต่อไป

การสังเคราะห์งานวิจัย เป็นเทคนิควิธีการวิจัยตามระเบียบวิธีการที่นำผลการวิจัยจากหลาย ๆ งานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นปัญหาการวิจัยเดียวกันมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ หรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบ ทำให้ได้คำตอบปัญหาการวิจัยที่ต้องการซึ่งมีลักษณะที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการสังเคราะห์งานวิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นสำคัญคือ งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมของปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) จุดมุ่งหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย เพื่อให้ได้ความรู้ในเชิงสรุปผลการวิจัย ให้เห็นประเด็นสำคัญที่พบจากการวิจัย หรือเพื่อให้เห็นแบบแผนของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นผลมาจากผลงานวิจัยเหล่านั้น

ดังนั้น การสังเคราะห์งานวิจัย สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2555-2557 ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นจึงเลือกใช้สูตรของ กลาสแม็กเกว และ สมิท (Glass, McGaw Smith. 1981) เพราะจากการศึกษารวบรวมเอกสารเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์อภิมาน วิธีดังกล่าวมีสูตรการคำนวณที่ยืดหยุ่น สามารถคำนวณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยเชิงทดลองที่มีแบบแผนการทดลองแตกต่างกันได้ การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อนักวิจัยและผู้ต้องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย โดยเฉพาะผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะ

ครุศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่จะมีข้อมูลพื้นฐานการทำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

วัตถุประสงค์

การศึกษาวิจัยเพื่อสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2555-2557 โดยการวิเคราะห์อภิมาน มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะงานวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในด้านคุณลักษณะทั่วไปของงานวิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และด้านวิธีวิทยาการวิจัย
2. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะและความแตกต่างของขนาดอิทธิพลของงานวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสังเคราะห์งานวิจัย (research synthesis or research integration) หมายถึง การวิจัยที่เป็นการศึกษารายงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยและสรุปความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างการวิจัยแต่ละเรื่อง รวมทั้งการอธิบายถึงสาเหตุที่มาของความแตกต่างเหล่านั้น ให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง (Hunter, Schmidt, & Jackson, 1982; Glass, McGaw, & Smith, 1981) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้กล่าวถึงความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย (research synthesis) ว่าเป็นระเบียบวิธีการศึกษาหาข้อเท็จจริงเพื่อตอบปัญหาใดปัญหาหนึ่ง โดยการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องเดียวกันหลายเรื่องมาวิเคราะห์ด้วยวิธีกาทางสถิติหรือวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาให้ได้ข้อสรุปของผลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการสังเคราะห์

การสังเคราะห์งานวิจัยจึงเป็นการศึกษารวบรวมงานวิจัยที่มีอยู่แล้วนำมาอธิบายสรุปให้เห็นประเด็นสำคัญที่พบจากการวิจัยเหล่านั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของการวิจัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเพื่อให้เห็นแบบแผนของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นผลมาจากงานวิจัยเหล่านั้น และในการที่จะสังเคราะห์งานวิจัยได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการของการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำข้อมูลสรุปรวมให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อยุติ และนำความรู้ไปใช้เกิดประโยชน์

วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณระยะแรก คือ วิธีนับคะแนนเสียง (Vote-counting Method) วิธีการประมาณค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size Estimation) และวิธีรวมค่า

ความน่าจะเป็น (Probability Accumulations) การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณในระยะแรกให้ความสำคัญกับลำดับของปรากฏการณ์ แต่ไม่ช่วยให้เห็นภาพรวมของงานวิจัย จึงเริ่มมีการสังเคราะห์งานวิจัยกับผลการทดสอบสมมุติฐาน จากนั้นการนำระดับนัยสำคัญทางสถิติ หรือค่าความน่าจะเป็นมาใช้ในการสังเคราะห์ เพื่อให้ข้อมูลในการสรุปผลมีระบบมากขึ้น โดยบุคคลแรกที่ได้บัญญัติศัพท์คำว่า Meta-analysis of Research หรือ การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมาน และอธิบายว่า เป็นการวิจัยเพื่อสรุปสาระจากงานวิจัยโดยใช้งานวิจัยเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ จึงเป็นการวิเคราะห์ที่เหนือกว่าและลึกซึ้งกว่าการวิเคราะห์ในงานวิจัยทั่วไป คือ ศาสตราจารย์ Gene V.Glass ในระยะหลังนักวิจัยได้ข้อค้นพบความสำคัญของงานวิจัย คือขนาดอิทธิพล (Effect Size) อันเป็นค่าสถิติที่เป็นดัชนีมาตรฐานซึ่งมีสารสนเทศเกี่ยวกับผลการวิจัยที่สมบูรณ์ จึงได้พัฒนาวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยโดยการรวมค่าขนาดอิทธิพลได้เป็นวิธีการอันเป็นต้นกำเนิดของการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-Analysis)

Glass, McGaw, & Smith (1981) กล่าวว่าการวิเคราะห์อภิมานเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งใช้กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกันโดยใช้วิธีการทางสถิติ ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์อภิมานประกอบด้วยผลการวิจัยในรูปของขนาดอิทธิพล และคุณลักษณะงานวิจัย ซึ่งคุณลักษณะพิเศษของการวิเคราะห์อภิมนนั้น จะเป็นการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อสรุปรวมข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงประจักษ์หลายๆเรื่อง ในรูปขนาดอิทธิพล และเปรียบเทียบว่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยแต่ละเรื่องต่างกันตามคุณลักษณะงานวิจัยอะไร

Hedges &Olkin (1985) ได้ให้ความหมายว่า การวิเคราะห์อภิมานเป็นวิธีการวิเคราะห์ผลของการวิเคราะห์ทางสถิติได้จากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นข้อยุติกิจกรรมในการวิเคราะห์อภิมาน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการรวบรวมสารสนเทศที่ได้จากรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ คุณภาพของสารสนเทศขึ้นอยู่กับวิธีการรวบรวมสารสนเทศว่า มีความตรง ความเชื่อถือได้ และความเป็นปรนัยมากน้อยเพียงใด ลักษณะที่สอง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งให้ความสำคัญกับระเบียบวิธีทางสถิติ เนื่องมาจากสถิติวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยทั่วไปเป็นสถิติสำหรับการวิจัยเชิงทดสอบเรื่องเดียว หรือการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์เรื่องเดียว ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาวิธีการวิเคราะห์สารสนเทศขึ้นใหม่สำหรับการวิเคราะห์อภิมาน ให้สามารถสรุปความหมายสารสนเทศที่ได้จากรายงานวิจัยหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกันได้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้สรุปความหมายของการวิเคราะห์อภิมานว่า การวิเคราะห์อภิมานเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณแบบที่นักวิจัยนำงานวิจัยซึ่งศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกัน มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปที่มีความกว้างขวางลุ่มลึกกว่าผลงานวิจัยแต่ละเรื่อง ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์อภิมาน คือ ข้อมูลผลการวิจัยวัดในรูปดัชนีมาตรฐาน ได้แก่ ดัชนีขนาด

อิทธิพลและดัชนีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และข้อมูลคุณลักษณะของงานวิจัย หน่วยการวิเคราะห์คือ งานวิจัยหรือการทดสอบสมมติฐาน จุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์แยกได้เป็น 2 ประการ คือ การสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับดัชนีมาตรฐาน ประการที่สอง คือ การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรกำกับกับดัชนีมาตรฐาน

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยสามารสรุปได้ว่า การวิเคราะห์อภิมาน คือ วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำงานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกันมาทำการสังเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบจากงานวิจัย ในรูปของดัชนีขนาดอิทธิพล และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัย หลักการวิเคราะห์เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของดัชนีมาตรฐานจากงานวิจัยแต่ละเรื่องว่า ความแตกต่างนั้นอธิบายได้ด้วยคุณลักษณะงานวิจัยอะไร เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่กว้างขวางและลุ่มลึก

ในการสังเคราะห์งานวิจัยโดยการวิเคราะห์อภิมาน งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีคุณลักษณะงานวิจัยแต่ละเรื่องที่มีความแตกต่างกัน เช่น แบบแผนการวิจัยที่แตกต่างกัน เครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรแตกต่างกัน หรือการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ทันที ควรที่จะมีการเปลี่ยนรูปผลการวิจัยแต่ละเรื่องให้มีมาตรฐานเดียวกันก่อนโดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์อภิมานนั้น ต้องสร้างดัชนีมาตรฐานจากผลการวิจัยแต่ละเรื่อง ดัชนีมาตรฐานที่สร้างขึ้นแบ่งเป็น 2 ประเภทตามลักษณะงานวิจัย คือ ขนาดอิทธิพล (effect sizes) ซึ่งเป็นดัชนีมาตรฐานสำหรับงานวิจัยเชิงทดลอง และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficients) ซึ่งเป็นดัชนีมาตรฐานสำหรับงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ โดยมีสูตรการประมาณค่าขนาดอิทธิพล และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จากงานวิจัยแต่ละเรื่อง 2 วิธี คือ วิธีการประมาณค่าโดยการคำนวณโดยตรงจากค่าสถิติที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง และวิธีประมาณค่าโดยการคำนวณโดยตรงจากค่าสถิติที่ได้จากการทดสอบนัยสำคัญ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช, 2542; Glass, McGaw, & Smith, 1981)

สำหรับตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ เช่น การศึกษาวิจัยของ ศักย์ชัย เพชรสุวรรณ (2550) สังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง ด้วยการวิเคราะห์อภิมาน ตั้งแต่ปี 2544 -2549 จำนวน 36 เล่ม ซึ่งพบว่า ค่าขนาดอิทธิพลของผลการวิจัยในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การศึกษาวิจัยของ ชาติ ใจสถาน (2549) วิเคราะห์อภิมานวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน คะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่พบว่า สถิตที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่(ร้อยละ) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ t-test for Independent Samples และ t-test

for Dependent Samples เป็นส่วนใหญ่ และจากการศึกษาของ อานุภาพ ธงภักดี (2552) สังเคราะห์วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547-2550 : การวิเคราะห์อภิมาน พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นประเภทเปรียบเทียบก่อน-หลัง รองลงมาเป็นประเภทการเปรียบเทียบผลระหว่างกลุ่ม และเปรียบเทียบผลกับเกณฑ์ สมมติฐานการวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบมีทิศทางและแบบไม่มีทิศทาง ความมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ส่วนใหญ่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีการวิจัย

ประชากร คือ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีการศึกษา 2555-2557

กลุ่มตัวอย่าง คือ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 2555-2557 ที่เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลจัดเก็บเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์s (Thai Digital Collection :TDC) ของโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS : Thai Library Integrated System) จำนวน 36 เรื่องแบ่งเป็นงานวิจัยเชิงทดลองจำนวน 33 เรื่องและงานวิจัยเชิงสำรวจ 3 เรื่อง โดยการวิเคราะห์เพื่อหาขนาดอิทธิพลสำหรับการวิเคราะห์อภิมานด้วยวิธีของ Glassผู้วิจัยใช้เพียงงานวิจัยเชิงทดลองเท่านั้น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ ดังนี้

1. เป็นวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

2. เป็นวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่ดำเนินการสำเร็จในปีการศึกษา 2555-2557

3. เป็นวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์เผยแพร่อยู่ในฐานข้อมูลจัดเก็บเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection :TDC) ของโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS : Thai Library Integrated System) และสามารถดาวน์โหลดไฟล์เอกสารฉบับเต็มได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เป็นการวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อให้ทราบการแจกแจงของคุณลักษณะของงานวิจัย ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะทั่วไปของงานวิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และ ด้านวิธีวิทยาการวิจัย

2. การวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพล วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่มีรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนหลัง (One Group Pre-test Post-test Design) และมีการระบุค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียน สามารถคำนวณค่าขนาดอิทธิพลได้โดยใช้ค่าเฉลี่ยของการ

ทดสอบก่อนเรียน (Pre- test)และการทดสอบหลังเรียน (Post-test)กับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียน สำหรับวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่ไม่มีการระบุค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียน สามารถคำนวณค่าขนาดอิทธิพลได้โดยใช้คะแนน t (t-test) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับขนาดกลุ่ม

3. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาการสอนอิสลามศึกษาในด้าน ด้านคุณลักษณะทั่วไปของงานวิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย และด้านวิธีวิทยาการวิจัยรวมทั้งวิเคราะห์คุณลักษณะและความแตกต่างของขนาดอิทธิพลของงานวิจัยในสาขาหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษาตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ปี 2555 มีวิทยานิพนธ์เป็นจำนวนมากที่สุดของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาการสอนอิสลามศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งเป็นนักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2553 จำนวน 51 คน และเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2554 จำนวน 18 โดยมีการตีพิมพ์และเผยแพร่ในฐานข้อมูลปี 2556 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.3 และรองลงมาปี 2557 คิดเป็นร้อยละ 27.8 โดยวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ทั้ง 36 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทงานวิจัยเชิงทดลองจำนวน 33 เรื่อง และงานวิจัยเชิงสำรวจจำนวน 3 เรื่อง จะเห็นได้ว่า วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง เน้นการสร้างนวัตกรรมหรือการทดลองใช้เทคนิคหรือวิธีการสอนแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนรวมทั้งทักษะต่างๆ ของผู้เรียน เป็นหลัก อาจเนื่องจากธรรมชาติของหลักสูตรการสอนอิสลามศึกษาที่มุ่งเน้นให้ นักศึกษาพัฒนา ส่งเสริม หรือแก้ไขปัญหาทางด้านการเรียนของผู้เรียนในพื้นที่ ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมหรือสร้างนวัตกรรมก็เป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนา ส่งเสริมและแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

2. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ส่วนใหญ่ระบุวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง พัฒนาและหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม หรือกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาคือระบุวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลจากการใช้นวัตกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน หรือคุณลักษณะของตัวแปรตามจำแนกตามตัวแปรต้น และ เพื่อศึกษาหรือประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างต่อนวัตกรรมหรือกิจกรรมทั้งนี้เนื่องจากวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง และมีการสร้างนวัตกรรมหรือทดลองใช้เทคนิคและวิธีการสอน ดังนั้นผู้วิจัยต้องการทราบว่า นวัตกรรมที่สร้างขึ้น หรือเทคนิควิธีการสอนที่ได้ไปทดลองใช้นั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ยังต้องการทราบว่าเมื่อได้นำนวัตกรรมไปใช้แล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

รวมทั้งนักเรียนเองมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยนวัตกรรม เทคนิควิธีการสอนที่ผู้วิจัยได้ใช้หรือไม่ส่วนนวัตกรรมหรือกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้หรือพัฒนาในวิทยานิพนธ์หรือสาระนิพนธ์ ส่วนใหญ่คือ ชุดฝึกทักษะ ชุดกิจกรรม ชุดการเรียน รองลงมาคือ หนังสือนิทาน หนังสืออ่านประกอบ กรณีตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ การใช้เพลงอนาชีรทั้งนี้เนื่องจากชุดฝึกทักษะ ชุดกิจกรรมหรือชุดการเรียนเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ได้ดี เนื่องจากมีการนำสื่อและกิจกรรมหลายๆ อย่างมาประกอบกันมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพส่วนนิทานก็เป็นวิธีการให้ความรู้ที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจ สามารถโน้มน้าวให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่างๆ โดยที่นวัตกรรมที่สร้างขึ้นและเทคนิคหรือวิธีการสอนส่วนใหญ่นำมาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกลุ่มสาระต่างๆ กัน รวมทั้งเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน การสะกดคำ ทักษะการเขียน ทักษะการพูดของผู้เรียนและสาระรายวิชาที่ผู้วิจัยเลือกนำมาศึกษา คือ สาระภาษามลายูกลาง มลายูยาวีสาระอัลฟิกฮสาระภาษาอาหรับอัลกุรอาน

สาระอัล-อักลาค ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการจัดการศึกษาอิสลามศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้วิจัยซึ่งเป็นบัณฑิตสาขาการสอนอิสลามศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนเหล่านี้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาระดับอิสลามศึกษาตอนกลางโดยเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอน

3. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย20 – 30 เนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นวิธีการที่ไม่มีขั้นตอนการเลือกที่ซับซ้อน ทั้งนี้ผู้วิจัยเองมักจะเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มาศึกษาวิจัยเป็นนักเรียนในห้องเรียนที่ตนเองเป็นผู้สอน เพื่อความสะดวกในการทดลองใช้นวัตกรรม เทคนิคหรือวิธีการสอนต่างๆ นอกจากนี้ จำนวนนักเรียนในห้องเรียนมีจำนวนน้อย โรงเรียนส่วนใหญ่มีนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเพียงห้องเดียว ผู้วิจัยจึงมักเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและเลือกใช้แบบแผนการวิจัยเป็นแบบOne Group Pre-test Post-test Design อย่างไรก็ตาม นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เข้าศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการสอนอิสลามศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาภาคพิเศษ ทีมีแผนการเรียนเป็นแบบแผน ข ซึ่งไม่ได้เน้นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก แต่มีเป้าหมายให้นักศึกษาได้มีความรู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในด้านการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการศึกษาตามบริบทในพื้นที่ของตนเองได้ซึงจำนวนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสอดคล้องกับจำนวนตัวแปรตามที่ได้ระบุไว้ในงานวิจัย

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งมีการใช้แบบประเมินเพื่อประเมินทักษะทางด้านการอ่าน ฟัง พูด และ เขียน และยังมีการใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้นวัตกรรม เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่างๆ โดยวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ทุกเล่มได้ระบุการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ เนื่องจากค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือเป็นคุณภาพที่บ่งชี้ว่า เครื่องมือสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด นอกจากนี้ ยังมีการหาค่าความเชื่อมั่นค่าความยากง่ายและค่า

อำนาจจำแนก ซึ่งงานวิจัยที่ได้ระบุถึงการหาคุณภาพของเครื่องมือเป็นแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ใช้สถิติบรรยาย เพื่อบรรยายลักษณะของข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน รวมถึงการรายงานระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้นวัตกรรม เทคนิคและวิธีการสอนต่างๆ และใช้การทดสอบ t-test แบบสองกลุ่มไม่อิสระกัน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยทดลองใช้นวัตกรรม นอกจากนี้ ยังมีการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม (E1E2) โดยมีการกำหนดเกณฑ์การหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม 80/80 และ 75/75 ซึ่งพบว่า นวัตกรรมมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. จากการเปรียบเทียบขนาดอิทธิพล พบว่า วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในปีที่ต่างกันมีขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน โดยวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในปี 2557 มีค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่า วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในปี 2556 และ 2555 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปีการศึกษา 2557 นั้น นักศึกษาได้มีโอกาสให้การศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายมีโอกาสได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา จะเห็นได้ว่า วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่ตีพิมพ์ในปี 2557 ของนักศึกษาปีการศึกษา 2553 และ 2554 ซึ่งนักศึกษาได้ใช้ระยะเวลาในการจัดทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ประมาณ 3-4 ปี ทำให้วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ ได้มีระยะในการพัฒนาตรวจสอบ และปรับปรุงนวัตกรรมให้มีคุณภาพซึ่งจะยิ่งช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรวมทั้งทักษะต่างๆ ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนสูงขึ้น เห็นได้จากขนาดอิทธิพลที่มีค่าสูง

5. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่มี นวัตกรรม/กิจกรรมแตกต่างกันมีขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน โดยที่ วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่มีนวัตกรรม/กิจกรรมเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรปฐมวัย มีขนาดอิทธิพลสูงที่สุด เนื่องจากหลักสูตรที่มีการพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เช่น ความเป็นอยู่ของผู้เรียน ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ดังเช่นการศึกษาวิจัยของ สากล รัตนพันธุ์ (2552) ที่พบว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่นำไปใช้ผ่านแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานเรื่อง การปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ ทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่มี ตัวแปรทดสอบสมมติฐาน แตกต่างกันมีขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน โดยที่ ตัวแปรทดสอบสมมติฐานที่มีค่าขนาดอิทธิพลสูงที่สุด คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามกลุ่ม ทั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเป็นพฤติกรรมทางด้านความสามารถทางสติปัญหาของผู้เรียน มีเครื่องมือที่สามารถใช้วัดได้หลายหลาย ผู้วิจัยสามารถพัฒนาเครื่องมือได้เองเนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ทางด้านการสอน มีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่มีระดับการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายต่างกันมีขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่มีระดับการศึกษาของกลุ่มเป้าหมาย อยู่ในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น หรือปฐมวัยมีขนาดอิทธิพลสูงที่สุด อาจเป็นไปได้ว่าเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กในวัยนี้เป็นเรื่องไม่ซับซ้อนมากนัก เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็กสาระการเรียนรู้หรือกิจกรรม

ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งพัฒนาการของเด็กในวัยจะปรากฏความแตกต่างระหว่างก่อนได้รับการพัฒนากลับหลังได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาขึ้นไป เนื้อหาสาระการเรียน และตัวชี้วัดในหลักสูตรจะเริ่มมีความยากและซับซ้อนขึ้นไปตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น นอกจากนี้วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ที่ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายมีขนาดอิทธิพลสูงกว่าการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\overline{d}$ = 6.22 และ 3.69) เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายเป็นวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งประชากรทุกหน่วยมีโอกาสได้รับเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าๆ กัน ดังนั้นเมื่อผู้ทำวิจัยใช้วิธีการนี้ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจึงทำให้ได้ตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากรในขณะที่การเลือกแบบเจาะจงมีเป้าหมายเพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงเพื่อศึกษาหรือแก้ปัญหา ซึ่งวิทยานิพนธ์และสาระนิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อความสะดวกในการดำเนินการเก็บรวบรวมของข้อมูลทำให้ไม่ได้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนของประชากรจริง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมหรือกิจกรรมที่ผู้วิจัยใช้หรือพัฒนาในวิทยานิพนธ์หรือสาระนิพนธ์ ส่วนใหญ่ คือ ชุดฝึกทักษะ ชุดกิจกรรม ชุดการเรียนแต่เมื่อมีการเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลกลับพบว่า หลักสูตรหรือหลักสูตรท้องถิ่นเป็นนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

2. จากผลการวิจัยพบว่าวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้มากที่สุดคือการเลือกแบบเจาะจง แต่เมื่อมีการทดสอบความแตกต่างของขนาดอิทธิพลกลับพบว่าวิธีการสุ่มอย่างง่ายมีขนาดอิทธิพลสูงกว่าการเลือกแบบเจาะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาวิจัย ผู้วิจัยควรใช้วิธีการสุ่มมากกว่าการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสงเสริมใหสังเคราะหวิทยานิพนธดวยเทคนิคอื่นๆนอกเหนือจากวิธีของ Glass เชน วิธีของ Hunter วิธีของ Hedges เปนตน ผูวิจัยสามารถเลือกใชอยางเหมาะสม นอกจากนี้ยังสามารถทำการสังเคราะหวิทยานิพนธในเรื่องเดียวกันแตแตกตางดวยวิธีการ แลวนำมา เปรียบเทียบเพื่อเปนแนวทางในการพัฒนาการสังเคราะหวิทยานิพนธตอไป

2. เนื่องจากการสังเคราะหวิทยานิพนธดวยวิธีอภิมานเปนวิธีที่มีระบบ โดยใชวิธีการทางสถิติมาสังเคราะหวิทยานิพนธหลายๆเรื่องที่ศึกษาปญหาการวิจัยเดียวกัน เพื่อหาขอสรุปอยางมีระบบ และเนื่องจากในการสืบคนครั้งนี้ วิทยานิพนธที่นำมาสังเคราะหเปนงานวิจัยเชิงทดลองทั้งหมด จึงทำใหไดขอสรุปแคงานวิจัยเชิงทดลองเทานั้น จึงควรนำงานวิจัยเชิงสหสัมพันธเขามาสังเคราะหดวยเพื่อไดขอสรุปอยางมีระบบ ซึ่งสามารถนำองคความรูไปใชประโยชนตอการวิจัยและนำไปประยุกตใช ตอไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ประจำปีงบประมาณ 2559

เอกสารอ้างอิง

นงลักษณ์ วิรัชชัย, และสุวิมล ว่องวาณิช. (2542). **การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา**.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **การวิเคราะห์อภิมาน.**กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศักย์ชัย เพชรสุวรรณ. (2550). **การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบังด้วยการวิเคราะห์อภิมาน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์(คอมพิวเตอร์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพฯ.

สากล รัตนพันธุ์. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่องการปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่3**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สุชาติ ใจสถาน.(2549). **การวิเคราะห์อภิมานวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน คะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.**วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์(คอมพิวเตอร์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพฯ

อานุภาพ ธงภักดี. (2552*).* **การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547-2550 : การวิเคราะห์อภิมาน.** นครราชสีมา: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

Glass, G.V., McGaw, B. and Smith, M.L. (1981). **Meta-analysis in social research.** Beverly Hills: Sage Publications.

Hedges, L.V. & Olkin, I. (1985). **Statistical methods for meta-analysis**. Orlando, Florida: Academic Press, Inc.

Hunter, J.E. & others. (1982). **Meta-analysis: Cumulating research findings across studies**. Beverly Hills: Sage Publications.

No. S045

An Islamic Perspective on The Personality of Religious Education Teachers and Contemporary Challenges

Keperibadian Guru Pendidikan Agama Menurut Perspektif Islam Dan Cabaran Masa Kini

Dr Hj A. Q. Umar Usman Al-Hamidy[1],
Prof.Madya Dr M. M. Mohd Zarif[2]
[1]Pensyarah Kanan, Fakulti Pengajian Quran Dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), E-mel: alhamidy@usim.edu.my; Tel: 606-798-6721; 60183218677; Faks: 606-798-6709.
[2]Prof. Madya, Fakulti Pengajian Quran Dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), E-mel: mustaqim@usim.edu.my; Tel: 606-798-6757/6017-260-9522; Faks: 606-798-6709.

Abstrak

Guru adalah faktor yang amat penting untuk mencapai tujuan pendidikan. Metode yang dipandang baik, bahan bantu belajar yang cukup dan ruangan kelas yang memenuhi syarat tidak akan memberikan kesan yang diharapkan dalam proses pengajaran dan pembelajaran sekiranya ia dikendalikan oleh guru yang cacat keperibadiannya. Para ulama Islam seperti al-Ghazali (450-505H), Ibn Khaldun (732-808H), Imam al-Nawawi (631-676H), Muhammad al-Ghazali (1335-1416H), al-Buti (1347-1434H) dan lain-lain telah memberikan perhatian yang besar kepada masalah keperibadian guru. Mereka juga telah membincangkan beberapa sifat yang amat penting untuk dimiliki oleh seorang guru bagi memastikan tujuan pendidikan dapat tercapai dengan sempurna.Tujuan makalah ini ialah untuk mengetahui secara tepat sifat-sifat yang perlu dimiliki oleh seorang guru pendidikan agama, yang dengan sifat-sifat itu diharapkan dapat membentuk dalam dirinya keperibadian yang melayakkannya menjadi guru pendidikan agama yang efektif.Selain itu, kertas ini turut membincangkan beberapa cabaran yang menanti guru pendidikan agama pada masa sekarang dan akan datang dalam mencapai tujuan pendidikan dan amanah yang digalasnya. Untuk mencapai tujuan ini, metode kajian perpustakaan digunakan bagi mendapatkan bahan-bahan yang berkaitan dengan permasalahan ini dan menganalisisnya dengan melihat kepada keaslian pendapat dan kesesuaiannya bagi masa kini. Hasil kajian ini juga sesuai digunakan bagi mempersiapkan calon-calon guru pendidikan agama dalam melaksanakan tugas mereka dengan sempurna kelak.

Kata kunci: Keperibadian, guru pendidikan agama, perspektif Islam, cabaran.

Abstract

Teachers are a critical factor in achieving the goals of education. Good methods, sufficient instruction and learning materials and adequate classrooms will not provide the expected impact of the instruction and learning process if they are handled by a teacher with a flawed personality. Islamic scholars such as al-Ghazali (450-505H), Ibn Khaldun (732-808H), Imam al-Nawawi (631-676H), Muhammad al-Ghazali (1335-1416H), al-Buti (1347-1434H) and others have placed enormous attention on the matter of teacher personality. They have also discussed some important qualities that must be possessed by a teacher to ensure that the goal of education can be achieved. The purpose of this paper is to appropriately define the required characters of a religious education teacher that can shape his or her personality into that of an effective religious education teacher. The paper also discusses several contemporary and future challenges hindering religious education teachers from reaching the goals of education and trust that they shoulder. To achieve this purpose, the library research method was used to obtain materials related to this problem, which were then analyzed by evaluating the authenticity of each opinion and its relevance to the present day. The results of this research can also be used to prepare religious education teacher candidates in performing their future duties perfectly.

Pendahuluan

Guru adalah unsur utama dalam keseluruhan proses pembelajaran. Dalam pelaksanaan sistem pendidikan guru dipandang sebagai faktor kunci. Tanpa guru, pendidikan hanya akan menjadi pembicaraan yang sia-sia. Peran dan fungsi yang cukup berat untuk diemban ini tentu saja memerlukan sosok seorang guru yang tahu dengan kewajiban dan tanggungjawab sebagai seorang pendidik. Selain mahir dibidangnya, seorang guru tentu saja dituntut untuk menjadi figur yang baik, prilaku seorang guru senantiasa menjadi sorotan masyarakat terutama para muridnya, tidak sedikit murid yang mengagumi gurunya bukan hanya karena kepintaran dibidang ilmunya, tetapi justru karena prilakunya yang baik, bersikap ramah, adil dan jujur kepada murid-muridnya.

Pribadi guru memiliki andil yang sangat besar terhadap keberhasilan pendidikan, khususnya dalam kegiatan pembelajaran. Pribadi guru juga sangat berperan dalam membentuk pribadi peserta didik. Ini dapat dimaklumi karena manusia merupakan makhluk yang suka mencontoh, termasuk mencontoh pribadi gurunya dalam membentuk pribadinya. Oleh karena itulah guru dalam pendidikan Islam harus membekali dirinya dengan akhlak- akhlak yang mulia.

Seorang guru pendidikan Islam harus meneladani Rasulullah SAW, dalam arti tujuan, tingkah laku, dan pola pikirnya bersifat *Rabbani*; ikhlas dalam bekerja, atau bekerja karena mencari ridha Allah SWT; menjaga harga diri dan kehormatan; menjadi teladan bagi para peserta didiknya; menerapkan ilmunya dalam bentuk perbuatan; sabar dalam mengajarkan ilmunya kepada peserta didik dan tidak mahu meremehkan ilmu-ilmu lainnya.

Tugas pokok Rasulullah SAW ialah mengajarkan *al-kitab* dan *al-hikmah* kepada manusia serta mensucikan mereka, yakni mengembangkan dan

membersihkan jiwa mereka[205]. Itulah juga tugas guru pendidikan Islam yang sebenarnya. Dengan kata lain yang lebih jelas, tugas guru ugama adalah sebagai berikut:

1. Tugas pensucian. Guru hendaknya mengembangkan dan membersihkan jiwa anak didik agar dapat mendekatkan diri kepada Allah SWT, menjauhkannya dari keburukan dan menjaganya agar tetap berada pada fitrahnya.
2. Tugas pengajaran. Guru hendaknya menyampaikan berbagai pengetahuan dan pengalaman kepada anak didik untuk diterjemahkan ke dalam tingkah laku kehidupannya.

Peran guru dalam sejarah perdaban Islam sangatlah dominan dalam mengantar anak didiknya menuju kedewasaan berfikir dan berperilaku. Guru pada waktu itu benar-benar menjadi panutan dan suri tauladan umat. Ketinggian akhlaq dan niat tulus untuk meninggikan kalimat-kalimat Allah SWT demi mendapat ridhaNya menjadi bekal utama dalam menyampaikan ilmu yang telah dititip padanya. Sehingga muncullah generasi-generasi dan bibit-bibit unggul sebagai penerus misi suci mereka.

Seyogianya hendaklah demikian halnya perilaku dan sikap para guru pendidikan ugama dewasa ini mengedepankan tugas *lillahi ta'ala* dan membekali anak didik dengan ilmu yang bermanfaat untuk mencari keredhaan di dunia dan di akhirat.

Makna Keperibadian

Keperibadian berasal dari akar kata "peribadi" yang bererti diri manusia sendiri. Keperibadian: sifat atau sikap seseorang yang sudah sebati dengan dirinya (Othman, 2002). Dari segi istilah keperibadian merupakan sebuah konsep yang amat luas. Ia mencakupi kebiasaan, sikap, dan sifat seseorang yang boleh berubah dan berkembang seiring proses sosialisasi yang dilakukan individu tersebut. Kerana itu para ahli berbeda pendapat dalam mentakrifkannya. Gibson (1996) mengatakan: Kepribadian adalah himpunan karakteristik dan kecenderungan yang stabil serta menentukan sifat umum dan perbedaan dalam perilaku seseorang. Sementara Wood (2000) mendefinisikan kepribadian sebagai profil keseluruhan atau kombinasi sifat yang memberi ciri khas sifat dasar seseorang. Dari banyak difinisi dapat disimpulkan bahawa keperibadian adalah total jumlah dari cara-cara seseorang individu bereaksi dan berinteraksi dengan orang lain.

Kepribadian adalah keseluruhan cara seorang individu bereaksi dan berinteraksi dengan individu lain. Kepribadian paling sering dideskripsikan dalam istilah sifat yang bisa diukur yang ditunjukkan oleh seseorang.

Keperibadian adalah faktor terpenting bagi seorang guru. Keperibadian itulah yang akan menentukan apakah ia sebagai pendidik dan pembina yang baik bagi anak didiknya. Ataukah akan menjadi perusak dan penghancur bagi hari depan anak didik yang masih kecil (Sekolah Rendah) dan mereka yang sedang mengalami kegincangan jiwa (Sekolah Menengah) (Drajat, 2005).

Di samping itu guru hendaknya meneladani jejak para nabi dan pengikutnya dalam pendidikan Islam. Sebagai telah disebutkan, Rasulullah SAW diutus untuk

205 Maksud ayat 151 surah al-Baqarah.

memperbaiki dan menyempurnakan akhlaq manusia. Baginda adalah orang yang memiliki keperibadian mulia sejak kecil. Baginda selalu menanjurkan kepada umatnya untuk berakhlaq mulia tanpa membedakan satu sama lain. Selain itu baginda menyeru umatnya agar menjauhkan sifat-sifat tercela (Labib, t.t.).

Keperibadian erat kaitannya dengan sifat-sifat yang dimiliki guru. Agar guru berhasil dalam melaksanakan tugasnya, Al-Ghazali mencadangkan guru memiliki akhlaq yang baik. Hal itu disebabkan anak didik selalu melihat kepadanya sebagai teladan yang selalu diikuti. Keperibadian yang sesungguhnya adalah abstrak, sukar diketahui secara nyata. Yang dapat diketahui adalah penampilan atau kesannya dalam segala segi dan aspek kehidupan, seperti ucapannya, tindakannya, caranya bergaul, tindakannya dalam menghadapi masalah, caranya berpakaian dan lain-lain (Drajat, 2005).

Ciri-ciri keperibadian Rasulullah SWT dalam bidang pendidikan:

1. Mendorong kepada belajar dan mengajar.

Perkara ini secara tegas dinyatakan oleh Allah dengan firman-Nya:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (2)

"Dia lah Yang telah mengutuskan dalam kalangan orang-orang (Arab) yang ummiyyin, seorang Rasul (Nabi Muhammad s.a.w) dari bangsa mereka sendiri, yang membacakan kepada mereka ayat-ayat Allah (yang membuktikan keesaan Allah dan kekuasaanNya), dan membersihkan mereka (dari iktiqad yang sesat), serta mengajarkan mereka Kitab Allah (Al-Quran) dan hikmah (pengetahuan yang mendalam mengenai hukum-hukum syarak). dan sesungguhnya mereka sebelum (kedatangan Nabi Muhammad) itu adalah dalam kesesatan yang nyata. (Q.S. Jumu'ah 62: 2).

Rasulullah S.W.T. telah mengajar kaumnya, membersihkan mereka dari segala bentuk kotoran dan menyuruh mereka menyebarkan ilmu dan hikmah di kalangan mereka, seraya bersabda:

وَاللهِ لَيُعَلِّمَنَّ أَقْوَامٌ جِيْرَانَهُمْ، وَيُفَطِّنُوْنَهُمْ وَيُفَقِّهُوْنَهُمْ، وَيَأْمُرُوْنَهُمْ وَيَنْهَوْنَهُمْ وَلَيَتَعَلَمُنَّ قَوْمٌ مِنْ جِيْرَانِهِمْ، وَيَتَفَطَّنُوْنَ وَيَتَفَقَّهُوْنَ أَوْ لَأُعَاجِلَنَّهُمْ بِالْعُقُوْبَةِ فِيْ دَارِ الدُّنْيَا(Al-Muttaqi, t.t.).

"Demi Allah, hendaklah orang-orang mengajar tetangga mereka, membuat mereka cerdik, membuat mereka memahami agama, menyuruh mereka (yang baik) dan menegah mereka (dari yang munkar). Hendaklah suatu kaum belajar dari jiran (tetangga) mereka,belajar ilmu dan hukum fiqh, atau disegerakan kepada mereka hukuman (siksaan) di dunia".

Hadits di atas menunjukkan, Rasulullah SWT amat mementingkan ilmu. "*Menuntutnya wajib ke atas setiap muslim"*(Al-Tabrani, t.t.) Sekiranya ulama tidak mengajarkan ilmunya dengan sempurna dan orang awam tidak belajar secukupnya, pantaslah keduanya mendapat hukuman dari pada Allah SWT.

Ilmu yang dituntut adalah ilmu yang bermanfaat di dunia dan akhirat; ilmu yang mendatangkan faedah bagi pembangunan individu dan masyarakat dan bermanfaat bagi kemanusiaan. Adapun ilmu yang tidak bermanfaat, Rasulullah SWT telah memperingatkan kita agar menjauhkan diri daripadanya sebagaimana sabdanya:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ (Ibnu Majah, t.t.)

"Ya Allah, sesungguhnya aku berlindung dengan-Mu dari ilmu yang tidak bermanfaat".

2. Penyantun dan kasih sayang.

Ilmu tidak akan melampaui bibir selama tidak terjalin hubungan kasih sayang antara guru dan pelajar. Rasulullah SAW amat mengasihi dan sayang kepada penuntut ilmu. Baginda sama sekali tidak ingin menyusahkan, suka memberi kemudahan, lemah lembut, memberikan ilmu dan kebaikan kepada penuntut ilmu sepanjang masa dan kesempatan. Allah melukiskan sikap Rasulullah SAW yang demikian dalam firman-Nya:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ (128)

" Sesungguhnya telah datang kepada kamu seorang Rasul dari golongan kamu sendiri (iaitu Nabi Muhammad SAW), yang menjadi sangat berat kepadanya sebarang kesusahan yang ditanggung oleh kamu, yang sangat menginginkan kebaikan bagi kamu, (dan) ia pula menumpahkan perasaan belas serta kasih sayangnya kepada orang-orang yang beriman". (Q.S. al-Taubah 9: 128).

Sifat kasih sayang pada diri Rasulullah SAW dalam bentuk pengajaran dan tingkah laku. Beliau bersabada:

لا يرحَمُ اللهُ مَنْ لا يرحَمُ النّاسَ

"*Allah tidak mengasihani orang yang tidak mengasihani manusia"*(Al-Tabrani, t.t.)

Dan sabdanya:

لَا تُنْزَعُ الرَّحْمَةُ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ.

" *Tidak dicabut kasih sayang (rahmat), melainkan dari orang yang celaka"*(Al-Baihaqi, t.t.). Sabdanya lagi:

الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ.

"*Orang-orang yang kasih sayang, mereka disayangi oleh Allah SWT. Kasihanilah orang di muka bumi, niscaya kamu dikasihani oleh Penghuni langit* (Al-Baihaqi, t.t.).

Dan sabdanya:

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا، فَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهِ، فَأَنَا آخِذٌ بِحُجَزِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقَحَّمُونَ فِيهِ.

"Sesungguhnya perumpamaan aku dan umatku seperti seorang laki-laki yang menghidupkan api, lalu binantang melata dan serangga berjatuhan ke dalamnya. Lalu aku memegang pinggangmu, sedang kamu menyerbu masuk ke dalamnya"(Muslim, t.t.).

Adapun pendidik yang tidak memiliki sifat kasih sayang dan berhati tebal, tidak akan berhasil dalam tugasnya. Orang-orangpun tidak akan datang menjumpainya, sebagaimana firman Allah:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿ 189 ﴾

"Maka Dengan sebab rahmat (yang melimpah-limpah) dari Allah (kepadamu wahai Muhammad), engkau telah bersikap lemah-lembut kepada mereka (sahabat-sahabat dan pengikutmu), dan kalaulah engkau bersikap kasar lagi keras hati, tentulah mereka lari dari kelilingmu.... (Q.S. Ali 'Imran 3: 189).

3. Ceria dan lemah-lembut dengan pelajar

Rasulullah SAW tidak pernah menggunakan kekerasan dan sikap kasar dalam situasi sukar. Baginda menghadapi semua orang dengan ramah dan lembut, iaitu jalan yang paling dekat kehati. Firman Allah:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿ 159 ﴾

Maka dengan sebab rahmat (yang melimpah-limpah) dari Allah (kepadamu wahai Muhammad), engkau telah bersikap lemah-lembut kepada mereka (sahabat-sahabat dan pengikutmu), dan kalaulah engkau bersikap kasar lagi keras hati, tentulah mereka lari dari kelilingmu. oleh itu maafkanlah mereka (mengenai kesalahan yang mereka lakukan terhadapmu), dan pohonkanlah ampun bagi mereka, dan juga bermesyuaratlah dengan mereka dalam urusan (peperangan dan hal-hal keduniaan) itu. kemudian apabila engkau telah berazam (sesudah bermesyuarat, untuk membuat sesuatu) maka bertawakalah kepada Allah, sesungguhnya Allah mengasihi orang-orang yang bertawakal kepadaNya. (Q.S. Ali 'Imran 3: 159).

Ayat ini mencakupi cirri-ciri khas kejiwaan yang terpenting dalam keperibadian pendidik, seperti: kasih sayang yang diwarnai kelembutan dan kesedaran, bukan kekerasan dan sikap kasar yang menghancurkan hubungan normal yang positif, sehingga apabila terlanjur pelajar berbuat kesalahan, tidak merenggangkan hubungan guru dengan murid dan kesalahan yang telah terlanjur itu dan ditolerir dan dimaafkan.

Kemudian menyangkut dengan kepentingan pelajar, menjaga maruah mereka, perlu berbincang dengan mereka, sebagaimana firman Allah:

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

Dan bermesyuaratlah dengan mereka dalam urusan (hal-hal keduniaan) itu. (Q.S. Ali 'Imran 3: 159).

Allah SWT telah menjelaskan kepada kita bagaimana bersikap lembut terhadap orang-orang, meskipun mereka menyakiti kita. Firman Allah:

الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ (134)

"Iaitu orang-orang yang mendermakan hartanya pada masa senang dan susah, dan orang-orang yang menahan kemarahannya, dan orang-orang yang memaafkan kesalahan orang. dan (ingatlah), Allah mengasihi orang-orang yang berbuat perkara-perkara yang baik; (Q.S. Ali 'Imran 3: 134).

4. Memberi hak kepada semua yang hadir.

Ini adalah satu kelebihan yang besar yang ditunjukkan oleh Rasulullah SAW Tidak seorangpun dari sahabat baginda merasakan bahawa orang lain lebih dekat ke hati baginda SAW. Dalam perkara ini Ali KW melukiskan suasana majlis baginda Rasulullah SAW , ujarnya: "*Adalah Rasulullah SAW memberi kesempatan kepada setiap orang yang menghadiri majlisnya. Orang yang hadir tidak ada yang mengira ada orang yang lebih mulia daripada dirinya"* (Abdul Wahab, t.t.)

5. Mendengar dengan baik dan merendah hati kepada penanya.

Mendengar dengan baik amat penting bagi menampung persoalan. Tanpa mendengar dengan jelas, tidak mungkin mengambil keputusan yang betul. Termasuk mendengar dengan baik, ialah*: Pertama*: Memberi perhatian sepenuhnya kepada orang yang berbicara dengan kita, kerana itu jangan menyibukkan diri dengan persoalan lainnya. Perkara yang membantu memahami percakapan lawan bicara, ialah memperhatikan isyaratnya, suaranya dan wajahnya. Semuanya penting bagi memahami percakapannya. *Kedua*: Fokus pada inti persoalan dan menghindar dari perkara-perkara kecil. *Ketiga:* Menghindar dari membuat kesimpulan cepat, atau mengambil keputusan tergesa terhadap penanya. Hendaklah melihat kepada perilaku Nabi SAW yang baginda mendengar dengan baik dan merendah hati kepada penanya, sebagai yang dikisahkan oleh Rifa'ah al-'Adwi RA, ujarnya: "*Aku menjumpai Nabi SAW sewaktu baginda sedang berkuthbah. Lalu aku mengatakan: Seorang laki-laki asing datang bertanya tentang agamanya, dia tidak mengetahui apa agamanya. Lalu Rasulullah SAW datang kepadaku dan meninggalkan khutbahnya, sehingga apabila baginda sampai kepadaku, lalu dibawa untuknya sebuah kursi, lalu baginda duduk di atasnya dan mulailah baginda mengajarkan aku sebahagian yang Allah ajarkan kepadanya. Kemudian baginda kembali meneruskan khutabnya hingga selesai"* (Al-Nawawi, 1972).

Hadits ini menunjukkan, Nabi SAW menyempatkan dirinya dengan penanya, datang kepadanya dan duduk di sampingnya, mendengar daripadanya, kemudian menjawab soalannya.

6. Bercakap dengan amat jelas.

Dalam sebuah riwayat dari Anas RA, ujarnya: "*Adalah Rasulullah SAW mengulang perkataan tiga kali untuk dimengerti"* (Al-Tarmizi, 1975).

7. Memilih gayabahasa yang sesuai dengan psikologi pelajar.

Pendidikan yang berjaya adalah yang mengambil kira keadaan jasmani pelajar, kesediaan psikologi dan mental untuk pemahaman, keupayaan dan pelaksanaan semasa proses pembelajaran. Dalam sebuah hadits dari Anas bin Malik, ujarnya: *"Sedang kami duduk di dalam masjid bersama Rasulullah SAW tiba-tiba datang seorang Badui, lalu berdiri dan kencing di dalam masjid. Lalu para sahabat berkata: mah, mah. Bersabda Rasulullah SWT.: "Jangan kalian menghalaunya, biarkan dia".Para sahabatpun membiarkannya sehingga selesai dia kencing. Kemudian Rasulullah SAW memanggilnya, seraya bersabda: "Masjid ini bukan untuk kencing dan tidak untuk kotoran. Masjid ini untuk mengingati Allah Azza Wajalla, salat dan membaca al-Quran… Kemudian Rasulullah S.A.W. meminta diambil setimba air dan menyiramnya* (Muslim, t.t.).

Hadis ini mengandungi panduan pendidikan yang tinggi dalam mengambil kira keadaan psikologikal pelajar, sosial, fizikal dan kesihatan, kerana setiap proses pendidikan yang mengabaikan sisi pelajar merupakan proses yang gagal dan mandul.

8. Mengambil kira perbedaan individual di antara pelajar.

Sesungguhnya Rasulullah SAW sangat mengambil kira perbedaan individual dan kejiwaan di antara para pelajar baik dari kalangan lawan bicara atau penanya. Rasulullah SAW berbicara dengan setiap orang mengikut tingkatan pemahamannya dan yang sesuai dengan kedudukannya. Baginda menjaga hati orang-orang yang baru belajar, tanpa mengajar mereka perkara yang diajarkan kepada orang-orang yang berpengetahuan tinggi. Baginda menjawab setiap soalan dengan jawaban yang sesuai dengan keadaan orang yang bertanya. Situasi pendidikan seperti ini dapat kita lihat dalam sebuah riwayat dari Abdullah bin 'Amr R.A. ujarnya: "*Telah datang seorang laki-laki kepada Nabi SAW meminta izin kepadanya untuk berjihad. Lalu Baginda bertanya: "Apakah kedua orang tuamu masih hidup?". Jawabnya: "Ya, masih hidup". Bersabda Rasulullah SAW: "Maka pada keduanyalah kamu berjihad"* (Bukhari, 1998).

Dalam hadits Rasulullah SAW lebih mengutamakan bagi laki-laki itu menjaga orang tuanya yang sudah renta dari pada pergi berperang.

9. Mengajar secara berangsur.

Adalah Rasulullah SAW mengambil kira keberangsuran dalam mengajar ilmu. Mengajar yang lebih peting lebih dahulu, kemudian baru yang penting secara berangsur sedikit demi sedikit, agar lebih dapat difahami dan dicerna serta melekat di dalam hati. Dalam sebuah hadits yang diriwayatkan dari Ibnu Abbas, ujarnya: *"Bahawa Nabi S.A.W. mengutus Mu'az bin Jabal ke Yaman, seraya bersabda; "Sesungguhnya engkau akan mendatangi suatu golongan dari ahli kitab. Maka serulah mereka kepada suatu kesaksian bahawa tidak ada tuhan selain daripada Allah dan aku ini utusan Allah. Sekiranya mereka menta'atimu dalam hal tersebut,*

maka beritahu mereka bahawa Allah telah mewajibkan zakat keatas mereka, yang dipungut dari orang-orang kaya dari kalangan mereka dan diberikan kepada orang-orang fakir dari kalangan mereka. Sekiranya mereka menta'atimu dalam hal itu, maka hendaklah kamu menjaga diri dari mengambil harta mereka yang paling baik. Takutilan do'a orang yang teranianya, kerana tidak ada batas di antaranya dengan Allah" (Bukhari, 2001).

10. Membalas kejahatan dengan bebaikan.

Membalas kejahatan dengan kebaikan adalah suatu cara yang dianjurkan oleh Islam untuk mengekalkan hubungan baik sesama manusia sebagaimana firman Allah:

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿ 34 ﴾

"Dan tidaklah sama (kesannya dan hukumyya) perbuatan yang baik dan perbuatan yang jahat. Tolaklah (kejahatan yang ditujukan kepadamu) dengan cara yang lebih baik; apabila engkau berlaku demikian maka orang yang menaruh rasa permusuhan terhadapmu, dengan serta merta akan menjadi seolah-olah seorang sahabat karib". (Q.S.Fussilat 41: 34).

Sifat-Sifat Yang Perlu Dimiliki Oleh Seorang Guru Ugama Islam

Tujuan akhir pendidikan Islam adalah terwujudnya kepribadian muslim dalam diri anak didik. Iaitu kperibadian yang keseluruhannya mencerminkan ajaran Islam. Untuk itu diperlukan guru yang dapat membimbing dan membentuk anak didik dengan keperibadian muslim. Disamping guru menguasai pedagogig, proposional, ilmu sosial, guru mestilah seorang yang berkeperibadian muslim. Hal tersebut kerana guru merupakan kompetensi sentral dalam pendidikan Islam. Ianya menjadi tumpuan dan idola (panutan) anak didiknya.

Imam al-Nawawi (w.676 H.) dalam kitabnya *"Al-Tibyan fi Adabi Hamalati al-Quran"* menyebutkan beberapa sifat yang perlu dimiliki oleh seorang guru ugama, di antaranya (Al-Nawawi, t.t.):

1. Guru hendaknya bertujuan mengharapkan keridhaan Allah dalam melaksanakan tugasnya. Tujuan awal yang murni akan sangat mempengaruhi usaha-usaha dalam proses pendidkan selanjutnya. Kalau hal ini dipegang kuat oleh guru, besar kemungkinan ia akan berhasil dalam membentuk keperibadian muslim dalam diri anak didiknya. Seseorang yang berbuat kerana Allah, bukan kerana sesuatu yang lain, Allah akan membantunya dalam mencapai cita-citanya.
2. Guru tidak bertujuan dengan ilmunya itu untuk mencari kepentingan duniawi, baik kekayaan, pangkat, kedudukan, atau seumpamanya. Guru tidak boleh bersifat tamak dan cinta dunia, kerana kedua sifat ini membawanya kepada kelalaian dan dosa. Dalam hal ini Allah berfirman:

مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿ 20 ﴾

"Dan sesiapa yang menghendaki (dengan amal usahanya) kebaikan di dunia semata-mata, Kami beri kepadanya dari kebaikan dunia itu (sekadar yang Kami

tentukan), dan ia tidak akan beroleh sesuatu bahagian pun di akhirat kelak". (Q.S. al-Syura 42: 20).

Dan firman-Nya:

مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿ 18 ﴾

"Sesiapa Yang menghendaki (kesenangan hidup) dunia, Kami akan segerakan kepadanya dalam dunia apa yang Kami kehendaki, bagi sesiapa yang Kami kehendaki; kemudian Kami sediakan baginya neraka jahannam (di akhirat kelak), untuk membakarnya dalam keadaan yang hina lagi tersingkir dari rahmat Allah. (Q.S. al-Isra' 17: 18).

Dalam sebuah hadits Rasulullah SAW bersabda:

«مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ غَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (Al-Hakim, t.t.)

"Barang siapa mempelajari ilmu yang seharusnya keridhaan Allah yang ia harapkan, sedang dia tidak mempelajari kecuali untuk mendapatkan kesenangan dunia, maka iapun tidak mencium bau syurga pada hari kiamat"

3. Hendaknya guru bersikap waspada untuk tidak bermaksud memaksakan banyak orang yang belajar kepadanya dan tidak menghalangi murid-muridnya belajar sama guru yang lain yang dapat membawa manfaat kepada mereka. Diriwayatkan dari Ali RA, ujarnya:

«يَا حَمَلَةَ الْعِلْمِ اعْمَلُوا بِهِ، فَإِنَّمَا الْعَالِمُ مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ وَوَافَقَ عِلْمُهُ عَمَلَهُ، وَسَيَكُونُ أَقْوَامٌ يَحْمِلُونَ الْعِلْمَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ، يُخَالِفُ عَمَلُهُمْ عِلْمَهُمْ، وَتُخَالِفُ سَرِيرَتُهُمْ عَلَانِيَتَهُمْ، يَجْلِسُونَ حِلَقًا فَيُبَاهِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا، حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ عَلَى جَلِيسِهِ أَنْ يَجْلِسَ إِلَى غَيْرِهِ وَيَدَعَهُ، أُولَئِكَ لَا تَصْعَدُ أَعْمَالُهُمْ فِي مَجَالِسِهِمْ، تِلْكَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى» (Al-Darimi, 1991)

"Hai orang-orang yang berilmu! Amalkanlah ilmumu, kerana orang alim itu ialah orang yang mengamalkan apa yang diketahuinya dan ilmunya sesuai dengan amalnya. Akan muncul orang-orang yang mempunyai ilmu, akan tetapi ilmunya tidak melampaui tenggorokan mereka dan perbuatan mereka bertentangan dengan ilmu mereka dan batin mereka bertentangan dengan lahirnya. Mereka duduk di majlis-majlis dan sebahagian mereka membanggakan diri kepada sebahagian yang lain, hingga ada orang yang marah kepada teman duduknya kerena belajar dengan orang lain dan meninggalkan dirinya. Aktifiti amal-amal mereka di majlis itu tidak sampai kepada Allah"SWT.

4. Guru hendaknya memiliki akhlaq yang mulia sebagaimana yang ditetapkan oleh syarak, berperilaku terpuji dan memiliki sifat-sifat yang baik yang dianjurkan oleh syarak seperti zuhud, bermurah hati, dermawan, berbudi pekerti mulia, penyantun, sabar, warak, kusyuk, tenang, berwibawa, rendah hati, tidak banyak ketawa dan bergurau; Sentiasa mengerjakan amalan-amalan yang diperintahkan

oleh syarak, seperti membersihkan diri dari kotoran, mencukur kumis dan memotong kuku, menyisir jenggot, menghilangkan bau busuk dan menghindari baju kotor; Menjauhi sifat dengki, sombong, riya dan sifat suka meremehkan orang lain.

5. Guru hendaknya bersifat lemah lembut kepada murid-muridnya. Menyambut dengan baik terhadap orang yang ingin belajar kepadanya, serta memperlakukan dengan baik sesuai dengan keadaannya. Dalam sebuah hadits yang diriwayatkan oleh Abu Sa'id al-Khudri RA, dari Rasulullah SAW, ujarnya:

«إِنَّ النَّاسَ لَكُمْ تَبَعٌ، وَإِنَّهُمْ سَيَأْتُونَكُمْ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرْضِ يَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ، فَإِذَا جَاءُوكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا» (Ibnu Majah, t.t.)

"Sesungguhnya orang-orang akan mengikuti kalian dan ada orang-orang yang datang kepada kalian dari berbagai penjuru bumi untuk belajar ugama. Apabila mereka datang kepadamu berwasiatkan kalian kepada mereka dengan baik".

6. Hendaknya guru sentiasa memberi nasihat dan petuah kepada para muridnya, kerana Rasulullah SAW bersabda:

إِنَّمَا الدِّينُ النَّصِيحَةُ قَالُوا لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ(Al-Nasai, t.t.)

"Sesungguhnya ugama itu nasihat. Mereka bertanya: Kepada siapa wahai Rasulullah? Jawab Rasul: bagi Allah, kitabNya, RasulNya, para pemimpin orang-orang Islam dan orang-orang dari mereka".

7. Guru hendaknya menyeyangi anak didiknya dan memperhatikan kemaslahatan mereka sebagaimana memperhatikan kemaslahatan diri dan anaknya sendiri. Kerana itu hendaknya guru memperlakukan anak didiknya seperti anaknya sendiri yang harus disayangi dan diperhatikan kebaikannya; sabar menghadapi gangguan dan perangainya yang buruk, serta suka memaafkan kesalahan mereka, kerana manusia cenderung berbuat salah, apalagi bila ia masih kecil. Dalam hal ini Rasulullah /Saw bersabda:

"لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ بِاللَّهِ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ" (Ibnu Hibban, 1987)

"Seseorang diantara kalian belum dikatakan beriman sebelum ia mencintai saudaranya sebagaimana ia mencintai dirinya sendiri".

8. Guru seyogianya tidak boleh menyombongkan diri kepada anak didiknya. Sebaliknya bersikap lembut, lunak dan tawadhu' kepada mereka, sebagaimana sabda Nabi SAW:

«تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ وَتَعَلَّمُوا لَهُ السَّكِينَةَ وَالْوَقَارَ وَتَوَاضَعُوا لِمَنْ تَتَعَلَّمُونَ مِنْهُ وَلِمَنْ تُعَلِّمُونَهُ وَلَا تَكُونُوا جَبَابِرَةَ الْعُلَمَاءِ» (Al-Qurthubi, t.t.)

"Belajarlah ilmu dan pelajarilah ketenangan dan kehormatan kerana ilmu. Merendah dirilah kalian kepada guru dan murid kalian dan jangan menjadi ulama yang keras".

9. Guru hendaknya mendidik murid-muridnya secara berangsung-angsur dengan adab-adab yang luhur dan budi pekerti yang baik, melatihnya dengan hal-hal kecil yang terpuji dan membiasakannya agar memelihara diri segala perkara lahir dan batin, memotivasinya dengan perkataan dan perbuatan agar tetap bersikap ikhlas, jujur dan memperbagus niat, serta merasa selalu diawasi oleh Allah SWT dalam segala keadaan.

10. Guru hendaknya lebih mementingkan pengajaran kepada muridnya melebihi kemaslahatan dirinya yang bersifat duniawi dan bukan keperluan primer yang sangat mendesak. Guru hendaknya menghindari sifat dengki kepada muridnya; bekerja keras mengajari mereka pemahaman dan ilmu yang layak dan bermanfaat. Janganlah guru memberikan banyak pelajaran kepada murid yang tidak dapat menerima secara menyeluruh dan jangan pula meringkas bagi murid yang dapat menerima tambahan. Guru hendaknya menyuruh muridnya mungulang-ulang hafazannya dan memuji siapa yang cemerlang kecerdasannya selama tidak dikhawatirkan fitnah, seperti berbangga diri dan sebagainya. Siapa yang kurang perhatiannya bolehlah ia menegurnya dengan lemah lembut sehingga ia kembali memperhatikan pelajarannya.

11. Dalam pengajarannya, guru, apabila bilangan muridnya ramai, maka hendaknya mendahulukan yang pertama, lalu yang berikutnya. Jika yang pertama rela gurunya mendahulukan yang lain, maka boleh mendahulukannya. Guru seyogianya menampakkan kegembiraan dan wajah yang berseri-seri, memeriksa keadaan mereka dan menanyakan siapa di antara mereka yang berhalangan hadir. Keperibadian fleksibel dan arif sangat perlu dimiliki guru. Kebijaksanaan guru dalam proses pembelajaran akan menambah kewibawaan guru. Sebab sikap tersebut akan menambah kecintaan anak didik terhadapnya, sehingga selalu disenangi sepanjang waktu.

12. Guru hendaknya tidak menolak mengajari seseorang kerana hanya niat dan tujuan orang tersebut tidak tulus kerana Allah.

13. Ketika mengajar hendaknya guru menjaga kedua tangannya dari bermain-main, memelihara matanya dari memandang kemana-mana tanpa keperluan.

Inilah di antara sifat-sifat yang perlu dimiliki oleh seorang guru ugama sebagai yang diperkatakan oleh Iman al-Mawawi dalam kitabnya "*Al-Tibyan fi Adab Hamalati al-Quran".* Dengan sifat-sifat ini diharapkan keperibadian seorang guru akan terserlah, berwibawa, dikasihi dan disegani oleh anak didiknya.

Cabaran Pada Masa Kini

Meskipun berbagai usaha telah dilakukan untuk melahirkan guru-guru ugama yang berkeperibadian cemerlang, unggul dan penuh tanggung jawab, namun masih sahaja terdapat hambatan-hambatan dan cabaran yang sukar untuk ditaklukkan, sekurang-kurangnya pada masa sekarang ini. Di antara hambatan dan cabaran yng dimaksud adalah sebagai berikut:

1. *Da'ayah* yang berlebih-lebihan dari berbagai pihak yang tidak menyukai terlaksananya pendidikan Islam secara menyeluruh melalui media elektronik,

cetakan, sesawang, internet dan lain-lain yang sedikit-sebanyaknya mempengaruhi keperibadian guru pendidikan Ugama dan mengurangi semangat mereka dalam proses pengajaran dan pembelajaran.

2. Kurangnya pemahaman dan usaha sebahagian Negara-negara Islam akan kepentingan mendidik guru Ugama yang berkeperibadian muslim sejati, ditambah lagi dengan kurangnya kesedaran calon-calon guru ugama itu sendiri bagi membekali dirinya dengan sifat-sifat yang bakal membentuk diri mereka dengan keperibadian muslim yang murni.
3. Pandangan materialistis dalam segala bidang kehidupan yang mengakibatkan melemahnya usaha-usaha dalam bidang kerohanian, termasuk berkurangnya semangat bekerja *lillahi t'ala.*
4. Sifat *nifaq* yang banyak mempengaruhi dunia dewasa ini, dimana didapati kontradiksi di antara ucapan seseorang dan perbuatannya, tidak terkecuali guru dan pendidik. Guru menerangkan di hadapan kelas misalnya riba itu haram, sementara di luar kelas ia sendiri terlibat dalam mengamalkan sistem riba. Contoh lain, sorang guru wanita misalnya menjelaskan di hadapan pelajar perempuan "menutup aurat" itu wajib, sementara ada di antara mereka terlihat oleh anak didiknya di luar rumah dalam keadaan tidak menutup aurat.
5. Kontradiksi di antara apa yang dipelajari oleh murid di sekolah berupa hukum-hakam agama dan adab-adabnya dengan apa yang dilihatnya dalam masyarakat dan pemerintahan. Hal itu membuat pelajar berperasangka seakan-akan agama itu terpisah dari kehidupan yang sesungguhnya.
6. Kemajuan teknologi yang begitu pesat dan tidak dibarengi dengan kamajuan dalam bidang agama. Hal mana akan menimbulkan prasangka dalam pemikiran pelajar seakan-akan agama itu ketinggalan zaman.

Kesimpulan

Dari huraian di atas diambil beberapa kesimpulan penting, di antaranya sebagai berikut:

1. Pribadi guru memiliki andil yang sangat besar terhadap keberhasilan pendidikan, khususnya dalam kegiatan pembelajaran.
2. Guru pendidikan Ugama Islam seyogianya menontohi kepribadian Rasulullah SAW dan mengikuti cara-cara Baginda mendidik umat.
3. Guru hendaknya memiliki akhlaq mulia, berperilaku terpuji dan memiliki sifat-sifat yang baik seperti zuhud, bermurah hati, dermawan, berbudi pekerti mulia, penyantun, sabar, warak, kusyuk, tenang, berwibawa, rendah hati, tidak banyak ketawa dan bergurau, berpenampilan bersih, menjauhi sifat dengki, sombong, riya dan sifat suka meremehkan orang lain.

Rujukan

Ahmad Abdul Wahab. (t.t.). **Al-Nubuwwah wa al-Anbiya' fi al-Yahudiyyah wa al-Masihiyyah wa al-Islam.** Kaherah: Maktabah Wahbah.

'Ali al-Muttaqi, 'Alauddin. (t.t.). **Kanz al-'Umma fi Sunan al-Aqwal wa al-Af'al .**

Al-Bukhari, Muhammad bin Ismail. (1998). **Al-Adab al-Mufrad.** Riyadh: Maktabah al-Ma'arif.

Al-Bukhari, Muhammad bin Ismail. (2001). **Soheh al-Bukhari**. Kaherah: Dar Tawqu al-Najah.

Al-Darimi, Abu Muhammad Abdullah bin Abdur Rahman. (1991). **Sunan al-Darimi.** Saudia: Dar al-Mughni li al-Nasyr wa al-Tauzi'

Al-Nawawi, Abu Zakaria Yahya bin Syaraf. (1972). **Al-Minhaj Syarh Soheh Muslim.** Bairut: Dar Ihya' al-Turats al-'Arabi.

Al-Nawawi, Abu Zakaria bin Syaraf. (t.t.). **Al-Tibyan fi Adab Hamalah al-Quran.** Saudia: Maktabah Ibnu Hazmin.

Al-Tabarani, Abu al-Qasim. (t.t.). **Al-Mu'jam al-Ausat**. Kaherah: Dar al-Haramein.

Al-Hakim, Abu Abdullah. (t.t.). **Al-Mustadrak**. Beirut: Muassasah al-Risalah.

Ibnu Hibban, Muhammad. (1987). **Soheh Ibnu Hibban**. Bairut: Muassasah al-Risalah.

Al-Qurtubi, Abu Yusuf Umar bin Abdullah. (1993). **Jami' Bayan al-Ilm wa Fahdlihi.** Saudia: Dar Ibnu Jauzi.

Muslim bin al-Hajjaj. (t.t.) **Soheh Muslim**. Beirut: Dar Ihya al-Turats al-'Arabi.

MZ. Labib. (t.t.). **Merajut Akhlaq Nabi Dalam Cahaya Rasul**. Surabaya: Bintang Usaha Jaya.

Orbak Othman. (2002). **Kamus Bahasa Melayu.** Shah Alam: Penerbit Fajar Bakti SDN BHD, Edisi kedua.

Tarmizi, Muhammad bin 'Isa. (1975). **Sunan al-Tamizi**. Mesir: Mustafa al-Halabi.

Zakiah Drajat. (2005). **Kepribadian guru.** Jakarta: Bulan Bintang.

No. S046

استثمار أموال الوقف وتطبيقاته في ماليزيا

The Investment endowment funds and its applications in Malaysia

Abdulsoma Thoarlim[206], Roslan Ab. Rahman[207], MuhammadhusneeYanya[208], Daud Ismail[209], Mohd Borhanuddin Zakaria[210], Ahmad Farid Ibrahim[211].

الملخص

أسهم الوقف في مجالات متنوعة كالمجال الديني، والتعليمي، والثقافي، والاجتماعي، وفي الحياة الاقتصادية، وهناك عدة مشاكل وقضايا حدثت في إدارة الأوقاف في ماليزيا، ومن هذه المشاكل نقص المؤهلين علمياً وإدارياً في دائرة الأوقاف في المجلس الإسلامي، وعدم وجود نظام جيد لحفظ الممتلكات الوقفية، وعدم وجود نظام جيد لنقل الممتلكات الوقفية إلى لجنة الوقف، وما إلى ذلك، وهناك العديد من المشاكل والقضايا المعاصرة حول الوقف وإدارتها وتنظيمها، ومن أهم المشاكل والقضايا المتعلقة بالوقف، قضية استثمار أموال الوقف، لأن ذلك يحظى باهتمام كبير من المؤسسات أو المجلس الإسلامي الماليزي، ولأهمية الموضوع رأينا ضرورة البحث فيه، وتطبيقاته في لجنة الوقف الماليزي. وهذه الدراسة تبحث عن أهداف لجنة الوقف في ماليزيا، وحكم استثمار أموال الوقف عند الفقهاء، والقرارات المعاصرة في قضية استثمار أموال الوقف، واستثمار أموال الوقف في لجنة الوقف الماليزي. وأما أهم النتائج التي توصلت إليها الدراسة أن لجنة الوقف الماليزي أهم لجنة تساهم في المجالات المتنوعة كما ذكر الباحث، وأسأل الله أن ينفع به الباحثين والفقراء والمساكين والمسئولين بالمؤسسات واللجان الوقفية، وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين، والحمد لله رب العالمين.

مفاتيح الكلمات: استثمار، أموال الوقف، تطبيقات، ماليزيا.

[206] الدكتور عبدالصمد تؤعالم، محاضر في قسم الشريعة، كلية الدراسات الإسلامية المعاصرة، جامعة سلطان زين العابدين، جونج بادق، ترنج كانو.

[207] الدكتور رسلان عبد الرحمن، محاضر في قسم التربية والدعوة والحضارة الإسلامية، كلية الدراسات الإسلامية المعاصرة، جامعة السلطان زين العابدين، جونج بادق، ترنج كانو.

[208] الدكتور محمد حسني يانيا، جامعة ماليزيا ترنج كانو، جونج بادق، ترنج كانو.

[209] الدكتور داود إسماعيل، محاضر في قسم التربية والدعوة والحضارة الإسلامية، كلية الدراسات الإسلامية المعاصرة، جامعة السلطان زين العابدين، جونج بادق، ترنج كانو.

[210] برهان الدين زكريا، محاضر في قسم التربية والدعوة والحضارة الإسلامية، كلية الدراسات الإسلامية المعاصرة، جامعة السلطان زين العابدين، جونج بادق، ترنج كانو.

[211] أحمد فريد إبراهيم، محاضر في قسم الشريعة، كلية الدراسات الإسلامية المعاصرة، جامعة سلطان زين العابدين، جونج بادق، ترنج كانو.

Abstract

Waqaf is linked to a variety of fields, such as religious, educational, cultural, social and economic. There are several problems and issues facing the Malaysian endowment management as a whole. Because of not having academically and administratively qualified personnel in the Waqaf sector, it is facing some problems like lack of having standard system for preserving Waqaf assets, standard procedure system for the transfer of Waqaf items to the Endowment committee and so on. In addition to that, there are several contemporary issues surrounding Waqaf management and organization, and the most prevalent of which is the issue of investing Waqaf funds. This is so because it is of great interest to the Malaysian Islamic institutions or the Malaysian Islamic council. Based on the importance of the subject, we find the need to examine Waqaf applications to Malaysian endowment committee. As such, this study is comprised of four sections, namely: the emergence of the Malaysia Endowment Committee and its objectives; the rule of investing endowment funds from the Islamic jurists' perspective; contemporary decisions on the issue of investing Waqaf funds; and investment of Waqaf funds in the Malaysia endowment committee. The most important finding of the study is that Malaysian Endowment Commission is related to several fields, like religious, educational, cultural, social and economic fields, as stated by the researchers. It is hoped that the study and its findings will benefit the researchers, the needy ones, as well as the authorities of Waqaf institutions and committees.

Key word: Investment, endowment funds, applications, Malaysia

مقدمة

إن الحمد لله نحمده، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله؛ فلا مضل له، ومن يضلل؛ فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، اللهم صلّ وسلّم وبارك على نبيّنا محمد وعلى آله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم البعث والدين، أما بعد:

والوقف هو حبس العين عن تمليكها لأحد من العباد والتصدق بالمنفعة على مصرف مباح، والوقف يعتبر من الأعمال الصالحة التي يُتَقَرب بها إلى الله تعالى، لقوله سبحانه وتعالى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّئَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاء وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة : 261]، ماليزيا تلعب دوراً هاماً في رفع المستوى لدى الناس حول الوقف، وتقوم بإدارة أموال الوقف وتنظيمها سواء كانت أموال وقف عامة أو خاصة، وساهمت لجنة الوقف المالزيا بدعوة الناس إلى استثمار أموالهم بعدة طرق، مباشرة أو غير مباشرة، ومن خلال وسائل الإعلام والاتصال الحديثة وما إلى ذلك، وعن طريق الإنترنت، وعن طريق البريد الإلكتروني، وعن طريق ايجاد المؤتمرات وغير ذلك، وتقوم الهيئة بقبول أموال الوقف من الأغنياء والأثرياء من ماليزيين خاصة، غير مالزيين بصورة عامة، وعلى أشكال مختلفة، من شكل نقود مباشرة عن طريق اليد أو غير مباشر بطريق انتقالها من المصرف الواقف إلى حساب الوقف الماليزي، أو بشكل أعيان. والهدف الأساسي لإستثمار أموال الوقف معالجة مشاكل الفقراء والمساكين والمحتاجين، واستثمار أموال الوقف يعد قضية معاصرة واختلف العلماء فيها، وقد تعددت مجالات الاستثمار الوقفي في ماليزيا منها: الاستثمار العقاري، مثل شراء عقارات وتأجيرها، انشاء مباني على أراضي الوقف بعد الاستصناع أو المشاركة أو أي صيغة استثمارية أخرى مشروعة، والاستثمار في المشروعات الخدمية، والاستثمار في العقارات الزراعية، والاستثمار في الأوراق المالية والمالية الإسلامية، وذلك من خلال الحسابات الاستثمارية لأجل منها: الودائع الاستثمارية لأجل، التوفير الاستثماري، والشهادات الاستثمارية ذات أجل محدد، وما إلى ذلك.

الوقف في الفقه الإسلامي

من معاني الوقف في اللغة: الحبس، يقال: وقفت الدار وقفا: حبستها في سبيل الله، ومنها المنع، يقال: وقفت الرجل عن الشيء وقفاً: منعته عنه، ومنها السكون، يقال: وقفت الدابة تقف وقفاً ووقوفاً: سكنت، ويطلق الوقف أيضاً على الشيء الموقوف تسمية بالمصدر، وجمعه أوقاف كثوب وأثواب (مكرم: 1414هـ).

والوقف اصطلاحاً عرّفه الفقهاء بتعريفات مختلفة

فعرفه الحنفية بأنه حبس العين على حكم ملك الله تعالى وصرف منفعتها على من أحب، وهذا عند الصاحبين. وعند أبي حنيفة هو حبس العين على حكم ملك الواقف والتصدق بالمنفعة ولو في الجملة. (ابن عابدين: 1992).

وعرفه ابن عرفة من المالكية فقال: الوقف – مصدراً – إعطاء منفعة شيء مدة وجوده لازماً بقاؤه في ملك معطيه ولو تقديراً، والوقف – اسماً – ما أعطيت منفعته مدة وجوده. (محمد عليش: 1989).

وعرفه الشافعية بأنه حبس مال يمكن الانتفاع به مع بقاء عينه بقطع التصرف في رقبته على مصرف مباح موجود (الشربيني: 1994).

وعرفه الحنابلة بأنه تحبيس مالك مطلق التصرف ماله المنتفع به مع بقاء عينه بقطع تصرفه وغيره في رقبته يصرف ريعه إلى جهة بر تقرباً إلى الله تعالى (البيهقي: 2003).

مشروعية الوقف

ذهب جمهور الفقهاء إلى مشروعية الوقف ولزومه واعتباره من القرب المندوب إليها (الدسوقي: د.ت)، وذلك لما روى ابن عمر رضي الله تعالى عنهما قال: أصاب عمر أرضاً بخيبر، فأتى النبي صلى الله عليه وسلم يستأمره فيها فقال: يا رسول الله، إني أصبت أرضاً بخيبر لم أصب مالاً قط أنفس عندي منه، فما تأمر به؟ قال: إن شئت حبست أصلها وتصدقت بها. قال: فتصدق بها عمر أنه لا يباع ولا يوهب ولا يورث، وتصدق بها في الفقراء وفي القربى وفي الرقاب وفي سبيل الله وابن السبيل والضيف، ولا جناح على من وليها أن يأكل منها بالمعروف ويطعم غير متمول، وفي لفظ: غير متأثل مالاً (مسلم: د.ت).

ولقول النبي صلى الله عليه وسلم: إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة: إلا من صدقة جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له (مسلم: د.ت).

وقال ابن قدامة: وهذا إجماع من الصحابة رضوان الله عليهم فإن الذي قدر منهم على الوقف وقف واشتهر ذلك فلم ينكره أحد فكان إجماعاً (ابن قدامة: 1968).

وقال ابن رشد: الأحباس سنة قائمة عمل بها رسول الله صلى الله عليه وسلم والمسلمون من بعده (محمد عليش: 1989).

ونقل ابن عابدين عن الإسعاف: أن الوقف جائز عند علمائنا أبي حنيفة وأصحابه (ابن عابدين: 1992).

الحكم التكليفي

الأصل في الوقف أنه من القرب المندوب إليها، وقد تعتريه أحكام أخرى في حالات معينة: فقد يكون الوقف فرضاً وهو الوقف المنذور كما لو قال: إن قدم ولدي فعلي أن أقف هذه الدار على ابن السبيل (ابن عابدين: 1992)، وقد يكون مباحاً إذا كان بلا قصد القربة، ولذا يصح من الذمي ولا ثواب له، ويكون قربة إذا كان من المسلم. (ابن عابدين: 1992).

وقد يكون الوقف حراماً كما لو وقف مسلم على معصية كوقفه على كنيسة، ومن أمثلته أيضاً ما قاله بعض المالكية من أنّ الوقف قد يكون حراماً وذلك كالوقف على البنين دون البنات؛ لأنه يشبه فعل الجاهلية

من حرمان البنات من إرث أبيهم، لكن رجّح بعضهم الكراهة فيمضي الوقف، وهو رأى ابن القاسم وعليه العمل، وصرح الشيخ أبو الحسن بأن الكراهة في المدونة على التنزيه (البهوتي: د.ت).

أركان الوقف

أركان الوقف عند جمهور الفقهاء – المالكية والشافعية والحنابلة – أربعة: (ابن عابدين: 1992).

1- الصيغة- الألفاظ التي ينعقد بها الوقف: هي كل لفظ يدل على حبس العين الموقوفة والتصدق بمنفعتها. وهي نوعان: ألفاظ صريحة وألفاظ كنائية. أما الألفاظ الصريحة ثلاثة وهي الوقف والحبس والتسبيل. أما ألفاظ الكناية فهي ثلاثة أيضاً وهي تصدقت وحرمت و أبدت والقرينة تدل على معنى المراد مثل صدقة مؤبدة.

2- الواقف- أن يكون عاقلاً وبالغاً وأن لا يكون محجوراً بسبب السفه والغفلة وأن لا يكون مديناً في حال الصحة وأن يكون مختاراً ولا يكون مريضاً مرض الموت.

3- الموقوف عليه- ويشترط في الموقوف عليه عدة شروط وهي:-

a. أن يمثل الموقوف عليه جهة البر والقربة.
b. أن تكون الجهة الموقوف عليها مستمرة غير منقطعة.
c. أن لا يعود الوقف على الواقف.
d. أن يكون على جهة يصح ملكها أو التملك لها.

4- الموقوف وشروطه:

a. أن يكون مالاً متقوماً.
b. أن يكون معلوماً حين الوقف.
c. أن يكون ملكاً للواقف.
d. أن يكون مالاً ثابتاً غير منقول.
e. ان يكون مفرزاً غير مشاع في مسجد أو مقبرة.

أما عند الحنفية فالركن هو الصيغة فقط (ابن عابدين: 1992) .

بعض المسائل والقرارات الفقهية في الوقف

أولاً: الوقف المؤقت، هناك رأيان في هذه المسألة

ذهب الجمهوور من الحنفية والشافعية والحنابلة إلى عدم جواز وقف المؤقت ويجب أن يكون الوقف مؤبداً ولا ينعقد الوقف المؤقت، (ابن نجيم: د.ت). ودليلهم الحديث المتعلق بالوقف الذي أوقفه عمر بن الخطاب رضي الله عنه حيث يقول الرسول صلى الله عليه وسلم: "حبس الأصل، وسبل الثمرة" والحديث يدل على معنى التأبيد.

أما المالكية فقالوا بصحة الوقف المؤقت سواء لمدة قصيرة أو لمدة طويلة ثم يرجع بعدها ملكاً للواقف. ودليلهم أن الوقف مثل الصدقة الذي يجوز مؤقتاً وتجوز مؤبدة ولا يوجد دليل من القرآن أو السنة يوجب أن تكون الصدقة مؤبدة (الدسوقي: د.ت)، والقول الراجح هو قول الجمهور لقوة أدلتهم.

ثانياً: وقف المنقول

المنقول: هو الشيء الذي يمكن نقله من محل إلى آخر، فيشمل النقود والعروض والحيوانات والمكيلات والموزونات (أفندي: 1991).

ذهب جمهور الفقهاء من الشافعية والحنابلة وهو المعتمد عند المالكية وزفر من الحنفية إلى جواز وقف المنقول كوقف فرس على الغزاة وسلاح وغيرهما؛ لحديث أبي هريرة رضي الله تعالى عنه: من احتبس فرساً في سبيل الله إيماناً بالله وتصديقاً بوعده فإن شبعه وريه وروثه وبوله في ميزانه يوم القيامة (البخاري: 1422هـ) ولقوله صلى الله عليه وسلم: وأما خالد فإنكم تظلمون خالداً، فإنه احتبس أدراعه وأعتده في سبيل الله (البخاري: 1422هـ) وروى الخلال عن نافع: أن حفصة رضي الله عنها ابتاعت حلياً بعشرين ألفاً حبسته على نساء آل الخطاب فكانت لا تخرج زكاته (عليش: 1989).

وفي القياس عند الحنفية لا يجوز وقف المنقول لأن شرط الوقف التأبيد والمنقول لا يتأبد فترك القياس للآثار التي وردت فيه، وأما وقف المنقول قصداً فلا يجوز عند أبي حنيفة وأبي يوسف ويجوز عند محمد وقف المنقول قصداً إذا كان متعارفاً وفيه تعامل للناس كالفأس والقدوم والقدر والجنازة وثيابها والمصحف والكتب لأن القياس قد يترك بالتعامل (ابن عابدين: 1992)، لقول ابن مسعود: ما رآه المسلمون حسناً فهو عند الله حسن (الشيباني: 1995).

ثالثاً: الرجوع عن الوقف

ذهب الفريق الأول وهم أبو حنيفة وزفر إلى أن الوقف عقد غير لازم بمنزلة العارية، ويحق للواقف الرجوع عن الوقف كما يجوز له التصرف فيه بالبيع أو الرهن أو الهبة أو التوريث أو غير ذلك من التصرفات ولا يكون الوقف لازماً إلا في حالتين:-

أولاً: قضاء الحاكم (القاضي).

ثانياً: إخراجه مخرج الوصية بعد الوفاة. (السرخسي: 1993).

لحديث بكر بن حازم –مرسلاً- قال إن عبد الله بن زيد بن عبد ربه – صاحب الأذان- جاء إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم وقال: يا رسول الله إن حائطي هذا صدقة إلى الله ورسوله. فجاء أبواه فقالا: يا رسول الله كان قوام عيشنا. فرده رسول الله صلى الله عليه وسلم عليهما. ثم ماتا فورثتهما ابنهما بعدهما. (الدارقطني: 2004).

وذهب الفريق الثاني وهو الجمهور من المالكية والشافعية والحنابلة وأبو يوسف ومحمد من الحنفية إلى أن الوقف عقد لازم لا يجوز الرجوع عنه ولا مجال للتصرف بالعين فلا بد من حبسها والتصدق بالمنفعة. (الخرشي: د.ت) والدليل على ذلك، أن عمر بن الخطاب أصاب أرضاً بخيبر يقال لها ثمغ وقال الرسول صلى الله

عليه وسلم في ذلك : "تصدق واحبس أصله، لا يباع ولا يورث (البيهقي: 2003) والراجح هو رأي الجمهور لقوة أدلتهم الواضحة من أن الرسول صلى الله عليه وسلم منع التصرف في الموقوف.

رابعاً: وقف المنفعة

ذهب جمهور الفقهاء من الحنفية (ابن عابدين: 1992)، والشافعية (الشربيني: 1994)، والحنابلة (البهوتي: د.ت)، إلى عدم جواز وقف المنفعة إذ إنهم يشترطون أن يكون الموقوف عيناً ينتفع بها مع بقاء عينها كما أنهم يشترطون تأبيد الوقف.

وذهب المالكية إلى جواز وقف المنفعة فمن استأجر داراً مدة معلومة فإنه يجوز له أن يقف منفعتها في تلك المدة، وينقضي الوقف بانقضائها، لأنه لا يشترط عندهم تأبيد الوقف (الدسوقي: د.ت).

خامساً: الاستبدال

الإبدال لغة: جعل شيء مكان شيء آخر، والاستبدال مثله، فلا فرق عند أهل اللغة بين اللفظين في المعنى (الزَّبيدي: د.ت) . وكذلك الأمر عند الفقهاء، فهم يستعملون اللفظين أحدهما مكان الآخر (الإسلامية: 1427هـ) والاستبدال في الوقف هو أن يستبدل بالأرض الموقوفة أرضاً أخرى لتصبح الأرض الثانية وقفاً، وترفع صحة الوقفية عن الأرض الأولى، وذلك إما مباشرة، وإما أن تباع الأولى ويشترى بثمنها الأرض الثانية بنية الوقف. (صبري: 2008).

ذهب الحنفية في الرأي المعتمد عندهم بأن الوقف بشرط الاستبدال صحيحان بشرط أن يكون الواقف قد شرط الاستبدال في أصل الوقف إذا شاء. ويجوز أيضاً إذا لم يشترط الواقف الاستبدال إن صار الوقف غير عامر ولا ينتفع به بالكلية بأن لا يحصل منه شيئ أصلاً بعد الإذن من القاضي إن يراه المصلحة في الاستبدال. (ابن عابدين: 1992).

وذهب المالكية إلى جواز استبدال الوقف المنقول إذا دعت إلى ذلك مصلحة كأن ضعف من الدواب حتى لا يكون فيها قوة للغزو فإنه يباع ويشترى بثمنها غيرها من الخيل، فيجعل في سبيل الله. (الأصبحي: 1994)، ولا يجيز المالكية استبدال الوقف غير المنقول مثل العقار إلا بسبب الضرورة العامة (بالقرافي: 1994). وأما الشافعية فأجازوا استبدال المنقول على سبيل الرخصة ولا يجوز بدون سبب شرعي مثل النخلة إذا جفت، أو الجزع في المسجد إذا كسر، أو البهيمة إذا زمنت ولا مجال للاستفادة منها وذلك ببيع الوقف المنقول لأنه لا يرجى منفعته ويشترى بالثمن ما يكون وقفاً مكان الذي أتلف. (الشيرازي: د.ت) وأما الوقف الثابت كالعقار فلا يجوز استبداله عندهم لحديث الباب حول وقف عمر الخطاب آنفاً بأن لا يباع أصلها ولا تبتاع ولا توهب ولا تورث. وكذلك احتج الشافعية أن ما تهدم أو خرب من العقار قد يرجى عمارته وصيانته بخلاف الوقف المنقول كالدابة فلا يرجى صلاحه و لم يؤمل رجوعها. (الشيرازي: د.ت).

وذهب الحنابلة إلى جواز الاستبدال في الأوقاف المنقولة وغير المنقولة إن تعطلت تلك الأوقاف أي منافعها، ولذلك جاز بيعها أو جزء منها لصلاح الجزء الآخر، وإن تعذر الاصلاح بيع الوقف كله واشتري بثمنه

بدلاً منه ليصبح وقفاً تلقائياً لأن في إقامة البدل مقامه يكون تأبيداً للوقف وتحقيقاً للمقصود. وفسّروا قول النبي صلى الله عليه وسلم (...لا يباع ولا يتباع ولا يوهب ولا يورث) ما دامت منافعها قائمة لأن الوقف عقد لازم. (المقدسي: 1968).

سادساً: إجارة الوقف

إجارة الوقف المقصودة هنا هي كسائر عقود الإجارة الأخرى الجارية في الأموال المملوكة للآدميين. وهي عقد على المنافع بعوض أو تمليك المنافع بعوض. غير أن الاحتياط لجانب الوقف ورعاية مصلحته بقتضي أحكاماً خاصة بإجارة الوقف.

إن الذي يتولى التصرف بالوقف وتنميته والاستفادة منه هو الناظر ويسمى أيضاً بالمتوليّ. المتولّي إما الواقف نفسه أو الذي عيّن ليتولّى الوقف أو الحاكم. فإن لم يكن الناطر أو متولّ موجوداً فأمره إلى القاضي أو هو الذي يتولّى الإجارة بحكم الولاية العامة ولا يجوز للموقوف عليه أن يتولّى الإجارة إلا في الحالة أنه هو الذي عيّن كمتولّ للوقف. (صبري: 2008)

ومن الشروط التي يجب على المتولّي أن يوفّرها هي الشروط في بيان الأصناف التي لا يجوز تأجيرها، وهي: (صبري: 2008).

1- ليس للمتولّي أن يؤجر الوقف لنفسه ولا لولده القاصر أي الذي في ولايته.

2- لا يصح للمتولّي أن يؤجر الوقف لأشخاص لا تقبل شهادتهم له، وهم الأصول والفروع والزوجة ابتعاداً عن التهمة والتحيز والاستغلال.

أما بالنسبة لمقدار أجرة الوقف فالأصل فيه أن لا يقل عن أجرة المثل، ويجوز بأكثر من أجرة المثل باتفاق. (ابن عابدين: 1992).

استثمار أموال الوقف في لجنة الوقف الماليزي

فتوى المجلس الإسلامي الماليزي حول استثمار أموال الوقف ما يلي:

تشاور جماعة العلماء بـــ "المجلس الإسلامي (MAIK)، في 4 يوليو 2004م، وناقش بخصوص استثمار أموال الوقف، وقد قرّر على النحو التالي:- (http://www.e-maik.my).

استرجاع أموال الاستثمار للمعمرين على مشاريع التنمية الأرضية الوقفية الخاصة يمكن أن يتم بأحد أمرين كالآتي:-

1- المعمرين وتحصل على رد قبل الاستثمار، وبعد الإنتهاء من الإستثمار ولا بد للمعمرين من إسترجاع أموال الوقف، وذلك مثل يبنى المبنى للوقف وهذا المبنى سيحصل الفائدة في المستقبل كما هو المطلوب من الواقف.

2- يمكن للمسؤولين عن تدبير أموال الوقف أخذ تكلفة معقولة، ويوزع كما هو المطلوب من الواقف.

وقد نص قانون المجلس الإسلامي الماليزي عام 1994م، حول أموال الوقف في المادة 61 على ما يلي:-

"على الرغم من أي شيء يخالف قانون المجلس الإسلامي، يجب على المجلس الإسلامي أن يحلل الأمور التي خالفت القانون فيما يتعلق بالوقف، سواء أكانت أوقاف عامة أو خاصة، وجميع من وقف النذور وجميع الصناديق الخيرية لمصلحة الإسلام والمسلمين، مهما كانت الأموال في ماليزي نفسها أو خارجها"(http://www.e-maik.my).

بناء ما على سبق من فتوى مجلس الفتوى للمجلس الإسلامي ونص القانون حول الوقف، يدل على أن المجلس الإسلامي يهتم باستثمار أموال الوقف، ويهدف لإستثمار أموال الوقف لتحسين أوضاع المحتاجين في داخل مالزي من الناحية الإجتماعية والإقتصادية والتعليمية والجسمانية والروحية، والارتفاع بمستوى الأمة الإسلامية، وكل ذلك من المساعدة بالطرق النقدية والمادية.

وبخصوص استثمار أموال الوقف في لجنة الوقف المالزي يكون من خلال برامج مختلفة والهدف الأساسي هو تنمية أموال الوقف، والقاعدة التي تستخدم لإستثمار أموال الوقف هي قاعدة الإستبدال.[212]

وبعد استبدال أموال الوقف، فإن المجلس الإسلامي يقدر على أخذ أموال الوقف بأكثر فائدة ومنفعة، مقارنة على ما كان عليه الحال قبل الإستبدال.

أهداف لجنة الوقف في ماليزيا

قسم المجلس الإسلامي الماليزي أن الوقف إلى ثلاثة مراحل وقف عام وخاص وذرّي، فالوقف العام هو الوقف الذي يستطيع أن ينفع بالأموال العامة كالنشاطات الإسلامية، والوقف الخاص هو الوقف الذي يستطيع أن ينفع بالأمول للجهة معينة، كالمدارس والمعاهد والمؤسسات ودار الأيتام والأرض للمقبرة، وما إلى ذلك، والوقف الذرّي هو الوقف الذي أن ينفع بالأموال الوقف لأهل الواقف بدأ من أبناء الواقف حتى نهاية ذرية الواقف(http://www.e-maik.my)، وأهداف لجنة الوقف الماليزي تطوير قطاع الأوقاف في ماليزيا خاصة، وتطوير قطاع الأوقاف في المجتمعات الإسلامية في دول عالم عامة، ونشر المعلومات للباحثين والمدرسين من المسلمين وغير المسلمين وغيرهم على طريق إيجاد المؤتمرات والحلقات والإذاعة وقنوات التلفزيون والبريد الإلكتروني والمجلات وغيرها حول الوقف، وكذلك من أهداف لجنة الوقف رفع مستوى إدارة أموال الوقف، ورفع المستوى الإقتصادي للمجتمع، ومساعدة المحتاجين من الفقراء والمساكين والغارمين وغيرهم، وإستعادة الخدمات، وتسهيلات للواقفين على قدر المستطاع، وذلك بظهور التعاون القوي بين الواقفين ولجنة الوقف، والنتيجة أنه يؤثر على المجتمع الإسلامي والماليزيا والعالم الإسلامي.

تجربة الوقف في ماليزيا

تقوم تجربة التنمية في ماليزيا على انها تجربة اتفقت الى مدى بعيد مع مبادئ الاقتصاد الاسلامي، وقد اهتمت ماليزيا بتحقيق التنمية الشاملة. أما في مجال القطاع الوقفي فتعد ماليزيا من الدول التي احدثت صيغ

212 قاعدة الاستبدال هي شراء شيء آخر من العقارات لاستبدال الموقوف الأصل، وتشمل من الممتلكات المكتسبة.

تتماشى والمستجدات المصرفية خاصة عن طريق شركات التأمين، حيث تتجسد اهم مؤسسات هذا القطاع في صندوق الوقف الخيري والحج ومؤسسة الوقف في سلانجور وصندوق الحج والبنك الاسلامي الماليزي.

ان عملية الوقف قد بدأت في ما ليزبا منذ دخول الاسلام اليها، الا ان ادارة الممتلكات الوقفية تركت للمتولين دون ان تخضع لضوابط قانونية او اطار تنظيمي حتى عام 1952م، اين اصدرت حكومة اقليم سيلانقور قوانينها المبنية على الشريعة الاسلامية ومنها ما تعلق بإدارة الوقف. (سامي محمد الصلاحات: 2005).

استثمار ممتلكات الاوقاف في ماليزيا

لقد تعددت مجالات الاستثمار الوقفي في ماليزيا منها: الاستثمار العقاري(شراء عقارات وتأجيرها، انشاء مباني على اراضي الوقف بعد الاستصناع او المشاركة او اي صيغة استثمارية اخرى مشروعة)، الاستثمار في المشروعات الخدمية، الاستثمار في العقارات الزراعية، الاستثمار في الاوراق المالية والمالية الاسلامية(ذلك من خلال الحسابات الاستثمارية لأجل منها: الودائع الاستثمارية لأجل، فاتر التوفير الاستثماري، الشهادات الاستثمارية ذات اجل محدد). (حسين حسين شحاته: 2004).

استغلال واستثمار الاوقاف في ماليزيا

ان معظم ممتلكات الوقف متمثلة في الاراضي لم تخضع لصيغة استثمارية سوى الاجارة، فمعظم اراضي الاوقاف في بيراك على سبيل المثال مؤجرة بأجرة زهيدة لمدة تتراوح بين 66 إلى 99 عام، كذلك في كل من ميلاكا وبينانق، وقد تمكن المستأجرون اثر هكذا عقود طويلة من انشاء مباني سكنية وتجارية على الاراضي الوقفية يستغلوها لمصلحتهم أثر أجرة زهيدة تذهب للوقف. ومن هذا الوضع تم تشكيل لجان استثمار استشارية للمجالس الاسلامية في هذه الاقاليم مهمتها تقديم المشورة المتخصصة حول نوع الاستثمار والنواحي المتعلقة بإنشائه ومصادر تمويله.

وانشأ المجلس الاسلامي بإقليم ميلاكا لجنة خاصة للإشراف على ادارة الاوقاف والبحث عن السبل والوسائل الملائمة لتنميتها وتطويرها. وفي إقليم بينانق انشأت هيئة استشارية لتقديم المشورة الفنية للمجلس الاسلامي فيما يتعلق بتقصي الجدوى الاقتصادية للمشاريع الوقفية الاستثمارية. وقد تمكن المجلس مستعين بمشورة لجنة الاستثمار من إنجاز مشروع مبنى ب 22 شقة و 13 متجرا قدر ب 2000000 رينجيت ماليزي سنويا، ووقع المجلس الاسلامي عقدا مع الجهة الممولة يتقاضى بموجبه 2000 رينجيت ماليزي سنوياً من عائدات المشروع لمدة 30 سنة، تعود بعدا ملكية المشروع للمجلس.(zulkifly hasan: 2008).

مشروع تبلغ كلفته التقديرية 700000 رينجيت ماليزي في اطار مباني تجارية وسكنية، كما يسعى المجلس لتمويل مشروع بقرض من الحكومة الفدرالية ومن المتوقع ان يبلغ العائد 85000 رينجيت ماليزي.

عقب بدأ عمليات البنك الاسلامي الماليزي، شرع المجلس في تحويل استثماراته المصرفية الى ودائع استثمارية لدى البنك المذكور، وأصبحت الاوقاف النقدية والاسهم الوقفية الوسيلة المستخدمة من قبل المجالس الدينية في ماليزيا لتوليد الموارد المالية لتمويل الاستثمارات والاملاك الوقفية.

ومن أهم انجازات إدارة الوقف في ماليزيا صندوق الوقف الخيري والحج، فقد انشئ صندوق الوقف من طرف الجامعة الاسلامية 1999 يقوم على جمع التبرعات لحساب الصندوق الجامعي، لخدمة الطلبة من تامين دخل خاص بهم ومنح وقروض، أما صندوق الحج التعاوني الماليزي فقد بدأ براس مال زهيد، واليوم يتعامل بمليارات الدولارات، يستثمر أمواله بشكل ممتاز يحقق اهدافه السامية. (Hajah Mustafa :2008 Mohd Hanafiah)

ومن خلال ما سبق نجد الجهود التنموية الماليزية الساعية لتحقيق التنمية الاجتماعية المستديمة كانت فعالة.

الخاتمة

الحمد لله رب العالمين، الذي وفقنا لإتمام هذه المقالة استثمار أموال الوقف وتطبيقاته في ماليزيا، وأهم النتائج التي توصلت إليها، أن لجنة الوقف ماليزي، وتقوم بإجراءات أموال الوقف كلها، والمراد من استثمار أموال الوقف هي عملية تنمية بعدة طرق، والهدف الأساسي تحصيل المنفعة للناس والمسلمين عموماً، واستثمار أموال الوقف بلجنة الوقف طريقه المتعددة، منها استبدال أموال الوقف بقطاع البناء، جواز استثمار أموال الوقف بأي طرق بشرط اتباع حكم الشرعي، بعد استثمار أموال الوقف يتم إعطاء المنفعة للمحتاجين من الفقراء والمساكين وغيرهم، وصلّى الله على سيّدنا محمد وعلى آله وصحبه والحمد لله رب العالمين.

المصادر والمراجع

ابن عابدين، محمد أمين ابن عابدين. (1992). **الدر المختار** (المجلد 3). بيروت: دار الفكر.

ابن قدامة، أبو محمد موفق الدين عبد الله بن أحمد بن محمد بن قدامة الجماعيلي المقدسي ثم الدمشقي الحنبلي، الشهير بابن قدامة المقدسي. (1968). **المغنى**. مكتبة القاهرة.

الأصبحي، مالك بن أنس بن مالك بن عامر الأصبحي. (1994). **المدونة**. بيروت: دار الكتب العلمية.

البهوتي، منصور بن يونس بن صلاح الدين بن حسن بن أحمد بن علي بن إدريس البهوتي، **وشرح منتهى الإرادات**، (المجلد 2)، بيروت: دار الفكر.

البيهقي، أحمد بن الحسين بن علي بن موسى الخُسْرَوْجِردي الخراساني، أبو بكر البيهقي. (2003). **السنن الكبرى** (المجلد 2). بيروت: دار الكتب العلمية.

الخرشي، حمد بن عبد الله، مصطفى بن سعد بن عبده السيوطي شهرة، الرحيبانى، أبو الحسن علي بن محمد بن محمد بن حبيب البصري البغدادي، الشهير بالماوردي الخرشي. (د.ت). **شرح مختصر خليل للخرشي،الحاوي الكبير في فقه مذهب الإمام الشافعي وهو شرح مختصر المزني، مطالب أولي النهى في شرح غاية المنتهى**. بيروت: دار الفكر للطباعة.

الدارقطني، أبو الحسن علي بن عمر بن أحمد بن مهدي بن مسعود بن النعمان بن دينار البغدادي الدارقطني. (2004). **سنن الدارقطني**. بيروت: مؤسسة الرسالة.

الزَّبيدي، محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، أبو الفيض، الملقّب بمرتضى، الزَّبيدي. (د.ت). **تاج العروس من جواهر القاموس**. دار الهداية.

زين الدين ابن نجيم. (د.ت). **البحر الرائق شرح كنز الدقائق**، مغني المحتاج، المغني. دار الكتاب الإسلامي.

السرخسي، محمد بن أحمد بن أبي سهل شمس الأئمة السرخسي. (1993). **المبسوط**. بيروت: دار المعرفة.

الشربيني، شمس الدين، محمد بن أحمد الخطيب الشربيني. (1994). **مغني المحتاج إلى معرفة معاني ألفاظ المنهاج** (المجلد 2). بيروت: دار الكتاب العلمية.

الشيباني، أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشيباني. (1995). **مسند الإمام أحمد بن حنبل**. القاهرة: دار الحديث.

الشيرازي، أبو اسحاق إبراهيم بن علي بن يوسف الشيرازي. (د.ت). **المهذب في فقة الإمام الشافعي** (المجلد 2). بيروت: دار الكتب العلمية.

عكرمة سعيد صبري. (2008). **الوقف الإسلامي بين النظرية والتطبيق**. عمان: دار النفائس.

علي حيدر خواجه أمين أفندي. (1991). **درر الحكام في شرح مجلة الأحكام**. دار الجيل.

القرافي، أبو العباس شهاب الدين أحمد بن إدريس بن عبد الرحمن المالكي الشهير بالقرافي. (1994). **الذخيرة**. بيروت: دار الغرب الإسلامي.

محمد أمين ابن عابدين. (1992). **الدر المختار** (المجلد 3). بيروت: دار الفكر.

محمد بن أحمد بن عرفة الدسوقي. (د.ت). **حاشية الدسوقي على الشرح الكبير**. دار الفكر.

محمد بن أحمد محمد عليش. (1989). **منح الجليل شرح مختصر خليل** (المجلد 4). بيروب: دار الفكر.

محمد بن إسماعيل أبو عبدالله البخاري. (1422هـ). **صحيح البخاري** (المجلد 2). دار طوق النجاة.

محمد بن مكرم. (1414هـ). **لسان العرب** (الإصدار 3، المجلد 17). بيروت: دار صادر.

مسلم بن الحجاج أبو الحسن القشيري مسلم. (د.ت). **صحيح مسلم** (المجلد 3). بيروت: دار إحياء التراث العربي.

منصور بن يونس ابن عابدين, محمد أمين البهوتي. (د.ت). **شرح منتهى الإرادات**. بيروت: دار الفكر.

سامي محمد الصلاحات.(2005). **دور الوقف في مجال التعليم والثقافة**، دولة ماليزيا نموذجا، مجلة الاقتصاد الاسلامي، العدد 2، جامعة الملك عبد العزيز، 2005.

حسين حسين شحاته.(2004). **استثمار أموال الوقف**، اعمال الملتقى الوقف الفقهي الاول، الكويتّ: الامانة العامة للأوقاف للنشر.

Hajah Mustafa Mohd Hanefah.(2008). **Financing The Development of Waqf Property, the Experience of Malaysia and Singapore**, Malaysia: Universiti Sains Islam Malaysia.

Zulkifli Hasan, Muhammad Najib Abdullah(2008). **The Investment of Waqf land as an Instrument of moslims economic Development in malaysia**: Islamic Science University of Malaysia.

http://www.e-maik.my/v2/index.php/perkhidmatan/baitulmal-dan-wakaf,

No. S047

ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใชกฎหมายอิสลาม ลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

The Study of Problems and Solutions in Using Islamic Law of Inheritance of Muslim Community in Narathiwat Province

อานิส พัฒนปรีชาวงศ์

Anis Pattanaprichawong

PhD. (Islamic Law), Lecturer of Islamic Law, Academy of Islamic and Arabic Studies, Princess of Naradhiwas University.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปญหาอุปสรรคการใช่กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาสและศึกษาถึงแนวทางการแกไขปัญหาการใช่กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส การวิจัยนี้เริ่มด้วยการศึกษาเอกสาร โดยศึกษาอัลกุรอานและเอกสารที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลามลักษณะมรดก แล้วจึงทำการศึกษาภาคสนามเป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดก ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 16 คน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแบ่งมรดกมีหลายปัญหาด้วยกัน เช่น

1. เจ้าของมรดก (ผู้ตาย) ได้ให้ทรัพย์สินบางส่วนให้กับลูกของเขา หรือคนอื่นที่ไม่มีสิทธิรับมรดกในช่วงที่เจ้าของมรดกยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานไว้ หรือไม่ได้มีพยานรู้เห็น
2. มีความล่าช้าในการที่แบ่งมรดก
3. ทายาทของผู้ตายไม่ได้บอกจำนวนทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ตาย

นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการแบ่งมรดกนั้นมีหลายวิธี ได้แก่

1. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในการทำธุรกรรมการเงิน
2. อิหม่ามควรกำชับสัปบุรุษเกี่ยวกับหน้าที่ของทายาทต่อผู้ตายโดยเฉพาะการจัดการเรื่องมรดกให้เรียบร้อย

3. อีหม่ามควรเรียกบรรดาทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกทุกคนและถามรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ตายอย่างละเอียด

Abstract

This research is a qualitative research, aims to study the problems in using Islamic law of inheritance in Muslim community in Narathiwat province, and study the solution for problems in using Islamic law of inheritance in Muslim community in Narathiwat province. The study begin with reviewing the document that related to Islamic law of inheritance, following by filed study which focuses on the problems in using Islamic law of inheritance in Muslim community in Narathiwat province and the solutions ,using the depth interview, the purposive sampling is 16 persons.

The results showed that there are problems in using Islamic law of inheritance in Muslim community in Narathiwat province such as:

1. The property owner had given some property to his son while he still, but he does not have take notes as evidence or do not have the witness.
2. A delay in the inheritance
3. The heirs of the deceased have not been told all of property deceased.

Therefore, the study found that there are solutions for problems in using Islamic law of inheritance in Muslim community in Narathiwat province such as:

1. Islamic Committee Council should educate the public about the note written in monetary transactions.
2. Imam should educate the public about the role of heirs toward the deceased especially the management of inheritance property.
3. Imam should invite heirs, and ask them about the property of the deceased by detail.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมุสลิมถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินทุกประเภทหรือสิทธิบางอย่างของเขากลายเป็นกองมรดก ซึ่งจะต้องถ่ายโอนไปยังทายาทและผู้มีสิทธิทุกคนทุกประเภท โดยผ่านกระบวนการจัดการตามหลักกฎหมายอิสลาม เพื่อให้การคุ้มครองและหยิบยื่นความเป็นธรรมให้แก่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง และยังช่วยป้องกันปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มทายาทของผู้ตาย ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายปัญหาของปัญหาสังคม

อิสลามได้บัญญัติเรื่องมรดกโดยมีหิกมะฮหลายประการด้วยกัน เช่น

1. ทำให้สัญชาติญาณของมนุษย์เกิดการยอมรับ เพราะอัลลอฮ(ส.บ) ได้สร้างมนุษย์มาโดยที่พระองค์ได้ให้มนุษย์มีสัญชาติญาณ ความรู้สึก ความรักโดยเฉพาะความรักที่มีต่อบุตร เพราะบุตรของตนคือความงดงามของชีวิต ต้องการเห็นบุตรของตนมีความยั่งยืน มีอนาคตที่สดใส และเป็นตัวแทนของตนในภายภาคหน้า ด้วยเหตุนี้มนุษย์ส่วนใหญ่ทุ่มเทกำลังกายเกือบทั้งหมดในการประกอบอาชีพเพื่อหาทรัพย์สินทรัพย์สมบัติให้ได้มากที่สุด เพื่อต้องการเห็นความเจริญของบุตร ถึงแม้ต้นทุนทางทรัพย์สินที่มนุษย์ได้สร้างไว้ให้แก่บุตรจะมาในรูปแบบมรดกก็ตาม เพราะถ้าหากว่ามนุษย์ไม่มีความหวังในอนาคตของบุตรแล้ว มนุษย์ก็จะไม่มีความขยันในการประกอบอาชีพ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสัญชาติญาณของมวลมนุษย์ที่อัลลอฮ(ส.บ) สร้างมาดังคำดำรัสของอัลลอฮ(ส.บ)

﴿ الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾

ความว่า“ทรัพย์สมบัติและลูกหลานคือ เครื่องประดับแห่งการดำรงชีวิตในโลกนี้”[213]

2. ทำให้เกิดระบบการประกันสังคมขึ้นในระดับครอบครัว เพราะสมาชิกในครอบครัวจะได้รับทรัพย์โดยทางมรดก ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ต่อทุกคนในครอบครัว

3. เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์เครือญาติ ภายหลังการเสียชีวิตของเจ้ามรดก หรือหลังจากที่พวกเขาได้สูญเสียบุคคลที่ตนรักและมีความสัมพันธ์กัน เพราะบรรดาทายาทของผู้ตายได้รับมรดกของผู้ตาย[214]

นอกจากนั้น อิสลามยังได้กำหนดให้มีการจัดการมรดกของมุสลิมอย่างทันท่วงที เมื่อมุสลิมถึงแก่ความตาย เพราะกองมรดกของผู้ตายเหล่านั้นอาจจะเกี่ยวพันกับบุคคลหลายคนหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายหลายองค์กร บางกรณีจะมีเด็กกำพร้า ผู้อ่อนแอ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอิสลามอย่างเป็นธรรม

ดังนั้น มรดกเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อิสลามได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าวไม่น้อยไปกว่าบทบัญญัติอื่น ๆ เพราะเห็นว่าทรัพย์สินแม้ว่าจะเป็นเป็นเรื่องนอกกาย แต่ในความเป็นจริงประเด็นนี้มีความสำคัญต่อสังคมอย่างยิ่ง มักมีข่าวออกมาเสมอว่าลูกสังหารบิดามารดาตนเอง เพื่อครอบครองมรดก หรือไม่ก็พี่สังหารน้อง หรือน้องสังหารพี่ หรือพี่น้องฆ่ากันเองเพื่อแย่งมรดก ฉะนั้นทรัพย์สินมีความสำคัญไปตามลำดับโดยตัวของมันเอง ด้วยเหตุนี้ อิสลามจึงได้กำหนดหลักการในการแบ่งมรดกไว้แก่สังคม เพื่อป้องกันเหตุการณ์ร้ายที่ไม่คาดคิดซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทุกที่และตลอดเวลา เพื่อให้

---

[213] อัลกุรอาน, ซูเราะฮ อัลกะฮฟ, 18 : 46.

[214] มุศฏอฟา สะอีด อัลคิน, **อัลฟิกฮ(นิติศาสตร์อิสลาม)**, อรุณ บุญชม ผู้แปล, กรุงเทพฯ : มานพ วงศ์เสงี่ยม, ม.ป.ป., เล่มที่5, หน้า 56-57.

หลักการนี้เป็นมาตรฐานสำหรับการแบ่งมรดกต่อไป และเมื่อทุกคนยึดมั่นต่อหลักการของศาสนาความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้น หลักการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติของอิสลาม โดยเริ่มต้นจากอัลกุรอาน โองการที่กล่าวถึงเรื่องมรดกดังนี้

﴿ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴾

ความว่า “สำหรับบรรดาชายนั้นมีส่วนได้รับจากสิ่งที่บิดามารดา และบรรดาญาติที่ใกล้ชิดได้ทิ้งไว้และสำหรับบรรดาหญิงนั้นก็มีส่วนได้รับจากสิ่งที่บิดามารดา และบรรดาญาติที่ใกล้ชิดได้ทิ้งไว้ซึ่งสิ่งนั้นจะน้อยหรือมากก็ถือว่าเป็นสัดส่วนที่ถูกกำหนดไว้แล้ว”[215]

มีหะดีษของท่านนบี (ศ.ล) กล่าวไว้ว่า

"ألحقوا الفرائضَ بأهلِهَا ، فما بَقيَ فلأَوْلى رجلٍ ذَكَرٍ"

ความว่า “พวกเจ้าจงแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาทภาคฟัรฎู และส่วนที่เหลือก็จงให้แก่ชายที่สนิทที่สุดกับเจ้ามรดก” [216]

ในขณะที่จังหวัดนราธิวาสมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่การจัดการมรดกยังมีความแตกต่างในวิธีปฏิบัติและยังพบอุปสรรคที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข[217]

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัญหาการจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส และศึกษาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อสามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้กับสภาพความเป็นจริงของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาปญหาการใชกฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

2. เพื่อศึกษาแนวทางการแกไขปัญหาการใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษาบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยมรดก โดยศึกษาบทบัญญัติจากอัลกุรอาน อัลหะดีษที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลามว่าด้วยมรดก ตลอดจนศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง

2 ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษาปญหาและแนวทางการแกไขการใชกฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประธาน

---

[215] อัลกุรอาน, ซูเราะฮ อันนิสาอ, 4 : 7.

[216] อัลบุคอรี, **صحيح البخاري**, บท : **บุตรได้รับมรดกจากพ่อและแม่**, หะดีษเลขที่ : 6732.

[217] มะรอนิง เซ็ง, สัมภาษณ์โดย โนรฟาราฟีดา ยูโซ๊ะ, ณ บ้านสะปอม ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส, 18 พฤศจิกายน 2558.

กรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส กรรมการอิสลามฝ่ายประนีประนอม ประธานชมรมอิหม่าม 13 อำเภอ รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 16 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1 ทราบถึงปญหาการใชกฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

2 ทราบถึงแนวทางการแกไขปัญหาการใช่กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกของมุสลิมในจังหวัดนราธิวาส

ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงสำรวจ โดยแบ่งเนื้อหาของการวิจัยออกเป็นดังนี้

1 การวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล 2 แหล่งด้วยกัน คือ เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ อัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะนักวิชาการต่างๆ เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารต่างๆ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

2 การวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผล

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้จำแนกการนำเสนอผลการวิจัยในภาคสนามออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สรุปแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาด้านศาสนาและประสบการณ์ในตำแหน่งอิหม่าม/คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 35 - 40 ปี ช่วงอายุ 41 - 45 ปี และ 46 – 50 ปี จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 6.25

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จบการศึกษาระดับปอเนาะมากที่สุด มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 และจบระดับปริญญาโทและจบระดับซานาวีย์ จำนวน 1 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 6.25

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีประสบการณ์ในตำแหน่ง อีหม่าม / คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ช่วงระยะเวลา 16 – 20 ปี มากที่สุด มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 43.75 รองลงมา มีประสบการณ์ในตำแหน่งอีหม่าม / คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดช่วงระยะเวลา 6-10 ปี และ 21 ปี ขึ้นไป จำนวน 3 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 18.75 รองลงมา มีประสบการณ์ในตำแหน่งอีหม่าม / คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดช่วงระยะเวลา 11 – 15 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และมีประสบการณ์ในตำแหน่งอีหม่าม / คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดช่วงระยะเวลา 16 – 20 ปี น้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25

ตอนที่ 2 สรุปจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการแบ่งมรดก สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากการแบ่งมรดก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแบ่งมรดกนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแบ่งมรดกมีหลายปัญหาด้วยกัน และสรุปเป็นปัญหาดังนี้

1. เจ้าของมรดก (ผู้ตาย) ได้ให้ทรัพย์สินบางส่วนให้กับลูกของเขา หรือคนอื่นที่ไม่มีสิทธิรับมรดกในช่วงที่เจ้าของมรดกยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานไว้ หรือไม่ได้มีพยานจากบรรดาผู้มีสิทธิรับมรดก เช่น พี่น้อง ปัญหาก็จะเกิดต่อเมื่อเจ้าของมรดกเสียชีวิตไปแล้ว ทรัพย์สินของเขาก็กลายเป็นมรดก ทำให้บรรดาผู้ที่มีสิทธินั้นก็จะถามถึงหลักฐานที่บ่งชี้ว่าเจ้าของมรดกให้แล้ว ส่วนฝ่ายที่ถูกให้นั้น ก็จะอ้างว่า เจ้าของมรดกยกให้แล้ว เป็นไปได้ว่าให้จริงแต่ไม่มีหลักฐานชัดเจน หรือพยาน

2. เกิดความไม่พอใจกับส่วนแบ่งที่ได้รับ หรือไม่พอใจกับการแบ่งมรดก เพราะเขาเหล่านั้นไม่มีความรู้ หรือความเข้าใจเกี่ยวกับฮิกมะฮฺการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลาม เช่น บางคนไม่เข้าใจว่าทำไม หญิงได้รับหนึ่งส่วน ชายได้รับสองส่วน เป็นต้น

3. มีความล่าช้าในการที่แบ่ง กล่าวคือ ยืดเวลานาน บางกรณีก็เป็นยืดเวลาปี จึงจะมีการแบ่ง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากในสังคมตอนนี้ และบางครั้งอาจจะมีทายาทเสียชีวิตอีกคนโดยที่ยังไม่ได้รับมรดกอีก เหตุเพราะแบ่งมรดกล่าช้า ทำให้ต้องแบ่งมรดกซับซ้อนเพิ่มอีก ซึ่งจะเกิดปัญหาเพิ่ม

4. ผู้มีสิทธิรับมรดกจัดการแบ่งมรดกเอง ไม่ได้แบ่งตามบทบัญญัติอิสลาม โดยเลือกคนที่ตนเองจะแบ่งให้เท่านั้น หรือเลือกคนที่ตนเองชอบ หรือเลือกแบ่งไม่เท่ากัน หรือผู้จัดการแบ่งมรดกไม่ได้มีความเชี่ยวชาญโดยตรง เลยทำให้การแบ่งทรัพย์สินมรดกไม่ลงรอยกัน

5. ปัญหาบางครอบครัวที่ต้องการแบ่งมรดกเอาโต๊ะครูท่านอื่นที่ไม่ใช่อิหม่ามมาทำการแบ่งมรดกภายในครอบครัว โดยไม่ได้ชี้แจงถึงสัดส่วนของแต่ล่ะคนที่ชัดเจน ไม่ได้ชี้แจงสาเหตุถึงผู้ไม่มีสิทธิรับมรดกว่าทำไมถึงไม่มีสิทธิ และสร้างความไม่สบายใจของบางคนในครอบครัว เกิดคำถามในความคิดว่า “ทำไมต้องคนอื่นมากแบ่ง ทำไมไม่เอาอิหม่ามชุมชนของเรา” จนบางครั้งคนในครอบครัวมาหาขอปรึกษาจากอิหม่าม

6. ทายาทของผู้ตายไม่ได้บอกจำนวนทรัพย์สินของเขาทั้งหมด ไม่มีความชัดเจนในทรัพย์มรดก หรือทายาทบางคนมีการซ้อนทรัพย์สินของผู้ตายเพื่อไม่ให้มีการแบ่งมรดก เพราะว่าต้องการครอบครองเป็นของตนเองเพียงผู้เดียว

7. ขณะที่อิหม่ามทำการแบ่งมรดกนั้น มีบางคนในผู้มีสิทธิรับมรดกนั้น ต้องการสิ่งๆหนึ่ง โดยการเจาะจง เช่น ทอง บ้าน ที่ดิน รถ เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนเดียว แต่คนอื่นก็ต้องการสิ่งนั้นด้วย คือสรุปสิ่งของเหลือ 1 จำนวน แต่ต่างคนต่างต้องการ

8. ทำการแบ่งมรดกเรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่ได้ทำการโอนให้เป็นกรรมสิทธิ์ของแต่ล่ะคนให้เรียบร้อย ซึ่งยังเป็นเดิมของผู้ตายอยู่ หรือยังเป็นชื่อคนอื่น และบางครั้งมีการแต่งตั้งผู้จัดการมรดกแล้ว

แต่ยังไม่ได้ดำเนินการทำการแบ่งมรดก ต่อมาผู้จัดการมรดกเสียชีวิต ส่งผลต้องเสียเวลา เสียทรัพย์ในการจัดตั้งผู้จัดการมรดกครั้งใหม่อีกครั้ง ทำให้บางครั้งเกิดความซับซ้อนในการจัดการ

9. ผู้ที่เป็นผู้จัดการมรดกนั้น เป็นหนึ่งในผู้ที่มีสิทธิรับมรดกในกองมรดกนั้นด้วย โดมีความไม่ซื่อสัตย์ทำให้การแบ่งมรดกเกิดความไม่ยุติธรรม หรือมีการร่างสุทธิของมรดกไม่ชัดเจน อธิบายคือ มีการกักมรดกส่วนหนึ่งมาเป็นของตนเอง

10. ขณะที่ทำจัดการแบ่งมรดกนั้น บรรดาทายาทไม่ได้อยู่กันครบทุกคน อิหม่ามก็ชี้แจงอธิบายถึงเรื่องการแบ่งมรดก ทำให้คนเหล่านั้นก็ไม่รับรู้ เพราะไม่ได้อยู่ในขณะนั้น และปัญหาก็เกิดขึ้น อิหม่ามทำการแบ่งเรียบร้อยแล้ว แต่บางคนที่ไม่ฟังเพราะไม่ได้อยู่ในขณะที่เขาชี้แจงนั้นเขาก็ไม่ยอมรับ เมื่อเกิดปัญหาไม่ยอมรับ และไม่ยินยอมก็เกิดคำถามมากมายตามมา ส่งผลให้การแบ่งมรดกก่อนหน้านี้อิหม่ามตัดสินเป็นโมฆะ ต้องทำการแบ่งใหม่

11. ไม่ยอมทำการแบ่งมรดก กล่าวคือ พ่อเสียชีวิตทิ้งทรัพย์สินไว้จำนวนมาก แต่แม่ไม่อยากแบ่งเป็นมรดก อยากครอบครองไว้คนเดียว ปัญหาก็ตามมา บรรดาลูกๆ ก็มีแต่ฐานะยากจนถ้าไม่ทำการแบ่งก็จะเป็นปัญหาทับซ้อนอีก

12. เจ้าของทรัพย์สินนั้นมีทรัพย์สินมากมาย แต่ทรัพย์สินนั้นเจ้าของได้จดบันทึกเป็นชื่อของลูก เมื่อเจ้าของทรัพย์สินเสียชีวิต ลูกคนนั้นก็อ้างว่าเจ้าของทรัพย์ได้ยกให้เขาแล้ว ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้ยกให้เพียงแค่จดบันทึกชื่อลูกเท่านั้นเอง เช่น โฉนดที่ดิน ทะเบียนรถ บ้าน เป็นต้น

13. ผู้มีสิทธิรับมรดกต้องการ จะให้แบ่งเครื่องประดับ หรืออสังหาริมทรัพย์ โดยไม่ต้องตีเป็นมูลค่าเงิน ซึ่งจะส่งผลต่อบางคนที่ได้ เช่น บางคนได้ที่ดินแปลงนี้ราคาถูก บางคนได้ที่ดินแปลงนั้นราคาแพง ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม

14. ปัญหาไม่ได้บอกบรรดาทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกมาทั้งหมด เช่น ผู้เสียชีวิตนั้นเสียชีวิตด้วยชราภาพ แต่ในขณะที่แบ่งนั้นคนอื่นไม่ได้บอกว่า ผู้ตายนั้นยังมีแม่ สรุปคือไม่ได้บอกผู้มีสิทธิมาให้ละเอียด

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการแบ่งมรดก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกไว้เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแบ่งมรดกและแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการแบ่งมรดกดังนี้

1. อิหม่ามจะเรียกมาประนีประนอม ให้นาซีฮัต พูดคุยปรับความเข้าใจกัน เนื่องจากอิหม่ามแค่ทำตามหน้าที่แบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลามเท่านั้นเอง มิได้ทำหน้าที่ตัดสินว่าคนใดคนหนึ่งสมควรได้เพราะว่าเรื่องมรดกเป็นเรื่องสิทธิของแต่ล่ะคน หากมีการประนีประนอมกันได้สำเร็จ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะทุกคนนั้นเป็นพี่น้องกัน

2. จัดการเรียนการสอน หรือจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติให้สัปปุรุษในชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติไม่ว่าจะเป็นอาทิตย์ล่ะครั้ง หรือเดือนล่ะครั้ง หรือจัดเป็นหลักสูตรก็สามารถทำได้

3. อิหม่ามจะเรียกบรรดาทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกทั้งหมด เพื่อชี้แจงให้ความชัดเจนเกี่ยวกับการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติอีกครั้ง โดยจะเช็ดให้ละเอียดถึงทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก และทรัพย์ที่จะทำการแบ่ง เพื่อจะทำการแบ่งมรดกใหม่ และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเป็นที่ครั้งที่ 2

4. ผู้ที่มาจะเป็นผู้จัดการแบ่งต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในเรื่องการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลาม โดยจะเสนอทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลาม เพื่อจัดการอบรมเกี่ยวกับวิชาการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติโดยละเอียด เพื่อให้ผู้จัดการมรดกนั้นมีความเชี่ยวชาญ และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

5. ถ้าไม่สามารถประนีประนอมทั้งสองฝ่ายได้อีก ทางอิหม่ามจะเขียนหนังสือส่งเรื่องต่อไปยังสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดูแลเรื่องนี้ต่อไป เพราะว่า อิหม่ามชุมชน (ผู้นำศาสนา) เปรียบเสมือนศาลชั้นต้น สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเปรียบเสมือนศาลอุทธรณ์ และดาโต๊ะยุติธรรมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวเปรียบเสมือนศาลฎีกา

6. ก่อนที่จะทำการแบ่งมรดกนั้น ก็จะชี้แจงถึงหลักการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลาม และนาซีฮัตให้กับบรรดาผู้มีสิทธิรับมรดกว่า “เราได้ทรัพย์สินจากเจ้าของมรดก โดยง่าย ทรัพย์สินเป็นมรดก เราก็ทะเลาะกันเลย อย่าตัดความเป็นพี่น้องเพียงแค่เรื่องมรดก มินำซ้ำคนที่ทรมานก็คือเจ้ามรดกทิ้งมรดกไว้เป็นเหตุเราทุกคนทะเลาะกัน ก็ขอให้ทุกคนยอมรับในสิ่งที่ได้รับมันมา”

7. ถ้าเรื่องถึงสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพูดคุยกันยังไม่สำเร็จทางฝ่ายประนีประนอมของสำนักงานก็จะประชุมกันส่งเรื่องขึ้นศาลจังหวัดต่อไป ซึ่งมีดาโต๊ะยุติธรรมอยู่ประจำศาลมีอำนาจและหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม และก่อนจะให้เรื่องถึงศาลนั้น ทางสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะพูดคุยไกล่เกลี่ยก่อน

8. ต้องมีสอบถามทรัพย์มรดกทั้งหมดว่ามีทรัพย์สินอะไรบ้าง สุทธิของทรัพย์ต้องชัดเจน โดยต้องถามทุกคนที่เป็นทายาท และผู้ดูแลทรัพย์

9. จัดการเรื่องหนี้สิน ไม่ว่าเป็นหนี้ของอัลลอฮ และหนี้ของลูกหลานอาดัม ถ้ามีพินัยกรรมที่มีหลักฐานก็ดำเนินให้เสร็จสิน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากผลการวิจัย ที่พบว่า ส่วนมากปัญหาที่เกิดขึ้น เจ้าของมรดก (ผู้ตาย) ได้ให้ทรัพย์สินบางส่วนให้กับลูกของเขา หรือคนอื่นที่ไม่มีสิทธิรับมรดกในช่วงที่เจ้าของมรดกยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นหลักฐานไว้ หรือไม่ได้มีพยานจากบรรดาผู้มีสิทธิรับมรดก ปัญหาเกิดความไม่ไว้วางใจ ปัญหามีความล่าช้าในการแบ่งมรดก และปัญหาไม่ได้แบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลาม จึงขอเสนอแนะว่าควรมีการจดบันทึก หรือมีพยานรู้เห็นในการทำนิติกรรมต่างๆของครอบครัว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในภายหลัง และควรจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลาม

2. จากผลการวิจัย ที่พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหา อิหม่ามจะเรียกทั้งสองฝ่ายมาประนีประนอม ให้นาซีฮัต พูดคุยปรับความเข้าใจกัน หากเราประนีประนอมกันได้สำเร็จ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะทุกคนนั้นเป็นพี่น้องกัน และจัดการเรียนการสอน หรือจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการแบ่งมรดก

ตามบทบัญญัติให้ สัปปุรุษในชุมชน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติ จึงขอเสนอแนะว่า ควรนำแนวทางนี้ไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการแบ่งมรดก เพราะว่าถ้าทุกคนเข้าใจในเรื่องการแบ่งมรดกตามบทบัญญัติแล้ว เชื่อว่าปัญหาจะไม่เกิด เนื่องจากผู้นำศาสนาแค่ทำตามหน้าที่แบ่งมรดกตามบทบัญญัติอิสลามเท่านั้นเอง ไม่ใช่ว่าตัดสินว่าใครสมควรได้ ที่เหลือก็อยู่ที่ตนเองแล้วว่าจะยอมรับหรือไม่ เพราะว่าเรื่องมรดกเป็นเรื่องสิทธิของแต่ละบุคคล

บรรณานุกรม

อัลกุรอาน

คัมภีร์อัลกุรอาน ฉบับแปลภาษาไทย โดยศูนย์กษัตริย์ฟะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาวะเราะฮ ฮ.ศ.1419 (พ.ศ. 2542)

อัลหะดีษ

มุสลิม, อบู อัลหะสัน มุสลิม อิบนุ อัลฮุญญาญ อัลกอชีรีย์ อันนัยสะบูรีย์ . **المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم.** เล่ม 5, เบรูต : ดารุลอิอฺยาอุตตุรอษ อัลอะรอบีย์.

อบู ดาวุด, สุลัยมาน อิบนุ อัลอัชอัษ อัลสะญัสตานีย์, 2009 , **سنن أبي داود**, เล่ม 4, เบรูต : ดารุลริสาละฮ์ อัลอะละมียะฮ์.

อัตติรมีซีย์, อบู อีสา มุฮัมมัด อิบนุ อีสา อิบนุ สูเราะหฺ อัตติรมีซีย์, ม.ป.ป , **الجامع الصحيح وهو سنن الترمذي**, เล่ม 4, เบรูต : ดารุลกุตุบ อัลอิลมียะฮ์.

อัลบัยฮะกีย์, อบู บักรฺ มุฮัมมัด อิบนุ อัลหุสัยนฺ อิบนุ อะลี, ม.ป.ป, **السنن الكبرى,** เล่ม 6, เบรูต : ดารุลกุตุบ อัลอะละมียะฮ์,

อัลบุคอรีย์, อบู อับดุลลอฮ์ มุฮัมมัด อิบนุ อิสมาอีล อัลบุคอรีย์, 1999, **الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه ,** เล่ม 9, ริยาด : ดารุสสาลาม.

อัลหากิม, อาบู อับดุลลอฮ อัลหากิม อันนัยสะบูรีย์, 1998, **المستدرك على الصحيحين**, เล่ม 5, เบรูต : ดารุลมะอฺริฟะฮ์.

อิบนุ มาญะฮ์, อบู อับดุลลอฮ มุหัมมัด อิบนุ ยะซีด อัลกุซวัยนีย์, ม.ป.ป, **سنن ابن ماجه**, เล่ม 3, เบรูต : อัลมักตะบะฮ์.

หนังสืออ้างอิง

คอลลาฟ, อับดุลวะฮฮาบ คอลลาฟ, 1985, **التشريع والقضاء والتنفيذ,** คุเวต : อัลกอลัม ลี อันนัชรฺ อัตเตาซีอฺ.

เด่น โต๊ะมีนา, 2532, **กฎหมายอิสลาม**, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มุศฏอฟา อัลคิน มุศฏอฟา อัลบุฆอ และอัชชัรบีญีย์, 1992, **الفقه المنهجي**, เล่ม 5, ดามัสกัส : ดารุลกอลัม.

สัยยิด สาบิก, 1983, **فقه السنة**, เล่ม 3, พิมพ์ครั้งที่ 4, เบรูต : ดารุลฟิกรฺ.

อบู อัลหะซัน, อะลี อิบนุ อะหมัด อัลวาหิดี อันนัยสะบูรีย์, 2002, **أسباب النزول** , เบรูต : มักตะบะฮ อัลอัศรียะฮ์.

อบู อัลหากิม, อับดุลลอฮฺ อิบนุ อิบรอฮีม อัลค็อบรีย์ อัลฟัรฏีย์,1995 , **التسهيل في العلم الفرائض** , เล่ม 1, มะดีนะฮฺ อัลมูเนาวะเราะฮฺ : มักตะบะตุลอุลูม วัลหิกมีย์.

อัชชาฟิอีย์, มุฮัมมัด อิบนุ อิดรีส อัชชาฟิอีย์, 2001**, الأم,** เล่ม 5, พิมพ์ครั้งที่ 1, อัลมันศูเราะฮฺ : ดารุลวะฟาอฺ.

อับดุลกะรีม มุฮัมมัด นัศรฺ, ม.ป.ป, **تسهيل المواريث والوصايا**, ริยาด : อัลหะรอมัยนฺ.

อัรรอมลีย์, มุฮัมมัด อิบนุ อบู อับบาส อัรรอมลีย์, 1968, **نهاية المحتاج,** เล่ม 6, อียิปต์ : มุศฏอฟา อัลบานีย์ อัลหะละบีย์.

อัลกาติบ, อับดุศศอมัด อิบนุ มุฮัมมัด, 2014, **كتاب الفرائض**, มะดีนะฮฺ : มักตะบะฮฺ อัลมะลักฟะฮัด อัลวะฎอนียะฮฺ.

อัลมาวัรดีย์ อัลบัศรีย์, อบู อัลหะสัน อะลี อิบนุ มุฮัมมัด อิบนุ หะบีบ อัลมาวัรดีย์ อัลบัศรีย์, ม.ป.ป, **الحاوي الكبير في فقه مذهب الإمام الشافعي**, เล่ม 8, เบรูต : ดารุลกุตุบ อัลอะละมียะฮฺ.

อัลมุนซิร, อบู บักรฺ มุฮัมมัด อิบนุ อิบรอฮีม อิบนุ อัลมุนซิร, 1985, **الإجماع,** เบรูต : ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮฺ.

อัลอุษัยมีน, มุฮัมมัด ซอแลหฺ อัลอุษัยมีน, 1988, **تسهيل الفرائض,** ครั้งที่ 2 , ริยาด : ดารุลอาลัมุลกุตุบ.

อัศศอบูนีย์, มุฮัมมัด อะลี, 1985, **المواريث في الشريعة الإسلامية**, ไคโร : ดารุลหะดีษ.

อิบนุ กะษีร, อิสมาอีล อิบนุ อัมรฺ อิบนุ กะษีร, 2004 , **تفسير القرآن العظيم** , เล่ม 2, ริยาด : ดารุสสาลาม.

อิบนุ อาบิดีน, มุฮัมมัด อมีน อิบนุ อัมรฺ อาบิดีน, 2003, **حاشية ابن عابدين,** ริยาด : ดารุลอาลิมุลกุตุบ.

อิสมาแอ อาลี, 2546, **กฎหมายมรดกและพินัยกรรม**, ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

วิทยานิพนธ์

ก้อซันหลี เบ็ญหมัด, 2545, **การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะครอบครัวมรดกของมุสลิมในจังหวัดสงขลา**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มะรอนิง สาแลมิง และคณะผู้วิจัย, 2554, **การจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามของมุสลิมในจังหวัดสตูล,** สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวง ยุติธรรม.

สมหวัง บินหะซัน, 2549, **การใช้กฎหมายอิสลามลักษณะมรดกและพินัยกรรมในกรุงเทพ มหานคร,** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หมัดอูเส็น หมัดหมัน, 2556, **การจัดการมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามของมุสลิม ในจังหวัดสตูล,** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รายงานการประชุมทางวิชาการ

กระทรวงยุติธรรม, 2551, **รายงานโครงการประชุมทางวิชาการ เรื่อง มลายูกับรัฐไทยในมิติประวัติศาสตร์และอารยะธรรมกับการสร้างความเป็นธรรม**, ปัตตานี : มิตรภาพ.

เพียงพร วิเศษสินธุ์, 2555, “กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลจังหวัดสตูล”, **รายงานส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตร”ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น”รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม,** ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

เว็บไซต์

ครอบครัวในศาสนาอิสลาม, ม.ป.ป., (ออนไลน์), แหล่งที่มา : http//www.islam guide.com, สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2559.

มุฮำหมัดซากี เจ๊ะหะ, 2559, **กระบวนการยุติธรรมด้านกฎหมายครอบครัวและมรดกในประเทศไทย**, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : http://www.scribd.com/full/27256927?access_key=key-l9rysapuglx3oadz662, สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2559.

No. S048

Penghayatan Pelajar Pendidikan Syariah Islamiah Dari Aspek Pergaulan

Comprehension of The Students in Social Aspects Through Subjects Syariah Islamiah

Roslan Ab. Rahman[218], Dasima Sidek[219],Abdul Soma Thoarlim[220],Daud Ismail[221], Mohd Borhanuddin Zakaria[222]

Abstrak

Kajian tentang penghayatan pelajar dari aspek pergaulan menerusi mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah (PSI) di sekolah menengah dilakukan berdasar kepada wujudnya permasalahan sosial khususnya aspek pergaulan dalam kalangan pelajar. Adakah permasalahan tersebut disebabkan oleh pembelajaran PSI kurang berkesan atau terdapat faktor lain yang menyebabkan berlakunya pelanggaran batas akhlak pelajar dalam pergaulan mereka. Justeru, pandangan fuqaha' tentang pergaulan dalam Islam diambil sebagai sandaran kajian. Kajian ini menggunakan metode soal selidik pelajar tingkatan lima di dua buah sekolah menengah di Kuala Nerus, Terengganu, Malaysia. Hasil kajian ini mendapati bahawa tahap penghayatan pelajar yang mengambil PSI adalah sederhana. Justeru, beberapa langkah penambahbaikan yang disarankan perlu dilakukan untuk meningkatkan tahap tersebut.

Katakunci: PendidikanSyariahIslamiah, Penghayatan Pelajar Syariah, Pergaulan Pelajar.

[218]Pensyarah Kanan, Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Sultan ZainalAbidin, Terengganu, Malaysia.
[219]Siswazah Sarjana Universiti Malaya, Kuala Lumpur Malaysia.
[220]Pensyarah, Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Sultan ZainalAbidin, Terengganu, Malaysia.
[221]Prof.Madya, FakultiPengajianKontemporari Islam, Universiti Sultan ZainalAbidin, Terengganu, Malaysia.
[222]Pensyarah, Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Sultan ZainalAbidin, Terengganu, Malaysia.

Abstract

The study of the comprehension of the students in social aspects through subjects Syariah Islamiah (PSI) in secondary schools was based on the existence of social problems, especially the socialization among students. Are the problems caused by less effective PSI learning or there are other factors that lead to violations of moral boundaries of students social aspects. Thus, the view of jurists of the Islamic social studies taken as collateral. This study uses a questionnaire from form five students in two secondary schools in Kuala Nerus, Terengganu, Malaysia. The results showed that the level of comprehension of the students taking the PSI is satisfactory. Thus, several measures were recommended to be implemented to improve it.

Keywords: Syariah Islamiah, Islamic Student Appreciation, Student Association.

Pengenalan

Pendidikan Syariah Islamiah (PSI) merupakan satu daripada mata pelajaran elektif aliran agama yang diajar kepada pelajar tingkatan empat dan lima di sekolah menengah. Sebagai seorang tenaga pengajar mata pelajaran tersebut dan berdasarkan kepada beberapa permasalahan dan persoalan, penulis berpandangan amat wajar dilakukan satu kajian terhadap keberkesanan mata pelajaran tersebut dari aspek pergaulan pelajar itu sendiri. Semoga hasilnya nanti akan memberi manfaat berguna kepada pihak berkenaan bagi membuat apa-apa penambahbaikan dan boleh menjadi panduan kepada pengkajian akan datang khususnya PSI di sekolah.

Latar Belakang Kajian

Pendidikan Syariah Islamiah diperkenalkan oleh kerajaan dalam sistem pendidikan kebangsaan untuk meningkatkan kefahaman pelajar mengenai konsep pergaulan sebenar antara dua kelompok manusia ini kerana Islam menyarankan kita sebagai manusia agar sentiasa mempelajari dan menambah ilmu agama. Hal ini sesuai dengan firman Allah (s.w.t) :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ۝ (11) Al-Mujadalah 58:11

Maksudnya, “Wahai orang-orang Yang beriman! apabila diminta kepada kamu memberi lapang dari tempat duduk kamu (untuk orang lain) makalapangkanlahseboleh-bolehnyasupaya Allah melapangkan (segala halnya) untuk kamu. dan apabila diminta kamu bangun maka bangunlah, Allah meninggikan darjat orang-orang yang beriman di antara kamu, dan orang-orang yang diberi ilmu pengetahuan agama (dari kalangan kamu) - beberapa darjat. Dan (ingatlah), Allah Maha Mendalam Pengetahuan-Nya tentang apa yang kamu lakukan”Pada ayat yang lain, Allah (s.w.t.) berfirman :

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (97) Al-Nahl 16:97

Maksudnya, “Sesiapa yang beramal soleh, dari lelaki atau perempuan, sedang ia beriman, maka sesungguhnya Kami akan menghidupkan dia dengan kehidupan yang baik; dan sesungguhnya kami akan membalas mereka, dengan memberikan pahala yang lebih dari apa yang mereka telah kerjakan”

Berdasarkan kedua-dua ayat di atas, Allah (s.w.t.) memerintahkan manusia agar berbuat baik supaya mendapat kehidupan yang baik dan sejahtera di samping mempunyai ilmu pengetahuan yang tinggi kerana ia dipandang mulia oleh Allah (s.w.t.) Para murid diberi ilmu dan kefahaman yang mendalam tentang pelbagai persoalan dan isu kehidupan yang mencabar.Ilmu-ilmu yang disampaikan akan dijadikan garis panduan dan pedoman oleh mereka dalam mengharungi arus globalisasi. Dengan ilmu tersebut, para pelajar dapat menapis dan mencedok

elemen-elemen positif yang sesuai dengan kehendak syariah Islam dan menepis elemen-elemen negatif daripada diari kehidupan mereka.
Allah (s.w.t.) berfirman :

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿ 122 ﴾ Al-Taubah 9:122

Maksudnya, “Dan tidaklah (betul dan elok) orang-orang yang beriman keluar semuanya (pergi berperang); oleh itu, hendaklah keluar sebahagian sahaja dari tiap-tiap puak di antara mereka, supaya orang-orang (yang tinggal) itu mempelajari secara mendalam ilmu yang dituntut di dalam agama, dan supaya mereka dapat mengajar kaumnya (yang keluar berjuang) apabila orang-orang itu kembali kepada mereka; mudah-mudahan mereka dapat berjaga-jaga (dari melakukan larangan Allah).

Berdasarkan ayat di atas, dapat difahami bahawa mencari ilmu terutamanya ilmu agama adalah dituntut walaupun ketika perang. Tujuan-Tujuan pensyariatan sesuatu hokum di perjelas secara lebih terperinci dan mendalam dalam subjek tersebut.

Hal ini bersesuaian denganpandangan Imam al-Ghazali(T.T) yang menyatakan bahawa matlamat syarak terhadap manusia ialah lima iaitu penjagaan agama, diri, akal, keturunan dan harta sebagaimana tertulis dalam buku beliau seperti:

وَمَقْصُود الشَرْعِ مِن الخَلْق خَمْسَة وهو أنْ يَحْفِظ عَليهِم دِينَهم ونَفْسَهُم وعَقْلَهُم ونَسلَهم ومالَهُم

Jadi, selain pegangan agama, penekanan terhadap akhlak juga amat penting dalam penyediaan masyarakat yang berkualitidanbersahsiah. Namun, pada hari ini, akhlak pelajar kurang terserlah komitmen pergaulan Islam dalam kalangan mereka. Bahkan mereka mula bersikap acuh tak acuh terhadap batas-batas pergaulan yang dianjurkan oleh Islam. Adakah wujud kesan pada pergaulan pelajarsetelahmempelajarimatapelajaranPendidikanSyariahIslamiah? Melihat kepada persoalan ini, kajian ini terpanggil untuk menjalankan kajian mengenai penghayatan pelajar dari aspek pergaulan mereka hasil daripada Pendidikan Syariah Islamiah yang mereka pelajari di sekolah menengah.

Kajian ini menumpukan kajian kepada satu tajuk daripada buku teks Pendidikan Syariah Islamiah (PSI) Tingkatan Empat iaitu “adab pergaulan dalam rumah”. Topik tersebut selalu berkisar dalam kehidupan pelajar seharian dan dibincangkan dalam sukatan pelajaran tingkatan empat. Aplikasi pelajar terhadap pelajaran ini akan dapat diserlahkan.

Dewasa ini, masalah sosial di kalangan pelajar begitu meruncing. Mereka bukan sahaja terlibat dengan pelanggaran disiplin yang penyelesaiannya dilakukan oleh pihak sekolah seperti merokok dan ponteng sekolah, tetapi juga kesalahan jenayah yang melibatkan polis dan mahkamah (Fatimah Ali:2007).

Pendidikan di Malaysia adalah suatu usaha berterusan ke arah perkembangan potensi individu secara menyeluruh dan bersepadu untuk mewujudkan insan yang seimbang dan harmoni dari segi intelek, rohani, emosi dan jasmani berdasarkan

kepercayaan dan kepatuhan kepada Tuhan. Usaha ini adalah bagi melahirkan rakyat Malaysia yang berilmu pengetahuan, berketerampilan, berakhlak mulia, bertanggungjawab dan berkeupayaan mencapai kesejahteraan diri serta memberi sumbangan terhadap keharmonian dan kemakmuran masyarakat dan negara(KPM:2000).

Pendidikan Syariah Islamiah adalah satu usaha berterusan untuk menyampaikan ilmu, kemahiran dan penghayatan Islam berdasarkan al-Quran dan al-Sunnah bagi membentuk sikap, kemahiran, keperibadian dan pandangan hidup sebagai hamba Allah (s.w.t.) yang mempunyai tanggungjawab untuk membangun diri, masyarakat, alam sekitar dan negara ke arah mencapai kebaikan di dunia dan kesejahteraan abadi di akhirat (KPM:2000).

Seperti yang termaktub dalam Akta Pendidikan 1996, Pendidikan Syariah Islamiah merupakan satu mata pelajaran elektif dari kumpulan IV iaitu kumpulan Pengajian Islam dengan peruntukan empat waktu seminggu (KPM.1997). Mata pelajaran ini dikhususkan kepada pelajar tingkatan empat dan lima daripada aliran sastera dan sains tulen yang mempunyai pencapaian akademik yang sederhana dan cemerlang pada peringkat Peperiksaan Penilaian Menengah Rendah (PMR). Tujuan mata pelajaran ini diperkenalkan adalah untuk mendukung hasrat mulia negara bagi menyediakan pendidikan bertaraf dunia kepada generasi masa kini dan akan datang.

Matlamat Pendidikan Syariah Islamiah adalah untuk melahirkan murid yang berilmu, beriman, beramalsalihdanbertaqwa (KPM.1998). Murid yang mengikuti mata pelajaran ini akan dapat membina masyarakat yang beriman, berakhlak mulia, bersyukur, bersefahaman dan bersatu-padu untuk memberi sumbangan terhadap pembangunan dan kesejahteraan negara. Dari sudutfiqhkajianinimerupakan satu kajian yang amat penting memandangkan ia menyentuh aspek pergaulan lelaki dan wanita seperti pelajar sekolah Perkara ini merupakan suatu aspek yang amat signifikan dalam penghayatan Syariah Islamiah. Diharapkan agar cadangan-cadangan yang diajukan kelak memberi suntikan idea memperkenalkan pendekatan-pendekatan baru dalam menangani masalah pergaulan bebas para pelajar.

Objektif dan Batasan Kajian

Kajian ini mensasarkan objektif membuat penilaian tentang penghayatan pelajar-pelajar dalam kehidupan seharian mereka hasil daripada kurikulum Pendidikan Syariah Islamiah.

Kajian ini akan dijalankan ke atas 186 orang pelajar tingkatan lima di dua buah sekolah menengah di daerah Kuala Terengganu. Sekolah yang bakal dipilih ialah Sekolah Menengah Kebangsaan Agama Dato' Abbas Tok Jiring dan Sekolah Berasrama Penuh Integrasi (SBPI) Batu Rakit , Kuala Nerus, Terengganu. Kedua-dua buah sekolah ini dipilih oleh penulis kerana pertama, hanya sekolah menengah kebangsaan agama sahaja yang menawarkan subjek Pendidikan Syariah Islamiah kepada ramai pelajar berbanding sekolah menengah kebangsaan biasa yang rata-ratanya cuma mempunyai 1-2 kelas sahaja. Jadi, mempunyai jumlah sampel yang mencukupi akan menjayakan kajian ini. Pemilihan pelajar tingkatan lima adalah kerana pelajar tersebut sudahpun mempelajari tajuk tersebut semasa di tingkatan empat dan mereka juga sudahpun berpengalaman dan terbiasa dengan aspek pergaulan terbabit dalam kehidupan seharian.

Ulasan Literatur

ZakariaStapamenjelaskanbahawa antara faktor yang menyebabkan keruntuhan akhlak ialah pergaulan bebas antara lelaki danperempuan (ZakariaStapa. 2001). ProfesorMohd Kamal Hassan menyatakan bahawa bukan sahaja pergaulan bebas malah sistem pendidikan yang terlalu mengejar kecemerlangan akademik juga menyebabkan pelajar hilang nilai akhlak dalam kehidupan seharian mereka. (Kamal Hassan.1998).FathiyahMohd. Fakhruddindalamdisertasisarjananya mencatatkan daripada 22 item salah laku pelajar, pergaulan bebas merupakan salah laku keempat terbesar selepas perbuatan bising dalam kelas, tidak menyiapkan tugasan dan tidak bawa buku. Seramai 216 daripada 248 responden terlibat dalam pergaulan bebas. (FathiyahMohd Fakhruddin.2002). Tidak cukup dengan fenomena pembuangan bayi, pergaulan bebas boleh mencetuskan perbuatan negatif yang lain, umpamanya "dating", menonton cerita lucah, membaca bahan lucah dan mengambil pil khayal. Sekumpulan penyelidik dari Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia (UPM), pada 2005 telah membuat kajian tentang masalah sosial dalam kalangan pelajar sekolah menengah dan universiti di sekitar Kuala Lumpur. Kajian tersebut melibatkan 300 orang pelajar yang dipilih secara rawak dan hasil kajian mendapati 64 peratus pelajar suka dating, 44 peratus pelajar suka menonton cerita lucah, 24 peratus pelajar suka membaca bahan lucah dan 8 peratus pelajar telah mengambil pil khayal. (Dewan Masyarakat.2010) Gejala ini sememangnya amat membimbangkan pelbagai pihak. Jadi amatlah wajar pergaulan yang sihat perlu dititikberatkan di alam persekolahan supaya fenomena tersebut dapat dikawal sebaik mungkin.

Dalam aspek keberkesanan pembelajaran sesuatu kurikulum itu, terdapat beberapa pengkaji Wolfe umpamanya mendapati bahawa keberkesanan pembelajaran pelajar itu berpunca daripada pengaruh rakan sebaya.(Wolfe, B.L.1977)Berbeza pula denganRutter yang mendapatitingkahlaku pelajar ada kaitan dengan keberkesanan sekolah. (Rutter M.1979). Walau bagaimanapun, lain pula dengandapatankajianHeynemandan Loxley (1982) yang mendapati bahawa prestasi akademik pelajar ada kaitan rapat dengan latar belakang keluarga pelajar itu sendiri. Pengaruh keluarga didapati lebih kuat berbanding kualiti guru. HasilkajianAL.Ramaiah(1995) danJanezVolgrinc (2009)sebaliknya pula mendapati bahawa prestasi akademikpelajaradahubungkait yang rapatdengan prestasi dan sokongan guru. Namun, Johnson, D.W.(2003) mendapati bahawa motivasi rakan sebaya atau teman banyak mempengaruhi pembelajaran seseorang pelajar. Ragunathan a/l Ayyavoo(2000) pula menghubungkan antara masalah disiplin dengan pencapaian akademik pelajar. Kajian-kajian di atas banyak membantu penulis dalam penyelidikan yang akan dilaksanakan nanti. Realitinya ialah kajian-kajian tentang tajuk ini masih berkurangan maka wajarlah kajian ini dilakukan.

Metodologi Kajian

Pada bahagian metodologi, kajianinimenjelaskanrekabentukkajian, sampelkajian, kaedah pengumpulan data kajian dan kaedah penganalisisan data.RekabentukKajian, bentukkajian deskriptif yang menggunakan pendekatan tinjau siasat (survey) dipilih untuk melihat dan menilai keberkesanan pembelajaran

subjek Pendidikan Syariah Islamiah terhadap pergaulan pelajar di dua buah sekolah menengah di daerah Kuala Terengganu, Terengganu.

Rekabentukkajianinidigunakan kerana difikirkan paling sesuai untuk mendapatkan maklumat data daripada sampel dalam populasi yang besar jumlahnya. Kaedah tinjauan adalah sesuai digunakan dalam penyelidikan yang bermatlamat untuk menerangkan sesuatu fenomena yang sedang berlaku. (MohdMajid Konting.1998) Sampel kajian yang dipilih ialah seramai 100 orang pelajar tingkatan lima. Pelajar terbabit dipilih kerana mereka telah mempelajari tajuk-tajuk yang berkaitan dengan kajian di tingkatan empat.Kaedah pengumpulan data pula memastikan proses pengumpulan data dapat dilakukan dengan lebih tersusun dan sistematik. Kajian ini membuat pengumpulan data dengan berdasarkan beberapa kaedah tertentu, seperti kaedah kajian perpustakaan dan soal selidik.

Kaedah Soal Selidik

Sebelum kajian soal selidik dibuat, satu ujian rintis akan dijalankan oleh penulis ke atas 30 orang pelajar dari sebuah kelas untuk memurnikan soalan kaji selidik dan mendapat kepercayaan item.Soal selidik digunakan untuk mendapatkan maklumat berkenaan fakta-fakta, kepercayaan, perasaan, kehendak dan sebagainya untuk populasi yang besar. (Mohd Majid Konting.1998) Kaedah ini dijalankan bagi menilai keberkesanan kurikulum subjek Pendidikan Syariah Islamiah terhadap pergaulan pelajar sekolah menengah. Soalan soal selidik adalah berkisar tentang pergaulan pelajar di rumah dan memelihara ukhuwwah Islamiah. Satu set soalan soal selidik untuk dijawab oleh parapelajarakandikenalpastidanakandigunakan.

Metodologi Penganalisisan Data

Setelah data-data dikumpul dan dianalisa dengan teliti dan efektif bagi menghasilkan suatu rumusan bagi permasalahan kajian yang dikaji.Data-data yang diperoleh akan diproses menggunakan perisian Statistical Package for the Social Science (SPSS) version 17.0. Dapatan kajian dibentang dan disusun dalam bentuk jadual. Pembentangan data dibuat secara taburan kekerapan dan peratusan untuk melihat item-item soal selidik.

Sukatan Pelajaran PSI Tingkatan 4

Tajuk-tajuk yang dipelajari semasa tingkatan 4 mengikut Sukatan Pelajaran PSI Tingkatan Empat. (KPM.2002). Keseluruhannya terkandung dalam lima bidang iaitu, Akidah, Usul al-Fiqh, AyatHukum, Hadith Hukum, danFiqh. Kesemuanya merangkumi 30 tajuk sebagaimana berikut :

Jadual 1 : Tajuk Dalam Sukatan Pelajaran PSI Tingkatan 4

Bidang	Tajuk
1.Akidah	1.Iman Fitrah Manusia. 2.Peranan Iman. 3.Islam Sebagai al-Din Yang Membawa Rahmat. 4.Kejadian Manusia Bukti Kewujudan Allah. 5.Kejadian Alam Tanda kekuasaan dan Kebijaksanaan Allah.

2.Usul al-Fiqh	6.Pengenalam IlmuUsul al-Fiqh. 7.Hukum Syara'. 8.Dalil-dalil HukumSyara'. 9.Dalil-dalil Hukum Yang Tidak Disepakati.
3.Ayat Hukum	10.Rukhsah Tayammum. 11.Qiam al-Lail 12.Puasa Ramadan. 13.**Adab Pergaulan Dalam Rumah**. 14.**Memelihara UkhuwwahIslamiah.** 15.Memberi Nasab Anak Angkat.
4.Hadith Hukum	16.Mengubah Ciptaan Allah. 17.Syak Dalam Solat. 18.Wasiat. 19.Memberi dan Menjawab Salam.
5.Fiqh	20.Sejarah Ibadat Haji. 21.Manasik Haji. 22.Pelaksanaan Haji. 23.Niyabah Dalam Haji. 24.Pengurusan Haji Di Malaysia. 25..Sembelihan. 26.Korban. 27.Aqiqah. 28.Mu'amalat Dalam Islam 29.Pengenalan Mu'amalatDalam Islam 1. 30.Pengenalan Mu'amalatDalam Islam 2.

Sumber : Buku Teks PSI Tingkatan 4.

Kajianinihanyalahmensasarkantopik 13dan 14 sahaja iaitu adab pergaulan dalam rumahdanmemeliharaukhuwwahIslamiah yang berada dalam bidang ketiga iaitu ayat hukum. Dengan kata lain, kajian ini ingin melihat sejauh mana penghayatan para pelajar dalam kehidupan seharian mereka. Justeru, keberkesanan aspek tersebut akan dapat diserlahkan berdasarkan data-data soalselidik yang diperolehidaripelajaritu sendiri.

Konsep PergaulanIslam

Perkataan pergaulan dalam Kamus Dewan memberi maksud perihal bergaul, percampuran (persahabatan dan lain-lain). (DBP.2010)Dalambahasa Arab pula,perkataan pergaulan inidiistilahkan sebagai *ikhtilāṭ* yang berasaldaripadakalimahطًا اخْتِلا ا ‘‘ يَخْتَلِطُ اخْتَلَطَ “*ikhtalaṭayakhtaliṭuiktilatan*”(Ahmad Ayad.1989) yang sebenarnyadirujukkepada kata dasarkalimah يخْلِطُ ‘ خلَطَ ‘ خَلْطًا*khalatayakhlitukhaltan*” berertibercampur.(Ibn Manzur.1994)

Menurut Prof. Dr. Yūsuf al-Qarḍāwī (1996), perkataanikhtilaṭdalamkontekshubungan antara lelaki dan perempuan adalah istilah asing yang telah dimasukkankedalammu'jamkamus Islam di mana istilah seperti ini tidak dikenali dalam peradaban kita selama berabad-abad yang silam dan baru dikenali pada zaman sekarang ini sahaja. Barangkali lebih baik apabiladigunakanistilahLiqa' (perjumpaan), Muqābalah (pertemuan) atauMusyārakah (perkongsian) antaralelaki dan perempuan. Begitu juga pandangan yang sama telah diutarakan oleh Dr. Ahmad Shawqi al-Fanjari (t.t) dalambukunya "*al-Ikhtilat fi al-Din wa fi al-Tarikhwa fi Ilmi al-Ijtima'* "(al-Fanjari.T.T) .

Ikhtilāṭialahberkumpulnyaseorang lelaki dengan seorang perempuan yang bukan mahramnya dalam bentuk kebersamaan yang dapat menimbulkan keraguan akan terjadinya perbuatan mungkar (al-Tayyibi.2002) Berkumpulnya kaum lelaki dan kaum wanita yang bukan mahramnya di satu tempat yang memungkinkan mereka saling berhubungan melalui pandangan, isyarat, perkataan atau badan. (al-Barik.1998). Mahram pula ialah seseorang perempuan yang haram dinikahi oleh seseorang lelaki selama-lamanya disebabkan keturunan, Penyusuan atau persemendaan (al-Musaharah).(Ibn Qudamah.1992)

Noor Azah AbdRahman (2009) dalam kajiannya menyatakanbahawaistilahikhtilattelahmengalami proses transformasi dari zaman ke zaman sehingga terhasilnya istilah tersebut pada hari ini.

Penulis amat bersetuju dengan kenyataan beliaubahawaulama' FiqhmendefinisikanIkhtilāṭsebagai satu keadaan apabila lelaki danperempuan Ajnabī[223] yang melebihidua orang bertemu di suatu tempat dan berlaku interaksi antara mereka. Interaksi yang berlaku mungkin berupa percakapan, pandangan atau isyarat yang boleh difahami. Seterusnya interaksi tersebut berkembang kepada satu bentuk pergaulan dan percampuran.

Adab Pergaulan Dalam Islam

Berdasarkan konsep umum pergaulan dalam Islam, kajian ini menggariskan perihalhukumdalamfiqh Islam berdasarkansumber al-Quran, hadith dan pandangan ulama'.

1.Tidak Menggelar Dengan Panggilan Yang Buruk

Perkataan sahabat didefinisikan sebagai kawan, teman dan taulan.Menggelar bermaksud memberi gelar, memberi nama julukan dan lain-lain. (DBP.2010) Kebiasaan bagi pelajar di sekolahmerekasukamenggelarkankawanmerekasendiri bahkan guru dengan gelaran yang tidak baik. Islam dari awal lagi melarang keras umatnya menggelar orang lain dengan gelaran yang buruk kerana bakal mengundang perbalahan dan sebagainya. Firman Allah (s.w.t) :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿ 11 ﴾ Al-Hujurat 49:11

[223]Ajnabībermaksudlelakiatau perempuan yang halal dinikahi.

Maksudnya, " Wahai orang-orang yang beriman! janganlah sesuatu puak (dari kaum lelaki) mencemuh dan merendah-rendahkan puak lelaki yang lain, (kerana) harus puak yang dicemuhkan itu lebih baik daripada mereka; dan janganlah pula sesuatu puak dari kaum perempuan mencemuh dan merendah-rendahkan puak perempuan yang lain, (kerana) harus puak yang dicemuhkan itu lebih baik daripada mereka; dan janganlah setengah kamu menyatakan keaiban setengahnya yang lain; dan janganlah pula kamu panggil-memanggil antara satu dengan yang lain dengan gelaran yang buruk. (Larangan-larangan yang tersebut menyebabkan orang yang melakukannya menjadi fasik, maka) amatlah buruknya sebutan nama fasik (kepada seseorang) sesudah ia beriman. dan (ingatlah), sesiapa yang tidak bertaubat (daripadaperbuatanfasiknya) makamerekalah orang-orang yang zalim".

Justeruitu, fenomenamenggelarkanrakantaulandengan gelaran buruk dan menyakitkan hati adalah dilarang oleh Islam dengan jelas. Berbalik kepada pergaulan pelajar, ternyata subjek PSI ini amat bermanfaat kepada pengamalan mereka dalam kalangan warga sekolah, ibu bapa dan keluarga.

2.Meminta Izin Sebelum Masuk Ke Bilik Ibu Bapa Dan Keluarga

Adab ini digariskan dengan jelas oleh Allah (s.w.t) dalam al-Quran :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاء ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ (58)
وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ (59)Al-Nur 24:58-59

Maksudnya, " Wahai orang-orang yang beriman, hendaklah hamba-hamba kamu dan orang-orang yang belum baligh dari kalangan kamu, meminta izin kepada kamu (sebelum masuk ke tempat kamu), dalam tiga masa; (iaitu) sebelum sembahyang subuh, dan ketika kamu membuka pakaian kerana kepanasan tengah hari, dan sesudah sembahyang Isyak; itulah tiga masa bagi kamu (yang biasanya terdedah aurat kamu padanya). kamu dan mereka tidaklah bersalah kemudian daripada tiga masa yang tersebut, (kerana mereka) orang-orang yang selalu keluar masuk kepada kamu, dan kamu masing-masing sentiasa berhubung rapat antara satu dengan yang lain. Demikianlah Allah menerangkan kepada kamu ayat-ayat-Nya (yang menjelaskanhukum-hukumNya); dan (ingatlah) Allah Maha Mengetahui, lagi Maha Bijaksana. Dan apabila kanak-kanak dari kalangan kamu telah baligh, maka hendaklah mereka meminta izin sama seperti cara orang-orang (yang telah cukup umur) yang tersebut dahulu, meminta izin. Demikianlah Allah menerangkan kepada kamu ayat-ayat-Nya (yang menjelaskanhukum-hukumNya) dan (ingatlah) Allah Maha Mengetahui, lagi Maha Bijaksana".

Ternyata Allah (s.w.t) telah menggariskan adab memasuki bilik ibu bapa atau sanak saudara dengan menganjurkan agar meminta izin terlebih dahulu sebelum masuk. Terdapat tiga masa yang perlu diberi perhatian iaitusebelumsubuh, tengaharidanselepaswaktuIsya' keranainginmenjaga aurat dari dilihat oleh anak yang sudah baligh. (Abdullah Yusuf.1993) Penulis beranggapan adab ini amat

wajar bagi anak di rumah ketika bersama ibu bapa atau keluarganya yang lain kerana ia juga sebagai penyumbang kepada sumbang mahram seperti dibicarakan dalam bab dua.

Berdasarkan ayat di atas juga jelas bahawa rumah dan segala isinya merupakan `harta' yang menjadi benteng maruah kepada sesebuah keluarga. Bilik tidur pula menjadi benteng terakhir yang harus dijaga adab-adabnya. Oleh itu anak-anak, sama ada yang masih kecil mahu pun yang telah dewasa harus diatur dan dididik menghargai dan menghormati tempat tidur ibu bapa, terutama waktu-waktu tertentu ibu bapa yang menyentuh masa berehat mereka.

Justeru itu, anak-anak apabila mahu berbicara dan meminta sesuatu, mereka dikehendaki memberi salam dan meminta izin terlebih dahulu. Allah (s.w.t) menjelaskan bahawa kedudukan atau tempoh tiga waktu yang wajib dijaga ini disebabkan ruang untuk mereka mendedahkan aurat agak tinggi. Oleh itu untuk menjaga aurat dan kehormatan diri mereka, anak-anak sewajarnya diajar akan adab-adab meminta izin terlebih dahulu. Tiga waktu tersebut adalah :

i. Sebelum solat Subuh.

Waktu ini ialah waktu ketika ibu bapa kemungkinan sedang tidur. Atau ketika ini juga kemungkinan adalah waktu ibu bapa sedang bangun dari tidur. Justeru anak-anak harus diajar agar mengetuk pintu bilik ibu bapa sebelum masuk. Hal ini kerana waktu inilah kemungkinan waktu-waktu `persendirian' bagi ibu bapa. Mungkin ketika itu peratusan aurat mereka terdedah sangat tinggi. Oleh itu anak-anak dilarang mengganggu ibu bapa.

ii. Sekitar sebelum waktu Zuhur.

Waktu Zuhur ini juga disebutsebagaiwaktu `Qailulah' iaituantarawaktu yang disunatkan untuk tidur sebentar. Ketika ini kemungkinan ibu bapa sedang berehat atau kemungkinan sedang tidur atau bersiap-siap untuk menunaikan solat Zuhur. Justeru itu anak-anak sewajarnya diajar adab meminta izin sebelum masuk ke dalam bilik ibu bapa mengelakkan aurat ibu bapa terdedah kepada anak-anak.

iii. Selepas Isyak.

Waktu-waktu seperti ini biasanya ibu bapa sedang bersiap-siap untuk tidur. Atau kemungkinan salah seorang daripada mereka sedang berehat, bersantai atau tidur di dalam bilik. Anak-anak sewajarnya diajar supaya meminta izin terlebih dahulu sebelum masuk supaya kehormatan ibu bapa terpelihara. Tegasnya bahawa gerak laku yang diatur oleh Allah (s.w.t). melalui adab meminta izin ini menjelaskan kepada kita betapa Islam sangat menitikberatkan pendidikan atau latihan yang bersifat dalaman melalui pembentukan akhlak dan peribadi anak-anak sebelum mereka berhadapan dengan masyarakat luar.

3.Tidak Mengumpat Tentang Orang Lain.

Dalam hal ini dapat dirujuk kepada firman Allah (s.w.t) :

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (1) Al-Humazah 104:1

Maksudnya, " Kecelakaan besar bagitiap-tiappencaci, pengeji".

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (12)

Al-Hujurat 49:12

Maksudnya, "Wahai orang-orang yang beriman! Jauhilah kebanyakan dari sangkaan (supaya kamu tidak menyangka sangkaan yang dilarang) kerana sesungguhnya sebahagian dari sangkaan itu adalah dosa; dan janganlah kamu mengintip atau mencari-cari kesalahan dan keaiban orang; dan janganlah setengah kamu mengumpat setengahnya yang lain. Adakah seseorang dari kamu suka memakan daging saudaranya yang telah mati? (jika demikian keadaan mengumpat) maka sudah tentukamujijikkepadaNya. (oleh itu, patuhilah larangan-larangan yang tersebut) danbertaqwalahkamukepada Allah; sesungguhnya Allah Penerima taubat, lagi Maha Mengasihani".

Manakala dari hadis Nabi pula tentang amalan buruk mengumpat seperti diriwayatkan dalam Sahih Muslim , daripada Abu Hurairah (r.a) bahawasabdaRasulullah (s.a.w) ;

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْغِيبَةُ؟ قَالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ بَهَتَّهُ.

Maksudnya, "Dari Abu Hurairah (r.a) bahawaRasulullah (s.a.w) ditanyaapakahitu al-Ghibah (mengumpat)? Sabdanya : Kamu menyebut sesuatu tentang saudara kamu sedangkan ia membencinya. Baginda ditanya lagi, Adakah Kamu lihat sesuatu pada apa yang katakankepadasaudaraku? Jawab Baginda: Sekiranya ada mak akamu mengumpatnya dan sekiranya tiada makaka mumendu stainya" (al-Mundhiri.2004)

Dalam hadis lain pula diceritakan tentangfitnahatau al-Namimah, daripadaHudhaifah (r.a) beliau berkata aku mendengarRasulullah (s.a.w) bersabda ;

" لا يَدْخُلُ الجَنَّةَ فَتّات "

Maksudnya, "Tidak akan masuk syurga orang yang mengadu domba orang lain agar tercipta perselisihan atau perbalahan" (al-Mundhiri.2004)

Berdasarkan dalil di atas ternyata bahawa Islam memandang berat kepada amalan buruk lidah seseorang seperti mengumpat dan memfitnah sehingga diberi amaran oleh Nabi, orang sedemikian tidak akan masuk syurga. Dosa lidah seperti memfitnah adalah lebih berat daripada membunuh seperti firman Allah (s.w.t) sebanyak dua kali :

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (191)

Al-Baaqarah 2:191

Maksudnya, " dan (ingatlah bahawa angkara) fitnah itu lebih besar bahayanya daripada pembunuhan" .

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿ 217 ﴾

Al-Baqarah 2:217

Maksudnya, " angkara fitnah itu lebih besar (dosanya) daripada pembunuhan (semasa perang dalam bulan yang dihormati)".

Daripada Abu Hurairah (r.a) daripadaNabi (s.a.w) bersabda : " يستر عبد عبدا في الدنيا إلا ستره الله يوم القيامة " . Maksudnya, "Tiadalah seorang itu yang menutup aib saudaranya di dunia ini melainkan Allah akan menutupi aibnya di hari akhirat". (al-Nawawi.1995)

Kesimpulannya, Islam telah membuat batasan dan meletakkan adab agar menjaga adab-adab tersebut dan jangan mengamalkan fitnah atau adu bomba dan perlulah menjaga aib saudaranya. Ini kerana buruk padahnya pada kehidupan manusia itu sendiri di dunia ini dan mendapat balasan buruk di akhirat nanti. Kajian ini beranggapan perkara inilah yang diabaikan oleh masyarakat Islam khususnya pelajar sekolah lagi, seperti yang banyak berlaku mereka dengan sewenang-wenangnya menyebar pelbagai fitnah dan keaiban rakan di alam media internet dan sebagainya.

Analisis Data

Kajian ini mengkategorikan analisis kajian ini kepada dua kategori utama. Pertamanya, menganalisis tentang latar belakang responden terlebih dahulu. Keduanya, menganalisis aspek kefahaman dan tahap penghayatan tentang kurikulum Pendidikan Syariah Islamiah serta alasan-alasannya.

Bahagian A : AnalisaLatarbelakangResponden

Bahagianinimenjelaskanlatarbelakangtentangpelajar yang terlibat dalam kajian ini. Antara aspek yang dikemukakan ialah jantina, minat terhadap mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah (PSI) dan nama sekolah.

Jadual A.1 : Maklumat Jantina Responden

Jantina	Kekerapan	Peratus
Lelaki	54	29.0
Perempuan	132	71.0
Jumlah	186	100.0

Jadual A.2 menunjukkan maklumat tentang jantina responden. Seramai 54 orang responden adalah pelajar lelaki mewakili 29% manakala 132 orang dalam kalangan perempuan mewakili 71%. Jumlah semua responden bagi kedua-dua jantina ialah seramai 186 orang. Kesemua pelajar yang terlibat merupakan pelajar tingkatan lima yang telahpunmempelajarimatapelajaran Pendidikan Syariah Islamiah sejak di tingkatan empat.

Jadual A.3 : Maklumat Minat Responden Terhadap Mata Pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah

Perkara	Kekerapan	Peratus
Berminat	184	98.9
Tidak berminat	2	1.1
Jumlah	186	100.0

Jadual A.3 menunjukkan maklumat minat responden terhadap mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah. Keputusan analisa mendapati bahawa daripada jumlah 186 orang pelajar, sebanyak 98.9% yang mewakili 184 orang daripada mereka berminat terhadap mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah manakala 1.1% iaitu seramai 2 orang sahaja tidak berminat. Hal ini menunjukkan bahawa hampir kesemua responden berminat dengan mata pelajaran tersebut.

Jadual A.4 : Maklumat Sekolah Responden

Nama sekolah	Kekerapan	Peratus
SMKA Dato Abbas	116	62.4
SBPI Batu Rakit	70	37.6
Jumlah	186	100.0

Jadual A.4 menunjukkan maklumat sekolah responden. Dapatan kajian menunjukkan bahawa seramai 116 orang atau 62.4% ialah pelajar SMKA TokJiringmanakala 70 orang atau 37.6% ialah pelajar SBPI Batu Rakit.

Bahagian B : Analisa Dari Aspek Penghayatan Terhadap Kurikulum PSI

Jadual B.1 : Peratusan Perbuatan Meminta Izin Daripada Ibu Bapa Dan Adik-Beradik Yang Lain Apabila Ingin Memasuki Bilik

Perkara	Kekerapan	Peratus
Pernah	157	84.4
Tidak pernah	29	15.6
Jumlah	186	100.0

Jadual B.1 menunjukkan peratusan perbuatan meminta izin daripada ibu bapa dan adik-beradik yang lain apabila ingin memasuki bilik mereka. Sebanyak 84.4% iaitu seramai 157 orang responden yang meminta izin manakala sebanyak 15.6% iaitu 29 orang responden pula tidak pernah berbuat demikian.

Jadual B.2 : Peratusan Perbuatan Mematuhi Waktu Yang Telah Ditetapkan Oleh Islam Apabila Memasuki Bilik Ibu Bapa Dan Adik-Beradik

Perkara	Kekerapan	Peratus
Pernah	182	97.8
Tidak pernah	4	2.2
Jumlah	186	100.0

Jadual B.2 menunjukkan peratusan perbuatan mematuhi waktu yang telah ditetapkan oleh Islam apabila memasuki bilik ibu bapa dan adik-beradik. Data dalam jadual tersebut menunjukkan bahawa 182 orang pelajar yang mewakili 97.8% telah mengaku bahawa mereka mengikut waktu yang digariskan oleh Islam. Di samping itu, terdapat seramai 4 orang yang mewakili 2.2% pelajar yang tidak pernah mematuhi waktu tersebut.

Jadual B.3 : Peratusan Perbuatan Memanggil Seseorang Dengan Gelaran Yang Buruk

Perkara	Kekerapan	Peratus
Pernah	149	80.1
Tidak pernah	37	19.9
Jumlah	186	100.0

Jadual B.3 menunjukkan peratusan perbuatan memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk. Kajian mendapati bahawa 80.1% iaitu seramai 149 orang pernah memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk. Walau bagaimanapun, hanya 19.9% iaitu hanya 37 orang daripada responden tidak berbuat demikian.

Jadual B.4 : Peratusan Perbuatan Mengumpat Tentang Orang Lain

Perkara	Kekerapan	Peratus
Pernah	155	83.3
Tidak pernah	31	16.7
Jumlah	186	100.0

Jadual B.4 menunjukkan peratusan perbuatan mengumpat tentang orang lain. Kajian ini mendapati bahawa sebanyak 83.3% iaitu seramai 155 daripada 186 orang pelajar pernah mengumpat tentang orang lain. Manakala pelajar yang tidak pernah mengumpat tentang orang lain menunjukkan sebanyak 16.7% iaitu seramai 31 orang sahaja.

Kesimpulan

Analisa dari aspek penghayatan terhadap kurikulum PSI menunjukkan bahawa peratusan Jadual C.1 (Peratusan Perbuatan Meminta Izin Daripada Ibu Bapa Dan Adik-Beradik Yang Lain Apabila Ingin Memasuki Bilik) dan Jadual B.2 (Peratusan Perbuatan Mematuhi Waktu Yang Telah Ditetapkan Oleh Islam Apabila Memasuki Bilik Ibu Bapa Dan Adik-Beradikadalah tinggi iaitu 84.4% (157) dan 97.8% (182). Adapun Jadual B.3 (Peratusan Perbuatan Memanggil Seseorang Dengan Gelaran Yang Buruk) dan Jadual B.4 (Peratusan Perbuatan Mengumpat

Tentang Orang Lain) pula menunjukkan peratusan yang mengecewakan. Masing-masing mencatat 80.1% (149) dan 83.3% (155). Secara keseluruhannya dapat dilihat menerusi Jadual 2 di bawah.

Jadual 2: Peratusan Keseluruhan Tentang Penghayatan Kurikulum PSI

Bil	Perkara	Pernah		Tidak pernah	
		Kekerapan	Peratus	Kekerapan	Peratus
1	Perbuatan meminta izin ibu bapa dan adik-beradik lain apabila memasuki bilik mereka	157	84.4	29	15.6
2	Perbuatan mengikut waktu yang ditetapkan oleh Islam apabila memasuki bilik mereka	182	97.8	4	2.2
3	Perbuatan memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk	149	80.1	37	19.9
4	Perbuatan mengumpat tentang orang lain	155	83.3	31	16.7

Jadual 2 di atas menunjukkan peratusan keseluruhan tahap penghayatan pelajar terhadap kurikulum Pendidikan Syariah Islamiah. Daripada empat tentang penghayatan kurikulum PSI yang dikemukakan, hanya dua item sahaja yang menunjukkan pelajar betul-betul menghayati kurikulum tersebut. Aspek yang pertama yang menunjukkan peratusan yang paling banyak ialah perbuatan mengikut waktu yang ditetapkan oleh Islam apabila memasuki bilik ibu bapa dan adik-beradik yang lain iaitu sebanyak 97.8% (seramai 182 orang daripada 186 orang responden). Aspek perbuatan meminta izin daripada ibu bapa dan adik-beradik yang lain pula merupakan aspek yang menunjukkan peratusan kedua terbanyak iaitu 84.4% (seramai 157 orang).

Manakala dua aspek lagi tentang kurikulum PSI yang dikaji tidak dapat dihayati oleh responden dengan baik. Aspek yang mencatatkan jumlah peratusan yang paling tinggi ialah aspek perbuatan mengumpat tentang orang lain yang menunjukkan peratusan sebanyak 83.3% (seramai 155 orang) manakala aspek lain yang menyusul ialah aspek memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk dengan peratusan sebanyak 80.1% (seramai 149 orang).

Setelah data kajian tentang penghayatan terhadapkurikulum PSI dianalisa, dapatlahdisimpulkanbahawa tahap penghayatan pelajar adalah sederhana. Kesemua item yang dikaji menunjukkan bahawa 2.2% - 46.8% daripada responden telah melanggar batas pergaulan yang ditetapkan oleh Islam. Walaupun perbezaannya tidak melebihi 50%, namun pelbagai pihak perlu mengambil berat tentang pelanggaran ini supaya tidak akan menjadi lebih serius.

Jadual 3 : Purata Peratusan Ada Penghayatan Terhadap Kurikulum PSI

Bil	Perkara	Kekerapan	Peratus
1	Perbuatan meminta izin ibu bapa dan adik-beradik lain apabila memasuki bilik mereka	157	84.4

2	Perbuatan mengikut waktu yang ditetapkan oleh Islam apabila memasuki bilik mereka	182	97.8
3	Perbuatan tidak memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk	37	19.9
4	Perbuatan tidak mengumpat tentang orang lain	31	16.7
Jumlah		407	218.8
Purata		102	54.7

Jadual 3 menunjukkan purata peratusan ada penghayatan responden terhadap kurikulum PSI tingkatan empat. Kajian mendapati bahawa purata peratusan responden yang dapat menghayati kurikulum PSI secara keseluruhan ialah seramai 102 orang daripada jumlah keseluruhan 186 orang bersamaan 54.8%. Hanya aspek perbuatan mengikut waktu yang ditetapkan oleh Islam merupakan aspek yang terbanyak dapat dihayati oleh responden iaitu sebanyak 97.8% bersamaan seramai 182 orang responden. Ia diikuti oleh aspek perbuatan meminta izin daripada ibu dan ahli keluarga yang lain yang mencatatkan peratusannya sebanyak 84.4% mewakili seramai 157 orang responden. Namun, dua aspek ini sahaja yang betul-betul dihayati oleh responden manakala dua aspek lain yang dikaji oleh pengkaji menunjukkan hanya sebahagian kecil sahaja menghayati kurikulum tersebut. Mereka bersikap sambil lewa dan tidak prihatin akan garis panduan tentang pergaulan tersebut kerana kedua-dua aspek tersebut tidak dapat mencapai 50% daripada responden yang menghayatinya. Aspek kajian yang dimaksudkan ialah aspek Perbuatan tidak memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk iaitu 19.9% bersamaan 37 orang dan perbuatan tidak mengumpat tentang orang lain sebanyak 16.7% bersamaan 31 orang.

Jadual 4: Purata Peratusan Tiada Penghayatan Terhadap Kurikulum PSI

Bil	Perkara	Kekerapan	Peratus
1	Perbuatan tidak meminta izin ibu bapa dan adik-beradik lain apabila memasuki bilik mereka	29	15.6
2	Perbuatan tidak mengikut waktu yang ditetapkan oleh Islam apabila memasuki bilik mereka	4	2.2
3	Perbuatan memanggil seseorang dengan gelaran yang buruk	149	80.1
4	Perbuatan mengumpat tentang orang lain	155	83.3
Jumlah		337	181.2
Purata		84	45.3

Jadual 4 menunjukkan purata peratusan tiada penghayatan terhadap kurikulum PSI. Dapatan kajian menunjukkan bahawa purata peratus bagi responden yang tidak menghayati kurikulum PSI ialah sebanyak 45.2% bersamaan 84 orang daripada jumlah keseluruhan seramai 186 orang. Dapatan kajian menunjukkan bahawa sebahagian besar responden melanggar batas pergaulan yang digariskan oleh Islam walaupun mereka memahami kurikulum PSI. Data dalam jadual menunjukkan sebanyak 80.1% atau seramai 149 orang pula memanggil seseorang dengan nama yang buruk. Responden juga dilihat tiada penghayatan dalam

perbuatan mengumpat tentang orang lain dengan catatan 83.3% iaitu 155 orang. Selain itu, 15.6% atau 29 orang daripada 186 orang mendakwa mereka tidak meminta izin ibu bapa dan anggota keluarga yang lain untuk masuk ke bilik mereka di samping 2.2% atau 4 orang pula tidak meminta izin.

Oleh itu, secara puratanya, seramai 84 orang daripada jumlah keseluruhan 186 orang atau sebanyak 45.2% mengakui pernah melakukan salah laku dalam pergaulan seharian mereka. Keadaan inisekaligus menunjukkan hamper separuh responden tidak betul-betul menghayati dan menerapkan kurikulum PSI dalam pergaulan seharian.

Jadual 5: Purata Peratusan Ada Dan Tiada Penghayatan Responden Terhadap Kurikulum Pendidikan Syariah Islamiah (PSI)

Bil	Perkara	Purata	
		Kekerapan	Peratus
1	Ada Penghayatan Terhadap Kurikulum PSI	102	54.8
2	Tiada Penghayatan Terhadap Kurikulum PSI	84	45.2
Jumlah		186	100.0

Jadual 5 menunjukkan purata ada atau tiada penghayatan responden terhadap kurikulum mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah. Data dalam jadual menunjukkan purata peratus penghayatan responden tentang kurikulum PSI adalah sebanyak 54.8% atau 102 orang. Purata peratus bagi responden yang tiada penghayatan pula menunjukkan 45.2% atau 84 orang. Ini menunjukkan bahawa jumlah pelajar yang gagal menghayati kurikulum masih kurang berbanding jumlah mereka yang menghayati. Keadaan ini menandakan bahawa responden yang melanggar batas-batas pergaulan masih ramai juga berbanding mereka yang mematuhi dengan jumlah perbezaan purata yang sedikit iaitu sebanyak 9.6% atau 18 orang sahaja. Jelasnya perbezaan tersebut hampir setara atau jurang tidak terlalu besar.

Oleh itu, pengkaji berpendapat bahawa kurikulum PSI masih lagi berkesan dan sesuai kepada pelajar untuk membataskan pergaulan mereka seharian sama ada dalam kalangan pelajar sendiri mahupun dengan individu yang lain seperti ibu bapa, ahli keluarga, guru dan masyarakat sekitar. Namun ia perlu ditambah baik mungkin dari aspek pengajaran dan pembelajaran yang lebih berkesan kerana kadar yang tidak menghayati aspek tersebut adalah 45.2%.

Kesimpulan

Walaupun terdapat aspek yang kurang dihayati oleh responden, namun kekurangan penghayatan tersebut adalah pada tahap yang sederhana dan bukan lagi boleh dikatakan terlalu serius. Pengkaji berpendapat bahawa berdasarkan dapatan kajian yang diperoleh tentang penghayatan terhadap kurikulum PSI dapatlah dirumuskan bahawa kurikulum tentang pergaulan ini masih lagi berkesan kepada pelajar untuk mengawal pergaulan mereka seharian supaya hubungan sosial pelajar dalam seharian dengan ibu bapa, adik-beradik, guru, kawan-kawan dan masyarakat

sekeliling mengikut lunas-lunas agama yang mampu mengekang kemerosotan akhlak dalam kalangan mereka.

Rumusan Kajian

Dapatan kajian dapat merumuskan aspek penghayatan pelajar dalam pergaulan hasil daripada mata pelajaran PSI yang dipelajari :

Responden terhadap kurikulum mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah menerusi Jadual 5. Data dalam jadual menunjukkan purata peratus penghayatan responden tentang kurikulum PSI adalah sebanyak 54.8% atau 102 orang. Purata peratus bagi responden yang tiada penghayatan pula menunjukkan 45.2% atau 84 orang. Ini menunjukkan bahawa jumlah pelajar yang gagal menghayati kurikulum masih kurang berbanding jumlah mereka yang menghayati. Keadaan ini menandakan bahawa responden yang melanggar batas-batas pergaulan masih ramai juga berbanding mereka yang mematuhi dengan jumlah perbezaan purata yang sedikit iaitu sebanyak 9.6% atau 18 orang sahaja. Jelasnya perbezaan tersebut hampir setara atau jurang tidak terlalu besar. Oleh itu, kajian ini berpendapat kurikulum PSI masih lagi berkesan dan sesuai kepada pelajar untuk membataskan pergaulan mereka seharian sama ada dalam kalangan pelajar sendiri mahupun dengan individu yang lain seperti ibu bapa, ahli keluarga, guru dan masyarakat sekitar. Namuniaperluditambahbaikmungkindariaspek pengajaran dan pembelajaran yang lebih berkesan kerana kadar yang tidak menghayati aspek tersebut adalah 45.2%.Tingkah laku pelajar dalam aspek pergaulan seharian sebagai kesan penghayatan mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah Tingkatan 4.

Tingkah laku atau perbuatan yang terhasil selaras dengan ilmu yang dipelajari menunjukkan satu penghayatan yang bermakna dalam diri pelajar. Apabila penghayatan sesuatu ilmu itu dikuasai dengan baik, maka tindak-tanduk dan amalan seharian dalam pergaulan mereka menjadi positif. Dapatan kajian mendapati bahawa sebanyak 56.7% bersamaan 105 orang daripada jumlah keseluruhannya mengakui melanggar batas-batas pergaulan (memanggil orang lain dengan gelaran buruk) yang digariskan oleh Islam dan sebanyak 55.1% (mengumpat) seramai 102 orang (Jadual 6). Dengan kata lain, lebih separuh daripada responden tidak sepenuhnya menghayati kurikulum yang dipelajari.

Kesimpulannya, setelah semua kelakuan responden dianalisa, kajian ini mendapati bahawa penghayatan pelajar terhadap kurikulum mata pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah Tingkatan 4 adalah sederhana. Hal ini adalah kerana terdapat lebih daripada separuh responden yang melanggar batas pergaulan walaupun mereka memahami kurikulum yang dikaji. Kajian ini juga akan melihat pula aspek alasan-alasan pelanggaran batasan pergaulan tersebut nanti. Keseluruhannya, kurikulum yang disediakan oleh unit kurikulum Kementerian Pelajaran Malaysia masih lagi berkesan untuk menangani masalah pergaulan luar batasan dalam kalangan pelajar ketika menjalani kehidupan seharian mereka sama ada di rumah, sekolah dan luar.

Senarai Rujukan

Abdullah Yusuf Ali. 1993. **Al-Quran Terjemahan dan Huraian Maksud.** (terjemahan : Muhammad Uthman el-Muhammadi).Kuala Lumpur. Dewan Bahasa dan Pustaka

Abu Hamid Muhammad bin Muhammad bin Muhammad al-Ghazali, (t.t) **al-Mustasfa min 'Ilm al-Usul**, Beirut : Dar al-Ihya' al-Turath al-Arabi. jzk. 1

Fatimah Ali. 2007. M**asalah Sosial Pelajar Dan Hubungannya Dengan Kemerosotan Pembelajaran**, dalam Jurnal Usuluddin(MYAIS), Bil.25.

Kementerian Pendidikan Malaysia (2000). **Sukatan Pelajaran Pendidikan Syariah Islamiah**, Kurikulum Bersepadu Sekolah Menengah. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Kementerian Pendidikan Malaysia (1997), **Akta Pendidikan 1996: Peraturan-Peraturan Pendidikan,** (Kurikulum Kebangsaan) P.U. (A) 531.

ZakariaStapa (2001) **Akidah dan Akhlak Dalam Kehidupan Muslim**, Kuala Lumpur : Utusan Publication.

Kamal Hassan (1998) **Peranan Akhlak Dalam Pendidikan**, dalam Jurnal Pendidikan Islam (April).

FathiyahMohd. Fakhruddin (2002), **Pembangunan Akhlak Remaja Mengikut al-Quran, (Disertasi Sarjana Pengajian Islam)**, Universiti Malaya, Kuala Lumpur. DewanMasyarakat, jil. 48, Ogos 2010, h. 35.

Wolfe, B.L.(1977), **Do Schools Make A Difference?,** dalam American Economic Review.

Rutter M.(1979), **Fifteen Thousand Hours**, London : Open Books.

Heyneman S.P. dan Loxley W.A. (1982), **The Effect of Primary School Quality on Academic Achievement Across Twenty Nine High and Low Income Countries**, dalam American Journal of Sociology.

AL. Ramaiah (1995), **PenyelidikanKeberkesanan Sekolah : Masalah Konsepsi dan Metodologi**, Kuala Lumpur :Fakulti Pendidikan Universiti Malaya.

JanezVolgrinc (2009), **Action Research in Schools-An Important Factor in Teachers' Professional Development**, dalam jurnal Educational Studies, Vol.35, No.1.

Johnson, D.W (2003), **Co-orarative Learning : The Social and Intellectual Outcomes of Learning in Group**, New York : RoutledgeFalmer.

Ragunathan A/L Ayyavoo (2000), **Hubungan Antara Masalah Disiplin Dengan Pencapaian Akademik Di Sebuah Sekolah Swasta Di Kuala Lumpur**, Disertasi Sarjana, Kuala Lumpur : Fakulti Pendidikan Universiti Malaya.

Mohd. MajidKonting. (1998) **Kaedah Penyelidikan Pendidikan**, Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka. cet.4

Zaki al-Din 'Abd al-'Azim al-Mundhiri. (2004). **Ringkasan Sahih Muslim. Selangor. Crescent News (KL) Sdn.Bhd. Bab al-Nahy 'an al-Ghibah. No.1806. h.1043 & Al-Nawawi, Muhy al-Din AbiZakariyaYahya bin Syarf al-Nawawi. (t.t.) al-Adhkar al-Muntakhibah min KalamSayyid al-Abrar (s.a.w.) Kaherah**. Dar al-Kutub al-'Arabiyyah.

Zaki al-Din 'Abd al-'Azim al-Mundhiri. RingkasanSahih al-BukhariKitan al-Adab (2004). **Selangor**. Crescent News (KL) Sdn.Bhd. No.2032.

Al-Nawawi, Imam Abu ZakariyaYahya bin Syarf al-Nawawi. (1995). **Riyad al-Salihin min KalamSayyid al-Mursalin**. Terjemahan : H.SalimBahreisy. Kuala Lumpur. Victoriy Agency. j.1.

ZalihabtYusoff (2000), **Minat Membaca di Kalangan Pelajar Lelaki Tingkatan Empat di Sekolah Menengah Kebangsaan Seri Ampang**, Kuala Lumpur : Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya. h. 39.

AinunAfifahbinti Mustapha (2007), **Khalwat dan Salah Laku di Kalangan Remaja : Suatu Kajian di Kota Bharu**, Kuala Lumpur : JabatanFiqhdanUsul, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.

Disediakan oleh;

Dr. Roslan Ab. Rahman ; e-mel: roslana98@gmail.com
Dr. Abdul Soma Thoarlim
Prof. Madya Dr. Daud Ismail
MohdBorhanuddinZakaria
(Pensyarah Fakulti Pengajian Kontemporari Islam, Universiti Sultan ZainalAbidin, Terengganu, Malaysia)

DasimaSidek
(Siswazah Sarjana, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia)

No. S049

Significance and Importance of Islamic Studies in South Asia

Abdul Hamid Fazil
Department of Islamic studiesFaculty of Social Sciences
Aligarh Muslim University ALIGARH: 202002 INDIA
Email: abdulhamidfazili3@gmail.com
Mob: +919359507254

Abstract

Islamic studies are basically concerned with the analysis of Islamic History culture and civilization. It include different areas of Islam, like Philosophy of Islam, Culture of Islam, Civilization of Islam, Economics of Islam, History of Islam, Political system of Islam, Contemporary issues of World, Sociology of Islam, Psychology of Islam and many other aspects related to Humanity. The term Islamic Studies also includes such studies as either originated with Islam or developed and advanced under its influence, be the theological, literary, historical, philosophical or scientific in the narrow sense of the term. As the matter of fact the pursuit of knowledge which has been encouraged by the Quran and strongly advocated by the Prophet of Islam was not confined to any particular branch of it. The verse of the Quran, "Are those who know and those who do not know alike?"(XXX1X.9) does not refer to those only who are well versed in any particular branch of knowledge. And the saying attributed to the prophet of Islam wanted to include among the cultural activities of its followers what are now described as foreign sciences also, for china had never been known as a centre of Islamic learning in the narrow sense of the term. The Quran and the Prophet of Islam replaced the old traditional method of the pursuit of knowledge by the new method of the study of facts and application of reason in drawing conclusions from them. The Quran and the Prophet struck at the very root of the old tradition of learning and of the way of life and laid down the principle that real facts and reason must always serve as guides in all the affairs of men.

Keywords: Islamic studies, South Asia, Culture and civilization, knowledge, Tradition, Scientific development,

Introduction

Islamic studies are basically concerned with the analysis of Islamic History culture and civilization. It include different areas of Islam, like Philosophy of Islam, Culture of Islam, Civilization of Islam, Economics of Islam, History of Islam, Political system of Islam, Contemporary issues of World, Sociology of Islam, Psychology of Islam and many other aspects related to Humanity. The term Islamic Studies also includes such studies as either originated with Islam or developed and advanced under its influence, be the theological, literary, historical, philosophical or scientific in the narrow sense of the term. As the matter of fact the pursuit of knowledge which has been encouraged by the Quran and strongly advocated by the Prophet of Islam was not confined to any particular branch of it. The verse of the Quran, "Are those who know and those who do not know alike?"(XXX1X.9) does not refer to those only who are well versed in any particular branch of knowledge. And the saying attributed to the prophet of Islam wanted to include among the cultural activities of its followers what are now described as foreign sciences also, for china had never been known as a centre of Islamic learning in the narrow sense of the term.

The Quran and the Prophet of Islam replaced the old traditional method of the pursuit of knowledge by the new method of the study of facts and application of reason in drawing conclusions from them. The Quran and the Prophet struck at the very root of the old tradition of learning and of the way of life and laid down the principle that real facts and reason must always serve as guides in all the affairs of men. It is in the light of this lead given by the Quran and the Prophet of Islam that it is possible to explain the continuous progress of science and culture from the second century of Islamic era till the present days. During the medieval ages, Islam played a significant role and it is still a living force.

A study of Islamic history and culture is therefore essential for those who wish to understand the significance of human civilization. Islamic studies have, consequently, been recognised as one of the important disciplines in the universities of Europe and America. But the importance of Islamic studies has not been fully realised in south Asian countries. For the people of south Asia a study of Islam in all its manifestations is even more important than for the western countries. Islam has influenced Indian subcontinent for more than 12 centuries in various ways.

In thought and practices, in art and literature, in history and culture, Islamic influence has been deep and far-reaching. On the other hand Islam itself has been profoundly influenced by the environment of south Asian countries particularly Indian. Indian Muslims have during the ages, developed certain characteristics in other lands. It may even be possible to speak of "Indian Islam". India's cordial relationship with countries of West Asia and North Africa makes it incumbent on us to study modern social and cultural trends in what is termed as the Islamic or Muslim world.

Islamic studies have established itself as a separate and independent subject of study in the present world. It has not yet got proper and exact definition. The Historian and Islamic scholars have been trying to explain a proper definition for the subject of Islamic studies. Islamic scholars from all over the world perceive and conceive it differently. This is the reason why different subject matters are assigned to it by different scholars of Islam. As it appears from its root of the words

"Islamic studies", it will mean studies on Islam. In other words whatever is related with Islam is included in this subject. Therefore the scope and subject matter of Islamic studies will include each and every study, knowledge, information and science about Islam. Broadly there are two definitions of Islamic studies as a subject of study. In the first definition Islamic studies in defined as a study of Islamic sciences. In this case Islamic studies and Islamic sciences become synonymous.

The second definition of Islamic studies is wider, and vast. According to these definition Islamic studies is the study of Islamic religion, Islamic sciences, Islamic people, Islamic countries, Islamic history, Islamic culture, language and literature so on and so forth. It is the definition that modern Islamic thinkers and scholars accept. The modern scholars have broadened the scope and subject matter of Islamic studies. Otherwise it was confined to only Islamic sciences like Science of Tafsir of Quran, Hadith, Fiqh, Arabic language and literature and some other close related subjects. Today these topics are just one aspect of Islamic studies. The following areas are some important subjects of Islamic studies which thought in Indian Universities and other educational Islamic institutions of India.

Islamic History:

In Indian subcontinent the Islamic studies will not include only the political history of early Islamic reign, but it will be also study the whole history of all Islamic peoples and also include history of each and every part of the world where Islam entered and spread. History of each and every Muslim country is subject matter of Islamic studies. Even in that country where Muslims live in minority are also within the scope of Islamic studies. It is therefore we study the history of Arabs, Iran, Turkey, Africa, India, China, Indonesia, Malaysia America and European countries so on and so forth.

Islamic Culture:

The study of Islamic culture is essential part of Islamic studies. There are two aspects of Islamic culture. (1) Knowledge of Islamic culture and civilization (2) to study the Muslim culture as it exists. Both aspects of Islamic studies are very important and within the scope of Islamic studies. Therefore we study the thoughts, Ideas and concept of Islamic culture as described by Muslim scholars. It is a part of Islamic studies that we have to study each every aspect of Islamic culture and different types of Muslim culture in various parts of the world. For example when we studying south Asian culture, we study the origins of the peoples living in different countries of South Asia, their customs, traditions, languages, ways of living and standard of living and life style etc. We also study in detail their thoughts, ideas, values, likes-dislikes, games, local festivals, their social system and habits. We also try to study cultural patterns of each and every race, group, and cast of Muslim community living in that region.

Theology, Social sciences and Islamic studies :

One of the fundamental subject matter of Islamic studies is the study of Islamic theology and Islamic religious sciences, particularly Tafsir, Hadith, Fiqh, Kalam and Islamic sects. Islamic studies also cover a very important aspect of Islam i.e. Islamic Sufism/mysticism, Muslim philosophy. Social sciences subjects

like Economics, Finance, Political sciences, sociology and philosophy are also part of Islamic studies. Although we do not study these subjects in their abstract sense but we study them from Islamic point of view. There were a large number of scholars and thinkers among Muslims who have developed various social sciences subjects in Islamic prospects.

It is somewhat surprising fact that although India is one of the countries in whose history the Muslims have played a great part for many centuries and which contains today over fifty million Muslims as its citizens. Islamic studies still occupy a minor place in our scholarship, and receive inadequate treatment in our Universities. The only aspect of Muslim civilisation which has interested students is that of Indian history during the middle ages. Apart from its history, Muslim culture is a worthy subject which needs the attention of a band of devoted scholars in our universities—both Muslims and non Muslims.

Outside India in almost all western countries –in Europe and northern America—there is a long tradition of scholarship and in Muslim countries especially Egypt, a great amount of work has been done. These studies, embodied in languages like English, French, Germen, Italian and Russian, and in Arabic and Turkish, have revealed the immense richness of Islamic civilization and at the same time, indicated the vast area which still remain to be explored. In India the Islamic studies in their narrower sense would include only the study of Islam as a religion.

This is the traditional concept which persists in many circles in our country. Most of our studies are, therefore confined to this aspect of Islam. Traditional Muslim scholars frown at such terms as Islamic art, music or painting. Some of them object even to "Islamic culture". They would prefer to call it 'Muslim culture" because it was the culture of the Muslim people, who have not always, followed the tenets of Islam in developing their culture and civilization. This narrow concept is however outmoded and is being constantly widened to include history of the Islamic people, their social and economic developments, their literature and art, their political thought and institutions, their philosophy and even the heterodox sects. Islamic studies will also have to collaborate with such disciplines as geography, sociology, and anthropology. The newer concept of area studies is likely to influence considerably the scope of Islamic studies in many countries. It would also be necessary to learn, as a basic requirement, the languages of the areas which one would like to study, such as Arabic, Persian, Turkish, Urdu, Bahasa Indonesia, central Asian languages and the languages of East and West Africa.

Islamic studies in India require a basic change in approach as Islam which literally means peace can be good force in the establishment of the unity of mankind and the abolition of exploitation and war. Most of our scholars have a tendency to approach their subject from an emotional and subjective standpoint and many of them have a defensive or apologetic attitude. Examples of critical analytical and objective studies based on original texts and documents are few and far between. India has to play an important role in this development. For, in India the Muslim and the non Muslim confrontation have led to some peculiarly interesting cultural phenomena which may furnish lessons of value. But in India non Muslim scholars have not yet engaged themselves to study seriously Islamic studies. There is hardly any non-Muslim Indian scholar who possesses knowledge

of Arabic for utilising original Islamic source material. Even the knowledge of Persian is becoming rare among younger non- Muslim scholars. How can the impact of Islam on Indian thought and culture be studied properly without adequate knowledge of Arabic and Persian? Similar is the case with Muslim scholars in respect of Sanskrit and the regional languages of India. It is not possible to make a study of Indo-Muslim culture without utilising non-Persian sources. A study of the development of Sufism in India, for example, without an adequate knowledge of Indian mystical thought cannot be partial. Even for a proper study of the Sufi literature in Arabic and Persian produced outside India it may be necessary to know something about Buddhism as it developed in Central Asia. It is well known fact that the development of Mathematics, Astronomy and Medicine during the early Abbasid period at Baghdad was influenced by Indian achievements in these fields but a proper assessment of the Indian contribution has not yet been possible.

It is well known fact that Islam entered India subcontinent soon after the proclamation by the Prophet of his mission. Trade relations have existed between Arabia and the Indian subcontinent since ancient times. Even in the pre-Islamic era, Arab traders used to visit the Konkan- Gujrat coast and Malabar region, which linked them with the ports of South East Asia. There is a much historical evidence to show that Arabs and Muslims interacted with India and Indians from the very early days of Islam, if not before the arrival of Islam in Arabia. Arab traders transmitted the numeral system developed by Indians to the Middle East and Europe. Islam is a minority religion in India, with 14% of the country's population or roughly 172 million people identifying as adherents. As I mentioned early that Islam first came to the western coast of India with Arab traders as early as the 7th century AD to coastal Malabar and the Konkan-Gujrat.The impact of Islam was, presumably felt in South India earlier then in the North. Islam arrived in north India in the 12th century and has since become a part of India's religious and cultures heritage. By then its unity as a political order based upon a common theology was already disrupted. The Caliph who represented this unity was a powerless religious head whose only political function was to issue deeds of division between holders of political power and custodians of religious authority became the rule in countries under Muslim sway. And it contained seeds of friction and discord, for differentiation between religion and politics at such an early stage of social development was not possible.

The Muslims in India were faced with this problem, whose urgency was emphasised by the fact that they were a minority among the great mass of non-Muslim peoples, considerable numbers of whom retained their
Independence, partially or completely. For Islam this was a novel situation. In most of the countries where the Muslims were the rulers they were in a majority, for instance, in the Arab land, northern Africa, Turkey, Iran, Afghanistan, Central Asia, Malaya, and Indonesia. Then there were countries where there where Muslim minority communities which were subject of the non – Muslim governments of those countries, as in China.

Over the centuries, there has been significant integration of Hindu and Muslim cultures across India and the Muslims have played a prominent role in India's economic rise and cultural influence. India has to play an very important role in this development. For, in India the Muslim and the non-Muslim

confrontation have led to some peculiarly interesting cultural phenomena which may furnish lessons of value. The development of culture in India, therefore, offers unique features to scholars of Islamic studies.

Discussion

The scholars of Islamic studies should address themselves to the investigation of these difficult and intricate problems in the light of the new learning and methods which the west has taught us. The field is vast and many investigators are needed. India 'contribution to the development of Islamic culture, both inside and outside the country, needs much more attention than has been paid to it. In theology, exegetics, scholastic philosophy and mysticism. Indian ideas have influenced Islam and though India's original contribution may not be out-standing. It is not negligible and has to be discovered and set out.In pure literature, both Arabic and Persian.

History and geography were especially cultivated by Muslim scholars. Much has been written by modern writers about them in different languages, but a comprehensive view of the influences, political, social, and economic, flowing in and out of India, is a desideratum. Today India is reviving contacts which it had with the Muslim peoples in the East and the West before they were cut off by European domination.

We should again acquaint ourselves with the varieties of Muslim culture in these countries and study the trends of thought and developments in society and state which are taking place there. The study of Muslim civilisation is a rewarding and exhilarating pursuit. For a thousand years this civilisation was the central light whose rays illuminated the world.

We have been talking so far mainly of Islamic history and culture during the medieval period. Islam in the modern world has to be studied in a different context. Rapid changes are taking place in the attitudes of Muslims of Asia and Africa. Serious problems of adjustment and reconciliation have arisen in Muslim societies of the various countries. Serious attempts are being made to solve these problems. A number of religious and religio-political trends have appeared in modern times. Social and economic problems of the new world seem to have burst the bounds of the traditional framework.

The nature of problems before the Muslim Ummah may be the same but all of them are not reacting in the same manner. It would be a responsibility of scholars to study the new changes which are taking place in the Muslim societies of south Asian countries and Africa. It is very unfortunate that very few Indian scholars are engaged in this work. Islamic studies in our country have to be reoriented. Our universities and Islamic traditional seminaries can play a vital role in this field. If they develop the courses and re-organise their teaching and research according to the needs of the present time they can produce scholars, who would be able to make significant contribution in the entire field of Islamic studies.

References:

Afsaruddin, Asma, **Islam the state and political authority** : Medieval Issues and modern Concerns,New York, Palgrave Macmillan, 2001

Ansari, Iqbal Ahmad, **Hindu Muslim Living Together How?**, New Delhi, Intercommunity peace Initiative Minorities council, 2003

Asad, Muhammad, **The Principles of State and Government in Islam**, Los Angles, University of California Press, 1961

Faridi, Fazlur Rahman, **Living as a Muslim in a Plural society**, Chennai, Islamic foundation trust, 1998

Hamidullah, Muhammad, **The Life and Works of the Prophet of Islam**, New Delhi, Adam Publishers and Distributors, 2004

Haykal, Muhammad Husayn, **The Life of Muhammad**, Tr. Ismail Raji al-Faruqi, Delhi, New Crescent Publishing Co., 2007

Siddiqi, Prof. Muhammad Yasin Mazhar, **The Prophet Muhammad: A Role Model For Muslim Minorities,** UK, The Islamic Foundation, 2006

No. S050

The Use EDFR for The Development of Model Using the Philosophy of Sufficiency Economy with Agriculture in Pattani Watershed in Future

Vichit Rangpan, Worawout Jundittawong, Sunit Roadchanasuwan, Narumol Thongmak, Jariyaporn Masawat, Jutamas Kaewmanee, Saina Muleng, Duangporn Nujan, Sman Buerangae.

Department of Applied Science, Faculty of Science, Technology & Agriculture, Yala Rajabhat University

**Correspohding Author,Email : vichit39@gmail.com*

Abstract

The purpose of this research was to study the development of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agriculture in the Pattani watershed in the future by using EDFR (Ethnography Delphi Futures Research). The sample was used in the study consisted 24 specialists who know well about this philosophy in these areas and the others participants were selected by purposive sampling. Interview and rating scale questionnaire were used to collect data. The first phase of data collection was to interview for rating scale questionnaires. The second and third phase, the data was collected by the specialists and was analyzed to mean, median and quartile. The results revealed that the development of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agriculture in Pattani watershed for the future include three concepts and principles of the development of using the Philosophy of Sufficiency Economy model for developing agricultural areas and the better agriculturists' lives which can help themselves in case of risk management self-protects by introducing model.

Keywords : Development, Model Using Philosophy of Sufficiency Economy Pattani watershed

Introduction

The using Sufficiency Economy with agriculture is the important device developing quality agriculturists' lives by using the Philosophy of Sufficiency Economy develops agriculture areas by three steps. The first step is moderation means the way for living by sustainable feeding itself which makes better quality lives that can use sufficient lands for living not too more or lesser that cannot manage the living getting the highest benefit but can produce and consuming at a moderate level causes harmfulness to all human, animals plants and ecosystem of the environment plantation. The second second step is reasonableness means having enough resons adopts the agricultural lands mixes digging ponds for keeping water protecting drought that can feed fishes, planting several crops and trees; feed fishes, planting several crops and trees; feeding animals for getting money each day that can be being continued all year is the sustainable living guarantee. The third step is Risk Management the preparation to cope with likely impact and changes in variable aspect the considering the probability of future situation such as ; by having enough foods and money supporting itself because of rice, fishes, meat, eggs, fruits, organic crops that is not worried about the country and the world' s economy changing. The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016), Thai Rural Reconstitution Movement (2006) and The Office of The National Economic and Social Development Board (2006), why this philosophy is important developing agricultural areas and the quality agriculturalist' lives is the sustainable developing. Using Philosophy Sufficiency Economy with agriculture in the Pattani watershed, the researcher is interested in and realized the important how to study the development of using it in these areas by showing the developed method of using Sufficiency Economy with agriculturist lives that can be fed the sustainable living by itself. (Chomchai, et al, 2004)

To research method developing by using this philosophy in these three areas in the future to be gotten the sustainable method developing that can be sustainable development and can be fed itself. This research will be usefulness for the agriculturists and other people who are interested in this philosophy in these Pattani watershed in the future.

Objectives of the study

1. To use the Philosophy of Sufficiency Economy with Agriculture areas in the Future in Pattani watershed
2. To get the suggestion from the research to develop method of using this philosophy with the agricultural areas in the Pattani watershed in the future
3. To be the way developing method using this philosophy in the other areas in the future

Scope of research

The scope of research was divided three parts as follows :

1. The Definite Research Demarcation

This study research definite demarcation studied developing method using this philosophy in Pattani watershed in the future which had studied for one year since April 2014 until March 2015.

1.1 The Main Text Demarcation

1.1.1 Agriculture' living in Pattani watershed in the future in society, the way of living lives, religions, religious sects, the cult of religions, the status of agricultural resources

1.2 The developing method using this philosophy with agriculture in Pattani watershed

1.3 The specialists sampling who have known and had experience about developing method using this philosophy with the agriculture and the community representative leaders in these provinces and the other areas that specifically selected (Purposive Sampling) from 24 people who know this philosophy

1.4 The steps of research

The first step studied from documents, concepts, the way of lives, religions, the cult of religions, environment and natural resources and status agricultural occupations.The second steps was the qualitative research for developing method using this philosophy with these Pattani watershed that will be efficiency using EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) by 24 people

2. Area Demarcation

The environment in these Pattani watershed

Scope of technical terminology

Technical Ethnographic Delphi Futures Research means EDFR is Futures research that will is to research the futures which is not well predict, but it is the possible surveying study that is willing and unwilling for finding the willing trend that occurs and stops the unwilling trend or decreases it. Future research is useful for definition policy to plan and decide practicing that takes futures willing building.

The social and traditional treatment are the way of lives, Muslims, the sect of religions, the cult of religions, the environment and natural resources in the futures.

The futures are the period of the times that should be developed the model using this philosophy in the agricultural areas in these Pattani watershed in the futures.

The Environment is anything by physical and biological environment that is around the human was born and built by the human and also the natural resources which useful for human's lives.

The Philosophy of Sufficiency Economy is the moderation in acting, having reasons to decide carefully and having risk management to prepare itself protecting the impact of the world' s changing by the objects, environment, society, cultures and external world that are on two conditions which are the condition of knowledge and condition of moral.

The condition of Knowledge is to know how to live carefully on the level of moral, honest, practice and sharing the others. The condition of moral is to respect the way of human' s lives, animals, trees and the environment.

Methodology

This methodology had studied the development of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with Agriculture in Pattani watershed in

Thailand by using EDFR definite the steps of study were follows the sample steps of research, the research instrument, the method of keeping data and analysis.

Sampling population

The sampling population were executives, government officers and other people who know well about using the Philosophy Economy in these areas and the other areas by selecting 24 expert persons.

The first step had studied the ideas, The Philosophy of Sufficiency Economy and researches about this philosophy.

The second step had studied the qualitative researches to develop the model using this theory in those areas.

Research instrument

1. The interview of using the Philosophy of Sufficiency Economy in these area was EDFR which interviewed the specialists that definite the interview as fallows :

1.1 The society in these provinces

2. The questionnaires which were divided into two groups as fallows :

2.1 The questionnaires colleting data in the second round by interview which the researcher analysed the original issue, words, language and the important words of the interviewees for built the questionnaires were 5 scales as follows :

The second round questionnaires were 5 levels below.

5 means : The trend could be the strongest possibility.

4 means : The trend could be the strong possibility.

3 means : The trend could be the medium possibility.

2 means : The trend could be the weak possibility.

1 means : The trend could be the weakest possibility.

2.2 The background of the questionnaires

2.2.1 The researcher interviewed the specialists in the first round by communicative summarization technique which interviewed them in each issue with satisfied conclusion while interviewing. The researcher wrote and recorded the interviewees' words to be analysed into divided groups to build the questionnaires which had the same words for them finding average and frequency of each trend.

2.2.2 Took the questionnaires to be corrected by the advisor

2.2.3 The third round of the questionnaires were the same as 2.2.1 which each of them was good trend was most possible that the median was up from 3.2 so the amount of the question decreased, the median. Range between quartile of the specialists and the position of the first each of the specialists answers in order answer again which had the space for answering and confirm the opinion.

2.2.4 The questionnaires which were used collecting data in the third round were the same as the second round 2.2.1 that each question was strong to stronger trend. The mean of median was upper 3.50 so the amount of the questions were decreased was shorn the position of median range between quartile of the specialists and the last each position of the specialists' answers in each trend should get the data for them deciding answers again which there was the space putting the reasons that could confirm their last answers in the data collection as shows :

1. The data collection in the first round the researcher had written the letter to the director of YalaRajabhat University for asking the leaders of the communities who use the Philosophy of Sufficiency Economy with agricultural areas in these provinces from the individual, government offices, excutives and the government officers were 24 persons by communication by myself whith the objectives were told to them. The research methodology were 3 steps as the first step was the interview using 1-2 hours, the second and third steps were the sending questionnaires to the specialists who had been interviewed were 24 persons.

2. The data collection in the second round, the researcher had written the letters to all 24 specialists with the questionnaires by register mail.

3. The data collection in the third round, the researcher had sent the questionnaires both by register mail and by myself.

The data analysis

The researcher took the data from the second round to analysed the mean of median, mode and range between quartile in each item then choose the trend of median upper 3.50 built the questionnaires collecting the data in the third round to analysed median, mode the different between mode with median and range between quartile for translation each item that definite as follows : (JumpolPullpattaracheewan, 1999 : 34)

1. The Mean of Median

1.1 The mean of median is between 4.50-5.00 shows the specialists' opinion is the strongest trend.

1.2 The mean of median is between 3.50-4.49 shows the specialists' opinion is stronger.

1.3 The mean of median between 2.50-3.49 shows the specialists' opinion is medium.

1.4 The mean of median is between 1.50-2.49 shows the specialists' opinion is weak.

1.5 The mean of median between 1.00-1.49 shows the specialists' opinion is the weakest.

2. The Mean of Range Between Quartile

The researcher computed the mean of the first and the third different quartile that the mean of range between computed quartile was equal or lesser than 1.50 was shown the opinion of group of the specialists was consensus. The mean of range between quartile of any trend more than 1.50 showed the specialists' opinion was not consensus.

3. The Different Mean Mode Between Medium

The definition, researcher definite if the mean of different mode and median was not more than 1.00 was the all opinion of the community leaders in these areas which use this philosophy by the excecutives, officers and other people who are in volved were consensus.

4. The Consideration of Consensus

The words the mean of range not more than 1.50 which the different mode and median not more than 1.00 or the same was not consensus.

The EDFR research technique

The EDFR : Ethnographic Delphi Future Research is the futures research technique which responds the aim and basic belief of the best futures research in the present that is the research technique composes of significant and the best of EDFR and Delphi. The composing both the best techniques can clearly solve the weak point of each technique that the EDFR is the mixed between EDFR and Delphi. The steps of EDFR is as Delphi but it is improved more appropriateness. The first round was used the improved EDFR which the researcher had analysed the data and synthesized to be the instrument that were the questionnaires and sent to the specialists for their agreeableness which acted 2-3 times. After that the data would be analysed for the more possible trend and was consensus between the specialists' thought which could be concluded the following steps as follows : (JumpolPulloattaracheewan, 1999).

1. Plan the group of specialists is very necessary and important because of real specialists make the believable research. The researcher should contact with them by itself for getting the best and believable data.
2. The first round EDFR interview, the steps of interview is as the EDFR but it is more comfortable that the researcher can choose the type of interview that can respond the aim, time, budget and research circumstance is the EDFR model which start from optimistic realistic (O-R), pessimistic (P.R) and probable (M-P) or can guide which can interview the trend that the specialists can guide which can be possible.
3. To analysed and synthesize the data which have been interviewed by the specialists analysed and synthesize to build the model instrument
4. Building instrument is the important steps and the hardest technique research is the taking the data which has been interviewed from all specialists gathers them and cuts the repeating issues out from the research by getting the covered issues. The researcher should keep the specialists' words and writes briefly that is the same words then writes one trend in one issue for protecting them misunderstand their issues.
5. Building EDFR in the second and third round is the taking questionnaires to the specialists to confirm and analyse with the basic statics and devides the data for consensus. The building EDFR in these rounds two and three each specialist can get statistical feedbacks in a group of all which the percentage, median and inter quartile range of the groups adds with the last answers to be more considered by the specialists again.
6. The scenario write up is the result of the specialists' questionnaires answers analysis from strongest trend which the general usage is the strongest trend is the median upper at 3.50 and considers from the consensus answers by considering from interquartile-range (Q3-Q1) not more than 1.50. The scenario write up should not write too more academic words because general people can easily understand.

The EDFR applying technique

1. It is the research technique for the scenario to manage the environment from the specialists' consideration party.

2. It should be the applying technique to definite a policy and decision to solve the problems by using the passing facts solve the problems the development of model using the Philosophy of Sufficiency Economy agriculture in Pattani watershed.

The selecting specialist

After definite studying issue problems, the next step is selecting expert persons, this step is very important because the characteristic research and the Delphi technique is the agreeableness of the specialists so the result is believable or not is up to the specialists who have been elected. The data will believe or not is up to the specialists who well in each issue or be called panel experts that they used to study the issues for a long time or having experience because of the duty studying the issues.

Result and Discussion

The results of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agriculture in Pattani watershed in the future was found the model using the Philosophy of Sufficiency Economy with the agricultural areas in Pattani watershed in the future was principal synthesis were 1) the general agricultural areas were developed 2) the study this philosophy, document, surveying and specialists' interviews had clearly described its construction which was taken to the new thought that was consensus by (The Eighth, Ninth, Tenth and Eleventh National Economic And Social Development Plan (2012-2016) 3) the agricultural by this philosophy [The government Policy, The Thai Temporary Constitution (2014)].

1. The general agricultural areas in Pattani watershed next 10 years to define to be encouraged learning by this philosophy develops quality of the integrated and better agriculturists' lives which the government and government officers participate to encourage that was consensus with [The Eighth , Ninth, Tenth and Eleventh National Economic And Social Development Plan (2012-2016)].

2. The principal development thinking way of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with the agricultural areas in Pattani watershed next 10 years was to definite the objectives of model using this philosophy by principal development way and method of sight development agricultural areas and the better agriculturists' lives next 10 years which was consensus that could be most possible was the government policy [The Thai Temporary Constitution (2014)] and The Eleven National Economic And Social Development Plan (2012-2016). PrayudJunocha's policy the government encourages this philosophy develops the country which was consensus with integrated develops the agricultural areas that was also consensus with Waraporn*etal*, (2010) had researched integrated by using the Philosophy of Sufficiency Economy was found that could develop the agricultural areas and better agriculturists' lives which could continuously feed themselves with continuous incomes.

3. The principal development procedure of model using the Sufficiency Economy Philosophy with agriculture areas in three southern border provinces was to define the work to use this philosophy develop the agricultural areas and the quality of agriculturists' lives . The agriculturists and people participated taking this philosophy develop themselves which the trend was consensus and could be most possible was the standard protecting deforestation and natural resources that was consensus with

building balanced natural nature to Pattani watershed(The preservation Natural Forest Resources, 2006.)

4. The management development way of using the Sufficiency Economy Philosophy with agriculture in Pattani watershed was to encourage using this philosophy developed these areas and agriculturists' lives was consensus and could most possible was the plan of Sufficiency Economy Philosophy and (SupapornChalaati, 2008) had researched The Thai King's philosophy of "Sufficiency Economy" which is based on the Buddhist in the middle path that are moderation ,reasonableness and self-immunity to conduct ways of life to overcome poverty.

5. The management impact way of using the Sufficiency Economy Philosophy with agricultural areas in Pattani watershed was to build the unconscious mind using this philosophy developed the agriculturists' areas and lives which the trend was consensus and could be most possible was the using this philosophy developed these areas built Self–immunity which was consensus. [The Eighth, Ninth, Tenth and Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016)] had studied the mixed planting and feeding animals build continuously incomes which could feed itself that could protect the impact crisis of the country and world.

6. The thinking way of model using the Sufficiency Economy Philosophy with agricultural areas in Pattani watershed was to define the clear standard developed the quality of agriculturists' areas and lives which the trend was consensus and could be most possible was using this philosophy developed these areas built the self-immunity protected the economic crisis. (Somchai and *etal.*,2004) had researched the mixed planting and feeding animals by this philosophy was found that the quality of the agriculturists' areas and lives were better which could feed themselves and protect the impact of economics crisis of the country and world changing.

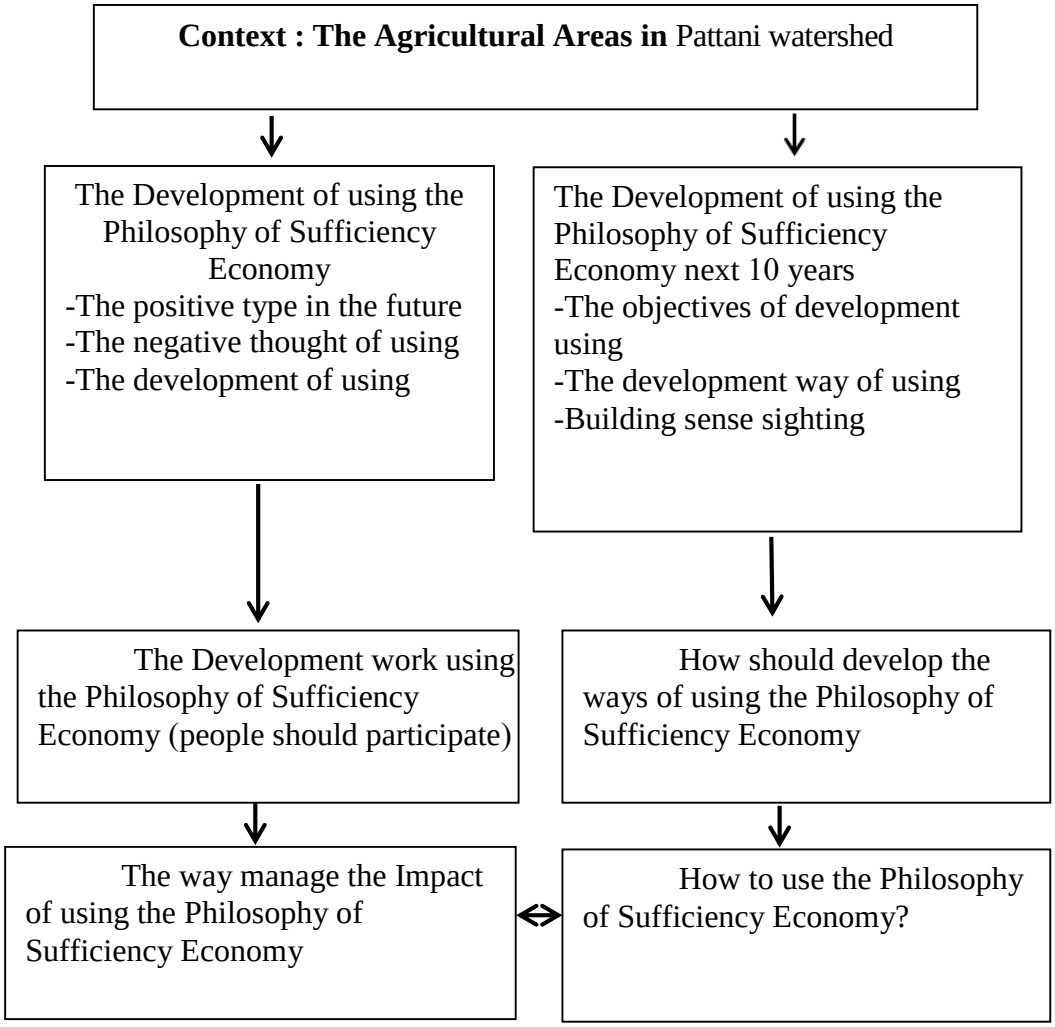

Thecon clusion construction of model using the Philosophy of Sufficiency EconomywiththePhilosophyofSufficiencyEconomywithagriculturalareasin Pattani watershed in the future is as shown

FIGURE 1 The Model using the Philosophy of Sufficiency Economy

Suggestion

1. The Policy Suggestion

1.1 Taking the state policy economics which has written in the Thai Tempotary Constitution (2014) is the state must encourage the Philosophy of Sufficiency Economy develops the country.

1.2 Taking the Eighth, Ninth, Tenth and Eleventh National Economic And Social Development Plan (2012-2016) develops the agricultural areas in Pattani watershed.

1.3 Build unconscious wind protects and preserves the wildlife animals and forests by The Act of Preservation and Protecting Wild Animals 1992.

1.4 Use the legal standard protects sustainable environment.

1.5 Encourage the Philosophy of Sufficiency Economy to all people not only Thai people but also all people in the world develops the quality of their lives.

2. The Acting Suggestion

2.1 The Philosophy of Sufficiency Economy should be encourage learning to all Thai and foreigners people who live in Thailand by the Thai government.

2.2 The integrated and feeding animals demonstration by this philosophy should be shown for learning and practicing to all people.

2.3 Encourage the impact management way of using the Philosophy of Sufficiency Economy develops the quality of better life by building risk management continuously builds the incomes.

3. The Next Research Suggestion

3.1 The data collection problems with model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agricultural areas in Pattani watershed should be studied for efficiency.

3.2 The next research of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agricultural areas in Pattani watershed and sustainable development should be studied for better development.

3.3 The model of using the Philosophy of Sufficiency Economy with agricultural areas in Pattani watershed should be studied develops them.

Acknowledgement

I am indebted to the following persons who had been interviewed and given their opinions and thoughts about the development of model using the Philosophy of Sufficiency Economy with agriculture in Pattani watershed in Thailand in the future which had been made this research was succeeded especially the associate professor Dr.VichitRangpanand Dr.SunitRoachnasuwan who always well suggested and continuously helped.

This research had been researched to take the Philosophy of Sufficiency Economy to develop the agriculturists' areas and lives to be better which could help themselves by following the middle path which composes of moderation, reasonableness and risk management both in the present and future time.

I would like to thank you all of them who had well suggested and helped till this research was fully succeeded.

References

Celeste. (1998). **Spatain Analysis Framework For Community-Based watershed Management in tropical uplands of the Philippines (GIS, land tenure.)**(Online.Avaible :http://webmail Pn.ac.th/bunga/message)

JumpolPulpattaracheewin. (1999). **EDFR Technique. See TochapolSirisampan (Editor)**, The Policy Analysis Technique. (p.74-48) : Chulalongkorn University.

Jumpol Pulpattaracheewin. **Futures Research**, The Journal of Research Method First year Version I January – April.

Somchaiand *et al* 2004. **Self-immunity Protected The Economic Crisis**.

Steinmetz ; Mather. (1996). **Impact of Koren Villages on Fauna of ThungYaiNaresuan Wildlife Sanctuary : A Participatory Research Project.** History Bulletin of the Society 44 : 23-40.

The Eighth, Ninth, **Tenth and Eleventh National Economic Development Plan** www.rrcap.ait.asia (2012-2016).

The Office of Preserving Forest Resource, wwwrrcap.ait.asia 2006. Bangkok.

The Preservation Natural Forest Resources, www.rrcap.ait.asia 2006 Bangkok.

The Plan Sufficiency Economy Philosophy and SupapomChataati, www.ccsenet.org 2008.

UmpolPongsuwan and AreeSittimung. (1999). **Water Animals Handbook Northeast, The Development Fishes Project in Northeast. The Fishes Development** P. 338.

Uthairat Na Nakorn.(1988). **Expanded Breeding Fishes**, Faculty of Fishes, Khaseahsart University, Bangkok, P.148-151.

WimolJuntarothai. (1994). **Foods and Water Animals Feeding Important Conclusion**. The Fresh Water Fishes Institute Research, Fishes Development Published Document Version 25.P.43.

WiratSanchan (2009). **Ask-Answer Thai Constitution 2007**. P.N.K.L Sky Printing Company Limited.

WiratTeannoy. (1999). **MPP.The Natural Resources Management**.Bangkok : UK sornwattana.